

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pšstrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

K zamýšlené oslavě Rokycanově.

Církev je vůz, v němž jsou s obou konců koně zapřaženi; lidé sedíce na něm, rádi by táhli k nebeskému království, ale nemohou; kněží každý ze svého konce k svému voji táhnou, až lidé na voze se vadi, tepou, sužují jako blázni. Vaněk Valečovský v hádce s Rokycanou (Winter I. 27.).

To je trefný obraz náboženských poměrů v době husitské reformace. Vytýkati mu lze leda, že je slabý. Mělo by se říci že koně jsou zapřaženi se všech stran a tahají vůz, pobáněni kněžími sterých sekt a stran, na vše strany. Vůz je víra. Ten stál, jen se otřásal a hynul, zatím co rozeštvaný na něm lid — národ — jeden druhého obviňuje, pere se a ničí. To je také nejpiatnější důvod na stále činěnou výtku, proč Rokycana, ač blížil se katolické církvi a chtěl s ní býti v jednotě, nebyl nikdy Římem uznán a potvrzen. Řím měl ovšem své dogmatické a disciplinární důvody, důvody z jednoty církve plynoucí a j. O těch tuto se nezmiňujeme. Onen důvod omlouvá Řím dostatečně. ano z tohoto důvodu měl by vlastně národ český býti Římu vděčen. Tehdáž byly v Čechách poměry, že ve věcech víry nebylo lze v zájmu nejen církve ale i v zájmu národa vcházeti v nižádné kompromisy. Jen naprostá pevnost k určitým zásadám byla s to učiniti konec zmatkům. Pravi kališníci, jichž Rokycana byl hlavou, nikdy by nebyli přinesli klidu a pokoje do země. Vždyť ani sami nebyli jednotni a sjednoceni. Ostatní strany válčily s nimi zrovna tak krutě jako s katolíky. Boj byl by býval ještě větší, a kališníci byli by vcházeli v kompromisy o víře, a to znamenalo by konec víry, anebo by byli musili všechny ostatní strany vyhubiti. Katolická církev, v zemi původní, a jedna, pevná, jako skála v učení svém ucelená, uznáním Rokycany byla by zapřela své zásady, zničila poslední pevnou kotvu auctority v zemi, odevzdala strany české samým sobě k vzájemnému požírání. Neučinila toho. Za to zasluhuje dík národa a dík všech, kteří vědí, co je víra, co církev Kristova.

Rokycany to nemohlo ani býti tajno. Jeho mládí padá do krvavých pouličních bojů pro — zákon boží, do doby, kdy platilo ještě husitské „podře-

proti Schippelovi, aby od návrhu svého ustoupili a zásady si nechali na podruhé.

Slyšíte, „soudruzi v Rakousku“, delegace se blíží, což abyste se přece do nich bleděli dostati, bude potřeba kanónků. Odstavec šestý zásadního prohlášení hainfeldského (proti militarismu) hoďte do pece!

To jsou dvě hlavní změny zásad programu. Že se bude pomalu soc. demokracie i ostatního balastu zbavovati, který byl kdysi sice dobrým agitačním prostředkem, ale dnes stává se podle okolností straně nepohodlným, není žádné pochybnosti. Tak na sjezdě v Hamburku málem by byl prošel návrh na odstranění bezúčelné oslavy 1. máje, parádního kousku z konce let osmdesátých. Podobně i zásada, že strana proletariátu nesmí uzavíratí kompromisů se stranami měšťáckými, těžce zápasila o svoji platnost. Sám Bebel se kompromisův ujímal, navrhuje docela nepokrytě, že by se měla poskytnouti podpora straně „liberální“ proti konservativní.

To jsou ovšem stopy docela jiné nálady, než jakou si přinesla strana soc. demokratická na svět. Ten ostentativní radikalismus nebo zkrátka revolucionismus mění se v ohni života ve skutečnosti v oportunismus docela obyčejné strany radikální, která si bude dělati, jak to již skoro zvykem, program a zásady od případu k případu. Chce-li strana „třídně uvědomělého proletariátu“ ve sborech zákonodárných vůbec něco naproti „reakcionářským masám“ poříditi, nesmí stále negativně čekat, až přijde hora k Mohamedovi, nýbrž musí sama hleděti, aby získala si úspěchy. Zdali se jí při tom i mnohé jiné zásady programu nestanou nepohodlnými, ukáže další budoucnost.

Nemo.

K zamýšlené oslavě Rokycanově.

(Pokračování.)

V bitvě u Lipan padla zevní moc onoho husitství, které bylo vyslovilo zásadu podřezávání krků, husitství hrubé, nevzdělané, sprosté, násilnické, před kterým i Rokycana musil kdysi prchat, a které při jeho pokusech smiřovacích drželo ho v okovech a přivádělo znovu do nebezpečí. Poněvadž v něm ne duch, ale vášeň a meč měly vrch a hlavní slovo, nemohl v něm Rokycana býti vůdcem. Rokycana nebyl mu ostatně duchem zcela cizí a že horlivé husitství později vzalo opět vrch, jeho je vinou. Přece ale se poměry po bitvě Lipanské valně změnily a zlepšily. Ještě bylo v Čechách dost horlivých husitů, kteří zapomněvše na českou katolickou minulost, byli se ve své husitství s celou horlivostí vžili. Jich vůdcem stal se Rokycana. Na něho padá zodpovědnost za to, co strana kališnická činila. Měl i volnější ruce při působení na svou stranu, nebo nehrozil mu více krutý a hrubý táborský meč. Strana táboritská ani tu nevymizela, ale rozumnější mezi nimi, i bývalí soudruzi Husovi, poznávali, že celého křesťanství nepřeválčí a neobráti násilím na svou stranu, jak pošetile druhdy se domýšleli. Také si byli vědomi, že vešli v poslušenství sněmu basilejskému, kterak tedy mohli se ctí stále nové a nové spory o víře vyhledávati a se vzpírati? Proto vidíme nejen větší přilnutí k onomu vyznání, jak je Rokycana ustanovil, ale shledáváme u husitů jakousi větší mírnost a smírnost. Nesmrtelných mohl si tu Rokycana získati zásluh

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádatkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Palacký a české státní právo.

Že Palacký měl na obnovení státoprávního vědomí českého lidu a české historické šlechty největší vliv, tvrdí se všeobecně a zajisté pravdivě. Je to ostatně pochopitelné, vždyť on první pragmaticky, právě a cele vnikl v děje koruny české, již celou pojal do svých dějin národa českého. „Úmysl můj byl nerozlučovati, co Bůh spojil,“ psal v předmluvě česk. vydání I. dílu dějin. Historie této činnosti Palackého vypsána bude, ale teprve snad až tehdy, až těšiti se budeme z českého státního práva uskutečnění.

Palacký myslil si Rakousko jednotné, jako jeden stát se středem ve Vídni a s jistou centralisací, kterou v jistém ohledu hájil jako pokrok. Nikoliv ovšem nynější centralisace, v níž právem viděl nebezpečí germanisace, v říšské radě proti ní v zájmu lidských práv a dobra rakouského se ohražoval. Proto největším nepřítelem byl a zůstal dualismu, který jednotnost ideje státu rakouského rozdrobil, práv národům jako jazykovým nebo státoprávním tělesům nepřinesl a uskutečnění jeho ideje státu rakouského položil do nedohledné budoucnosti. Jeho idea rakouského státu byla federalistická, ve které všichni rakouští národové byli by našli svobody jazykové, již Palacký tak vysoko cenil, a jisté samostatnosti státoprávní se společným orgánem pro celý stát. Hlavním důvodem pro tuto ideu byly mu přirozené poměry státu mnohojazyčného, dobrovolnými smlouvami vznikšího, (známe slovo: kdyby Rakouska nebylo, museli bychom ho utvořiti v zájmu lidskosti atd.), především ale národnostní a jazykové. Ale hlavní základ, který asi k jeho ideji o rakouské federaci ho přivedl, ať už při tom uvedené právě důvody hrály úlohu prvotní nebo byly jen touženou výslednicí tohoto základu, bylo přece jen vědomí státoprávní vzhledem k české koruně. Jinak nedala by se ani ta jeho pevnost, vytrvalost, určitost a jasnost v náhledech a rozhodnutích vysvětliti, nebo pro zabezpečení národnosti a svobody byly by se našly i jiné cesty, na př. rovnoprávná konstitučnost v jednotném státě. Byl-li v jednotlivostech umírněný, přistoupiv na fundamentalky, které dnes asi sotva platí u Mladočechů za ideál českého státního práva, nikdy neodstoupil od základních stěžejních bodů jeho, jež hájil proti odpůrcům cizím i méně prozíravým vlastencům.

Pro současníka našeho nynějšího sněmu velice zajímavé je čísti o sněmovním jednání let čtyřicátých do r. 1847. Člověk ani nechce věřiti svým očím, když vidí, jak šlechta tenkrát byla státoprávní a rozhodná. Žádalť stavové způsobem velice rázným a vlasteneckým, aby sněmu českému byla vrácena aspoň ta práva, která mu Ferdinand II. nechal v obnoveném řízení zemském. Vzpomeneme-li, že Palacký byl sv. duchem stavů, jimž o bývalých právech stavů přednášival v paláci knížete Karla Schwarzenberga, vidíme hned, odkud vítr váł. Různé enunciacie a projevy stavovské svédčily o takovém jasném státoprávním vědomí, že jen u Palackého lze k tomu hledati klíč. Tenkrát ovšem jednalo se o sněm stavovský. Také snad jednalo se více o obmezení absolutismu, ale překvapuje velice na onen čas správné Palackého posuzování Ferdinandova obnoveného řízení (1846), o jehož některých státoprávních privilegiích prohlásil, že nikterak na ně patřiti nelze jako na ně jaké milostivé výsady. Nevyslovil toho, ale mezi řádky lze čísti: byla to oktrojirka. Že se jednalo o obmezení absolutismu nejvíce, je snad vidno z toho, že r. 1848 byl Palacký mezi těmi, kteří se osvědčovali (Němci i Češi), že chtějí písmem a slovem co nejmocněji hájiti spojení koruny České s říší rakouskou svazkem konstituční monarchie. Zlomení absolutismu ale přece snad nebyl první krok k státnímu právu českému, poněvadž druhdy české státní právo znamenalo poměr koruny ku králi jako k panovníku s mocí vzhledem ku koruně ovšem obmezenou (byla mezi sněmem a králem rozdělena), ale při tom ve své moci, králi přiřknuté, byl panovník neobmezený, od každého cizího vlivu prost. Právě konstituce se svou říšskou radou přinesla ty největší obtíže, poněvadž v této moc, císařem jí daná, byla spojena s vlivy cizími, všerakouskými. Když tedy stavové po prohlášení konstituce na návrh Palackého měli prohlásiti obnovené řízení zemské a bytně zrušené (to jest stavovská privilegia v něm obsažená), dlužno to považovati více jako krok k demokratismu a právům lidu, nežli jako krok státoprávní. Ale státoprávního momentu nelze tu přece neviděti. Daleko důležitější je svolání k Moravanům z r. 1848 o spojení země moravské a slezské s korunou českou, neboť celistvost těchto zemí je nejhlubším základem státního práva českého.

Moravští stavové bohužel nerozuměli své době, ale výklad Palackého o této celistvosti a nerozdílnosti zemí koruny české je znamenitý, v pravdě státoprávní. Poukazoval na tisíciletou historii tohoto celku, na přirozenou jednotnost národní, na poměr jeho k říši, jejíž velikost viděl ne v centralisaci, třeba i konstituční, ale ve spravedlivém, vzájemném urovnání jednotlivých státoprávních částí vedle sebe k společné jednotě. Tyto části měly se (dle promemoria 1848) svobodně a neodvisle vyvíjeti jako země sui generis, svobodné Čechy v silném Rakousku. Při tom nechtěl jen rovnoprávnost jednotlivců, ale rovnoprávnost národů a zemí (v Manifestu slov sjezdu). Společné mělo jim býti jen to, co k trvání, silného a mocného státu nezbytně bylo by třeba. (Návrh ústavy § 36.) Zemský ministr na př. měl státi k ministrům říšským v poměru kollegialním (§ 42.). V r. 1861 postavil se rozhodně proti těm, kteří vedli si nepřátelsky vůči historické spojitosti zemí koruny České, bráně se při tom, že by celistvostí rozuměl nějaké administrativní podčinění Moravy pod Čechy; znalť dobře samostatnost jednotlivých zemí koruny i v době rozkvětu státního práva. To jsou vesměs skutky ducha Palackého, jím vyvolané, jakož vůbec probuzení státoprávní, tak neustálené dosud a nepocho-

pované, je dílem jeho. Kdyby byl nic jiného nevykonat, než-li že otázku tu vzkřísil, dosti by toho bylo, aby mu zachovalo vděčnou památku a politický význam. Ale on ji i v základech objasnil.

Nejkrásněji státoprávní vědomí Palackého obievilo se před volbou do říšské rady, kdy stál i proti Riegrovi, který z velice vážných příčin klonil se k obeslání. Palacký bohužel podlehl. Tím opuštěn pevný základ státního práva, a následky ukázaly se brzy. Houževnatý odpor Palackého proti obeslání říšské rady dlužno tudíž nejen se stanoviska státního práva, ale i vzhledem ke kritické a pobouřené tehdejší veřejnosti české považovati dnes za stkvělý čin politického věhlasu, jenž má málo sobě rovných, a jeho vlastenecké pevnosti, nedávající se ani útoky, ani sliby másti. Když pak na této říšské radě mluveno o českém králi jako o králi jerusalemském, o koruně jako o rendlíku nebo v žurnalistice židovské jako o klamu, jímž šálí se lid a p., byl Palacký odhodlán k nejrozhodnějším krokům. Však k passivní opozici došlo hned, jakmile dualismus začal se poznenáhla skutkem vytvářovati. Zvítězil Palacký, ale zlo bylo už tu a nedalo se odstraniti více. A pak ještě několikráte udála se mu příležitost. Památná deklarace, ač sepsaná Riegre, udála se přece pod vůdcovstvím Palackého a je dílo jeho vůdcovství v národě, v níž o obnoveném řízení, pragmatické sankci a státním právu vůbec promluveno lapidárně, otevřeně. Jest zajisté jedním z nejdůležitějších aktů z boje za české státní právo, kterýž jedině fundamentálkami, slibovavšími ovšem uskutečnění aspoň hlavní části toho, co je nezadatelným požadavkem české koruny, byl poněkud oslaben. V ní vysloven program, který neměl by býti nikomu cizí.

Těchto pár řádků jsme napsali, než opět se vrátíme k předmětu státního práva českého, pokračovati hodlajíce v článcích, loni o témže předmětě započatých. Mírně, ale pevně, neupřílišně v radikálních požadavcích, ale vytrvale, s citem pro velké Rakousko, ale s otevřeným vlastenectvím pro českou korunu, vždy s láskou k domu panovnickému a naprostou oddaností k němu, vždy s neuprosnou důsledností, tak možno snad charakterisovati státoprávní program a počínání Palackého. Jaký to příklad pro malichernou, nestálou, tu nadšenou a radikální, tu chabou a kompromisní naši dobu. Kdyby byla bývala tehdejší dána důvěra muži své doby v Rakousku nejznamenitějšímu, jak mnohým neštěstím by se bylo předešlo! My nevíme, čemu více se na něm obdivovati máme, jeho práci neb charakteru, jasnosti a bystrozrakosti, nebo mravní hloubce, rakouskému vlastenectví nebo lásce a obětavosti k národu. Jeho studium dá ještě dnes nejlepší politické vzdělání a bylo by s to, spojití rozeštvaný a rozdělený národ, dáti mu světlo, pevnost, určitost, váhu a úspěch. Ale my máme tak mnoho zbytečného na práci v té své ubohé politice!

—k.

Sociální rok 1896.

Bude tomu právě letos 30 let, kdy Bělákův výborný „Posel z Prahy“ s radostí oznamoval svým čtenářům, „že i u nás začíná se probuzovati snaha k polepšení stavu pracovního směřující“ a že dne 10. máje 1857. odbývala se v Praze schůzka fabrikantův a obchodníků, v níž se jednalo o zřízení

spolku k spojení stavu dělnického zařízení spořitelu, nemocenských pokladů zakládáním opatroven dětských a péči o zaopatření osob k výdělku neschopných.

„Posel z Prahy“ podnětu tohoto použil ku vřelému článku o dělnictvu a poměru jeho k zaměstnavatelům. Jež nespojuje s dělníky jen práce a mzda, nýbrž svazek podobný rodinnému. „Každý pán považuj sebe tak, jakoby ho byla prozřetelnost v čelo tlupy větší nebo menší postavila, aby ji vedla k blahobytu, t. j. k mravnosti tělesné a duchovní, k zpříjemnění života, k poznání, že mimo hrubou hmotu je tu duch věčný, jenž vše provívá a život působí. Pánovi nechť jsou dělníci „po rodině a příbuzenstvu jeho nejbližší“ dělník nechť se k pánovi tu i „jako dítě k otci“, láska tvoříž z nich všech jednu rodinu.

Vzpomeneme-li pak ještě na značný a dosud náležitě nedoceněný sociální ráz revolučních bouří roku 1848, čteme-li v proklamacích, politických brožurách a pod. o „bídě proletariatu“, která neodbytně se hlásí „a jako Damokův meč visí nad našimi hlavami“ — a srovnáme-li s ideálními snahami našich prvních přestítelů české literatury národohospodářské a sociálněpolitické i s těmito hlasy, osvětlujícími jako nenadálé broživé blesky mračna společenské bídy úpící pod tlakem podnikatelského i vládního oportunistu sociální, události roku právě uplynulého, mimoděk ovládne námi trpký pocit, že veškeren náš pokrok technický a hospodářský, naše rozvětvené železné dráhy a nesčetné parolodi, naše hybné stroje parní, plynové a elektrické, naše sítě poštovní, telegrafní a telefonní, naše pracovní stroje, plnicí sklady velkoměstské nadbytkem zásob zboží nejrozmanitějšího, že vše jest pouze hlemýždím krokem na dráze skutečného blahobytu a spokojenosti vrstev nejširších.

A leckdy zdá se nám dokonce, že nelze snad ani mluvit o pokroku, že spějeme vstříc všeobecné bídě, úplnému rozvratu veškerých poměrů společenských i hospodářských . . .

Nechceme býti pessimisty, ale vedle bot sedmimílových, v nichž kráčí technické vynálezy, výroba a obchod mezinárodní, státní rozpočty a militarism, jest spravedlivý pokrok lidstva na dráze blahobytu, zdraví, mravnosti a spokojenosti velmi, velmi nepatrným.

A přece jest tu dosti zákonů, upravujících veškeré poměry životní, máme ochranný zákon dělnický v živnostenské novelle z r. 1885, máme živnostenské inspektory od r. 1883, máme pojišťování dělnické na případ úrazu a nemoci atd. — ale duch zákonů těch pronikl tak málo životem průmyslovým a obchodním, jak málo lze mluvit o lásce a vzájemném rodinném poměru se strany podnikatelů, zaměstnaných.

Vraťme se po této retrospekci k vlastnímu předmětu této črty: sociálním událostem roku 1896.

Stávkami počal, stávkami končí. Zvláště u nás měli jsme veliké stávky hornictva v uhelných dolech moravsko-ostravských i severočeských, stávky obuvnickou, truhlářskou, strojnickou (v Praze a ve Slaném), tkalcovskou (v Libni), v D. Rakousích měli t. zv. generální stávku Neunkirchenskou, v Berlíně stávkovalo dělnictvo konfekcionářské, v Hamburce dělnictvo přístavní, ano mzdové hnutí, které nezastavilo se svého času u Podmokel, pro-

dralo se vzdor kozáctvu a policii i přes hranice ruské a způsobilo velikou stávku textilního dělnictva v Petrohradě.

Stávky ložské většinou nevznikly však ze snahy po zlepšení podmínek pracovních (zkrácení doby pracovní, zvýšení mzdy, zachovávání klidu nedělního a pod.), ale ze snahy ukázati třídám majetným a zejména podnikatelům sílu a moc dělnické organizace. I při těchto stávkách kladeny byly požadavky rázu materiálního — měly-li se získati a trvale udržeti massy dělnické šlo-li také o zjednání sympathii veřejnosti, bylo vyličení druhdy skutečných, druhdy domnělých křivd a postavení požadavků z toho plynoucích manévrem právě tak nezbytným, jako při vypuknutí války každá z válčících stran ve svém ultimatu svou řeč za spravedlivou prohlašuje a vinu na nepřítele svádí.

Ale s požadavky a stížnostmi, které měly prokázati morální odůvodněnost stávky, přišlo se leckdy teprv, když stávka již byla vypukla a tu a tam zřikaly se stavek i samy rozvážlivější listy dělnické.

Sem patří i české stávky hornické. V Mor. Ostravě stávkovalo na 30.000 horníků, újma stavkou dělnictvu na mzdě způsobená činila přes půl milionu a výsledkem nebylo leč bída a další zadlužení lidu dělnického v židovských skladech, výčepech a kořalnách, jichž bylo tehdy v revíru ostravském na 700 napočteno. V uhelném obvodu severočeském vypukla stávka koncem září bez stanovení jakýchkoli požadavků. bez vyjednávání se správami dolů, bez vědomí a proti vůli organizace sociálně demokratické, již hornictvo severočeské většinou málo jest nakloněno. Na šachtách a po cestách rozšiřovány letáky a plakáty vybízející ku stávce, zástupy mladších dělníků táhly důl od dolu, aby přiměly k zastavení práce ostatní soudruhy dosud fárající, domlouvami nebo hrozbami. Jako v Ostravě, ani zde nevěděla velická část dělníků, proč do stávky jde a nedovedla to ani říci úředníkům jich se tázajícím.

A když úplný neúspěch způsoboval nedostatek a hlad, když zejména v severních Čechách celý kraj hemžil se několika pluky pěchoty a jízdy, když co den skoro odváděny byly oběti podnecování k soudům — bylo po stávce, ale nikoli po následcích jejich nejen pro odsouzené dělníky, ale i pro ty, kdož stávku, k níž snad byli donuceni, odpykali dlouhým a trpkým strádáním. A při stávce ostravské pracovalo se na prusko-slezské straně dolů o překot a celé vlaky uhlí dojížděly denně přes hranice rakouské krýt spotřebu, na kterou nepracující doly naše nestačily...

Zneužívání stávky, již jinak pokladati dlužno při dnešním řádě společenském za prostředek oprávněný a za jistých okolností nezbytný, vedlo námnoze k užšímu spjetí podnikatelů: v Mor. Ostravě i v sev. Čechách solidárně postupovaly veškeré správy dolů a železáren, v Neunkirchenu veškerí továrníci na ohlášení stávky propustili ihned veškeré dělnictvo, prohlásili, že nebudou vyjednávat s příšlými vůdci dělnictva, že počnou pracovati jen po vzájemné shodě a všichni najednou a za zcela nezměněných podmínek pracovních.

Průmyslnictvo rakouské konalo sjezd, v němž žádá za úlevu pro průmysl při úrazovém pojištění dělnickém, stěžovalo si u vlády, že liknavost úřadů podporuje bujení agitace socialistické a svým nejnovějším bojem proti posl. Exnerovi, který se odvážil navrhovati zavedení 10hodinného dne pracov-

níbo pro Rakousko, dokazuje, že zamýšlí nepoddati se bez boje dalším pokusům sociálněpolitického zákonodárství.

První máj 1896 uplynul klidně, až na Vídeň, kde v loni k účastenství slavnosti májové poprvé přibrány i děti. Význam tohoto svátku dělnického, mezinárodním kongresem socialistickým v Paříži 1889 zavedeného, klesá; myšlenka domáhati se prázdně od práce, nedosáhla nikde plného uznání ani provedení. Slavnost odkládána na první neděli v květnu — mělo se hleděti na poměry obchodní atd. — mají i dělníci přes vše popírání četné zájmy stejné s podnikateli, a podmínkou blahobytu dělnictva jest prospívání průmyslu jako celku právě tak, jako na druhé straně rozkvět průmyslu závisí na inteligenci, chápavosti a přičinlivosti dělnictva.

V Praze konal se v dubnu 1896 pátý sjezd rakouské sociální demokracie s programem: volební oprava, organizace, sociální zákonodárství, stav dělnictva hospodářského atd., ale probrány po značných potyčkách rázu osobního i národnostního sotva první dva předměty. I naše kruhy dělnické bližším osobním stykem s „vůdci“ vídeňskými vystřízlivěly značně ve prospěch osamostatnění české organizace sociálně demokratické naproti komandu vídeňských Adlerů. Brestlů a pod. Čeští socialisté konali o svátcích svato-dušních sjezd v Brně a o vánocích konal se sjezd odborných organizací rakouských ve Vídni — na obou otázka úplné samostatnosti české strany sociálně demokratické, politické i odborné, důkladně byla přetřásána a rozkol mezi Vídní a Prahou se šíří.

Úrazové pojišťování dělnické vloni bylo pramenem četných stížností, petic a resolucí. Podnikatelé naříkají na přílišná břemena, dělníci na malé renty a na úzkoprse vykládání předpisů zákonných, obecnostvo vůbec na drahou režii, a úrazovny samy mají deficity, které stále vzrůstají. Správa české úrazovny v Praze je nad to v rukou německých, z 18členného představenstva je pouze 7 Čechů a z nich jsou 3 jmenováni vládou, 3 voleni dělníky a pouze 1 volený podnikateli. Snad letošní nové volby přinesou aspoň částečně nápravu.

Zajímavé je, že správa Pražské úrazovny byla donucena k částečné decentralisaci: zřízeno 5 expositur v Plzni, Budějovicích, Hradci Král., Liberci a Teplicích.

Brzy bude se konati též porada o pojišťování nemocenském; toto prospívá sice lépe, ale zde zbývá mnoho doplniti a opravit.

K jedné veliké reformě vláda, zdá se, že dle šetření loni o tom provedeného zamýšlí přikročiti: rozšíření nemocenského pojišťování a ochranného zákonodárství dělnického o t. zv. výrobu podomní, t. j. výrobu průmyslovou od dělníka za pomoci členů rodiny (někdy i cizích pomocníků) ve vlastním bytě pro podnikatele provozovanou.

Kdo zná neskonanou hídu, v níž živoří většinou naši domácí tkalci, obuvníci, slaménkáři, košíkáři, dřevěnkáři, šičky rukavic, vyšívачky prádla a pod., porozumí, jak nedokonalé je naše zákonodárství živnostenské, nechávající bez ochrany právě dělnictvo nejubožejší, utiskované nejnižší mzdou a nucené k největšímu napjetí sil celé rodiny, dělnictvo tvořící počtem plnou třetinu chudých osob v průmyslu zaměstnaných vůbec. Právě loňská konfekcionářská stávka v Berlíně a loňská ženská anketa ukázaly nezměrné hlubiny bídy, v níž statisíce lidí a celé krajiny držány jsou podnikatelem (ob-

chodníkem, továrníkem) a ještě hůře jeho sprostředkovateli, faktory, vydavači, podmistři a jak se jmenují.

Sociální reforma postupuje krokem pozvolným, podaří-li se však zákonodárství budoucího parlamentu, jehož brány poprvé letos otevrou se i dělnictvu, aby přiměřeným postižením podnikatelů a jich agentů a faktorů zjednało těmto nejubožejším z pracovníků průmyslových pomoci v nemoci, slušné zacházení, ochranu před vyděračstvím a lidské mzdy. bude rok 1897 prvním v sociálně politickém zákonodárství našem z konce tohoto století.

—r.

Stav zemědělství u nás a zemědělské sjezdy.

Všimnul-li si kdo otázek, na sjezdech zemědělců projednávaných, ať již rolníků českých, ať německých a nejen u nás, nýbrž i ve státech jiných, poznal, že čím dále tím více směřují rokování na nich k zájmům a otázkám hospodářským, hmotným, ponechávajíc otázky ostatní, zejména politické, šťastnější a příznivější budoucnosti. Zemědělství, podobně jako mnohá jiná odvětví hospodářského života, zmítáno těžkou nemocí. Nejdůležitější stav u nás — živít se v Čechách zemědělstvím přes 2 $\frac{1}{3}$ mill. lidí, na Moravě asi 1 $\frac{1}{6}$ mill. ve Slezsku asi na 250 tisíc lidí — zápasí o život a hrozí pro případ nepříznivého výsledku celého boje vahou svou zviklati celý řád společenský. „Zámožné rolnictvo,“ praví Karel Adámek ve své monografii „Z mezinárodního bojiště hospodářského“, „jest nejdůležitějším spotřebovatelem, kupcem výrobků průmyslových. Kdyby zemědělství krisi podleгло, nebude také lze zachrániti průmysl před úpadkem a upadání průmyslu jest pohromou dělnictva.“ Jest to ostatně věc, z poslední doby až mnoho známa, ač tomu ještě před 15—20 lety tak nebývalo.

Tento trudný stav není omezen jen na Čechy nebo vůbec na Rakousko neb Uhersko. Nářky podobné slyšeti v Německu, ve Francii a všude jinde, kde je zavedeno hospodárství intensivní, kde není takové půdy s dostatek jako ve státech, které plodinami svými nás zaplavují. Čtenářové tohoto listu měli nedávno (v čísle 19. min. ročníku) příležitost čísti zprávu o obhajování se německého ministra orby Hammersteina-Loxtena, jemuž zástupce agrárníků tamějších, „spolek rolníků“, vytykal úplnou zbytečnost, poněvadž prý se o zájmy zemědělstva nestará. O zákonodárné a administrativní činnosti rozhodujících kruhů tamějších na prospěch německého zemědělstva mohl každý se dočísti při projednávání návrhu Kanitzova na zavedení obilního monopolu.

A nejnak jest tomu i ve Francii, kde ostatně hnutí zemědělství příznivě podporováno jest samotným předsedou ministerstva, Melinem, bývalým ministrem orby. Zajímavou byla v této příčině zvláště debata u příležitosti projednávání ministerstva orby v posla komoře francouzské, kde zmíněný předseda min. jako hlavní příčinu úpadku zemědělství uváděl klesání cen plodinových. A jediný jen lék navrhoval při tom určení a ustálení pevného poměru mezi zlatem a stříbrem. Ovšem že mnoho, ba snad více než se dosud tuší, v tom je pravdy. Když je již řeč o této otázce vůbec, dovo-

leno nám budiž zmíniti se ještě o tom, že tento názor shoduje se úplně s celým tenorem sjezdu agrárního, jenž konán byl v loni na podzim v Pešti, kdež ve čtvrté sekci sjezdu důkladně bylo pojednáno o závislosti klesání cen plodinových na otázce mezinárodní úpravy měny. Tak měla vláda, resp. první její rádce ve Francii, dobrou výmluvu, že by přece sám rád pomohl, ale v úpravě měny nemůže, poněvadž je to otázka mezinárodní. A dále ujišťoval, že opravdu není státu možno více pro zemědělství učiniti, než se již děje a zejména co se týče většího zdanění jmění movitého, že by rád zde více berní šroub přitáhl, že však zde příliš kapitalisté se brání.

U nás, v Rakousku, je pomoc vládou zemědělství poskytovaná velmi, velmi malá a kde se přece něco dělá, dělá se to jen proto, aby se aspoň o medu mluvilo, když se již nerozdává. Přípravy ku t. zv. záchraně zemědělství a jeho průmyslu jsou ovšem v plném proudu. Sem spadá na př. úprava kartellů cukerních rafinérií, dále zahájení berních oprav nebo lépe celého směru na úlevu zdaňování majetku nemovitého v neprospěch majetku movitého (odepsání 2½ mill. zl. z daně pozemkové, o něž se tolik křiku strhlo od pp. kapitalistů, viz podobně jako ve Francii), a sem počítati i návrh zákona vládou podaného o odborných družstvech rolnických, který potkav se ve výboru hospodářském ve sněmovně poslanecké s tuhým odporem, zatím (?) odložen. Také při této příležitosti, jako mnohdy jindy již, slyšela vláda několik upřímných slov kritisujících celou akci vladní v této otázce, ve slovech, jimiž končil referent zmíněného výboru: rakouští rolníci pozbyli již úplně důvěry k vládě. Poněvadž pak neobdrželi d o s u d a n í j e d i n é h o zákona, jenž by jim byl skutečně užitečným, nepotřebují prý ani tohoto daru, (zmíněného návrhu) od vlády, jenž by spíše byl působivým státi se agitačním prostředkem ku příštím volbám. Každý, kdo se o otázky takové podrobněji zajímá a je stopuje, udiven vidí tyto a jim podobné droby, jimiž valící se vždy blíž a blíže obluda záhuby rolnictva, jak se říká, „základu státu“, má býti nasycena. Podobný náрек ovšem slyšeti i ze řad průmyslu, zvláště toho malého průmyslu, a řekl-li prý kdysi Bismarck „stát musí zemědělství stejnou měrou střechnouti, jako průmysl,“ pak je to u nás pravda, pak si průmysl ani zemědělství nemá co naříkati: nedostaneme žádný mnoho, ač se nám skoro zdá, že se zvláště v malopřůmyslu, aspoň v posledních několika letech, přece něco děje, jak se strany státu tak i země.

Za takových poměrů poznali naši rolníci již dávno a poznávají, jak právě uvedeno, čím dále tím jasněji, že je nezachráněn ani parlamentární debatty, ani různé ty ankety a komise, jež se čas od času svolávají do Vídně. Také si do toho trpce stěžují rolníci naši ve svém svolání ze dne 5. prosince 1896, jímž vyzváno rolnictvo české ku sjezdu na den 27. prosince m. r. „Sněm český,“ pravi se skoro z počátku, „tím více ale rada říšská, buď pro mnohé, někdy i bez důvodné příčiny, nedosti vřele se jich (t. j. návrhů na zlepšení zbledovaných poměrů zemědělských) ujaly, aneb podrobněji je v zasedáních svých úvahám i projednání, neměly dosti síly, moci a vlivu ve skutek je uvést.“ A dále: „vláda slepou a hluchou se staví, nechť nás slyšeti!“ atd. Poznalo se, že rolnictvu chybí ten impuls, ta čarovná moc, ten kouzelný prostředek, který v průmyslu a tržbě tak se osvědčil a který těmto dvěma propůjčuje jisté moci vítězné. Průmysl a obchod sdruženy v kartelly, trusty, ringy a dále v obchodních a živnostenských komorách a živno-

stenských společenstvech (v něž zvláště letos při projednávání živnostenské novelly naš min. obchodu mnoho naděje skládal) udržují se při síle a moci, kdežto rozdrobené n e s o r g a n i s o v a n é rolnictvo upadá a hyne.

Byla to zvláště otázka organizace třídní, jež učiněna zatím heslem, o jehož provedení se nejdříve jednalo. Činnost různých hospodářských spolků obnovena a upravena, založena krajská sdružení rolnická a agitováno vůbec horlivě ve znamení tohoto hesla, jež konečně přece váhy si zjednalo. Konečně založena zemědělská ústřední společnost v Čechách, k níž přidružily se selská jednota moravská a ústřední hospodářská společnost pro vévodství Slezské. Aby pak třídní uvědomění šířilo se a upevňovalo tam, kde toho u stavu rolnického je nejvíce třeba, pořádány sjezdy rolnické jednou ve východních, jednou zas v západních Čechách. Sem spadá zvláště zajímavý sjezd českého rolnictva ve Staňkově, pořádaný v loni v červnu. Němečtí naši krajané byli, jako obyčejně, pokud se upamatovati možno, čipernější a byly-li sjezdy v Ústí nad Labem, Trutnově a Horšově Týně snad více uspořádány z důvodů národních, byl poslední sjezd německých agrárníků v Budějovicích zase více věcný.

K doplnění, zceleu a utužení této organizace čili „ku vydatnějšímu hájení než posud a je št ě u s i l o v n ě j š í m u zemědělských hmotných prospěchů“ svolán o minulých vánočních svátcích, na den 27. m. m. sjezd českého rolnictva do Prahy, jež hlavně má přispěti ku založení zemského sdružení českých zemědělců.

Všimneme-li si programů posledně uvedených shora dvou sjezdů, českého sjezdu ve Staňkově a německého v Budějovicích a srovnáme-li s ním program sjezdu pražského, ucítíme makavě onu oprátku, která zadrhuje hrdlo stavu zemědělskému a poznáme dále, že i zde národnostní zájmy mizí před zájmy třídními, hospodářskými. A je tedy věru s podivením, že tak dlouho to trvalo, než ozvaly se hlasy (Landa z Vrbic), jež za bouřlivého souhlasu prohlašovaly se pro společný postup s krajany druhého jazyka, kteří mají stejné bolesti a tužby a s nimiž na úkor celého našeho milého království je, zvláště nyní po rozdělení zemědělské rady na dvě sekce, srozumění tak těžké. Vzpomínáme si, mimochodem řečeno, při tom, na jiný povolaný hlas v jiném odvětví hospodářského našeho života, na hlas nynějšího presidenta obchodní a živnostenské komory Pražské, c. r. Wohanky, jež za podobnou shodu v průmyslu a tržbě se přimlouval. Ostatně, kdož by si nevzpomněl, když již o tom řeč, na skutečně imposantní, jednomyslný. bohužel řídký projev našeho sněmu zemského počátkem r. 1896, ve příčině vyrovnání s Uhry a týkajícího se, dobře-li se pamatujeme, vypovězení smlouvy celní a obchodní s Maďary.

Uvedeme tedy programy všech tří posledních sjezdů. Staňkovský sjezd počal projednáváním otázky „o nucených společenstvech rolnických.“ Nasledovala rozprava „o vyrovnání rakousko uherském“, o „revisi katastru daně pozemkové a hospodářském vzdělání“ a konečně o „potřebě obrany proti plodinové burse a proti kartellům.“ Přijaty ovšem vždy příslušné resoluce. Program Budějovického sjezdu byl, aspoň se zdá, bohatší. Zahájen přednáškou „o povznesení chovu dobytka.“ Potom mluvil známý zástupce německých rolníků, Štěpán Richter, o „agrárních požadavcích německých rolníků“, dále pojednáváno o „vzdě-

lávání slatin (a zřízení slatinných lázní), o „svépomoci rolníka se zřetelem k pok'adnám Raiffeisenovým“, „lesním hospodářství“, „pěstování luk“ atd. Dostala se nám náhodou do ruky přednáška zmíněného Štěpána Richtra, která jest i šíře zajímavou a pozoruhodnou v tom, že v ní pojednáno zrovna o těchže bodech programu, jaké obsahuje sjezd Staňkovský. Nebude pak konečně nic divného, že i na sjezdu Pražském ač chtěl-li býti upřímným, musilo býti jednáno o těchže otázkách, jež rolnictvu v celém království, českému i německému, jsou společnými. Byl zde především ad hoc určený bod „o organisaci a programu nového sdružení“, dále o „vyrovnání rakousko-uherském“, o „obchodech terminových a diferenčních a jejich škodlivost na zemědělství“, o „kartellech, jako největším zlu stavu rolnického“ a o „duševním vzdělání rolnictva a prostředcích k dosažení jeho.“

Projednávalo bylo na celém sjezdě Pražském způsobem a tonem, který mohl by býti vzorem pojednávání tak mnohého jiného sjezdu (národohospodářského) ba i mnohých sborů zákonodárných, jež osobními půtkami zabíjejí mnohdy věci třebas ještě důležitější, než byly zde. Že kromě bodů čistě zájmových zmínil se předsedající, p. Kubr z Kněževsi, i o národních momentech, patřilo docela k věci. Kniha a pluh patřily od jakživa k sobě a nebylo-li tomu vždycky tak u všech národů, kteří za to železem a krví rostli, bylo tomu zajisté u nás, zvláště před naším obrozením. Co však přece patřilo k celému jednání jako pěst na oko, bylo poukazování některých řečníků na tu okolnost, že v otázkách národních a politických stojí zemědělci čeští pod „praporem“ strany svobodomyslné. Byl to ovšem hned první programový řečník, mladočeský posl. Horák, ač v celé řeči p. předsedy, která přece se nesla jen národním směrem, o přiklonění k některé existující straně politické se nezmínil a ačkoli hned v svolání s důrazem (proloženým písmem) bylo proklamováno: „Uznáváme naopak ještě tužší a svornější soustředění celého národa českého a ve všech jeho vrstvách za nutné a nejvýše potřebné, máme-li práv těch nezadatelných vybojovati.“

Podotknouti nutno, že se nám nezdá nijak činiti komu z toho výtky anebo rozhodovati, zda li bylo správně od zástupců našeho zemědělstva v této otázce jednáno. Jen bychom rádi viděli tvář toho, kdo by nám odpověděti měl kladně na otázku, učinila-li svobodomyslná strana rolnictvo šťastným ve státě po výtce agrikulturním, v Uhrách? A dále, když mluvili pánové o obchodech terminových a diferenčních na burse, když mluvili o kartellech, neptali se, kdo byl kmotrem a je dosud patronem těchto institucí, jež jsou „největšími zly“ stavu rolnického? A což, nehledě ani k těm kterým zásadám zvláštním, všeobecné zásady: státní české právo, rovnoprávnost obou jazyků, přímé volby v kurii venkovských obcí atd. jsou snad výhradním postulátem jen t. zv. svobodomyslné strany? Budiž nás vzdálena odpověď na otázku spasí-li naše rolnictvo zásady t. zv. svobodomyslné nebo konservativní, ale na právě uvedené otázky by odpověď snad nezajímavou a těžkou nebyla.

Leč hlavní věc! Počátek učiněn a bude záležeti nyní na tom, aby, jak se bohužel u nás skoro pravidelně děje, věc neuvázla na suchu. Třeba si především pověděti pravdu, srozuměti se a nezůstat jen na poli theorie,

nýbrž usilovati též zásady zdravé a platné provéstí. V brožuře „Naše hospodářské nedostatky“ se na str. 11. praví: Náprava nastati musí jediné sociálně zdravou reformou zákonodárstva agrárního. Při tom ovšem stranou zůstaviti nutno námitky přežilého hospodářského liberalismu, plynoucího na mnoze z nedostatku věcného porozumění atd. A praví-li se dále v prohlášení, že „otázka agrární je podkladem sociální otázky ve světě celém“, vysvitne tím spíše nutnost skutků přiměřených a sice skutků brzkých. V těchto zápasech o zachování rolnictva nepomohou planá, byť i sebe populárnější hesla nadšených apoštolů, jež vzbuzováním lichých nadějí svádějí od plodné práce na nebezpečné scestí a škody způsobují, nýbrž skutky ruky pilné a též poctivé.

—jt.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (Jak se referuje. Sném. Hádky poslanců, pražský starosta, slova pravdy) Na říšské radě vytkli katolici ústy tyrolského opata Treuinfelsa, jako každý rok, své stanovisko ve školské otázce. Náš „v pravdě“ svobodomyšlný orgán „Nár. Listy“ referoval o řeči opatově následovně. V podrobném referátu který však nikdo nečte, čte se, že řečník pravil: „Pro katolické děti žádáme katolické učitele. Dozor v „církvevních“ věcech může míti jen církev. Jiného dozoru nežádáme.“ Ale v úvodním přehledu o jednání říšské rady, tištěném písmem proloženým, kterým devět desetin čtenářů se spokojuje, čte se zcela něco jiného. Tu se praví, že prý dle programu katolíků „nad školou musí míti dozor jediné církev.“ To je lež neboť opat Treninfels mluvil jen o náboženství. N. Listy přidaly k tomu pak ještě obvyklé své vývody o materiální moci církve nad školou a veškerou její působností, že sahá tato po moci světské a p. Přibijíme z tisíců aspoň příklad jediný — Že toto řemeslo je vlastní nejen českým liberálům, ale všem nepřátelům církve dle známého: jen lži, a že něco z toho přece bude uvěřeno, je známo. Zde zase aspoň jeden příklad z pravoslavného Ruska. Z Anglie vrací se ročně asi 8000 anglikánů do kat. církve zpět. Pro Rusko, které si již od let čtyřicátých dělá naděje, že návrat stane se do církve východní, je to ovšem nemilá věc, ale neospravedlňuje k pomluvám Mezi konvertity jsou tací, kteří tím, že stanou se ka-

tolíky, ztrácejí svou existenci jako na př. bývalí duchovní, mnozí úředníci. A tak krok. k němuž pravda a milost Boží je vedla, později veliké přináší jim boje o existenci. Spanilomyšlní katolíci, nikoliv ti původní, ale ti obrátcenci, konvertité, utvořili spolek s peněžními fondy, který vytkl si za účel, podporovati ony konvertity, kteří pro víru ztratili svou existenci. Círk. Věstník č. 49 referuje o tom takto: „Už několikrát jsme objasnili, jaký smysl mají kroky papeže Lva XIII. vůči Anglii. Nyní se ukázalo že své panství chce v Anglii upevniti i takovými prostředky, jako ponížením anglikánů a podporováním odpadlictví. Anglikánské svěcení prohlásil za neplatná a nyní kardinál Vaughan založil fond k podpoře těch, kteří by chtěli obrátiti se k papežizmu. Ale ceníme mravní charakter anglikánských duchovních, tak že jsme přesvědčeni, že s opovržením a hněvem zamítne toto peněžní lákadlo k odpadlictví k papežizmu atd.“ Přibijíme též. — Sném zasedal dva dni. Výborný to výklad k českému stát. právu a státoprávní mladočeské opozici. Měl za úkol jen povolití prozatímní rozpočet. Už se „fortvůtluje“ ve Vídni i v Praze. Mluvílo se o přírůzích 46%, konečně zůstalo při „křesťanských“ 39% k přímým daním z království vybíraným. Ani to ovšem nestačí, a země, z níž ročně veliké miliony jdou k dobru zemí cizích. — věc to s myšlenkou českého stát. práva naprosto neslučitelná, — upadá víc a více ve dluhy. Na Moravě je ještě hůře, tam mají přírůzky 44%.

Při debatě utkali se dr. Herold, přisedící zemského výboru a dr. Vašatý. Tento chtěl nové daně z předmětů luxuriesních, důchody z pojišťování a j. Že dr. Herold odporoval, je přirozeno. Že ale před tváří sněmu vyčítal svému kolegovi zřejmou a vědomou lež, mluvil o dani ze starých mládenců a pod. je k pláči Pak českou delegaci má někdo ctiti, jí věřiti, jí si vážiti. Posl. Heř. Janda a týž Vašatý si nafackovali, vlastně onen tomuto Člověk si tak myslí: pěkná č. . . — Prahu a národ český bylo by málem stihlo ukrutné neštěstí: dr. Podlipný při první volbě nebyl zvolen starostou. Ale staročeským rekům ihned po činu kleslo srdce do bot. Nyní bude aspoň po nich; bude konec šosáctví. Pražským katolikům a církvi nastanou asi těžké doby. — Oznamujeme číslo 16, 17 a 18 Slova Pravdy, ročník VI. První pojednává „koho volit? Ani lišku, ani vlka, ani hraboše“ od P. Kopala. Druhé Liberalismus od Jiřího Freunda, třetí „kdo volí v páté kurii?“ od dr. J. Buriana. Číslo 1. ročníku VII. jedná „Pevnou rukou, aneb nevolte social demokrata v páté kurii“ od téhož. Cena každého čísla 2 kr. Odporujeme ovšem co nejlépe, zboží je dobré, časové a zajímavé.

Palacký o náboženství. R. 1873 připadla půlstoletá výročníce příchodu Palackého do Prahy, kterýžto významný den 11. dubna slaven byl v užších kruzích literárních, jsa pokládán za důležitý moment k rozhodnému polepšení a blahodárnému zdaru literatury české. Slavnost, vlastně jen vzpomínka na Palackého velice blažila a to tím více, poněvadž na tehdejší doby následkem poměrů, jejichž ostří a přikrost pozdější generace nikdy nebudou pokládati za vhodné a včasné bylo Palackému zakusiti mnohého protivenství a vyslechnouti i mnohou výčitku a dokonce i „ponučení“. Vrcholu pak svého dosáhly tyto rozmanité nepříjemnosti, jež Palackému na sklonku věku zažiti bylo, útokem vlastních jeho souvěrců na něho. Roku 1873 připadlo 900leté jubileum založení biskupství pražského, kterážto historická upomínka zajisté že nemohla ani národ jako celek, ani žádného z něho jako jednotlivce nijak poškoditi, když ji bylo okázaleji vzpome-

nuto. Tím méně pak byla nějakou závadou, uváží-li se, že platila velké a důležité nábožensko-politické události, při níž byl své doby celý národ v ohledu křesťanských svých názorů jednomyslným. Avšak oproti provedení vzpomínky té, kteráž, jak uvéstí sluší měla míti ráz výhradně katolický, ozvala se celá řada tehdejších časopisů bez ohledu, že slavnost ta měla také i svůj význam politický, pokud se totiž týče účastenství při ní se strany všech zemí koruny České. Hlavním jejím bodem byl průvod, vedený z karlínského chrámu sv. Cyrilla a Methoděje na hrad pražský do metropolitního chrámu sv. Víta, kde primas Českého království kardinál-arcibiskup kn. Schwarzenberg sloužil pontifikální mši, pak zde měl arcibiskup olomoucký německé kázání a na nádvoří zámeckém česky kázal vyšehradský probošt, známý vlastenecký kněz Václav Štulc. — To jest u některých — nedíme všech — našich českých svobodomyšlných lidí zvláštním zjevem že jim překáží a vadí vše, co církev katolická zde svým příslušníkům poskytuje, nebo poskytovat chce. To se přiči předsvědčení svobodomyšlnému některých našinců tak, že o všem tom mají dost času rozumovati, o všem rozmanité náhledy vyslovovati a při tom nevidí, jak na př. napořád svobodomyšlní Židé okázale a pečlivě své velikonoce slaví, jak přesně svůj dlouhý den drží a nový rok zbožně vítají bez ohledu na všechno své ostatní okolí. Zde mnohdy rozum zůstává státi nad tím jak někomu svobodomyšlnému může náboženské předsvědčení druhého vaditi a překážeti a dokonce sváděti ho i ku přikrostem a křivdám, jež se se svobodomyšlností v tom nejmenším nesnášejí a provádějícího je vlastně z nesvobodomyšlnosti jeho předsvědčení usvědčují. — Toho zažil své doby také Palacký, spisovatel dějin husitských, že se naň obořili především vlastní jeho souvěrci proto, že jako křesťan, jako Čech jako historio-
 graf království Českého, jako český politik a vůdce českého lidu neměl za moudré a vhodné, zmíněné historické památky založení biskupství pražského si nevšímati. — Zejména v Kolíně tehdy vycházející „Hlasy ze Siona“ přinesly pod záhlavím „Český bratr na processii“ úvodní článek, namířený proti Palackému. Článek ten Palackému někdo „plátelsky“

doručil a jak se ho útok ten dotkl, tomu nasvědčuje nejlépe to, že Palacký, takřka již nad hrobem stoje a při tom celou spoustou důležitých prací zahrnut, neváhal útok ten odmítnouti. Učinil tak v „Pokroku“ v měsíci říjnu 1872 ve článku „Několik slov o náboženství a víře,“ kterážto stať se nám zdá býti, pokud se týče náboženských náhledů Palackého, tak důležitou, že ji zde ve hlavním její znění podáváme. — „Nenadál jsem se, že bych za živobytí svého ještě měl donucen býti ke slovu veřejnému, osvědčiv zvláště vloni (v rozkřičeném „Doslovu“ svém) dosti hojně smýšlení své o všelikých záležitostech národa našeho, ač ovšem popředně ve věcech politických. Ale „Hlasy,“ které „ze Siona“ pocházejí se praví, volají mne opět do veřejnosti. Ukrutným jest k sobě, kdykoli nehájí nařčené cti své praví staré latinské přísloví. Mohl bych ovšem hlasův těch Sionských sice, ale tuším, nedokřesťanských, tak málo všimati sobě, jako nekonečných oněch utrbaní, posměchův a lží jimižto z tábora německého téměř co den obsypán bývám: ale zdá se mi přece, že z lásky křesťanské povinen jsem předpokládati aspoň u nových pomluvačů svých, že pobloudili více z nevědomosti nežli ze zlé vůle, a protož pokusím se ještě napřed o nějaké dorozumění, bude-li možné. — Obdržel jsem ze dvou stran — (neb já již dávno nestačím sám na vše dávatí pozor, co u nás kde tiskem na světlo vychází) — „časopisu reformované církve“ pod titulem „Hlasy ze Siona“ v Kolíně vydávaného č. 19. ze dne 10. října 1873, jehožto úvodní článek pod nádpisem „Český bratr na processí“ kárá mne velmi důtklivě a nejinak, nežli jako bych byl dopustil se těžkého zločinu protože, jsa prý protestant, účastnil jsem se slavnosti Svatováclavské, odbyvané letos 28. září na památku založení někdy biskupství Pražského. Jakým asi duchem a s jakou asi důkladností článek ten si počíná, poznati lze hned ze svého nadpisu, jenž ve třech slovech vynáší dvě nepravdy: neb já 1. ani nejsem „Českým bratrem“, a 2. ani nebyl jsem „na processí“. Měl bych věru mnoho mluvíti, kdybych vše napravovati chtěl, co křivého článek onen na mne sčítá: poněvadž ale mně na jakémkoli soudu „Hlasův ze Siona“ o mně nemnoho zá-

leží, dotknu se jen některých důležitějších stránek sporu jimi vyvolaného. Pozoruji ne bez bolesti, že otázkám náboženským a církevním jichžto sporné přetřásávání působovalo ve vlasti naší od jakživa tolik neřestí a žalostí, a ježto za naší doby zdály se už na dobro uklizeny býti, od nějakého času dává se opět podnět čím dál, tím mocnější — ač již se strany jiné, nežli dříve. Od té doby, co židé v každém ohledu emancipovaní opanovali veřejné mínění v Němcích, a zvláště ve Vídni, rodí se a roste také u nás reakce proti názorům a ideám křesťanským, ježto zdědilo naše pokolení od věků minulých. Chceť mezi vzdělanci našimi uvéstí se do módy onen druh liberalismu netoliko politického a sociálního, ale i filosofického, jehožto nauka vrcholí ve knize od (pseudonyma) Maxe Stirnera r. 1845 v Lipsku vydané: „Der Einzige und sein Eigenthum“. Tam se učí, že všechny naše myšlenky o Bohu, o etnosti a právu, jsou jen pouhá pověra; že člověk, jsa zvířetem jako každé jiné zvíře, nemá do sebe ani mravního povolání, ani jakých povinností; jeho nejvyšším úkolem jest prý naprosté sobectví; čehokoli se tedy kdo zmocní, to že jest jeho; a protož „kdo s koho, ten toho!“ — o příbuzných zásadách zlopověstné „internacionály“ nepotřebí tuším, vedle toho se šítí. — Nevím já sice, jak daleko pokročili na dráze nauky takoví noví naši liberální mudrci, jichžto všech ani spisové, ani jména mi dosti známa nejsou; nemámť zajisté ani chvilu a chuti dosti, ani potřebné síly očí, abych obíral se čtením všech plodův jejich: ale vím dostatečně, a bohdá lépe než oni, kam vede nauka ta konečně, třebaš snad i mimo jejich vůli. Boj ten duševní mezi rozumem i autoritou, mezi vědomím, věrou a pochybami, ve kterém oni se ocitují, a kterému tuším samostatný myslitel neuniká žádný, já počal bojovati již bezmála před 60 lety opravdově a úsilně, aniž pak od té doby pustil ho kdy cele z mysli, ač již dávno vědomí a víra došly u mne svého míru. — Ale, abych nešifil řeči, povím jen krátce, že když ohlášena byla dotčená slavnost Svatováclavská v Praze, já, uznávaje oprávněnost její netoliko zároveň jiným, ale i nad mnohé jiné podobné slavnosti u nás, jak co do du-

chovenstva. tak i co do národa vůbec, přál jsem jí zdar, jako každé národní slavnosti: avšak účastniti se jí osobně neměl jsem úmyslu. předpokládaje, že tam účastníkův bude kromě toho až nažbyt. Teprve když poznal jsem, kterák úsilně brojilo se proti ní se strany, která honosí se sice vysoko horující svobodomyslností, ale při tom, snad nevědomky, provádí nesnášenlivost i nad samé nenávidené jesuity; když mi tu patřiti bylo na povzbuzování a šíření u nás fanatismu a terrorismu k víře až nepodobného, an již zatracován a do klatby dáván každý Čech, jenž by té slavnosti účastniti se chtěl; když nebylo hany ani potupy, která by při tom nekydala se na veškero duchovenstvo české, co příčinu prý všelikých neřestí, ježto vyklytly se v národu našem od devíti století až podnes; — a konečně, když v tom ve všem i mne samého dovoláváno se za svědka: tu, dojat jsa hluboce přílišností takovou, pocítil jsem svou povinnost, postaviti se proti zhoubnému tomu proudu a dokázati veřejně, že nejen brojení takového neschvaluji, ale i sám hotov jsem, účastniti se dotčené slavnosti — nikoli však processí samého, obřadu to činně a čistě katolického, ku kterémuž necítil jsem v sobě ani povolání, ani oprávnění. Zpráva o mém úmyslu dostala se do listův veřejných, že já prý „staříčský“ (a snad již poněkud pošetilý?) umínil jsem účastniti se „církevního processí“ o sv. Václavě. Pokud to stalo se bona fide, o tom rozhodni někdo jiný. Mezitím když došel čas, v neděli 28. září ráno vyjel jsem spolu s přítelem a zetěm svým dr. Riegrem na Hradčany do kostela sv. Vít, kdežto v oratoriu, vykázaném o té slavnosti starším obecním města Prahy, mezi jinými kollegy svými byl jsem přítomen všem obřadům posvátným, ježto konaly se v kostele až přes poledne. Druhého dne potom jel jsem tam opět ke slavnému položení základního kamene na konečné dostavění chrámu svatovítského. Totéž celá věrná species facti, která dala příležitost k tolikým povykům v listech českých i německých. Zbývá mi tedy jen ospravedlniti kroky své, a vyložití své k nim pohnutky před přátely jako před nepřátely. Požívaje nevšední lásky, ba i úcty v národě, cítím se jemu odpovědným býti za své chování; aniž

pak znám jakou potřebu, zakrývatí cokoli ve svých úmyslech i skutečích. — Nečetl jsem až podnes, ba ani neviděl pověstné brožurky pod titulem: „Processí zpátečnictva v Praze na den sv. Václava 1873“, která nákladem nejmenovaného spisovatele nedávno v Praze na světlo vyšla; mně známo jen to, co pochvalný feuilleton „Nár. Listův“ dne 12. září a pozdější zprávy o ní přinesly. Jest to věru divné znamení, že ani spisovatel, ani chvalitelé té brožurky neráčili objeviti se u veřejnosti jmeny a osobami svými vlastními, ač není podobné k víře, že by za slova a skutky své se styděli; tudíž mně nutno jest nesnaditi a potýkati se s lidmi ukrytými a neznámými. I ptám se předně: kým právem užíváno tu hned z počátku názvu: „processí zpátečníkův? Processí nebylo celou podstatou, ale jen částkou slavnosti, ku kteréž voláni byli a přišli přátelé pokroku tak dobře jako zpátečníci; myšlenka pak, že by oslavované založení pražského biskupství, a s ním celého stavu duchovního v Čechách, již samo v sobě bylo skutkem zpátečnickým, byla by nesmysl tak křiklavý a nemotorný, že ji rozumnému člověku nižádnému ani přičítati nelze. Vždyť jen hrubý nedouk mohl by nevědět, že veškeren pokrok vzdělanosti a osvěty po mnohá století závisel jako jinde, tak i u nás jedině na církevních ústavech, že cokoli zjevilo se dělníkův na poli jak naučné literatury, tak i krasoumy, odchováno bylo původně ve školách duchovenstvem zřízených a vedených; a že z lůna církve zrodila se i sama universita pražská, kterou přece jen převrácenci z pouhého zpátečnictví viniti by mohli. Že v běhu tolikera století dostali se na stoličce biskupskou i arcibiskupskou v Praze tytéž i lidé důstojenství toho nehodní, a že z lůna církve římské vycházelo také snad i skutkův nechvalných, ba žalostných drahně: to já ne co protestant ale co nepodjatý a spravedlivý dějin uvažovatel netajil jsem nikdy, jakož i protivníci moji uznávají, k mému svědectví se odvolávající. Ale z toho, že v některém spolku někteří byli zlí, uzavíratí hned, že celý spolek byl zlý, byl by skok netoliko historicky, ale i logicky křivý a nedovolený. Vždyť bychom dle toho důsledně

zatracovati musili celé pokolení lidské, poněvadž i v něm bývalo, jest a bude vždy zločincův dosti. Já pak jsem přesvědčen, že církev jak křesťanská vůbec všude, tak i zvláště katolická v Čechách působila po celý čas bytu svého nepoměrně více dobrého, nežli zlého. Historie ovšem připomíná vždy více o výtržnostech ve společnosti lidské a o hlubném rušení předepsaného mravního i právního pořádku, nežli o jeho zachovávání a o tichém obecném životě: ale tím nikoli nezapírám, nýbrž spíše potvrzuje nesmírnou tohoto převahu, pokládaje je jako za pravidlo, ježto rozumí se všude samo sebou — Když pánům nelíbila se slavnost Svatováclavská, proč nestačilo jim nesúčastniti se jí a třebaš i odůvodniti smýšlení své řeči miron a slušnou? proč kráčeli hned k hanění a k urážkám celé třídy lidí aspoň většinou ještě ctihodných? Já nezapírám, že v duchovenstvu našem nacházejí se i zpátečníci, ba snad i lidé nemravní, ač já jich neznám: ale poznáv ze života kněžstvo katolické ve všelikých zemích, s potěšením dávám pravdě to svědectví, že nikde nenašel jsem tolik vzdělanosti, osvícenosti a svobodomyšlnosti, jako u našich kněží v Čechách. Těším se z přízně mnohých mezi nimi mužů výtečných, kteří snažeti umějí také smysly od svých rozdílné (ačkoli já nikdy o článcích víry nikdy nemívám s nimi řeči), jakkoli sám nemohu nikdy pokatoličit se, vyznám přece upřímně, že i každý prostě věřící katolík, který jinověrcův zeloticky nezatrácuje, mnohem milejším mi je, nežli vysoce učený bezvěrec, jenž domýšlí se, že nerozumem svým dovede obořiti a zase postaviti celé světy, Boha z nich ovšem vyloučiv. A co do národnosti české: který pak stav má větší zásluhy o zachování jazyka našeho v dobách jeho nejstrastnějších, nežli právě kazatelé slova božího mezi námi? — Odpovím jen ještě „Hlasům ze Siona“ několika slovy. Co rodilý protestant znaje se také trochu v písmě svatém, mívám vždy na paměti naučení Kristovo, že summa i vrchol náboženství jeho jest přikázání: milovati budeš pána Boha svého nade všechno a bližního svého jako sebe samého a že „potom poznají všickni, že jste učedníci moji, budete-li

milovati lásku jedni k druhým.“ (Evang. sv. Jana XIII. 35.) Tedy láska k Bohu a k lidem jest přední známkou právě křesťanského smýšlení, a nikoli stranné jakékoli výklady a hádky o některých pravdách neb nepravdách, kterým obyčejně jedni vlastně tak málo rozumívají jako druzí. Nemohu zde pustiti se do rozjímání, který jest obor rozumu a které jest meze, i kudy povstává a kam dosahuje víra v duchu člověka: pravím jen že i víra jest tak přirozená i nutná jeho funkce, že ani sami materialističtí neznabohové, ač ji dle jména zamítají, bez ní obejiti se neumějí. — Za předměty víry křesťanské zbožná mysl otcův církevních vynáší již od 13. století na svět množství článkův kteří uevždy vlastní svou evidenci, nýbrž více autoritou zevnější zjednali sobě průchod ve křesťanstvu. Však i za naší paměti ještě obohacena jest tím způsobem katolická věrouka třemi články, o jichžto pravdě a spasitelnosti nevšickni lidé jsou přesvědčeni. Takovému množení článků víry bránili časy svými nejvíce Hus, i Luther a Kalvín; avšak ani oni, co lidé smrtelní, nebyli veskrze neomylnými. Poznáv pak já za povoláním svým lépe než jiní ohromné to zlé, co rozbrojův a pútek o víře uvalilo se na ubohý národ náš, již dávno snažím se odvoditi mysli od nich, a navodit více k tomu, co přední jest známkou pravého křesťanství, totiž láska k Bohu a k lidem vůbec. Nečiním toho z indifferentismu, ale z úvahy té, že víra nikde není vědomím, ježto by apodikticky dokazovati se dalo, ale že jest, jak pravíme, dar boží, na rozumu a vůli člověka vesměs málo závislý. Proto však nezamítám při tom působení rozumu, kterýž dán jest člověku vůbec za vodítko na pouti jeho života — Dle toho již snáze pochopitelné bude, proč a pokud já mezi konfessiemi křesťanskými dávám jsem a dávám vždy přední chválu někdejší Jednotě Bratří českých. Tato zajisté, kladouc a spatřujíc podstatu křesťanství více v praxi nežli v theorii, více v lásce k Bohu a k lidem, nežli v jakémkoli svodu dogmatickém, odvodila věrné své vždy od přílišného hloubání a hašteření o článcích víry, ona chtěla jen prostě věřiti, cokoli jí v písmě svatém zračilo se jako nauka Kristova. Při tom však ani nelpěla vždy na slovech svých, osvědčujíc se, že o čem-

koli kdy bude lépe poučena, ochotně přistoupí k naučení lepšímu. Když Luther r. 1523 chtěl ji učiti, že kdekoli mluví pismo svaté, tam rozum lidský naprosto mlčetí musí, bratr Lukáš Pražský jal se proti němu zastávat právo rozumu i při výkladu písem svatých. S ním souhlasím i já, i nepochybuji, že za našeho věku, za velikými pokroky biblické kritiky a exegeze, i konfessi bratrská byla by dávno nabyta přiměřeného své době roucha rozumně křesťanského, kdyby Jednota sama byla přede dvěma stoletími odolala vlivům zevnějším, ji umotivším. Poněvadž ale za naší doby oné jednoty dávno více není, — (neb Herrnhuti, kteří ji se býti honosí, měli by vlastně Sinzendorfiáni slouti). — nemohu ani já slouti „Českým bratrem.“ Že pak nehorlím pro nižádnou z nyní stávajících církví křesťanských, to děje se, kromě vyložených již vnitřních, ovšem také ze závažných příčin zevnějších ze kterých ale já tenkrát ani „Hlasům ze Siona“, ani komukoli jinému, počet skládati povinen se býti necítím“

Mladočeši. Dr. Řezníček vypravuje, že jméno své dostali Mladočeši od Němců. Bylo to v době, kdy otázka poměru ku šlechtě stala se akutní! K vůli ní stala se roztržka zevní. Největší radost z toho měli Němci. Jich žurnály daly radikálům jméno „Mladočechů“. Že hádka o poměru ku šlechtě nebyla hlavní příčinou roztržky, rozumí se samo sebou. Liberální německo-židovští továrníci byli nám tisíckrát nepřátelštější stranou, a Mladočeši počítali s nimi na poli politickém vždycky. Příčina byla hlubší: byla liberalistická. V době probuzení tak zvané strany liberální tvořila bohatší buržoasie česká a německá, jež i dnes tvoří základ strany mladočeské a liberálně německé. Strany tyto nepřály novým vlasteneckým proudům, bojíce se, že od strannických snah národních nemalé vzala by nebezpečí svoboda, totiž liberalismus. Strany ty klonily se více ku kosmopolitismu.

(P. 147.) — Z nich z velké části rekrutují se dnes matadoři svobodomyslné strany. Ukázalo se, že národnostní idea liberalismu neškodí, naopak, že dá se ve prospěch jeho využívat. Radikální křídlo svobodomyslné bylo pak probuzeno a v život uvedeno cizími štváči, poslanými do Čech hlavně z Vídne a z Pešti, jež obě města chtěla českou věc poškoditi, jak se skutečně i stalo. Program svůj vzali čeští svobodomyslníci od liberální strany německé, podlehlše mimo to později i silně proudu a moci židovské. Nepřátelství proti katolíkům bylo jim tímto programem ovšem dáno. Nadávky jako „ultramontáni, papeženci, Římané“ a p. přijali od protestantů německých, kteří je v době kulturního boje vymysleli. Poněvadž zatím národní myšlenka vše opatrovala, jali se čeští svobodomyslníci zapíratí svého otce a koketovati s populárním masonstvím francouzským. V českých ložích zednářských živel český a německý prý se přáteli. A tak naskytá se otázka, co mají čeští svobodomyslníci svého, českého? Jméno mají od židovskoněmecké žurnalistiky, program z německého osvícenství, metodu nepřátelskou proti staré církvi od protestantů z Němec, kmotry byli jim židé a zednáři. Vyznání jich je liberalistický kosmopolitismus, oděný v národní sobectví. Vlastně ani národním toto sobectví není, je jen heslem, poněvadž duše je kosmopolitická. Husitism jako speciální stránka českého sobectví má příčinu liberalistickou, ne národní. Nebo co u nás s Husem se tropí, jinde činí s Jordanem Brunem, židem Gambettou, Lutherem a p. Ostatně Husův duch byl rovněž cizí: byl z Anglie a nečeský. To neplatí ovšem o všech. Jsou mezi liberály i praví patriotci, kteří tu svou svobodomyslnost mají za skutečný prospěch, jsou v duši vlastenci upřímnými. Jsou to ti „slepi“ svobodomyslníci; poznáte je, že přinášejí oběti na národní účely a p.

Obsah „Obrany“ :

Palacký a české státní právo. — k. — Sociální rok 1896. — r. — Stav zemědělství u nás a zemědělské sjezdy. — Časové zprávy. — Literární příloha: Z metamorfos novokněze. Fr. B. Vaněk. — Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás. Studie Fr. Žáka, přednesená na literárním sjezdu družstva „Vlast“ dne 10 srpna 1896. — Kyrjuša. Z ruštiny přeložila Julie Suková. Svorně a mužně za dobrým cílem! (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. —

Různé zprávy.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pšstrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Rok 1848 a české státní právo.

Naznačili jsme už předešle, že domáhání se konstituce před rokem a v roce 1848, kteréž ovládalo všechny mysli, i Palackého, nebylo dle našeho soudu nejprímější cestou k dosažení státního práva českého. Čím více o tom přemýšlíme, tím více nabýváme přesvědčení, že svým zanícením po konstituční svobodě čeští politikové pro jiné vytahovali kaštany z ohně. Hnutí za svobodu a ústavnost znamenaly ovšem dobro všeobecné, ale v něm ztratilo se dobro české. Toto veliké hnutí, které šlo Evropou a jemuž i české mysli tak podlehly, mělo v Čechách přijati určitý tvar, určitou konfessi, totiž svobodu a právo v rámci historických práv zemí. Uskutečnění státního práva českého tehdaž znamenalo též. zavést konstituci pro země koruny české, ale panovnická moc nebyla by přešla na říšský sněm, ale byla by tu bývala rozdělena mezi generalním sněmem zemí koruny české a suverenním králem. Císař Rakouský byl by se tehdaž uskutečněním českého státního práva méně moci vzdal, než konstitucí všerakouskou, jež následovala, a byl by tudíž méně odporoval než říšská rada a vláda konstituční.

Sotva že první zpráva o ní do Čech přišla, bylo prý rokováno ve výboru měšťanů a obyvatelů Pražských, že „kdyby snad se ve Vídni zamýšlelo dáti konstituci takovou, aby stavové všech zemí pouze jen do Vídně se svolávali, aby se proti takovým zámyslům slavně protestovalo. My nesmíme opustiti historickou půdu naši, koruna česká nesmí se rozpadnouti v pouhé departementy atd.“ Pocítili tedy v Čechách hned, že jedná se o konstituci pro Vídeň, pro říši. A provedena byvši, jaký přinesla užitek českému státnímu právu? Že k odporu panovníkové, který ovšem nerad slevoval ze své moci, přistoupil odpor Vídně a Pešti, ano i Poláků, když byli uspokojeni samosprávou. Dříve byla by mohla i Vídeň i Pešť viděti v uskutečnění českého státního práva první červánky konstituční svobody i pro ně. nyní pak právě využitkování říšské konstituce se strany Vídně ve vlastní sobecký prospěch a prospěch vlády našeptávaly jim: buďme proti českému stát. právu. Zprávy o spravedlnosti a rovnoprávnosti rakouským Slovanům vzbuzovaly pravé bouře vášně. Doba horoucí vzájemnosti slovanské, doba téměř nepřítelného ruso-

filství budily u nepřátel strašáka nadvlády slovanské a strašáka panslavismu. A nebylo-li tomu do opravdy tak, aspoň se jich užívalo proti nám.

Konstituce ovšem byla statkem drahocenným, ale máme za to, že překážek k uskutečnění státního práva spíše naválila nežli odstranila. Stala se nám i osudnou tím, že jsme jí zneužili. Radost z ní byla náramná. Celé skupiny mužů táhly ulicemi a zvěstovaly každému jednotlivci a každému domu radostnou zprávu o prohlášení ústavy. Lidé se objímali na ulicích a v hostincích, a šampaňské řinulo se proudy. Císařskému domu, arciknížeti Karlu Ferdinandovi, nejvyššímu purkrabímu a jiným a jiným provolávána sláva do nekonečna. Před pomníkem Františkovým na nábreží zpívány hymny. Jásání trvalo celou noc až do rána. Ale to vše je známo. Poukazujeme jen na to, jak v hnutí po svobodě a volnosti snadno tonulo vědomí historického práva individualní koruny, jak záře humanismu, zajisté oprávněného, zastiňovala u lidu lesk svatováclavské koruny. Skutečně v celé té době volání po svobodě, myšlenky o veliké vzájemnosti slovanské a p. do pozadí stavěly požadavky české, státoprávní požadavky české koruny, ba uváděly v pochybnost je-li individualita českého kmene oprávněna a lepší než idea všeslovanská, vlastně ruská. Svrchu uvedený příklad projevu mezi pražskými občany stojí tu jako nepatrný stín. Provolání hr. Deyma o svolání generálního sněmu (březen 1848) zůstalo nepovšimnuto. Štěstí, že tu byl Palacký a šlechta se svými stavovskými státoprávními zájmy, tehdež už uvědomělá.

Sotva že Čechové konstituci jali se vykládati v duchu českém a státoprávním, bylo i konec přátelství česko-německému, tak nepřírozeně vzplanuvšímu. Vždyť Havlíček musel i odvolati své vyzvání o českých štítech na domích. A tu právě jsme se neosvědčili, aspoň státoprávně neuvědomělý lid se neosvědčil, dav se svéstí a strhnouti k revoluci. Je z toho patrno, že pro kabát zapomínalo se na košili. Ale tak už bývá, že kdo reformují celý svět vznešeností (!) svých ideí, sami zůstávají v blátě.

Listy radikálního směru oznamují již oslavu 50. ročnice 1848. Je zajímavé, že oslavují svobodu podobně jako tehdejší radikální mládež přidávajíc též oslavu revolučního ducha. Mluví se tu o vznešené krvi mládeže, prolité na barikádách, o despotické krutosti Windischgrätzové, o roztrhaných mracích tmářství, o tom, že toto hnutí přineslo národu všecken obrod a p. Chceme tedy i my vedle otázky českého státního práva zabrousiti někdy na toto pole.

Jisto je, že revoluce z r. 1848 zasadila našemu státnímu právu, nemluvě ani o následovavší oktrojce, ránu velikou. Už už měla býti jmenována prozatímná vláda věrných Čechů, neodvislá od vídeňské slabé vlády, v Praze, když bouře věc zmařila. Byl by to býval první skutečný krok v před na dráze státoprávní. Výstřední radikalismus tak zvaných repealistů vše zmařil, strhnuv za sebou lid ku krokům nezákonným. Tu je nevedly už více jen snahy ideální; ty zvrhly se už v hmotné tužby lidu, s konstitucí stále suggerované; ideál státního práva vzal čert. Je známo, jak směšné a špatné řemeslo s konstitucí se provádělo. Dobrého nemohlo z toho vzejíti nic.

„Nevím o žádné události za naší paměti,“ píše Palacký v Radhošti, „kteráž by měla následky osudnější a škodnější pro národ, nežli tato bouře o svatodušních svátcích; jsemť přesvědčen, že kdyby národ prosby mé, abychom neopouštěli mravního svého postavení a varovali se každé aplikace k násilí, byl uposlechl, národ Český byl by již během r. 1848 dosáhl oné míry národních

práv, kterých až do dnes nadarmo se domáhá. Víím, co pravím, a stojím přece na slově svém, nabyv známosti dosti spolehlivé o smýšlení kruhův té doby rozhodných.“ Největší zlo bylo v tom, že pro tuto bouři nebyla prozatimní vláda z vynikajících vlastenců sestavena, schválena, a sněm český, který by byl vzal do ruky právě otázku státoprávní a stal se v nejistých poměrech jedinou pevnou rukou, se nesešel. Palacký i jinde mluví o tom, jak touto bouří národ český zastaven na leta v dráze pokroku. Tak soudí historik, oné doby na slovo vzatý, J. Malý (Naše znovuzr. II., 84), tak i Černý v „Boji za právo.“

A kdo to zavinil? Státoprávní neuvědomělost, to, že zapomínáje na svou státoprávní konstituci a svobodu lid dal se strhnouti hesly pro věc konstituce a svobody vůbec, že mladistvá revoluční radikálnost šla na lep štváčům z Vídně a z Pešti, o své sobecké panství se strachujících. Podnět dal sjezd slovanský, myšlénka frankfurtským sjezdem německých národů sama sebou sice daná, ale nicméně pro smýšlení doby, individualismu nepřející, charakteristické. Zajisté i odtud smýšlení lidu dáván směr více po všeobecném dobru než k porozumění státoprávní individuality. Krátce jsme neobstáli. Řezníček má za to, že to byli hlavně štváci z Pešti a Vídně se známým Marcelem Turanským, kteří vzbouřili pražské studentstvo a všecku pokrokařskou mládež. Proti slovanskému sjezdu byla věc namířena, který i zmařen, ale zároveň pochováno i české státní právo. Palacký rovněž tak soudí, uznáváje při tom i jitření od vojska doma pocházející. Černý (boj za právo 299 n) jen radikálům a štváčům přičítá revoluci tu, odsuzuje ji ovšem co nejprůšněji jako největší neštěstí národní. Chování vlády a vojska nazývá veskrz vzorným. Zvláště Sladkovského obviňuje. Pro charakteristiku jeho je zajímavé i osvědčení několika nejznamenitějších vlastenců z června 1848. Malý naopak z různých fakt, jež uvádí, soudí, že i vojsko bylo štváno odkudsi a štvalo, a že příčin bylo mnoho, též domácích. nejen revolucionářských, ale i jiných. Z toho lze tedy souditi, že byli tu vedle nepřátel českého národa i živlové reakcionářští, kteří dobře věděli, že svoboda, konstituce a práva národu se ničí radikalismem a revolucionářstvím. A těm sedla česká mládež na lep, učinivši se nástrojem v rukou reakce. Konstituční vyjednávání vzalo pak ovšem za své a na vzbouřencích lpí vina, že neposlušností a zprotivením se národní organizaci poškodili: v zájmu domnělé jakés hypersvobody a kultury, nemající s českou státoprávní konstitucí mezi králem a národem nic společného, českou korunu na dlouhá, dlouhá léta, kterážto škoda jen novým duchovním rozvojem jakž takž se vyrovnává.

A tak rok 1848 znamená pro nás rok nešťastný tím více, že na nás volá: vaší vinou. Ostatně kdož ví, byla-li by rakouská konstituce i bez této bouře skončila uskutečněním českého státního práva? Že je v obou jistý odpor, kdož by toho neviděl! Vítězství reakce, revolucí se kryjící, dodalo nám ránu převelikou, všem nepřátelům nad míru vítanou. Jaké to orgie slavili pak proti nám! Páni ve Vídni a Pešti mnuli si ruce. Rozumná klidnost, pevná věrnost v rozbouřené době, sebezapření a vytrvalost byly by i při všerakouské konstituci přivedly nás téměř k cíli našich národních snah. Nemělo se státi. Zlý duch národa probudil se opět, a věc naše skončila bídně. —r.

Jak stát podporuje české školství průmyslové a obchodní.

My Čechové, jak známo, na přílišnou vládní přízeň nikterak si stěžovati nemůžeme. Nejednou dnes, ale odjakživa, ne v jednom, ale skoro ve všech oborech života veřejného.

Máme toliko jednu universitu, Poláci dvě a Němci pět, mnoho gymnasií a reálků museli jsme si vlastním nákladem založiti a dlouhá léta udržovati, než byly po mnohém namáhání přejaty ve správu státní; výtěžek státu z českých zemí musí hraditi passivnost zemí jižních a východních, zatím co u nás šetří se na každé škole, každé poště, každé dráze atd. a všude hledí se z místních činitelů vydobyti ke státním ústavům příspěvek co největší.

Málo kde však protivy mezi našimi potřebami a tím, jak vláda jim hledí vyhovovati, jest tak patrným, jako při školství průmyslovém a obchodním.

Vezměme za základ státní rozpočet na r. 1897.

Úhrnný státní náklad na vyučování obnáší v Rakousku 17,170 671 zl., z čehož připadá na university 4,960.000 zl., na střední školy 6,700.000 zl. a na školství průmyslové a obchodní přes 2,833.000 zl.

Jak jest však náklad tento rozdělen na jednotlivé země a národnosti?

V zemích koruny české mají Němci čtyři vyšší státní školy průmyslové, a sice v Plzni, Liberci, Brně a Písku. My Češi máme však pouze jednu státní školu průmyslovou a jednu umělecko-průmyslovou školu v Praze, dále nižší státní průmyslové školy (t. zv. školy mistrovské) v Plzni a v Brně. — Umělecko-průmyslová škola pražská jest nad to dokonce utrakvistická. Rozdělíme-li náklad (řádný i mimořádný) na tento ústav na dvě polovice, z nichž jednu připočteme v obnosu 59.400 zl. ke školám českým a druhou k německým, shledáme, že na německé státní průmyslové školy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku věnuje stát ročně 386.300 zl., na české školy pouze 236.800 zl., tedy na české školy jen 38%, na školy německé pak 62% úhrnného nákladu škol těchto v zemích koruny české.

Pražská škola průmyslová jest ostatně neúplná, nemajíc chemického oddělení, ani vyššího, ani pouze mistrovského, ačkoliv oddělení taková zařízena jsou v Liberci, Bělsku a Krakově, kde mají sotva tolik žáků, kolik jest pro ně zřízeno stipendií. Také musí na pražskou školu průmyslovou připláceti země a obec po 3000 zl. a Průmyslová Jednota, která jest zakladatelkou průmyslových škol v Praze, ještě nyní 600 zl., což vypadá přímo jako pokuta za bývalou záslužnou její působnost. Na obě jmenovaná vyšší průmyslová učiliště v Praze platí stát dohromady ročně 149.100 zl., kromě toho pak jen asi 9500 zl. na školy dívčí a na umělecko-průmyslové museum v Praze.

Pohledme nyní na Vídeň. Pro Vídeň, která nijak není nehlavnějším střediskem průmyslu rakouského, vydrží stát jednu nádherně zařízenou školu umělecko-průmyslovou, dvě státní průmyslové školy, dva učebné a výzkumné ústavy jednak pro fotografii, jednak pro průmysl kožní (frekventanty tohoto kožního ústavu by lze bylo spočítati na prstech), dále ústřední kurs krajkářský, odborné školy pro umělé vyšívání a pro textilní průmysl, tři školy kreslířské a vzornou dílnu košíkářskou. Vše to vyžaduje ročního nákladu 491.000 zl., t. j. bez mála tolik, co platí stát na veškeré vyšší a nižší

průmyslové, na veškeré odborné a všeobecné školy řemeslnické českým jazykem vyučovacím v Čechách, na Moravě a ve Slezsku dohromady (496.000 zl.)

Na umělecko-průmyslové museum vídeňské platí stát (což však neuvedeno v rozpočtu na vyučování, nýbrž v rozpočtu ústřední správy ministerstva vyučování) letos a vůbec pravidelně ročně 89.000 zl., na pražské umělecko-průmyslové museum toliko 5000 zl., a nad to dává stát na technologické průmyslové museum ve Vídni ročně 40.000 zl.

Chceme-li míti nějaký vzdělávací průmyslový ústav v Praze, musíme si jej z pravidla zaříditi sami. Na umělecko-průmyslové museum pražské, obchodní komorou založené, platí ročně království České 6000 zl., obchodní komora pražská rovněž 6000 zl.; kromě toho věnovala země 30.000 zl. na postavení budovy pro toto museum. Technologické museum průmyslové zakládá rovněž komora obchodní, věnujíc na ně 30.000 zl.

Praha nemá dále ani veřejné kreslírny a ani jediné odborné školy průmyslové, ačkoliv by jich pro několik průmyslových odvětví bylo potřebí (obuvnictví, truhlářství, keramický průmysl, zlatnictví).

Odborné školy pro jednotlivé obory průmyslové (tkalcovství, zámečnictví, truhlářství atd.) zakládány byly v Rakousku hlavně v posledním desetiletí, kdežto v desetiletí předcházejícím hlavní péče věnována školám průmyslovým, vždy několik příbuzných odvětví dohromady zahrnujícím.

Pouhý pohled na mapu poučuje nás však, že při zřizování těchto ústavů mimo praktickou potřebu rozhodovaly i staré tradice rakouské byrokracie, vyhovovati potřebám neněmeckého obyvatelstva vždy jen co možná pozdě, po všemožném protahování a po uložení značných břemen místním činitelům co do opatření místností, svítiva a topiva i hotových příspěvků peněžitých. V zemích naší koruny kraje obydlené Němci bohaty jsou odbornými školami průmyslovými všeho druhu, český střed Čech a Moravy jest jimi naopak velmi skrovně pozhénán. Německý pruh na českém západu a severu, dále na Moravě a ve Slezsku, má odborných škol pro jednotlivá odvětví živnostenská (tkalcovských, krajkářských, dřevařských, kamenických, kovodělských a pod.) 38, dvakrát četnější však obyvatelstvo české pouze asi 19.

Keramických škol jest ku př. německých v Čechách a na Moravě 5 (Bor, Horní Litvínov, Kamenný Šanov, Teplice, Znojmo), česká pouze jedna (Bechyň). Úhrnný náklad na české školy odborné činí asi 189 000 zl., na německé asi 383.000 zl., tedy více než dvakrát tolik.

Všechny tyto nesrovnalosti má poněkud zakryti slibované zřízení mistrovských škol pro odbor stavitelský a strojnický na Smíchově a v Pardubicích, nově se zřídila za Thunovy vlády zrušená tkalcovská škola v Lomnici, a státní průmyslová škola v Praze bude prý po více než desetiletém namáhání konečně doplněna oddělením chemickým. Za to bude zase zřízena v Brně ovšem německá vyšší škola textilní se zařízením, které bude státi statisíce.

Trochu příznivější jest rozpočet všeobecných škol řemeslnických. Školy tyto mají za účel dvouletým nebo tříletým vyučováním připravit mládež od 12—15 let pro budoucí povolání řemeslnické. Žáků, kteří by jinak museli snad poslední dvě léta povinné návštěvy školní zbytečně proseděti v posledních třídách školy obecné nebo právě tak zbytečně a na škodu ostatním žákům v prvních třídách gymnasia, poskytují tyto všeobecné školy řemesl-

nické možnost, vzděláti se v živnostenských počtech, písemnostech, kreslení a pod. a vycvičiti se zároveň prakticky pro počátky budoucího svého povolání řemeslnického. Prospěšnost jejich jest přes poměrné mládí těchto ústavů tudíž zřejmá, a právě krajiny průmyslově čilé ji v nejnovější době zejména pro malé a střední řemeslnictvo také plně uznávají. Důležitost jejich byla by ostatně po zásluze ještě více uznávána, kdyby ve větších místech venkovských, kde školy tyto pravidelně mohou býti zařizovány, nebylo nešťastným zvykem, dávat na řemeslo jenom ty chlapce, kteří svou naprostou nespůsobilost ke studiím gymnasiijním nebo realním buď již na škole obecné anebo v nižších třídách škol středních nezvratně byli prokázali. Škol takových je v Čechách 8; jedna německá v Děčíně, 7 českých (Jaroměř, Kladno, Ml. Boleslav, Kolín, Kutná Hora, Litomyšl, Volyň). Německá je státní, z českých jsou státní pouze v Jaroměři a Kladně, ostatní jsou ústavy obecnými a dožívají pouze od státu a země roční subvenci.

Tak přijde všech 7 škol českých státu na 40.650 zl., 1 německá v Děčíně na 12.600 zl., tedy na dvakrát tolik, co platí stát průměrem na jednu školu českou.

Podotýkáme ještě, že v celém Rakousku není ani jediné německé obcemi vydržované všeobecné školy řemeslnické, nýbrž že je všechny vydržuje pouze stát. Jsou ostatně pouze čtyři (kromě Děčína v Linci, Celovci a Imstu), poněvadž německé země dost jsou opatřeny odbornými školami pro jednotlivá odvětví.

Zajímavý jsou i číslíce nákladu na školy obchodní, na něž platí stát v celém Rakousku asi 88.800 zl., tedy méně než na kterákoliv dvě gymnasia s průměrným počtem žáků dohromady. Na české školy obchodní (dvě vyšší: Praha, Chrudim, dvě nižší: Plzeň, Mělník) platí stát 10.000 zl., na 9 německých (vyšší: Ústí n. L. a Liberec, nižší: Budějovice, Jablonec, Česká Lípa, Most, Plzeň, Teplice, Warnsdorf) úhrnem 17.600 zl. Kromě toho je vřaděna do rozpočtu reserva 7700 zl. na subvence pro nové školy obchodní v Král. Hradci a Brně (české), v Brně a Olomouci (německé). Plzeňská škola byla právě letos na vyšší obchodní školu přeměněna. Státní škola obchodní je dosud pouze v Terstě a druhá zřízena bude ve Lvově.

Veškeré naše obchodní školy jsou ústavy udržovanými od spolků a obcí, či spíše vydržovanými vysokým školním, jež vybírají a nikomu skoro se nepromíjí. Že tato výdělková povaha jejich nemálo jest na újmu dalšímu jejich zdokonalování co do výběru žactva i sil učitelských zjednávání učebních pomůcek atd., jest na bíledni. Co ještě více při nynější malé péči státu o toto školství vadí, jest, že vzdělání obchodnictva menšího a úřednictva pro menší podniky ponechává se majitelům rozmanitých škol a běhů ryze soukromých, jichž vždy víc a více — často na úkor jakosti jejich — přibývá, aniž by tím odborná, rozumová i mravní výchova rozmanitého jich žactva rovněž souměrně prospívala. A přece jest právě v naší době na nejvyšší potřebě obchodnictva nejenom odborně vzdělaného, ale především solidního a poctivého.

Poněkud větším procentem participujeme na státních subvencích pro školy pokračovací, ale i zde poměr ten nikterak neprotestuje naši národnost, nýbrž souhlasí prostě s přiměřeným poměrem obyvatelstva českého a německého. —

Celkem jest nám Čechům státní rozpočet školství průmyslového a obchodního veice nepřízniv. Nechceme a nemůžeme však vinu svalovati jediné

na vládu; ještě více vinna jest naše vlastní příslovečná v tom ohledu nedbalost a netečnost. Dbali jsme mnohem více o „fabriky na pány“, jak už před lety si stěžoval zasloužilý doktor Kampelik a hleděli jsme raději ze sebe udělati deset odvislých správců anebo jen diurnistů, nežli jednoho vzdělaného a jistým kapitálem vládnoucího průmyslníka nebo obchodníka. Kéz by od nynějška při nově vzbuzeném ruchu hospodářském bylo jináče! —r.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

Abych dokázal, že kněz katolický, jenž náboženství křesťanské si přivlastňuje podle učení Církve katolické a podle metody sv. Otců i učitelů církevních, jest přítelem pravé filosofie, která se opírá o zkušenost pravdivou a přísně střeží logických zákonů, hodlám vyložit, kterak smýšlí kněz katolický o pravé filosofii, s jakými osudy se setkala tato t. j. kterak pravá filosofie vznikla, kterak jí kněz katolický užíval a užívá, kterak ji pěstoval a pěstuje, s kterými nepřátely se setkala.

Tim bude také vyvrácená námitka že kněz katolický jest nepřitelem vzdělanosti; neboť pravá filosofie jest vrchol vzdělanosti lidské, kterou zjednotiti si můžeme přirozeným světlem svého rozumu.

Kterak smýšlí kněz katolický o pravé filosofii.

Co jest filosofie?

Není slova, jež by vědu filosofickou lépe vyjadřovalo, než slovo filosofie: φιλιζ τῆς σοφίας t. j. láska k moudrosti. Vyšetřme obě slova tato:

Moudrost liší se od učenosti, ku př. lučebnické, jazykozpytné, právnické. Učenec není vždycky moudrým, ale může a má jím býti; moudrý není vždycky učeným, může a nemusí jím býti. Moudrost jest povinností každého člověka, jenž rozumu svého řádně užívá, a jest každému přístupná, jak učenému tak neučenému; avšak spojena s učeností těší se z větší ceny, jelikož jest čerpána z důvodů, jest prohloubena. Učenost přestávajíc na nejbližších důvodech a příčinách toho, co nám podává zkušenost, nemůže uspokojiti badavého ducha lidského, jenž se snaží postoupiti od nejbližších důvodů ke vzdálenějším, až by přišel k důvodům posledním a k nejvyšší příčině. A právě v poznání těchto důvodů posledních, této příčiny nejvyšší záleží moudrost, která se odnáší z té příčiny ke všemu, co jest, kdežto učenost se zabývá jistým oborem věcí.

Láska jeví se zalíbením na dobrou, buď již dosaženém anebo žádaném. Z moudrosti dosažené těší se od věčnosti Bůh, Jehož bytností jest moudrost, Jenž jest moudrost sama; člověk maje rozvíjeti činnost rozumu touží poznati moudrost, pokud přirozené světlo rozumu jeho stačí. Touha tato je člověku od přirozenosti vštěpena, pohání jej k práci namahavé a sladké, tak že ji člověk rád podniká. může býti ukojena, poněvadž přísluší člověku jako člověku, poněvadž člověk ukojením této touhy dosahuje cíle sobě rozdružené příslušného a poněvadž přirozenost žádá, aby tvor cíle sobě příslušného do-

sáhl; také jest, jak víme ze zkušenosti, uhájena a připravuje člověku radost čistou, důstojnou a velikou. Co tímto způsobem poznáváme, sestavujeme dle pravidel logických v jeden celek, vědu.

Je tedy filosofie věda o posledních důvodech všem věcem, společných přirozeným světlem rozumu lidského zjednaná.

Poměr filosofie k ostatním vědám.

Vědy se rozdělují: 1. na nadpřirozenou, která se čerpá ze zjevení Božího nadpřirozeného, a kterou jest bohověda katolická, a na přirozenou, ku př. botanika, lučba a jiné, které svým pramenem mají přirozené zjevení Boží. Mezi vědami přirozenými shledáváme také vědy přírodní. Filosofie jest věda přirozená.

2. Rozdělují se na obecné, jejichž předmět jest obecně dán nejsa závislým na vůli lidské, ku př. matematika, a na stanovné, pozitivné, jejichž předmět jest závislým na vůli lidské, ku př. právníctví římské. Ačkoli přirozené zjevení Boží, zřídlo věd přirozených, vyšlo ze svobodné vůle Boží, přece nenazývají se z této příčiny vědy přirozené stanovnými; stanovnou se zove bohověda katolická. Filosofie jest věda obecná.

3. Rozdělují se na věcné, které se zabývají věcmi samými: dějepis, fysika, a na formálné čili údobné, jež se zabývají formami věcí, ku př. matematika, mluvnice. Filosofie jest ve všech částech svých věda věcná, toliko v jedné logice, dialektikou zvané, jest údobná.

4. Rozdělují se na zkušebné, jejichžto předměty jsou přístupny smyslům, ku př. fyziologie, dějepis, a na rozumové, jejichžto předměty jsou přístupny toliko rozumu, ku př. matematika. Rozumová věda věcná zove se spekulativnou, jakou jest filosofie.

Z veliké důležitosti se těší poměr filosofie k ostatním vědám přirozeným a ku vědě nadpřirozené, bohovědě katolické.

Ostatní vědy přirozené a sice zkušebné, o přírodě a člověku jednající, poskytují látku, kterou filosof podle zákonů logických vyšetřuje, aby vyzkoumal důvody všech věcí vzdálenější, až i poslední, puzen jsa touhou sobě od přirozenosti vštěpenou poznáním důvodů nejvyšších a příčiny poslední dopátrati se pravdy, ve které by rozum jeho odpočinul. Jsou tedy filosofovi vědy zkušebné základem, na kterém staví vědu filosofickou, která by bez tohoto základu se podobala paláci vzdušnému. Pročež nezasluhují chvály filosofové idealističtí, ku př. Fichte, Schelling, Hegel, kteří ničeho nepředpokládajíce, z pouhé mysli lidské vysoukávají všelikou pravdu filosofickou, filosofové pochybovači, ku př. Herbart, kteří považujíce zkušenost za veskrze klamnou a odporů plnou na půdě úplného skepticismu staví vědu filosofickou. Vedou-li si takto filosofové, neuí divu, že mužové, kterým jest rozum vzácným majetkem, filosofii zavrhnou.

Filosofie, na základě věd zkušebných podle zákonů logických postavená, opět na vědy zkušebné působí blaze a k jejich zdokonalení mocně přispívá. Neboť co jednotlivé vědy zkušebné předpokládají, to filosofie vyšetřuje a odůvodňuje; dějepis předpokládá prozřetelnost Boží a svobodu lidskou, kterou obojí filosofie vykládá; věda právnická předpokládá zákon přirozený a odkazuje k mravovědě filosofické; vědy přírodní předpokládají hmotu, pod-

statu, případy, svazek příčinný, prostor a čas a odkazují k filosofii; jazykozpytci se nedaří, nezná-li psychologie, vědy filosofické. Kromě toho nedostatky a chyby se vplíží do jednotlivých věd zkušebných, jimž se vyhne učenec, je-li filosoficky vzdělán; vědění ducha lidského nesmí sestávat z jednotlivých oborů nesouvislých, ale potřebují svazku, aby tvořily souladný celek, a tuto službu jim prokáže filosofie. Je tedy filosofie korunou věd zkušebných. Pročež nezasluhují chvály učenec exaktní, kteří pýchou se nadýmající filosofii pohrdají, jakoby vědy zkušebné byly vrcholem vědění lidského; učenost jejich velkou vezme škodu, jelikož se zvrhne v hrubé hmotářství, jež uznává jedinou hmotu rozumu lidskému kopající hrob. (Pokr.)

FEUILLETON.

Českým ženám: Nejsme s Vámi spokojeni!

Českým mužům: Ani my nejsme s Vámi spokojeni!

Jsou krátce obě strany lidského pokolení nespokojeny, aspoň u nás v Čechách. Kdybychom této nespokojenosti dali výraz my, klerikálové, a odůvodnili ji chybami obou, řeklo by se: i to ten klerikální duch vidí všude temno, nemoha záře z moderní osvěty se linoucí snést. Proto dobře, že si levity vyčetli pánové a dámy sami. Kdyby p. Štech, zástupce silného pokolení, a pí. Procházková byli manželé, soudili bychom, že je to jedna ze zábav, které se prý v manželství, tak někdy po líbáncích, mezi manžely pořádají — tu v noci za příchodu manželova z klubu, tu v nudném, zdoluhavém odpoledne, prosyceném bákylí otupělého mrzoutství. U prostého lidu odbývají se tyto zábavy prostěji, z oka do oka, u poloviček vzdělaných a moderních — zavede se nyní způsob vzdělaný a moderní. A ten je? Dá se to do novin. Dnes když přítel chce vynadati příteli, s kterým bydlí třeba pod jednou střechou a spí třeba v jedné posteli, řekne mu to prostřednictvím novin. Když spolek nějaký má nějakou výtku proti spolku druhému, třeba mají oba tutéž místnost spolkovou, učiní to prostřednictvím novin. Když amant některý chce zavést si známou s děvčetem nebo slyšet jeho poslední odpověď, obrátí se do novin s inserátem: Dáma, která šla v tu a tu hodinu . . . pozdravena byvši nápadně . . . se žádá za odpověď, byla-li by seriosní známá možná? Bylo by tedy též zcela v pořádku, kdyby nyní i paní manželky svá kázáníčka a paní manželové své stížnosti napsali — nejlépe hned v brožurkách a uveřejňovali je. Řeknou si to s rozmyslem, důkladně, řeknou si i to, co do očí se těžko povídá, a litera scripta manet, bude mít větší vliv, poněvadž bude čtena s klidnou myslí. Konečně — a to se zdá býti to nejdůležitější — i do kapsy něco přibude. Brožura p. Štecha stojí 25 kr., pí. Procházkové 36 kr., ač každá i za desetník byla by dost drahá. Pan manžel bude mít na pivo a doutníky, madame na nový klobouk. Doporučujeme tedy moderní způsob manželských kázání co nejvřeleji, a to tím více, že tím manžeská shoda spíše se upevní nežli uvolní.

Představte si: Madame čte brožurku páně manželovu —

Tak ty tak o mě smýšlíš? No, počkej, ty ošklivče, za to dostaneš, blednouc hněvem a jiskříc očima. —

Tu přichází pan manžel.

Huť, už je knížka ve stolku a sladký úsměv na tváři. Pan manžel hledí sice zkoumavým zrakem, zdali řádně uhodilo, ale madame je jako másličko, plná vděku a líbeznosti. Oběd je výtečný, knoflíčky u košile všechny v pořádku, ani proti doutníku není námitky. Skorem líbánek v druhém vydání. Ani stínu nesmí znamenati, že šel do živého; má viděti, že všechno je nepravda, neporozumění, výron sobectví, zlé nálady, zneuznání. Však mu poví.

Pak píše ona svou brožuru a vyleje svůj hněv ne do očí a duše panu manželu, ale na papír. Ulehčí si a pan manžel si to, možná — také přečte.

Vidíte, že způsob p. Štechem a pí. Procházkovou objevený je dobrý, moderní, veskrz chvalitebný. Mohl by zaveden býti i pro mládence a panny, chci říci pro nevěsty.

Ženich by napsal brožuru o svých požadavcích a slibech. Nikoliv ovšem, jak učinil p. Štech žlutou a s obrazem, jak dvě ruce lámou hůl; pí. P. ne bez sarkasmu zajisté volila barvu červenou s obrazem černého amorka. A slečna nevěsta odpoví též brožurou o svých názorech a přáních. Dají si jich vytisknouti několik set a každý měsíc si jednu navzájem dají darem. To může míti rovněž jen dobré následky. A věděli bychom ještě leccos prospěšného a chvályhodného o novém tomto zařízení, ale nutno přec též o obsahu brožurek, jež tolik pozornosti vzbudily, říci:

Páni mají přednost, totiž dle klerikalismu, dámy poslední slovo, dle ustáleného zvyku společenského. Tedy nejdříve o kázaničku páne Štechově.

Je to salonní, zábavná přednáška, která chce asi jen bavit a se vypláceti. Pan kazatel presentuje se veskrz interessantně, tu trochu fňukavě láskou jako moderní troubadour, tu s báječným plamenem šlehajícího vlasteneckého nadšení, tu povídavý jako člen roztomilého kávového kroužku s okuláry na velemoudrém nose, tu zcela upřímný, opravdový. Hlavní tenor je: vlastenectví. Žádá více národního ducha u žen, takového studentského, jak se zdá, blouznivého. Čtete na př.: „Chceme, aby vlastenecký náš povzdech vyloudil z Vašeho srdce ihned mocnou ozvěnu... Tep Vašich srdcí musí býti právě tak nadšený, jmenujeme-li svou vlast, jako je náš. Vy musíte jemným citem dosáhnouti tam, kam nestačí naše síla. Vaše slzy musí pomoci, kde je bezvýsledný všechen náš vzdor...“ To snad naše ženy mají učiniti slzovou pouť k prezidentovi Badenimu k vůli vymožení českého státního práva.

Řeknete: studentské nevyspělé fráze? Ale spisovatel to míní dobře. Že schází našim dívkám národní uvědomění, kdo by o tom pochyboval. Dříve tomu prý tak nebylo. Co je toho asi příčinou, že nyní při našem stupňovaném pokroku vdavekchtivým dívkám je při shánce po ženichovi hlavní otázkou — ta hmota, to postavení? Že prý i s muži je zle, že potřebují nutně vlastenecké pomoci žen. To je divné! Vždyť prý jsme už skoro na vrchu. Pěstování dějepisného studia a umění, divadel, koncertů a pod. jsou nejvhodnějšími prostředky ku zušlechtění ducha našich žen. Krásné myšlenky, není-liž pravda? Že studium dějin nejvíce vzdělává, každý uzná; ale to moderní umění! Vždyť přec naše divadla všechna plná, plnička jsou krásné pletí. Snad je tedy divadel a koncertů ještě málo! A naše moderní literatura, Vrchlického venerismus, naše až ke kotníkům dekoletované umění, mladší dekadence, šibeniční vzteklost Macharovců a j. a j., ty mají vzdělati naše ženy na obětavé světice domácího krbu? Trochu méně frází a více skutečnosti

života! „Ty vyfintěné figurky bez citu k vlasti (sic!), k rodinnému životu, k lidstvu (sic!) — tyto postavičky, které myslí, že vzdělanost je kopa frází, život že je hračka, svět že je proto, aby se točil kolem nich . . .“ jsou dle úsudku všech vychovanky moderní pokročilé doby. Maďarky mají býti vzory českým ženám? Vari! Toť omyl o nich; ty prodaly se židovské krvi. Nebo Polky? Známe je. Jsou mezi nimi takové, které žijí jen pro svou pověstnou krásu a sličnost. To jsou ty okázalé pěstitelky umění, literatury a společenského života. Jen žel, že své vnady nemají pro své muže a rodiny. Dnes pro ně stavějí se pravoslavné cbrámy s ruským jazykem a duchem. Vzory pro naše ženy dlužno hledati jinde. Zaklad pak hlubokou mravní výši dlužno hledati ne v modním, povrchním, lesklém frázování, ve vzdělanosti (??) divadelní a v literatuře z devět desetin špatné, ale ve vštěpování hlubokých, vážných zásad o životě a povinnostech životních, auktoritou Boží odůvodněných. Tak lze zničiti materialistický názor, který jinak přes vše horování vždy skončí sobectvím ať osobním, ať rodinným, ať národním, tak položit i základ k rodinné ideálnosti, k národní obětavosti, mravnosti, třeba bez frází prskavcového uvědomění na venek. Spisovatel píše: „Netrapte manžela drobnými malichernostmi — hleďte pro něho vždy míti něco nového z říše vzdělání. Přčtená kniha - časopis — noviny — divadelní představení — koncert — přednáška — pobádej Vas zapřísti hovor také o něčem jiném než o šatech Vaší přítelkyně.“ Jaká směšná malichernost! Mluvíti snad o herečce některé, kdy v rodinném kruhu je celé moře světů tajemných a nevyčerpatelných a věčně omlazujících ducha a srdce. K tomu mohla by míti chuť a pokdy jen uvedená „nafintěná postavička“. Než dosti. Na jiných místech je spisovatel šťastný, to hlavně tam, kde nahlédl do skutečnosti života a studentské fráze zaměnil radami pro život a ze života. Mnohe slovo o rodině, jež tu napsal, je pravdivé, ale že k pojmu křesťanské rodiny ještě hodně schází, cítí každý, kdo mimo normální buržoastickou rodinu i jinde měl příležitost se poohlédnouti. Mnohou pravdu dí o výchově dítek, o hudbě a němčině a p. Jistě mnoho tu dobrého řečeno. Dalo by se i mnohem více říci.

Než dosti; ať má i spisovatelka své slovo. Vlastně jako člen slabšího pohlaví měla by v náhradu míti zase slovo dešší. Však ne nadarmo se povídá o výmluvnosti damských jazyků. Toho uvedený spisovatel, který soudě dle svých jen tak feuilletonisticky na papír hozených vět chtěl patrně jen si zažertovati, asi do smrti se nenadál, (není-li totiž pravda, co se povídá potají, že od spisovatele k spisovatelce není daleko), že dámy nebudou žertu rozuměti a odpoví nesmírně resolutně a energicky. Spisovatelka odpovídá slovo za slovem, kapitolu za kapitolou, důkladně otevřeně, se silou slova, již dává zanícenost a rozhorlenost. Patrně nejde jí jen o odpověď na nepatrné feuilletonky, ale chápe se příležitosti, aby poukázala na vředy moderního našeho života, jež dobré a vřelé srdce její už dávno hnětly. Její kázáníčko doporučujeme všem pt. mládencům a mužům, a celé ctěné moderní společnosti co nejvřeleji. Přemnozí z nich uvidí tam svou podobiznu až hrůza věrnou. To je jednou zdravé slovo od zdravých plic, oddechne si čtenář na konec, když byl spisovatelčinu exhortu, i spisovatelsky velmi obratnou a cennou, s nejživějším interessem dočetl.

„Jsme takovými, jakými nás míti chcete, a nejsme-li lepšími, jest to pouze následkem toho, že se na nás více nežádá . . . jsme vždy ochotny při-

způsobiti se muži, jež milujeme . . . vy, čeští mužové, musíte se vynasnažiti, abyste nám imponovali, abyste byli schopni vzbuditi v nás nadšení . . .

Vás nudí zprávy o rodině, vy jdete večer ubíjet svého ducha v hostincích a kavárnách, kde rozhovor bezmyšlenkovitý, partie dardy nebo taroků, ovšednělé vtipy a kluzké anekdoty jsou Vám příjemnější. Pak se stává, že náš mužsko-společenský život utěšeně se rozvíjí a domácí život rodinný žalostně upadá . . .“

Že to mužské hýření v hostincích mohlo by se nazývati „rozvitím“ společenského života, o tom lze ovšem pochybovati. My pak jsme už tak daleko, že na tomto vývinu společenského života v hospodách běrou živý podíl i dámy. Vdané a svobodné, patrně též proto, že ve všem jsou ochotny, přizpůsobovati se mužům. Dříve tvořily rodinu: otec, matka, děti, někdy i služební. Pak rozvitím hospodského života mužů rodinný život tvořily už jen: matka a děti. Nyní k rodinnému životu patří namnoze už jen děti, malé děti a chůva, neboť matka je v divadle, otec v hostinci; sem si pro něho drahá polovice po divadle přichází. Ovšem, že si s ním také posedí. Ale je naděje, že dalším tímto „vývinem“ společenského života v hospodách rodinný život přece bude zase obnoven. Stáváť se stále víc a více zvykem, že i děti, i malé s chůvou, chodí za tatínkem a maminkou do hostince, ty malinké s lahvičkou na mléko, ty větší s čítankou. Proč by se nemohly učit i v hostinci! A tak rodinná páska bude opět obnovena. — — —

Jadrná je kapitola o starých mládencích. Však jim to, plesnivcům, patří. A pravdivé je tu každé slovo. Ženská otázka socialní — toť částečně otázka mužů, starých mládců. V následující kapitole se čte, „kdyby manželé zachovali si jen polovici oné zdrženlivosti a šetrnosti, již ukazovali před svatbou, kdyby vůči sobě měli jen čtvrtinu ohledů, s jakými potkávali se jako milenci, kdyby muž se snažil žiti se ženou více duševně, místo aby jí častoval nízkými vtipy a odbýval neotesanými výrazy, navyklými v hospodských společnostech, pak mohlo by býti o mnoho šťastnějších manželství více“

Podařená je kapitola „Jste svobodni“. Snažte se okouzlit dámy spíše duchem než nohama, je stará fráze, ale vždy dobrá. Věta „My neznáme dějin! Jest vaše vědění v tomto oboru tak stkvělé? Své náhledy o politice, literatuře a umění vyčetli jste si ze svého oblíbeného žurnálu, jehož myšlenky opakuje . . .“ je zajisté ze zkušenosti napsána. A co se němčiny týče? Je pravda nezvratná, že mužů, znajících a mluvících německy je nejméně desetkrátě tolik, co žen s touže znalostí druhého jazyka. Podpisujeme i mravní narážky. Zde je jeden z kořenů zla. Dámy mohly by tu rázností tak mnoho dobrého učiniti pro rodiny a celý národ. Zde mluvte, mluvte s celým rozbořčením urážené hrdosti a ušlechtilé pýchy!

Koruna náleží kapitole „Spolky vůbec“. Ani klerikál by to lépe nenapsal. A vše svatá, svatosvatá pravda. Ba ještě více je pravda. Naše spolkaření není jen zabíjení času, věc bez mravní ceny, bez politické ceny, ono je namnoze omluvou pro hýření a špatnosti. A to vlastenectví v něm? Spisovatelka dí: „Byť by to byl i náš národní nepřítel, reklamním příspěvkem, na národní účel věnovaným, zakoupí si u Vás odpustky za hříchy minulé i budoucí na národnosti naší páchané a učiní se u Vás oblíbeným. Tím stavíte se po stránce mravní na jeden stupeň s těmi, o nichž Kraszewski s despektem se vyslovuje, že jeden mají cíl života, jednu ideu, otčinu, náboženství, víru . . . groš . . .“

A na všem tom zlu, dí právem spisovatelka, jsou vinni i ti, jichž výtky se netýkají, aspoň negativně obmeškáním Četli jsme málo brožurek, v nichž tak dovedně, pravdivě a přesvědčivě bylo by čeleno odpůrci. Muž byl obviňující, žena hájící. A přec přesvědčení čtenářovo je, ženy jsou mnohem méně vinny na společenských zlech a jsou lepší mužů. I této druhé brožuře schází blubší odůvodnění. I ona zůstává více jen na povrchu důvodů, na povrchu v nazírání na život, ale pravdy v ní je mnoho, velmi mnoho. Proto může vykonati mnoho dobrého, a my ji doporučujeme vřele. Při vši ráznosti zamlouvá se i svou distinguovanou formou. Ať je autorem kdokoliv, běheme věc, jak je. A tak, velectení manželé, jen pokračujte ve svých kázáníčkách. Snad padne některé zrno i na půdu úrodnou a přinese ovoce.

—s.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (Opět Celj. Vy-nucený starosta. Klerikální nebezpečí. Odřikáš se satanáš? Dr. Rieger v Kolíně. Socialisté. Čas o historii.) — Vý-bornou ukázkou našeho parlamentarního života zažili jsme 5. ledna na říšské radě. Jednalo se o položku na paralelky gymnasia Celjského. Byla zamítnuta 102 hlasy proti 98. Kdo scházeli, byli slovanští poslanci. Z výtečných našich Mladočechů scházelo jich 11, právě tolik, aby položka mohla býti přijata. Z toho bylo trochu prachu doma, více nic. Národu je to už jedno. Jemu jsou i vážnější věci lhostejny, jako volby v obchodních komorách, v úrazovně a p. On už má jen jediný smysl, totiž smysl protiklerikální. Štěstí, že sterými plátky socialními, pokrokářskými a liberalističnými je tak vytrvale pěstován. Nemo-hou se ostatní zdravé smysly u něho vypracovati k platnosti, i má aspoň tu útěchu, že svou mizerii nevidí, nebo že má na ni aspoň flastr. Šťastný národ! A ještě šťastnější liberalističtí jeho vůd-cové. Sedí v sedle i přes nezpůsobilost a nesvědčitost tak trkavě osvědčenou. Tento protiklerikální smysl pomohl i při uvedení celjské záležitosti. Proti po-ložce hlasovali i katoličtí Němci. Není to ovšem spravedlivé, ale dost pochopi-telné. Češi, aspoň naši liberálové, ne-jednali by jinak, kdyby jednalo se o podobnou věc u nás. U nás toho ne-může ovšem býti, poněvadž vláda při naší velkolepé státoprávní opozici by se nás ani neptala, nýbrž je prostě na-řídila. Ale jen o porovnání jde. Nuže, co

z toho učinili naši liberálové? Vrhli se na 11 nepřítomných Mladočechů nebo asi 60 ostatních Slovanů? I to to! Jen tak je pošimrali, aby se neřeklo. Ale hned, díky svému vyvinutému protikle-rikálnímu smyslu, vrhli se na — kle-rikály, že hlasovali proti položce. A po-něvadž národ má téměř jen tento proti-klerikální smysl, byl spokojen a blažen. Byli to přece jen klerikálové, byť i Němci. Šťastný národ! — Dr. Podlipný je tedy přece starostou. Všichni jsme si oddechli. Báli jsme se totiž, že by jinak pražské stavitelské památky se sesypaly a Praha, caput regni, vzala za své. Jaké štěstí, že to tak dobře skoučilo. Některým pánům, dokonce prý i Mladočechům, zdál se způsob trochu nerytířský, násilný. To jsou falešné dojmy. Je to právě stkvělým osvědčením síly rytířovy, když třeba i mocí dovede se zmocniti nějaké posice. A vládnouti většinou nepřátelskou — jaké to pole pro státnický věhlas. Však národ to cítí. Se všech stran hrnou se gratulace a projevy, zajisté jen z popudu vřelých srdcí vytrysknuvší. Tak i každíčká jizva z bitky je zacelena. Konečně i my jsme spokojeni. O mnohých stkvělých vlast-nostech representačních dr. Podlipného není ani sporu. Chce prý býti spru-vedlivý ku všem a nestranný. A proti-klerikální smysl, dosud vždy osvědčo-vaný? Snad ho toužená hodnost trochu napraví. Vederemo. — Českému národu a celému světu hrozí klerikální nebez-pečí. Naši čeští liberálové, kteří zabez-pečili svůj národ hmotně a státoprávně

tak stkvěle, díky svému vyvinutému smyslu protiklerikálnímu, starají se o celou Evropu. Dík je nemine. Dne 8. ledna, tedy hned po uvedené záležitosti Celjské, psal hlasatel liberalistické strany: „Hlavní cíl všech klerikálních čili ultramontanních stran (první jméno je z Francie od žida Gambetty, druhé z protest. Německa) jest po celém světě jeden a týž: chtějí zpáčiti lidstvo opět v područí římské hierarchie, chtějí papežům římským vydobyti znovu světského jich panství s vojáky, děly, policajty a žaláři v srdci Italie, a chtějí nadprávi moci papežské podrobiti národy i ve věcech občanských. K tomu cíli chtějí zmocniti se především výchovy národů kněžským dozorem nade všemi školami, načež by následovala přeměna všech sněmů národních na sněmy stávoské, na nichž by ovšem stav panský a kněžský měli zajištěnou převahu...“ Pěkný obrázek, není liž pravda. Ty policajti a děla a žaláři! Nyní v Římě, toť se rozumí, není ani jednoho policajta a žaláře. Crispi zavedl nevyrovnatelnou spravedlnost a poctivost. Ale český národ tak daleko nemyslí; vždyť má vypěstovaný svůj protiklerikální smysl. Že nedávno opat Treuinfels prohlásil, že církev chce na školách jen dozor a svobodu ve věcech náboženských? Co na tom. Lid nemá pro pravdu smysl. On má smysl jen protiklerikální i věří v sebe neomalenější lež. Ale ten sněm, na němž by kněžský stav panoval. Co povídá naše české státní právo z doby předbělohorské? Že na českém sněmu stav kněžský nebyl zastoupen? Že tam bylo jen panstvo, rytíři a města? Kalousek Palacký a Tomek to tvrdí sice, ale co na tom! Byla to doba klerikální, ale lid ani tuto sprostou lež neznamená, když se mu dí, jakoby to bylo tenkrát tak bývalo, jakoby totiž v klerikální době o moc na sněmu byli se dělili panstvo a kněžstvo, třeba tam kněžstva nebylo. Máme sice, zásluhou prý liberálů, nyní uvědomělou dobu státoprávní, ale lid více má smysl „protiklerikální.“ Ať je bulík jako slon, má-li protiklerikální roby, lid mu věří. Ó šťastný národe, jaká je v tobě podivu hodná vira v proroky z Mariánské ulice! — Jen se jich drž, drž. Oni tě vedou k pravdě a k světlu pravdy. — Že se jedná Mladočechům o spojení se

šlechtou, je známo. Dne 10. ledna dostala šlechta nabídku. Jen svolení a manželství je hotovo. Národ by ho rád viděl, nebo ztratil rozvodem úplně celých šest let, doba to v životě národa malá sice, ale tím povážlivější, že di: ani v budoucnosti bez sjednocení nebude lépe. Ale je tu manželská překážka. A která? Inu ten šestý smysl českých liberálů, smysl protiklerikální. Šlechta do nedávna stála vždy na straně katolické. I citovavše tedy šlechtě svobodomyšlné, pravdivé poctivné, šlechtě a vůbec všechny ušlechtilé vlastnosti mající usnesení nymburského sjezdu (září 1894), který, jak známo, „v klerikální straně viděl nebezpečí pro národní a osvětový postup národa českého“ položili jí otázku: odříkáš se satanáš? Učiníte-li tak, uznáme vás za národ, za českou krev, za členy lidské společnosti české vůbec, nikoliv však doživotní, dovolíme vám nám sloužiti a zmírníme — aspoň na čas — své nádivky i své choutky na vaše statky. Tak odříkáte-li se satanáš? Odpověď šlechty neznáme ovšem, ale myslíme, že řekne: apage! Vidíte ten smysl protiklerikální? Lze za něj vše koupiti u liberálů, vlast, národnost, uznání, moc. Připni si ho, ten smysl protiklerikální, příteli, můžeš pak třeba český národ prodati židovi, zůstaneš vlastencem a přítelem pokroku. — Dr. Rieger, k němuž se ještě vrátíme, mluvil v Kolině ve stkvělém shromáždění. Zde poznamenáváme, že pěkně mluvil o českém státním právu, o součinnosti všech ku svorné práci. I kněži se ujal. Buď mu čest. I o něm platí jako o Palackém, že nade vše chce býti mužem poctivcem. Kdo osmělí se při dnešním rozvinu protiklerikálního smyslu v národě mluvití spravedlivě o kněžstvu, je jistě veliký muž a statečný poctivec. Jak nízcí jsou ti jeho až do duše prolhaní protivníci. — Čeští (!) socialisté vydali svůj volební program. Dá se shrnouti krátce v tato slova: Všecka práva budou míti oni, všechny povinnosti ostatní. Katolíci budou pracovati pro socialy, kteří se budou dobře míti, a večeť jako vždy dostanou od nich 25 na . . . , za kteroužto lásku políbí socialům šos. Také protiklerikální smysl, jen že s vůní česnekovou. — Čas neměl ani kdy na článek, i postěžoval si v č. 2. na naši

historii. Představuje si ji tak, jak ji psal asi Skála. Každý český historik, chce-li vůbec mít smysl a cit pro český národ, má vše katolické nenávidět, vše protestantské milovat. Psáti má veskrz v duchu tomto Zbudou z české historie tak ovšem jen Hus, „ušlechtilý“ Chelčický, Blahoslav (!) a Komenský, ale když se z nich vynechají všechny nadávky, sprostoty, čistě scholastické traktáty, budou z nich ze všech přece snad veskrz slušní a ušlechtilí spisovatelé, lidé. A budeme mít slavnou a velikou historii. Valde bene! Také druh protiklerikálního smyslu, jen trochu chytřejší, důslednější a vzdělanější. Jen že ztrácí na vnímavosti. Marné namáhání, zachrániti onu dobu i násilnými prostředky. Drtí se sama a rozpadává.

Zprávy národohospodářské. — (Zemské družstvo zemědělské. Zemský úvěrní fond zemědělský. Loterie a výška výher. Obilní obchody terminové.) Organizace našeho rolnictva, třebaž organizace dobrovolná, která byla hlavním cílem a účelem sjezdu zemědělců českých v Praze o minulých vánocích, zdá se, že přece tentokrát miněna byla doopravdy. Členů zemského družstva zemědělského prý přihlášeno již skoro deset tisíc, což ovšem není ničím záslužným ani zvláštním, aspoň v našem národě, kde jsme na spolky a „kroužky“ jako posedlí, nemluvě ani o zábavách, tam pořádaných. Ale i o činnosti tohoto sdružení nechceme pochybovati. Úkolů povšechných a zvláštních vypočteno bylo při rozvíjení programu na sjezdu až dost a slyšeti od té doby předáky zemědělské, že družstvo činnost svoji sledovati bude až k volebnímu osudí v části politické. Předseda sjezdu Kubr z Kněževsi ujišťoval na nedávné schůzi Vinohradského spolku hospodářského, že organizace tato má býti organizací mohutnou, aby si svoje požadavky po případě mohla vydupati. Bohužel, že hned další slova řečníkova o neuvědomělosti stavu rolnického tomu nenasvědčují. Prosíme za odpuštění, ale je to řeč znalce, jistě povolaného zástupce stavu svého a jsme tedy hlasem jeho chránění. Snad to myslel řečník jen ve směru politickém, narážaje jaksi na tendence sdružení, které má sloužiti jedině z a c h o v á n í s t a v u a p r o v o z o v a t i t e d y p o l i t i k u z á j m o v o u, n i k o l i

politikou v obvyklém slova smyslu. Zemské sdružení vydávati bude list svůj, laciný prý denník, který bude vzdělávati a vychovávat rolnictvo jako odborníka i jako politika. Může si tedy získati na poli uvědomování stavu svého rytířské ostruhy. Ve schůzi zmíněného spolku hospodářského vybízeno zároveň k upisování podílů po 25 zl. na list tento. Podotknouti nutno, že tato schůze konati se měla vlastně již minulého roku, že však tenkrát sešel se tak nepatrný počet, že schůze nikterak odbývati se nemohla. Ostatně ani tato schůze nebyla prý příliš čteně navštívena. Těžko říci, zdali z důvodů přílišné uvědomělosti či neuvědomělosti. — Když již řeč o organizaci zemědělstva, upozorniti dlužno na důležitost její i v ohledu úvěrním, aspoň potud, pokud má býti též prováděn novou institucí, jež uvedena má býti v život v roce jubilejním 1898. Je to „Zemský úvěrní fond zemědělský.“ V dotazníku za příčinou svolání aukety v této otázce vydaném, obsažen byl výslovně článek, zda se má tento úvěr poskytovat jednotlivcům, či jen společenstvům. Také pak v anketě svolané v prvních dnech měs. stále upozorňováno na to, že by vyšetřování poměrů jednotlivců spojeno bylo s velkým nákladem a že tedy nutno omeziti se na družstva a spolky rolnické. Celý program a dotazník vlastně vzat z podobného ústavu, jenž má stejně se zemědělským vstoupiti v život, totiž ze „Zemského úvěrního fondu živnostenského“, kdež jest sprostředkování úvěru pomocí společenstev skoro snadné, poněvadž dle zákona živnostenského z r. 1869 existují již živnostenská společenstva n u c e n á. Tomu však u zemědělství není a bude mítí příští zemský sněm, jenž oběma fondy zabýváti se má, dosti krušné práce, aby se otázka tato co nejvhodněji upravila. Stačí-li k tomu dosavadní spolky hospodářské nebo družstva výrobní a hospodářská podle zákona z r. 1870 zřízená, dlužno pochybovati. Zajisté, že by se s hora uvedené „Zemské sdružení zemědělců“ svým členům velmi zavděčilo, kdyby se do té doby, než zákonodárně otázka organizace zemědělské bude vyřízena, postaralo o to, by až fond zemědělský vstoupí v život, s hotovou organizací

zemědělství bezpečně mohlo se počítati. — V poslanecké sněmovně projednává se právě rozpočet státní. Při kapitole „ministerstvo financí“ přišla na řadu též položka „loterie.“ Jako každý rok povstal i tentokráte posl. Roser. aby, jakož činívá již po celých prý 30 let, mluvil do duše našemu kancléři pokladu, doprošuje se zrušení této, jak to ministr Biliński při své programové řeči nazval „skvrny, kterou nutno odstraniti.“ Zápisník Roserův obsahoval celé množství výstražných případů, ve kterých prosázeny byly v loterii přímo nenvěřitelné tisíce. Ostatně, mimochodem řečeno, měli jsme nedávno podobný případ i zde v Praze, kde muž rozumný a jinak rozšafný prosázel svěřené mu peníze, činící mnoho tisíc, do posledního krejcaru. Budiž od nás daleko, abychom snad rozebírali vývody Roserovy, jenž tentokráte hovořil velice vážně a roztrpčeně o tomto skutečném upíru nejchudších tříd. Chceme loterii přirovnati k jiné instituci cizokrajné, která jest však jen nevinnou ovečkou proti našemu draku. Jak známo, to snad známo bude i nehráčům, vyplácí stát při ternu za 1 zl. 4800 zl ; tedy poměr 1 : 4800, ačkoli podle počtu pravděpodobnosti splatiti měl by stát za každou zlatku mnohem více, totiž 11.000 zl. Srovnáme-li pak výhru skutečnou v tomto případě s výhrou, jaká by vlastně býti měla, poznáme, že vyplácí se pouze něco přes 40% a že tedy stát strčí do kapsy nic více a nic méně než 60% ! Herny cizozemské v Monte Carlo, Monacu a p. které prý se spokojují pouhými 3%, ano i sázky totalisateura, pracujícího s 12—20% jsou ovšem proti tomu ústavy čistě humanitními. neběfeme-li ani zřetele k té okolnosti, že v těchto dvou při

padech jedná se tu o třídy majetné, pravidelně členy oněch „desíti tisíc“, jichž jediným povoláním bývá, brzy rozhlázeti to, co nikdo před nimi dovésti nemohl. při loterii pak, že jedná o třídy z pravidla nejchudší. Je to skutečně vedle alkoholu nejzuřivější dravec ssající krev širokých vrstev poplatníků, kteří s radostným okem svoje krvavě vydělané groše lázejí tam, odkud se jim za to ani díky ani uznání nedostane. Malá loterie jest opravdu skandálem pro naše „pokročilé“ poměry. — Mnoho mluvilo se též v poslední době o úpravě obilního obchodu terminového resp. o záповědihry diferenční na burse plodinové. Otázka tato jest stálým článkem projednávání skoro všech sjezdů zemědělských a čtenáři nepamatují se snad, že nazvány byly plodinové obchody diferenční vedle kartelů „největším zlem“ rolnictva. Celé množství petie, resolucí a podobných neškodných pum (viz interpelace posl. Steinera a Parishe) rozbilo se o nehybnost vládní dosud marně. Podobné i nyní, hned v prvních dnech ministr Ledebur interpelován byv v této otázce prohlásil, že vládě není možno ještě v tomto zasedání podati návrh zákona. Že však bude se starati, aby otázka dále se studovala a že hned po sejiti nové rady říšské věc přivedena bude na přetřes. Ubohá nová říšská rado, nezní ti v uchu z toho, co budeš musit všechno podniknouti? Že se otázka snad přece probírá vážně, zdálo by se podle toho, že 9 t. m. výbor hospodářský a ministr orby navštívili plodinovou bursu vídeňskou, která, byl právě šábes, byla hojně navštívena. Prý se tam všem dosti líbilo a těžko tedy říci jak dopadlo sezení hosp. výboru dne 15. t. m. v této příčině konané.

Obsah „Obrany“ :

Rok 1848 a české státní právo. —k. — Jak stát podporuje české školství průmyslové a obchodní. —r. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. — Feuilleton.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace : Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Několik črt z ústavních bojů.

Volby do říšského sněmu jsou vypsaný. Zřízením páté kurie a rozšířením volebního práva v ní téměř na všechny plnoleté občany, rakouská ústavnost vstupuje do nové fáse. Rozšíření toto není úplně nové, nebo z velké části je jen vrácením volebního práva těm, kteří ho jako samostatní řemeslníci měli, ale pak jej pozbyli, když následkem úpadku živností ze samostatných druhdy mistrů stali se pouzí dělníci. Účinek plný nových volebních poměrů neukáže se hned, nýbrž později, až tyto se vžijí, až organizace nových voličů se dokončí. To se stane teprve během několika let. Jisto je, že zřízení páté kurie je krok ku všeobecnému hlasovacímu právu, krok k dokonání desorganizace zliberalisované společnosti. Bude zvýšen počet poslanců, četnější budou abstinence, bude zvětšena absolutistická moc většin, zmohutní hmotná moc hlasujících mas nad rozumem a rozvahou, bude snížena osvětová a mravní úroveň říšské rady. Prospěchy z nového zařízení tyto stinné stránky sotva vyváží. Snad se mýlíme. Tím líp. Dostane-li malý lid poctivé zástupce, budeme se jen radovati. Ale pochybujeme o tom. Jsme přesvědčeni, že nastoupená dráha rozšiřování volebního práva je dráha liberalismu a že půjde dál, až se stane nemožnou, a lid se vrátí k jedině přirozenému, mravnému a spravedlivému zastoupení zájmovému. Pak vezme liberalismus konec, bohuže! po neskonalejších škodách a utrpeních lidu.

Nám dává tento nový krok v rakouské ústavnosti příležitost a podnět, abychom se trochu poohlédli v dějinách rakouské ústavnosti vůbec. O tom tedy několik článků dle toho, jak se udá příležitost.

Prohlášení ústavnosti stalo se 15. března 1848. Hrabě a purkrabí Stadion oznámil radostnou zprávu po celém městě, sám odebral se do divadla a osobně s obecnstvem ji sdělil; rozumí se, že bylo po divadle. S ní ihned spojeny mnohonásobné snahy za rovnoprávnost jazykovou. Zároveň ukázala se ovšem nutnost, uspořádati poměr české koruny k Vídní a Rakousku. Čechové neměli ústavnosti jinak rozuměti, nežli v duchu českého státního práva, ovšem v moderním demokratickém smyslu. Kabinetní list císařův ze dne 4. dubna 1848 k ministru Pillersdorfovi, kterým rovnoprávnost se slibuje

a ku svolání sněmů vybízí, byl dobrým a mnohoslibným začátkem. Ale nedošlo ani ku generalnímu sněmu ani ku sněmu zemskému. Vše zmařily nepokoje pražské a slabost nebo, jak někteří praví, neupřímnost vlády, ač volby byly vypsaný, ano i vykonány, ač vlastenci čeští několikrát za svolání sněmu žádali, na př. 26. června 1848 a hr. L. Thun měl nejlepší k tomu vůli; avšak byl brzy propuštěn. Sněm svolán nebyl. Patent z 8. dubna tak pochován, porušen i patent z 15. března, z něhož dosti zřejmě dá se souditi na budoucí svolání ústavodárných zemských sněmů. Za to přišla ústava ze dne 25. dubna, která sice zůstala na papíře, ale ukazovala, jakým směrem rakouská konstituce chce se bráti. O státním právu českém nebylo tu nic, byla to ústava cislajtauská. Vzbudila ovšem v Národním výboru odpor, ale lid a veřejné mínění zůstalo klidno. Měly plnou hlavu konstituce a jiných starostí. Ve Vídni bouře vůbec a proti Čechům a Slovanům zvlášť rostla, spor s Moravou se šířil, bouře doma se připravovala a propukla. Volba do říšské rady byla vykonána a čeští poslanci skutečně odjeli do Vídně, kde na místě ministerstva Pillersdorfova nastoupilo nové, jež mělo v čele Wessenberga a Doblhoffa, za člena dra Alex. Bacha. Pro Čechy situace byla se přiostrčila, což v bezohledném odvolání hr. Thuna hned se ukázalo. Dobře psaly „Nár. Noviny“, že za takových poměrů nebude ve Vídni ani mnoho chuti pro práva provincií, ani mnoho lásky ku Slovanům. Dříve již byl Palacký povolán do Vídně, maje vstoupiti do ministerstva. Napsal své slavné „Promemoria“, v němž tak stkvěle osvědčil své vlastenectví, ale hlavní příčina, proč do ministerstva nevstoupil, byla žádost, aby ministerstvo dalo jasné a určité prohlášení ve věci sněmu frankfurtského. Slabý Pillersdorf se toho bál. Když nyní Čechové, Palacký a Rieger, přibyli do Vídně, byli vydáni potupám a hanám.

Dne 22. července zahájil arcikníže první sněm říšský, první nejen po prohlášení konstituce, ale vůbec první v Rakousku. Měl to býti sněm ústavodárný. Že to nebyla pravá cesta, rozumí se samo sebou; bylo to pokračování dřívějšího Rakouska, rozdíl byl jen ten, že na místo absolutismu pro říši vstupovala konstituce pro říši. Dle českého státního práva měli Čechové jen s králem vyjednávat a se žádnými zástupci Cislajtanie. Pro ně byl ústavodárný sněm možný jen v Praze, který by dal koruně české ústavu, ustanovil poměr její ku králi a říši. Proč šli čeští vlastenci přece na říšský sněm? Snad byla jim říšská konstituce nade vše, snad mysli, že v smutné té době je vůbec nějaké vlády třeba, a že snad přece něčeho získají, snad z bázně a péče o Rakousko vůbec. Na každý způsob byla to veliká oběť pro rakouskou říši a čin rakousko-vlastenecký, neznamenal-li slabost a neuvědomělost.

Na prvním tomto sněmu bojovaly dvoje snahy o vítězství, federalismus a německý centralismus; pak tu byla strana krajně velkoněmecká. Dle prvního mělo Rakousko rozděleno býti na kraje dle národností. Tyto měly míti svou samosprávu a odpovědného ministra, a ústředním sborem měl býti senát jakýs. Nebylo to stanovisko státoprávní, nýbrž bylo více provincionální. Centralisté chtěli národní ideu zatlačiti a zavésti jakýsi demokratism tak, aby obyvatelé rakouští cítili se býti „svobodnými Rakušany“, nikoliv Čechy, Poláky a j. Při tom měli na mysli Cislajtanií německou, ponechávající Maďarům panství za Litavou. Bylo tudíž patrno, že Slované byli federalisty, Němci a Maďaři centralisty. Jen Poláci hráli dvojakou úlohu. Pro vypracování federalistického plánu ústavy bylo zvoleno pět pánů, ale všechna práce konečně padá

na Palackého. I ve sněmu samém Čechové získali si obdiv, hlavně když na Štrobacha padlo vedení debaty. Plán ústavy, jak ji Palacký vypracoval, je znám; byl federalistický, státoprávní myšlénce dával ale dosti místa k vývinu. Zajímavé je, že Slované nikdy snad nepřilnuli na říšském sněmu tak pevně k sobě, jako právě tenkrát; Čechové tvořili hlavu slovanského sdružení. V Kroměříži pak slovanský klub, k němuž i klerus slovanský patřil, pevně se utvořil.

Bouřlivé výstupy opakovaly se mezi federalisty a centralisty často. Ústavodárné práce zmařeny vídeňským zbouřením říjnovým. Již tenkrát prvním štváčem a odpůrcem Slovanů byl žid Tausenau a ovšem i Maďaři. Nejvíce vzkypěla zášť proti Čechům Ist kein Čeche da? S touto otázkou vymetala vídeňská luza kavárny a hostince. Císař přesídlil do Olomouce. Zajímavé je, že i tu čeští vlastenci báli se o svobodu vůbec, že hájili ústavodárný říšský sněm, jemuž přiřkli právo, dávat ústavu a všeobecně platné zákony. Tak snad vládu hájili více proti revolucionářství než státní právo české, bránili se více před reakcí, než aby příznivou situaci vykořistili pro sebe. Přece se jim ale toto stkvělé rakouské vlastenectví, z kteréhož i města Vídně vřele se ujímali, špatně vyplatilo. Dne 22. října sněm odročen a svolán na 15. listopadu do Kroměříže. Říšský sněm byl už pozbyl veškeré váhy; vojenská moc Windischgrätzova opanovala vše. Nastoupila krutá despotie vítěze, při níž udavačství židů stavilo triumfy.

Dne 22. listopadu sešel se říšský sněm v Kroměříži. Nastoupilo nové ministerstvo, jehož hlavou byl kníže Felix Schwarzenberg. Členy jeho Stadion, Bach, Kraus, Bruck, a j. V programu ohlásilo konstitučnost a rovnoprávnost. Program ten byl přijat s pochvalou, i Havlíček si ho liboval, ač nebyl prost obav. Ostatně dlužno vyznati, že idea federalistická skutečně vítězila. „Chceme konstituční monarchii se vši upřímností a bez obalu... chceme, aby se zakládala na oprávnění a nepřekaženém vyvinování se všech národností, jakž i na rovnosti všech občanů před zákonem — stálo v programu ministerstva Schwarzenbergova (viz Černý 465) — Slovanský klub čítal zde již 120 hlasů. Za hlavní účel měl rovnoprávnost národní a ústavní svobodu říše a jednotlivých zemí. Členem mohl býti jen slovanský poslanec nebo poslanec zastupující slovanský okres.

Později ale ukázalo se, že vzniká v ministerstvu snaha, která zájmy státu stavěla nad zájmy národa, tedy zásada více centralistická nežli federalistická a potají připravoval se obrat zcela jiný. Čí vinou? —

Dne 2. prosince oznámil předseda sněmu, že císař Ferdinand vzdal se trůnu. Za císaře prohlášen František Josef, jelikož bezprostřední nástupce, arcikníže František Karel, práv svých ve prospěch svého syna se vzdal. Nový panovník ve svém manifestu z téhož dne prohlásil program podobný ministerskému programu svrchu uvedenému. Byl proto uvítán s velikými sympatiemi. Národní Noviny vítaly jej hlavně též proto tak radostně, že mu přisuzovali úplnou svobodu a všecku moc, aby rovnoprávnost a ústavnost dokonale provedl, nevázan jsa žádnými přísahami k Uhrům. Viděti tu opět naději na národní federaci všech zemí, i těch, které patřily k Uhersku, v jednom Rakousku, nikoliv určité a jasné učlenění říše na základě státoprávném. Byl to duch Palackého. I to bylo by ovšem velmi dobré, nebo se myslilo při tom na svéprávné sněmy zemské. — Ale průběh sněmu byl věru podivuhodný.

Sněm hádal se ani ne o ústavu, jako o základní práva, v jichž formulování je jasné viděti, jak snahy hyperdemokratické a svobodomyslné vše tlačily do pozadí. Nemohl z toho povstati než zmatek a rozbroj, na konec pak nic. Ony způsobily podivuhodné divadlo, že čeští bojovníci za práva koruny spojili se na konec s revolucionářskými demokraty vídeňskými pro theoretická hesla a dostali se do opposice. Získali si světovou slávu, ale přispěli k tomu, co následovalo, k nezdravé oktrojírce a pak k absolutismu. Poslanci, kteří od revolucionářů byli nejsurovějším způsobem tupeni, poslanci, kteří pro levici, odkrytě a cynicky do Frankfurtu pošilhávající, hájili v první řadě odpor proti Frankfurtu, posadili si na hlavu frygickou čapku a spojili se s levicí. Debata o ústavě zůstane zajisté navždy památnou i z té příčiny, že ukazuje, jak mladý liberalismus zatlačil vědomí státoprávní u poslanců lidových a jak zmařil poprvé uskutečnění státního práva nebo aspoň federalismu a rovnoprávnosti, jež do programu vzala si i vláda i mladý mocnář. Až do dnes právě liberalismus, který ve svém sobectví hlásal a hlásá dosud pěstní právo mocnějších — viz dualismus, levici, naše boje, Celj a j., — byl největším škůdcem českého národa. Tenkrát slavil své první smutné ústavní vítězství. Když ministerstvo vidělo ten boj proti auktoritě, proti církvi, není divu, že se leklo, makajíc v něm ideje republikánské, ba revoluční a že obrátilo. Vizme jen minoritní vota: šlechta se vůbec zrušuje, všecka moc pochází z lidu, úplné zrušení trestu smrti, církev je spolek jako každý jiný spolek, všecka vyznání jsou stejně oprávněna, řádové Jesuitů, Ligurianů jako státu nebezpeční v Rakousku se na vždy zrušují (tedy liberální despotismus první třídy), k zachování řeholních slibů nikdo nesmí býti nucen sňatek musí býti nejdříve civilně uzavřen před „civilním úřadem,“ kněží nesmějí míti žádného vlivu a působení na veřejné školní ústavy, kněz nesmí býti řiditelem školy, tisk je naprosto svoboden a j. Tedy až revolucionářský liberalismus a liberální despotie. Lid deputacemi a adresami se účastňoval akce též. O církvi a náboženství je tu nejvíce minoritních vot, jakoby bylo bývalo uhnětení církve, která v Čechách národu takových dobrodiní prokázala, že dnes nemohou kněží oné doby proti nynějším klerikálním ani dost býti vynachváleni, nejdůležitější částí českého programu. Boj o právo ponechán hlavně šlechtě. Při paragrafu o volném stěhování v celé říši, který dotýkal se jednoho z nejdůležitějších privilegií státního práva českého, neučiněno nic. Všady jen liberalismus. Vnitřní samospráva vyhrazena sněmům, což ovšem znamenalo mnoho; jen že k tomu nedošlo. Na to přední mužové vynaložili nejstkvělejší své řeči, jako zpravodaj o § 1. „všecka moc pochází z lidu“, která v celé Evropě učinila sensaci. Palacký byl ovšem, jak už řečeno, vypracoval svůj návrh ústavy, ale když mu ho k nepoznání změnili, z výboru vystoupil. Což divu, že tedy ministerstvo obrátilo! „Ti,“ psal právem Stadion ve vídeňském Lloyd, „kteří jen na korunu českou myslí, stali se spojenci těch, jejichžto poslední myšlénka je zničení všech korun.“ Více ještě mohlo si naříkati české kněžstvo; jeho pokoření židovským liberalismem mělo býti odměnou za všecku práci národní. Sněmem vypracovaná ústava o dvou komorách pro země cislajtanské dávala vnitřní správu zemí ústavodárným sněmům zemským. Ale říšská ústava nedošla úplného vyřízení. Než sněm byl rozpuštěn a Schwarzenberg měl přichystánu už svou oktrojírku ze dne 4. března, která však nevešla úplně v život, pročez se ani o ní

nezmíníme. Hověla celkem zásadě vypracované ústavy od sněmu, ale státoprávní poměr zemí k říši scházel v ní úplně. Bylo tu dle ní jen zemí, provincií s jistou ústavní samosprávou, ale zcentralisovanou. Stavovská zřízení jednotlivých zemí zrušena. Sněmům zemským vyměřena malá působnost a ty ani nesvolávány. Rovnoprávnost zaručovala. Despotický liberalism by byl tak býval přece omezen. Český národ choval se k tomuto daru císařově, který ovšem naděje jeho zklamal, chladně, ač našli se i tací, kteří vyslovili se pro ni v petici k císaři. Ale protesty přece podlomily důvěru, zvláště že byly nejednou velmi ostré, že žádáno i postavení ministerstva před soud, že měly za následek i bouře. Havlíček volan před porotu pro svou kritiku ústavy, ale osvobozen jednohlasně. A tak reakci připravována půda, která brzy nastoupila. Různé ty bouře v době revolucionářsky pobouřené, kdy ideální snahy po konstituci a svobodě zvrhly se namnoze ve výstřelky tolik politování hodné, boje doma a výtržnosti Němců po odvolání poslanců frankfurtských k tomu přispívaly. Nebylo klidu, rozvahy a moudrého uvědomění politického. Stadion odstoupil a Bach stal se jeho nástupcem; tím padla i hlavní opora Slovanů. Tak zmařena nejen ústava sněmem vypracovaná, ale též i oktrojírka.

Přestáváme zatím na těchto několika črtách. Jak vidno, nebyl první ústavní krok pro Čechy příznivý. A byla to vlastní naše vina, že se tak stalo. Příčiny neúspěchů ležely jednak v nedokonalém státoprávním uvědomění, nebo aspoň v nepolitickém způsobu domáhání se propadlých práv. Tento pak zaviněn byl zajisté radikální vznětlivostí lidu a liberalistickým stanoviskem poslanců, kteří až přes příliš hověli tak zvané svobodě, nikoliv však pravé, nýbrž té, jež podobna byla prohlášení práv lidských z doby revoluce francouzské. Nemůže býti pochybností, že koruna i vlády myslely to upřímně, i oktrojována ústava o tom svědčí, ale vnitřní bouře, které vyžadovaly zakročení vojenského, a to tuhé, ovšem i přemrštěného a nespravedlivého, bázeň o celý stát, hyperliberalistické výstřelky, a konečně vítěznost zbraní císařských přímo vedly k reakci. A ta i přišla. Vláda ovšem mohla a měla činiti rozdíl mezi zjevy, jež se ukazovaly, a povážiti, že právě svoboda, ale pevná a určitá, výstřelkům položí nejpevnější mez, ale diviti se jí konečně nelze. Největší vina byla přece jen při národech, bohužel i při českém, který nedovedl provésti důsledně velikou oběť rakousko-vlasteneckou, když s obejitím ústavodárného sněmu zemského šel na sněm říšský. Liberalismus a svobodářství ho svedly. —k.

Zemský úvěrní fond jubilejní pro maloživnostníky a malorolníky.

Nebude snad třeba čtenářům t. l. připomínati význam a důležitost roku 1898. Ať náležíme stavu tomu neb onomu, každému přinese rok 1898, rok jubilejní, něco na památku. Parlament ve Vídni si svůj úkol pro tento rok prozatím již odbyl a stále proskakují novinami zprávy, stavějící i s jiné strany čtenáři důležitost roku příštího před oči. Oprava berní, dílo více než 33 let připravované, jež zvláště uleviti má třídám chudším na účet ma-

jetnějších, počne příštího roku účinkovati. Prvního ledna 1898 má též začítí působnost nového řádu soudního, který též pro svoji socialněpolitickou tendenci ve prospěch tříd nemajetnějších (ku př. rozšířeně a usnadněné provádění práva chudých v procesu) též zasluhuje všeobecného uznání. Dále všem státním úředníkům vůbec prý má rok 1898 přinést tak dlouho toužený okamžik úpravy platů jejich a sice působením zákona, který byl koncem minulého zasedání na říšské radě sice úplně vyhotoven, který však je zatím „mimo službu“.

V našem milém království má se však dostati ulehčení nebo, chcete-li, ulehčení i oněm nejširším vrstvám, které mimoděk každému okamžité přijdou na mysl, vyslovíme-li jen nepatrné slovíčko „krise.“ Jako ku x patří y, jako po zmínce o „mladočeších“ následovati musí poznámka také o „staročeších“, tak s pozitivní jistotou po slově „krise“ čekati můžeme, jak ústa mluvícího vysloví buď „maloživnostenská“ nebo „zemědělská.“ Možná také, že oboje. Postavení obou je aspoň stejně zbědované vzdor vší pomoci státní a všech korporací autonomních. Co se země samé týče, má učiněn býti v akci podpůrné rokem příštím další krok zřízením „zemského jubilejního fondu úvěrního“ pro maloživnostníky a maloročníky. Poněvadž v tomto zasedání našemu českého mají býti učiněny veškeré k uskutečnění nutné kroky, týkající se zejména podrobné organizace obou fondů, nebude snad od místa zmíniti se od počátku o celé této otázce.

Již koncem roku 1894 zabýval se zemský výbor otázkou oslavy panovníckého jubilea nynějšího mocnáře. Podle svého času výslovné projeveného přání vysokého jubilanta upustiti se mělo od okázalých a další ceny nemajících slavností a spíše měl býti obrácen zřetel ku zřizování institucí sloužících účelům humanitním a filantropickým. V únoru 1895 uložil sněm zemskému výboru, aby v nejbližším zasedání předložil mu zprávu v příčině zřízení instituce tohoto druhu. Skoro rok potom (počátkem ledna r. 1896) zpráva ta podána a v ní bylo se přimlouváno za to, aby zřízen byl ústav pro opuštěné a zanedbané děti. Návrh tento není prozatím, aspoň pokud zprávy sahají, uskutečnen a dotyčná vyjednávání s vládou nejsou ještě skončena.

Ještě však před tím, než zmíněný návrh byl projednán, pospíšila si skutečně úkolů svých vědomá a dbalá obchodní komora pražská s peticí na zemský sněm, přimlouvajíc se za zřízení jubilejního fondu úvěrního, ale jen pro maloživnostníky. Pro zemědělce resp. pro maloročníky podán byl krátce na to od poslanců rolnických a také již dne 26. února 1896 vstoupila otázka zřízení jmenovaných fondů do stadia činného, když téhož dne zemský sněm dal svoje svolení k tomu, aby věnovány byly fondům těm jistiny základní, po 500.000 zl.

Pražská živnostenská komora nepřestávajíc jen na petici, starala se o věc započatou i dále a vypracovala také potřebnou osnovu stanov pro fond maloživnostenský, kdežto o osnovu stanov fondu maloročnického, která docela přirozeně je skoro tatáž jako předešlá, postaral se český odbor rady zemědělské. Z osnovy této pro porozumění nutno zmíniti se o ustanovení § 3., který stanoví působnost fondu, jež mají býti dle intencí obou zástupců účastněných korporací (Dra Čuhla za komoru a Dra Víškovského za zemědělskou radu) ústavy samostatnými. Mají to býti jaksi nové ústavy úvěrní vedle stávajících již dvou (hypoteční a zemské banky). Účelem fondu malo-

živnostenského jest tedy povolovati úvěr a udíleti půjčky společenstvům živnostenským, stávajícím dle řádu živnostenského z r. 1859, dále družstvům výrobním a hospodářským, zřízeným dle zákona z r. 1873, a konečně jednotám těchto společenstev. Podobný úkol má i fond malorolnický, ovšem jen s tím rozdílem, že zde není možno užiti tak pravidelného spolupůsobení oně pevně organisace třídní, jako u živností, kde jsou společenstva nucená, o nichž dosud u zemědělství řeči býti nemůže.

Zápůjčky a úvěr poskytují se zde svépomocným družstvům z r. 1873, dále záložnám (občanským a zvláště Raiffeisenovým) a eventuelně i jednotlivým rolníkům. Úvěru může býti použito různým způsobem: ku zřízení a provozování společenstevních závodů nákupních i prodejních, ku nakupování strojů atd. To jsou obchody aktivní. Rozumí se samo sebou, že k tomuto účelu nemůže býti použito oněch 500.000 zl., jež země každému z fondu věnovala, poněvadž obnosy tyto tvoří fondy základní, z jejichž výnosů mají se pouze krýti eventuelní náklady správní, režijní. Kapitály, jichž fondy k plnění svých úkolů vlastně potřebují, mají býti zjednány přijímáním vkladů pod úrok, vydáváním súročitelných a slosovateľných dlužních úpisů (obligací), přijímáním výpůjček od jiných ústavů, koupí a prodejem cenných papírů koupí směnek, zkrátka prováděním obchodů bankovních.*) Jak se s kompetentní strany tvrdilo, je celá tato instituce fondů podobná ústřední pokladně v Prusku zřízené. Návrhy podobné činěny byly i v r. 1895 na říšské radě naší, která konečně byla ochotna ku podpoře v tomto směru; určitý návrh pronesl zemědělský výbor poslanecké sněmovny počátkem roku minulého, navrhuje, aby vyhrazen byl obnos 10 mil. zl. z investičního fondu, jehož utvoření finančním ministerstvem bylo zamýšleno, ku poskytování docela nezúročiteľných zápůjček k účelům zemědělským.

Z celé osnovy stanov viděti, že to má býti docela jiný způsob podpory maloživnostenské, než jak dosud byla prováděna. Znám, že dosavadní akce v tomto směru, a sice jak se strany země tak i státu, omezovala se na zápůjčování nebo usnadňování koupě strojů a motorů pro maloživnostníky. Státem povoleno v roce 1892 10.000 zlat., v 1893 20.000 zl., rovněž tolik i v roce 1894, v 1895 pak 55.000 a konečně v r. 1896 150.000 zl. Země k tomu přispívala menšími obnosy (pro r. 1896 ku př. 15.000 zl.).

S touto formou podpory nebyli však mnozí valně spokojeni, ba i sama společenstva živnostenská žádala, hlavně od země, podpory v jiném směru, snad prý ještě důležitějším: totiž opatření levného úvěru k nakupování surovin ve velkém a pak i ku zřízení společných skladů pro odbyt výrobků. Strojní akce ať prý se ponechá státu úplně. Při tom ukazovala společenstva k fondu podobnému, který stává již od r. 1874 ve Vídni. Jest to nadace cis. Frant. Josefa, z jejíž výnosu poskytují se půjčky na mírné úroky společenstvům a družstvům živnostenským. U nás snad bude fondem jubilejním aspoň do jisté míry v tomto směru vyhověno.

Zmíněným přípravným krokům ohledně obou fondů činěným nesměla ovšem chyběti obvyklá koruna -- anketa. Nežli k té došlo, ohledávána zatím půda u ostatních komor obchodních a u obou úvěrních ústavů zemských.

*) Hypotekární dluhy obnášejí přes 1000 milionů, i je patrné, že i fond několikamilionový je pouhou kapkou. (Pozn. red.)

Pokud nám souditi možno pouze z uveřejněného dotazníku, jenž pak na základě došlých dobrozdání účastníkům ankety byl zaslán, točila se dobrozdání tato kolem tří kardinálních bodů: mají-li fondy zřízeny býti jako samostatné ústavy, jakého objemu a způsobu mají býti obchody fondů a kdo má býti dlužníkem jejich, zvláště mají-li býti mimo maloživnostníky — a ovšem při fondu druhém — mimo malorolníky i maloobchodníci připuštěni.

A o těchto zrovna otázkách jednalo se i na obou anketách pak svolaných. Dne 4. ledna t. r. konána anketa maloživnostníků v místnostech sněmovních za předsednictví přisedícího zem. výboru hr. Schönborna. Dne 8. došlo k anketě malorolníků, k níž pozváni po nejvíce členové zemědělské rady.

Co se otázky úplné samostatnosti týče, je nyní již jisto, že v tomto směru návrh obchodní komory pražské resp. zemědělské rady uskutečněn nebude. Jak většina účastníků obou anket tak i obchodní komora liberecká souhlasila, že by nejvýhodnějším bylo, připojiti oba fondy k zemské bance. O banku hypoteční, která zabývá se úvěrem nemovitým, se zde ovšem jednati nemůže. Tak veliký apparát kasovní a účetnický jako zemské banky může zvláště z počátku, než si celá instituce zjedná půdu, snadné a výhodné agendu obou fondů zastati nehledě ani k tomu, že by zemská banka eventuálně opatrovala i kapitál k účelům fondovým nutný, kdyby obchody pasivními fondů samých v dostatečné míře sehnány býti nemohly. Je to skutečně nabídka bratrská, jakou jen ústav tak vážný jako banka zemská uiniti dovede, jsa spíše, jak zástupce živnostenské banky řekl, obětí. S tím konečně souhlasil i zástupce obchodní komory dokládaje, že „aspoň pro počátek“ se s nabídkou zemské banky spokojuje, bude-li jen osobnost fondů, spravovaných vždy od zvláštního kuratoria, v ostatních směrech zachována.

O objemu a způsobu obchodů fondových se mínění již více rozcházela. Obchody aktivní zůstanou, aspoň zatím v rozsahu komorou navrženém, jak zde též shora uvedeny. Teprve budoucnost může rozhodnouti, co trvale má býti zachováno a od čeho upuštěno. Obchody pasivní však, jak se zdá, omezeny budou na výpůjčky od ústavu, o nějž se fondy budou opírat (zemské banky). S návrhem tímto souhlasili jak prof. Bráf, tak i zástupcové prvních peněžních ústavů zdejších (živnostenské banky, české spořitelny), ba i sám zástupce komory proti svému původnímu návrhu, který kromě toho přimlouval se za to, že by nejlépe bylo spojití oba fondy v ústav jeden a založiti pro účely tyto jednu banku.

Z důvodů praktických a také při ústavu, jehož působnost vztahovati se má na tak rozsáhlé území jako jsou Čechy, lehce pochopitelných přimlouváno se za to, aby jednotlivci z přímého styku úvěrního s fondem (živnostenským) byli vyloučeni. U malorolníků, jak s hora při osnově stanov byla zmínka učiněna, jest tomu ovšem jinak. Bude-li se moci i drobné obchodnictvo fondů účastniti, jest též velmi pochybno. Postavení jeho však není o nic lepší, a možnost, získati laciný a účelný úvěr, o nic větší než u řemeslníků. Zemská jednota obchodních gremií českých aspoň nehodlá tak lehce upustiti od tohoto požadavku.

Definitivní organisace provedena bude snad v tomto zasedání sněmu zemského. Hledě k důležitosti zachování středních vrstev stále víc a více mizících mělo by se to stáli co nejdříve. Záložny Raiffeisenovy, které dosud mají mezi námi mnoho neoprávněných nepřátel, nestačí, ať již z důvodů

jakýchkoli, a nezbyvá než starati se o náhrady nebo podporu, pokud a kde možno. Povinností súčasťných jednotlivců a zvláště povolaných k tomu korporací bude, dokud návrh zákonem se nestane, postarati se zavčas o to, aby fondy organisovány byly tak, aby poskytovaný jimi drobný úvěr byl opravdu laciný a účelu svému přiměřený, jinak bude spíše překážkou než dobrodiním, vykořisťovatelem a svůdcem, nežli pomahačem. Jisto je, že peníze nuceně dáti a pak, třeba levně, si je vypůjčovati, není nejlepší zásadou hospodářskou.

jt.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Také matematika souvisí s filosofií. Neboť učí filosofa abstrahovati a přísně šetřiti pravidel logických. A opět filosofie vykládá matematikovi, co předpokládá: veličinu, vztah, poměr, prostor, čas, nekonečnost. Nesmí však matematika svou metodu vnutiti filosofii; zabloudili velice Spinozza a Herbart užívající metody mathematické.

Poměr filosofie k bohovědě katolické záleží:

1. v tom, že se mezi sebou rozeznávají zřídlem, z něhož se pravdy čerpají, methodou čili návodem, kterým se pravdy čerpají, a pravdami samými, jež se čerpají. Zřídlem filosofie jest přirozené zjevení Boží, zřídlem bohovědy katolické nadpřirozené zjevení Boží. Methoda filosofie žádá, aby podle zákonů logických se činily zásadami samozřejmými úsudky ze zkušenosti o tvorech; methoda bohovědy katolické, aby učení Církve katolické o nadpřirozeném zjevení Božím bylo z podání Božího poznáno podle zásad hermeneutických. Obsahem filosofie jsou pravdy, jež rozum ze zřejmosti vniterné, ze které se věci samy těší, svým světlem přirozeným poznává; obsahem bohovědy katolické jsou hlavně a především pravdy, jež rozum ze zřejmosti zevnější, ze které se těší svědectví Boha mluvícího, věrou nadpřirozenou poznává. Z tohoto rozdílu trojiho následuje, že se nikdy nepromění filosofie v bohovědu katolickou, aniž bohověda katolická ve filosofii.

2. Z tohoto rozdílu nenásleduje, že by filosofie a bohověda katolická jedna druhé odporovala; neboť zřídla obou pocházejí od téhož Boha, Jenž sám Sobě nemůže odporovati. Nemůže věru filosofie předem dokázati, že Bůh nemůže Se člověku zjeviti nadpřirozeně tak, aby Jemu člověk rozuměl; aniž bohověda katolická, že by člověk naprosto byl neschopen, přirozeným světlem svého rozumu řádně užitého zjevení Boží přirozené poznati. Jako pravá filosofie názory své odůvodňuje methodou sobě příslušnou, tak opět bohověda katolická dokazuje: 1. že nadpřirozené zjevení Boží je možné, pravdivé, nutné a poznatelné; 2. že se stalo skutkem; 3. že pravá tajemstva od Boha nadpřirozeně zjevená nejsou nerozumná. Pravdu tedy má filosofie, pravdu má bohověda katolická, ale ne tak, že by, co jest ve filosofii pravdivo anebo nepravdivo, v bohovědě katolické bylo nepravdivo anebo pravdivo, a co jest v bohovědě pravdivo anebo nepravdivo, že by bylo ve filosofii nepravdivo anebo pravdivo, jak se domníval Cartesius; neboť takový názor odporuje pojmu pravdy a Boha, Jenž jest původce vše-

iké pravdy, pravda sama. Aniž bylo Cartesiovi, jenž měl dobrý úmysl uhájit pravdy jak filosofické, tak nadpřirozené zjevené, tak souditi o filosofii a bohovědě katolické; neboť pravda nadpřirozená předpokládá přirozenou a lze o ní dokázati, že přirozené neodporuje. Odpor mezi pravdou přirozenou a nadpřirozenou jenom tehdy může vzniknouti, když přirozené pravdivým se považuje, co pravdivým není anebo když nějaká položka se považuje za článek víry nadpřirozené zjevené, která není od Církve katolické takovým článkem prohlášena. Darwinův názor o původu člověka z opice, který odporuje bohovědě katolické, jest usvědčen z nepravdy od přírodopytců, antropologů a psychologů; geografická všeobecnost potopy Noemovy, která odporuje geologii, není článkem víry katolické.

3. Filosofie a bohověda katolická sebe vespolek podporují.

Neboť víra, kterou bohověda katolická vyšetřuje, rozum, jenž ve filosofii hledá důvody vnitřní, se zamlouvá. Uznává zajisté rozum, že vážnost svědků je také pramenem, z něhož čerpáme pravdu, že tedy záhodno jest věřiti svědkům víry hodným a že svědkem víry nejhodnějším jest Bůh. Jenž ani Sebe ani člověka klamati nemůže. Rozum uznává, že, nemohou-li lidé mezi sebou obcovati bez víry tím méně obcovati může člověk bez víry s Bohem. Rozum uznává, že, má-li člověk důkladnější poznati, jaký Bůh jest a co Bůh od člověka žádá, než poznati může přirozeně, bez víry se tak státi nemůže. Jako víra neruší práva rozumu příslušného, tak opět rozum ničeho nemůže namítati proti způsobu, jakým víra křesťanská vzniká podle učení Církve katolické. Rozum uznává že víra křesťanská není podle učení Církve katolické hrotem rozumu, ale šlechetným činem poslušnosti k Bohu a obětí Boha důstojnou, člověku prospěšnou.

B) Víra rozumu pomáhá. Ukazuje zajisté rozumu střední cestu, jedinou, která vede ku poznání pravdy těm, kteří platnost rozumu snižují, a těm, kteří ji přehánějí. Rozmnožuje obsah lidského poznání přirozeného. Zbavuje rozum bludův a pochybností. Podobna jsouc vůdci, řídí rozum náš zkoumající, aby rychleji, bezpečněji a vydatněji ku pravdě dospěl, a ukazuje k cíli, jehož má rozum dosíci. Sprošťuje člověka bříchu, jenž brání poznati pravdu, a zdobí jej ctností, která pomáhá rozumu, aby pravdy se dopátral. Rozněcuje touhu po pravdě a pohnutkami nás pobádá, abychom snažněji přirozené zjevení zkoumali, pravdy nadpřirozené podle obdoby přirozených, pokud možno, chápali a je spekulaci podrobovali, která od víry vychází, víru neopouští a k víře opět se vrací, abychom pravdy nadpřirozené zjevené proti námitkám hájili. Tímto způsobem činnost rozumu mocně se vzdává a k výsledkům v oboru přirozeného vědění netušeným dospívá.

C) Rozum víře, od bohovědy katolické vyšetřované, pomáhá. Dokazuje zajisté základy víry, a sice: Bůh jest, může Se nadpřirozené zjevití a má takové vlastnosti, že Jemu věřiti můžeme, ano i povinni jsme; člověk má duši nesmrtelnou a jest ve své přirozenosti tak porušen, že jest mu vztažnou nutností potřebí nadpřirozeného zjevení Božího. Filosofie učí bohovědce mysliti odtážitě, vyhledati z patřičných pramenů články víry, vyjádřiti je příslušnými pojmy a slovy, jakož i vyložiti články víry v jeden celek vědecky sestaviti, jejich věrojatnost čili pravděpodobnost rozumovou potvrditi důkazy analogickými a kongruenčními, ovšem tak, aby víře nebylo ublíženo, jich hájiti proti odpůrcům.

(Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (Staročeši a my. Kongrua. Teklý a rolnictvo. Dr. Vašatý a Sláma. Pálffy. Ukončení říšské rady. Nové volby a pastýřský list) — Tentokráte je řada událostí, již dlužno nám zaznamenati, tak dlouhá, že vybereme jen některé. Uvádíme níže vyňatky z řeči Riegrovy, v níž, jako nejstarší a nejzasloužilejší politik dával rozbité české veřejnosti radu, aby přestalo už výhradní sobectví liberální strany, jež jedině sebe pokládá za národ a dána byla příležitost ku práci všem. Dne 17. ledna radoval se tajemník českého klubu JUC. Sedlák ve schůzi téhož klubu z uznání, jehož řeč všady došla. Všecky listy jmenoval, Národní, Čas, Česká Stráž a j. Kdo tyto listy četl, ví, že bohužel nebylo tomu tak. Naši mladí páni mají už dávno své rozumy. Zají-mavo je ale, že o katolickém našem denníku, který odr. Riegru nejpoctivěji a nejuználeji referoval, nečiněna řeč-níky klubu ani zmínky. A pak že není třeba samostatné strany, která by měla svou váhu a s níž bylo by nutno počítati. Otročení se nikdy nevyplácelo, tím méně se vyplácí v moderní sobecké době. Hlas Národa, kterémuž ovšem přejeme vše dobré ze srdce, se zvele-buje od nového roku v ohledu národo-hospodářském. Proč právě v té době? Snad proto, že počal vycházeti nový čes-ský denník katolický? Meditaci další ponecháváme laskavým čtenářům, při níž nechť se laskavě rozpomenou též na první číslo „Katol. Listů.“ — Kon-grua duchovenstva je upravena. Kněží mají dost i nepotřebují nic. Nikdo se jich neujal, ani ti ne, kteří mluví o „lido-vosti a chudobě nižšího kleru.“ A poně-vadž ani my sami sebe se neujímáme, zasluhujeme osud svůj plnou měrou. Opětne vybízíme k meditaci a k vyhle-dávání příčin sociálního toho zjevu za-jisté ojedinělého. V roce 1890 činily příjmy všech far a beneficií 9,898.000 zl. Z toho připadlo by na jednoho kněze ročně 667 zl., kdyby příjmy byly stejné rozděleny. Příjmy všech klášterů, jichž bylo 1012, obnášely 6 238.000 zl.; při-padalo na jednoho řeholníka 293 zl. Skutečný příjem je ovšem o něco větší, ale i přes to lze říci, že katolický

český klerus ze všech stavů národních má nejmenší příjmy; za to má ale to dobré, že je lid taxiruje výše. Demo-krat Kronawetter při debatě se prohlá-sil v ten smysl, aby každé vyznání platilo si své kněze samo. To se ovšem v Rakousku, kde je taková obrovská většina katolíků děje; klerus je placen z peněz katolických. Zmíněný demokrat mínil ale, že se to má diti soukromou cestou. Chytrákem je ten pán, to se musí říci. Nejdříve stát vzal církvi její jmění, zavázav se, že z úroků bude přispívati na živobytí kleru; nyní mělo by to přestat. — Ústy poslance Tek-lého hájili čeští poslanci při rokování o rozpočtu orby bursu. Tato není prý žádným nepřítelem rolnictva, naopak bursám děkuje moderní doba mnoho dobrého, zvláště proto též, že je upravo-vatelem obchodu obilního. Kdyby byly u nás zdravé poměry, kdyby veřejnost jen trochu myslila o svých vlastních zájmech a mimo liberalistické žurnály četla i jiné listy, byl by musel z přímo drzého tohoto způsobu a nestydatého hájení největšího škůdce národního po-vstati poplach. Ale nestalo se nic. Je to úžasné, je to buď slepota nebo šibe-niční nonchalance. Pro smýšlení českých poslanců je to charakteristické. Jsou tedy liberály naprostými, i národo-hospodářskými, proti čemuž se vždy brání. Se Židy zajedno! Někdo pak konpiti se dá vždy. Teklý ovinil prostě klerus že se účastňuje prý také na diferenčních obchodech. To je zajiště klasické tvrzení. Českému národu i ta-ková chytrost stačí, jak se zdá, jen když je protiklerikální. — Zmirající říšská rada zažila zajímavou událost, která boдрým Videňanům dělala zajiště nemalou švand. Aby čeští poslanci uči-nili dr. Vašatého, který jest jim nemilý svými otevřenými ústy, nemožným, vo-lili k tomu sice prostředek, který někdy se osvědčuje, chtěli učiniti jej směšným, který ale tentokráte nejen směšným učinil celé naše poselstvo, ale ukázal ty naše rytíře bez hany a vady ve světle na výsost smutném a politování-hodném. Na vzájemné tupení a obviňo-vání ze lži a jiných špatností je sně-movna sice již zvykla, ale podobně

afféry českých poslanců jsou pro naše nepřátele vždy zvláštním gaudiem. Tentokrát dostalo se jim divadla přímo božského. Poslanec dr. Sláma dostavil se do sněmovny podle některých zpráv s ukrytým karabáčem — zajisté poslední to argument, který zástupci lidu sluší — aby na dru Vašatém vykonal věřejší slib, že si zjedná zadostučinění, „jen jestli je dr. Vašatý vydrží“. O úmyslu Slámově, fysickou silou Vašatého ztrestati, byl tento zpraven soudruhům svým Parghartem. Dr. Sláma s poslancem Sehnalem nespustili s očí dra Vašatého, který již věděl, co se naň chystá. Dr. Vašatý pozdvihl se se svého sedadla ve sněmovně a volným krokem kráčel mezi sedadly k východu, kterým možno dosíci buď poslanecké čítárny anebo oněch místností, jichž bližší určení na nich samých jest označeno. Mstitel své cti dr. Sláma se svým svědkem Sehnalem vynasnažili se, aby mu nadběhli, Poněvadž v čítárně Vašatého nebylo, musel nepochybně dlíti v oněch zmíněných místnostech. Oba rytíři jej tu očekávali a málem by se bylo stalo, že „zadostučinění“ dru Vašatému miněné bylo by připadlo jinému. Poslanec Sehnal zadržel mstici ráme dra Slámy sunoucí se k ráně na něčí tvář zcela nevinnou. Dr. Vašatý byl už zatím v prachu a hývalý jeho klub lámal si hlavu nad tím, kudy se dostal do šatny a kdy ze sněmovny prchl... Tak vypadá česká, státoprávní, svobodomyšlná opposice ve Vídni. Gratulujeme ti, národe! — Poslaneckou sněmovnu opustil hr. Hohenwart, který byl od roku 1873 vůdcem konservativní strany, k níž i Slované patřivali. K jménu jeho víže se kus české otázky, která při jeho ministerství r. 1871 po dlouhé době vstoupila proti centralistům a šmerlingovcům do stadia pro Čechy příznivého, stadia státoprávního. Tenkrát zásluhou Hohenwartovou české naše sny již měly se uskutečniti. Bohužel netrvala dlouho. O významu oné doby ještě zvlášť jednou promluvíme. Zde jen poukazujeme na slova hr. Pálffyho, která promluvil při banketu na rozloučenou s hr. Hohenwartem. „Jsme hrdi na to — pravil, „že kráčeli jsme za vaším praporem, na němž napsáno heslo: „Všem stejné právo a spravedlnost!“ Nikdy nezapomeneme, co učinil jste pro

konservativní myšlénku rakouskou, jak podporoval jste prospěchy konservativní a katolické, jak statečně vystupoval jste vždy pro rovnoprávnost a rovnocennost všech národů. Jméno Hohenwart bylo nám ode dávna celým politickým programem, přímým a poctivým jako Vaše Excellence jste sám. A jako nezdolným byl představitel tohoto programu skoro po celé půl století, tak věrnými jsme byli my jeho stoupenci. Ve vašem politickém životě, Vaše Excelenci, jest jistá doba, která nerozlučně zůstane pro všechny věky spojena s dějinami království Českého a vaše památka, jakož i upomínka na onu dobu pro vždy bude žíti ve vděčných srdcích Českého národa. Naše srdce pocituje toho potřebu, připamatovati vám v době loučení nejkrásnější stránku vašich vlastních dějin. Není mi známo, co budoucnost chová ve svém lůně; ale až se stane, že milostí Boží a milostí našeho císaře uzraje simě vámi zaseté, pak za nadšeného jásotu českého lidu ozývati se bude vedle posvátného jména králova také vaše jméno, pronášené s úctou tisíci, ano miliony lidu!

Za tato slova, která „N. L.“ právem nazvaly manifestací českého stát. práva, byl hr. Pálffy od židovského liberálního tisku německého hrozně tupen. Nár. Listy ku podivu všech lidí objevily, že šlechta je pro české stát. právo. Bože, jaká novina. Hned na to i ony ji tupily, aby ta novina neudělala snad povyk delší než na jeden den. Bravo, svobodomyšlníci! — Dne 22. ledna říšská rada uzavřena. Po ministerství Taaffeově, odstoupivším v listopadu 1896, následovalo min. koalici Windischgraetzovo, jež odstoupilo v červenci 1894. Po prozatímním ministerstvu Kielmanseggově následoval téhož roku kabinet hr. Badeniho. Za tu dobu měli jsme pád železného kruhu pravice, koalici konservativců s liberály, výminečný stav v Praze a všecko možné: především státoprávní opposici českou, za Windischgraetze i obstrukci, na začátku; hrdinon byl dr. Vašatý. Na konec karabáč páně Slámův na téhož poslance, zpěvy Sybilliniiny v Litomyšli a jinde a na konec přátelství s vládou bez — státního práva a rovnoprávnosti. Uplynulé období má veliký význam hlavně opravami Badeniovými, co se týče volebního

práva, berní soustavy, trestního práva, zvýšení platů úřednických a j. Nové volby jsou vypsány na 12., 17., 19., 20. a 22. března, nejdříve pro páton kurii, pak pro venkovské obce, města, komory, velkostatkáře. K těmto novým volbám vydali biskupové pastýřský list, jež by každý katolík měl nejen čísti ale i studovati. My nemůžeme si odřici uvéstí jeho obsah. Jest: Nastávající volby mají obzvláštní důležitost, ježto k volbám povolány býti mají také třídy podle ústavy dosud z práva volebního vyloučené. Povinnosti vrchních pastýřů jest věřící poučiti o volebním právu, ponuknontí k jeho vykonání. Následuje výklad účelu a zřízení říšské rady. V říšské radě vliv zástupců lidu neobjímá pouze obvod státního a občanského, ale i obvod náboženského, církevního života, vyučování a vychování, upravuje styky mezi církví a státem a zevní poměry církve. Pastýřům církevním nemůže býti lhostejno, zdali záležitosti tyto projednávány jsou s předsudkem, podceňováním aneb dokonce s nepřáelstvím a protož jest nad míru důležité, v jaké ruce odevzdány budou říšské mandáty. Pastýřský list v příčině zásad, kteréž ovládati mají činnost katolíků v zastupitelských sborech říše a zemí, odvolává se k všeobecnému sjezdu katolíků. Náboženství, tento základ štěstí všech národů, nesmí si církev dát zkracovati aneb obmezovati od žádné světské moci. V Rakousku však, dovoznje pastýřský list, netěší se církev úplné svobodě neboť státní zákonodárství učinilo hluboký zářez do obvodu církvi příslušícího a vzdor tomu, že v posledních letech parlamentární sbory stížnosti církve s nepopíratelně větší přízní projednávají, přece zmíněné zákony jsou v stále platnosti. Protož ukládá se věřícím, aby do říšské rady nikoho nevolili, kdož by chtěli učiniti církev „děvečkou státu“. Nezkrácenému pěstování náboženství zvláště jest zabráněno v oboru školství, jehož zákonodárství nezajišťuje náboženské vychování mládeže, anot vyučování předmětům světským bourá, co vyučování náboženství vystavělo. Protož nuceni jsou biskupové opakovati své rčení z r. 1890: „Nynější obecní školství neposkytuje jistotu katolického vychování a vyučování, neboť obě nemá ráz katolické víry a života.“ Dnešní zřízení školy jest ná-

silím na svědomí. Požadavek, aby celkové vychování katolických dětí dalo se na pevném základě katolické víry, nečiní vrchní pastýři z panovačnosti nad školou a učitelstvem, nýbrž pro spásu dětí, protož vyzývají se katoličtí voličové, aby volili jen takové muže, kteří přesvědčeni jsou, že v oboru školství nastati musí obrat ve smyslu náboženském. Pamětihodný jest odstavec o národním a sociálním míru: Každý národní kmen má přirozené a dějinné právo na práci o rozvoj národního svého života, nesmí však ve svých požadavcích tak daleko jíti, aby národnost vedle něho a s ním žijící ve svých právech byla ponižována, vedle práva jednotlivých národností stojí povinnost, říši mohutnou a jednotnou zachovati. Láska k vlastní národnosti musí býti spojena se spravedlností k jiným národním kmenům a nezměnitelnou věrností a láskou k milovanému mocnáři. Biskupové přejí si co nejsnažněji aby národnostní spor byl odklizen a protož doporučují volbu takových mužů, kteří vzdor národnostním rozdíům v nejvyšších otázkách za jedno jsou se spoluobčany ostatních národních kmenů. Avšak také v sociálním oboru jest zapotřebí mužů hlubokého názoru a mužného smýšlení. Protivy mezi jednotlivými stavy jsou zostřeny, požadavky na stát, kterýž povolán jest práva a zájmy celku hájiti, vyvýšeny až do nemožnosti, počet nespokojenců vzrůstá a tím i živly, kteréž mír a klidný vývoj našich hospodářských poměrů maří. Proto jest zapotřebí, aby zvoleni byli takoví mužové, kteří mají vřelou účast pro zájmy všech stavů, ale zachovali si také zřetel k celku. Jak tu řemeslo, rolnictvo a maloživnostnictvo chráněno býti má, tak musí zvláště mírněny býti protivy mezi třídami majetnými a nemajetným dělnictvem, utvořené nepříznivými hospodářskými poměry a zostřené štváčskou činností živlů, ženoucích ku předu násilím. K rychlému vyřízení těchto otázek musí spolnpracovati zástupci lidu katolického. Bída a nouze jest následkem hřichu a nedostatečného sociálního zřízení; následky hřichu se světa odstraniti nelze, proto vždy budou nouze a bída hosty na světě, leč chudáků, kteří marně hledají práci a chleba, kteří hladoví a mrznou, kteří umírají, poně-

vadž se jich nikdo neujmě, nesmí býti podle řádu křesťanského na světě. Proto musí stát býti pamětliv o moudrém svém postupu na cestě dalšího zákonodárství sociálního křesťanského směru. Žádný člověk a křesťan nemůže však schvalovati prostředky k odstranění sociální bídě navrhované těmi, kdož vydávají se za jediné a výhradní zástupce pracujícího lidu. Na konec obrací se list duchovních pastýřů ku katolickému dělnictvu s napomenutím, aby se chránilo falešných proroků kteří nemají naprosto prostředků, aby sliby své splnili a stav dělnictva mohou jen zhoršiti, i aby volili jen muže věrného katolického smýšlení, kteří mají srdce pro bídu a nouzi lidu a ochotni jsou zákonodárnými cestami a všemi právními prostředky odstraniti tíseň dělnictva. Na to končí list všeobecným svoláním ku katolickým mužům všech stavů a vyzváním k jednotě. Volby postaveny pod všemocnou ochranu Boží a doporučeny mocné přímluvě nejlakoszlavenější Panny Marie i nařizuje se, aby v neděli přede dnem volebním podle rozhodnutí duch. správců farních ve všech diecesích vystavena byla Nejsvětější svátost k veřejnému uctění a konány modlitby za dobrý výsledek voleb. Tím končíme zatím tento referát, zmiňující se jen ještě o tom, že nově zvolený purkmistr chce mimo jiné provésti sloučení předměstí s Prahou, že svolány jsou sněmy, že otevřena slavně kolej Arnošta z Pardubic, že volební ruch mezi katolíky utěšeně se rozmáhá. O tom a o ostatních událostech přistě.

Výňatky z řeči Dr. Riegra v Kelně, 10. ledna pronesené. Dle „Hlasu Národa“. Podáváme jen výňatky, doslovné ovšem, ale charakteristické nebo poučné. Slovný vůdce národa n. p. pravil: „Viděti v politice věci tak, jak jsou vskutku a ne tak, jak si je přejeme, poznati své síly vlastní a síly nepřátel a dle toho rozměriti své jednání, jest věc důležitá. Já již nejednou jsem vyslovil, že všechna záruka úspěchů v politice záleží v pravé míře troufalosti. Kdo si troufá příliš málo a nemá důvěry v síly své, nepokročí a nedosáhne svého cíle. Ten, kdo si troufa příliš mnoho, zase snadno uvede národ svůj v nebezpečí . . . V konstitučním životě rozhoduje majorita . . .

U nás stalo se takřka obyčejem, pokládati za hanbu, když některý Čech stane se hofrátem. Ale mají moc. Sto takových hofrátů mně znamená víc než všechny zákony a parlamenty. V koruně na ten čas nezasedá ani jediný Čech a již v záležitostech zahraničních naše slovo pranic neplatí. — Slycháme stížnosti a potupy na aristokracii. Ale vidíme-li u ní upřímnou snahu, jmenovitě zastávají-li se upřímně a horlivě státního práva našeho — o tom mám plné přesvědčení, zastávají-li se rovno právnosti a všech našich dalších požadavků, pak věru nemáme příčiny odstrkovati je od sebe. Jako hr. Clam-Martinic, takové zásluhy o české státní právo si žádný občanský člověk nezískal. Útočí se i na naše kněžstvo. Vzpomínám probuzení národního. Tenkrát byla doba, že polovice spisovatelů byli výhradně čeští kněží a když všechno opustilo národ náš a lid náš, oni věrně při něm stáli. A mnozí z těch, kteří nyní na kněze lají, mají jediné jim co děkovati, že se jim dostalo toho, že se mohli vzdělati. Pánové, když si vzpomínám mužů, kteří od počátku našeho znovuzrození při nás stáli a pro nás pracovali: Dobrovský, Kamarýt, Sláma, Vrána, oba Markové, Vinařický a konečně Čermák, tak zasloužili o „Svobodu“ a co jich více ještě, jak bychom to mohli ospravedlniti, abychom tak vážený a zasloužilý stav, stav, který posud v lidu našem má tak velký vliv, chtěli vylučovati z politické práce. To jest, pánové, nejenom nespravedlivé, ale také nemoudré. Neboť tento stav, který namnoze z lidu našeho, z jeho vrstev vyšel a při nichž věrně stojí, nemůžeme vylučovati z lidu a nemůžeme považovati za nepřitele jeho, nýbrž musíme v něm hledati podporu. Pánové! Zde platí: Spojme Češi všechny city k společnému velkému cíli! Vyčítati knězi katolickému, že jest katolík, že jest křesťan anebo žádati na něm přímo, aby byl nevěrcem, jest pravý nesmysl. Přední věcí u takového kněze, který by byl nevěrcem, byla by ta, aby věrně řekl: Já nevěřím a nemohu zůstat knězem; ale ten, který jest knězem a zůstává knězem, ten má svatou povinnost přiznávat svou barvu a držeti se té věci, na kterou se zaslíbil. Jak pravím, žádati na něm faleš a pokrytectví,

jest nerozumno. Jest to povážlivá věc za naší doby. I lidé, kteří se jmenují svobodomyšlní, myslí, že nesmějí jiným dopřátí svobody mysliti a věřiti. Pravá svobodomyšlnost by byla, aby druhému přáli svobody mysliti a věřiti tak, jak mu káže rozum a jak mu káže srdce. Bohužel jsou mezi nimi svobodomyšlní i takoví, kteří přímo pronásledují každého, kdo něco věří. Jestliže jsou fanaticové víry sem tam, jsou zajisté také fanaticové nevěry a v tom ohledu bych od takových liberálů žádal aspoň to, aby jednali jako Bedřich Velký, pruský král, který, jak známo, byl voltairiánem a nevěřil nic, který ale praví: „V mém státě může každý býti šťasten, jak chce!“ Přejme i my jim to a hledme, jak pravím, spojití všechny síly k boji a zápasu. Jakým způsobem se to mělo dít, o tom se šítiti nebudu. Myslím, že věc jest jasná, a že ti, kterým národ na ten čas svěřil vedení svých osudů, mají povinnost o to se starati, jakým způsobem by se ta jednota docílila a nesou za to zodpovědnost, nechají-li důležité sbory a voje, které by nám zajistily vítězství pro naši věc, neužity státi stranou. My jich musíme všech použiti! A, pánové, docílení této jednoty v našem národě jest předním úkolem našim. O Němcích pravil: S takovým vzdělaným kmenem jako jest německý, s tak mocným který má nad to ještě pozadí velkého a vzdělaného národa německého, tomu nemůžeme dělati krivdu v ničem; musíme uznávati v plné míře jeho práva a poněvadž jsme v této zemi dva a poněvadž jsme oba navzájem příliš silní, abychom se mohli jeden druhému podrobiti, nezbyvá, než abychom hleděli se spolu dohodnouti a smířiti. Jinak ovšem to nejde, než na základě rovného práva. Jak mnoho sil lyne bojem. To platí o vlasti naší, ale totéž platí o celé říši rakouské po 30 let. Jest to česká otázka na říšské radě, která se, abych tak řekl, plete do všech veřejných záležitostí a která všude jest na překážku a pro kterou tolik času bylo stráveno. Nesmíme zapomínati toho, že tento spor mezi Čechy a Čechoněmci jest příčinou, že ani my ani oni nemáme vlivu na záležitosti veřejné tak velkého, jak by nám náleželo a že vládnou nyní v Rakousku živlové, kteří nemají takovou po-

platnost, jakou se může vykáhati království České ani tu vzdělanost, jakou se vykáhati mohou oba kmenové této země.“ O punktacích pravil: „Zdali jsme v té věci chybili a zdali jsme z přílišné ochoty, abychom dohodnutí se svými německými krajany docílili, šli příliš daleko, budoucnost ukáže. Já pokládám punktace, jelikož nebyly přijaty od národa, na ten čas za věc odbytou. Ale tolik mohu říci, že my, kteří jsme při tom působili, jednali jsme s poctivým úmyslem a že věru není toho člověka, který by nám mohl právem vyčítati, že jsme věc národní zradili. Budoucnost o tom rozsoudí, ale já jenom znamenám, že jest velmi mnoho těch, kteří nejvíce lají na ty punktace a neznají jejich obsah. A tu ani si nedali práci, aby je pročetli. Tu, pánové, musíme říci, že člověk, který tak jedná, jedná — nevím parlamentární výraz, ale řekneme tedy neslušně. Kdo však věda, co v nich jest, přece do nich vkládá to, co tam není a z toho podezření na nás uvrhuje — ten hraje falešnými kartami. (Dlouhotrvající potlesk.) Zajisté by to bylo muč a každému prozíravému vlastenci drahé a milé, aby se takové dohodnutí stalo. Pánové! Jest tu ještě náš císař a král, kterému by se dojistá, pánové, největší radost způsobila a jemuž by se nemohlo dáti krásnějšího daru v době jeho 50-letého panování, než abychom mohli před něj předstoupiti a říci: „My jsme se smířili . . .“

Ruský a po'ský jazyk v církvi. Ruské Obozrjenje přináší v článku „dějiny rozpoložení zap-ruského kostela“ přehled osob z katolíků ruských, které stály na straně projektu „zavést ruský jazyk v římsko-katol. bohoslužbu.“ Je jich málo, mezi nimi hlavně kanovníci a prelati, kteří se jimi stali ze štrebrovstí. U katolíků byli v opovržení naprostém. O rektoru vilenského římsko-katolického semináře vypravuje spisovatel, že byl ubit svým sluhou, jež k tomu navedla fanatická Polka. Důkaz zůstal p. Vladimirov dlužen. Ta věc není vysvětlena. Možná je, že Poláci sáhli k tomu nedovolenému prostředku jako k sebeobraně, když už nůž dáván jim na hrdlo, možná ale, že popud vyšel ze strany buď osobní nebo do konce vládní, která

musela se přec báti, aby její jednání s Tupalským, tak se totiž prelát jmenoval, nevyšlo na jevo. Dále Vladimírov naléhá opět na to, aby v katolické bohoslužbě v Rusku zaveden byl ruský jazyk. Za příklad dává vládě ve své šlechetnosti — tyrana Bismarka a německou vládu. Výborný to zajisté Slovan ten pan Vladimírov. A oslazuje svůj návrh úsměvem, s jakým vítán byl asi Kristus Pán v zahradě Gethsemanské, že v Poznani německý jazyk je Polákům úplně cizí. v Rusku ruský je Polákům jazyk bratrský. Nechvěje se vám při takových vtipech duše hněvem? Já jsem se při čtení stati nemohl zdržeti rozčilení. V „Ruském Slově“ pak p. Rozanov mluví zřejmě o rusifikaci Polsky. A vede si takto: Práví: „Není pravda, že Poláci příliš drží na katolickou víru, na sv. Otce a na Řím. Naopak je mezi nimi mnoho tendencí protikatolických. Co jediné je s katolicismem spojuje, je okolnost, že v něm vidí své já, svou národnost, svůj život. A zavírá takto: „Třeba tedy katolické církvi v Polsku odnítí národní ráz. Třeba zavést i při vynucování náboženství ruský jazyk, třeba naříditi jeho užívání při kázání a v bohoslužbě, a církvi katolické v Polsku ráz národní bude vzat. Pak rusifikace a sjednocení s pravoslaviem bude otázkou jen času. To je cynism hrozný, jakému není pod sluncem rovného. Ale jsou to klamné názory. Národní význam církve katolické neleží jen v řeči, ale i v duchu místních, národních dějin, v životě lidu. A ten zjinačiti a zničiti lze jen u liberálů, kteří jako kosmopolité národního typu — leda až na tu čamaru tu a tam — jsou prosti, nebo u lokajů, kteří dají si vše naříditi. Ostatně povolení, aby latina měla býti nahrazena ruštinou, sv. Otec nikdy nedá. U nás pak nepřátelé latinského jazyka v bohoslužbě mohou se z toho poučiti jak veliký je jeho význam právě v dobách

národního neštěstí. Je poslední hradbou odnárodnění a odcizení církvi, národu, dějinám.

Drobnosti.

Tři soudcové. Člověk je ustavičně pod očima tří soudců, kteří veškeré jeho konání posuzují. Je posuzován od světa, sebou samým a od Boha. Soud světa nebývá zřídka přísný; soud vlastní bývá zhusta velmi mírný, jenom soud Boží je vždy pravý a spravedlivý. V. D.

Jak je to v manželství. Jeden ostrovtipný theolog porovnal manželství se životem klášterním. Manželé v něm prodělají šest duchovních řádů, z nichž jeden je přísnější druhého. Nejdříve vstoupí do benediktinského řádu, ale ne do přísné observance, takhle v příjemnou prelaturu. Tu se zpívá, jása, žádné obtíže tu není. Ale brzy odeběrou se k dominikánům. Jeden druhému dovede ledacos vyčísti a pokárati. Odbývají se ranní a večerní exhorty, ale zapominá se na požehnání. Odtud jdou k bosákům Stíznosti nářky, pláč, postění a jiné kříže zakoušejí. Jen krok a jsou u flagellantů, mrskačů. Na těle objevují se skvrny a rány. Načež u kartusianů panuje při stole ticho, každý z nich drží klauzuru. Konečně z nich se stanou poustevníci. Muž jde tam, žena jinam. Ale také sotva se v nebi sejdou. —73.

Pravda a lež. Ludvík XIV. bavil se jednou ve společnosti dvořanů hrou míčem. A v té hře pustil se do hádky s jedním z nich. Všecko kolem mlčelo. V tom okamžiku vkročil mezi společnost hrabě z Grammorta.

„Rozhodněte spor náš“ — oslovil ho král „Sire“ — odpověděl hrabě — „jste v nepravu.“ „Jak to můžete říci, když ani spor tento neznáte?“

„Ó“ pravil hrabě „kdyby jen trochu byla záležitost tato pochybená, zajisté by se všichni páni šlechtici tuto pro vás rozhodli.“

Obsah „Obrany“ :

Několik črt z ústavních bojů. —k. — Zemský úvěrní fond jubilejní pro malozemnostníky a maloročníky. —jt. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Drobnosti. — Literární příloha: U forny. Ant. Bulant. — Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás. Studie Fr. Žáka, přednesená na literárním sjezdu družstva „Vlast“ dne 10. srpna 1896. (Pokrač.) — Z ruských mravoučných povídek. (Milosrdná sestra.) Přeložila Julie Suková. — Svozně a mužně za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokrač.) — Různé zprávy.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pšstrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperátor na Král. Vinohradech.

Hlasovací právo.

Že volby ve třetím sboru jsou u nás hotovým švindlem, je známo. Při nich kupují se hlasy tak otevřeně jako na trhu vejce. V které hospodě více dají, tam dostanou většinu. Viděli jsme to jednou na vlastní oči v Žižkově. Celé to volení zdálo se jakýmsi novým trhem, pramenem k příjmům. Ovšem, vždyť mají poslanci diety, které jdou z kapes poplatníků, proč by tedy nehleděli voličové hlas svůj, který je stojí peníze, využítkovati. O politiku a různé zájmy se vůbec nestarají, znají jen tak ty často opakované, populární fráze o klerikalismu, svobodomyšlnosti, demokratismu, Husovi, hierarchii a p. Ve sboru druhém taková ostentativní nemravnost volební neexistuje, ale kupování hlasů děje se rovněž. A tak celé to volební právo, tak vychvalované jako největší svoboda a moc, není nežli výsadou bohatých lidí a pak takových mužů, kteří chytati moderními, populárními frázemi, nepokládají za nic nečestného. Na venkově, jak jsme se rovněž přesvědčili, k volbě volitelů ze 100 voličů dlouhým namáháním sežene se jich tak 3—5 a ti zvolí starostu, aby volil koho chce. A ten volí toho, do jehož hospody náhodou se dostane. Uvědomělých obcí je málo, ještě pak méně těch, kteří by si byli vědomi, o jaké zájmy se tu jedná. Obrovská část voličů pak vůbec nevolí. Proto volby a výsledky voleb nemohou býti nazvány projevem přesvědčení lidového, leda v takovém případě, kdy jistá myšlenka všechny uchvátí jako v době punktací, nebo když konservativní členové národa, kteří z pravidla jsou v politických povinnostech liknaví, se vzmohou k důstojnému projevu vůle. Kdyby na př. dnes v některém okrese zvolen byl staroček nebo dokonce křesťanský sociál, bylo by to při agitaci, jež protivné strany provozují, projevem samostatného, velice pevného přesvědčení. Takové případy bývají však řídké. A i tu konečně rozhodují hlavně voličové k volbě se nedostavivší.

A nyní ještě uvažme mravní stránku volby. Větší města poskytovala dosud mnohý poučný příklad, jak působí volby, ale to, čeho jsme svědky při nynějších volbách v páté kurii, je přímo hrozné. Užaslý čtenář a divák s hrůzou pozoruje, jak v té naší hladké, společenským taktům affektované společnosti skrývá se surovost, o níž neměl, nebyl-li do života sociálního zasvěcen,

ani tušení. To tam jakoby bylo všecko lidské z voličů, patřících do hrdé, osvětou se honosící doby moderní; na sebe řvou tu dobytčata, jimž divá krev bouří žilami. spílají si tu nevzdělanci, tlukou se, perou, hádají, jakoby v hořečce nebo zlými duchy posedlí. A pak si představte, že bychom měli všeobecné rovné právo hlasovací, že třídní boj zatlačí ostatní ideální snahy, že liberalistický kapitalismus působil by svými červenými najatci, že zmohlo by se nižší novinářstvo! Volby staly by se tím, co způsobovali v době feudalismu a v době středověku lupičští rytířové, volby staly by se pěstním právem křiklounů, mocných, bezohledných sobců, švindlérů první třídy, stálou domácí válkou. Jakými sbory by se naše parlamenty staly, dá se mysliti z toho jediného fakta, že už dnes našli se lidé, kteří hanou křesťanů vyvyšovali, omývali a hájili Adlery, Ingvery a celou židovsko-socialistickou klaku (v Hradci Král.) Sněmovna francouzská je ostatně důkazem, kam podobné poměry vedou. A ve Francii je velická část lidu uvědomělá, klerikální, které dostalo se několikerymi revolucemi důkladné lekce na dlouhá leta. A přec i tam sněm je paskvilem na spravedlivé zastoupení všech tříd obyvatelstva. Nebýti senátu, který složen je z mužů vynikajících, drží sněmovnu lidu na uzdě, byli bychom dávno už byli svědky divadel podivuhodných, ač o lidu francouzském ne neprávem se tvrdí, že je povahy salonní, rytířské.

Katolické strany naše proto zavrhuji všeobecné právo hlasovací, zavrhuji vůbec liberalistický způsob volby, jak nyní je zvykem, který myslí si společnost jako hromadu jedinců bez organisace a dává proto právo volební každému jedinci zvlášť. Křesťanské naše strany jsou pro volební právo zájmové dle stavů. Tento způsob volby nehájí z ohledů sobeckých, vždyť chtí právo a spravedlnost pro všechny; vedou je k tomu důvody vážné, přirozené, vlastenecké, zájmové, kulturní. Veliký Ketteler ho doporučoval už před dlouhými lety. Jeho myšlenka dnes skutečností je dokázána jako blahodárná. My vyslovili jsme se pro zájmové hlasovací právo na sjezdu Litomyšlském, kde zástupcové všeho křesťanského lidu se byli sešli.

Společnost lidská skládá se zajisté z jistých menších a větších organisací. Je tu rodina, je tu obec, jsou tu různá řemesla, různé stavy. Společnost v celku může prospívati jen tehdy, prospívají-li společenské organisace. Sněm, který je reprezentací celé společnosti, který v rozumném souladu má se starati o blaho všech stavů a tříd společenských, má býti obrazem této společnosti pravdivým. Zde nesmí převládati jeden stav, jeden směr, jedna třída, jedna moc, zde mají býti všechny zastoupeny kvalifikovanými svými zástupci. Všeobecným hlasovacím právem, a vůbec hlasovacím právem absolutním každého jednotlivce, takové zastoupení není možné. Ve Francii tak důležitý stav jako stav kněžský není skoro vůbec zastoupen, rovněž některé vrstvy a stavy společenské nemají tu svých zástupců. Žádáme, aby národ český v ohledu národním byl zastoupen na sněmích v poměru k svému počtu a své poplatnické mohutnosti, a považujeme to za požadavek spravedlivý ale spravedlivé a poměrné zastoupení stavů, z nichž společnost se skládá, odmítáme. Jaká v tom nedůslednost! Je pravda, jsou voleni i řemeslníci i rolníci, tu a tam některý kněz nebo učitel, snad i dělník, ale ti jsou voleni jako příslušníci jisté politické strany a jsou často nuceni hlasovati proti vlastním zájmům a zásadám stavu pro zásady strany. Ostatně právě okolnost, že nutnost zastoupení jistých stavů se uznává, je důkazem, že nynější volební řád

není přirozeným, že, abychom tak řekli, musí se mu činiti násilí v zájmu přirozené organizace společnosti.

A i když zvolen je zástupce stavu rolnického nebo řemeslného, zdaliž je vždy kompetentním zástupcem tohoto stavu? Nikoliv. Jeho příslušnost některému stavu je vedlejší, jen tak proto, aby se neřeklo: rozhoduje na jeho zvolení politická strana a její zásady. Svého zástupce pravého jsou s to úspěšně zvoliti si jen stavovské organizace, které znají důkladně své vynikající členy, jich schopnost všeobecnou a znalost odbornickou, jich mravní charakter, energii a rozhled. Každý stav má takové zástupce osvědčené, kteří se srdcem a porozuměním pro vlastní stav spojují i pochopením pro zájmy všeobecné. Kdyby tak voleni byli zástupcové dle řádu zájmového, dostali by se do sněmu neprázdní křiklouni, ne agitatorů cizích vlivů a mocí, ale mužové národa nejlepší. Tím pak na vždy podfát byl by kořen k nemravným agitacím, divokým volebním schůzím. Každá organizace stavovská provedla by si volbu doma, takřka při zavřených dveřích.

Důvod, který proti tomuto řádu, jehož prospěšnost bije do očí, se uvádí je, že je to „škatulkování.“ Je to důvod z nouze. Nebo pak i rodina byla by škatulkování, škatulkování stav rolnický, škatulkování organizace řemeslné; krátce škatulkování byla by přirozená organizace lidské společnosti. (Starý mládenec byl by škatulkou pro sebe. Pozn. sazeče). Právě-li někteří, že by to byl krok k třídnímu boji, je to nepravda. Právě tím třídnímu boji učinilo by se na vždy konec, poněvadž byl by omezen na určité meze. Mimo to mnohé stavy lidové souvisí tak těsně mezi sebou, že poškození jednoho má za následek poškození ostatních. Vidíme právě dnes, kam vede okolnost, že stavy střední nemají ochránců, ale že jsou vydány všemoci kapitalistické. Při nynějším stavu věci marně se mluví o svépomoci stavů a tříd. Třídním zastoupením vzešla by sama sebou. Jediná obtíž by tu byla: vyměřiti váhu stavů a počet jich zástupců. Je jen zdánlivá. Ať by se tu třeba zavedla i nesprávná zásada dle počtu hlav, tak že by každý stav měl zástupců dle toho, jaké je jeho číselné množství příslušníků, ať by se provedlo úplně rovné všeobecné právo v každém stavu, ať by tedy v tomto zájmovém hlasovacím právu provedeny byly všechny moderní požadavky — třeba i liberalistické, neodpovídalo by to skutečnosti ani váze všech jednotlivých stavů, ale přece byl by výsledek přirozenější a přirozenému obrazu společnosti více by odpovídal, než jak je tomu dnes při našem volebním právu každého jednotlivce zvlášť a jak by tomu bylo při ještě rozšířenějším právu volebním, o němž se usiluje. Ani proti tomuto nejdemokratičtějšímu požadavku nebylo by valných nepřátel.

Poněvadž by takovým způsobem odborné organizace zmohutněly, byl by zmenšen nemravný vliv tak zvaného veřejného mínění, které pravidelně je umělé a týká se frází, všeobecných hesel, a zvýšilo by se vzdělání odborné, obrácena byla by pozornost k věcem důležitým. Byli jsme několikráte svědky, že veřejnost naše zůstala úplně lhostejnou při projednávání zákonů, které dotýkaly se hluboce celých vrstev. Zhrozili jsme se nad touto apatií; ale je přirozená. Zřetel lidu je stále obrácen k malichernostem, k výlevům jen všeobecně vzdělaných žurnalistů. Zájmovou organizací musela by nastati změna, poněvadž starost o třídní zájmy byla by vracena tomu, komu patří, příslušným třídám samým. Veškerý život veřejný vešel by v hlubší a vážnější koleje.

U nás v Čechách máme pro toto zastoupení i důvod historický. Za doby platnosti českého státního práva měli jsme zastoupení dle stavů. Tenkrátě ovšem velká část národa nebyla zastoupena, vždyť i zástupcové měst byli na sněmích bez vlivu, majíce dohromady jen jeden hlas proti o sobě platnému hlasu každého rytíře a pána. To ovšem není více možno. Ale zásada má se podržeti. Chceme-li upřímně historické právo, hajme ho ve všech hlavních směrech, snažme se, abychom dostali ten starý český historický sněm, ovšem tak rozšířený, aby na něm všechny důležité stavy dle své váhy byly zastoupeny, ale tak, aby aspoň ráz starého sněmu byl zastoupen ve své nepřetržitosti, jsa moderně zveleben a rozšířen. Takové snahy slušely by hlavně našemu státoprávnímu poselstvu, které obnovení státoprávního vědomí českého přivlastňuje si za první zásluhu; pak tím spíše uvěříme nezištné opravdovosti jeho snah. Takto ale, horujíc pro všeobecné liberalistické právo volební, nemůžeme mu věnovati svou důvěru, nebo tím hájí jen výlučné panství strany liberálně buržoastické. Ono nemůže stavovskému starému sněmu ani na jméno přijíti, poněvadž tam jistě vrstvy osobovaly si všechnu zákonodárnou moc; samo ale hlásá svým právem výlučnou moc liberalní plutokracie a buržoasie, tedy rovněž nespravedlivý sněm stavovský, či lépe řečeno, stranický, byť i moderní. Tatáž nespravedlnost na národě má se tu opakovati, pouze v jiné formě. Poslanectvo volené dle zájmu bylo by jiné, bylo by spravedlivé ke všem stranám, ke všem vrstvám národa.

Organisace společenská se mění. Povstávají nové třídy, nové stavy, nová řemesla. Chtítí udržovati vše při starém bylo by zpátečnictví, o tom není pochyby. Chtítí udržeti někdy střední stav, když pokrokem technickým podmínky jeho trvání přestaly, bylo by nemoudré. Avšak ponechávati tuto proměnu společenských poměrů, zanikání starých a povstávání nových útvarů a organisací úplně náhodě, přistupovati k organisaci, když už je pozdě, je rovněž nemoudré. mělo a má za následek bídu celých krajín, úpadek celých měst, dává úplnou volnost lupičství, nesvědomitě moci velkokapitalistické, je příčinou, že celá odvětví průmyslová přicházejí z rukou domácích do rukou cizineckých. I tu všady musí bdíti bedlivé oko, dobře informované, rozhled mající, převraty tušící. Této úlohy ale nemohou hráti poslanci, kteří dnes jsou voleni a zítra propadnou, kteří voleni jsou jako náhodou.

Při zájmovém zastoupení ukázala by se věc zcela jinak. Poslanec čistou organisací zájmovou volený má už předem rozhled po této organisaci, byť se osoba měnila, odbor její zůstává týž, tak že její poslanec znal by veškerý vývin doma a jinde, znal by podmínky trvání i úpadku, pokroku i stagnace. Zahyne-li odbor, vezme za své ovšem i jeho zástupce, povstane-li nový, nabude ho. Tento pak v čas bude moci pracovati k tomu, aby odbor byl zveleben, uhájen v rukách domácích. Tak společenská organisace národa nedojde do takových konců, jaké dnes se ukazují, hrozíce přinést bouře a převraty nikdy nevidané, úžasné, poněvadž nebude přenechána slepé náhodě, ale bude vedena rukou zkušenou a moudrou.

Co společenského zla napáše liknavost mnohých voličů, okolnost, že mnozí mužové, a jsou to pravidelné mužové nejlepší, z příčiny, že nechťí se vydati útokům stran a stranické žurnalistice, vyhýbají se veřejnému životu, zapomínají i na povinnost voličskou! Jaké živly nabývají tu vrchu! Co surovosti a stranicství se tím zplodí. Při zájmové organisaci právě či nejlepší

mužové přišli by k platnosti, poněvadž tu práce jejich je známa a se cení. Zde by pak také neúčastnění se volby nepadlo tak na váhu, poněvadž by nezáviselo od počtu hlasů, kolik a jací mužové byli by zvoleni; organizace zájmová měla by svůj určitý počet poslanců. Nekonalali by svou povinnost, byla by i sama vinna, když by nepřivedla se k náležité platnosti.

A mnohé a mnohé ještě důvody bylo by lze uvést; zvláště vlastenecké důvody jsou tu významné a pádné. Vidíme, jak naše nynější organizace zájmové jsou liknavé v tomto ohledu. Není divu. Jeť ta organizace neživá, mrtvá, nemajíc vyššího cíle, který správou volby sněmovní byl by jí dán. Takto bývá rozdělena, často i rozbita zevními proudy politickými, které na ni z cizích politických stran dorážejí. Ani se nedá přehlédnouti vše zlo, jež zájmovou organizací bylo by odstraněno a dobro které by se uskutečnilo. Český národ, nyní rozháraný, rozbitý, oslabený, vystoupil by v ní jako celek úžasné síly, jako těleso organické, živé, nepřemožitelné. Na místo hromady jedinců vystoupil by celek, veliký, pevný. Tu už ani nepoukazujeme na to, že národní organizace, která nás dosud v jakýs ovšem jen zevní celek spojovala, slábne. Nové internacionální proudy se objevují nejen v dělnictvu, ale i mezi inteligencí hlásá se budoucnost třídního boje. Co z toho bude? Snad bromaďa kamení z rozbořené budovy. Ale co pak dále? Co z těmi troskami? Bude to druhá Bílá Hora, ale horší, protože všennárodní, společenská, a nikoliv jen porážka sešlých stavů. Strojme zavčas organizaci novou, na přirozených vlastnostech společnosti se zakládající.

Touto organizací může býti jen organizace zájmová.

—k.

Břímě, které se dá zmenšit.

Slovo k rolníkům a jejich přátelům.

Obecný jest nářek na vzrůstající se tíseň rolnictva. Nikdy nebylo u nás pořádáno tolik rolnických schůzí a sjezdů, nikdy nebylo tolik článků v listech denních, týdenních, měsíčních a pod, a tolik debat ve sborech zákonodárných a společích odborných o rostoucím úpadku zemědělství, jako v letech posledních.

Co však jest skoro obvyklým příznakem veškerých těchto projevů, jest dychtivé očekávání domněle velikých radikálních prostředků nápravy, výhradné spoléhání na pomoc veřejnou a hledání příčin úpadků vesměs jen v okolnostech vnějších, od vůle, působivosti a jednání jednotlivce neodvislých.

Zejména rolnictvu namlouvá se od lidí, kteříž důvěry a přichylnosti jeho (obyčejně pro účely politické) potřebují, že rolnictvu pomoci může jediné stát, který má uzavřítí clem hranice proti dovozu cizího obilí, zakázati anebo zdravotními opatřeními znesnadňovati přívaz dobytka z ciziny, zavedením stříbrné anebo dvonkovové měny uměle stlačiti hodnotu peněz a tím pozvednouti ceny obilí, který by měl dále předsevzítí vyvazení hypothečních dluhů na rolnických nemovitostech, zavéstí pojišťování proti stáří a invaliditě (ovšem bez povinných příspěvků pojištěnců samých) atd. atd., a při tom všem žádá se za další a další snižování daně gruntovní a břemeno

berní hledí se svaliti co nejvíce na spotřebu předmětů, třebaž k živobytí nevyhnutelně potřebných.

Netvrdíme, že by stát ve mnohém z naznačených směrů neměl rolnictvu a i jiným třídám pracovním přispěti svým zakročením. Jisto jest však, že se toto spoléhání na pomoc veřejnou u nás nejen se strany rolnictva, ale i živnostnictva a obchodnictva již přehání, že se žádají na státu a zemi, obcích a pod. věci, které buď naprosto jsou nemožny, anebo alespoň se slušným zřetelem na ostatní veliké massy obyvatelstva státního neslučitelný, a že se stává bez mála kacířstvím, vysloviti požadavek, že i rolník, obchodník, průmyslník sám má přičiniti se ku svému povznesení a že v každém jednotlivci, v jeho rodině, dělnictvu, čeledi a celém hospodářství spočívá značný kus nápravy zbédovaných poměrů zemědělských, živnostnických a — jak se tvrdí — i obchodnických. A každý stav činí na veřejnou pomoc požadavky, jakoby jiných stavů a tříd ani nebylo, a vláda v této kollisi zájmů a tužeb dělá pak vůbec, co jí se líbí a dle toho jak který stav nebo třída by se jí dle okolností zástupci svými mohl státi nepříjemným.

Jsouť věru zájmy jednotlivých tříd obyvatelstva vzájemně tak spřaženy, že nelze snad prospěti stavu jednomu, aby se neublížilo druhému, že všechna opatření státu ve věcech hospodářských jsou do jisté míry mečem dvojsečným, zkrátka, že stát do jedné kapsy dáti může jen to, co byl před tím z druhé odebral. *)

Zvýšení cel na přívoz obilí a dobytka znamená zdražení obživy pro stoupající obyvatelstvo městské a pro veškeré lidi, kteří potraviny sami nevyrábějí, nýbrž od jiných kupují. Snížení hodnoty peněz znamená snížení platů a důchodů všech tříd odkázaných na určitý plat nebo důchod, tedy ku př. úřednictva, učitelstva, kněžstva (štola, platy katechetské, kongrua), ale i veškerého pomocnictva průmyslového a obchodního a jiných. Snížení to nenastává ovšem ciferně, nýbrž hmotně, jelikož za touž sumu peněz dostanu nyní mnohem méně chleba, masa, a následkem toho i jiných potřeb životních než dříve, a dovede-li jiný výrobce (řemeslník, továrník) nebo obchodník zvýšiti si cenu svého zboží poměrně ku kleslé hodnotě peněz, podaří se z druhé strany již mnohem řídkěji dosažení větší mzdy dělníkovi, učiteli, úředníkovi.

Pochopitelno tudíž, že k opatřením rázu hospodářského, jsou-li jen poněkud dalekosáhlejší, může stát odhodlati se toliko po bedlivém uvážení účinků jejich nejenom na stav, jemuž se tím prospěti má, nýbrž i na poměry veškerého ostatního občanstva státního.

Naproti tomu je mnoho rozličných menších prostředků, které mohou aspoň v některých kusech přinést úlevu a tak po částkách mnoho přispěti ku zmenšení tísně všeobecné.

Upozorniti na jeden z těchto menších, neprávem podceňovaných prostředků ku zmenšení tísně rolnické, jest účelem záslužného spisku univerzitního profesora Albína Bráfa, jehož název v čelo tohoto článku jsme postavili. **)

*) Je ovšem ještě mnoho kapes, obrovskými miliony naplněných, nezdaněných, nekontrolovaných. Pozn. red.

**) V Praze 1896. „Nákladem národní tiskárny a nakladatelstva“, v komisi kníhkupectví Bursík a Kohout.

Hypoteční banka království Českého prohlásila nedávno, že bude menším rolníkům prováděti konversi (přeměnu) dluhů vysoko zúročitelných v dluhy níže zúročitelné sama, účtující toliko své vlastní nepatrné výlohy hotové. Hypoteční banka jest ochotna všemi prostředky statutárními podporovati přeměny tyto tím, že pohledávky dosud nepřiměřeně vysoko zúrokované a jinými věřitelům příslušející převede na sebe, požadující pak na dlužníkovi toliko nižší míru úrokovou, a poskytující mu možnost dluh po malých splátkách umořiti, pokud ovšem dluhy ty nalézají se v mezích jistoty knihovní ve stanovách bankovních požadované.

Banka půjde za tím účelem každému, kdož se o to zajímá, vždy ochotně na ruku vysvětlivkami a pokyny, a poskytne každému veškeren potřebný návod a poučení. Nezámožným rolníkům banka provede, jak řečeno, dokonce sama svým úřednictvem veškerá právní jeduání, kterých ku převodu pohledávky, ku př. 7⁰/₀ ní od soukromého věřitele ve 3¹/₂—4⁰/₀ pohledávku banky s ¹/₂—1⁰/₀ ní amortisací jest potřebí, tak že rolnictvu méně zámožnému dlužno jest jen zaslati bance příslušné listiny a podepsati blankety bankou žádané. Ovšem jest závadou, že Hypoteční banka neposkytuje menší zápůjčky než pětistové; u koho ze středního rolnictva však nedělají dluhy hypotekární úhrnem více než 500 zl., aby výhody této nemohl užiti?

I při nových zápůjčkách dá banka svým úřednictvem obstarati všeliká úřední jednání ke knihovnímu vkladu nezbytná za náhradu výloh hotových.

Vyložiti význam této záslužné akce předsevzal si prof. Bráf. Dle výkladu jeho činil koncem 1893 celý stav knihovních dluhů v Čechách (vyjma železničné) bezmála 1257 mil. zl., tedy přes polovici valečné náhrady, kterou v r. 1871 Francie byla nucena zaplatiti Německu. Odpočteme-li od toho dluhy na majetku horním a městském, zbývá na vlastní majetek rolní a lesní při nejmenším přes polovici oněch 1257 mil. zl., asi ²/₃ miliardy zl.). Kdyby se podařilo břímě úrokové těchto dluhů rolnických snížití průměrem třebas jen o ¹/₂⁰/₀ dalo by to roční úsporu, přesahující 3 mil. zl., tedy více než ¹/₄ celé naší dosavadní roční náležitosti daně gruntovní.

Jinými slovy, průměrné snížení dluhů hypotekárních v Čechách o jediné ¹/₂⁰/₀ znamená pro rolnictvo tolik, jako sleva celé ¹/₄ daně pozemkové, snížení dluhů hypotekárních o jediné procento znamená tolik, jako snížení gruntovní daně na polovičku.

Říšská rada snížila v loni kontingent daně gruntovní pro celé Předlitavsko ve prospěch poplatníků 2¹/₂ mil. zl. (ze 37¹/₂ mil. zl. na 35 mil. zl.). Nehledíc k tomu, že ze slevy této největší prospěch mají velkostatky, kdežto malé rolnictvo bude míti prospěch jen pranepatrný, připadá z této slevy loňské na království České okrouhle asi 770.000 zl.

Snížení úroků z hypotekárních dluhů v Čechách o jediné půl procento, jest tedy pro české rolnictvo úhrnem výhodou čtyřikrát větší, než celá loni s takovým bombastem oblašovaná sleva daňová. —

Spis prof. Bráfa obsahuje pro zemědělstvo i mnohé jiné vhodné poučení a povzbuzení. Zúmyslně nepodáváme nic více z bohatého obsahu jeho než podnět, z něhož spis vyšel. Zasluhuje spis prof. Bráfa toho, aby byl čten od každého rolníka a aby byl čten celý.

—r.

Z V ý c h o d u.

V poslední době byla u nás mezi katolickými a liberalními novinami ventilována polská otázka, totiž ruskopolská. Zpravodaj liberalního našeho žurnalu zastupuje a propaguje stanovisko ruskoklerikální a vládní. Pravidelně jde ještě dále a schvaluje i takové kruté kroky ruské vlády proti katolickým Polákům, kteréž i v ruské veřejnosti budí pohoršení a odpor. Zavírání chrámů katolických, potlačování polského jazyka ve všech školách, i obecních, nucené smíšené sňatky jen před pravoslavným duchovním a násilné křestění dětí z nich vzešlých jen v pravoslavných chrámech, nelidské ukrutnosti kozácké proti polskému nebo lutišskému katolickému lidu (kročská řež), zapuzení řeholníků, vyhnání Poláků ze státních míst (na příklad na drahách), zákon, že na př. šlechtici smí půdu svou ruským odprodávati, ale nikoliv kupovati a p. tento „svobodomyšlný a slovanský“ referent úplně schvaluje, nebo referuje o nich dle listů vládně klerikálních, uvádí nebo zamlčuje různé události úplně dle tohoto svého stanoviska, jiné dle toho překrucuje. Jen tato okolnost je příčinou, že opět a opět vracíme se k poměrům katolickým ruského Polska, Lutiška a ostatních katolických západních krajů ruských, míníce o nich a o katolických poměrech na Rusi vůbec napsati několik statí.

V poslední době je to, jak čtenářové naší vědí, opětně otázka „rozpoljačení kostela,“ jež dere se v popředí. Již několikráte jsme o tom psali; časem uvedeme některé podrobnosti. Zde zatím opět jen poukazujeme na známé úsilí některých kruhů o to, aby v katolické církvi na Rusi zaveden byl „nationalní“ jazyk. Který to má býti, lze uhodnouti. Soudě dle jazyka, který bezvýminečně panuje ve všech úřadech a veškerém školství, bude to ovšem jazyk ruský. Slibuje-li se jazyk národní, polský, litevský, lutišský, je to zajisté jen klam. V těchto druhých dvou není vůbec dovoleno na Rusi ani knihy tisknouti. Tyto tisknou se vesměs za hranicí, v německém Prusku (!) a jinde, a do země se pašují. A toto pašování se ovšem tresce. Ani nejoptimističtější člověk nevěří, že by u těchto národů měla jako církevní jazyk zavedena býti trvale a ve všem polština nebo jiný národní jazyk, leda snad pro krátkou dobu přechodní. Vždyť tímto jazykem má se provésti odnacionalisování polského kostela. Proto těch kněží, kteří s pokusy vlády a některých publicistů soubhlasili a soublasí, je málo, a jsou to jen tací, kteří by dovedli zapřít každé zásady, a jakých konečně najde se všady a mezi všemi stavy. U národa platí dosud za odpadlíky a odrodilce.

Interesy neruských národností jsou úzce spojeny s církví. Je to přirozeno, nebo národní tradice téměř všech národů katolických mají své kořeny v církvi, v obřadnictví, zvycích, národních svátcích a p. Na Rusi to platí ještě více. Je-li klerus každého národa, zvláště katolického, prvním obrancem víry po otcích zděděné, a národnosti lidu, platí to o katolických Polácích tím více. Všecku velikost nešťastný tento národ děkuje Církvi katolické; dnes pak je mu jedinou těšitelkyní, poslední baštou. Proto jsme viděli, že kroky, jež proti národům nepravoslavným ruská vláda podnikala, namířeny byly v první řadě proti kleru katolickému.

Do nedávna jednala vláda tak, aby se zdálo, že nejde jí tak o národnost a víru polskou, nýbrž že kroky její mají za účel mařiti domnělý zhoubný

politický vliv katolických duchovních. Zároveň zdálo se, že násilí její je namířeno proti politické a národní organizaci zmíněných národů, mezi nimiž nejsilnějším je národ polský, tak že se mluví pravidelně jen o tomto. Jednalo se jí ale skoro vždy jak o poruštění tak i o popravoslavnění jejich. Pouze metoda nebyla vždy stejná.

Tolik ovšem vždy vláda věděla, že v první řadě musí býti zmařen vliv kleru na lid. Odtud to pronásledování jeho. Úplně zbaviti lid duchovních a katolických chrámů nemohla ovšem. Domnívala se, že zrušením všech řádů, církevních spolků, snížením vzdělání kněžského, na seminář obmezeného, obmezením jeho styku vzájemného, vzbuzováním odpadlického a odrodilského štrebrovství a jinými ještě cestami dospěje se k cíli, totiž i k odnárodnění i odkatoličení lidu. Ale přepočítala se. Národ a církev vzaly ovšem škodu nezměrnou, ale ti světší duchovní, již zbyli, ukázali se býti pastýři dobrými, kněžími každého mučeníctví pro vlast a církev schopnými. Národ, který celkem je zbožný a pevně drží při svých národně církevních tradicích, přilnul k církvi jen ještě pevněji, vida v ní i záštitu své národnosti.

I nastoupila vláda cestu jinou. Přišla k přesvědčení, že, má-li dojíti k splnutí národů katolických s národem ruským, že třeba církev katolickou na Rusi zbaviti národního charakteru. Spíše v ohledu národním nechť se uvolní tlak; bude-li národ od církve odloučen nebo jí odcizen, bude to první jistý krok k cíli, byť i krok vzdálenější. Odtud vyšla myšlenka na „rozpoljácení kostela“. Latina má v církvi polské charakter národnostní. Je jedinou překážkou, proč do kostelů nemůže oficiální ruština, proč spojení katolíků ruských přes všechny zákony aspoň poněkud s ostatním světem katolickým trvá. Násilně to nejde snadno, nebo latina je oficiální jazyk církve katolické. Kdyby zaveden byl jazyk ruský v katolické bohoslužbě, odcizily by se církvi záhy kruhy liberálnější, jež s církví spojuje více moment národní, kruhy církvi věrné zvykaly by si ruštině, odpadlo by časem samo sebou jako zbytečné vyučování náboženství na národních školách v jazyku lidovém, vsunovaly by se jisté novoty do obřadnictví a národ tak vůbec poznenáhlu by srůstal se státem ruským. Tak soudí aspoň vláda.

Proto asi od patnácti let, zvláště od doby vlády generala Gurko, který nejloubežji do celé záležitosti ruskopolské nahlédl, národní interesity ustupují jaksi v pozadí a otevřeně vyznávají se snahy, spojit katolické národy s Ruskem církevně, věrou. Proto mluví se tu a tam dokonce o zavedení „nationalní církve“ v Polsku. Jsou tací, kteří, jak už praveno, jdou lákadlu na lep. Domnívají se, že zradou víry získají na národnosti. Jsou ovšem od prozíravé většiny souzeni a odsouzeni, ale je skutečně nebezpečí, že proud stane se silnějším. Avšak je tu odpor Říma a pak prostořekost některých listů, jako „Mosk. Vědomostí“, žurnálu liberálního a proto tím šovinističtějšího a krutějšího. V článku, jež loni ku konci roku jsme přinesli, bylo naznačeno, jakým způsobem tento čistý žurnál hledí uvést katolický klerus u lidu v potupu a lid od něho odvrátiti. Praktiky tyto jsou známy ostatně i u nás; ani na Rusi nejsou mezi liberály jiné. Charakteristické zůstane zajisté, že lidé, kterým každá polská kniha je nebezpečím, dělají, jakoby proti katolické polské církvi chtěli hájiti polskou národnost a polský lid.

Dříve církevní tato politika zakrývána byla politikou a metoda byla více protinárodní. Kdo ale četl dějiny církve katolické na Rusi, vyzná, že

hrot násilí přece byl v první řadě namířen proti církvi. Když politicky byl národ umrtven, vystoupilo to tím jasněji na jevo. Ostatně postup nebyl vždy stejný, ba byly i doby příznivější. Ale v poslední době systém protikatolický, jako jediná cesta k splnutí všech národů ruské říše v jeden národ ruský a pravoslavný, zdá se býti tajným zákonem vlády a panující nyní myšlenky velkoruské, slavjanofilské.

Snížením vzdělání katolického kleru, ustavičnými pomluvami jeho života, nepřetržitým skandalisováním v liberalistických novinách, ochuzením církve, aby zevní lesk bohoslužby byl snížen vzhledem k nádhernému obřadnictví pravoslavnému, uzavíráním církve takovým, že mimo stěny chrámové nesmí téměř vystoupiti, stálými útoky a pomluvami klerikalismu, jesuitismu, neloyalnosti a p. podařilo se protikatolickým živlům, mezi nimiž, aspoň na venek, však kruhy církevně-pravoslavné nehrají první úlohu, poškoditi ono kouzlo, které k církvi katolické vábí. Avšak více ještě je jí na škodu tak zvané „pasportové právo“, které každého faráře, jako druhdy u nás nevolného sedláka, váže na území jeho fary, již opustiti dovoluje mu jen pod těžkými podmínkami. Správcové království dobře postřehli, že knězi katolickému, nemajícímu rodiny, povinnému k obětím socialním velmi těžkým, je v první řadě třeba duchovního styku se spolubratry, vzájemného povzbuzení, úzkého spojení s biskupem. Snížením vzdělání kat. kleru na Rusi tento styk stával se ještě nutnějším, jsa prostředkem, kterým ku dalšímu sebevzdělání upravovala se cesta. Právem pasovním tento styk zamezen, kat. kněz vydán nebezpečí osamělosti, zbahnění, sesedlačení, nebezpečí, že ztratí pramen poučení o věcech církevních a socialních, o nichž většinou jen ústně správně a pevně poučiti se lze.

Uvedeme zde něco z tohoto pasovního práva dle pramenů, nepřipouštějících žádné pochybnosti, poněvadž vzdělány jsou na událostech a vládních výnosech.

Jaký význam má pas na Rusi, je všeobecně známo. Bez pasu nikdo nedostane se přes hranici. Člověka bez pasu nepřijme žádný hotel, žádná soukromá rodina, poněvadž každý příchozí do místa musí ihned pas odevzdati, aby byl ohlášen na policii. Člověk bez pasu platí za vagabunda, je podezřelý, podlehá několikaletému žaláři. Jíti někam bez pasu je provinění těžší než býti značným zlodějem. Vůbec je na Rusi spíše člověk bez hlavy možný, nežli řádný člověk bez pasu. Příčinu tohoto často směšného, vždy pak obtížného zařízení je těžko uhádnouti. Snad je to následek bojácného a věčně podezřívajícího absolutismu policejního, snad následek bývalého feudalismu, do nejpozdější doby panovavšího. Z toho je též patrné, jakým hrozným člověkem je ruský policajt, jakým je zvláště pro mužíka neumějícího psáti a čísti. Nesčíslná jsou různá neštěstí, těžké nehody, a nesnáze vůbec, jež toto zařízení mělo už za následek. Stal se na př. případ, že pro chybu v křesťanském jménu držán byl kdysi 4 léta v Sibiři. Není zde místo, abychom vypisovali příběhy, o nichž jsou celé kroniky. Rozumí se samo sebou, že za pas dlužno platiti, a že dlužno platiti pokaždé za vidimování jeho, kdykoliv majitel jeho na cestách v některém místě se zastaví. Dlužno však vyznati, že policie chová se celkem slušně. Pas dává právo cestovati do určitého místa, pravidelně na rok. Vedle pasu stává legitimační lístek, jež každý, od 14 roku počínaje, musí míti.

Do r. 1863 nebylo rozdílu v předpisech o pasu pro laiky a kněze. Ano příslušnou legitimaci pasovní dávala konsistoř sama, někdy též vikář. Policistovi ani ve snu nenapadlo, aby se tázal kněze na pas. Po povstání zaveden stav obležení v celém Polsku, Litevsku, Volynsku, Podolsku a tím dosavadní svoboda zrušena. Nadále směl vydávati pas k cestování z jednoho místa do druhého jen úřad policejní. Ve Varšavě musil kněz míti povolení k cestě od biskupa, kteréžto povolení musilo býti potvrzeno od komisaře, pak od vrchního polizeimejstra, což nebylo bez obtíží. Na nádraží musila legitimace býti ještě potvrzena od zvláštního komisaře nádražního; ovšem že před opuštěním nádraží bylo ji nutno předložiti opětne.

Dosud platilo nařízení pro všechny, r. 1864 ale zavedeno pro kněze něco zvláštního. Řiditel, kníže Čerkaskij, nařídil, že bez jeho speciálního povolení žádný kněz nesmí ani Varšavu opustiti ani do ni vstoupiti. V příčině trestu na menší delikty pasovní rozděleno bylo obecenstvo na tři třídy, první: dělníci, druhou: malořemeslníci, židé, duchovní a j., třetí: majitele 2000 r. důchodu. Pro kněze pasovní delikty obnášely od 5—40 rublů.

Než byla doba povstání a obležení, tedy zvláštní předpisy a zvláštní obmezení jsou vysvětlitelná a na místě. Že byly hned na začátku povstání všechny kláštery zrušeny, je známo. Též je známo, že kněží, kteří aktivně v povstání se účastnili, nebo na nichž aspoň silné podezření lpělo, oběšení, ostatní méně podezřelí zemřeli v žalářích nebo byli odvezeni na Sibir. Západní kraje byly náležitě očištěny ode všeho, co souviselo s revolucí. Ale předpisy pasovní zůstaly. Rokem 1866 nastaly pak poměry nové, nová zpráva království, nové řády. Pasovní předpisy na okamžik ulehčeny, ale jen na okamžik. A tu vlastně počíná naše historie.

Úkazem ze dne 31. prosince 1866 vyhraženo je osobní vůli guvernerově, má-li a chce-li dáti pas kněžím a mnichům katolického vyznání. Kněží musí dříve předložiti povolení duchovních představených, mniši povolení ordinariátní, stvrzené od nejvyšší církevně-politické instance (pro cizí konfesse) zemské. Dostanou-li pak povolení od guvernera, mohou ze svého místa se vzdáliti, neboť k tomuto účelu pas se jim vlastně vydává. Kněz varšavský nad to musí dříve zjednati si od svého domácího pána vysvědčení, že proti odcestování není žádných překážek, kteréžto vysvědčení musí býti stvrzeno od policejního komisaře. Pak teprve dostane pas. Kněz venkovský musí s povolením úřadu duchovního jíti nebo jeti do vzdáleného — někdy několik dní — sídla šefa okresního. Cestu tam smí vykonati bez pasu. Kdežto pro laiky praxe je mírná, je pro kněze neúprosná. Dnes tato praxe je ještě přísnější nežli v létech minulých.

Jaké obtíže vymaháním pasu mohou býti spojeny, ukazuje následující případ z r. 1886. Kněz ze vzdáleného místa přišel ku krajskému šefu o pas. Předložil nejdříve biskupské povolení k odcestování. Šef ho nepřijal, že bylo v polském jazyku. Kněz se vrátil domů a na novou žádost obdržel během 2 neděl od konsistoře povolení v jazyku ruském. Nyní ale šef neuznal žádnou konsistoř, nýbrž chtěl potvrzení vikáře nebo biskupa. I to si zjednal, nebo děkan bydlel v místě. Ale ani nyní nedostal pasu, nebo šef okresu žádal písemnou žádost, ovšem kolkovanou. Kněz ji vyhotovil. Napsal v ní, že v „záležitostech rodinných“ je mu nutno cestovati do N. Šef vrátil knězi žádost, poněvadž v ní nebyla příčina určitě uvedena. (Tento důvod uvádí se od

laiků všeobecně a stačí vždy). Na základě nové kolkované žádosti konečně pas obdržel. Podobných případů vypravuje se mnoho, ač patří ovšem k výminkám. Ale zákon všecku podobnou šikanerii dovoluje. Někdy dávají šefové povolení na zvláštním papíře s červeným okrajem, jakého se užívá pro zloděje, veřejné dívky a podobné osoby. Naznačuje, že na majitele jeho má se dávat dobrý pozor jako na osobu podezřelou. —

Zajisté zajímavé věci. Přijdou časem ještě zajímavější.

—s.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

Odtud patrno, že bohovědec katolický, má-li býti dokonalý, musí pravou filosofi znáti, musí míti ducha filosoficky vytříbeného, ale tak, aby neproměňoval bohovědu katolickou ve filosofii a věrným trval víře, od Církve katolické blásané. Aniž může býti jinak; neboť nadpřirozené zjevení Boží předpokládá přirozené a jest nad ním postaveno; ve svém obsahu drží pravdy přirozené, jež rozum z vnitřných důvodů chápati může, a nadpřirozené, právě tajemné, jež chápavost rozumu našeho přesahují, nejsouce nerozumy a jež přijati můžeme, leč věříce Bohu nadpřirozeně se zjevujícímu. A co Bůh nadpřirozeně zjevil, zaručuje nám katolická Církev učící, jejíž původ božský spočívá na jistotných důkazech historických.

4. Poněvadž nadpřirozené zjevení Boží stojí nad přirozeným, jest bohověda katolická, jež ono vykládá, nadřícena filosofii, jež toto vykládá. Tak rozuměti sluší větě: Filosofie, která vrcholí v bohovědě přirozené, jest podřícena bohovědě nadpřirozené, katolické. Nazývá se ona služkou této, ovšem ve smyslu křesťanském, ne pohanském; než poněvadž mnozí bez příčiny tímto názvem se pohoršují, porovnejme podle sv. Otců filosofii s křesťanskou nevěstou a bohovědu katolickou s křesťanským ženichem anebo onu s Církví katolickou a tuto s Kristem Pánem. Poměr podřícenosti není v oboru věd neobyčejný; neboť pořádek, který panovati musí mezi vědami mezi sebou souvislými, vyžaduje podřaděnost jedněch a nadřaděnost druhých; není tedy filosofii k potupě, aniž filosofii škodí; neboť bohověda katolická nezbavuje filosofii svobody patřičné, ale ji hájí a před nevázaností a zlým užíváním svobody chrání. A posléze přesvědčili jsme se, že bohověda katolická filosofii ve mnohých příčinách prospívá. Pročež podřaděnost nemůže nebýti filosofii užitečnou.

Rozčastění filosofie.

Jelikož jest filosofie vědou ve smyslu výtečném, připadá na ni co nejpečlivěji a nejprísněji pořádati své předměty. Tyto předměty jsou dílem myslí lidskou tvořeny, dílem nejsou tvořeny. Předměty myslí lidskou tvořené jsou bytci v myslí lidské bytující a pojednávají se v logice dvojí, v logice formálné, která vyšetřuje jejich správnost, zdali jsou tvořeny podle zákonů logických; myslí lidské vstěperých, zdali jim přísluší pravda formálná, a v kritické, která vyšetřuje jejich platnost, zdali jim odpovídají předměty mimo

mysl lidskou, zdali jim přísluší pravda látková. Když filosofie dokázala, že bytčím, v myslí lidské bytující, podle zákonů logických utvořeným odpovídají předměty mimo mysl lidskou, zabývá se předměty mimo mysl lidskou bytujícími. Z těchto se poznávají jedny, aby toliko byly poznány; druhé, aby také podle nich se pořádali činové vůle naší; oněmi se zabývá metafysika, těmito morálka. Metafysika odmyšlejíc čili abstrahujíc od hmoty měrou nejvyšší zabývá se bytci nehmotnými, nad smysly povznesenými, pouze rozumu přístupnými. Nehmotnost však uvažovati se může buď obecně, pokud přísluší všem bytostem, anebo zvláště, pokud přísluší určitým. Proto činíme rozdíl mezi metafysikou obecnou, ve které se jedná o bytosti, bytnosti a jsoucnosti, o mohoucnosti a konu, dále o přivlastcích bytosti, jednotě, pravdě, dobru a kráse, dále o dokonalostech bytosti, po té o nejvyšších rodech bytosti, podstatě a případcích, posléze o příčinách, a mezi metafysikou zvláštní. Metafysika zvláštní se dělí na theologii přirozenou, psychologii a filosofii přírodní čili kosmologii. Neboť určitá bytost nehmotná vylučuje naprosto ze své bytnosti hmotu, jakož i všelikou mohoucnost trpnou, anebo, ač hmotu vylučuje tak, že bez ní působí a od ní oddělena bytovati může, přece s hmotou se spojuje, aby s ní tvořila jednu přirozenost, anebo s hmotou jest spojena zcela a úplně. První bytost nehmotná jest Bůh; druhá duše lidská; třetí podstatná forma čili údoba bytosti přírodní, buď zvířete, anebo byliny, anebo nerostu. Morálka činy lidské svobodné pořádá, aby se shodovaly s cílem vytčeným a dělí se na etiku, která je rozebírá ve příčině formální a abstraktné, stanovíc podmínky, ze kterých jsou mravně dobré, a na právo přirozené, jež stojí na hledišti látkovém a konkrétním podle zásad etiky zkoumá, které povinnosti má člověk plniti podle své přirozenosti a rozumu svého a z jakých práv se těší.

S filosofii úzce souvisí věda o krásném umění čili aesthetika, a věda o umění vychovatelském, paedagogika; obě spočívají na základech filosofických, ze kterých se jim dostává ceny. Chce-li kdo se zdarem ve filosofii prospívati, musí se zabývati dějinami filosofie, pravdivě vyličenými.

Tyto všecky části, nauky přivlastňuje kněz katolický filosofii a nezdráhá se jim všem věnovati péči náležitou.

O methodě filosofické.

Chce-li filosof k pravdě dospěti, musí se varovati paterých výstředností: 1. nepředpokladnosti (apriorismu) a nekritičnosti filosofického (dogmatismu), 2. pochybovačství (skepticismu) a rozumářství (rationalismu), 3. ontologismu a traditionalismu, 4. zkušenectví (empirismu) a vidinářství (idealismu), 5. nominalismu a přemrštěného realismu.

1. Nepředpokladnost záleží v tom, že filosof pravdu z ničeho tvoří nevšímaje si zkušenosti ani zevnější, která jest mimo mysl jeho, ani vnitřné, nedbaje ani zákonů ontologických, kterými řízeny jsou věci a děje zevnější, ani zákonů logických, oněm odpovídajících, kterými řízeno jest naše myšlení. Není však žádný člověk tvůrcem pravdy, jelikož ji nalézá, poznává a uznává; proto jenom zdánlivě stoupenci nepředpokladnosti čili, jak říkají, nepředpojatosti ničeho nepředpokládají, ničím nejsou předpojati, v pravdě nepředpokládajíce, co jest, předpokládají, co není, t. j. vycházejí od položek, domněnek nepravdivých, nerozumných.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (Volební provolání kat. lidové strany německé Prohlášení vládní. Přímé volby. Rozpočet. Dr. Podlipný. Koulův plán prokopání Letné. Zprávy o korunovaci a úřední české řeči. Katol. pol. jednoty. Vlast. Katech. spolek. Volební ruch.) — Německá kat. lidová strana vydala volební prohlášení, které jistě je pamětihodné. Z německé strany, která dosud byla opanována liberalismem, je to poprvé, že lid vyslovuje se pro národní spravedlnost, ano i pro státoprávní naši myšlenku. V předešlém čísle ukázali jsme, jak hned na začátku ústavní éry liberalismus nás poškozoval (tenkrát i liberalismus český) národně a státoprávně. Tak se dělo, jak dále ukážeme, stále. Sotva že ve Vídni padl, hned roste i smysl pro spravedlnost u německého lidu i tam, kde bychom se toho nejméně nadáli. Až i v Čechách tento zhoubce národů padne bude smír na samém prahu. My vždy jsme hlásali, že křesťanský duch nás v Čechách smíří, provolání křesť. lidové strany je toho důkazem. Práví se v něm: „Ačkoli uznáváme a oceňujeme státní jednotu Rakousko-Uherska, přece můžeme souhlasiti jen s takovým vyrovnáním s Uhry, kterým konečně budou zavedeny spravedlivé poměry mezi oběma polovicemi říše. Nelze nám trpěti, aby naše užší vlast ještě i na dále bradila útraty hospodářského rozvoje země uherské.“ O národnostních poměrech praví se v provolání: „Uznávajíc práva a svéráznost jednotlivých království a zemí spatřujeme lepší budoucnost Rakouska jedině v národnostním míru a proto vyjdeme vstříc všem národům naší vlasti s úplnou a stejnou spravedlností, což nebude nám překážeti, abychom se považovali za pravé zástupce německých zemí, jež vždy byly jádrem a střediskem naší katolické skupiny.“ — Druhé zasedání zemského sněmu přineslo neobvyklé proslovení vládní, které budilo zprvu jistou sensaci. Tolik je z něho patrné, že vláda „českon otázku jazykovou a státoprávní“ uznává. O státoprávní stránce děje se v prohlášení sice jen potud zmínka, že prohlášena nerozdílnost českého království, ale v otázce jazykové slíbeno zřejmě, že česká otázka

bude rozluštěna dle zásady plné rovnoprávnosti a rovnocennosti obou národností. Jako podmínku ale položila vláda schválení předlohy o zavedení kurií pro volby do zemského výboru, ústavů zemských a komisí sněmovních. Smysl je patrný. Zrušením nadvlády německé nabude český živel veliké převahy. Kuriemi mají býti německému živelu zákonně pojištěn vliv a moc. Budoucnost ukáže, jak tomu vláda rozumí. Poněvadž my Čechové nikoho utiskovati nemíníme, budeme asi se vším souhlasiti, co nebude na úkor národnosti naší a jejímu vlivu, který co do počtu obyvatelstva a jeho platnosti mu přísluší. České strany uvítaly prohlášení celkem sympaticky, ač mnoho pozitivního mu nepřikládají; německé s jistým odporem. Židovsko-němečtí liberálové byli bez sebe hněvem a zlostí. Vederemo. My ovšem máme to přesvědčení, že k úplnému uplatnění českého živelu je ještě daleko, ale i každý malý krok je krokem k cíli; jedna vymoženost je podkladem k vymoženosti další. Těch romantických politiků, kteří druhdy divy očekávali, je dnes už málo. Ale cíle dojdeme, budeme-li monďři a vytrváme-li. — Na sněmě přijat všemi hlasy návrh, aby zavedeno bylo přímé hlasovací právo a volby skrze volitele aby byly zrušeny. Říšský sněm ponechal, jak známo, právo, ustanoviti formu voleb, sněmům zemským. Je tedy oprávněná naděje, že co nejdříve k změně přijde. Jen aby také způsob byl rozumný a takový, aby volebním švindlům, jako všady bujeli, byla učiněna co největší přítrž. Katolická lidová strana skládá na přímé volby veliké naděje. — Zemský rozpočet ukazuje obrovský schodek 17 078.806 zl. Bude nutno opatřiti zemskou výpůjčku. Veselé to poměry v zemi, z níž pro celé Rakousko plyne nejvíce milionů na uhrazení zájmů společných, ano i do jiných zemí. Pod nepřirozenou touto tíhou, která státnímu právu českému ve tvář bije, nejbohatší země doma chudne. Čechy sice i v době plné platnosti česk. stát. práva krvácely a platily vždy nejvíce pro zájmy všeobecné, proti Turkům pro zájmy panovníčí, ale způsob byl svézákonný, povolení k tomu vycházelo z domácího sněmu. Tato finan-

ční otázka která je jednou z nejdůležitějších otázek česk. stát. práva. musí brzy přijíti k platnosti. Bude to těžký oříšek. ale možná, že v tom Čechové s Němci českými spíše se dohodnou, nežli v otázce jazykové. Vždyť jde o život společné vlasti. — Dr. Jan Podlipný nastolen byl na primatorský stolec král. hlav. města Prahy 30. ledna. Není paměti, že by v minulých dobách nastolení starostovo dělalo někdy takový rozruch jako nastolení dr. Podlipného. Ovšem, první mladočech nastoupil nejvyšší místo samosprávné v zemi. Mimo to je známo že nový starosta je muž stkvělé representace, i není divu. Obřad nastolení byl dle toho stkvělý. Šlechta, klerus, buržoasie liberalní a konservativní závodili v projevech zdvořilosti k novému purkmistru. Jediná lidová strana drží se stranou. Nový purkmistr prohlásil že „sám kdo svobody hoden, svobodu zná vážit každou.“ Chce hájiti svobodu každé konfesse. To má při obrovské kat. většině u nás smysl, že chce hájiti konfesse židovské, protestantské a různé ty nové sekty. Je to stanovisko víra jako víra. Dle našeho „omezeného“ soudu měl dáti výraz katolickým tradicím cyrilomethodějským a svato-václavským a pak, když už nechtěl všecky volati pod tento prapor, slíbiti oprávněnou šetrnost k vyznáním jiným. Ale zdá se, že nový starosta bude zaujímati stanovisko otce, který stará se o celý dům a objímá ho affektovanou láskou, doma ale je zároveň nespravedlivým mrzoutem k vlastním. Však dlužno vyčkati, nová hodnost, nové mravy. Dále mluvil nový primator velmi otevřeně mistodržitelovi do srdce, klada mu české požadavky na srdce; vymezil požadavky české otázky a slovan-ské Prahy jasně a slíbil je i hájiti Tu ovšem s otevřenými a jasnými těmito melodiemi souhlasíme. S dr. Podlipným vystěhuje se z radnice starý cop asi na vždy. Dále mluvil o hospodářských záležitostech Prahy. — kanalisaci, pitné vodě, splavnosti Vltavy, sloučení města — jež jsou známy. Vytrhne-li on Prahu ze zkázy, do níž spěje? Praha má tolik dluhů, že na každou hlavu připadá z toho několik set zlatých. Kdo tu odpomůže? Snad sloučení s předměstími? Ta vidouce nezbytí sloučení velemoudře rovněž po hlavu se zadlužila. Zde tedy je pro

genialní hlavu příležitost k nesmrtelnosti. Když to nepůjde, zbude na zakrytí přece jeden plášť. ten vyvinutý protiklerikální smysl, o němž byla v č. 2 Obrany řeč; ten se pak rozestře. — Při této příležitosti zmiňujeme se o plánu prof. Kouly na prokopání Letné a spojení Starého města se Stromovkou. Jedni pravi, že je genialní. druzí, že smělý. Moderní lidé s ním souhlasí, ctitelé dějin a znalci staré pražské historie se jím urážejí. Zvítězí asi ti první. Moderní věk nemá smyslu než prospěchářského, pokrokového t. j. vždy po novém toužícího, a centralisticky nivelisujícího. Nad to pak projekt Koulov slibuje několik milionů čistého výtěžku, ježž Praha potřebuje jako sůl. I dojde asi na něj. V místech od Lannovy továrny má vésti nádherný most přes Vltavu k Letné, která má býti prokopána tak že by Letná tvořila dva vrchy. Tyto nádherným mostem by se spojily. Aby z hlavní budoucí třídy Starého Města, která k mostu přes Vltavu a prokopávce bude vésti, nepřijemný dojem se zakryl, má před prokopávkou státí velkolepá vítězná brána. Vrchy letenské by se ovšem se všech stran upravily. Tím získalo by se krátké spojení se Stromovkou, (k dolní restauraci musilo by se však přikrým svahelem dolů), nové pozemky a jiné výhody. Záležitost má prý býti rozhodnuta brzy. — Česká veřejnost očekává s napjetím nějaké kroky vlády ve prospěch spravedlnosti národní. Mluvílo se o korunovaci, též o české úřední řeči. Dosud nestalo se nic. Že nemáme české úřední řeči je v pravdě úžasné. Člověk na to nesmí vzpomínati, neboť se v něm bouří všecka krev. Snad jubilejní rok něco přinese. — Valné hromady konaly jednota katol. politická a dražstvo Vlast. Na četné navštívené schůzi, dne 31. ledna odbyvané, mluvil o volební otázce kanovník Kuchynka s velikým úspěchem. Vyslovil se pro to, aby uvědoměli katolíci vystoupili při volbách samostatně. Požadavkům katolickým dal výmluvný, umírněný a přesvědčující výraz. Po řeči nastala debata, ač neobvyklá, vedli si řečníci dosti svobodně. Časem by se vycvičili takovým způsobem debatení směli a uvědoměli. Na valné hromadě „Vlasti“ panovala nejkrásnější shoda k níž ovšem přispěl i způsob řízení její; jeť

dr. Horský předseda vyškolený jako málo kdo. Daleko méně parlamentárně šlo to při ustavující hromadě spolku katechetského. Časem i to se napravi. Přejeme novému spolku mnoho zdaru. Má velký úkol duchovní, hmotný a literární. Nyní snad začne se u nás pracovati v paedagogice, historii paedagogické a p. Snad podaří se mu, že bude s úspěchem pracovati na zlepšení hmotného stavu katechetů (jsou katecheti i se 600 zl. z nichž ovšem dlužno 100 zl. ještě odečísti na taxy). Je věru nebezpečí, že také před světem část stavu kněžského v ohledu socialním klesne na stupeň, kde pozbuďte veškerého, dnes tak už nepatrného vlivu, na obecnostvo. Ze 600 zl. k proletářům je už jen krok, neboť ku svatým jde to daleko hůře. Kdo při 600 zlatých dovede se udržeti na vznešeném stanovisku sv. víry a církve, je ovšem na cestě k nim. Ale my mluvíme o současných socialních poměrech, těch přirozených, lidských. — Křesť. lidová strana česká kandiduje v V. kurii, a to nikoliv na slepo, jak Pán Bůh dá, nybrž po dobré přípravě a s náležitou agitací. Významné jest, že proti ní spojili a spikli se nejen socialisté, ale čeští liberalové, židé, velkokapitalisté, a lid, pokud neuvědoměn a hlup, byl těmito živly zfanatisován. Vášně dostoupila takového stupně, že tekla i krev. A pak jsou lidé, kteří jsou proto, aby se mlčelo, čekalo, že se to s tím liberalismem tak zle nemyslí, pak jsou lidé, kteří berou za zlé knězi, když je bojovný nebo se obětuje. Vira je v nebezpečí, boj jde na život a na smrt. Velkopě zátápějí socialní radikálové, kteří agituji jako zběsilí, liberalistickým mladočechům. Lekáme se přišery socialně-demokratické, ale nesvědomitým hazardérům, kteří z osobních a liberalistických vášní pohrávali si s nejsvětějšími statky národa a podkopávali základy společnosti, lázeň z toho srdce přejeme. Jsou

to jejich dítky, kteří matku požírají! To je jisto, že národní organisace už dnes na uhájení společenských řádů nestačí. Je charakteristické, že kněží jdou opět do boje vytahovat kaštany. Kdo má pak největší zásluhu o společnost? Ten, kdo ji ze sobectví rozbíjí nebo ten, kdo svá záda, své jméno a svou krev nasazuje, aby ji uhájil? Bude nutno, jednou aspoň napsati dějiny moderních sněmovních voleb, aby celý ten švindl, o němž každý potichu mluví, jednou byl zjeven. Tak snad padne i liberalistická zásada volební. Bude zajímavou zvěděti, budou-li mladočeši ještě pro všeobecné rovné hlasovací právo.

Z talmudu. Při té volbě v páté kurii člověk si tak maně vzpomene na některé úryvky z talmudu. Nám napadají následující: Duše Židů mají přednost, že jsou částí Boha samého. Duše ostatních lidí pocházejí z ďábla a jsou podobné duším zvířat. — Panství nade všemi ostatními národy musí býti údělem Židů. — Očekávající příchod Mesiáše budou Židé v ustavičném boji s ostatními národy. Až nad nimi zvítězí, přijmou národové víru židovskou, jedině křesťanům této milosti se nedostane; ti budou úplně vyhubeni, poněvadž pocházejí z ďábla. Žid je z Boha a kdo Žida uhodí, nejsa sám Židem, zasluhuje smrti. Jedině Židé jsou lidmi, ostatní lidé jsou odrůdami zvířat. Pes má více ceny nežli ne-Žid. Ne-Židé jsou nejen psové, ale oslové. Duše ne-Židů pocházejí z ducha nečistého, duše Židů z ducha božského. Žena, vyšedší z lázně, musí se znova mýti, je-li prvním předmětem, jež spatří. věc nečistá jako pes, ne-Žid, prase. Ne-Židé byli stvořeni toliko proto, aby sloužili Židům ve dne v noci a nepřetržitě. Židu je zapověděno chváliti vzdělanost nebo ctnost ne-Žida. — Čtvero je nečistých zvířat, jež představují národy nežidovské. Prase představuje křesťany . . .

Obsah „Obrany“ :

Hlasovací právo. — k. — Břímě, které se dá zmenšit. (Slovo k rolníkům a jejich přátelům). — r. — Z Východu. — s. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pětrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperátor na Král. Vinohradech.

Z hloupých nejhoupější.

Že jimi myslíme internacionální sociální demokraty, ví každý napřed. Učiniti se za dosti skrovný groš nástrojem židovského velkokapitalismu, hájiti poctivost a počestnost židovstva a stavěti ho nad křesťanství, vlastní kněze tupiti z pouhého duchovního lokajství a nazývati je zloději, utlačovateli, nepřáteli lidu, židovství považovati a rozhlašovati za přítele lidu a za naději jeho povznesení hmotného, to a podobné je tak hloupé, že člověk neví, má-li se diviti, smáti nebo se hroziti. Že by všichni nežidovští vůdcové sociálních demokratů byli Jidášové, kteří pouze a jedině za ten groš prodávali svůj lid židovskému velkokapitalismu, že by činili se jedině pro ten žaludek cynickými nástroji v ruku israelitské aliance k rozbití křesťanské společnosti, k zničení církve, aby stálým štváním mezi národy byli zrakové jejich odvráceni od vykořisťování lidu a opanovávání jeho, to přece nedá se věriti. Je pravda, že materialism v naší době hrozně se zmohl, ale vědomě a klidně zaprodávati svůj lid, své bratry židovské internacionální moci — ne, to je neuvěřitelné. Ne mezi lidmi tak špatné dlužno počítati sociální internacionální demokraty, ale mezi nejhoupější z hloupých, mezi ty, kteří jako nedospělé děti při loutkovém divadle vmýšlejí se v utopie a rozohňují se pro ně, kteří podléhají kouzlu lidového řečníka, moci vznětlivé, hrubší povahy, kteří uvěřili konečně, že jsou k tomu povoláni, aby ve společenské organizaci vyvolali nějaký světodéjný obrat.

Že židovstvo nesmýšlí s lidem dobře — o jednotlivcích nemluví, — může poznati každý, kdo má otevřené oči. Každý zná jich milionové šmejdy, jimiž lid byl a jest ožebračován, každý zná vyssávání půdy pod rukama židovských správců takové že za několik let je úhorem, každý ví, že lichvářství, kterým celé dědiny, miliony rodin zničeny, zavedeny, nejvíce a nejbezohledněji prováděno od židovstva. Rovněž ví každý, kdo mívá v ruku prodávání dívek do harémů cizích, kdo mravně nejzhoůbněji působí v celých krajích, kdo křesťany svádí z ctnostného, patriarchálního života do proudu hmotářství a zásad liberalismu. Každý slyšel aspoň o velmoci peněžní, jež určuje ceny obilí, přemnohých výrobků, jež skoupivši veškeru surovinu některého odboru,

prodává ji pak, jak draho chce, a j. a j. toho druhu věci, které o všem možném svědčí, jen nikoliv o lásce k lidu. Jen z hloupých nejhloupější mohou židovsko-zednářskou moc považovati za něco, co lidu prospívá nebo vůbec prospěti může.

Než to jsou věci praktického života, o nichž v denních listech ustavičně se mluví, věci, jež praktických politiků především se týkají. My více theoreticky a zásadně vésti si musíme. V tom smyslu musíme říci, že židé, chtěli-li býti věrnými svým talmudským zákonům, nemohou a nesmějí vůbec býti přáteli nikoho mimo svůj národ, nejméně pak smějí býti přáteli křesťanů. Následuje důkaz.

V roce 1884 vydal dr. J. Ecker v Paderbornu knihu (*der Judenspiegel im Lichte der Wahrheit*), která obsahuje mnoho látky k našemu důkazu; my jen něco vybíráme.

Pramenem židovského práva je tak zvaný „Šulchan Aruch“, jež r. 1540—1564 vydal rabin Josef Quaro (Karu) a 1573 doplnil a znovu vydal rabin Mojžíš Isserles. V této formě uznává se „šulchan aruch“ jako jediné pravý a závazný zákonník židovský mezi všemi pravověrnými židy světa. To potvrdil „svatý“ sjezd 94 rabínů v Uhrách na podzim r. 1866 odbývaný, jak Hirsch Eisenstadt v předmluvě komentáře ku zmíněnému zákonníku potvrzuje (1857). Že šulchan aruch se zakotvil (*Wurzel gefasst*) téměř ve všech zemích a že za jediné platný zákonník židovský je uznáván (*als allein massgebendes Gesetzbuch anerkannt und gewürdigt wird*), potvrzuje Jindřich Ellenberger v „*Histor. Handbuch*“ str. 47 (Pešť). Šulchan aruch rozpadá se na čtyři oddělení, z nichž poslední čtvrté obsahuje ve 29 kapitolách poučení o věcech civilních a trestních a vůbec společenských, jako o soudnictví, majetku, obchodě, půjčování peněz a p. Je to tedy tento čtvrtý díl, který určuje právní poměr židů k ne-židům.

Z citátů ve spise hojně uvedených a doslovnými výpisy ze šul. aruchu doložených je patrné, že židé považují se za plemeno vznešené. Kdo není příslušníkem jejich, je nazýván „akum“ (modlář), nebo „goj“ (pohansky sprostý lid). Mají ovšem židé jisté přednosti a schopnosti, jimiž nad jiné národy vynikají, ale nějaké přednosti má každé plemeno. Kniha Eckerova uvádí takové výpisky, které ukazují na pýchu a vysokomyslnost, které jsou nejen urážlivé, fanaticky nepřátelské, ale i směšné. (Viz poslední naše číslo, nebo v české řeči brožury dr. Justa). V „*orach chajjim* 55, 20 akum srovnán s blátem, tamže 576, 3 nazýván akum prasetem, tamže 225, 10 srovnán se zvířetem. Kdo s těmito výroky srovná způsob, s jakým dr. Adler v *Arbeiterzeitungu* a židé ve svých novinách vůbec píší o kněžích, klerikálech, křesťanských socialech a o církvi vůbec, musí doznati, že srovnává se vesměs s duchem, jak čtvrtý díl šulchan aruchu tomu učí.

V příčině katolické církve má tento zákonník veskrz „svobodomyšlné“ zásady. Tu se čte na př. *Orach chajjim* 224, 4.: Každý žid je zavázán, jde-li kolem zbořeného katolického chrámu, říci: „Pochválen budiž, Pane, že jsi tento dům modloslužby zničil. Dle Jore de a' 143 má býti dům žida vzdálen od kostela křesťanského a místo má býti naplněno lidskou nečistotou a trním. Tamže 146, 14 čte se, že je to dobrým dílem, ničiti modly a jich sluhy (církve a kněze).

Sociální demokraté, kteří dali se ve službu židovského velkokapitalismu, přijali tohoto ducha nepřátelského vůči křesťanské a katolické církvi. Aspoň veškerá činnost sociálně demokratická hlavně tímto směrem se nese. Společenské požadavky její jsou jen přívěskem. Těmito sliby byli sociální demokraté jen přilákáni, neboť pouze moment nenávisti ku křesťanství byl by k tomu nestačil. Zájmy dělnictva postaveny od židovského tisku a od agitatorů proti církvi, jakoby ona stála zájmům dělnickým v cestě. Ve Francii je celý parlament téměř sociálně demokratický, a přec z požadavků sociálně demokratických neuskutečněno nic. Ovšem ale naplněn je celý téměř parlament francouzský duchem zákonníka šulchan aruchu; u nás naplnění jsou jím sociální demokraté. Skutečně také nebránil jím velkokapitál, který je také v rukou Židů, aby s těmito při nynějších volbách se spojili.

Přátelštěji chová se tento zákonník k liberalům a nevěrcům. Dáti dar akumu zapovídá, ale dovoluje, nevěří-li akum v modly a neslouží-li jiní (Jore de a' 148, 5). Z těchto a z podobných výroků lze si snadno vysvětliti sympatie našich liberalů k židovstvu, literární a společenské, z nich lze si i vysvětliti boj obou proti konfessivní škole, nebo i o této je v zákonníku v jistém smyslu řeč. Naše liberalistická společnost přijala tu nevědomky tu vědomě mnohé zásady šulchan aruchu. Odtud to přátelství, jež v poslední době se hatí, nikoliv však z ohledů náboženských nebo církevních, nýbrž z ohledů materiálních.

Jak z uvedeného citátu patrně, je dar liberalistickému akumu dovolen. Kdyby Židé chtěli se upřímněji dělití s liberaly o majetek církve a lidu, přátelství trvalo by snad dále, ale šulchan aruch i přes jakési sympatie k liberalům obsahuje poučení taková, z nichž patrně, že přátelství toto je sobecké, že Židé veškeren majetek považují za právo výhradně své. Čte se tu „chošen ha — mišpat“ 227, 1 a 26. „Je zakázáno ošiditi (übertvorthen) bližního při koupi a prodeji, ale u akuma není to ošizení — — Haga ch. ha-m. 156, 5. — peníze akumů jsou peníze bez pána a každý, kdo nejdříve přijde, vezme je ve svůj majetek. Nebo tamže 226, 1. Ztracenou věc akumovu možno podržeti; kdo ji navrátí, hřeší. Tamže 348, 2 je podvod proti akumu dovolen, ale nesmí býti spozorován. O křivé přísaze a přísaze z nouze zajímavá poučení obsahuje Haga k Jore de a' 329, 1. Ostatně rádi vyznáváme, že ne všichni Židé k těmto zásadám se přiznávají. Pokud však vedou sociální demokracii, přiznávají se k nim očividně.

K tomu ještě několik slov odjinud, nebo k předmětu právě projednanému ještě několikrát se nyní, kdy židovský socialismus i u nás ukázal se v takové síle, vrátíme.

Dne 30. dubna 1891 hájil liberal Rickert na něm. sněmu velmi vřele Židy a jich učení vzhledem ku křesťanům. Totéž učinil 17. listopadu. Hájil Židy hlavně proti obviněním lichvářství tvrdě, že talmud není zákonitou knihou židovskou a že talmud lichvu zapovídá. S ním v pěkném souhlasu psaly všechny sociálně demokratické listy. Na to odpověděl Liebermann ze Sonnenbergu dne 8. prosince 1891 v přednášce v Lipsku konané. (Kleine Aufklärungsschriften č. 1., Lipsko u Fritsche.) List reformovaného židovstva, Archives israelites 1865 str. 25. píše: „Co se týče talmudu, vyznáváme jeho bezpodmínečnou přednost před zákonem Mojžíšovým.“ R. 1888 vyznal soudní

znalec prof. Kohn pod přísahou při mariborském procesu, že talmud platí za pramen židovské morálky. Právil na otázku soudcovu „Pro věřícího Žida je vše, co talmud obsahuje, závazné jako učení, jež Mojžíš na Sinaji přijal. Všecka zařízení židovských obcí spočívají na talmudu, jež dlužno pokládati za základ a pramen židovské víry jako bibli. Pro nevěřící Židy nemá Starý zákon závaznosti, přece ale zůstávají ve svazku židovství, poněvadž obsah mravní židovstva plně a cele uznávají. V tomto ale stojí v hlavní věci s talmudem, který tento mravní zákon obsahuje, ve spojení.“ Citát tento je vzat z rabínského lisu „Jüdische Presse“ dra Hirsch-Hildesheimera (Berlín). Na rabínských seminářích je talmud hlavním učebným předmětem. Ve všech větších městech jsou talmudské společnosti, v nichž talmud se pod vůdcovstvím rabínů čte. Roku 1866 usnesla se židovská generální synoda, o níž už byla zmínka, „že před očima křesťanů veřejně má býti šulchan aruch popírác, že ale ve skutečnosti každý Žid v každé zemi jeho zákony vždy plniti má.“ (Rohling, Talmudjude 24.)

Mimochoodem podotýkáme, že talmud skládá se ze dvou částí, z mišny (roku 218 po Kr. revidované) a z gemary asi roku 500 ukončené. Výťah z tohoto talmudu zove se šulchan aruch, jež jedině jsme citovali hlavně proto, že je běžným zákoníkem rabínského židovství. Že tomu tak, že talmud, hlavně výťah z něho, šulchan aruch, je platným zákoníkem židovským, je z uvedeného patrno. Nyní mohli bychom ještě citovati, jak si má židovský soudce při procesech počínati, a jiné, ale dost prozatím.

Kdo uváživ tyto výroky (viz též Rohling: der Talmudjude) bude věřiti, že židovství chce dobro lidu, mezi nímž a s nímž žije?

My nejsme antisemity v hrubém smyslu, jak antisemitismus tu a tam rádí, ale litujeme z hloubi srdce, že duch šulchan aruchu vnikl v celé vrstvy našeho lidu. Liberalismus k tomuto připravil půdu. Naši liberalové domnívají se namnoze, že volati Židy do národní práce, uznávati jich naprostou náboženskou a sociální rovnost je stanovisko humanity, snášlivosti a pokroku. Někteří to myslí upřímně, jiné k tomu vede bezohledné sobectví; chtějí též něco získati. Rabinism šulchan aruchu těmto posledním nevadí, ale ze stráška klerikalismu dostávají husí kůže; onino první jsou nevědomí snilkové. Jsou tedy rabinisté při svých sympatiích aspoň chytrí, totiž chytrí dle chytrosti synů tohoto světa. Kam to při této jejich chytrosti s lidem přišlo, lze viděti. Je to chytrost málo vlastenecká a demokratická, která má své důvody buď v šulchan aruchu nebo v kapse. Tato chytrost obrací se zřejmě v hloupost, nebo pomalu mimo Židy nebude bohatých lidí a velikých majetníků. Mnozí to poznávají. Kdyby nebyli tak přes příliš ssáli do sebe ducha protiklerikálního nebo nezdržovala je pruderie směšného „pokrokového stanoviska“, dávno vál by z liberalní buržoasie jiný vítr — vyjma snad několik málo sobců a najatců. Ale pravými, celými, rohatými hlupáky jsou naši internacionální sociální demokraté. Čísti jich sociální utopie, rovnost v práci a majetku a pod. a viděti v čele hnutí socialistického Adlery a Ingwery, to je k puknutí směšné a hloupé. Ale jak to skončí?

— s.

Německá odpověď na východní otázku. *)

Východní otázka je německou otázkou, pravil prý r. 1854 Bruno Bauer. Dvacet let později však řekl Bismark, že Východ nemá pro Německo ani tolik ceny, jako kosti pomoranského granátníka — a národ myslitelů mu přisvědčil. Ze všeho škodlivého, co Bismark Německu naložil, je tato politika to nejzhoůbnější. Německo samo — a z veliké části právě za Bismarka zavino, že Rusko stalo se evropskou velmocí. Rusko vzmohlo se více svou vyčkávací politikou, svou nepoctivou diplomacií a panovačností pruskou, která strhala všechny hráze proti ruské záplavě postavené. Svou silou tvořivou nebylo by Rusko nikdy tak daleko dospělo.

Divno, že moci suchozemské nacházejí to zcela přirozeným, když Rusko rozhoduje spolu s nimi o evropských záležitostech, ano shledávají to přirozenějším než vliv Anglie, protože je mocí námořskou a ne suchozemskou. Ze stávajících poměrů mohly by přece čerpati poučení, že Rusko je něco docela jiného než evropská moc.

Již Herder poukazoval na nebezpečí hrozící z Východu, a mužové jako Bedřich List, Constantin Frantz, V. A. Huber, Rodbertus, Lagarde, mimo to ukazovali pro Německo nutnou potřebu zemí kolonisování schopných. Frantzovým ceterum autem censeo bylo: vytlačit Rusko z Polska i Litvy, na tom chtěl žít a umřít.

Zatím Rusko se rozšiřuje, obyvatelstva přibývá a proti němu stojí přelidněné, uvnitř víc a více se kazící Německo. Že tak nemůže zůstat, cítí každý, ale jak pomoci, toho nepoznává téměř nikdo, ač svrchu zmínění mužové nakreslili dosti zřetelně plán politiky budoucnosti.

Rusko nemá nyní zájmu na podporování bouří východních proti Turecku, vždyť všechny moci pracují mu do rukou. Má sice jednoho sebevědomého odpůrce — Anglii. Je něco pravdy na tom, že Anglie se horečně namáhá rozproudit východ. Ale neměli bychom ji za to kaceřovati, jí pohrdati, nýbrž býti jí vděční a pomáhati jí. Je prý to nevlastenecké, ale to tvrdí jen průmyslníci, kteří vidí v Anglii nebezpečnou konkurentku na světovém trhu. Jejich pokladnice — toť jejich vlastenectví. Podporováním Ruska míní si svůj zisk ještě na několik desetiletí pojistit. Nevidí, anebo zatajují, že právě v tom je největší nebezpečí. Chtějí, aby Turecko likvidovalo, aby bylo rozděleno — ovšem bez Anglie. Ale patří k tomu dětinská víra, abychom mohli věřit, že je třeba jen rozkazu suchozemských mocí, aby světové moci Anglie více nebylo.

Je zbytečno dohadovati se, co by Anglie v tom případě učinila. Ale je jisto, že britský lev by vydal řev, až by naše výdělkářská společnost strachem zalezla nevím kam, vždyť by jí šlo nejdříve o krk. První obětí boje byl by německý vývozní obchod. — Tím ovšem nechceme říci, že by Anglie v tomto boji najisto zvítězila; ba je pravděpodobno, že by podlehla sjednoceným mocnostem suchozemským — ale pak?

Nejprve by se sesulo světové panství anglické. Jižní Asii, asijské Turecko a Cařihrad shráblo by Rusko; americké državy Spojené státy; africké

*) Deutsche Antwort auf die orientalische Frage. Ottomar Schnhardt „Die Zeit“ ze dne 9. ledna 1897.

Francie. Kdyby v boji — třeba jen blahovolnou neutralitou pomáhalo Německo, dostalo by snad také část kolonií. Ale celkem dočkalo by se takových zkušeností, jako Bedřich Vilém III., když jej Alexander I. nechal na holičkách v míru Tylžském. Možná, že by Rusko nechalo Německo ještě jako říši vasalů — úplnému ujařmení by však neušlo nijak, neboť svrchu zmíněné dělení nebylo by konečné. Rusko stálo by blízko uskutečnění závěti Petra Velikého.

Ale doufáme, že k tomu nedojde; doufáme, že přirozené, silné hnutí lidu ukáže pánům, že zachování kulturních vymožeností, že štěstí a blahobyt všeobecný má přece jen více ceny, než hromadění statků hmotných v rukou několika málo jednotlivců.

Národu, jemuž hrozí udušení nadprodukcí intelligence, národu takovému měla by býti jeho politická dráha zřejmou, pokud v době „politiky realistické“ příkládá se jen nějaká cena faktům.

Na jihovýchodě, na Balkáně, v Malé Asii, Západním Rusku leží nesmírně mnoho země špatně obdělávané, nebo vůbec neobdělávané, protože není dosti vydatných a schopných pracovníků. Tam jest povolání našeho národa, má-li vůbec ještě jaké. Ale k tomu je třeba přátelského, těsného přimknutí se k Rakousku (Wiederanschluss).

Bruno Bauer hleděl jasněji než kníže Bismark: východní otázka je skutečně německou otázkou a cesta k jejímu rozřešení je odstrčení Ruska a založení Středoevropské federace. — Potud pan Schuchardt. Nuže pokusíme se mu dát českou odpověď na východní otázku.

Víme, že nelze nám mluvit jménem celého českého národa. Ale tak, jak si to dovolil Schuchardt, můžeme si to snad také dovoliti my. Vezmeme si ovšem na pomoc také naše politiky — aspoň ty dva nejlepší — Palackého a Havlíčka.

Zatím odpovíme něco přímo na vývody p. Schuchardtovy. Celkem není daleko pokušení charakterisovat celý článek dvěma ne právě lichotivými větami. Strach má veliké oči a nenasytný hlad je zlá nemoc.

Strach má veliké oči. Rusko — nechají-li je velmoci suchozemské ještě růsti — pozře celou Evropu. Ale zapomněl p. Schuchardt, že je to nemožno? Rusko by si to jistě rozmyslilo utvořiti takový pestrý konglomerát. A bojí-li se pan Schuchardt, že jeho národ — národ v samé říši Německé padesátimilionový mohl by se státi rabem Ruska — pak má o národu myslitelů a o říši bázně a kázně příliš pessimistické názory. Tak veliký národ nepozře, nestráví ani nejmohutnější říše — ovšem při té kultuře, jakou nyní má. Rusko samo má uvnitř dosti potíží — dosti nespokojených poddaných, než aby ještě přibíralo jiné. A kdyby tak učinilo, byl by to počátek jeho konce. Nastalo by nové dělení — ale tu nepozřelo by Rusko Evropu — nýbrž Evropa rozervalaby je. K nespokojeným jeho národům přibyli by nespokojenci noví, daleko silnější a tedy také nebezpečnější.

Srážka Anglie s Ruskem na Východě je možná. Ale či je jediné řešení otázky válka, porobení Východu tou neb onou politickou mocí? Nemělo by se pomýšlet na lidštější, ať nedím křesťanštější řešení východní otázky? A pak ty německé kolonie — ale tu jsme zase u nového předmětu. —

Zdá se nám, a ne asi neprávem, že výlevy srdce Schuchardtova způsobeny a přivedeny na papír touhou po kolonisaci. — Tam na Východě, v Rusku,

na Balkáně, v Malé Asii, je mnoho půdy ladem, tam je životní úkol, tam povolání národa německého, ač má-li ještě jaké.

Tedy Němci mají kolonisovati Rusko a Balkán? Tyto země asi nepotřebují nyní kolonistů, vždyť obyvatelstvo domácí roste, jak i Schuchardt uznává, znamenitě. Kam by se potom podělo ono, až u něho nastane táž nadprodukce intelligence, jako u Němců a táž přelidněnost? Zdravá politika těchto států zase je, zachovati území nekolonisované pro potomstvo. Tak jako nepřinesla kolonizační politika Přemyslovská štěstí nám, tak by podobná politika nepřinesla štěstí Rusům.

Než dle článku Drážďanského autora má si asi Německo toto právo — kolonisovat — vynutiti. Vytlačit Rusko z Polska a Litvy — a kolonisovat je. Tedy vlastně politika „ušlechtilých dravců.“ Vímeť dobře, co znamená Němcům kolonisovat. Tak, co uvízlo už ve spárech orla ruského, má mu býti vyrváno jednohlavým pruským „bratrem“. — Kdyby se jednalo o vzkříšení staré Polsky na nových základech — ano; proti tomu bychom nic neměli — ač to považujeme nyní již za nemožno.

A kdo má vésti Němce k tomuto cíli? Nikdo jiný, než Středoevropská federace, a hlavně přimknutí — úzké, těsné přimknutí se Německa k Rakousku. *) Co tomu řeknou Slované rakouští, co by tomu řekli Maďaři, na to se autor netáže; je cele zaujat jen prospěchem Německa. Ale zdaž najde v nás pomocníky k tomu, co sám by si přál? My máme podporovati kolonisaci německou na Balkáně v Rusku? Povídali — to by ještě tak ke všemu scházelo Aby se z Ruska nestala světová monarchie, za to by bojovali všichni, ale nebezpečí, jak jeden jedinký důvod, potíže Ruska uvnitř, ukazuje, není veliké. A jak dlouho dala by se ta monarchie udržeti? Ale tato snaha, předejiti monarchii ruské, nedá nám zajíti tak daleko, abychom proto podporovali monarchii anebo lépe řečeno, kolonizační politiku německou; abychom pomáhali Němcům pohltnuti Balkán a snad některé části Ruska a Malou Asii. Tak daleko nikdy nepůjdeme.

Podřízenější otázky jsou, je-li Rusko evropská moc či nic. Proč by nebylo? Že je jinak vyvinuto dosud než ostatní státy, přestává proto býti mocí evropskou? Zdá se vůbec, že autor hledí na Rusko ještě očima starých Němců, že vidí v něm jen barbara. A nic víc? Není Rusko nic víc?

Rusko prý zmohutnělo jen nepoctivou diplomacií, blahovůlí i panovačností Pruska víc než vlastní silou. Ano, snad právem se to vytýká. Ale čím zmohutnělo Prusko? Snad přílišnou věrností? Na to odpoví si každý bez potíží, kdo jen trochu stopoval politiku zahraniční od let padesátých, a začal-li rokem 66., viděl také dosti.

Mají-li Němci skutečně tak velikou potřebu vysílat kolonisty a cítí-li povolání národní jen v kolonisování, proč nekolonisují Afriku? Proč by rádi přišli k hotovému? V Africe, tam půdy dosti pro kolonisování a i jinde, ale ve státech evropských? Ať je to Rusko, ať Balkán, ty budou své země brzo potřebovat samy. Tak odpovídáme zatím na Východní otázku. Někdy příště sdělíme si, jak na ni odpovídali Palacký a Havlíček.

J. S.

*) Srovnej názory Leontějevovy z minulého ročníku „Obrany“.

Red.

Finance sborů samosprávných.

Od r. 1889. vykazují účetní uzávěrky státních příjmů a vydání rakouských neustálé a poměrně velmi značné přebytky. Kdežto v r. 1886. obnášel rozpočtový deficit státního hospodářství přes 34 mil. zl. a v r. 1878. dokonce bezmála 93 mil. zl., podařilo se vládě Taaffeové a zejména obratnému finančnímu ministru jejímu Dunajevskému, deficit úplně odstraniti a pokladnám státním zjednati dokonce přebytky, které v jednotlivých letech posledních převýšily značně sumu 20 mil. zl.

Ovšem vydání státní ku př. od počátku dualismu rakousko-uherského (1868) téměř se zdvojnásobila, stoupnuvše z 325 mil. zl. v r. 1868 na 610 mil. zl. v r. 1892, a na 692.16 mil. zl. dle rozpočtu na rok 1897. Mnohem větší měrou byly však vyšroubovány příjmy státní tím, že úplně zregulovány daně přímé (gruntovní, domovní, a právě nyní výdělková a příjmová), a že na všechny skoro předměty denní spotřeby, kromě snad jediných sirek, uvaleny byly značné daně spotřební.

Přes to nelze mluvit ještě o stkvělém stavu financí státních. Vláda svolila sice k novému zákonu, jímž mají se zvýšiti platy státních úředníků, zřízenců a sluhů, avšak zákon nemá býti proveden dříve, dokud se vládě nepovolí zvýšené daně na líb, cukr, pivo a petrolej.

Není dále peněz na nutné stavby vodní, na splavnění řek větších a na oc ranu pozemků proti rozmnožení bystřin, břímě stavby lokálních drah uvaleno z největší části na místní činitele, zákony o nové organizaci soudů budou vyžadovati rovněž značných nákladů, také školství není opatřeno, zejména v oboru průmyslovém a obchodním, měrou vzhledem k hospodářské pokročilosti našich konkurentů na trhu světovém nezbytnou a pod.

A nezapomínejme: také páni důstojníci budou se domáhati zvýšení svých gází, již nyní ostatně ze všech státních zřízenců poměrně nejvyšších, mluví se také o nových dělech, a nenasytný moloch ozbrojeného míru bude pohlcovati vždy více a více příjmů státních

Než mnohem horší jest zjev, že veřejné potřeby neuhrazují se toliko rozpočtem státním, nýbrž že mnohé a předůležité úkoly veřejné přikázány jsou svazkům samosprávným, zemím, okresům, obcím a jiným svazkům, dále že úkoly tyto neustále rostou a že je čím dále tím méně důchodů k úhradě jejich potřebných.

Zemím ku př. přísluší uhrazovati veliký náklad na obecné školství (v Čechách ku př. ročně nyní přes 9 mil. zl.), kromě toho mají země, okresy a obce pečovati ve vlastní působnosti o chudinství, školství obecné, zdravotní policii, o zemědělství, o zlepšování pozemků, o regulování menších řek, země, okresy a obce podporují anebo samy zakládají školy pokračovací, hospodářské i průmyslové zřizují ústavy polepšovací, káranické, nemocnice, blázince, nalezince, podporují zakládání museí, pečují o zachování starobylých památek, a jedná-li se o některé nákladnější investice, které by měl předsevzít stát sám, odhodlá se k nim vláda z pravidla teprv tehdy, když byla země, okresy a obce co k největším příspěvkům přiměla.

V roce 1891. činila dle účetních závěrek vydání zemská v Čechách 144 mil., na Moravě 5 a čtvrt mil., ve Slezsku 829.000 zl., v Dolních Rakousích

7·8 mil., ve Štyrsku 5·8 mil., v Haliči 5·18 mil. zl. Výdaje obcí v Čechách obnášely v roce 1889. (kromě Prahy a Liberce) 25,863.000 zl.

Připočtíme k tomu veškeré příspěvky, které kromě státu, zemí a obcím musí občané státní platiti k potřebám okresů, obcí náboženských a školních, k potřebám okresů chudinských, zdravotních, společenstvům a gremiím, ke komorám obchodním a živnostenským, ke družstvům melioračním a regulačním, můžeme odhadnouti bez rozpaků sumu příspěvků k veřejným účelům v Rakousku ročně poskytovaných na 900 mil. zl.

Hledíme zde prozatím jen k hospodářství zemí, okresů a obcí, jakožto svazků nikoli zájmových, nýbrž politických, jimž stát sám ukládá kromě dříve zmíněné vlastní přirozené působnosti jejich ještě veliké množství nákladných úkolů, které obce a okresy musí vykonávati na místě státu a pro stát. Sem spadá spolupůsobení obcí při sčítání obyvatelstva, při volbách do sborů zákonodárných, při provádění řádu živnostenského a pojišťování úrazového a nemocenského, při vyvlastňování pozemků pro stavbu železnic, při odklizení sněhu z ulic a siavic, při moru dobytčím a nákaze housenkové, při provádění zákona branného, při ubytování vojska a odvodu koní, při postrku atd., atd. Tu musí především naplňovati pozorovatele podivením, že stát, který tak značně rozmnožil obor drobné, ale nákladné působnosti okresů a obcí, s druhé strany tak málo péče dosud projevil o to, aby svazky samosprávné měly také dosti prostředků hmotných, jimiž by náklady těchto úkolů mohly uhrazovati.

Nebéře-li se zřetel k nečetným již obcím, které náhodou zachovaly si značnější majetek soukromý, musí země, okresy i obce výdaje své hraditi přírážkami k daním státním, poněvadž vlastních příjmů nemají.

Daně přímé plynou pouze do pokladen státních, daně nepřímé (vyjímajíc daně z místní potřeby jako: pivní krejcar, dávky z masa, vína, lihovin) vyhradil si rovněž stát, a zemím, okresům a obcím nezbyly leč nepatrné dávky z pozůstalostí (pro fondy školní), z dobrovolných dražeb veřejných, z lístků rybářských, z honebního práva, z hudebného (v Čechách od r. 1708), z eky-páží, mužského služebnictva, klavírů, velocipedů, ze psů a pod. předmětů luxusních.

Nezbylo tedy svazkům samosprávným leč zvyšovati státní daně přímé tím způsobem, že na každou zlatku přímých daní přirážejí určitý počet krejcarů pro své vlastní účely. Poněvadž pak daně přímé u nás jsou zastaralé a rozměřeny zcela nezouměrné a nespravedlivé, patrně, že se nespravedlivosti jejich mechanickým vypisováním přírážek ještě stupňovaly, nerci-li aby se při stanovení přírážek bral zřetel k šetření poplatků slabších a k značnějšímu obtížení silnějších.

U zemí však stoupající potřeba již ani nemůže přírážkami býti ukryta. Již nyní obnáší zemská přírážka v Haliči 63 proc., v Bukovině 62 procent, v Korutanech 60 proc., v Salcburce 46 proc. atd., na Moravě 45 proc., v Čechách dosud 39 proc., musila by se v Čechách vybírati přírážka přes 55 proc., aby se výdaje zemské úplně mohly uhraditi, a v budoucnosti budou obory zemím k obstarávání přikázané se ještě rozšiřovati a mohutněti a tím vydání jejich stoupati.

Čisté vydání království Českého (po srážce úhrad) vykazuje obnos přes 17 mil. zl., z čehož zbývá při dosavadní 39procentní přírážce zemské ne-

uhrazený schodek $4\frac{3}{4}$ mil. zl., který bude se musit uhraditi částečně zvýšením přírážky, částečně — děláním dluhů.

Království České, které na daních státních odvádí k potřebám státního celku skoro dvakrát více, než co na správu státní v Čechách jest potřebí, musí k úhradě úroků, jemu samému přikázaných, dělati dluhy.

Jiné země, chudší, na dráze děláním dluhů již dávno značně pokročily. V r. 1893 měly dluhů Dolní Rakousy bez mála 13 a půl mil. zl., malé Horní Rakousy přes 8 mil., Štýrsko přes $5\frac{1}{2}$ mil., Krajina $3\frac{3}{4}$ mil., Terst $15\frac{1}{4}$ mil., Morava $8\frac{2}{3}$ mil., Halič dokonce přes 37 mil., malá Bukovina přes $6\frac{1}{4}$ mil. zl. Úhrnem obnášely v témž roce veřejné dluhy jednotlivých zemí rakouských bezmála 105 mil.

Reformou berní, která na přesrok do života vejde, poměry pro samosprávné finance se ještě zhorší. Výnos daní přímých, přírážkám podléhajících, změní se o více než 20 mil. zl. a na novou osobní daň důchodovou nebude možno ukládati přírážky ani zemské, aniž jiné samosprávné. Ovšem dostane se zemím také jistého podílu na výtěžku této osobní daně důchodové, ale podíl tento bude se vyměřovati (t. j. vraceti) ze zemí jednotlivých ne dle toho, co v které zemi právě tato daň vynesla, nýbrž — prazvláštním způsobem — co v které zemi vynesly daně reální (pozemková a domovní), t. j. země pokročilejší, Dolní Rakousy, Čechy, Morava a Slezsko, budou z výtěžku své daně důchodové dopláceti Haliči, Bukovině a vůbec zemím agrárním.

Nad to bude nově zvýšenými daněmi z piva, cukru, líhu, o které se jedná, obcím znesnadněno vybírání poplatků (pivního, kořalečního krejcaru a pod.), stát bude pro sebe konfiskovati důchod ze sirek a z dalších a dalších předmětů hromadnější spotřeby, bude zemím a obcím dále a dále „rozšiřovati autonomii“ ponechávaje jim placení a sobě nařizování nebo aspoň kontrolu a o zjednání příjmů ať si láme hlavu sněm, zastupitelstva okresní, městští výborové atd.

A přece má Rakousko, které tak rádo napodobí vzor pruský, dobrý příklad na pruské regulaci financí státních a samosprávných. V Prusku přikázány jsou daně reální (z pozemků a budov) zemím, jimž dle přirozené povahy své náleží. Výnos daně pozemkové a domovní by v zemích našich prozatím úplně stačil k úhradě potřeb zemských a přírážky i jiné menší zdroje příjmů mohly by se ponechat obcím a okresům.

Jako takové menší zdroje objevují se dle zprávy zemského výboru vhodnými dávkami ze psů, dávkami za výslovné propůjčení práva domovského, dávkami ze stavební komise, dávkami z obecního úřadování (za povolování ta-nečních zábav, za prodloužení policejní hodiny, za legitimace cyklistů atd.), dávkami stoční a vodní a pod.

Úbytek daní reálních státu mohl by se uhraditi zvýšením osobní daně důchodové, která při vysokých důchodech osobních poměrně velmi nízko jest vyměřena, aby se velkým rentierům tak příliš neubližovalo. A vzrůstající bída financí zemských přiměje snad vládu dosti brzy k radikální nápravě po osvědčeném vzoru pruském!

Či má býti nezrušitelným pro nás pravidlem, následovati Pruska jenom ve věcech nechvalitebných?

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Tak vychází Fichte od věty: Není nic kromě naprosté a nekonečné úsoby (das Ich); Schelling klade naprostou totožnost úsoby s neúsobou, ducha se světem; Hegel praví: Myšlení a bytí jsou naprosto totožna; totožnost tato ve skutečnosti jest v pojmu a pojmem, který sám v sobě se rozvinuje kladem, protikladem a souborem, aniž přestává trvati ve své jednotě a obecnosti. Kněží, Augustin Smetana a František Klácel, oddáni této filosofii aprioristické, nepravdivé, od Církve katolické odpadli; pravá filosofie by je nebyla učinila odpadlíky. Kněz Günther jde za Hegelem spojití chtěl filosofii s theologií katolickou, než dodělal se závěrů, víře katolické odporných; odvolal své bludy a smířil se s Církví katolickou, začez úcty a chvály jest hoden; jeho stoupenci zarputilí odpadli od Církve. Tak vzdaluje nepravá filosofie od víry katolické, kdežto s protestantstvím uzavírá spolek. — Také Herbart aprioricky si veda a nelogicky přebíhaje z nezávislosti bytce (des Realen) na naší myšlence k nezávislosti bytce objektivné, věčné, bytci přivlastňuje naprostý klad všelikých vztahů a záporů prostý, naprostou jednoduchost. Důsledný Herbartovec, an spojuje všebožectví a hmotářství, nemůže býti katolíkem uvědomělým a upřímným.

Proti nepředpokladnosti jest druhou krajností nekritičnost, která v tom záleží, že filosof bedlivě nezkoumá základů pravdy, zkušeností zevnějších a vnitřních, zákonů ontologických a logických. Nekritičnost čili dogmatismus vytýká se filosofu Wolffovi a jeho stoupencům.

Střední cestou se ubírá Aristoteles a filosofové směru aristotelicko-thomistického; těmto neprávem se vytýká nekritičnost. Kriticismus Kantův jest nepravdiv, poněvadž Kant platnost anebo neplatnost našeho poznání závislou činí na svém kriticismu, jenž předpokládá poznání naše a jenž zbudován jsa na našem poznání platnost poznání theoretického zavrhuje; proto se podobá Kant ve svých kritikách tomu, jenž sedě na větví ji odsekává od pně, anebo tomu, jenž aby vyzkoumal svůj zrak vylupuje své oči a na ně se dívá. O platnosti našeho poznání jedná ve filosofii aristotelicko-thomistické logika kritická.

2. Pochybovačství záleží v tom, že filosof pochybuje, zdali jest pravda a zdali, je-li pravda, může býti poznána, anebo v tom, že naprosté pochybování má filosof počátkem a základem poznání filosofického. Směru skeptickému přejí Hume, Kant, Herbart. Než kterak možno na půdě skeptické zbudovati soustavu poznání lidského? Vždyť skeptik by měl také pochybovati, že shledává poznání lidské pochybným; než o tom nepochybuje; tedy aspoň toto shledání jest nepochybné, a toto shledání nepochybné musí mít také důvod nepochybný; tedy není veškeré poznání nepochybné; je tedy pochybovačství samo sebou poraženo. A pak, může-li na pochybném základě se postavit nějaká budova poznání lidského, když logika praví, že je-li jenom jedna návěšt úsudku pochybná, jest pochybný také závěr? Věru, chceme-li důsledně provéstí skepticismus, musíme dospěti k nihilismu, musíme bez myšlének zírati do prázdna, musíme se ponořiti do buddhické nirvany.

Proti skepticismu jest druhou krajností rozumářství filosofické, jež rozum lidský činí jediným zdrojem a nejvyšším měřítkem pravdy. Ale člověk pravdu nalézá, řídí své poznání podle něčeho daného, jak obecná zkušenost potvrzuje. Cartesius, jenž sebevědomí jediné pokládá za zřídlo poznání filosofického, zavedl do filosofie novověké, protikřesťanské filosofické rozumářství, jež z ní nevymizelo.

Pravá tedy filosofie nemůže se bráti ani směrem skeptickým ani rozumářským čili rationalistickým, hledá střední cestu a nalézá ji u Aristotela a sv. Tomáše Akv.

3. Ontologismus považuje za přirozené světlo rozumu, kterým a ve kterém všechno poznáváme, ideu Boží na bezprostředním nazírání Božím přímým spočívající. Avšak tento názor odporuje našemu sebevědomí, jež o takové ideji ničeho neví. Ontologismu přáli Maret, Gratry, Ubaghs.

Proti ontologismu jest druhou krajností traditionalismus, který dí: Má-li člověk pravdu jakoukoli poznati, jest mu naprosto nevyhnutelně potřeba nadpřirozeného zjevení Božího, a člověku jednotlivému schopnost upírá přirozeným světlem rozumu svého pravdu přirozenou, nadmyslnou poznati. Tento názor zastávali Bonald, Lamennais, Bautain. Ani tento názor s pravdou se neshoduje.

Proto musí pravá filosofie obou těchto krajností se střící.

4. Empirismus uznává jediné, co jest předmětem naší zkušenosti, a zavrhne, co přesahuje naše smysly. Avšak empirikové vykládajíce svůj názor, užívají pojmů, jejichž předměty nejsou smyslům přístupny, tedy sobě odporují; v životě praktickém neřídí se svým názorem theoretickým; posléze odporují přesvědčení celého pokolení lidského, myslícího předměty, smyslům nepřístupné, názoru všeobecnému, s životem právě lidským úzce spojenému. Z empirismu nutně následuje sensualismus, který tvrdí, že člověk vede život pouze sensitivný, smyslný a že se liší od zvířete jediné stupněm, ne specificky. Je tedy empirismus hrobem důstojnosti lidské, aniž dalek jest názoru hmotářského, pouze hmotu uznávajícího. Do filosofie nového věku zavedl jej Locke.

Proti empirismu stojí druhá výstřednost, idealismus, jenž uznává toliko jsoucnost ideální, pomyslnou, kterou mají věci v myslí naší, jenž poznává věci jenom takovými, jakými jsou v myslí naší, podle něhož vědět nemůžeme, zdali jsou věci mimo mysl naši a jakými jsou samy o sobě. Že idealismus filosofický jest nepravdiv dokáže příklad ze života filosofa idealisty: filosof idealista sedí u stolu a píše perem na papíře spis o filosofii idealistické. To všechno jest skutečno toliko v myslí a je takovým, jakým je to v myslí filosofa idealisty. Že by tento filosof skutečně měl tělo a že by skutečně bylo takovým a takovým, že by skutečně seděl u stolu, že by stůl skutečně byl a že by byl skutečně takovým a takovým mimo mysl atd., není jisto; jistotná je toliko jsoucnost v myslí lidské. Zdali kuře, jehož tento filosof požívá, jest skutečně mimo mysl, zdali má samo v sobě takové vlastnosti, aby se mohlo jísti, nemůžeme vědět. Jest věru samozřejmo, že tento idealismus, jemuž oddáni byli Fichte, Schelling a Hegel s přívrženci četnými, odporuje zdravému rozumu.

Nemůže tedy pravá filosofie jíti ani směrem ryze empirickým, ani ryze idealistickým, ale musí si vytknouti směr střední, směr pravdivý. (Pokr)

Časové zprávy.

Z poslední doby. († Eim Gustav, V. Štulc a Bož. Němcová. Volby. Něco o škole. Kreta.) — Dne 7. února zemřel ve Florencii Gustav Eim, vídeňský redaktor „Nár. Listů“. V poslední době vyvolal jeho opportunistický směr, jež vůči vládě hájil, mnoho hluku. Byl pohřben 13. února na hřbitově Olšanském. Gustav Eim nebyl pouhý řemeslník novinářský. Byl muž širokého rozhledu, značného vzdělání, neúmorné, plodné práce, měl výtečných známostí, jichž ve prospěch informací svého listu dovedl využívat. Redakce Nár. Listů mnoho mu děkuje. O veliké paměti, rychlé koncepci a plodné meditaci svědčily zvláště jeho články rozhledné, situační a časové. Dovedl též napsati několik sloupců, jež obsahovaly nic o ničem. Práce jeho byla ovšem novinářská, rychlá, zběžná. Směrem svým byl mělký, nebo chcete-li, umírněný humanista, blízký tomu, čemu říkáme židovský liberalismus. V ovzduší německo-liberalní strany žil, proudy křesťansko-sociální byly mu cizí. — Poslední dny ohříván byl potupný nesmysl, jež napsal J. V. Frič ve svých Pamětech (II. 415 u.). V bídě své obracela se B. Němcová na přátely o podporu. V. Štulc ji prý navštívil a slíbil jí blahobyť, pod podmínkou, když zřekne se všeho spísování světského a bude psáti jen pobožné povídky, když v odkrytém voze pojedě s ním na zámek a tam před všemi lidmi se vyzpovídá a pokání podrobí. Zpráva je sama sebou pro toho, kdo jen poněkud v církevních kruzích obcoval, absurdní. Ale v liberalistické společnosti bývá věeno nejnesmyslnějším bajkám, zvláště zdají-li se pro kněze potupnými. Je každému dítěti známo, že veřejné zpovědi v katol. církvi více není, že veřejné pokání dává se jen na veřejné pohoršení, a to jmenuje se pouze proto veřejné, že obsahuje nějaký skutek zřejmý, nikoliv jen vnitřní, v srdci, na př. návštěvu cizího chrámu. Při tom živá duše neví, proč takový kajicník chrám navštíví, kdo ho k tomu přiměl; krátce pokání zůstává též tajným. Nejlepším důkazem, že ona smyšlenka je pomluvou, jsou Fričovy paměti samy. Není knihy hned tak odporné, o zlem,

pyšném a omezeném duchu svědčící, jako tyto dva díly Pamětí. I sprosté, hospodské povídačky o páteřích, neslušné útoky na dobré vlastence nalézají se v nich a jsou určitým osobám imputovány. Bude-li záležitost ještě dále rozšlapávána, přineseme věcné a kritické poznámky k nim. — Že před otázkou volební všecko ustupuje do pozadí, je známo. Co tyto řádky píšeme, konají se poslední volby volitelů V. kurie. O zkušenostech volby slíbil nám napsati, několik článků red. T. Škrdle, který celou věc pilně sledoval. Proto zdržujeme se širších referátů. Projde-li některý kat. kandidát, není jisto. Tolik lze říci, že pro křesť. sociální stranu je v národě velice mnoho materiálu. Jiná strana by už vykazovala se značnými úspěchy. U nás vše rozbíjí se na nedostatku kat. spolku, dobré organizace, vytrvalé organizační práce a kapitálu. Kdyby bylo aspoň deset lidí, kteří by volební a organizační činnosti mohli se cele věnovati, měli bychom za několik let velikou stranu. O tom nemůže býti nejmenší pochyby. Postavení kandidáta při volbách skrze volitele a několik řečí k tomu nestačí. Ty jsou jen posledním kamenem k budově. Všady děly se dotazy o kat. volitelích, ale nebylo jich na mnoze. Jisto je, že v lidu katolická strana je, je třeba ji jen probuditi a organisovati. Stane-li se tak? Celé historie daly by se o poměrech naší strany psáti. Sociální demokracie je silná, snad získá též několik mandátů. Strana svobodomyšlná bojuje proti ní, méně ovšem ze zásad, ujišťujíc předáci svobodomyšlné strany, že mají program sociální, socialistům blízký a jim vyhovující, ale jde jí o čest strany a o osoby. Nacionální a státoprávní otázku postavila za první svůj bod a soc. demokraté ji zavrhuji. Jaká hanba pro ni, kdyby při všem tom horování, dupání, rozčilování se nkázalo, že to neúčinkuje na lid, ale že židovský kapitalismus je silnější. Jaká by to byla porážka pro liberalistické vlastenectví! Už to je nad míru charakteristické a dává síle svobodomyšlného vlastenectví pramizerné svědectví, když občan Jelínek v samé Praze na veřejné schůzi smí říci bez-

trestně a za potlesku sta mužů českých u přítomnosti poslanců, že nejprve se mnsí dostati Němcům plné uznalosti jejich práv, už proto, že strana socialně-demokratická je s nimi jako s bratřími úplně spokojena a vyrovnána. K tomuto výsledku svobodomyslného vlastenectví můžeme jen gratulovati. Ale musilo tak přijíti. Nebo co je vlastenectví bez hlubšího, mravně náboženského podkladu? Trochu mody a sobectví. Strana liberální ve svém svolání útočila na národní stranu katolickou, ale soukromě doprošovala se jejího přispění, socialistům vyčítala, ale jen jemně, spojení se židy, sama ale s nimi vyjednávala, bojíc se porážky, ale kompromis se staročechy zamítla. Inu, panstvíchtivosti, kteron jiným vyčítá, sama je plna a chce mítí stavovský sněm s výhradní mocí liberalismu nad celým národem. Však se zklame. — V Itálii vzrostla návštěva školy, většinou bezkonfessijní, za 20 let skoro o půl milionu; zároveň vzrostla zločinnost dítek tak, že kdosi o laickém systému vychovavacím řekl, že dělá z dítek nepřátele lidské společnosti. Jedna pětina všech zločinců nedospěla 14 roků. Ve Francii vydal ministr vyučování zprávu národního školství za r. 1894—1895. (Resumé des états de situation...) Veřejné beznáboženské školy ztratily za poslední 3 léta 65.772 žáků, školy mateřské 4.887. Školy kongregací získaly více o 61.630 žáků, mateřské o 16.047 žáků. Přece však vláda na svých školách otevřela nových 1.691 tříd, systemisovala nových 2859 učitelských úředníků a 4614 učitelů a vydala více o 14 milionů franků. Nejvíce ubylo školám beznáboženským chlapců. Mimo to ale je přece ještě 922 obcí bez veřejných škol státních a 1360 obcí s více než 500 obyvateli bez škol dívčích. Za to nadmíru vzrostl počet kandidátů učitelství. Není divu, mítí pěkný plat a žádných dětí ve škole! Laicisace pokračuje, ale jde nyní zvolna, budí odpor lidu vždy houževnatější. Škol laicisováno bylo prý přece 2484, ale zdá se, že tomu není tak. Za to povstalo nových škol kongregací 890 a 213 mateřských; učitelů na těchto je 213, učitelů na oněch pak jest 2458. Počet žáků na státních školách v jednotlivých třídách se zmenšil. Roku 1886 bylo 7271 škol, v jejichž třídách bylo

méně než 20 žáků. Roku 1895—1896 bylo takových 9954; mají průměrně 14 žáků. Tak v Morbihanu má 57 státních škol všeho všudy 507 žáků, tedy sotva 9 na jednu, v Maine-et-Loire pětitřídni škola měla 80 ž., a p. v. Z celé statistiky vyplývá: Státní školy ztratily 70.000 ž., katolické získaly 77.000 ž.; učitelstvo rozmnoženo o 4600 sil, vydání o 14 milionů, zatím co počet žactva se zmenšil. Laicisace škol chlapeckých pokročila ale školy pozbyly 15.000 chlapců. Na 156.000 dítek zbaveno je vyučování vůbec. Tak stát ničí zemi, aby hověl svému sektářskému fanatismu. Paříž, která své sektářské školy chce udržeti, učinila půjčku 60 milionů. Některé municipální rady vyprošují se ze zha vládního, došlo již k tomu, že podpory, vynucené ovšem i z kat. poplatnictva, směji dávány býti všem dítkám, i těm, které navštěvují kat. školy Bulletin de la Société d'éducation (1897, str. 129) nazývá to pokrok. Toto jediné slovo křičí. — Abychom též aspoň jedním slovem zmínili se o bojích na Kretě, jež chce svrhnouti turecké jho se sebe, díme, že křesťanské loďstvo bombardovalo — tureckou mešitu? — i ne, křesť. klášter. Evropské sobectví podalo si u Krety ruku. Inu, Bože dobrý, žijeme v době smyslu pro právo, svobodu, humanitu, křesť. renaissanci, socialního horování. Proto křesťané střeleli do křesťanů. Allah a jeho prorok mohou býti spokojeni.

Zprávy národohospodářské. —

Ve společnosti věd stat. a social. (dr. Körner) přednášel v minulých dnech o selském právu recte o ochranných prostředcích k zachování selského stavu pověstný Alf. Šťastný. Uvádíme obsah řeči jeho též proto, aby bylo patrné, jak národohosp. liberalism dohrál i u atheisty. Tak zajisté dohraje i v politice. V socialistice právě dohrává jako v internacionále. Po zajímavém úvodu, jak se v různých dobách a zemích stavu selskému dařilo, přešel přednášející k vlastnímu předmětu. Selské právo (ani název se docela nelíbil) definoval jako souhrn ustanovení k zachování selského stavu, (To je ovšem právo jen v objektivním smyslu), resp. k zachování selského statku. S tím pojmem „selský“ je to však šlakovitá věc. Až do kterých rozměrů je pozemek nějaký jen příslušen.

stvím baráku, chalupy? A od které míry zase velkostatkem, latifundiem? Dobře bylo podotknuto, že zákonné, nebo snad oficiální definice pojmu „selský statek“ nemáme. Ideálně prý by to byl statek, který dostačí k výživě rodiny normální (co do počtu i co do požadavků životních), aniž by musila mít cizí síly ku pomoci. Vydatným ochranným prostředkem bylo by vydání zákona na omezení nedělitelnosti půdy. Známo, že říšskou radou schválen zákon v této otázce, je to zákon ze dne 1. dubna 1888, jenž zákon ten nabytí má platnosti jen v těch zemích, které se výslovně pro něj prohlásí. Zachování selského stavu v selských statech jest důležité z ohledů sociálních a hospodářských a pokud se zvláště nás, Čechů týče, též z ohledů národních a přece sněm kde nic tu nic. Ku provedení zákona toho se svolením sněmu nedošlo. Je to, jak přednášející řekl, nepochopitelné, jak mohl povstati tak silný a trvalý odpor proti věci, která není ani nová ani u nás docela cizí. Již prý do roku 1848 stávala nařízení podobná. Od statků velkých nemohlo odtrženo býti menší quantum než 40(?) měr. To bylo jakési existenční minimum, jaké mají též ostatní stavy. To by byla u stavu selského t. zv. domovina (Heimstätte.) — Leč zůstaňme v přítomnosti. V sousední říši naší, která tak často slouží nám ve všem za vzor, existují vedle gruntovních knih tak zv. Höfe-rolen, kamž zapisují majitelé statky své chtějíce je uchovati nedělitelnými. Tedy z té strany odpor byl skoro nemístný. Snad proto tedy, že podobný zákon byl by zkrácením svobody a vlastnického práva majitele statku? Liberalismus hospodářský, který býval kdysi ideálem, ztratil valně na ceně a hází se jako staré haraburdí ke všem kozlům. (Liberalismus v politice je zrovna totéž.) Ostatně není rozhodnuto, byl-li by zákon donucovací nebo závislý pouze na vůli jednotlivce. Má to býti selský fideikomis, podobný šlechtickému. Jsou-li proti tomuto důvody, lze jich proti selskému fideikomisu sotva uvést z ohledů sociálně-politických. — Jako druhý ochranný prostředek uváděl přednášející vybavení z dluhův a nezadlužitelnost. To měl by býti vlastně první krok. Vybavení z dluhů je těžká věc a možná

jen tehdaž, když výnos ze statků je větší nežli úroky z dluhů na statku vězicích. Zde ukazuje se důležitost některých hypotekárních ústavů s mírnými úroky. Řečník vykládá různé tu možnosti vybavení z dluhů. Hlavně ale kladl důraz na všeobecné nucené, laciné pojišťování. — Třetím ochranným prostředkem bylo by upravení práva dědického. Řečník postavil se úplně na naše křesťanské „zpátečnické, nesvobodomyslné“ stanovisko. — Dále kritisoval pozemkové zdanění, jež spočívá jen na domnělých výpočtech a při němž na živelní pohromy a p. není zřetel brán, převodní taxy, jež jsou největší právě v nejkritičtější době pohřbu a p. Prostředky musí působiti souhrnně a soustavně, jinak mohlo by býti stavu spíše uškozeno. Přítomní až na zástupce social. demokratů souhlasili, že stav selský zachovati nutno a potřebno.

Řecko a Kreta. Řecko, nejslavnější a nejvzdělanější národ starověku, upadlo úplně, když Justinian r. 529 zavřel řečnickou a filosofickou školu athenskou. Mnohokrát usadili se tu cizí národové, takže jen v míře nepatrně lze o nynějších Řecích říci, že jsou potomky slavných svých pohanských předků. Od 16. století podmaněno bylo Řecko Turky. Samostatným královstvím je od r. 1832. Boje za řeckou neodvislost patří k nejkrvavějším ale i nejslavnějším bojům nového věku. Prvním regentem byl princ Otto Bavorský. Klidný rozvoj rušily sobecké rejdy šlechty a stran; více pak ještě panovační a vykořisťovací snahy Anglie, Ruska a Francie, které měly v zemi své agitátory a strany. Když byl král dříve již odpřisáhl liberální ústavu, která bojům stran dávala přílišnou svobodu, když při krymské válce národ vyslovil se pro Rusko, pro kteroužto příčinu loďstvo anglicko-francouzské zmocnilo se nadvlády, byl r. 1862 panovník nucen vlády se zříci. Rok na to zvolen princ Vilém Dánský za panovníka jako Jiří I. Anglie musila se svého vlivu vzdáti, k Řecku připadly zároveň okolní ostrovy. Pokoje v zemi nebylo. Roku 1881. přiděleny k Řecku Thesalonie a jižní Epirus. V bojích za osvobození jižních Slovanů chtělo Řecko bráti úlohu dobyvatele, ale bylo pravidelně nuceno k neutralitě. Král zůstal protestantem, ale měl za choť Olgu, ne-

tež cara Alexandra III. Synové jsou pravoslavní. Obyvatelstva nemá Řecko ani 2½ milionu. Celo vyznání je většina, skoro 2 miliony, pravoslavná. Ústava je konstituční, král má více jen moc reprezentativní. Ústava nezná přednosti rodové. Království je dědičné a králové musí být pravoslavní. Vládu vykonává král se sněmem, do něhož každý Řek, který svým majetkem vládne, volí přímo a může být zvolen. Nemohou být poslanci státní úředníci, starostové a aktivní důstojníci. Jak z aktivního tak i pasivního volebního práva vyňati jsou duchovní. Ministrů je pět. Pravoslavi je náboženstvím státním, ale ostatní vyznání jsou svobodná, i islam. Roku 1863. učinila se řecká církev z příčin politických od Cařihradu neodvislou. Svatý permanentní synod tvoří nejvyšší instanci církevní. Skládá se z 5 volených biskupů, kteří se mění a z královského prokuratora. Metropolita athenský je doživotním presidentem. Církev má 20 arcibiskupů a 20 biskupů, jež jmenuje král a asi 5000 světských duchovních. Klášterů je asi 150 asi s 2200 mnichy (jeptiškami) a 1200 bratřími. Cena klášterního majetku páčí se asi na 30—50 milionů drachem. Vzdělání kněží je nad míru zbědované, snad jediné na světě, hmotné postavení bídné. Nepřátelství pravoslavných (zvláště kleru a nižšího lidu) ku katolíkům je fanatické, větší než k Turkům. Národ byl do nedávné doby vůbec bez škol, proti školám, jež protestantské sekty četné v zemi zřizovaly, vznikl tak tuhý odpor, že musely být obmezeny. Roku 1884. bylo národních škol, ovšem ubohých, asi pro 100.000 dítek, gymnasií 29 s 3500 žáky, 169 měšťanských škol s 8400 žáky, jedna universita a technika v Athenách a několik škol námořních. Od této doby množí se školství ve všech odvětvích. Vojsko čítá asi 28.000 mužů v době míru, je špatně disciplinováno. Daleko značnější je řecká

moc námořní. — O Kretě čini se častěji zmínka v Písmě sv. Obyvatelé její významovali se vždy pověstí velmi špatnou. Příčiny mravní pokleslosti obyvatelstva záležely v úrodnosti země na víno, pak též v té okolnosti, že Kreta byla rodištěm mnohých pohanských bobů, jichž slavnosti konaly se způsobem velmi pevážlivým. Prvních 11 biskupství patřilo k Římu, ale v 8. století byly přivtěleny k Byzancii; Arabové, kteří r. 822. ostrova dobyli křesťanských biskupů v zemi netrpěli. Teprve ku konci 200. letého jich panství objevuje se na Kretě opět křesť. hierarchie, řecká a latinská. R. 1669. přišla Kreta pod panství turecké a latinská církev zanikla. Řeků je na ostrově asi 160.000, Turků asi 140.000. Dnes je tu katolíků asi 1000, správu vedou kapucíni s biskupem v čele. Mají katedralu v Canei, mimo to jeden kostel a jednu kapli, klášter, 2 chlapecké a dvě dívčí školy, jeden sirotčinec. Jednu školu vedou sestry sv. Josefa. Přivtělení ostrova k Řecku je pro katolickou církev tamže novým nebezpečím.

Literatura.

„Slov pravdy“ vyšla čísla 1—5. ročníku VII. Všem doporučujeme zvláště řeč říd. učitele V. Špačka (čís. 2. a 3.), pro niž tolik od liberálů trpěl. Otevrou se oči mnohému, který právě cíle liberálů pozná právě z toho, že názorům vesměs správným a náboženským tak fanaticky stavějí se na odpor. V době voleb sluší též rozšiřovati pilně č. 5. „Katolici, vzmužte se!“ Vznětlivý, nadšený sloh prozrazuje jasně spisovatele redaktora. — „Malého kat. bibliotéka“ č. 2. v Brně obsahuje brožuru „Vůdkyně na cestě života“, pro ženskou mládež určenou. Obsahuje výborné rady jak v ohledu tělesném a materiálním, tak i duševním, duchovním. Odporujeme.

Obsah „Obrany“ :

Z bloupych nejbloupejší. —s. — Německá odpověď na východní otázku. J. S. — Finance sborů samosprávných. —ar. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Literatura. — Literární příloha: Směry moderní poesie a hlavní její reprezentanti u nás. Studie Františka Žáka, přednesená na literárním sjezdu družstva „Vlast“ dne 10. srpna 1896. (Pokrač.) — Pavel I., car ruský. Napsal Leo Taxil. — Sborné a mužné za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokrač.) — Různé zprávy.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperátor na Král. Vinohradech.

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zemského sněmu.

Píše Tomáš Škrálek.

I. Základy k naší katolické straně v Čechách.*)

Díky těm mužům, kteří kladli počátky ke straně katolické v Čechách. Dílo Kolpingovo zapustilo i u nás své kořeny, a v různých městech povstaly Jednoty katolických tovaryšů s ochranným družstvem katolických mistrů, zdělaných dle domácích potřeb našich. Zde sluší hledati kořeny křesťansko-sociální strany v Čechách, a kdo by zásluhy Jednot katolických tovaryšů podceňoval, nebyl by spravedliv.

V Jednotách katolických tovaryšů pokračují jinochové v rodinném životě, z něhož byli vytrženi, když přišli ve velkých městech do učení. Majít Jednoty katolických tovaryšů charakter rozšířenějšího domácího rodinného života: členové se vzdělávají všeobecně a odborně, jejich mysl se v náboženství prohlubuje, učí se společenskému křesťanskému a ušlechtilému životu, spori-vosti a svépomoci, tříbí si vkus pro ušlechtilou zábavu a j.

V Praze ku př. několik bývalých členů Jednoty katolických tovaryšů vyšinulo se vlastní přičinlivostí a spori-vostí tak daleko, že si zakoupili vlastní domy a že požívají vážnosti nejen v katolických, ale v občanských kruzích vůbec.

Jiným směrem ale za týmž účelem šla Katolicko-politická jednota pro království České. Konala časté schůze v Praze i venku a měla doby, že v ní vystupovali jako řečníci přední politikové čeští, jako Karel kníže Schwarzen-berg st., nyníjší nejvyšší zemský maršálek Jiří kníže Lobkovic, hrabě Clam

*) Uveřejňující tento první článek, podotýkáme, že v dalším průběhu jeho bude o posledních volbách podrobná úvaha. Zmiňujeme se o tom proto, aby nám nebylo vytýkáno, že tak důležité a časové věci nevšimli jsme si důkladněji. K němu připojen bude též plán pro budoucí činnost naši, na základě posledních zkušeností zdělaný. Red.

Martinic a z kněžstva hlavně ohnivý řečník a vysoce vzdělaný prelát dr. Klement Borový.

Třetím směrem pracoval tisk politický, vzdělávací i beletristický; povstala různá dědictví, která si získala slušného jmění a která vydala mnoho cenných spisů; povstalo mnoho katolických kalendářů, a rozcházely se v lid a mezi ním dobře působily.

V Praze, v centru Čech, musím se zmíniti ještě o jedné osobě a o jednom podniku, z nichž katolická strana do dnes velice těží. Tou osobou jest kanovník dr. Mikuláš Karlach. Zřídil sv.-Václavskou záložnu, Cyrillo-Methodějskou tiskárnu a knihkupectví téhož jména a zřídil Křesťanskou akademii a tuším i družstvo sv. Václava k vydání „Čecha.“ Budiž mu za to vzdán dík a čest.

Když se sv.-Václavská záložna zmohla, vystavila si, skoupivší několik starých domů, nynější nádherný palác s jedním z nejkrásnějších sálů v Praze. Katolíci mají zde svůj domov, nebo sv.-Václavská záložna propůjčuje své sály všem katolickým spolkům ke schůzím s největší ochotou a úplně bezplatně.

Druhým žulovým kamenem pro katolickou stavbu v Praze jest Mariánská kongregace mužů u sv. Ignáce, jež pod vedením otců Jesuitů vychovala nám ve všech třídách naší společnosti, a hlavně v řemeslnictvu, pevné katolické muže, kteří veřejně dávají na jevo svoji přichylnost k všeobecné církvi. Kdo se účastnil Šimonových voličských schůzí, viděl tam mnohé šedivé muže, kteří jiskrným zrakem a s vnitřní radostí sledovali vývody řečnickovy; to byli většinou pražští kongreganisté od sv. Ignáce. Jejich moc a silu jest viděti zvláště při pohřbu některého spolučlena. Před rakví kráčí na 300 seřaděných mužů, od dělníka až k profesoru a k pošt. radovi, na krku s modrou stuhou, a ti se ubírají ulicemi Prahy a pějí mohutným hlasem smutečný žalm: „Smiluj se nade mnou, o Pane!“ Když jsem tento průvod při pohřbu p. Šichy ponejprv viděl, byla moje duše uchváćena radostí nad touto manifestací katolické víry.

Vlastní dům katolických tovaryšů, vlastní dům katolické tiskárny a nádherná síň katolického knihkupectví — svědčí o silném vývoji katolicismu v Čechách.

Nesmím ovšem pominouti spolek sv. Vincence z Paula v Čechách s 50 odbory; byly tu ovšem ještě jiné různé katolické osoby, spolky a podniky, které kladly základy k nynější stavbě katolického života, ale zmiňuji se jen o tom hlavním, aby nebyl článek příliš dlouhý. Opomenul-li jsem však něco důležitého a závažného, prosím za prominutí: zlého úmyslu při tom naprosto nebylo.

Vím také, jak mnohý, který veřejně nevystupoval, tu hmotně, tu modlitbou a jinými dobrými skutky doprovázel každé dobré dílo, působnost to, kterou dovede ceniti ten, jenž ví, že k dílu dobrému je třeba vždy též požehnání a milosti s hůry.

Než i ostatní český svět kráčel ku předu a předhonił nás; organisoval se na venku čileji než my, zakládal venkovské lokální listy, hleděl uchvátit záložny, obce, okresní zastupitelstva a tak se těmito proudy a hlavně literaturou, beletristickou i vědeckou, vymykal pomalu z katolicismu vždy více a více. Tehdy, v letech šedesátých a sedmdesátých, když to katolíci spozorovali, měli ned položití základ k vlastní katolické straně. Kněžstvo mělo

v národě sílu a váhu, o čemž podalo příklad kněžstvo krajiny sušické, které proti vůli dr. Riegra zvolilo si poslancem vikáře Dubna. Kdyby byl tehdy povstal mezi námi vůdce a řekl: Katolíci, hrozí nám literární a sociální nebezpečí, spojme se, utvořme vlastní katolickou stranu, byli bychom dnes jinde. Svornost národní byla by se tím nikterak neporušila, neboť katolická národní strana byla by šla svorně s Palackým a Riegreem v otázkách národních a politických, ale s tím rozdílem, že by v ní a s ní nebyla utonula, ale že by vedle ní byla kráčela a své muže že by si byla vychovávala a svým ideám že by byla u Staročešů platnost zjednávala; ano snad by byla předešla nynější pohromě českého lidu.

Než, nestalo se a tu chybu budeme cítit ještě dlouho a dlouho. Tu chybu pociťují i Staročeši. Myslím si to tak: Kdyby byla tehdy povstala naše strana, byli by se uvarovali Staročeši vzhledem k ní mnohých chyb, pro něž nyní v našich řadách u mnohých pozbyli sympatií. Byli by snad — pravím snad — bývali přivedeni k tomu, aby zaujali v otázkách náboženských a historicko-náboženských určité a nám příznivé stanovisko a nebyli by bývali v tomto směru kolísali, což jest jednou a závažnou příčinou jejich pádu i na poli politickém.

Na omluvu může sloužit našim bývalým katolickým předákům jediné ona nesmírná láska a úcta k Palackému a Riegrovi, která zaujala srdce většiny národa a skoro veškerého kněžstva. Kdo těch dob nezažil, nedovede si to ani představit.

Tato nesmírná láska a úcta k předním mužům národa držela kněžstvo v rezervě, ačkoliv se jim leccos u Staročešů nelíbilo; mlčeli a trpěli, aby neporušili svornosti.

Palacký súčastnil se s Riegreem o sv. Václavě 900leté památky založení pražského biskupství, s katolickými kněžími byl v důvěrném styku, Palacký vydal v „Pokroku“ článek na obranu náboženství, v němž katolíků spravedlivě se ujal — a proto kněžstvo mlčelo i k tomu, co se mu nelíbilo.

Idea národnostní a svornost v národě, kteréžto dvě ctnosti strana staročeská hlavně vypěstovala, byly tak mocné, že kněžstvo odebíralo i knihy a časopisy, které jeho náboženství byly nepříznivy a jeho stav snižovaly. Ozval-li se někdo, byl zakřiknut: Mlčte, Staročeši nejsou proti náboženství a národ potřebuje svornosti a míru. Tak se chovali Staročeši, tak my. A zatím sbíhaly se na poli literárním a politickém prameny odporu k církvi a k náboženství a k autoritě Staročešů v řeku, zaplavily naši vlast, smetly Staročechy s politického života a nás zastaly nepřipravené a zmalátnělé.

Neměli jsme mimo kousek literatury a kousek spolkového života nic svého vlastního, svérázného. Neměli jsme ranního denníku politického, ba naopak dva odpoledníky, „Čech“ a „Večerní Noviny“, rozdělovaly nás na dvě strany a seslabovaly nás v celém veřejném postupu. Idea národnostní, vlastně staročeská, byla v srdce některých kněží tak vryta, že v důvěře své ve stranu konservativní na katolické podniky zapomínali a své úspory toliko takovým národním podnikům odkazovali, které nám nijakou záruku neposkytovaly, aby z peněz takto uložených nedostaly osoby nebo knihy nám nepřátelské podporu nebo odměnu. Mám na mysli ku př. „Svatobor“.

Děkan Čermák odkázal mu na 18.000 zl., a nevím, vědě-li to čili nic, ale faktum je, že jest podpůrný řád z nadání Čermákova tak sdělán, že mohou dostati podporu všechny obory vědy až na theologii — ta je z pod-

pory vyloučena. A probošt Štulec, jehož si jinak vysoce vážím, stál v čele družstva pro vydávání „Čecha“ a „Čechu“ nic, „Svatoboru“ však 6000 zl. odkázal.

Takovým proudem jsme byli vedeni a vychováni. Na některých farách neodebírali vůbec katolického politického listu, stačila jim „Politik“, „Pokrok“ nebo později „Hlas Národa“ nebo malá „Politika“. A laici, členové katolických spolků, dali-li i do katolických listů zprávy o své činnosti, žádali za dotyčné číslo, aby si mohli zprávu přečísti. Odebírali malou „Politiku“ nebo „Hlas Národa“ a mysleli, že tím plní povinnost ke katolickému tisku. Nebylo povzbuzení, nadšení, nebylo obětivosti a porozumění pro tisk katolický a zájmy katolické.

Byl jsem při pádu staročeské strany již s Družstvem Vlast v činnosti a agitoval jsem osm let na venku, i nasbíral jsem si tudíž v té věci dosti trpkých a bolných zkušeností.

II. Strana křesťansko-socialní.

Kde má tato strana kořeny, již jsem řekl — v Jednotách katolických tovaryšů.

V Čechách zvelebil Jednotu katol. tovaryšů v Praze biskup Ed. Jan Nep. Brynych. Členům vstúpil ryze katolické smýšlení, tovaryšům koupil dům, a strádaje vše, co za knihy a hlavně za brožury „Slova pravdy“ utržil, pro své milé tovaryše, složil jim na dům 12.000 uspořené zlatých. R. 1891. svolal kanovník Brynych do Prahy sjezd delegátů Jednot katolických tovaryšů z Čech, z Moravy a ze Slezska, na němž se rokovalo o zvelebení Jednot a odstranění jejich chyb. Sjezd trval tři dny a byl hojně obeslán; konaliť jsme tehdy zemskou jubilejní výstavu, a tak i pro tuto příčinu mnozí do Prahy zavítali. Byla to první veřejná manifestace katolických dělnických schůzí. V ten čas zasahovalo již dosti mocné i Družstvo Vlast v ruch socialní.

R. 1888. vrátil se z Moravy do Prahy p. Tom. Jiroušek a usadil se u rodičů v Žižkově. Začal psát do „Vlasti“ články socialní a osobním stykem seznamoval nás s obrovskou silou rodící se socialní internacionaly, již znal do podrobností. Mne ta věc zvláště zajímala, neboť jsem se sám chudého lidu všemožně ujímal a v různých odborech spolku sv. Vincence pro chudinu pracoval. Ve „Vlasti“ jsme socialně začali pracovati takto: kupovali a rozšiřovali jsme brožury „Slova pravdy“, začali jsme vydávati vlastní brožury a pak jsem dal návrh ve výboru Družstva, aby nám majetník „Čecha“, † pan Václ. Kotrba, ponechával dvakráte za měsíc nedělní přílohu „Čecha“ k účelům socialním. Výbor si vyhradil, že si povede přílohu úplně sám, že bude sám platiti honorář za práce v ní uveřejněné a navrhl p. V. Kotrbovi za odstoupení ročně 50 zl. Určitý cíl byl ovšem jiný, totiž založiti samostatný dělnický list.

Nedělní dělnickou přílohu „Čecha“ řídil jsem tři roky a hlavním mým spolupracovníkem byl p. Tom. Jiroušek. Vedl si statečně, upozorňuje odhodlaně a prakticky na socialní nebezpečí u nás, mladočechy, realisty a socialními demokraty podněcované, a články svým plným jménem podpisoval.

Všecky socialní noviny rozdělili jsme si ve čtyři skupiny, pro čtyři osoby, z nichž každá dostala na koupi těchto novin a za práci s tím spojenou 25 zl.

Václ. Žižka, faráři Jos. Kousal a Fr. Vaněček a koop. Fr. Žák byli po Tom. Jirouškově hlavní naši spolupracovníci.

Nedělní dělnická příloha „Čecha“ stala se průlomem k nynější sociální činnosti a cvičištěm mladých sil na tomto nezvyklém poli. Měl jsem stále na mysli, aby se práce účastnilo co nejvíce osob; měla se tvořiti literární armáda pro obor sociální, aby dovedla klásti odpor snahám podvrtné sociální demokracie. Nesmím zapomenouti, že nás k této akci popohnala hlavně pověstná „Zář“, kterou vydával Václ. Šturm, svými prudkými útoky proti náboženství a proti kněžstvu.

Téhož roku 1891., na sjezdu delegátů Jednot katolických tovaryšů v Praze, podal a odůvodnil pan Tomáš Jiroušek návrh, aby dělnictvo československé zaslalo svatému Otci Lvu XIII. za jeho dělnickou Encykliku adresu díků. V komisi pro tuto záležitost zasedali pp. V. Žižka, Tom. Jiroušek a podepsaný. Výlohy s tímto spojené převzalo Družstvo „Vlast“ a stkvostnou adresu opatřenou 12.000 podpisů dělníků a dělnic z Čech, z Moravy a Slezska odevzdal sv. Otci p. Karel Ulrich, místopředseda Družstva.

Dne 25. června r. 1891. povstal při Družstvu „Vlast“ sociální odbor a dne 4. dubna téhož roku položil Dominik Brázda, nyní farář v Drahnoujezdě, svými články v nedělní dělnické příloze „Čecha“ základ k sociálnímu fondu.

Paralelně se sbírkami na sociální fond při Družstvu „Vlast“ vyvíjely se sociální přednášky na venku pořádané, jež konal nejprve pan Tom. Jiroušek sám.

A rovněž paralelně s touto činností začaly se ujímati v menších místech sv.-Josefské Jednoty kat. jinochů a mužů. První podobný spolek v Čechách založil zmíněný Dominik Brázda v Cerhovicích. (Pokr.)

Ze socialistické poesie.

Socialisté mají též svou „odbornou“ poesii, mímám čeští socialisté. Jich básně, jež ve svých časopisech uveřejňují, jsou dost známy; přihodit se skoro každému, nahlédnouti do těchto jejich listů, které vnikají i do nejzastřeštěnější vesnice; vždyť všady najdete nějakého proletáře. Ale časopisy jsou věci, která bývá pohozena; uveřejňují též práce dle výběru málo přísného. Píšíc tyto řádky, máme na zřeteli sbírky samostatné, které v socialistických spolcích, ano i rodinách se zachovávají, ukládají, k nimž opět a opět se sahá u příležitosti nějaké zábavy, slavnosti nebo k probuzení a utužení se v duchu internationalního socialismu. Mají tedy tyto sbírky větší důležitost, poněvadž vyvinují trvalejší vliv. Proto věnujeme jim zvláštní článek.

Leží před námi několik sbírek, většinou malých, Krapkovy Chudobky, Doubravského Na postupu, Kouklovy Písně o mozolech, Liberté-ovy Verše o práci, různé sborníky deklamací, výstupů, písní a j.

Je to poesie? Není. Je to umění? Teprve ne. Jsou to špatné rýmováčky se špatnými rýmy, s pochybenými rytmy, s řečí téměř veskrz chybou, plnou nečeských obrátů, hlavně germanismů, ukazujících patrně na pramen,

odkud pocházela inspirace, jsou to mimo několik náhodových věcí, které poesii se blíží, do špatně vázané řeči proměněné články socialistických listů, provolání, agitační proslovy, tendenční deklamovánky, veršované útoky a p. Ačkoliv umělecká forma a vytříbenost řeči tvoří důležitou součást poesie, bylo by lze dělníkům zajisté mnoho odpustiti. Hluboká, opravdová poesie může kvést i a kvéti i v duších, které nedovedou stejně dobře vyjádřiti co cítí; mnohé lidové plody básnické jsou toho důkazem. Přes všecku formální nedokonalost přičte jim každý znak poesie. Mají aspoň tuto vlastnost naše básně socialně-demokratické? Nikoliv. To nejsou tklivé žaloby o dělnických mozolech, dělnickém utrpení, to nejsou nadšené verše pro socialní dobro dělného lidu, to není horování pro bratrství a lásku, pro dobro a krásu, to není ani realismus socialní bídý a společenských nepravd a nespravedlností, to nejsou ani výkřiky uhnětené, trpící, raněné duše, to jsou většinou stranické pamflety, neušlechtilé vzteky, výrony nenávisti a závisti, touha po rozkoších, mamonu a panství, rozdmýchování bojovného plamene třídního, zavržení hodné kratochvíle, surové, neestetické a nemravné. Jsou to ostrá slova, ale doklady ukáží, že pravdivá. Nebude snad nikdo zazlívati, že tyto doklady i uvedeme. Byly už tištěny, některé i vícekrát; nešíříme tím zlo, ale ukazujeme jen na zjev, kterého lhostejná naše veřejnost měla by si povšímnouti, aby zvláště naše inteligence si uvědoměla, že vůči takovým zjevům má jistou povinnost, povinnost totiž, působiti k tomu, aby svedený dělný lid byl povznešen z tohoto bahna, byl jinak vzděláván a veden. Socialistická poesie ukazuje jí, že statisíce členů naší společnosti smutně bloudí i rozumem i citem, směrem i formou, že třeba pro lid klásti solidnější základy osvěty, než jak patrně dosud se dělo.

Předem poukazujeme na jeden zjev, který musí zajímati. Socialistická poesie je, pokud jsme ji poznali, úplně prosta citu vlasteneckého. O náboženské stránce promluvíme zevrubněji, ale k té veřejnost chová se celkem lhostejně. Za to otázka národní jde jí nade vše. Nuže v socialistických básních nenašli jsme ani stínu, ani ozvěny té velké ideí národnostní, pro niž tolik století jsme bojovali. Že jsou socialisté internacionální, je ovšem všeobecně známo; je též známo že socialních bojů, jakým směrem v té věci vůdcové socialističtí si vedou. Ale zde, ne-li omluvou tedy aspoň vysvětlením může sloužiti okolnost, že cíl socialních bojů socialistický je národohospodářský, hmotný. Otázka národní, ač neprávem, zůstává tu stranou, nejsouc bodem programu. Je jaksi otázkou soukromou, asi tak, jak socialisté, naučivše se tomu od liberalů, též přesvědčení náboženské prohlašují za věc soukromou. Ale v poesii mluví a odhaluje se nitro člověka, individuální snahy a sny jeho. V poesii vkládá básník ve verše vše, co zvučí duší jeho, nikoliv jen svůj politický neb socialní program. Nuže, v básních socialistických po ideí vlastenecké není památky. Jaký to zjev? Tedy nikdy, ani tehdaž, když socialistický veršovec jde kolem velkolepých památek naší historie, jež hlásají slávu našich předků, kolem mužů, jež národ ctí, po lukách a hájích, jež krví českých předků byly zaroseny, nikdy ani soukromě nerozezvučí se v něm onen posvátný cit k zemi, řeči, české velikosti a slávě, cit přirozený, do duše od přírody člověku vložený? Jaký to zjev! Mohli bychom říci, to vy jste zavinili, kteří ideí vlastenecké podkopali jste půdu, vzavše ji základ posvěcení, základ náboženství, vy liberalové, ale před tímto zjevem

i výčitky zmírají na rtech. O Lassalovi, Marxovi a j. kteří hlásali nepravdy i každému dítěti jako nepravdivé dostupné, ku př. zásady v hodnotě díla a práce, kteří štítili se seděti vedle dělníka, že jim smrděl, kteří se jim smáli jako blupcům a tvrdohlavcům, píše ku př. Krapka: (o Lassalovi)

tam klesl muž — jehož dnes lidstvo želí,
muž, kterým byla láska zvěstována
a jehož ctít, nám um i srdce velí.
V ten den si lidskost zastřela tvář bolem.

Vždyť skončil muž, jenž neznal jiných slasti
na té Své cestě pozemčanů žití,
než klást svůj život pro ty, kteří v strasti
jak otroci své vlekou živobyť.

A nadšeně mu věnoval sloky, žár srdce, ale velkým mužům vlasti — ?
ani řádky. A jestliže někdo je nehoden té oslavy jako člověk a lidumil, byl
to Lasalle.

Či mají býti počítány k slokám vlasteneckým takové jako Krapkova
„Vlastenecká“, ostatně ojedinělá, v níž sociální básník jde po Praze, vidí pře-
pých boháčů, žebrotu chudáka, zatýkání hladových atd. a táže se.

Kde je ta vlast opěvaná —
plná medu, strdí —
když lid bídou, hladem zmírá
a boháč se nudí ?

— — — — —
Kde že jsi, ty drahá vlasti,
k níž tak páni „pevné“ (?) lnou,
když je panstvu žírnou vlasti
a chudáku cizinou ?

Je to vlastenectví? Ne, je to stupňované ještě sobectví v pojmu o lásce
k vlasti, jak liberalismus ho vytvořil, změniv vznešený ten pojem lásky k zemi,
řeči, minulosti, zvykům a p. v pojem národního sobectví. V básni Exulant
(Liberté) ozývá se sice smutek z loučení s domovem, bratřími, rodiči, zemí
exulanta-dělníka, který prý je vyštván jako dravé zvíře lesní, od lidí, u nichž
není citu lásky i jde si tedy hledat domov nový. Ale výlev citový je patrně
vypočtený, aby vzbudil sympatie k exulantovi, patrně vypovězenému agitatoru
a dal básníkovi příležitost k oblíbeným výlevům o svobodě, chudobě a p.
Čte se tu

A za to mé jen šlechetné vždy chtění
mne uvrhli v žalář temný, děsný — — —
a vyštvali, co dravé zvíře lesní.
Tak pokleslo aj druhdy slavné plémě
Čechů, až na svobody syny zrádné,
že vyhání nejlepších bratrů z země,
že nemá k svobodě již lásky žádné.
Jsemť exulant! Nuž půjdu vám již z cesty,
v cizině budu hledat domov nový — — —
Snad v cizí zemi neodepřou chleba
chudému synu, jehož jméním práce
a nebudou jej mít za zemězrádce.

Následují dosti tklivá slova rozlučování a s Bohem dávání staré matce,
otci. To snad je upřímné, neboť slova svrchu uvedená více o hněvu než

o dobrém smýšlení svědčí. Jíti mezi cizí není socialistovi těžké, všichni jsou jeho bratry. Pěje o písni: kde domov můj:

Tam, kde cenna lidu práce,
kde potrestán bratry zrádce. — — —

Tam kde všichni národové
Čech, Němec i Francouzové
na vzájem se milují,

tam kde dítky v útlém mládí
pravou lidskost ctít se znají,
tam na místě sobectví
vládne volnost, bratrství,
tam je díl a domov náš.

Ba páni proletáři nemají vůbec na tom dost, že národně necítí, oni se své vlasti vysmívají. Nebo co jiného, než výsměch zní z písně: „Ta krásná, česká zem“, jež zpívá se dle německé „Dort, wo in Oherland“ (Sborník VII.)

— — Kde rolníci dluh
při stálé nouzi mají;
tam, kde je bídy dost
a všechna psota zla —
kde hlad, co stálý host —
dělníka zná

a kde sám „bratr“ Čech
zas Čecha odírá.
Tam, kde jen blahobyť
má znáti prospěchář
a stále živořit
má proletář

A kde lid chudobný
mu zdraví, život dal
za to, že v právech svých
byl stále okrádán

Má hájit svoji vlast,
to je ta krásná česká zem.

Ne, proletář zná se jen k té široké veliké vlasti, neboť pěje (Sborník VIII.) v písni „Vyznání“

k armádě světové
náležím i já — — —

a jinde (Sborník III.) „Socialní demokrat“ pěje:

Jsem člověkem,
toť chloubá má,
celý svět vlast je má jediná — —

A aby o tom nemohlo býti pochyby, jaký smysl mají tato slova proletářova, čteme v básni „Vlast“ (Májové písně I):

Vy věšíte se v malicherné mysli
na zem, kde vás náhoda zrodila,
a v úzkých mezích citíte se šťastni.

Zdaž lidskou kdys taká láska byla?
— — — — —

Oni však, již krev v srdcích mají, cítí,
že meze ty jen kletbou ustrojenou!

A ihned v následující básni „Otčina“, když byl opět mluvil o náhodě, která v zemi jej zrodila, končí proletář:

— — — — —
mužně volám: Jsem mluvčím volnosti
a rád svoji postrádám otčinu.

Jak vůbec o své vlasti asi smýšlí, lze čísti v básni „Kde domov můj“ (Májové písně, I.)

Kde domov můj?
Kde vlasť je má?
Tam kde „flanda“ národ plaší,
peklem kde se lid ten straší,
lenoch kde na pána hrá,
„kapital“ mu kokrhá:
Tam kde dělnický lid vzdychá,
tam jest „krásný“ (?) domov můj.
— — — — —

Zákony kde píše vláda
holí národům na záda,
přirozené právo kde
četník explicíruje
— — — — —

A tak to jde dále. Myslím, že ošklivějších slok lze stěží napsati. V jediné básni ze všech, jež jsem seznal, (Vypovězen z vlasti, Májová poesie I.), je trochu rmutu při loučení se s otčinou vypovězeného proletáře, ale končí útěchou, že byla mu vlast macechou a v cizině že najde „lidi“. Název „vlastence“, kdekoliv jsme se s ním setkali u proletářů, je předmětem jen výsměchu a úšklebku, znamená vždy darebáka, farizea, sobce, vydřiducha a p. Něco ovšem na tom pravdy bude, aspoň pokud se týče liberálů-vlastenců, neboť od nich si to proletáři vzali.

Kdybychom chtěli uváděti doklady odjinud, byly by ještě charakterističtější. Ale i z těchto je patrné, že sociální demokraté považují vlastenectví za věc soukromou v tom smyslu jako vyznání náboženské; prostě zapírají obé. V otázce národní jsou toliko opatrnější. Bojují proti ideji vlastenectví, toliko s rozdílem, že mírněji. V programu mají bod a jím řídí i básníci své city. Program hainfeldský je internacionální, za soudruha pak může býti považován jen ten, kdo se k němu zná. A když kdysi zástupci „Naší Obrany“ učinili návrh, aby národnost nebyla potlačována, byl návrh jejich zamítnut, „Naše Obrana“ vymýtěna z listů strany a program hainfeldský v otázce národnostní potvrzen (Soc. Demkr. 1891 č. 15.). Příslušné usnesení sjezdu Hainfeldského zní: „Socialně-demokratická strana dělnická v Rakousku jest stranou mezinárodní, odsuzuje přednost národní jako přednost rodové, majetkové atd. (Olomouc 890 str. 3.).

Tím přestáváme na charakteristice socialistické poesie po stránce národní, vlastně na charakteristice nedostatku stránky národní v ní a přecházíme k jiné, která, jak se zdá, zaujala místo vyhoštěné myšlenky národní. Je to volání po svobodě, volání do boje proti utlačovatelům, jsou to sociální utopie o úplné rovnosti. S nimi úzce jsou spojeny nářky o bídě, touhy po

majetku. Tato druhá typická stránka socialistické poesie je více hmotná, je tedy společna s idealy socialistické svobody a svornosti, aby zastupovaly tak čestnějším způsobem na odpočinek danou ideu národnostní. —k.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

5. Nominalismus přivlastňuje všeobecninám jsoucnost pouze slovní anebo pojmovou, pomyslnou, ne také věcnou; realismus přemrštěný totožní jsoucnost pomyslnou s věcnou a tvrdí, že všeobecniny bytují věcně jako všeobecniny. K nominalismu lne škola Kantova, také Herbart; k realismu přemrštěnému ontologové, realisté pantheističtí: Spinoza, Fichte, Schelling, Hegel. Mírný realismus filosofie aristotelicko-thomistické tvrdí obojí jsoucnost všeobecnin, ale pomyslnou v jiném smysle než věcnou; ve věci jest všeobecnina mohoucně a základně, v myslí skutečně a formálně čili údobně.

Mezi těmito paterými krajnostmi podvojnými střední cestou se ubíraje, pravý filosof vyšetřuje zkušenost zevnější a vnitřnou podle zákonů logických, vystupuje methodou rozbornou od bytostí smyslných k nadsmyslným, od konečnosti k nekonečnosti a pak sestupuje methodou soubornou nazpět ke zkušenosti.

O povaze pravého filosofa.

Kdo se filosofii oddal, má s upřímnou láskou pravdu hledati; neboť ona jediná touhu po pravdě nezištnou rozněcuje, nenávist k nepravdě budí, sil k práci vytrvale udílí a překážky přemáhá. K lásce této přistoupiti má mravnost a zbožnost, zvláště čistoty a skromnosti jest šetřiti; neboť moudrost nevstoupí do duše žádostmi nezřízenými zmítané, Boha neuznávající, smilstvím pokálené, pýchou Bohu a lidem odporující. Posléze ať Boha za moudrost prosí, původce jejího ten, jenž po ní baží.

O nutnosti filosofie.

Všecky vědy potřebují nezbytně filosofie, aniž bez ní se daří bohovědě katolické. Veškeren život lidský řízen jest filosofií. Proto se musí filosofie pěstovati, ale pravá, ne falešná, poněvadž falešná vědám přirozeným a bohovědě katolické, nadpřirozené škodí a život lidský kazí.

S jakými osudy setkala se pravá filosofie.

Kněz katolický nejen pravdivě smýšlí o podstatnosti pravé filosofie, ale také o její osudech.

Filosofie na počátku pokolení lidského.

První člověk povstal ne nenáhlým vývojem, ale rázem; povstal ne sám sebou, ale stvořitelskou mocí Boží; povstal ne dítětem, ale dospělým, a sice nejen na těle, nýbrž také na duši, poněvadž tělesné dospělosti odpovídá dospělost duševní. Avšak lidská společnost duševní záleží v myšlení a chtění;

myšlení pak lidské záleží v tom, že člověk hledá příčiny a sice tak dlouho, až by dospěl k příčině poslední, tedy v tom, že filosofuje. Z toho následuje že již první člověk filosofoval. Filosofování tedy začalo prvním člověkem. Toto první filosofování prvního člověka bylo pravdivé; neboť Bůh jemu udělil mohutnost rozumu, která zajisté nebyla pokažena, která tedy ku poznání pravdy směřovala; udělil ji ne ve stavu zárodečném, v jakém člověk, když se narodí, ji má, ale ve stavu činnosti skutečné, poněvadž byl na duši dospělý, poněvadž, jakmile vznikl, již myslil a sice myšlenkami od Boha vlitými, jež sloužily za základ myšlení samostatného.

Než první člověk byl oblažen od Boha dary nejen přirozenými, ale také nadpřirozenými, kterých si měl zasloužiti. Avšak zkoušen jsa objevil se první člověk nehodným darů nadpřirozených, jelikož darů přirozených, rozumu a vůle, zle užil, aby se protivil Bohu. Proto nejen se zbavil darů nadpřirozených, ale také rozum a vůli, jež mu byly dány dokonalé, zlým užitím porušil, tak že rozum se stal přístupným bludu a vůle se naklonila k zlému. A tak se stalo, že filosofování, na počátku pravdivé, škodu vzalo. Než rozum byl toliko porušen, ne zkažen; proto ani filosofování, ač bludu přístupno, nevzdálilo se úplně pravdy. A tak se nedivme, že brzy se objevila filosofie na cestách bludných, že však přece v ní se shledává mnohé zrno pravdy. Toto porušení filosofické mělo býti jednou vyhojeno, když by člověku po jisté přípravě od Spasitele slíbeného, Ježíše Krista, opět vráceny byly dary nadpřirozené. Proto rozeznáváme v dějinách filosofie před Kristem a filosofii po Kristu. Jest věru Ježíš Kristus středem vzdělanosti nejen nadpřirozené, ale i přirozené.

Filosofie před Ježíšem Kristem.

Filosofické názory shledáváme v nejstarších dobách historických u všech národů vzdělaných, kteří vycházejíce od náboženských tradic z pradohy zděděných rozumem bádali o božství, člověku a světě. Ani národ židovský jich nepostrádal, jakkoli byl určen od Boha k tomu, aby v něm bylo připravováno náboženství křesťanské, jakkoli úloha jeho byla nadpřirozená; neboť úlohu nadpřirozenou nemohl konati bez základu přirozeného. Národ židovský nebyl povolán, aby filosofoval, jako vzdělání národové ostatní; přece však těšil se z názorů filosofických, a sice pravdivých, jež byly v nadpřirozeném zjevení, od pravého Boha pocházející, obsaženy. Čím bylo národu židovskému nadpřirozené zjevení, tím byla ostatním národům filosofie, o zjevení Božím přirozeném jednající; národ židovský připravován byl zjevením nadpřirozeným kladně ku přijetí náboženství křesťanského, národové pohanští filosofii záporné, jelikož z filosofie poznati měli, že potřebují moci Boží nadpřirozené, aby ze stavu nepravdivého, porušeného byli vysvobozeni. Ale i k tomu sloužila filosofie pohanští, aby mysl lidská nabyla vzdělanosti látkové a formální, aby ony pravdy přirozené, o které se opírá zjevení Starého Zákona nadpřirozené, v Novém Zákone dovršené, poznala a pravou filosofii, filosofii křesťanskou zbudovala.

Je tedy pro pravou filosofii důležité znáti filosofii národa židovského a národů pohanských.

Filosofie národa židovského.

Písmo sv. Starého Zákona jedná sice hlavně a především o nadpřirozeném zjevení Božím; toto však jest postaveno nad přirozené zjevení Boží;

proto jest v Písmě svatém obsaženo zavinutě také přirozené zjevení Boží, jež záleží z oněch pravd, jež rozum lidský přirozeně poznati a odůvodniti může. Židé nedělili přísně pravdy nadpřirozené od přirozených; teprv křesťané, kteří poznali filosofii pohanskou, naučili se přísně rozeznávati tyto od oněch.

Pravdy přirozené, které znali Židé, ač je přísně nerozeznávali od nadpřirozených, jelikož úmyslně se nezabývali filosofií, jsou tyto:

1. Z bohovědy přirozené. Jest jeden Bůh osobní, sám od Sebe a o Sobě bytující, od světa rozdílný, pouhý duch, věčný, nesmrtelný, všudy přítomný, nezměnitelný, nejvýše dokonalý, nejmoudřejší, nejsvětější, nejmocnější, nejvýše spravedlivý, nejvýše milosrdný a laskavý, svrchovaný pán všeho, co jest, svobodný původce všeho dobrého a jenom dobrého, od Něhož zlé, vinou tvorů rozumných a svobodných vzniklé, jest dopouštěno a k dobrému posléze vedeno. Tento Bůh svobodně, moudře a mocně veškeré tvorstvo, jak jest potřeba, zachovává, tvorům, v pravdě činným, pomáhá a je podle Své prozřetelnosti řídí a spravuje. Jména Boží sama znamenají všemocného, svrchovaného pána, nekonečného, naprosto živého, Sobě samému dostačujícího, naprosto nezávislého, naprosto osobního. Hluboká filosofie odkrývá se nám ve jménu Božím: Jahve čili Jehova. Tento Bůh není Bohem toliko Židů, ale všech lidí.

2. Z filosofie přírodní. Svět od Boha stvořen jest z ničeho a svobodně; i látka jeho i údoba vznikly na rozkaz Boží podle myšlének Božích. Svět vydává svědectví o jsoucnosti a bytnosti Boží. Ač věci tohoto světa jsou na Bohu závislé i jsoucností i bytností i činností i trváním i dosažením cíle, přece od Boha jsou rozdílny. Jako Bůh jest první příčina všeho, tak jest i nejvyšším cílem všeho; od Něho svět pochází, k Němu opět směřuje. Ze světa může býti Bůh poznán.

3. Ze psychologie. Člověk je stvořen od Boha; není tedy ani vývojem přírody ani vývojem Boha. Je stvořen podle obrazu Božího, který záleží v rozumu a svobodné vůli. Záleží z těla a duše; tělem náleží k přírodě, duše jest mu od Boha udělena. Rozumem poznává člověk věci, které nejsou přístupny smyslům, vůlí svobodně volí mezi dvěma předměty, zvláště mezi dobrem a zlem. Činnost lidská veškerá jest jeho vlastní, ne Boží, ač závisí na zachování, pomáhání a řízení Božím. Duše lidská jest nesmrtelná; po smrti tělesné vede život osobní, který jest podle života pozemského buď blažený anebo nešťastný a který jest jí určen od Boha, soudce spravedlivého.

Časové zprávy.

Volby. V páté kurii zvítězili mladočeši, socialní demokraté dobyli dvou míst a to ve skupině smíchovské a plzeňské. Z katolických kandidátů ne zvítězil nikdo. Pro mladočechy je i toto vítězství porážkou, která je tím větší, že bylo jim nasaditi všecky síly, aby vítězství jejich nebylo ještě menší. Každý bývá trestán tím, čím břešil. Česká socialní demokracie je dilem jich libe-

ralismu. Domnívali se, že jím opanují celý národ i dělníky, ale zmýlili se. Dělníci dali si na prapor heslo třídního boje a internacionalismu -- a zvítězili ve dvou okresech, málem zvítězili i v Praze. Idea národnostní a státoprávní neutrpěla v české naší veřejnosti nikdy takové rány, jako tuto. Byly učiněny chyby v letech čtyřicátých, chybou bylo vstoupení do sněmu, chybou i punktace, ale

to byly chyby jen taktiky, zásada zůstala pevná. Vítězství socialistické proti straně svobodomyšlné je vítězství zásady, je negace největších našich dosavadních zásad národně politických, negace veřejná, s chloubou na odiv stavěná. V Budějovicích dopomohli socialisté Němci k vítězství, v Praze řečnili, jsme s Němci vyrovnáni; ano hájili i jich nadprávi. Národní a statoprávní naši myslénce svatováclavské zasazena rána, která českému národu stane se snad osudnou. Jedno je z porážky mladočeské patrno: český liberalismus na uhájení národní statoprávní organizace více nestačí. To je pravda, která musí otrásti všemi, kteří milují svou vlast. Pravda ta bude mít i své následky. Je to první krvavá rána strany svobodomyšlné; z ní i vykrvácí. Co se stalo v Německu a Vídni, stane se i u nás. Strana liberalistická padne jako strana zhoubná, nemravná, vlast poškozující. Ale odčinění následky její bude úlohou těžkou a dlouhou. Strana socialistická je vlastně pokračování strany mladočeské v jistém směru, je vývin zásad její protináboženských a sobeckých. Třídní boj socialistů je další vývin sobectví liberalistického, internacionalismus je plodem liberalistické idey národnosti, zuemravnělé a prázdné, protiklerikalismus socialistický je týž jako u liberálů, jenže ještě více požidovštělý a stupňovaný hrubostí nevzdělců. Mladočeši zastírají hroznou porážku zásady národnostní a statoprávní tím, že s gustem barbarského vítěze se pasou na neúspěchu křesťansko-socialní strany. Je to důkaz buď hrubosti vítězných barbarů nebo zaslepenosti. Jestliže někdo potře socialismus, jest to strana křesťansko-socialní. Ta staví zásady proti zásadám. Mladočeši mají jen prázdné kompromitované pojmy. Kdyby byli stkvěle zvítězili a internacionalismus cele potřeli, bylo by to ovšem něco jiného; ale vítězství jejich je nad míru smutné. Jich orgán má ještě tu smělost, že spojenství internacionály se židovstvem nahodilými okolnostmi zevními omlouvá (N. L. 12. března). Okolnost, že se slzami litosti a se špatně tajeným hněvem oznámili neúspěch židovsko-socialní internacionály vídeňské, vede k tomu závěru, že protikatolické tendence strany jsou stěžejnými zásadami jejími, že v Čechách vlastně lituje jen pádu několika

osob své strany, oslabení frakce, nikoliv však proudů, jež v socialní demokracii zvítězily. Víť ona ovšem, že utopie socialistické jsou neuskutečnitelnými, že však protikatolické tendence zůstanou. Ano skutečnost poměrů francouzských a německých ukazuje, že celé to socialní hnutí skončí v trochu sobectví nových osob a v nepřátelství k církvi. Proto i porážku zásady národnostní a statoprávní lehce nese, o ni téměř ani nemluví, socialy české šetří a veškeren hněv svůj vylévá na klerus, který osmělil se jíti do boje za zájmy viry, a na šlechtu, která částečně stála na jeho straně. V tom okamžiku, kdy socialně židovský internacionalismus a centralismus vítězil, denuncovali české socialy křesťanské a šlechtu z internacionalismu cislajtanského a z centralismu. (N. L. 13. března.) Komické bylo, jak strana svobodomyšlná tancovala mezi stranami. Vypadala jako vyvolavač na rynku, z jarmarků dobře známý, který všem sliboval, na všechny strany se klonil, ruku líbal, se zapíral, dušoval. Někdy do očí se smála, ale tajně vrážela odpůrci nůž do srdce Obchodnice, řeknete, z ovocného trhu; pravda, ale židovská. Mladočeská strana vzdala se jednoho z hlavních bodů ze svého „svobodomyšlného“ programu, totiž požadavku všeobecného hlasovacího práva. Obchodnice, řeknete; pravda, ale židovská. Je to opět důkaz, že ve svém programu nepovažuje své zásady za absolutní. Jen protiklerikalismus, zdá se, je s ní srostlý; vlastně to není protiklerikalismus, nýbrž je to rabbinismus a zednářství. Co se týče českého internacionalního socialismu, dlužno říci, že vítězstvím v Čechách — všady jinde zvítězili poslanci křesťanští — internacionalní socialismus vejde do parlamentu našeho. To znamená, duch šulchan aruchu, který ve straně německoliberalní byl poražen nebyl přece z parlamentu vyhozen. Lid říká vyhoďte ž... jedněmi dveřmi, druhými se vrátí. Liberála vyhodili a socialista se vrátil, rovněž s kodexem šulchan aruchu. Dříve byli liberálové přáteli rabbinismu a pomáhali Israeli ožebračovat lid a církev, nyní, když ztratili na kreditu, stali se jimi socialisté, žáci zcela oddaní, protože o notnou porci hloupější a hladovější. Odtud hněv — ale krotký, jen tak vyčítavý — liberálů na židy a odpor jich

k socialům, šťastným (!) nástupcům liberálů v předpokojích Israele. Vjezd socialů do sněmovny znamená ovšem též vítězství hrubé moci, třídního sobectví, ignorance, snížení mravní a osvětové úrovně sněmovní. Vždyť i „Čas“ vytkl liberální naši straně „mladočeská strana svým výběrem poslanců snižuje úroveň vzdělání, přijímá za politiky hotové analfabety, takže vrstvy inteligentní nemohou leč s posměchem a pohrdáním hledět na značnou část našich zákonodárců“ (13. března). Co teprve říci o mužích à la Steiner, Dědic, kteří vůbec nikdy se nevzdělávali v žádné vědě a žádném umění. Trochu žurnalistického řemesla není vzdělání. Za to tím ochotněji házejí frázemi a tím ochotnějšími budou lokaji svých obřezaných pánů. Přihloupější lokaj je vždy lepší, tož známo ze zkušenosti. Do proudů, jež veřejností zmítají a jdou, vrhá vítězství socialistické myšlenky světlo hrozné, hroznější u nás, kteří jsme prodělali ideální doby probuzení národního. Předcházela mu ovšem doba liberalismu, a tím vysvětluje se všecko. Pro nás katolíky je kormutlivé, že v moderních duchovních prouděch nehrajeme skoro žádnou roli. Liberalismus vyhodil nás téměř ze všeho. Že internacionalism socialistický mohl nízkou úroveň svou osvětovou a mravní nabytí více vlivu než strana kleru a strana křesťanská, jež úroveň svou stojí zajisté velmi vysoko v národě. — o vítězství jeho nad liberály nemluví — je důkazem, kam liberalismus. naše domnělé sebevědomí o vlivu církve na lid, naše úžasná letargie, naše nevšímavost časových proudů nás zavedly. Myslíli jsme, že něco jsme a že máme svou váhu. Zmýlili jsme se. Žili jsme jen z útrpnosti jiné strany. Volby nám ukázaly, že nejsme skoro nic a neznáme skoro nic. Laicismus ve veřejnosti pokračuje s úžasnou rychlostí. A přec musíme do boje, a musíme do něho osobně, poněvadž není vycvičených bojovníků laiků. Materiálu v lidu pro nás je dost, ale není zorganizován. Při posledních volbách přípravy naše budily zrovna úsměv. Než o tom promluví dp. red. Škrdle; pomlčím tedy. Že výsledek byl pro nás nad míru žalostivý, je pravda. V Praze, kde jsou přímé volby, kde slušně bylo agitováno, kde akci vedli zkušení lidé, sehnáno jen něco na 3000

hlasů. Na venkově neúspěch byl pochopitelný; scházelať organizace téměř všady. Ale jeden znamenitý výsledek máme: dostali jsme odhodlanost, nabyli zkušenost, poznali terrain. U nás znamená to nesmírně mnoho. Jako charakteristický zjev uvádím, že o našem dr. Horském mluveno v liberalistických listech velice s patra. Je to opět důkaz, že nejstkvělejší vlastnosti ducha a srdce, nejryzejší vlastenectví, upřímná láska k lidu nejsou u liberálů ničím, že jim lečjaké individuum, které činí se jim nástrojem, jest milejší a účtyhodnější. Staročeši prý dra Horskýho odmítli. Bylo by zajímavé zvědět, proč? Snad proto, že dr. Horský znamená nejen jednotlivce, ale celou moc; někteří mají za to, že to byla intrika, jejíž nitky jdou ještě dále — kam, lze prý říci jen šeptem. Hádej, čtenáři. Účastenství katolíků na volbách znamená, jak doufáme novou dobu, nový směr, znamená zárodky k novým stranám v národě. Jen na naši energii, práci a osvěceném vedení bude záviseti utváření se budoucnosti.

Ze sněmu. Z návrhů na sněm podaných zasluhuje zmínky návrh dra. Podlipného, kterým vláda se vyzývá, aby předložila osnovu zákona na sloučení předměstí s Prahou. Dr. Podlipný provádí tak jeden bod svého programu, jež při svém nastolení odhalil. Příslušný návrh zákona toho byl by asi přijat ale dobrovolně předměstí pražská by se asi sotva sloučila, ač vyjednávání v té věci se dělá a děje. Pro federativní sloučení našlo by se spíše sluchu, ale pro centralismus? Na jedné straně se proti němu bojuje, na druhé se zavádí; podivná to logika. Centralismus vyhovuje ovšem pojmu liberalismu. Blaho obcí a lidu v něm jistě nezkvétá; ale zevní lesk zdá se dnes býti důležitějším činitelem než ohledy jiné. Vyznáváme, že nejsme přáteli myšlenky, byť i halila se do šatu vlasteneckého. — Z ostatních návrhů, kterých byla hojnost, nejraději bychom se nezmiňovali o žádném. Ví se napřed, že se neprojednávají. Odůvodňování jejich je mlácení prázdné slámy, má leda zakrytí nesvědomitost v konání poslaneckých povinností, která i na sněm zemskejší patří k nim na př. návrhy o rovném jazykovém právu u samostatných úřadů (dr. Pacák),

o upravení zákona chudinského, které ovšem vzhledem k novému upravení domovského práva ukazuje se býti nutným (p. Schwarz), o úlevě bídy v krajích pohromami postižených z prostředků zemských (posl. Formánek), o zrušení školního platu (Eppinger), o podpoře ku stavbě lokálních drah a j. Zajímavé bylo divadlo, když advokáti dr. Pacák, dr. Pippich a žid dr. Werunský hájili bezkonfessionelní školu. Sešli se jako ve známém Lessingově dramatu Šulchan aruch slavil vítězství. A pak že liberalism a rabbinism nejsou přátely. Ba jsou, byť se někdy z hmotných příčin nepohodly. Hlavní zásady jsou oběma společny: zabrániti emancipaci lidu. Zotročený, bezzásadní lid dá se snadno ovládati hesly. Bezkonfessionnost a beznárodnost jsou pojmy, které spolu souvisí, jeden z druhého vyplývá. Vždyť skutečnost makavé o tom dává důkazy. Internacionalismus socialistické moderní společnosti nebyl by možný, kdyby byla nepředcházela více než 20letá působnost bezkonfessionnosti ve škole a veřejném životě. Nacionalism bez náboženství nemá důvodu a smyslu. Když před tímto faktem, před hrozící a rostoucí mocí internacionalismu dva liberálové a jeden žid lámou kopí pro bezkonfessionnost, má to svůj význam. Je to opět důkazem, že ne zásady nationalismu, vlastenectví a p. jsou hlavními zásadami českých i německých liberálů, ale že jimi jsou zásady proticírkevní. — Sensaci budilo vystoupení posl. Heř. Jandy proti církvi a kleru i u laiků hroznou prázdnotou, mělkostí frází, nedostatkem osvětové úrovně, jimiž vystoupení jeho se vyznamenávalo. Viděli jsme vzor liberála nižšího druhu. Patří k poslancům, kteří stojí v popředí. Že si to dává česká veřejnost libiti, charakterisuje ji s důstatek. — Socialisté vytloukli okna dru Heroldu, dr. Podlipnému a redakci N. Listů. Policie je za to z trestala — dle „Nár. Listů. — Jak zajímavé. Mladočechům vede se při tom asi jako manželů, kterému jeho polovička byla právě natloukla, který ale, poněvadž přišli hosté, co nejslaději usmívati se musí na vše strany a mlčeti. O tempora — o mores —!

Katolickým dějepiscům. Již několikrát učinily „Hlasy ze Siona“ katolickým dějepiscům urážku, že píší

nepravdu a že ji píší proti svému svědomí pod nátlakem hierarchie a p. Jen něco z posledního čísla (č. 3, 1897, str. 24) pověstného orgánu vyjímám, by poznalo se, jak nízce a hanebně se o záslužné práci dějepisce věhlasného jako Jansena. píše Jistý německý časopis, (píší „Hl. ze S.“, ale časopis necitují; hleďte si ho) zabývá se klerikálním dějepisectvím táže se: „Kterak možno pochopiti, že téhož muže, jež jiní věčně na výsost velebí, klerikální dějepisci prohlašují za bídnou stvůru a jeho dílo praví býti původcem nesmírného neštěstí?“ Načež odpovídá v podstatě asi takto: Jsou mezi nimi mnozí, kteří nic lepšího nevědí. Jsou však mnozí, o nichž toho tvrditi nelze. Jansen ku př. znal zajisté důkladně všechny historické prameny, které se týkají doby o níž psal. Pilnost jeho a sečtenost jsou přímo neuvěřitelné a přece sepsal dílo, které, soudi-li se o něm nepředpojatě, není než velikou nepravdou. Že by byl dějiny reformace ze zášti proti protestantům úmyslně falšoval, má se v dotčené stati za věc nemožnou, hledě k jeho osobním vlastnostem. On sám se proti tomu ohradil a časopis onen praví, že by mu křivdil, kdo by nevěřil tomuto jeho ohrazení. a dokládá: Jansen nejednal proti svému svědomí, když psal své dílo nepravdivé skrz na skrz. Avšak jak to možno? Nezbyvá, než uznati, že nerozuměl láskou ku pravdě totéž, co jí rozumíme my, že měl jiná svědomí, že mravouka katolických historiků jiná jest, než protestanských. Jak pojímá se klerikály svědomitost a láska ku pravdě? Odpověď dává velice oblíbená mravouka jezovity Gurya. Tak Hl. ze S. nyní vytrhávají z Guryho citáty o svědomí, ale zase necitují ani stránky ani hlavy; tento překrucují, až přicházejí k závěrku: Jestliže tedy pozůstalé zprávy jedněch reformatory do nebe vynášejí a druhých do pekla proklínají, musí historik rozhodnouti, je-li mínění jedněch či druhých pravděpodobnější. A kdy jest mé mínění pravděpodobným? Tehdy ku př., když se zakládá na mínění znamenitých lidí. Ovšem, je-li jisto, že jejich mínění jest mylné, pak se jím řídit nesmím, smím však směle, myslím-li si jen, že mínění jejich jest mylné, ale nevím-li to jistě. Dle jezovitské morálky ovšem, jak jsme slyšeli od Guryho.

a mnohých jiných, není povinen řídit se zprávami pramenů věrohodnějších. Pokud právě sám nemá úplné jistoty o nespolehlivosti svých pramenů, může vypravovati události dle méně spolehlivých — aniž by ublížil svému svědomí. — Tak Hl. ze S. Dle takovýchto kroucenin přestával by dějepis býti dějepisem, a dějepisec katolický by neměl nikdy pravdu, protože má jiné svědomí, nežli evangelik. Ale víte proč toto Hl. ze Siona píše! Proto že nyní začíná svitati a poznenáhla odhaluje se nekalost protestantského zbarvení dějin, že velikán Jansen ukázal jasně na dějiny reformatní, a že i u nás v Čechách v českém jazyku ukazuje se na rozličné doby v dějinách našich, na něž nyní jinak se pohlíží, nežli dříve. To ovšem není milé, protože musí konečně lid prohlédnouti, a aby evang. lid neprohlédnul, proto v jeho listech musí se líčiti katol. dějepisci jako lháři, nesvědomiti, jako „bez ducha a srdce“ (jak píše „Hl. ze S“ článek na str. 25 téhož č. 3.), ve kterém dostává p. Tomek i p. Winter, což vyňato z „Času“, a dostává v prvnějším článku i p. Dr. Th. Řehák, že také posvítit na reformatory. Myslím, že katoličtí dějepiscové tyto urážky mlčky snášeti by neměli. B. K.

Literatura.

Zákon přirozený základem zák. lid.ského. Napsal prof. dr. Eug. Kadeřávek. Praha. Stran 59. Jak známo, neuznávají mnozí právníci zákona přirozeného. Nemýlíme-li se, nestává na naší universitě vůbec přednášek o tomto předmětu a o filosofii práva. A tak upadají moderní právníci do pantheismu nebo materialismu, aneb pojmají právnictví čistě jako řemeslo. při němž poslední důvod k právu je ministerský výnos. Stano-visko poslední je ostatně lepší prvního, neboť právníci, nepřidávající se k žádné zbožné theorii, nechávají v platnosti aspoň přirozený, zdravý rozum. Tak v právnictví uskutečňuje se přece jen, byť i nevědomky, zákon přirozený, o němž

páni doktoři nechťi věděti a to z té příčiny. že ho nevidí a nehmatají. Že ale ho viděti ano i hmatati lze, ukazuje uvedeně pojednání dr. Kadeřávka, jednající filosoficky o zákonu mravním vůbec, o bytnosti jeho, o zákonu mravním, o zákonu přirozeném, o zákonu daném. Čtenář nabude z úvahy nejen jasný pojem o přirozeném zákoně nýbrž i o vztazích jeho k Bohu a zákonu božskému, k přirozenosti lidské a společnosti naší. Jak patrné, je to thema zajímavé a časové, kteréž naši veřejní činitelé měli by pilně studovati, aby věčně se nepotáceli a nekymáceli na vše strany v nejistotě a neurčitosti. Od téhož spisovatele vyšel objemný spis o „Jsoucnosti a Bytnosti Boží“ ve dvou dílech. Cena obou 1.80 zl. Nákladem Cyrillo-Meth. knihtiskárny. První jedná způsobem filosofickým o tom, možno-li Boha poznati a o důkazech, jimiž o jeho jsoucnosti přesvědčiti se lze. Spis psán je hlavně na základě sv. Tomáše, tedy na základě nejpevnějším, a je, ačkoliv přísně vědecký, velmi dostupný. Prakticky nejcennější je stať o neznabožství, posloužít řečníkům tak i spisovatelům; je psychologicky velmi promyšlena, podává hojně materiál, příčiny a postup nevěry jasně rozebírá. Část druhá jedná o Bohu, jaký jest, tedy o jeho bytnosti, dále pak též o poměru jeho k světu. Vlastností Božím věnováno skoro dvě třetiny knihy, 214 str. čítající. Zvláště tak zv. intelligence měla by si knihu tu přečísti; nemá pravidelně o Bohu představy ani čistě katolické, ani jasné, ani dostatečné. Podiví se, co tu látky, k rozjímání velevážné — Slovný spisovatel položil novým spisem opětůň nový list do památníku svého jména. Dnes nemá snad Kadeřávek soupeře mezi filosofy českými, který by plodností a cenností spisů ho předčil. Že je katolickým filosofem, svět vzpírá se ho dle zásluhy uznati; za to my musíme býti tím vděčnější. A máme k tomu příčinu. Ještě před několika lety byl by nikdo neuvěřil, že brzy budeme míti značnou a cennou filosofickou literaturu katolickou. —

OBSAH: Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zem. sněmu. Píše T. Škrdlé. — Ze socialistické poesie. Fr. Žák. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokr.) — Časové zprávy. — Literatura.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperátor na Král. Vinohradech.

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zemského sněmu.

Píše Tomáš Škrálek.

(Pokračování.)

Důležitým stalo se pro náš sociální život založení sociálního odboru ve družstvu „Vlast“.

Účelem sociálního odboru jest, řešiti sociální otázku na základě katolickém, ve schůzích a přednáškách o ní rokovati, brániti církev a náboženství proti útokům časopisů a spolků sociálních, nám nepřátelských, a hájiti oprávněné zájmy dělnictva.

V čele odboru stojí předáci křesťansko-sociálního hnutí v Čechách.

Výborů jest celkem šest a mezi nimi dr. Horský, Jiroušek, Žižka, Vrba a j. Družstvo „Vlast“ zastupuje v odboru podepsaný. Také red. Fr. Žák a Fr. Vaněček byli z počátku v něm činní.

Nežli povstal „Politický klub kat. dělnictva pro království České“ konal odbor přednášky v Praze i na venkově; nyní působí hlavně na venkově. Ale budiž zde konstatováno, že první veřejné sociální přednášky v Praze byly pořádány právě naším odborem. Ale konal je skoro výhradně p. Tom. Jiroušek. Druhým naším řečníkem na veřejné spolkové schůzi v Katolické Besedě byl zám. kaplan Rud. Vrba; pojednával o theorii Karla Marxa. Obě přednášky byly hojně navštíveny a s intereselem sledovány; však bylo to pro katolíky v Praze něco nového a dosud nebývalého

Pan Tomáš Jiroušek konal přednášky také v odboru samém, seznamuje nás s nebezpečím sociální internationaly, již dobře znal; vykládal se znalostí dělníka otázku dělnickou, týkající se dělníka a prácedárce, rozmlouval i o otázce sociální jako otázce všespolečenské.

Hlavním oborem práce v sociálním odboru družstva „Vlast“ byla péče o nový orgán „Dělnické Noviny;“ nebyla to práce malá. Dne 10. srpna 1891. vyšlo konečně svolání, vydané starostou družstva „Vlast“, p. Dr. Rud. Horským, a novým red. „Dělnických Novin,“ p. Tom. Jirouškem, jež ohlašovalo

radostnou zprávu, že vyjde první číslo „Děl. Novin“ dne 1. září r. 1891, a vzletnými slovy žádalo katolické dělnictvo a jeho příznivce za pomoc a podporu. „Dělnické Noviny“ se v rychlosti velice rozšířily a do dnes zdárně působí, vyšínuvše se za první orgán křesťansko-socialní strany v Čechách, na Moravě i ve Slezsku.

Socialní odbor, „Dělnické Noviny“ a nedělní dělnická příloha „Čecha“ způsobily u nás takový rozruch, že při valné hromadě družstva „Vlast“, konané dne 7. ledna r. 1892., nastala ve shromáždění veliká debata o socialních věcech; četní řečníci hlásili se k slovu a podávali praktické návrhy. Zvláštní důkladností vynikala řeč p. Tom. Jirouška.

Téhož prvního roku vydal socialní odbor družstva první brožuru: „Kdy je člověk nejnešťastnějším“ od Petra Kopala v 10 000 ex.

Také sbírky na socialní fond utěšeně zkvétaly. Rev. Jos. Hessoun z Ameriky zaslal nám 200 zl., nejmenovaný církevní hodnostář daroval 75 zl., různé vikariáty zasílaly po 50 zl., takže socialní fond družstva vykazuje již v prvním roce příjmů 1.785 zl. 80 kr.

Nebude zajisté nezajímavo sdělit, kterak se dostal p. Dr. Rud. Horský do našeho socialního hnutí.

V době, když o socialní otázce v družstvu začalo se pracovati, zabýval se Dr. Rud. Horský ještě studii filosofie, z kteréhož oboru konal ve schůzích „Vlasti“ několik přednášek. Když jsme r. 1891. volili redakci, zvolen za redaktora p. Tom. Jiroušek a za jeho spolupracovníka p. Dr. Rud. Horský. Důvod byl jednoduchý a prostý. Dr. Horský mimo předsednictví neměl v družstvu vlastního oboru práce, jeho veliká sečtelost, řečnický talent a pílě byly známy a ceněny. Že se na obor, takto mu vykázaný, vrhne s celou energií a celou svou bytostí, že v něm stane se první z prvních, o tom neměli jsme ovšem tenkrát ani tušení.

Ponejprv začal pracovati v socialním odboru, jehož schůzím předsedal, ale na venek jezdil ještě dlouho jediný pan Tom. Jiroušek.

První tři cesty konal p. Tom. Jiroušek na Moravu; býval tam týden, jednou docela asi 14 dní. V Čechách začal řečnit v Cerhovicích, kdež povstalo první nové křesťansko-socialní sdružení: svato-Josefská Jednota kat. jinochů a mužů. Celkem konal r. 1890—91 (od října r. 1890 do 30. září 1891) 19 přednášek.

Druhého roku (1891 až 92) konal 11 přednášek a zůstal ještě osamocen. Ale třetího roku (1892 až 93) přidružili se k němu již tři noví řečníci; Tom. Jiroušek mluvil na třinácti schůzích, Dr. Rud. Horský na čtyřech, Rud. Vrba na dvou a Vilém Koleč na dvou. Čtvrtého roku (1893 až 94) řečnili: Dr. Rudolf Horský jedenáctkrát v Čechách i na Moravě, Tom. Jiroušek osmkrát, Fr. Satorie jednou a Václ. Žižka jednou. Pátého roku (1894 až 95) řečnili: Dr. Rud. Horský čtrnáctkrát, Tom. Jiroušek dvanáctkrát, Fr. Satorie čtyřikrát, R. Vrba dvakrát a Václ. Žižka jednou. Šestého roku (1895 až 96) řečnili: Dr. Rud. Horský třináctkrát, Tom. Jiroušek sedmáctkrát, Rud. Vrba devětkrát, Fr. Satorie jednou a Emil Dlouhý-Pokorný jednou.

Řečníci jednali nejvíce o socialních demokratech, o potřebě a organizaci strany křesťansko-socialní, o Encyklice sv. Otce Lva XIII., o strojích, o zlepšení hmotných poměrů dělnictva, o anarchismu a atheismu v socialní demokracii, o náboženských a oekonomických zásadách socialní demokracie,

o křesťanském socialismu atd. atd. Rud. Vrba všímá si výhradně agrární otázky. Těmito schůzemi nabyli tisícové vědomí, co chceme a jaké jest naše křesťanské sociální stanovisko.

Schůze bývaly z pravidla četně navštíveny; i ženy a dívky se jich účastnily. V Náchodě sešlo se k veřejné schůzi křesťansko-sociální strany, na níž řečnili pp. Tom. Jiroušek a Dr. Rud. Horský, na 4.000 lidu. Naši řečníci utkali se nejednou v boji se sociálními demokraty: někdy byly schůze jejich rozbity, jindy vítězně přemohli nepřátely věci katolické. Zvláště Dr. Rud. Horský uchvacoval řečnickými svými výkony posluchače tak mocně, že si jej přály slyšeti téměř všechny křesťansko sociální spolky v Čechách i na Moravě.

Jako bylo družstvo „Vlast“ na sociální činnost bohaty r. 1891., tak rovněž důležit jest v jiných směrech r. 1893. Hradecká diecése dostala nového biskupa, Ed. Jana Nep. Brynychy, a v Praze byl založen „Politický spolek katolického dělnictva pro království České.“

Jeho Milost biskup Ed. Jan Nep. Brynych pobádá kněze v pastýřských listech, při generalních visitacích, v soukromé rozmluvě, aby zakládali spolky křesťansko-sociální; on tyto spolky hmotně podporuje a všude, jakmile si spolek pořídí prapor, přijíždí, prapor posvěti a vzletnou řečí povzbudí členy spolku, aby pokračovali na dráze započaté. K slavnosti přijde celé okolí, četné prapory zavlaží a pod těmito korouhvemi kráčí sta a sta křesťanských socialů k místu, kde světi Jeho Milost prapor. Pražští členové, kteří se takovýchto slavností účastňují, vracívají se domů plni nadšení.

Diecésním předsedou v diecési Hradecké byl jmenován p. prof. Dr. Vincenc Ruth. Tento jakož i ředitel bisk. Borromea, Fr. Reyl a Náchodský kaplan, Václ. Stejskal, získali si vedle Jeho bisk. Milosti o rozvoj křesťansko-sociálních Jednot v diecési největších zásluh. Diecésní praeses svolával delegáty jednot k poradám a když jich bylo 61, rozděleny byly v šest žup. Župy ty jsou: 1. Hradecká se 14 Jednotami; 2. Humpolecká se 7 Jednotami; 3. Chrudimská s 9 Jednotami; 4. Litomyšlská s 8 Jednotami; 5. Náchodská se 17 Jednotami; 6. Trutnovská se 6 Jednotami.

Účelem této krajinské organizace bylo, buditi vědomí spolkové vzájemnosti, povzbuzovati ochablé k větší činnosti a přispíváti ohroženým ku pomoci. Z té příčiny se Jednoty navštěvovaly, zřizovaly si řečnické odbory, filialky novin, konaly krajinské sjezdy a pečovaly o to, aby v příhodných místech zakládány byly nové spolky.

Ale nedosti na tom. Dne 28. prosince r. 1896 sešli se v Hradci Králové delegáti 26 Jednot a zřídili si Ústřední spolkové sdružení diecése Králové-hradecké, čímž jest organizace křesťansko-sociálních spolků v diecési Hradecké dovršena. *)

Dosud jsme měli v Čechách: 1. Jednoty kat. tovaryšů; 2. svato-Josefské Jednoty katolických jinochů a mužů (oběma sdružením jmenuje předsedu biskup) a 3. samostatné křesťansko-sociální spolky, které si svobodně volily předsedu. Ale r. 1893. povstal v Praze mezi katolickým dělnictvem nový spolkový útvar: Politický klub kat. dělnictva. Nová doba vyžadovala také

*) Pozn. spis. Obšírné pojednání o tomto sdružení přinesly „Děl. Noviny“ č. 13., roč. VI. ze dne 1. března r. 1897.

nové taktiky a taktika ta se osvědčila letos při volbách. „Radikální Listy“ se posmívaly Mladočechům, že nemají z dělnictva schopných lidí pro V. kurii a klerikálové ano. Tyto lidi nám vychoval Politický klub kat. dělnictva. Zde se učili řečniti, veřejně vystupovati, odtud osmělili se někteří vyjeti ven, obyčejně schopnější řečník se slabším, a vycvičili se tak, že letos odvážili se prostí, ale vycvičení dělníci předstoupiti před voliče V. kurie.

Kurážnější a vycvičenější z nich začali choditi v Praze i na venkově do schůzí socialních demokratů, ba i Mladočechů a zde se s nimi srazili a náboženství statečně hájili.

Z prvu vedli klub red. Fr. Žák a Tomáš Jiroušek. R. 1896. zvolen byl do výboru tohoto spolku kaplan Emil Dlouhý-Pokorný, který dal klubu radikálnější ráz. Klub velice čilý a podnikavý především dobře agituje, jde jaksi svou cestou a svým směrem, ale je s p. Dr. Rud. Horským a Tom. Jirouškem v dobré shodě a při volbách do V. kurie podřídil se úplně usnesení strany, ač by si byli někteří jeho členové přáli, aby V. kurie ve straně křesťansko-socialní zastoupena byla pouze dělníky a ne jinými stavy.

Družstvo „Vlast“ v obvyklém socialním směru pracovalo i dále a pracuje podnes. Pro katolické dělníky vydalo „Píseň práce“ a různé brožury. Každého čísla „Slov pravdy“ kupuje 125 ex. a rozdává je socialním spolkům. Knihy pro bibliotéky dává výhradně jen křesťansko-socialním spolkům. Časopisům „Zájmy dělnictva“ v Mor. Ostravě a „Hornické Listy“ v Příbrami dalo po 100 zl. podpory. Lacinými inseráty v „Dělnických Novinách“ zprostředkuje mistrům dělníky a dělníkům mistry. Dopisy odborů se stranami střídají se celý rok; družstvo hradí vydání takto vzešlá. Při VI. ročníku „Děl. Novin“ zřízeny byly „Spolkové Listy“; je to orgán věnovaný výhradně vývoji spolků křesťansko-socialních.

Koronou našich snah byl socialní sjezd družstva „Vlast“, konaný dne 12. srpna r. 1896. s tímto programem: Agrární otázka (Rud. Vrba), Záložny Raiffeisenovy (Jan Holba), Otázka řemeslnická (Václ. Žižka) a Dělnické hnutí (Tom. Jiroušek).

Z prací na jiných stranách uvádím sjezd praesesů a členů Jednot kat. tovaryšův a Jednot sv. Josefa, který svolal do Prahy o Národopisné výstavě arcidiecéšní praeses, kanovník Dr. Josef Burian. Sjezd byl spojen s mimořádnou valnou hromadou družstva „Vlast.“ Slavnostní schůze v pondělí večer byla navštívena 400 účastníky. Přednášky konali: kanovník Dr. Jos. Burian, kons. rada Dr. Fr. Kolísek z Moravy a Dr. Rud. Horský. V úterý pojednal o Jednotách sv. Josefa Prokop Holý, kaplan v Příbrami. V úterý v 7 hodin ráno sloužil kanovník Dr. Jos. Burian ve chrámu Páně sv. Jiljí mši svatou, a v úterý k večeru jeli jsme v 60 kočárech nejživějšími ulicemi Prahy na výstavu, kdež nás u výstavního paláce hrabě Lažanský srdečně vítal.

Netřeba mi podotýkati, že tímto sjezdem mysl jeho účastníků k další práci velmi byla posilněna.

I na jihu Čech nastalo živé hnutí křesťansko-socialní. Roku 1895. slavila Jednota kat. tovaryšů v Č. Budějovicích, která má vlastní dům, památku 40letého trvání a spojila s ní krajinský sjezd diecésních jednot. Zřízena byla diecéšní župa, jejíž výbor sestává z delegátů diecésních spolků. Župě předsedá diecéšní předseda. Župní sjezd (valná hromada) konati se bude každý

rok a vždy v jiném místě diecése Budějovické, aby tak katolický spolkový ruch a život vzpružoval se po celém kraji. *)

První župní sjezd sdružení spolků kat. tovaryšů a dělníků a jednot kat. jinochů a mužů diecése Budějovické konán byl r. 1896. od 27. do 29. června v Jindřichově Hradci. Byl spojen s oslavou 40letého trvání tamní Jednoty kat. tovaryšů. Sdružené Jednoty budou opatřovati členům svým práci. Všecka píle věnuje se zakládání křesťansko-socialních spolků a šíření našeho tisku. Zvolen byl výbor, jenž konal ihned schůzi. Tomuto sjezdu byl přítomen Dr. Rud. Horský. Duší celého sdružení jest Fr. Husar, ředitel ústavu hluchoněmých v Č. Budějovicích.

Zbývá mi promluvit o sjezdu Litomyšlském a Pražském, o čemž budoucně.
(Pokračování.)

Žádoucí a potřebná kniha.

Při všech kyselostech, kteréž za přítomných dnů jsou v lidu českém rozlity, tak že život jeho po většině jako nepřetržitý spor vypadá a neunavným drážděním, škádlením a kočkováním se vyznačuje, ozývá se ze všech stran přece jeden souhlasný tón, jedno stejně vyznívající toužení, vznikající ze stejného pocitu — — —

Náš český člověk — pán nepán — tapá totiž v jedné z nejdůležitějších osvětových otázek v nepopíratelné nejistotě, třeba si namlouval, že ví, co vlastně vědět nemůže, protože se toho snadno a spolehlivě dovědět nemá kde. A nejistota ta ho stále pronásleduje při každém kroku, každý den, poněvadž u nás jeden každý pohlížíme na minulost své vlasti a svého národa skoro každý jinak. A to obyčejně tak a podle toho, jak pilně jsme kdo v mladosti četli a jaké knihy se nám do rukou dostaly.

O otázce jednotného názoru historického nelze dnes při českém člověku s uspokojením mluvit. Každý sice dějiny svého národa a své vlasti miluje, honosí se jimi, veškeré partie jejich má za nebetyčné, jiné opět za hrůzyplné a to většinou dle toho, které — romány a povídky četl, neboť český člověk o české historii nepoučuje se ze knih — dějepisných. Proto podle toho také historický názor českého lidu vypadá a proto také historický názor celého národa jest strakatina, hotový harlekýn.

Náš český člověk má historické vědomosti kusé, romantikou zbarvené, nejdůležitější otázky českých dějin jsou mu nejasné, na nejprůběžnější osoby historické patří jako na figury z románů nebo z divadla a nikterak nechybíme, když řekneme, že znatel celého postupu české historie jest u nás vzácností i ve vrstvách vysoce vzdělaných.

To jest zcela přirozeno, neboť my máme dějin jenom polovici a sice tu starší a tu Palacký psal před půl stoletím a za poměrů docela ode dnešních rozdílných. Z bližší nám polovice své historie máme pouze úlomky, ač tato polovice je pro nás daleko důležitější, nežli polovice starší.

*) Podrobný referát o sjezdu přinesly „Dělnické Noviny,“ č. 22, roč. IV. ze dne 16. července r. 1895.

Proto také potom podle toho politické vědomosti a historický názor celého národa vyhlíží. Náš lid ví, co dělali předkové českého panstva, z něhož zůstalo jenom několik rodů, jež by dnes na prstech spočítal, ale on neví, co se dělo, když byli živi jeho nejbližší dědové a pradědové. Český lid se chlubí dávno zašlou slávou zašlých a vzdálených mu panských rodů, ale o zápasech, snahách, cílech, utrpeních a potřebách vlastních svých předků neví ničeho.

Celý svět, všichni moderní národové volají: „nám patří budoucnost“! a té dobyti si hledí a český lid pořád se honosí jenom chloubou: „nám náleží minulost.“ — —

A podle toho ovšem že také všechno v Čechách postupuje! Místo aby se šlo ku předu, jde se zpět, zůstáváme se svou politikou za ostatním světem pozadu. A nejhlavnější příčinou toho jest především naše neznalost nejbližších nám dějin. Krátké vypočtení postupu vladařů, vyjmenování vedených od nich válek, chronologické odříkání dat důležitějších událostí, to není dávno ještě dějepisem. To jest jenom školským rámcem pro další jeho pěstování.

Dějepis zavádí člověka v zašlé doby jeho vlasti a jeho národa, aby z minulého jejich stavu seznal, jak vlast jeho v době přítomné pokročila anebo jak se národ zpozdl. Historie mu ukazuje a vysvětluje ty příčiny, které onen pokrok nebo ono zpoždění přivodily.

Studium dějepisu učí jakost přítomnosti pochopovati a posuzovati a její rozmanitým zjevům správně rozuměti. Dobrá a blahodárná zařízení časů zašlých ukazují nám přesvědčivě a určitě chyby a vady doby přítomné a chyby a vady časů minulých varují nás před dalším jejich prováděním ve formě jakékoliv. Dějepis horlivě učí, avšak musí to být dějepis, který obsahuje z minulosti země a národa vše, co zdravý rozum poučiti může a co člověk věděti především o svých předcích má.

Minulost má ponaučovati pro časy příští a sice tak, že nemá sváděti ani k marné domýšlivosti o slávě zašlých dob, ani nemá strhovati k chabé malomyslnosti z jejich neštěstí. Minulost má býti jaksi výslednicí. nabytou zkušenostmi života celého národa a výslednice ta má býti pak základní čarou pro cestu a postup národa v budoucnosti. A který národ výslednicí takovou si zjednal a opatřil, t. j. který národ má správný a podrobný dějepis své minulosti, ten se vždy všech starých chyb vystříhá nebo vystříhati hledí a jenom dobrou politiku následuje a hledá.

Dobrý a skutečně správný dějepis netrpí žádné romantiky, nesnese planého nadšení, nesnese marného nářku, nýbrž mužně bez nadsazování šťastným časům a bez omlouvání vad povídá, co se stalo, a povídá to hlavně proto, aby se to buď dále dělo nebo nedělo příště.

A nám schází takový dějepis, v němž by náš člověk duši svou potěšil ve slávy plných dobách své vlasti a v němž bychom mysl svou vzpružili při sledu událostí truchlivých, aby se více tyto neopakovaly.

My většinou jenom o minulosti své horujeme, jedni s druhými se přeme a to namnoze o to, co vlastně v našich zemích nikdy ani nebylo, neboť povšechný historický názor českého lidu je hotová klikatina a slátanina poesie, legend, nynějších citů a přítomné zloby. A proto to s námi tak daleko došlo, že pro spory, jak to v Čechách bývalo a co zde dělali před půl tisícem let,

dnes nepozorujeme, že právě přítomná doba jest vlastně nejmizernější partií české historie, že je to bloudění ve tmách, v nichž se vzájemně porážíme a potíráme a to jenom proto, poněvadž zavedeno nebylo postarání u nás o žádoucí a potřebnou knihu, která by všemu lidu vpravila správný jednotný názor o minulosti jeho vlasti a o životě a snahách jeho předků.

My dnes stojíme daleko od zdravého historického stanoviska, s něhož minulost svou máme pojímati, abychom ve přítomnosti a v budoucnosti nebloudili.

Dějiny žádného národa nedělají parlamenty a nedělají je osoby, ty od dávných a dávných věků vyvíraly z duší lidu, z jeho ctností nebo vad, z jeho příčinnosti nebo lenosti, z jeho požívavosti nebo spořivosti. Nízkost nebo povýšenost smýšlení lidu jsou pravidelně v každých dějinách rozhodujícím činitelem toho, byla-li vlast šťastnou, anebo byla-li slzavým údolím.

Dokladem pravdivosti tohoto našeho tvrzení jest pohled na dobu přítomnou u nás, dle níž lze posuzovati všechny její předchůdkyně. Naše nynější bědy nespočívají v žádné politické obratnosti jednotlivých osob, jako v ní nespočívají naše úspěchy, neboť pomoc národa i jeho úpadek vidíme vznikatí vždycky jenom na poli národohospodářském, jež zase buď zanedbává anebo zvelebují ctnost či nectnost velkých davů, které nad zástupy vynikající své současníky nutí ke skutkům, jež jako st davů těch na nich bez nucení vynucuje.

A proto, jakým jest národ ve svých davech, takovou jest jeho politika a jeho historie. Mocní tohoto světa jsou mocnými a bohatými pouze a jedině na základě moci a bohatství těchto davů a vlast nezvelebují jednotlivci, nýbrž práce a přičinění těchto davů, jejichž duši musí vésti božské ctnosti, víra naděje a láska. A kdykolivěk tyto božské ctnosti byly z různých příčin davů českého lidu zanedbány, vždycky dostavily se naň bída, útrapy, soužení i, a kdykoli ony, t. j. náboženský smysl, v Čechách kvetl, tak kvetl, bujel a rostl i národ, jehož víra, naděje a láska vlast ke slávě a moci zvelebovaly.

Jednotlivci jacíkolivěk byli vždy osoby pomíjející, nahraditelné, avšak davy jsou osobností trvalou, život jednotlivců jest jen epizodou, ale historie náleží davům, v nichž jednotlivci se střídají, ale davy věky přetrvávají.

A proto také českému člověku potřebno ukázati všechny ony fáse, jež davy českého národa prožily, všechny zkušenosti, jimiž prošly, všechny bludy, jež přetrvaly.

Uvádíme zde nová tvrzení, jejichž správnost však každý pochopí ihned, když je doložíme příklady.

Po neblahém povstání českých stavů r. 1618 a po jeho neslavném konci r. 1620 vydána známá nařízení, následkem jejichž se na 35 000 českých rodin z vlasti vystěhovalo. Ač to byli zástupové obrovští, tak tím přece nebyl k o ř e n a k m e n národa podřát. Jednotlivci ti národ svým odchodem nezmařili, neboť to byli jenom jednotlivci a vlastní davy zůstaly v zemi třeba oslabené, ale přece ještě dosti silné, aby stále dále představovaly národ, který i bez nich stále rostl a mohutněl. A přišla doba, kdy nikdo oněch odešlých 35.000 rodin v zemi více nepostrádal, neboť ona opět jest tak zalidněnou, že na politiku si hrající nynější naše česká politika v posledním půlstoletí daleko krutěji na české davy dolehla, neboť počet nových českých emigrantů od r. 1848 lze docela dobře páčiti nejméně na 500.000 osob. A český národ,

davy žijí po těchto ztrátách vesele dále, tak že z toho patrno, že kořen a kmen života národa nebují nikdež mimo jeho davy, ale že je utajen a roste z nich tak, že ho vytlačití nelze.

A příklady tyto postačí, aby český člověk pochopoval onen veliký pojem, dav totiž neumírající a stále se obrozující, tedy nepřetržitě mladý a plodný, který znamená národ.

Jednotlivci mohou sice spokojenost a klid davů zveličiti anebo zmenšiti, avšak stále se obrozující národ tak snadno nezhubí, nedá-li se dobrovolně.

Tak staleté jho turecké nevyhubilo slovanské národy na Balkáně a proto, jestli některý národ s povrchu světa zmizel, zmizel především vinou vlastní, neboť i politické korektury dějí se velmi rychle, pakli davy po nich touží.

V srpnu r. 1849 povalena byla u Vilagoše revoluce maďarská a za necelých 18 let potom objevila se na mapě Evropy Translajtanie, což svědčí, že politika spravuje se dle tluku srdce davů, pakli tyto jednoduše vědí, co chtějí.

Jinak jest ovšem ve případě, když to davy nevědí; tu žijí dále tak, jak zrovna den dá a jednotlivci o změny namáhají se marně, zbytečně, pakli není lid ve svých massách proniknut pocitem potřeby, aby bylo to či ono zřízeno jinak, nežli je.

A tyto pocity davů mohou vzrůst v jednotnou moc elementární jenom tehdy, když vypěstovány byly jednotným názorem a to především názorem historickým, který pak sám již přirozeně budoucnosti cesty nejen razí, ale přímo je diktuje.

Pakli že český národ po léta letoucí ve svých politických, národních a hospodářských tužbách bloudí, ve tmách tapá, toho hlavní příčinou jest jeho neznalost správné cesty ku předu v budoucnosti, již by mu naznačovalo správné poznání a pochopení minulosti, která by ho učila zkušenostmi svými špatného se varovati a dobrého následovati, čili moudrými a správnými cestami hledati lepší, nežli bylo.

A po příležitosti, která by českému lidu toto jednotné poznání minulosti, tento vše uchvacující názor historický čili jednotnou perspektivu do budoucnosti vštěpovala tak, aby se v lid vžila, jest dnes všeobecná shánka na všech stranách.

Každý cítí, že českému člověku něco schází, každý poznává, že má ještě něco znáti, každý uznává, že ještě něco věděti potřebuje, aby mohl jistě a sebevědomě ku předu. A tento všeobecný pocit jistého nedostatku vzniká z nezbytné potřeby správného a rozumného poučení o minulosti, které by naznačovalo cestu v další budoucnost.

Proto tedy česká duše dnes na všech stranách žízní, naléhá a volá po míze, v níž by našla to, co věděti bezděčně touží, aby nebloudila ve vidi-
nách, romantismu a poesii, jež ji svádějí s cesty, kterou se davy českého lidu v budoucnost brátí mají.

Co by všecko kniha taková českému člověku pověděla, to ví každý, kdo se historickými pravdami o poměrech, snahách a tužbách českého lidu podrobněji obíral. Opatření její jest dnes nalahavou potřebou doby a kdyby se stalo třebaš několik různých pokusů o její sepsání, nebylo by to žádnou škodou, neboť čas by ze všech bludy vymýtil a pravdu konečně v jedno spojil. Uvádíme to na denní pořádek. „Česká Matica“ a „Česká Aka-

demie“ mohly by v této záležitosti velmi vydatně své působení a svůj účel ve prosvěch osvětového vzdělání všeho českého lidu uplatniti, aby činnost většiny nynějších českých historiků nezůstávala pro nejširší vrstvy dále hlubokým tajemstvím, jako po většině zůstává nyní, kdy český lid o minulosti své vlasti a snahách a tužbách ani nejbližších svých předků správně poučen není, tak že dnešní jeho „historický názor“ je namnoze hříčkou a vadou cizí a neblahé propagandy. — *)

π.

Schvalovali jesuité vraždu nekatolických panovníků?

Panu Tomáši V. Bílkovi odpovídá Vojtěch Kameš.

Ve svých „Dějínách řádu Tovaryšstva Ježíšova“ (Praha 1896. Dr. F. Bačkovský. Cena 4 zl. 60 kr., stran 550) vytýká p. Tomáš V. Bílek, ředitel c. k. akademického gymnasia pražského ve výslužbě, jesuitům na str. 46., že schvalovali vraždu nekatolických panovníků. Každý této staré pomluvě hned neuvěří, a čtenář soudný bude se asi ptáti: co na tom pravdy? Pokusíme se odpověděti krátce.

Však výtku tuto činí mnozí dějepisci Církvi katolické vůbec a proto odpověděti třeba nejprve, zdaž Církev schvaluje kralovraždu a pakli, zdaž schvalovali ji jesuité.

Církev dovoluje prý věřícím zabiti panovníka nekatolíka i také panovníka, který povinností panovníka křesťanského zadost nečiní.

Nejlepší odpovědí bude, když vyložíme učení Církve katolické o této otázce, jak je podává jeden z nejpřednějších theologů nové doby, totiž kardinál Zigliara ve své Filosofii.

Lépe však jest mluvit o tyranovraždě než o kralovraždě, neboť tím jest otázka již blíže stanovena. Tyranem slove panovník (a může jím býti president republiky tak dobře, jako císař neb král), který moci své užívá ku potlačování národa, porušuje nejsvětější práva občanů. Rozeznávají slují dva druhy tyranů: tyran vládnoucí a tyran uchvatitel. Tyran vládnoucí jest legitimní panovník, který zneužívá své autority k utiskování svého lidu; tyran uchvatitel jest panovník cizí neb nějaký soukromník, který beze všeho práva násilím vlády nad národem některým se zmocnil.

Jaký odpor tyranu uchvatiteli jest dovoleno klásti? Dvojí situaci dlužno tu uvážiti. V tom momentu, kdy uchvacuje moc, kdy bojuje proti legitimní, zřízené dosud vládě, jest tyran takový nespravedlivým útočníkem, tu ovšem k odražení jeho útoku dovoleno jest legitimní vládě užiti násilí proti jeho násilí, tu dovoleno jest tyrana takového i zabiti. Když pak již se vlády zmocnil a panovníkovi neb vládě legitimní nemožno jest proti němu vystoupiti, tu i poddaní, kteří legitimnímu panovníku zůstali věrni a proti tyranu uchvatiteli bojují, měli by právo jej usmrtiti nikoliv ale ze své privátní autority, ale mocí alespoň mlčemné. předpokládané delegace od autority legitimní, veřejné. Ani tu však není dovoleno usmrtiti jej jedem neb zradou, ale jen v boji se zbraní v ruce.

*) Článek tento pochází z pera velice váženého. Pozn.

Když pak již uchvatitel jest v pokojném držení moci, které nespravedlivě dosáhl, tu ovšem absolutní právo dovoluje legitimnímu panovníku i národu potlačenému násilím zapuditi uchvatitele. Pravíme právo absolutní, neboť kdyby vykonávání tohoto práva větší škodu a větší útrapy působilo obecnému dobru než pokojná vláda uchvatitele, tu i legitimní panovník i národ nevzdávající se svých práv, mohou vymahání jich odložit.

Jaký odpor klásti jest dovoleno tyranu vládnoucímu? Sněm kostnický i konstituce Martina V. zavrhuje tuto větu: „Poddaným jest dovoleno, o své újmě trestati panovníky, kteří povinností svých neplní.“ A Pavel V. zavrhl učení, že „každý panovník smí a má býti zabit od svých poddaných, (že jest to skutek dovolený a záslužný), i s použitím úkladů, bez ohledu na přísahy a smlouvy, bez čekání na výrok neb delegaci soudce.“

Církev katolická tedy učí, že tyranovražda, provedená autoritou privátní, jest nedovolená a naprosto zavržení hodná.

Není tedy poddaným proti tyranu dovolen žádný odpor?

Není-li krutovláda přílišná, lépe jest, dle učení sv. Tomáše Aq. snášeti ji, poněvadž odporem mohlo by zlo jen zvětšiti se.

Ale když tyranie jest přílišná, tu jest odpor proti ní dovolen, ale jen do jisté míry. Odpor tento může býti dvojitý: odpor útočný a odpor obranný. Proti tyranu panujícímu odpor útočný nikdy není dovolen, poněvadž tím způsobem by moc vládní s panovníka přenášena byla na poddané, kdežto panovník legitimní, i když autority své zneužívá, zůstává panovníkem nad svými poddanými. Odpor obranný naproti tomu jest dovolen, když krutovláda jest přílišná, a dovoleno jest i násilím odrážeti násilí, ježto jinak stal by se veškeren odpor illusorním.

To jest dle kardinála Zigliary učení katolické Církve.

Podobně otázky tyto vykládá i jiný katolický filosof nové doby Dr. Albert Stöckl (Lehrbuch der Philosophie II. s 656. sqq.).

Patrně, že Církev katolická neschvaluje kralovraždu, nedává práva poddaným zabiti panovníka a nečiní žádného rozdílu mezi panovníkem katolickým a nekatolickým. Toho popírati nelze.

Zbývá nám tedy ještě zkoumati, schvalují-li snad jesuité vraždu panovníků vůbec neb aspoň vraždu panovníků nekatolických?

Předem budiž podotknuto, že jesuité nejsou prvními vynálezci této otázky. Již dávno před nimi disputovali o tom theologové. A jako v jiných věcech tak i zde mínění byla různá. Theologové z Tovaryšstva Ježíšova o tomto předmětu stejně učí, jako theologové ostatní. Nejznamenitější kasuisté z jejich řádu Bellarmin a Suarez zřejmě kralovraždu odsuzují. Odkud tedy toto obviňování jesuitů, jakoby kralovraždu schvalovali?

R. 1598. vydal jesuita Mariana v Toledě knihu: „De rege et regis institutione“, která měla býti návodem při vychování korunního prince Filipa. V knize této odchýlil se od souhlasného učení theologů dovoluje poddaným zabiti panovníka zákonitého, když stal se tyranem, když krutovláda jeho jest nesnesitelnou, když vůle národa veřejně byla prohlášena, když napomenutí mužů učených a vážných marným zůstalo.

Za jednoho však nesmí odpovědným činěn býti celý řád. Poukazuje se na to, že kniha vyšla s approbací visitatora řádového. To jest ovšem pravda. Ale aby celý řád mohl býti zodpovědným za knihu jednoho ze svých členů

bylo by třeba, aby kniha nesla schválení jenerála řádu, který přec jest nejvyšším představeným celého Tovaryšstva.

A tehdejší jenerál jesuitů Claudius Aquaviva již r. 1599. nařídil, aby kniha byla v tom směru opravena; a aby ani stínu podobného obvinění na řádu nezůstalo, vydal dekret, v němž výslovně praví: „Nařizujeme pod trestem exkommunikace, neschopnosti ku konání služeb Božích a úplné suspense a divinis, jakož i pod tresty jinými, jichž ustanovení sobě vyhrazujeme, aby žádný řeholník našeho Tovaryšstva, ani veřejně ani soukromě, ani při vyučování ani radou, tím méně v díle veřejné vydaném, neodvážil se učiti, že by dovoleno bylo komukoliv, pod záminkou tyranie, zabiti krále neb panovníka, aneb na jejich osoby útok činiti.“

Tak tedy Řád zavrhuje omyl jednoho ze svých nesčetných spisovatelů a nemůže nikterak odpověden býti za chybu jednoho ze svých členů.

Ani Církev katolická vůbec, ani řád jesuitský zvláště, jak z uvedeného nepopíratelně zřejmo, kralovraždy neschvaluje. (Wetzer und Welte: Kirchenlexikon, Zigliara: Philosophia, Crétineon-Joly Historie de la Compagnie de Jésus, t. II. ch. VII.)

Ku konci ještě skromný dotaz ku př. T. V. Bílkovi. T. Bílek dbal jen autorů jesuitům nepřátelských, poněvadž obhájcové jesuitů neštítí se užívati zbraní nekalých, slov ošálějících . . . „aby se jim odměnou dostalo výnosných míst a prebend“. Poněvadž osmělil jsem se napsati dvě, ač nepatrné, stati na obranu řádu jesuitského, byl jsem tak neskromným, že hned hledal jsem, kterou „praebendu“ bych si vybrati měl; ale jak jsem byl klamán! Jiné řády obsazují značný počet praebend čili obročí farních i jiných. Ale řád jesuitský k mému nemalému žalu ve všech zemích celé koruny svatováclavské neobsazuje jako patron ani jediné farky. Kde tedy, p. Bílku, mám se o nějakou tu „prebendu výnosnou“ hlásit?

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

4. Z morálky filosofické. Rozumem poznává člověk přirozený poměr svůj k Bohu a povinnosti z poměru tohoto vyplývající; svobodnou vůlí má tyto povinnosti plniti. Ve kterémžto plnění záleží mravnost. Povinnosti tyto jsou od Boha zákonem stanoveny; Bůh jest nejvyšším zákonodárcem; člověk zákonodárce jest podřízen Bohu. Všeliká mravnost má pocházeti z nitra, má býti upřímná; zevnější toliko plnění povinností nemá ceny. Pohnutkou mravných činů nemá býti strach otrocký, ale bázeň synovská, úcta k Bohu a lidské auktoritě, na Božské auktoritě založené, láska k Bohu, která má býti na stupni nejvyšším, nadřícená lásce k sobě a bližnímu. Krátce a jadrně obsažena jest veškerá mravověda v desateru Božích přikázání, jež vycházejí z nejvyšší zásady mravní: Čiň dobré a varuj se zlého a ze dvou zásad z této přímo vyplývajících: Cti Boha nade všecko a nečiň bližnímu, co sám nerad máš, aby tobě jiní činili. Výborné a přiměřené byly uspořádány poměry

židů rodinné, soukromé a veřejné, a rozumu se zamlouvají. Manželka nebyla otrokyní, ale družkou: na chudé, nešťastné a mrtvé nebylo zapomínáno, ani na otroky; k dobytku se chovati šetrně bylo přikázáno. Nepravosti pohlavní byly přísně trestány. Písmo sv. oplývá rozumnými pravidly moudrosti, jimiž má býti řízen život lidský.

Filosofie národů pohanských.

V lidské přirozenosti založeno jest náboženství. Neboť Bůh člověka svobodně a z lásky stvořil, jej zachovává, s ním spolu působí a jej zákonem řídí, aby cíle dosáhl, sobě od Něho vytčeného, který nejbližší záleží v jeho dokonalosti a blaženosti, kterým však posléze jest Bůh sám. Aby zákonem Božím řízen cíle tohoto přirozeného došel, má od Boha rozum, kterým by poměr svůj k Bohu a povinnosti z toho poměru vyplývající poznal, a svobodnou vůli, kterou by povinnosti tyto plnil; v tom právě záleží náboženství.

Avšak ze zkušenosti víme, že rozum lidský, jaký shledáme u lidí vůbec, pokud nežijí podle náboženství křesťanského, nestačí svým světlem přirozeným, aby lidé všichni jasně a dokonale poznali všechny pravdy náboženství přirozeného, jak theoretické, tak praktické. Neboť 1. rozum sám o sobě jest seslaben, jelikož jest přístupen bludu; představami smyslnými jest maten, takže pokládá zjev za věc, srostité za odtažitě, jedinečné za obecné; předsudky jest kažen, takže dříve o věci soudí, než ji byl patřičně uvážil. 2. Myslice starostmi o statky hmotné a pozemské jsme zdržováni, takže méně myslíme na statky nadmyslné, na věci náboženské. 3. Po dlouhém a namahavém badání poznávají málokterí pravdy náboženské přirozené, a sice ti, kteří si učinili toto poznání úlohou svého života zvláštní. 4. Bystrosti a vytrvalosti, k tomuto potřebné, mnozí postrádají, takže k poznání tomu nedocházejí. Dále nás učí zkušenost, že pozná-li člověk pravdy náboženství přirozeného světlem svého rozumu, přece jeho vůle svobodná sama sebou nestačí, aby povinnosti náboženství přirozeného všechny řádně plnil; neboť jeho vášně a náruživosti odpírajíce rozumu a nešetříce vážnosti zákonu přirozenému od Boha udělené k hříchům jej svádějí přetěžkým a přetčným. I o učencích platí přísloví: *Aliter in theoria, aliter in praxi*.

Pročež lidé svých toliko sil přirozených užívajíce nikdy se nedomohli o Bohu a věcech Božských zuámosti zcela pravdivé, aniž odpovídal život jejich úplně pravdě poznané. Což platí také o pohanech nejslechetnějších, ku př. Sokratovi, Ciceronovi. Ze zkušenosti všech věků známo, že bohoslužba nepravdivá a nemravná panovala u všech národů sobě samým zůstavených, i vzdělaných a že jejich mravy zákonu přirozenému v příčinách mnohých se přičítily. Za doklad ať slouží ku př. mythologie řecká obět lidská, nepravosti proti šestému přikázání Božímu, otroctví.

Tento stav pokolení lidského náboženský a mravný není pravidelný, není přirozený, jelikož cíle přirozeného, jehož má člověk dosíci, vzdaluje a přirozenosti lidské odporuje. Aniž byl od pohanů samých pokládán za pravidelný, za přirozený, jelikož mužům šlechtným se nelíbil a byl od nich odsuzován. Dále nemůže býti přirozeným přechodem ke stavu pravidelnému a přirozenému, poněvadž nepravidelnost není dostatečným důvodem pravidelnosti, poněvadž z nepravidelnosti samé nevyplyne pravidelnost, poněvadž nedostatek nepromění

se sám sebou v dostatek, majetek. Aniž pocházeti může od Boha, Jenž člověka stvořil podle Své moudrosti, svatosti, dobroty a všemohoucnosti; také nás učí tradice všech národů, že pokolení lidské se viny dopustilo a do toho stavu nepravidelného z té příčiny upadlo dopuštěním Boha trestajícího. A tomu ochotně rozum přisvědčuje, že vlastní vinou člověk přirozenost svou pokazil.

Avšak nepravidelné porušení přirozenosti lidské není takové, že by člověk nemohl nic pravdivého poznati, nic dobrého učiniti, že by nic pravdivého nepoznával, nic dobrého nečinil. Abych uvedl příklad, Řekové znali mnohé pravdy náboženské a mravní, přirozenému světlému rozumu lidskému dostižitelné a pochopitelné: Bůh jest otec lidí, má býti ctěn, jest všemocný, vševědoucí, slyší prosby lidí, máme dobře činiti, zlého se varovati, máme rodiče ctíti, slovu danému dostáti atd. Aristides obec Athenskou spravedlivě a nezištně spravoval, mnozí za vlast obětovali svůj život, Sokrates za pravdu svůj život položil, Spartaští jinochové ctíli starce atd.

Aniž jest nepravidelné porušení přirozenosti lidské takové, že by nemohla býti přirozenost lidská vyhojena. To uznávali mnozí pohané a proto se snažili napravití pokolení lidské, a sice theoreticky badáním rozumovým, filosofováním. Než jejich pokusy filosofické se nezdařily; neboť filosofie pohanská sama příliš jest malomocna, než aby vyhojiti mohla pokolení lidské.

Hojiti neuměla filosofie pohanů, poněvadž všichni staří filosofové i ti, kteří se pokládali za nejvýtečnější, bloudili o Bohu, bohoslužbě a mravním životě. Filosofové, kteří nepravé názory lidu zavrhli, neměli, co by lepšího lidu podali; pravdy, na nichž spočívá mravnost, buď zamítli anebo s nepravdami smísili anebo bázlivě a toliko věrojatně přednášeli; konečně, ačkoli připouštěli hřích, přece nemohli pověděti, v čem záleží, ani jak povstal, ani jak jej odčiniti lze. Sami filosofové přiznávají, že o pravdách náboženských málo vědí, a že co vědí, jest nejisté.

1. Indická filosofie brahmanská hlásá mystické idealistické všebožectví: Co jest, jest bohem (brahmou); co není bohem, není nikterak; jediný brahma jest; stvoření světa jest proménou brahmy, jenž jest proměňující a proměněný a v němž svět opět mizí, jako v propasti jednoty. (Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (Říšský sněm. Socialisté a české státní pravo. Liberální antisemitism. Realisté.) Říšská rada zasedá od 27. března. Čechů je tu 65, mezi nimi 2 socialisté, Poláků 62, německých liberalů-pokrokářů 50, něm. lidovců 38, tak zv. klerikálů 41, antisemitů 28, velkostatkářů 52, mezi nimi 21 konserv., Slovinců 16, Chorvatů 11, 14 social. demokratů, Vlachů 19 a několik menších stran, celkem

425 poslancův. Trůnní řeč týkala se hlavně otázek společenských, vyhýbajíc se otázkám politickým a národním — které spíše, jak řečeno, věcné úkoly sněmovní ruší a zdržují. Nezapomenutelnou zůstane schůze druhá. Mladochéši podali statoprávní ohrazení, rovněž poslanci Stojan a Šrámek. Dává se jim od dávna výraz největšímu a nejhlavnějšímu požadavku českému, požadavku českého státního práva, za něž v různé

formě sice ale vždy na stejném základě bojovali Čechové od prvního úsvitu ústavnosti, ano, lze říci od začátku tohoto století. Státoprávní vědomí probuzováno a udržováno v národě všemi prostředky, ve jménu jeho řada jednotlivců, často i nespravedlivě z pouhého podezření, ničena a utlačena, požadavek českého státního práva učiněn evangeliem národním, nad které nebylo a není jiného. Ani ve snu nemohlo do nedávna českému člověku napadnouti, že by mohl se zroditi syn národa, který by k tomuto praporu nepřisahal. — A co se stalo? Čeští sociální demokrati podali proti vyjádření Mladočechů a státoprávních velkostatkářů následující vyjádření, jež i my musíme registrovati jako ukaz podivuhodný a památný: Jakožto povinností svých dbali zástupci českého lidu a jako soc. demokraté stojíme ve spolku s ostatními národ. soc. demokraty rak. na půdě rovnoprávnosti všech národností. Protestujeme proti vynášení zastaralých a zažloutlých výsad a dokumentů. My jsme syny naší doby a žádáme pro sebe a pro všechny národnosti rakouské moderní instituce. Žádáme také pro svůj lid odstranění všech rodových a majetkových výsad a protestujeme, aby náš lid předstíráním národnostních a hospodářských předností byl šálen. Protestujeme dále proti tomu, aby pozornost veškerých vrstev politicky, ekonomicky, národnostně i kulturně ntiskovaného českého lidu odvracována byla od jeho materiální a duševní tísně a aby lid ten lákán byl na scestí fantasticko-státoprávní. Osvědčujeme, že spojíme se se svými německými krajany, kteří jsou našimi bratry, ježto dnes panující měšťácké vrstvy a jich sobectví jsme prohlédli. — Aby něco podobného učinil klerikál! — Dokud liberalismus podkopával auktoritu církve, haněl kněze, ničil víru, bylo dobře. Nyní, když jediný základ ideálního smýšlení zničen a na místo jeho nutně vystoupila třídní sobeckost a jiné ještě nižší důvody, je zle. Ale nemohlo jinak přijíti. A česká sociální demokracie málem by byla zvítězila v samé Praze, kde jen ostentativní vystoupení židů a Němců pro ni dalo mladočeskému kandidátu dost nepatruou většinu. Po venkově hlásí se k sociální demokracii členů statisíce. To by bylo divadlo pro bohy, kdyby

nebylo tak smutné. A k tomu volby na Budějovicku, kde zvítězil Němec jen pomocí socialistů. Ale náš liberalní organ nebéře si z charakteristického tohoto zjevu poučení žádného, nýbrž domlouvá socialistům dojemně, co to jen učinili (31. března). Vždyť on má všechny sociální požadavky ve svém programu; jen tu „hanbu“ neměli svému hodnému otci, liberalismu, sociální demokraté činiti. Stalo se. Těž organ domnívá se, že poukazování na to, jak německým liberalům a židům socialistické prohlášení lahodí, socialy napraví. To už je poslední, nejchatrnější důvod, vštěpovati někomu vlastenectví a státoprávní vědomí. Na socialisty působí směšně. — Dlužno jen trochu se poohlédnouti po jejich literatuře; každý pak pozná hned, že to, co socialisté chtějí, je dávno jich programem, pod nimž bojovali. Vyjádření socialistické je porážka mladočeského liberalismu, proti níž volby jsou ničím. Jdeme patrně libezné budoucnosti vstříc. Schází jen ještě všeobecné rovné hlasovací právo. — Do některých Mladočechů vjel prý antisemitism. Liberalní antisemitism. Mladočeši a Národ. Listy — můžete si tu nestvůru představit? Můžete si představit její důvody, nebo řekněme nohy, na nichž stojí? Ba byla v Praze už i schůze, na níž Černohorský, Baxa Pokorný a j. našli jakousi společnou libozvučnou harmonii! Inu svět se točí; jen aby se neobrátil nazpět! Když křesťanští socialisté jsou antisemity, jest to pochopitelné; jsou jimi nejen proti židům z ohledu národního a hospodářského, ale jsou jimi i proti sežidovštělým liberalům, kteří, ač neobřezáni, vyznávají svým způsobem morálku šulchan aruchu. Ale liberalové v táboře antisemitů! Patrně „lidská práva“ francouzské revoluce, tolik vychvalovaná, patrně zednářský humanism, liberalní to náboženství, a jiné kulturní vymoženosti osvícené doby jsou fráze na chytání hejlů, které končí — při nejmenším doteku liberalního sobectví. Kdyby si aspoň milý český liberalismus zachovával jistou důslednost, ale taková studentská bezzásadnost, taková rozjazení, takové přemety, taková krátkozraká nevyspělost. Věru k neuvěření, jak mělkým člověkem je liberal. Nebýti jeho náboženského liberalismu, byla by to bytost chaotická, bez zásad, bez

vyšších pohnutek, bez ustálených názorů, tu oheň, tu led, tu nadšení, tu vztek, tu láska, tu nenávisť — vždy ale: sobectví. Nyní zdá se vůbec ve bryndě, nebo neví kudy kam. Nelogičnost svého „liberalního“ antisemitismu nahlíží, který — což je též důležité, škodí jeho kapse, ale veřejnost je tak hrozně trková, zvláště ty volby a to socialistické vyjádření. Křesťanští socialisté s liberalními antisemity spojujati se nesmějí, důvod k tomu byl by nemravný a pro křesť. socialy ponižující. Jen ať pracují sami a stěhují přede vším mravní základ své strany. Liberal a antisemita — toť vnitřní odpor, dvojnásobná nemravnost, sobectví nejneupřímnější, jež budí ošklivost — olet. — Jako další charakteristický zjev dlužno zaznamenati, že pokrokaři a hlavně realisté omývají socialisty. Jednají nesprávně, ale důsledně. Jsou to blouznivci, theoretikové, naivní optimisté, zajatci nejasných ideí humanistických, kteří patrně neznají skutečnosti, nebo nelze přece za to míti, že by negace katolicismu vedla je až do tábora soc utopií. Ostatně dlužno o nich ještě vyčkati, jak dále se zachovají. Jako strana přestali, jak z nářku „Času“ (čís. 13.) lze mezi řádky čísti, vůbec existovati. Něčím určitým nebyli, konajíce práci více jen negativní; co vytvořili, přešlo v jiné tábory s určitějším programem. Zdálo se, že zlomí aspoň hrozný absolutism Národn. Listů, ale nestalo se. Silnější patrně zvítězí. Co bude s jich listem? Věru, trapné postavení! Snad přikloní se více ku straně socialní. — Co tyto řádky píšeme, očekává se slíbené nařízení jazykové. Mnoho nadějí do něho se neskládá. Drobeček!

Ukázka dějepisů církvi nepřátelských. Moravská „Hlídka“ začala uveřejňovati posudek Bílkových dějin (I) Tovaryšstva Ježíšova. Je výborný a zničující. Bílkův spis je patrně rafinovaný podvod, ze msty zosnovaný. Na falšování potravin a jiné podvody je kriminál, ale na falšování pramenů ne. Bylo by žádoucí, aby posudek vyšel zvláště jako brožurka. Tak před 20 lety kvetlo historické pamfletářství, dnes, myslili mnozí, že je překonáno; není. Spis Bílkův je mimo to nesmírně chatrná práce literárně-historického nádenníka, nikoliv historika. My užíváme příleži-

tosti poukázati, jak ve většině historických spisů německých se tak před dvěma desetiletími psávalo, hlavně ovšem se strany protestantské. U nás jsme to šmahem přijímali. Moderní česko-bratrské snahy některých pánů je buď vědomý nebo nevědomý odzjev tohoto ducha německého. Teprve Janssen učinil tomu hráz, jenže Janssena čtou jen opravdoví vzdělanci a těch je málo.

V první řadě uvádíme „Všeobecný dějepis v překladu od Dra Jiřího Webra v Lipsku“. Tento v širokých kruzích známý dějepisec praví sice v úvodu do svých dějin, že chce jenom ryzí kov v důstojné formě předložiti, zatím ale v zásadě své konsekventním není, ježto přemnohé věci a události líčí zcela jednostranně, subjektivně, ba tendenčně na úkor pravdy a zvláště pravdy katolické.

Jest sice sem tam viděti, že některé církevní osoby, zařízení, idey, nalezly milost před očima jeho, jako na př. hrdinnost mučovníků, pokání císaře Theodosia, korunovace Karla Velikého, křížácké výpravy a j. — avšak to jsou pouhé sporé oasy v neutěšené poušti převrácených a nepřátelských náhledů a posudků jeho. Co není dosti liberální, buď se prostě ignoruje aneb potupuje.

Než hlavní věci pro nás katolíky jest, jaké as stanovisko zaujímá k osobě J. K. a jeho zařízení, k církvi? Toť zajisté rozhodující otázka pro všechn další resultát! Žel, že na otázku tuto musíme odpověděti, že stanovisko jeho v příčině této jest velmi žalostné. Již to jest nápadno, že Konfuciovi, Zoroastrovi, Buddhovi, Solonovi, Lykurgovi atd. celé stati věnuje, kdežto Spasitele světa asi dvěma řádky odbývá! Taktéž krátce a jako letem zmiňuje se o prvotní církvi; ale marně bychom hledali slovo o jejím založení, zřízení a rozšíření — teprve poněkud u Konstantina Velikého se zdržuje. Jakou má znalost o základních dogmatech křesťanských, vysvítá nejlépe z toho, co soudí o nejsv. Trojici — že prý se dogma toto teprv během času utvořilo a sice z náhledu athanasianského o osobě Syna Božího na sněmě Nicejském.

Nejněžněji a nejšetrněji ovšem dotýká se církve ve středověku. Boj proti obrazoborcům jest mu bojem nové mo-

dloslužby — křižácké výpravy jsou prý výtryskem fantasie — papeže Innocence III. považuje za zakladatele neodvislého státu církevního — papeže a kardinály v Avignoně líčí jako sobce a rozkošníky — Viklefa, Husa a Kalóma chválou obsypává — v Basilejském koncilu domohlo prý se papežství moci a vítěztví ne však vnitřní pravdou jako necírkevními prostředky!

V reformaci pak ohřívá zastaralé a překonané lži o prodávání odpustků, o spustlosti katolického kléru, o zásadě prý jesuitské: účel posvěcuje prostředky atd. Hlavními osvěcenci a vzdělanci jsou tu protestanté a racionalisté.

Nejzajímavější jest ale poslední část jednající o novověku. Zde Dr. Weber zcela nepokrytě hlásá své ultraliberální náhledy, posmívá se všemu katolickému a konservativnímu. Palmerston jest prý velikým státníkem — Schulze-Delitzsch vzorem pravé lásky k bližnímu — Garibaldi patriotickým generálem a pod. Pomalu se tvořící nová liberální éra byla prý prvním zdravým vánkem zapuzující dosavadní hustou mlhu nevolnosti státního života. Vatikánský koncil jest mu velkolepou ironií, vyvolávající zdrcující humor světa — neboť v tomže čase, co koncil neomylnost prohlašuje, církevní stát přivtěluje se ke království italskému. O nesmrtelném papeži Piu IX. neostýchá se psáti, že prý tento hovorný, starý pán nepomenul při žádné příležitosti klínouti světu, aby prý jeho pracovitá milice dále šířila se v celý svět. Příště dále.

Svjaščenik Tolstoj mešká opět na Rusi. Je, jak známo, ze slavné rodiny, k níž patří i hrabě Lev Tolstoj. (Syn Otečest. r. 1896, č. 270). První stať jeho na obranu katolictví vyšla v listě zahraničním. Tolstoj seznal ka-

tolicism na svých dlouholetých cestách světem. Tím přišel před duchovní konsistoř. Vzniklo ovšem i podezření o čistotě jeho pravoslavi, „jeho carské víře.“ Vyzván, aby vyložil svou stať, odepřel. Za to vzata mu hodnost kněžská. Byl vězněn v Moskvě, a policejní assistenci odveden do Nižn. Novgorodu. Ujel za hranice tajně, ale vrátiv se, meškal nějaký čas v „posadu“ Trojické lávry jako suspendovaný kněz, ovšem v civilním oděvu, jemuž i oba hostince klášterní vně lávry odepřely byt, ježž si tudíž najal v privátním domě. Byl tam ovšem pod stálým dozorem policejním, ač návštěvy z Moskvy a odjinud přijímal (asi dvakráte navštívil ho též curé Vivienne) a také někteří muiši z lávry jevíli k němu sympathie, zejména jakýsi letitý jeromonach, jenž se modlí též za papeže a sejmuv kdysi svůj náprsní kříž, pověsil ho na šíji hr. Tolstoj, řka: „Tebe zbavili kříže co magistra bohosloví, ty neseš nyní jiný těžší kříž, příjem i tento můj na znamení mého soucitu a lásky k tobě.“ Vlivem otce přibyl pak na několik dnů do Petrohradu, po té bydlel kdesi za črtou Moskvy a minulou neděli jsem slyšel, že snad přece obdrží pas k volnému odjezdu za hranice. Snad se vrátí do Paříže, kdež zřízena byla k jeho účelu kaple v klášteře „les péres de l'assomption,“ ale pařížský arcibiskup odložil tehdaž její konsekraci za příčinou příjezdu právě téhož času ruského cara — aby to nevypadalo jako demonstrace. — Žena je rozhodně proti němu, s ním nepojede a též děti mu jistě vzítí nedovolí. Jeho exkomunikace záleží mimo vyloučení z církve a odnětím kněžství v tom, že po 7 let nesmí se ukázati v hlavních městech, po 20 let nemůže postoupiti na carskou a veřejnou službu.

Obsah „Obrany“ :

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zem. sněmu. Píše T. Škrdlé. (Pokr.) — Žádoucí a potřebná kniha. — Schvalovali jesuité vraždu nekatolických panovníků? Panu T. V. Bílkovi odpovídá Vojt. Kameš. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Literární příloha: Mučenka. Směry moderní poesie a hlavní její reprezentanti u nás. Studie Františka Žáka, přednesená na literárním sjezdu družstva „Vlast“ dne 10. srpna 1896. (Pokračování.) — Sedmero hlavních hříchů. (Studie bojův a vítěztví Církve.) Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kameš. — Svorně a mužně za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokr.) — Různé zprávy.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperátor na Král. Vinohradech.

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zemského sněmu.

Píše Tomáš Škrdl.

(Pokračování.)

Všeobecný sjezd dělnictva z Čech, Moravy a ze Slezska byl konán dne 8. a 9. září r. 1894. v Litomyšli. Pořadatelé sjezdu byli pp. Dr. Rud. Horský a Tom Jiroušek. Sjezd byl obelán 113 delegáty katolického dělnictva zemí koruny české a z Dolních Rakous, a mimo něúčastnilo se sjezdu na 200 hostů z kruhů dělnických, řemeslnických a živnostenských. V předsednictvo byli voleni výhradně členové stavu dělnického a řemeslnického. Program probírá následující: Kterak smýšlí křesťanský dělník o národnosti. Křesťanský dělník a společnost. Dělnictvo a náboženství. Pracovní doba. Mzda. Pojišťování dělnictva. Politická práva dělnictva a naše organizace.

Sjezd určil, aby se zřídil sedmičlenný sbor důvěrníků, a to pro Čechy jeden, pro Moravu jeden a pro Slezsko jeden. Resoluce sjezdu vyšly ve zvláštním otisku, a r. 1895. vydán podrobný „Protokol prvního sjezdu katolického dělnictva československého, jemuž předdeslal p. Tom. Jiroušek kratičký přehled křesťanský sociálního hnutí v zemích československých.

Na sjezdě Litomyšlském žádali přítomní horníci, aby i jejich zájmy byly hájeny. Následkem toho povstaly při dělnických listech hornické přílohy, a to při „Zájmech dělnictva“ v Moravské Ostravě „Horník“ a při „Dělnických Novinách“ „Hornické Listy“.

Josef Tomáš na Kladně a Prokop Holý v Příbrami založili křesťansko-sociální spolky, v nichž bylo nejvíce horníků zastoupeno.

Za příčinou zřízení samostatného hornického listu svolali, vykonávající usnesení sboru důvěrníků zemské organizace pro Čechy ze dne 19. května, horníci pp. Leopold Havelka a Jos. Dušek z Příbrami a Jos. Brož z Kladna „konferenci katolických horníků a hutníků z Čech“ na den 29. a 30. června roku 1895. do král. horního města Příbrami s tímto programem: Stanovisko kat. hornictva a hutnictva k národnosti, náboženství a ostatním třídám spo-

lečnosti. Pracovní doba. Nedělní a sváteční klid. Mzda. Akkordní práce. Bratrské pokladny. Nemocenské pokladny. Úrazové pojišťování. Bezpečnostní a ochranná opatření. Tisk a organisace. Na konferenci bylo osm hornických delegátů: z Kladna, z Litic u Plzně, z Příbrami. Dušník, Unhoště, Kublova a čtyři hutniční delegáti: z Unhoště, Něm. Lhoty. Trh. Dušník a Příbrami, Dr. Rud. Horský zastupoval při sjezdě zemský sedmičlenný sbor a horníci z Něm. Lhoty delegovali pro konferenci kaplana Prokopa Holého, jenž byl vlastně duší a řiditelem celého podniku.

Na této schůzi položili delegáti základy k organisaci katolického hornictva a hutnictva v Čechách, jakož i k určitému a jasnému programu jeho. Tento program jest prvním soustavným a podrobněji vypracovaným programem hornictva a hutnictva evropského vůbec. *)

Ale energický, čilý a podnikavý kaplan Prokop Holý pokračoval dále a v r. 1896—97 začal vydávati samostatný list: „Hornické Listy,“ k čemuž mu družstvo „Vlast“ 100 zl. do základu vypomohlo. Tento horlivý kněz nasekol Příbrami řadu spolků a v Příbrami samé chystal se stavěti katolický dům, ale „Hornické Listy“ a volby z r. 1897. připravily mu itelné rány. o nichž v našich kruzích bylo s bolestí vypravováno.

Ze všeho toho vidíme, kterak strana křesťansko-socialní sílila a mohutněla. Mimo celou řadu kněží v Praze i venku objevila se nám řada dělníků, řemeslníků a horníků nadšených pro idee křesťansko-socialní; jmenuji zde ku př. pp. Kolečo, Myslivce, Hovádku, Satorieho, Bystřického, Havelku, Duška, Brože a jiné a jiné, kteří pili a studiem a návštěvami čelných schůzí nabyli ve všeobecných neb odborných otázkách socialních dovednosti a někteří z nich i veliké řečnické dokonalosti. I mohl tedy bez obavy sbor zemské organisace pro Čechy svolati na dny 27. a 28. září r. 1896. do Prahy zemský sjezd delegátů katolického dělnictva v Čechách, na kterémž byl doplněn program sjezdu Litomyšlského a na kterém stala se dvě zvláštní pozoruhodná usnesení. Koop. Fr. Žák vyložil, co je to české státní právo a jaký má pro nás význam, načež přijal sjezd navrženou resoluci, v níž se plným vědomím a s celým srdcem pro české státní právo prohlásil. A mimo to sjezd usnesl se, že se účastní voleb do V. kurie.

Tím se blíží již dosti k samým volbám, ale nemohu k nim dříve přistoupiti, dokud nepromluví aspoň krátce ještě o tisku naší socialní strany a o jiných proudech, kterými jsme se připravovali k veřejné katolické akci vůbec a k volbám zvláště; mám totiž na mysli družinu pro katolickou organisaci v království Českém, Politické tiskové Družstvo sv. Jana Nep. v Hradci Králové, Katolický lidový spolek v Praze a Družstvo sv. Vojtěcha v Praze.

Prvním naším literárně socialním pracovníkem byl p. Václ. Žižka, kterýž od r. 1869. psával do různých časopisů a konečně řídil „Děl. Noviny“, které však r. 1875. zašly. Od r. 1875—85. neměli jsme žádného katolického dělnického listu a nechali jsme úplně volné ruce socialním demokratům. První nový list „Dělník“ založil r. 1885. na Moravě i výtečný muž P. Placidus Mathon, do jehož redakce vstoupil p. Tom. Jiroušek. Na severu Moravy v Prostějově začal vydávati katecheta a prof. Fr. Koželuha socialní časopis

*) Podrobný referát přinesly „Hornické Listy“ čís. 10. roku 1895 ze dne 1. července.

„Vzájemnost“, ale list vycházel pouze rok a splynul s „Dělníkem“. Že naše „Dělnické Noviny“ začaly vycházeti r. 1891., řekl jsem již v 7. čísle „Obrany“. R. 1893. založil v Brně farář Fr. Hošek „Obranu práce, v Mor. Ostravě koop. Tom. Kubiček „Zájmy dělnictva“ a r. 1896—97. kaplan Prokop Holý v Příbrami „Hornické Listy“. I budiž zde konstatováno, že všechny katolické dělnické časopisy až na onen zaniklý Žižkův založili katoličtí kněží, a ti že je z většiny také udržují.

Katolické duchovenstvo založilo ohromnou většinu křesťansko-spolků a nejeden z nich přinesl a přináší pro ně velikých hmotných i jiných obětí. Ve spolcích katolických tovaryšů a jinochů a mužů jmenuje předsedu biskup a předseda jest vždy katolický kněz; ale jak to má býti při křesťansko-socialních spolcích, kteří jsou pouze vládou stvrzeny, nebo při zemském vedení, kdyby se na půdu stanov postavilo? Jedni praví, aby se kněžstvo do popředí nestavělo a v zemských poradách a na valných sjezdech aby ho bylo co nejméně. Divím se tomu! Může li míti socialní demokracie v čele plno židů, kteří nejsou z lidu, proč by neměli býti v našich schůzích vedle dělníků i kněží, z nichž většina vyšla z rolnictva, z řemeslnictva, ano i dělnictva Nemluvím za sebe, ale za svůj stav. Ke komu má členstvo důvěru a koho si zvolí a kdo pro stranu přináší značné oběti, ten ať se přijme a veřejně vystupuje, ať je to laik nebo kněz. Nemusí se dávat knězi přednost, ale nesmí se také stavět za posledního úda členstva. Kdyby se takto poměry vyvíjely, mohly by jednou míti neblahé následky.

Jak mnoho národních spolků kněžstvo založilo a v nich s dobrými křesťany působilo, pro ně se mnoho napracovalo, pro ně se obětovalo, knih pro ně získalo a darovalo, — a hle, když později z různých příčin kněží v nich více nebylo, když zavanul jiný vítr, zahynuly nebo se zvrátily. Proto by bylo záhodno, ať už založí spolek kněz nebo laik, ať jej vede kněz nebo laik, aby každé takové stanovy byly potvrzeny konsistoří a aby předseda spolku k návrhu faráře nebo okresního vikáře byl ve svém úřadě stvrzován biskupem. Jednáť se nám o katolicismus, jenž musí býti ve spolcích, ponejvíce kněžstvem založených, zachován.

(Pokr.)

Pojišťování pro případ stáří a neschopnosti ku práci (invalidity).

Stále doléhavěji a úsilovněji buší sociální otázka, t. j. celý ten spletitý a zadrhnutý souhrn sporů sociálních na brány lidstva, žádající brzkého a vhodného upravení. Státové, vlády a povolání činitelé vůbec nuceni jsou o prostředcích přiměřených přemýšleti a hledati cesty, jak by možno bylo nenasytného rušitele klidu utišiti.

Na poli sociální politiky patří k takovým vhodným prostředkům v tomto směru pojišťování a zvláště pojišťování pro případ stáří a invalidity. Pravdou jest, že kulturní vývin tříd hospodářsky slabších nepokračuje, na mnoze aspoň tak, jak by s ohledem ku vzrůstajícímu blahobytu ostatních tříd společnosti lidské, ano i celých národů žádoucí a spravedlivě bylo. Či vinou tak se děje, těžko rozhodnouti, ač se z pravidla, právem či neprávem, dává vina

oběma stranám. Pouze tolik je jisto, že z povolaných stran ku řešení otázek společenských nedělo se vždycky to, co se díti mělo, ba ani tolik, co se snadno díti mohlo. Nebude se tedy snad nikdo diviti, že pak třídy společensky slabší domáhají se ovšem zatím jen zlepšení hmotných svých poměrů mocí.

Leč, přiměřená nebo obstojná mzda není ještě, zvláště u toho, jehož jediným statkem vezdejším jest pár práce schopných rukou, vším. To ovšem neplatí jen o dělníku. Malý rolník, chalupník, baráčník a množství živnostníků nejen u nás, nýbrž s jistými variacemi i ve státech jiných, nejsou na tom na mnoze lépe, ba mnohdy i hůře, poněvadž pro ně ony ochranné prostředky, jež jiným nejmenší mzdu a nejdelší dobu pracovní zaručují, neplatí.

Dokud tedy dělník, chalupník, malý živnostník a celá hejna t. zv. soukromých úředníků jsou při síle a schopnosti řádné mzdy si dobytí, ještě by to ušlo. Hůře ovšem v případě opačném. Nad hlavou všech těch vznášejí se však stále mnohá nebezpečí. že může přijíti doba, kdy budou potřebovati mnohem více než normální mzdy, že však zrovna v tom čase nebudou mítí ničeho. Je to zvláště nemoc, úraz, nezaměstnanost, stáří a smrt. A všechno to pak hrozí nadělati po případě z lidí dosud řádných proletáře, z těch pak, kteří byli na tyto odkázáni, chudáky a eventuelně i — zločince. Ejhle, vážnost a důležitost snah, které čelí k zamezení snah, majících odvrátiti zhoubné následky uvedených nebezpečí.

Ze snah těch uvéstí nutno, jak řečeno, pojišťování, zejména v těch případech, kdy iniciativa jednotlivce jest nedostatečnou, slabou a kde ani, jako zvláště u dělníka, třídy hospodářsky silnější a přímo účastněné, nejsou nijak ochotny dobrovolně pomoci svou přispěti. Ovšem, jsou zde četné spolky a fondy soukromé, které zvláště pro případ nemoci zabezpečují svým členům jistých výhod, některé pojišťují i proti stáří, jsou zde i pojišťovací společnosti jediné za tím kterým účelem zřízené, které s větší nebo menší humanitou (zvláště některé cizí ústavy!) starají se předem o svůj zisk, nehledě ani k tomu, že se právě o příslušníky těch tříd, které nejsnáze do nouze upadají, ani nestarají a s případy takovými ani nepočítají. Ostatně společnosti takové ne vždycky valně dostávají úkolům svým i naproti těm pojištěncům, kteří perně ale poctivě vydělaný groš s klidnou tváří jim svěřují, očekávajice s bezpečností, že v případě potřeby budou věděti, kam by se obrátili. Každý ví, co myslíme. Nedávná defraudace, ostatně ne jediná, vídeňské pojišťovací společnosti „Austria“ obrátila na sebe pozornost celé veřejnosti, tak že i stát sám uznal, že takhle se ve společnostech takových hospodařiti nemůže a nesmí a vydal resp. obnovil regulativ pro pojišťovací ústavy nařízením ministerstev vnitra, spravedlnosti, obchodu a financí ze dne 5. března 1896, č. 31. ř. z.

To je činnost státu se strany jedné. Stát však, vida důležitost tohoto úkolu sociální politiky, zvláště v oněch případech, kde iniciativa jednotlivce nestačí, zasahuje, nebo nucen účastniti se přímo v provádění pojišťování. Bohužel, že byl začátek v tomto směru pozdě učiněn a že skoro dosud jsme se, aspoň u nás v Rakousku, ze začátků nedostali, pokulhávajice stále za Německem, odkud byla vlastně celá myšlenka k nám převedena. Tam totiž již v minulém desíletí na pokyn knížete Bismarka zavedeno pojišťování proti nemoci v r. 1883, proti úrazům r. 1886 a proti stáří a invaliditě r. 1889,

při kterémžto posledním platí podnikatel polovici a dělník též, stát pak podává oběma ruku a zavazuje se platiti 50 marek pro každého pensistu.

Pojištění životní mohlo ovšem zavedeno býti od té doby, kdy matematika a zvláště statistika byla s to, aby poskytla dostatečný substrát, aby nebyla smlouva za tou příčinou uzavřená, pouhou sázkou. Čím více se statistika zdokonaluje a zpodobňuje, tím více stává se pojišťování toto reelnějším, přesnějším. Odtud ten pozdní začátek pojišťování na život a ten rozvoj teprve za našich dnů.

Ze států evropských, který mimo Německo pojišťování proti stáří zavedl, je Belgie, kde je dobrovolná státní pojišťovna starobní, založena od r. 1853. Ve Francii podán byl návrh podobný v r. 1895. V Anglii uvéstí sluší návrh Chamberlainův „o starobních důchodech“ z r. 1894, dle něhož jedná se o podporu starobního pojišťování státními příplatky v ten způsob, že by každý člen výpomocných pokladen platil na své pojištění starobní od svého 18. roku jistou sumu a stát by příplácel. Švédsko předložilo osnovu pojišťování proti stáří a invaliditě r. 1895. Návrh zajímavý je tím, že zde různé typy pojištění životního shrnuty v jedno, t. j. že tato osnova zahrnuje souborné pojištění pro předčasnou invaliditu (vzniklou z úrazu nebo živnostenské nemoci), pro normální invaliditu (stáří) a pro případ úmrtí (ve prospěch sirotek do dokonaného 15. roku). Pojištění to je zde povinné a vztahuje se i k ženám. Roku 1891 zaveden zvláštní druh pojišťování proti stáří, či spíše chudinské podpory, i v Dánsku, dle něhož každý nemajetný, 60 roků starý občan má za jistých podmínek právo na nutnou podporu k výživě, kterou nese na polovic obec jeho bydliště a na polovic stát. Rovněž i v Rusku jedná se o pojišťování životní, které bude snad zahrnovati do sebe jakýsi druh pojištění proti stáří.

Ačkoli nelze pochybovati o upřímnosti a vážné snaze všech těch uvedených států a zvláště Německa, aby uleveno a přispěno bylo třídám hospodářsky slabším, přece není zde úkol jejich na tomto poli vyčerpán a všeobecně se uznává, že dosud praktikovaná soustava pojišťovací jest jen velikou splátkou na společenský dluh našich časů, ať již ve směru tom, že pojištěný z příspěvků pojišťovacích ukojiti by mohl jiné svoje potřeby, ať hmotné, kulturní atd., již proto, že pojišťování to není ještě úplné. Tak teprve budoucnost povolána, aby i na tomto poli dílo dovršila.

Přicházíme k Rakousku.

V Rakousku vzdor tomu, že vážné počalo se mluvit o pojištění pro případ stáří a invalidity již asi před 15 lety, jsme, jak se podle všeho podobá, posud jen v začátcích.

Jak jsme již uvedli, postaraly se mnohé státy evropské zavéstí toto pojištění všeobecné a — někde s větší, někde s menší ostroží — nucené, leč přece posud většina států trvá na stanovisku vyčkavacím, spoléhajíc po většině na svépomoc svých příslušníků, po případě na prohlédavost a spekulaci podnikatelů. U nás také dosud nejrozšířenější je tento druhý systém, tak že si zajisté na nedostatek ústavů (ať už domácích, ať cizích) které „důchody a kapitály pojišťují,“ a sice vzájemně nebo na pevně stanovenou prémii, nařikati nemůžeme. Všelíjaké ty spolky, fondy a jednoty, bez ohledu na velikost území své působnosti právě proto, že jsou sdruženími svépomocnými, živoří a nepomáhají. Není tomu tak dávno, co si sama zemská

jednota řemeslnických a živnostenských společenstev, tedy oboru výrobního, kde je organisace již samým zákonem dosti tuze provedena, naříkala do neúčelnosti společenstev resp. členů jejich vzdor tomu, že výhody touto korporací poskytované (mezi jiným i zaopatření pro případ stáří a neschopnosti ku práci) jsou zajisté cenné. Tolik je zatím dosavadní zkušeností dokázáno, že takového významu jako mají t. zv. trades unions v Anglii (velká odborná sdružení dělníků) naše svépomocná sdružení sotva dosáhnou, poněvadž v povaze lidu — nejen u nás nýbrž i v jiných státech — nebylo a není dosud oněch silných osobních vlastností, jež zmíněným jednotám anglickým zjednaly jich dnešní význam a váhu.

A ten všemohoucí stát, od něhož dosud pomoc a spásu v každém směru hledáme a očekáváme? Ten dosud — nic, aspoň nic takového, co by se rovnati mohlo pozitivnímu zásáhnutí v rozřešení tohoto úkolu na poli učetné socialní politiky. Vydání regulativů snažících se, zabezpečiti „spořádané“ hospodářství pojišťovacích podniků soukromých nebo snad nějaká málo vydatná péče o uvedené svépomocné korporace, majících pravidelně ve svých stanovách na starosti zaopatření aspoň ve stáří, je velmi málo.

Psalo se sice již zrovna před 10 lety, když nyní platný zákon o pojišťování starobním v Německu již na říšském sněmě projednáván byl, že i u nás po provedeném pojišťování proti úrazům (zák. z r. 1887) a nemoci (zák. z r. 1888) přijíti musí brzy k pojištění pro případ neschopnosti ku práci.

Pokud známo, zanášeli se již tehda odborníci v ministerstvu vnitra a obchodu vážně touto otázkou. A již tenkrát se uvádělo, že má býti platno nejen pro průmyslové dělnictvo, nýbrž pro lid pracovní (snad nemajetný nebo méně majetný!) vůbec. Probírána statistika, hledány zkušenosti států cizích a pak celá akce usnula. Z uplynulého právě období říšské rady zmíniti se nutno o iniciativním návrhu posl. Alfreda Ebenhocha, člena strany konservativní, podaném r. 1895. Návrh týkal se tenkrát jenom industrialního dělnictva požaduje, aby pojištěnými byli všichni, jichž dotýká se zákon o pojišťování dělnictva proti úrazům. V něm rozřešena způsobem pro dělnictvo zajisté stkvělým otázka placení premií (příspěvků), tak že podnikatelé platiti mají 70%, pojištěnci 10% a zbývajících 20% stát. V Německu přispívá stát určitým obnosem (50 m. ročně) ku každému důchodu, ostatek zapravuje podnikatel a pojištěnec na polovici. Zároveň zakázáno v návrhu přesunutí placení příspěvků s podnikatele na dělníka. Návrh tvoří nyní po zahájení nové říšské rady zajímavý historický doklad k tomu, jak se stát o třídy hospodářsky slabé starati má a trouláme si říci, že zajisté k nemalé radosti podnikatelů, kteří již nyní prý valně jsou přetiženi příspěvky k pojištění úrazovému a nemocenskému. Že i dělnictvo samo nepřestalo se domáhati přímého zasažení státu v této otázce, souditi možno i z toho, že když loňského roku chystala se vláda po provedené anketě úrazové k anketě nemocenské a pozvala k ní dělnictvo, uložilo toto na sjezdě delegátů zástupcům svým, domáhati se při této příležitosti osobního pojištění obecného a zvláště pojišťování starobního a invalidního. Zajímavo je, že bylo se dožadováno pojištění všech osob při výrobě zaměstnaných, tedy nejen při průmyslu (i domácím!), nýbrž i při zemědělství. Byl-li to povoláný hlas dělnictva, je těžko říci, aspoň hlas socialně demokratického dělnictva toho původního rázu aspoň tu nebyl, po-

něvadž toto v protokole sjezdu Hainfeldského z r. 1889 prohlašuje, že „pojišťování dělnictva, jádra sociálního problému se nedotýká a že zařízení, které v nejpříznivějším případě k práci neschopnému poskytuje skrovnou, jím samým draze zaplacenou almužnu, nezasluhuje jména sociální reformy.“

Leč i stát resp. vláda sama projevila během posledních let určité známky života v této otázce a tentokráte zdá se, že se nejspíše dostaneme k začátku. Je to zavedení starobního a invalidního pojištění soukromého o úřednictva, mužského i ženského, s nároky pensijními i bez nich. Kdo je takovým soukromým úředníkem, vypočteno v dotyčném nařízení prováděcím. Vyjmuty jsou železné dráhy (soukromé) a podniky plavební. — Sčítací archy doručeny úřednictvu prostřednictvím majitelů podniků, vráceny však měly býti přímo živnostenským úřadům. Prozatím však jest i tato akce pouhým, jinak velké chvály hodným, úmyslem.

To by bylo dělnictvo (ať již jen průmyslové nebo též zemědělské) a soukromé úřednictvo, které za dnešních poměrů jest naproti uvědomělému a zorganizovanému dělnictvu zvláště ve velkých průmyslových střediskách mnohem hůře postaveno. A stranou od těchto čekají zatím jiní, na něž dosud rozhodující činitelé ani si nevzpomněli. Jsou to především samostatní malozivnostníci a maloročníci, z jejichž řad slyšíme stále otázku: a kdo se má postarati o nás v případě stáří a neschopnosti ku práci, o nás, kterým dosud ani v případě úrazu, ani v nemoci, od nikoho pomoc slíbena není? O kapitálu, majetku a o nějakých větších úsporách pravidelně mluvit nelze. A pojištění u soukromých společností? Čtete někdy upřímné slovo o této otázce z řad lidu nemajetného a uvidíte, že u těch, jimž na dobré vůli, postarati se v případě nouze o pomoc, nechybí, že u nich tříští se snaha ta o přílišnou drahotu, nehledě ani k tomu, že v případě nouze před určeným pevným termínem nebo ne docela přesného dodržení platebních podmínek mnohdy pojištěnému značné ztráty vzrůstají. Ostatně je nehybnost a též i neochota mnohých pojišťovacích ústavů proti pojištěným z chudších tříd známa.

A přece není třeba, aspoň u nás, choditi do daleka a stěžovati si do nekulantnosti ústavů soukromých, když máme již ústav jen z čisté a pouhé humanitní snahy zřízený, jehož záslužné snahy a působnosti dosud proto nikdo z povolaných si nevšímá, že ústav ten tak blízko a že není praeceptoru, jenž by jej na ústav upozornil.

Je to „Zemský pojišťovací fond cis. Františka Josefa I.“ v Praze. Několik slov o vzniku. U příležitosti jubilea 40letého panování nynějšího mocnáře usnesl se zemský sněm v lednu 1888, že zřízen bude zemský fond, při němž dělníci a čeledě budou se moci pro případ stáří, předčasné invalidity nebo smrti buď sami pojistiti nebo zaměstnavateli svými pojištění býti. Jako základní kapitál věnováno z prostředků zemských půl mil. zl. splatných v pěti po sobě jdoucích ročních lhůtách po 100.000 zl. Fond tento vzrostl před tím, než ústav činnost svoji zahájil (t. j. počátkem dubna 1895) munificencí města Prahy, některých okresů a i soukromníků na 558.108 zl. Mimo to stává ještě jiný fond t. zv. bonifikační o obnosu dosud 30 000 zl.

Po některých změnách a doplňcích původního návrhu stanov zařízení fond tento za tím účelem, aby osoby nemajetné nebo méně majetné mohly si pro případ stáří pojistiti důchody docela bezpečně a řekneme hned — lacině. Poněvadž pak 1. lednem t. r. mohou býti pojištěni příslušníci

čeští v obvodu rakousko-uherského mocnářství usedlí a pak všichni státní občané rakouští vůbec, mají-li v Čechách aspoň po 3 léta své řádné bydliště, učiněn byl fond tento přístupným každému, kdo pojištění tohoto druhu dosíci chce. Osoby zmíněné mohou též od jiných pojištění býti a je zajisté pravdou, že zejména majitelé velkostatků, kteří na rostoucí nedostatek sil pracovních na venkově si naříkají, zabezpečiti si mohou lidumilnou a jistě i účelnou péčí o budoucnost svých zřízenců, kmen oddaných a vyblídkou na bezpečnou podporu ve stáří poutaných služebníků. To ovšem platí ohledně zaměstnavatelů vůbec. Podle nedávno uveřejněné noticky fondu pojišťovacího se tento druh pojištění v poslední době vzмáhá.

Pojistiti možno důchody nejméně po dokonaném 55. roce pojištěného. Nesmí však předem ani rok určen býti. Vkladů možno učiniti více, nesmí však celkem důchod pojištěný obsahovati více než 360 zl. Je to ústav chudých, ustanovení tedy rozumné. Leč není vázán pojištěný na důchod a vidí-li, že by se mu kapitál lépe hodil, může místo důchodu onen určitý kapitál žádati. Volnost pojištěného a hybnost ústavu, jeví se mimo jiné zvláště v tom, že každý může libovolně a kdy chce a může vklady pojistné činiti. Když se mu dobře daří, uloží více, když se mu zle vede, může vůbec přestat ukládati. V případě takové nouze může naopak pojištěný polovici svých vkladů vypověděti a tyto vrátí se za podmínek ve stanovách ustanovených i s mírným úrokem. Nebo, což jest vlastně totéž, může si pojištěný až do polovice vkladů vyžádati výpůjčku. Když pak by se stal pojištěný trvale z jakékoli příčiny úplně výdělkem neschopným, nedoživ se ani 56 roků, může mu býti poukázán doživotní důchod pravidelně ovšem vypočtený na základě dosavadních vkladů ihned. Mělo-li by se však pojištěnému tímto způsobem dostati důchodu velmi malého, může mu ze zmíněného fondu bonifikačního (30.000 zl.) poskytnut býti se svolením zemského výboru důchod vyšší, zlepšený. Ostatních výhod (zvl. vyloučení exekuce na pojistné) pomíjíme.

Uvážíme-li dále, že náklady správní (režijní) z fondu základního se zapravují a tak tedy, že t. zv. režijní příplatky ústavů soukromých zde odpadají a že mnohé samosprávné sbory (okresní výbory a představenstva obcí), ano i spolky a záložny a spořitelny k bezplatným službám jednatelským se nabízejí, nahlédne každý, že pojištění to musí býti poměrně laciné. Že provise agentů u soukromých ústavů pojišťovacích nejsou položkou nikterak nepatrnou, dokázal nedávno kdosi vypočítav, že jen v Čechách takové provise činí ročně daleko více než 1,200.000 zl.

Ať již nová říšská rada do kyselého jablíčka z této větve kousne jakkoli, tolik je jisto, že to bez vůdčí zásady donucení nepůjde. Důkazem uplatnění této zásady při tomto pojišťování v Německu a dosavadní malý úspěch pojišťovacího fondu českého. Dobře praví v časopise „Gegenwart“ neznámý pisatel: Veškery pojišťovací ústavy státní ukazují, pokud nejsou obligatorními a nucenost řádně se neprovádí, pozoruhodnou nechuť a bezúčastnost publika, zajisté k velké radosti a prospěchu soukromých ústavů pojišťovacích.

jt.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

Duše lidská vychází z brahmy, jako jiskra ohně sálajícího, proto jest nekonečná, jako brahma; ona sama jest bez vůle a činu, brahma působí v ní; zlo, kterým duše lidská strádá, záleží v tom, že spojena jsouc s tělem se vyskytuje ve stavu své přirozenosti odporném, podléhá působnosti a trpnosti světa klamného a postrádá klidu a blaženosti brahmovy, která její přirozenosti přísluší; proto směřuje všeliká snaha k tomu, aby se zbavila těla nerozumné skutky kajicnosti a obětavosti konajíc, světa klamného se vzdalujíc, do svého nitra se uchylujíc, brahmovi sebe celou zůstavujíc, brahmu nazírajíc, s ním se slučujíc, jím se stávajíc; kdo se takto vysvobodil, jest všelikého hříchu prost aniž podléhá zákonu mravnímu a jako nemůže ani hřešiti, tak nemůže prokazovati činnost ctnostnou, požívajíc klidu nečinného; tohoto stavu dochází duše lidská, když stěhujíc se prošla mnohými těly.

Zdaž umí indická filosofie brahmanská vyhoviti porušenou přirozenost lidskou?

2. Názory, které se mohou nazývati filosofickými, podal Čiňanům jediný Laotse v 7. stol. Tao (rozum, cesta) jest první prvoť, bytost nepochopitelná, dokonalá, která dříve bytovala, než vzniklo nebe a země: je to bytost netelesná, neviditelná, všude přítomná, prvoť všech věcí, základ všeliké mravnosti, ochránce dobrých a útočiště hříšníkův; z ní vycházejí všechny věci a do ní opět se vracejí; všecko jest zbožněno. Je tedy tato soustava taoismus, modlářský pantheismus. Mravouka této soustavy jest spíše negativná, jako Tao sám; ctnost záleží v nečinnosti; cílem snahy lidské jest vláda duchová, býti prostým náruživosti, bez překážky uvažovati věčný rozum, zbaviti se všelikého nepokoje a tělesného pohybu a posléze se spojit s věčným rozumem.

Zdaž umí čínský taoismus theoreticky a prakticky všebožecky vyhoviti porušenou přirozenost lidskou?

3. Také buddhismus chce býti učením filosofickým. Než co předkládá svým přátelům? Nicota, nirvana, jest pravá podstata všech věcí; vše, co pokládáme za skutečné, jest bez obsahu, bez podstaty; zlo a bol vzniká tím, že lpíme na jedinečné jsoucnosti. Proto uloženo jest člověku sebe osvoboditi od zdánlivé jsoucnosti, vrátiti se k původní nicotě, zhasiti v sobě osohní a jedinečnou bytost a jsoucnost, ponořiti se do nirvany. K tomu cíli dospěje člověk asketikou a mystikou, podnikne-li nejhorší pokání, děsná muka. Zničí-li takto své sebevědomí jedinečné a zmizí-li v nirvaně, stává se bohem, buddhou, a jest pánem nade všemi věcmi; nepodléhá zákonu, nemůže hřešiti; zbavil se pout, jež na člověka vrhá příroda, stal se spasitelem a dobrodincem pokolení lidského.

Zdaž umí učení buddhistické vyhoviti porušenou přirozenost lidskou?

4. Podle filosofie Peršanů jsou dvě prvotě nejvyšší mezi sebou protivné, Ormuzd, světlo nejčistší, nekonečné, bytost nejmoudřejší a nedokonalejší, stvořitel všeho dobra, a Ahriman, nečistá, temná bytost, původce temnoty a všeho zlého; tvorové dobří bojují s tvory zlými. Duše lidské pocházejí od Ormuzda a bydlely kdysi v nebesích; spojeny jsouce s těly účastnými se staly obecného světového boje dobrých tvorů se zlými, ve kterém mají

Ormuzdovi sloužiti a odporovati Ahrimanovi. Boj člověka proti zlému netýká se nitra jeho, je toliko zevnější; odporovati má zlému, jež jest ve světě a jeho vlastním těle; cílem boje není zdokonalovati sebe mravně ve svém nitru.

Zdaž umí filosofie perská vyhoviti porušenou přirozenost lidskou?

5. V Asii východní a Egyptě setkáváme se s naturalistickým dualismem. Od dvou božstev, jednoho plodícího a druhého rodícího původ svůj má vše. Že taková spekulace neumí hojiti porušenou přirozenost lidskou, jest patrné.

6. Starší přírodní filosofové řečtí: Thales Miletský, Anaximander, Anaximenes, Diogenes z Apollonie a Heraklit Efeský všímali si výhradně zevnějšíšku přírody, hledali látkovou prvot věcí a vyšetřovali způsob, jakým věci z prvotě látkové vznikají, totožnice ji s příčinou účinnou a vysvětlující z ní vznik věcí dynamicky; zve se tedy jejich směr hylozoismus (hyle látka, hmota, zoe život) čili dynamismus. Pozorujme z nich Heraklita, jenž žil v 6. stol. př. Kr. Heraklit nazývá prapůvodem všech věcí aetherský oheň, jenž jest zároveň božským duchem vše vědoucím a řídícím, z něhož věci vycházejí cestou dolejší, zhušťováním, silou nepřátelskou, a k němuž se vracejí cestou hořejší, rozřeďováním, silou přátelskou. Na cestě dolejší jest zlo, na hořejší dobro. Obě síly jsou mocnosti kosmické praohni vtomné. Svět tedy jest božstvím rozděleným. Utváří se svět v ustavičném kruhu vycházeje z ohně a opět do něho se vrací; tedy co jest ve světě, jest v ustavičném toku vzniku a zániku; jedenkrát síla přátelská nabude převahy a svět se rozplyne v praohň; po té však nabude převahy síla nepřátelská, nový svět vznikne. Tedy dvojí běh trvati bude bez konce. Duše lidská jest částí praohně, z něhož vyšla, částí obecného rozumu nebesa obsahujícího a vše řídícího; že se spojila s tělem, slouží jí ke zlu; až se vrátí do praohně, život povede pravý.

Zda uměla starší filosofie Řeků přírodní hojiti porušenou přirozenost lidskou?

7. Pythagorovci od 6. stol. přihlížejíce ne ke vzniku z pralátky, ale k bytnosti věcí, hledali prvot formálnou a totožnili ji s číslem. Kladli dvě příčiny všech věcí skutečných: nekonečné čili neurčité, prvot trpnou a konečné čili určité, prvot činnou; nekonečné jest konečným omezeno, určeno; výsledkem tohoto poměru obou prvotí jest věc skutečná, kterou sluší pokládati za veličinu buď arithmetickou nebo geometrickou. Věci skutečné mají se k sobě vespolek poměry určitými; proto pojmy veličiny a poměru jsou ve věcech skutečných hlavní a základní. Avšak číslo v sobě chová i veličinu i poměr; proto jest číslo nejen arithmetickým, ale i metafysickým a fysickým základem všech věcí. Všecky věci skutečné tvoří spořádaný, harmonický, hudební celek, svět, jenž má podobu koule a v jehož středu jest oheň, prvot vše oduševňující a oživující.

(Pokrač.)

Časové zprávy.

Nařízení ministrů: vnitra, spravedlnosti, financí, obchodu a zemědělství ze dne 5. dubna r. 1897 ohledně užívání zemských jazyků při úřadech v království Českém.

§ 1. Úřadové soudní a státní zastupitelstva, jakož i úřadové podřízení ministerstvům vnitra, financí, obchodu a zemědělství v království Českém, jsou povinni vydávati stranám na ústní i na

pisemná podání vyřízení a rozhodnutí v onom z obou zemských jazyků, v jakém podání bylo sepsáno nebo ústně učiněno.

§ 2. Protokol o prohlášení stran má býti sepsán v onom z obou zemských jazyků, v němž prohlášení bylo se stalo.

§ 3. Dokumenty a jiné listiny, jež sepsány jsou v jednom z obou zemských jazyků a jež dodány byly úřadům jako přílohy a pomůcky k úřednímu použití netřeba vůbec předkládati.

§ 4. Ona úřední vyřízení, jež nebyla vydána na zakročení stran, mají býti sepsána oním jazykem zemským, kterým mluví osoba, pro niž vyřízení jest určeno. Není-li známo kterého jazyka užívá, anebo není-li to některý z obou jazyků zemských, má býti užito onoho zemského jazyka, o němž lze podle podstaty věci a místa, na kterém se strana zdržuje, předpokládati, že mu porozumí.

§ 5. Ustanovení § 1.—4. platí též, pokud se týče obcí a samosprávných orgánů v království českém v oněch případech, kde tyto orgány za strany pokládají sluší.

§ 6. Výpovědi svědků mají býti pojaty do spisů v jednom z obou jazyků zemských, v jakém byly učiněny.

§ 7. Úřadové v § 1. tohoto nařízení naznačení jsou povinni při veškerém úředním jednání, jež děje se za tím účelem, aby vyřízena byla určitá věc a o ni rozhodnuto, užívati onoho zemského jazyka, v němž podání buď ústně či písemně bylo učiněno. Zejména mají býti v tomto jazyku podávány návrhy a mají se diti v jazyku tom porady v senátech.

V úředním jednání, jež nestalo se na zakročení strany, má býti užito buď obou zemských jazyků, nebo jednoho z nich. Třeba-li k vyřízení některých záležitostí naznačených v § 1. a 2. tohoto nařízení písemných styků s jinými zeměpanskými a ne vojenskými úřady v zemi, platí také v tomto případě druhém. Pokud se týče styků s úřady mimo zemi a s úřady ústředními, má zůstatí při dosud platných předpisech.

§ 8. Veškeré úřední vyhlášky, jež určeny jsou pro celou zemi, mají býti vydávány v obou jazycích zemských.

Úřední vyhlášky, určené toliko pro jednotlivé okresy a obce mají se diti

v onom zemském jazyku, který v té které obci nebo v tom kterém okrese jest obvyklý.

§ 9. Súčastnéno-li v některé věci několik stran a užívají-li různých řečí zemských, mají úřadové naznačení v § 1., neshodnou-li se strany, aby vyřízení stalo se v jednom z obou jazyků, vydati rozhodnutí v obou jazycích zemských.

V úředním jednání, jež slouží k vyřízení nebo k rozhodnutí ve věci, v nížúčastnéno několik stran, má býti užito, pokud v tomto nařízení není obsaženo ustanovení jiné, jazyka v jakém bylo učiněno původní podání.

V případě, že by se strany neshodly, má býti užito též druhého jazyka zemského.

§ 10. Ve věcech trestních má spis obžalovací, jakož vůbec návrhy, usnesení a rozsudky a vůbec vše, co se týká obžalovaného, sepsáno býti v onom zemském jazyku, kterého užívá obžalovaný.

V tomto jazyku má býti též provedeno závěrečné přeličení, v tomto jazyku mají býti sepsovány protokoly jednací a v něm konány mají býti řeči státního zástupce a obhájce, porady soudu, jakož i prohlásování rozhodnutí a usnesení soudních.

Od tohoto ustanovení má býti upuštěno jen tehdy, když z ohledů na mimořádné poměry, zejména se zřetelem na sestavení porotní lavice provéstí by se nedalo, anebo kdyby obžalovaný sám toho žádal, aby užilo se druhého jazyka zemského. Při závěrečných přeličeních s několika obžalovanými, již ne užívají jedné a téže zemské řeči, má se konati závěrečné přeličení v onom jazyku zemském, jež soud uzná za vhodný.

Ve všech případech mají býti výpovědi obviněných a svědků sepsány oním zemským jazykem, v jakém byly učiněny.

Obžalovanému má pak býti prohlášení i rozsudek vydán na žádost v jazyku kterého užívá

§ 11. Ve sporech civilních má býti protokol sepsán jazykem, v němž se jedná. Nemluví-li ale strany jedním a týmž jazykem zemským, v jazyku zemském, v jakém sepsána je obžaloba. Výpovědi svědků, znalců i stran, jež vyneschnuty byly za tím účelem, aby podaly svědectví, mají býti v každém

případě protokolovány jazykem, v jakém byly činěny.

Totéž ustanovení platí ohledně projevů stran při soudu a ohledně prohlášení, jež při ústním jednání byla učiněna, pokud neobsahuje protokol výhradně jen úhrnné líčení toho, co ústně byly strany prohlásily. Soud má při ústním řízení jednati oním zemským jazykem, v němž strany jednají.

Súčastní-li se několik stran, jež při ústním jednání různých užívají jazyků zemských, má soud jednati jazykem v němž učiněno bylo původní podání, po případě má jednati v obou jazycích zemských. Jinak ale má soud dotazovati se stran, jakož i všech ostatních v jednání účastněných osob, v jejich jazyku, rozhodnutí a usnesení soudní však vydati v obou jazycích zemských.

Veškerá soudní prohlášení musí býti protokolována jazykem, jakým byla soudcem publikována.

Stala-li se publikace v obou jazycích zemských, má býti na žádost strany také v obou jazycích zemských do protokolu zanesena.

§ 12. Zápis do veřejných knih, do desk zemských, do knih horních, do knih pozemkových, do knih vodních a do knih depositních, pak do rejstříku protokolovaných firem obchodních a jiných seznamů veřejných mají se státi jazykem, v jakém byla podána žádost za jich provedení, po případě jazykem, jakým sepsáno bylo rozhodnutí, na základě kterého zanáška státi se má. V témž jazyku mají býti také sepsány intabulační klausule na listinách.

Výpisy z těchto knih a rejstříků díti se mají jazykem, v jakém jsou zaneseny.

§ 13. Při všech zeměpanských pokladnách a úřadech v království českém, jež s penězi manipulují, má ohledně kasovních žurnálů a výkazů pokladních a ostatních pomůcek kasovních, jichž třeba orgánům ústředním k vykonávání kontroly a k sestavení občasných výkazů, zůstatí při dosavadních jazykových předpisech.

Totéž platí ohledně vnitřní služby a manipulační při poště a telegrafů a při oněch průmyslových podnicích, jež bezprostředně jsou podřízeny eráru, jakož i pro vnitřní službu a manipulaci při poštovních spojitelnách. Konečně i

ve vzájemném styku těchto úřadů a orgánů

Také ohledně větších neerárních ústavů poštovních má býti pokud možno, užito ustanovení tohoto nařízení.

§ 14. Ve styku zeměpanských úřadů naznačených v § 1. s orgány samosprávnými jednati se má úředním jazykem těchto orgánů.

§ 15. Platnost jazyka služebního vojenských úřadů a četnictva tímto nařízením nijak není dotknuta, pokud se týče styků těchto úřadů a potřeby vnitřní jejich služby.

§ 16. Nařízení to nabude platnosti v den jeho prohlášení a tím dnem pozбудou zároveň platnosti všechna ostatní nařízení, pokud v nich obsaženo, co přičí se předpisům obsaženým v nařízení tomto.

* * *

Nařízení ze dne 5. dubna 1897 ve příčině jazykové způsobilosti úředníkův, ustanovených při úřadech v království českém.

§ 1. Úředníci při soudech a státních zastupitelstvech, jakož i při oněch úřadech v království českém, jež jsou podřízeny ministerstvům vnitra, financí, obchodu a zemědělství, a kteří ustanoveni budou po 1. červenci roku 1901, musí vykazati se znalostí obou jazyků zemských ve slově i písmě.

§ 2. Průkaz o této způsobilosti buď podán buď při praktické zkoušce, která pro obor, v němž úředník jest zaměstnán, je předepsána anebo zkouškou zvláštní, které podrobiti se musí každý úředník nejdéle tři léta po tom, když byl do služby státní vstoupil. Tato zkouška může býti manipulačním úředníkům prominuta, když průběhem působnosti své na zkoušku znalost jazykovou prokáží.

Poddůstojníkům, kteří mají certifikát a do Čech jsou příslušni, může odborný ministr ve zvláštních případech průkaz jazykové způsobilosti prominouti.

Blíží ustanovení o zkouškách budou vydána zvláštním nařízením.

§ 3. Nehledě k tomuto ustanovení, má býti již nyní o to postaráno, aby v každém odvětví správy státní, pro kteréž nařízení tato platí, obsazena byla místa úřednická, hledě ke skutečné potřebě, úředníky obou zemských jazyků znalými.

Z poslední doby. (Ministerská krise. Jazykové nařízení. Liberální antisemitismus. O říšské radě. Socialisté a pokrokaři. Vyšší studium žen. Bratři křesť. škol) Že jsme měli ministerskou krizi, už je snad zapomenuto, trvalať jen přes noc a bylo po ní Ministerstvo zůstalo jak bylo. Ale objevila zajímavou věc: říšská rada má autonomistickou většinu. Nová idea rakouská, idea proticentralistická, jak ji bylo nyní století v době absolutismu vypracovalo, a jak ji ještě v horší formě prováděla německo-centralistická většina, nová idea autonomistická, Rakousku jedině přirozená, razi si vítěznou cestu. Nebude-li násilně zadržena, bude pokračovati dále, až dospěje k nějakému modernímu federalismu a k platnosti práv jednotlivých státoprávních skupin. Malinkým krůčkem, který zajisté učiněn též pod vlivem říšské rady a jejího složení, ne-li k vyplnění práv státoprávních, ale aspoň k rovnoprávnosti jazykové, stalo se jazykové nařízení 5. dubna, jež pro jeho důležitost uvádíme svrchu celé. Mnoho toho není, ale aspoň napraveno částečně ponížení, v němž český národ se nalézal. Němci liberálové a nationalové zuří proti němu, křesťané nikoliv. Je tu zase viděti, jakou ohyzdou je ta „liberální“ svobodomyšlnost, že je vlastně právním pláštíkem pro sobectví, náboženskou porušenost a pro šovinistické násilnictví. Ale jazykové nařízení zůstane v platnosti přece. Pro nejbližší okamžik nebude jeho účinky příliš znamenati, ale časem přijde k platnosti a poznán bude jeho význam. My Čechové jsme ještě tak málo národně sebevědomi, aspoň pokud se administrace týče, že si musíme na ně takřka teprve zvykat. Leckde skoro se budou báti uváděti je v platnost. Ale až několik let přejde a ono se vžije, ukáže se, že krůček stane se hodným krokem. Naše děti budou se jednou tomu nesmyslu diviti, jak vůbec mohlo býti v Čechách německé úřadování. Už jednou jsme pravili, že právě na jazykové otázce lze viděti, jak se vracíme opět ku svým právům. Časem vyličíme podrobněji osudy české řeči za posledních padesát let. Ministerský předseda usiloval o to, aby ve většině zastoupen byl živý ústavověrný; stál na svém požadavku velice pevně. Mohlo by se tedy zdáti nemíst-

ným, uváděti jazykové nařízení v souvislost s převahou autonomistických živlů na říšské radě, ale souvislost je tu, byť i proti vůli vysokých kruhů, nebo centralismus nikdy by ho byl nedal. Národní poměry říše pak přinesou to samy sebou, že jazykovým nařízením sesílí skupiny národní. administrativně se sází a ohraničí, což konečně není už malý krůček, ale basis pro myšlenku státoprávní historických skupin. Odtud lze si vysvětliti to německé vzburčení. Nebo je jeho příčinou jediné „svobodomyšlné“ němčourství? Bylo by to velmi zlou známkou z mravu, ale možné je i to. Liberalismus všady působí ohyzdně, ať v náboženství, ať ve vlasenectví, ať v národohospodářství. V poslední době začíná být antisemitským. Už předešle jsme pravili, že jedná nelogicky a nemravně vždyť liberalismus jest pokřtěný „šlachan aruch“. je emancipovaný rabínismus. Antisemitismu chytá se patrně ze sobectví na oko, aby uhlájl svou moc, nebo dnes skutečně moc pochází z lidu. Ale dostane-li se liberalismus do antisemitismu, bude v něm působiti brutální mocí, tak že brzy lepší živlové, kteří jako křesťanští socialisté myslí především jen na spravedlivou emancipaci křesťanského lidu z moci vykořisťujícího a znemravňujícího kapitalismu, od antisemitismu by se odvrátili a lid z jednoho zla upadl by do druhého; zpomoženo by mu nebylo. Bez křesťanského momentu stal by se antisemitismus násilím, sobectvím, my ale chceme, aby idea vymáčení z područí kapitálu měla i křesťansko-mravní stránku, aby hojila společenské rány, které liberalismus lidu zasazoval. A proto dlužno liberály od řad křesťansko-sociálních udržovati ve vzdálenosti. To by tak byl pěkný pořádek, aby za všecku práci, za všecky potupy, za všecky oběti, které ve prospěch křesťanského lidu bodí sociálové naši přinesli, páni liberálové, dlouholetí otroci a lokajové z předsíní židovsko-liberálních, olízali smetanu, která již již se tvoří. — Říšský sněm poskytoval v prvních svých schůzích obraz pntyky. Tu se křičelo, řvalo, pěstmi tlouklo, nadávalo, až hrůza bylo. Výkvět národa! Slušnost vzdělaných lidí zachovávali jen konservativci. Zprvu byly to haličské volby, pak jazykové nařízení, jež čeřily krev. Až nastane vážná

práce, zůstane většina poslanců doma a parlamentarismus bude v úpadku; tak totiž bude se pak psáti. Že na tomto snižování úrovně společenské vzdělanosti měli účastenství i socialisté rozumí se samo sebou, ale bylo i patrné, že jsou zdární synové liberalismu; pokrokoví, liberální a nationalní Němci v ničem s nimi si nezahladili. Steiner pravil na př. na Kladně, že v boji o zásady nelze se ohlížeti na „čestnost zbraně“ (N. L. 12. dubna), t. j. účely socialistické; cíle Adlerovy et cons. posvěcují každý prostředek. Tuto mravní úroveň liberálové dříve tajili; jich synové ji veřejně prohlašují. Nyní s nimi dostala se až do parlamentu. Mimochodem zde podotýkáme, že na Kladně red. Hajn prohlásil se proti socialistům pro státní právo české z té příčiny (dle N. L.), poněvadž strana pokroková nechce, aby šlechta, klerikálové a zpátečnické živly nám ho dobyly. Může-li býti zajímavějšího doznaní? Celé to vlastenecké státoprávníctví nejmladších liberálů tedy není než faleš a farisejství, předstírané nadšení jen proto, aby katolíci neměli vlivu v národě. Snad jinak páni pokrokaři hodili by státní právo také mezi staré haraburdí, vždyť jsou především proti náboženství. Vůdce pokrokařů stal se antisemitou. Patrně ne proto, aby lidu českému pomohl, ale aby zamezil, aby mu nepomohli křesťanští sociálové. Velmi výborné. A tito zaslepení, fanatismem zotročení živlové nadávají jiným zpátečnickům! Což je většího zpátečnictví nad duševní otroctví a zaslepenost? Na říšské radě konservativci ukázali se býti jedině živlem spravedlivým a společensky slušným. Jich prohlášení pro jazykové nařízení ústy Pálffyho a Dipauliho má věru nejen politický, ale i kulturní význam jako čin spravedlnosti, slušnosti, důslednosti, vzdělanosti. — V Rakousku povoleno do jisté míry vyšší ženské studium. Je to otázka, o níž lze mnoho psáti pro i proti. Když už se vyšší studium ženské, proti němuž v zásadě lze sotva staviti se na stanovisko příkře odmitavé, povoluje, má se tak organizovati, samostatně organizovati, aby tím netrpěla povaha světa dámského; k tomu patrně se přikročí, až dostaví se zlé následky. My zatím uvádíme zde jen malý přehled o vyšším studiu žen, jak jinde se jeví. Německo bylo vedle Ra-

kouska jedinou kulturní zemí, kde studium žen není rovnoprávným se studiem mužů. V Severní Americe připustilo „Oberlin College“ ženy již roku 1833. V r. 1886 stávalo 266 ženských kolegií a 263 smíšených. Ve Francii dosáhla žena poprvé v r. 1861 na universitě v Lyonu hodnosti doktorské, pak r. 1860 a od r. 1860 jest počet žen studujících ve Francii dosti stálý. V Anglii byly již r. 1878 veškeré ženy připuštěny ke všem zkouškám a ke všem akademickým hodnostem. Zcela přístupny jsou ženám university ve Švýcarsku již skoro 100 let, ve Švédsku od r. 1870, v Dánsku, Finsku, Holandsku a Indii od r. 1875, v Belgii a Itálii od r. 1876, v Austrálii od r. 1878, v Norvéžsku od r. 1884, v Islandě od r. 1886, v Uhrách od r. 1895. V zimním semestru 1895-96 hospitovalo na universitách 153 žen. Hodnosti doktora veškerého lékařství dosáhlo loni ve Švýcarsku 201 žen. V Rusku vyvinuly se v letech 80tých z kursů babských kursy lékařské, na nichž zapsáno 1091 studentek, ze kterých hodnosti doktorské dosáhlo 700. Roku 1882 byly tyto kursy z politických příčin uzavřeny. Car Mikuláš II. však otevřel je opět po svém nastolení a propůjčil lékařkám právo, že nejen smějí hospitovati ve státních nemocnicích, ale i v hodnosti své stoupati až na čefa oddělení, a že mohou také zastávati úřad obecních a městských lékařů. V Anglii odbylo v letech 1877—95 ze studentek ústavů „London School of Medicine for Women“ a „Royal Free Hospital“ 183 lékařskou státní zkoušku a v celé Anglii bylo jich 260. V Americe podstoupila r. 1849 první studentka zkoušku. Počet žen studovaných obnáší tam na 60.000, studujících 65.000. Jest skoro jisto, že letos usadí se čeští bratři křesť škol v Praze, což přemnozí rodičové uslyší s radostí. V jich internátech a veřejných školách najde tak mnohý jejich synáček nejpečlivějšího ošetření. Bratři mají členy skoro ze všech rakouských slovanských národností, mají školy polské, slovanskou školu na Balkáně, nedávno otevřeli školu slovinskou v Gorici, brzy přijde na řadu škola česká. Myšlénka bratrských škol je na výsost časová, i dlužno ji podporovati ze všech sil, majíc jich školy veliký sociální význam. Jsou to

školy lidové, národní, měšťanské, pokračovací, řemeslné a vůbec odborné; zřizují i svá paedagogia. Ve Francii bratrská škola obchodní, námořní a řemeslnická patří k nejlepším vůbec. Poněvadž u nás odborné školy jsou téměř všechny bezkonfessiíni, budou mít bratrské školy toho druhu nejen výtečné pole působnosti, ale dodělají se zajisté i výborného úspěchu. Lid naše bezkonfessiíni akademie a pokračovací školy, které namnoze ničí trochu toho semene křesťanského, které doma a v obecné škole bylo zaseto, nenávidí, ale při úplném nedostatku energie a všeobecně zavládnutí metodě, ponechávají vše vládnoucím v národě živlům, neví si pomoci; jen tiše hubuje a nafiká nad zkaženou mládeží. Nuže, podporujme bratry, brzy list se obrátí.

Zprávy národohospodářské
(Česká společnost národohospodářská. Hypoteční banka a pozemkové zadlužení. Návrh chekového zákona.) R. 1895 potádan jak známo sjezd národohospodářský. Velikými slovy, mocnými gesty a slavnostní tváří provázenými, odůvodňovali všichni naši Bohem nadaní řečníci (jmen netřeba uváděti) neodkladnou a velikou důležitost založení národohospodářské společnosti, jejíž hlavními úkoly má být poznání sebe sama po stránce hospodářské, tedy sdělení přesného hospodářského katastru, a pak, povšechně řečeno, činnost paedagogická, výchovavací. Ku provedení zvláště posledně zmíněného úkolu měl být založen stálý orgán společnosti, list Zadány stanovy společnosti, které již pouhým svým titulem uvedly policii na myšlénku, že zde snad vzniká zase jeden činitel tehdy následkem bezohledné opovíce zvláště bujného radikalismu protidynastického, že to jedna z podpěr, které mají toho známého českého lva ještě více k nezřízeným skokům podporovati. Společnost se loni ustavila a po uplynutí prvního správního roku letoším březnem podala důkaz, že se vláda s téhle strany nemusila strachovati o život monarchie, poněvadž nejen že nic velezrádného nebo veřejný pořádek porušujícího nevykonala, nýbrž že takofka nic — nedofekneme. Pravil li Dr. Václav Šílený z Moravy, „že u nás se jen hodně politisuje na schůzích a Němci za nás pracují a dobývají,“ může za minulý

rok každý z nás beze všeho rozmyšlení ohledně o b o u n á r o d ů pravdu tuto znova podepsati. Řekne se ovšem: začátek bývá zlý. Zajisté, že nelze jedním úsekem vymýtiti to, co během věků v naši povahu bylo vryto a co nyní celou naši společnost sevřenu drží. Přece však mohlo být více vykonáno podle řeči a nadějí od takových lidí ve společnosti kladených, kteří sedí v různých našich samosprávných korporacích jako směrdatní a mocní zástupcové výrobních tříd. Vydání letáku „naše národohospodářská“, otázka, pro který nikdo z velmocných pánů jinak ani rukou nehnu, nežli cenu na leták povolil, pak podání stanov „průmyslové banky“ v Čechách a „českého obchodního družstva“ na Moravě daleko neuspokojí nikoho a podivením naplní každého, který čekal něco jiného než — malou myšku. Právě-li výbor, že se aspoň potřeba hospodářského vzdělání a hmotného povznesení našich širokých vrstev čím dále tím více pociťuje a že zřízení okresních odborů české společnosti národohospodářské v Pardubicích co nejdříve se uskuteční a jiné na př. v Čáslavi a Chrudimi budou následovati, pak je těch výsledků summa summarum šlakovitě málo. Nadšení z r. 1895 minulo a společnost stojí tu „jako znamení usvědčující nejen zástupy nadšenců, ale zahanbující svou bezvýznamnosti, svou nemohoucnosti i její zakladatele, řiditele a udržovatele.“ Výbor svájuje vinu na veřejnost. Ovšem 21 členů výboru s nepatrným počtem členstva nemůže činiti divy, ale 21 mužů cíle svého znalých, energických a obětavých může činiti více, než se dosud stalo. To je první rok, obyčejně rok krise, která snad v roce druhém zmizí. „Obzor národohospodářský“ svého času řekl o společnosti národohospodářské: „pro pány parádní řečníky z národohospodářského sjezdu máme jen zdvořilé pozvání, aby dokázali, dovedou li také něco lepšího než z tribun třímati prapor hospodářského zvelebení národa. „Hic Rhodus, hic salta!“ — Jednou zajisté z odůvodněných příčin smutného stavu zemědělství našeho je přílišná zadluženost, přivozená snad v posledních asi 15 letech klesáním cen plodinových. Příčiny dřívějšího již obrovského zadlužení pozemkového jsou různé a jejich původ pro zemědělce ne příliš pochvalný.

A tak naděláno dříve (dnes bohudík je již jinak) mnohdy snad s jistou lehkomyslností dluhů, které za dnešních zlých dob zemědělství tvoří těžké, ba nesnesitelné břemeno. Namnoze jen pod tímto břemenem hyne český rolník, mizí celý stav a s ním důležitý článek v řetězu hospodářského našeho života. A přece je to „břímě, které dá se zmenšit“ pomocí ústavu, který neřídí se zásadami zisku, výdělku, jako činitelé, kteří našeho zemědělce do poměrů tak smutných přivedly. Od r 1865, kdy hypoteční banka česká založena, měněny stanovy její, snižována míra úroková a činěna vůbec opatření, která by ústav požadavkům skutečných potřeb přizpůsobila. Není pochyby, že se to nepodařilo vždycky plnou měrou. Následkem toho zvláště v posledních několika letech působnost hypot. banky klesala jistě k velké škodě jak stavu, jemuž má prospívat, tak i ústavu samého. Návrhy mající tomu odpomoci byly různé a nelze popřít, že nejšťastnějším byl onen, v němž bylo se přimlouváno za to, aby hypot. banka hleděla si pilněji konverse (přeměny) cizích pohledávek hypotekárních, ovšem zvláště takových, které jsou výše zúročitelné, než by u banky byly. Vzhledem k tomu, že hypot. banka poskytuje zápůjčky na 4% úrok a že stačí i 1/2% splátka umořovací, žasnouti musí každý, jak je pak možno, že ještě před šesti roky největší množství dluhů v knihách pozemkových zapsaných pohybovalo se mezi 5—7% (viz důkladné pojednání prof. dr. Alb. Bráfa v „Obzoru národohospodářském“). Leč, snad se poměry od té doby změnily? Mnoho ne, aspoň ne valně. Dokazuje to stálé a stálé upozorňování na výhody ochotou hypoteční banky poskytované, která jde ku př. tak daleko,

že stačí docela prostá, jednoduchá žádost na hypot. banku o konversi a banka sama veškerý práce právníkové, s výmazem, převodem a vkladem spojené, obstará při útratách, které jsou, když je přirovnáme k útratám, jež jinde každý platiti by musil, směšně malé. Blankety a potřebné instrukce dostane každý na požádání. Bohužel, že se vzdor tomu poměry hypot. zadlužení ani v roce 1895 mnoho k lepšímu nezměnily, jak vykazuje statistika o tom právě vydaná. Stůjž zde jen: za rok 1895 konvertováno v Čechách pohledávek obnosem přes 11 a 1/2 mill. zl., na Moravě přes 4 a 1/4 mill. zl., v Dol. Rakousích však přes 22 mill. zl., ač hypot. dluhy v Čechách činí 32% všech dluhů předlitavských a Dol. Rakousy pouze přes 19%. Škoda těch millionů, které každoročně tak zbůhdarma se vyhazují! — Ještě několik slov o vysoce zajímavé a důležité předloze zákona, která hned po velikonočních dostati se má na denní pořádek nové poslanecké sněmovny, která meritorního dosud nic nevykonala, nejsou ani s pilnými návrhy hotova. Je to předloha zákona chekového, k němuž dějí se přípravy již desítky let. Chek, t. j. poukázka na kasíra nebo bankéře, na něhož uloženo jisté depot (kapitál), je znám každému, kdo se ve světě, zvláště v Anglii a Americe poohlédl. U nás je to jakási exotická květina, která zatím daří se jakž takž při poštovní spořitelně, kde užívání cheku a zařízení clearingového (t. j. odúčtovacího), ač není pro pošt. spořitelnu název správný, stále stoupá. Snad někdy o tom více; zatím stůjž zde, že bude-li zavedena u nás zlatá měna, bude mít chek, jako náhrada a úspora skutečného placení, i u nás význam veliký.

* * *

Obsah „Obrany“ :

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zem. sněmu. Piše T. Škrdl. (Pokr.) — Pojišťování pro případ stáří a neschopnosti ku práci (invalidity). jt. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pšstrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zemského sněmu.

Píše Tomáš Škrdla

(Pokračování.)

III. Jiné proudy katolického života.

R. 1895. položil kanovník Dr. Mikuláš Karlach základ k družině pro kat. organizaci v král. Českém. Řád družiny potvrdil Jeho Eminenci a údy její jmenuje také Jeho Eminenci a vláda a policie byly o tom uvědoměny. Družina pracuje tiše s vyloučením veřejnosti a proto nebudu se o ní rozepisovati; řeknu jen tolik, že katolický arcidiecéšní sjezd v Příbrami vyšel z této družiny a že katolický diecéšní sjezd v Táboře byl nejvíce podporován touto družinou a že částečný popud, abychom se voleb účastnili, děkujeme také některým členům družiny. Ovšem že sestoupilo se vždy několik pánů v komitě, aby mohli veřejně jeduati a působiti.

V čele družiny stojí Vojtěch hrabě Schönborn, který ponejprv veřejně vystoupil na kat. sjezdě v Brně, který zahájil sjezd v Příbrami a jenž předsedal sjezdu v Táboře.

V Hradci Králové povstalo r. 1894. zmíněné tiskové družstvo. Koupilo tiskárnu, staví dům, má svůj list a letos chystá se slaviti velikolepý diecéšní sjezd. Toto družstvo, s nímž jsme v důvěrném spojení, má pro katolicismus v Čechách velikou důležitost a čeká ho stkvělá budoucnost. V čele stojí Msgr. Dr. Al. Frýdek, kapitulní děkan a generální vikář. Podobné družstvo má býti ještě letos založeno v Litoměřicku a mělo by založeno býti i v Budějovicích.

R. 1896. založil kanovník Dr. Josef Burian „Katolický lidový spolek pro Prahu a okolí“. Jeho účelem bylo získati pro katolické idee řemeslníky, živnostníky a vůbec malovýrobné kruhy. Spolek získal si v krátké době veliké popularnosti v kruzích pražských, hlavně ovšem mezi katolíky, a utkal se již nejednou velice prudce s pokrokaři, socialisty a zuřivými Mladočechy. Spolek začal pěstovati heslo: „Svůj k svému“ a obrátil ostrou frontu proti židům, a právě tímto spolkem slavil antisemitismus svůj první a slavný vjezd do

Prahy. Spolek má 220 členů, ale na jeho schůzích bývá mimo to přítomno na sta hostů, ba do schůze v Konviktě loni pořádané dostavilo se přes 800 účastníků. S úspěchem řečnická tu P. Jos. Šimon, kaplan u sv. Petra v Praze. Ve výboru zasedají advokát a majetník tiskárny, dělníci, řemeslníci, soukromí úředníci a kaplani.

Katolická organizace zcelila se již na různých místech a v různých směrech, ale scházel nám dosud společný, veliký politický orgán — „Katolické Listy“. Nyní máme i ty. Plán k nim vyšel opět z družiny pro katolickou organizaci. Byl to perný kus práce.

Po těchto přípravách měli jsme se pustiti ve volební boj do říšské rady. Máme či nemáme se účastniti, to byla otázka, o níž mnoho uvažováno. Zvítězil náhled, že začátek jednou učiněn býti musí. Doufalo se, že snad aspoň dr. Horský zvítězí. Nestalo se, ale bylo přece dobře, že se vystoupilo. Poznali jsme své postavení, a to znamená mnoho.

Za předsedu zemského volebního výboru katolické národní strany zvolili jsme si p. hraběte Vojt. Schönborna, za zapisovatele P. Jos. Šimona. Pracovalo komitě širší a užší. Kurie V. byla ponechána zvláštnímu odboru, v němž zasedali přední osoby křesťansko-socialního hnutí z Prahy v čele s Dr. Rud. Horským.

Provolání národní strany katolické v Čechách vypracoval kan. J. Kuchynka. Za kandidáty bylo nám navrženo hojně osob, ale jednak novota naší věci, snad i neznalost našich zásad, jednak strach před klerikalismem a bázeň před národním pranýřem držela mnohé zpět, že kandidatury nepřijali, nebo již přijaté se zřekli.

S Mladočechy jsme zásadně v kompromis vejíti nechtěli, a oni by ho nebyli zajisté vůbec ani přijali, nebo zamítli kompromis se Staročechy, nás mnohem silnějšími, za to se Staročechy vázala nás společná minulost a s nimi máme mnohé společné zásady i v přítomnosti.

Říkali ovšem někteří, že Staročeši přijali kompromis s Mladočechy při volbách obecních v Praze a že by byli padli do náručí Mladočechům i nyní při volbách do říšské rady, a kdyby Mladočeši jejich nabídku byli přijali, že by nyní stáli proti nám v protivném táboře jako Mladočeši, ale při volbách rozhodují čísla a ne sentimentální, byť i dosti oprávněné názory, a proto byly vyhledávány styky s vůdci staročeskými, aby podporovali naše kandidáty a my že budeme zase podporovati kandidáty jejich. U některých Staročechů bylo znáti dosti neochoty vejíti s námi v kompromis, ale konečně strana jejich učinila to přece s výhradou, že vylučují z volební listiny pp.: Dr. Rud. Horského a Rud. Vrbu. *)

Ve skupině venkovských obcí samostatně jsme kandidovali: p. Antonina Peyra, rolníka a starostu ve Svémyslicích, pro okres Karlín atd.; p. Vojtěcha Mertla, rolníka ve Vranovicích, pro okres Příbram atd.; p. Václava Strouhala, nájemce dvora na Opálce u Klatov, pro okres Plzeň atd.; a společně se Staro-

*) Je to asi nejcharakterističtější událostí posledních voleb, o níž nechtě všichni pilně přemýšlejí. Dva, na něž nejvíce počítáno, zamítnutí. Tak dána rána práci celé strany. Tato věc měla by býti vyšetřena a objasněna. Staročeši ukázali se tak většími našimi politickými odpůrci než mladočeši. Křesťanští socialové, nenechte tu věc nepovšimnutu. Ať je jasno!

čechy p. Fr. Šabatu ml., rolníka ve Vrbici, pro okres Rychnov nad Kněžnou atd. — Ve skupině měst měli jsme společného kandidáta se Staročechy pana JUDr. Jana Rybu, advokáta v Hradci Králové.

Agitace našich kandidátů pro mandát, aspoň pokud z novin souditi mohu, byla nepatrná, a agitace naše pro ně mimo „Katolické Listy“ a volební plakáty, jež jim byly rozeslány, byla rovněž téměř skrovná. Neuměli jsme v tom jaksi dobře chodit a oni, aspoň někteří z nich, asi taky ne, a s celou akcí začali jsme vůbec velice pozdě.

Mnohem čilejší život panoval v naší straně pro volby v V. kurii. Jmenovati kandidáta poslanectví pro Prahu, Karlín a Smíchov vyhradil si Katolický lidový spolek, pro ostatní v V. kurii volil kandidáty odbor a schvaloval je volební výbor.

Odbor si vypracoval situační mapu, v níž vyznačil, kolik máme ve kterém volebním okrese V. kurie katolických spolků a kde jest tedy naše strana zorganizována a kde nikoliv. Zajímavou tuto statistiku zde uvedu do slova, aby se vědělo, kde se pracovalo a kde nikoliv. Píši to, ne abych káral, ale abych na mezery upozornil a čtenáře povzbudil, aby je vyplnili.

I. okres. Prahu pomínu, tu je katolický spolkový život všeobecně znám. Vadil nám Smíchov a Karlín, kde katolických spolků (Vincenciánské nebo Cyrillské jednoty pomíjím, anyž veřejně nevystupují) naprosto nebylo. *)

II. okres má kat. spolky: na Zbraslavi, v Libšicích, na Kladně, v Unhošti, v Mýtě u Zbivoje, v Berouně a v Lounech. Oproti tomu: Slané, Nové Strašecí, Rakovník, Křivoklát a Hořovice nemají katolických spolků.

III., IV., V. a VI. okresy jsou německé.

VII. okres má naše spolky: v Turnově, na Mělnice, v Roudnici, v Černoušce, v Dolních Bečkovcích a v Brandýse nad Labem. Nemáme jich: v Mladé Boleslavi, v Nových Benátkách, v Českém Dubě, v Mnichově Hradišti, v Bělé pod Bezdězem a ve Velvarech.

VIII. a IX. okresy jsou německé.

X. okres má kat. spolek jedině v Heřmanově Městci a v Jilemnici. Kat. spolků nemají: Jičín, Nová Paka, Hořice, Nový Bydžov, Chlumeck, Poděbrady, Nymburk, Libáň, Sobotka, Železný Brod, Lomnice a Semily. **) Zde, jak viděti, pro katolickou věc úžasně málo bylo pracováno.

XI. okres má katolické spolky: v Hradci Králové, Novém Městě nad Metují, v Dobrušce, v Náchodě, Hronově, Zbečnicku, Velké Dřevíči, Rokytníku, Velké Poříčí, České Čermné, Červeném Kostelci, ve Žďárkách, v Třebouchovicích, na Slezském Předměstí u Hradce Králové, v Bohuslavicích, v České Skalici, v Úpici, v Suchbátovicích, v Polici, Rovni, v Sezemicích, v Chrudimi a v Chrásti. Nemají katolických spolků: Holice, Nechanice, Jaroměř a Opočno.

XII. okres má katolické spolky: v Litomyšli, v Poličce, Hlinsku, Kostelci nad Orlicí, Ústí nad Orlicí, v Horním Jelení, v Proseči, Řepníkách, v Luži, v Rychmburku, ve Vamberku, v Chlenech, v Hnátnici a Dolní Dobrouči. Nemají kat. spolků: Vys. Mýto, Skuteč, Rychnov n. Kn. a Žamberk.

*) Pozn. red. V Karlíně a na Smíchově se právě nyní spolek kat. jinochů a mužů zakládá.

**) Pozn. red. Právě volby daly počátek k novému křesť. sociálnímu spolku v Semilech a Katolické národní Jednoty v Novém Bydžově.

XIII. okres má katolické spolky: v Čáslavi, v Krucemburku, v Modletíně, v Příbyslavi, Humpolci, Kejžlicích, v Polné, v Přelouči. Nemáme kat. spolků: v Habrech, v Něm. Brodě, ve Štokách, Ledči, v Dolních Kralovicích, v Kutné Hoře a Uhlířských Janovicích.

XIV. okres má kat. spolky: v Červ. Pečkách, v Písnici u Březan a v Neveklově. Nemají kat. spolků: Kouřim, Český Brod, Černý Kostelec, Říčany, Kr. Vinohrady, *) Žižkov, Jílové, Benešov, Vlašim.

XV. okres má kat. spolky: v Pelhřimově, v Sedlčanech, ve Vltavotýně, v Kardašově Řečici a ve Pleších. Nemají kat. spolků: Tábor, Mladá Vožice, Soběslav, Počátky, Kamenice n. Lipou, Sedlec, Votice, Milevsko, Bechyně, Hluboká, Lišov, Veselí n. L., Lomnice n. Luž.

XVI. okres má katol. spolky: v Č. Budějovicích, v Jindř. Hradci a v Třeboni. Okres jest z většiny německý a proto nevíme, kde všude kat. spolky jsou a kde nikoliv.

Již tento obrazec ukazuje, že byla volební situace pro nás v V. kurii vůbec velice těžká a v některých okresích zcela beznadějná. A tuto situaci nám ještě více stěžovalo nepřímé volení pro V. kurii; býti voleni přímé, byly by kněží, kat. spolky a vůbec katolíci prorazili v četných obcích a byly by vyšly z osudí volebního mnohem větší menšiny, než se nám ve skutečnosti objevily. I pomýšlel volební výbor na to, aby aspoň tři naši sociální předáci kandidovali v nejlepších okresích, aby aspoň ti dosáhli buď vítězství nebo čestné menšiny. Z té příčiny byl určen pro pana P. Rud. Horského: okres Hradec-Náchod, pro p. Tom. Jirouška: Litomyšl, a pro p. P. Rud. Vrba: Tábor, okres hlavně rolnický. Ale pan Dr. Rud. Horský uposlechnuv hlasů z okresu Příbram-Písek, obral si za své působíště, hledíc ke katolickým spolkům, mnohem zanedbanější okres než byl Náchodský, i byl tedy p. R. Vrbovi svěřen okres tento a do ostatních okresů byli dáni sčítací kandidáti: pánové Ed. Bystřický, Fr. Satorie, Václ. Stupka, Václ. Wainar, Václ. Vácha a Václ. Žižka, sami to buď dělníci, buď řemeslníci.

Provolání křesťansko-socialní strany v Čechách bylo velice vzletné a podepsali je pp.: Dr. Rud. Horský, Václ. Žižka, Tom. Jos. Jiroušek, Leop. Havelka a Jos. Brož. Na zvláštní výtisky tohoto svolání a plakáty připojeny byly podpisy dělníků, řemeslníků a rolníků ze všech míst křesťansko-socialní organizace v království Českém. Mimo to bylo do jejich okresů rozesláno množství volebních letáků.

V Praze navrhl Kat. lidový spolek za kandidáta V. kurie P. Jos. Šimona, jehož kandidaturu zemský volební výbor národní strany katolické schválil.

Zápas začal. První na agitace vyjel Dr. Rud. Horský a podnikal ve svém volebním okresu s nepřátely tuhý zápas. Za ním vyjeli do svých okresů pp. Rud. Vrba, Tom. Jiroušek a z ostatních nejvíce se přičiňovali pp. Fr. Satorie a Ed. Bystřický. V Praze pak samé p. Václ. Kotrba se svými katolickými lidovci jeví s naší strany nejčilejší život. Schůze střídali se na Letné, v Karlíně, na Smíchově, na Malé Straně a několikrát ve sv.-Václ. záložně. v nichž kandidát poslanectví, p. P. Jos. Šimon, hlásal nadšenými slovy svůj program. Vyškolení řečníci, hlavně z Lidového spolku, statečně mu pomáhali.

*) Pozn. red. Právě mezi volbami povstal křesť. socialní spolek na Král. Vinohradech a bude prý založen i v Benešově a v Uhlířských Janovicích.

Ale to vše bylo kapkou vody proti agitaci sociální demokracie, která opatřena hojným kapitálem, vedena četnými lidmi zaplavovala Čechy již celý rok napřed. Každou neděli rozjíždělo se po Čechách na 20 řečníků, kteří si lid svůj na volby připravovali, venkov organisovali a četným a divokým tiskem svým mysl lidu podpalovali. Kněze před lidem hanobili, maloživnostníky strašili bojkotem, nebudou-li s nimi voliti, židy velebili, a v otázkách národních a někde i náboženských chovali se velice zdržlivě, ale z opatrnosti a ne z přesvědčení. Nejsou prý nenárodní, ale mezinárodní. Lidu se chytl fantas a hnal se houfně za nimi, někde je volili i rolníci i měšťané a chudý lid skoro vesměs. Nastane prý dělení pozemků mezi chudé a tu ovšem každý se snažil něco uloviti. Napřed ovšem musil voliti se sociálními demokraty, neboť to mu dodalo teprve práva na dělení.

Druhým naším nepřítelem byli Mladočeši. Hanobili nás v „Šípech“ a v samých „Národních Listech“ až hanba, jen aby nás u lidu zošklivili a o všecku přízeň připravili, ale nastojte, v četných obcích a městech při volbě volitelů do V. kurie nás najednou potřebovali. Nastala užší volba mezi Mladočechy a sociálními demokraty a jednalo se někde jen o několik hlasů a tu Mladočeši prosili našince — a tito všude pomohli, volíce ze dvou zel to menší. Bez pomoci katolíků a Staročechů byli by Mladočeši ztratili hojně hlasů a nebyli by tak silni vtáhli do říšské rady. Někde získali Mladočeši pomocí našincův celou farnost. V „Kat. Listech“ ze dne 19. března četl jsem o této pomoci velice instruktivní lokálku, i neváham ji zde podati:

„Počet hlasů mladočeských a židovsko-sociálních proti hlasům křesťanských sociálů překvapí zvláště cizinu, kteráž nezná našich poměrů. „Nár. Listy“ samy jásají nad vítězstvím, jakoby v opojení neviděly skutečnosti pro ně velice smutné. Mladočešství při volbách v V. kurii hrálo úlohu churavce, kteréhož podporovali, pod rameny drželi a vedli Staročesi a „klerikálové“. Na mnoha a mnoha místech byl by tento churavec rázem padl a nevstal, kdyby jeho podpěrači jen trochu od něho se cdchýlili. Důkazů jest až přes přiliš. Nejen v Semilech, ale i na jihu. Ku př. na Tábořsku v našem městě volili jsme 8 volitelů kompromisních. Mladočeši dali si za kandidáty lidi své, úplně spolehlivé, kteří jsou na hranicích radikalismu. Židů a židovských socialistů jest zde mnoho, a abychom těmto nepomohli k vítězství, nevydali jsme zvláštní kandidátní listiny. Výsledek! Přicházeli našinci s dotazem, koho mají voliti? Kompromisní, řekli jsme. Ne, takových neznabohů my voliti nebudeme. A světe, slyš! My, my klerikálové, my jsme jim musili domlouvati, je nutiti, a dalo to práce, než uposlechli. Příště prý toho už neudělají! Jednání naše zdánlivě bylo správné. Židovsko-sociální strana jen nepatrným počtem propadla. Našinc podrželi toho churavce „N. L.“ z V. kurie. A ještě okázalejší je to na venkově. Byl jsem také volebním gratis komisařem, slyšel jsem lid náš. Jen na naší osadě bylo zvoleno asi 7 volitelů, rozhodných katolíků.

Zprvu byli rozhodnuti voliti křesťanského sociala. Než — vyskytli se 4 kandidáti poslanectví. Lid se bál, že „prorazí“ žid. soc. Smetana. Proto při schůzi volitelů, svolané Holanským a Bašteckým, povstal jeden rolník a za soublasu přítomných prosil, pravím, prosil, aby si páni ruce podali, se smířili, a jeden odstoupil, aby neprošel soc. demokrat. Kdež by patentovaní vlastenci ustoupili ku blahu vlasti! Bojovali. Ubozí volitelé, mezi nimi asi 4 duchovní, dali hlasy své raději těmto dvěma, a křesťanský social ne-

obdržel z celého hejtmanství hlasu žádného. Cizina neví, že našinci drželi toho churavce! A odměna za to? Viz salonní výrazy „N. L.“, proti nimž volební výbor národní strany katolické podal ohrazení. Totéž očekáváme od „N. L.“ po volbě Březnovského, ne od Mladočešů, jen od „N. L.“ Nic vzácného. Postavte upadšího opilce, a on vás potřísne. Podejte vzteklemu mrzákovi vypadlou berlu, a on vás berlou udeří.“

Vizme ještě, jak šeredně se nám Mladočeši odměňovali! V Studenci ku př. pomocí Mladočešů a židů prošel při volbě volitelův socialista proti katolíkovi, v Polné, Poličce a Červeném Kostelci pobrali Mladočeši našincům listky od 80 do 150. V Písku by se byli Mladočeši bývali nejraději spojili se židy proti katolíkům, ale židé je zamítli a tak zvítězili Mladočeši jen pomocí katolíků.

Na jihu Čech stloukli Mladočeši kostelníka, že agitoval pro klerikála. Mladočešům pomáhali i protestanté a v Pojizeří mediani, četný jejich tisk, dobrá jejich organisace, a hlavně liberální učitelstvo, kteréž jest jejich nejsilnější a zároveň nejvěrnější baštou v Praze i na venkově. Obdivuhodnou sílu ukázali Mladočeši hlavně na Král. Vinohradech a v Žižkově, kdež majíce správu obce v rukou, porazili sociální demokracii.

Ačkoliv se všeobecně vědělo, jak čestně, šlechetně a obětavě chovali se katolíci při užších volbách mezi Mladočechy a sociálními demokraty, orgán Mladočešů, „Národní Listy“, bušil do klerikálů stále a tak surově a potupně, že musil volební výbor národní strany katolické dáti proti tomu štvání veřejné ohrazení. „Černá internacionála usiluje prý o zničení ústrojí českého, o zlehčení pojmu vlast, jest prosta českého rozumu a českého citu a národ a vlast nemá pro ni pražádné ceny.“

(Dokonč.)

K svato-Vojtěšským slavnostem.

»Máme jakousi nehodu s patrony zemskými:
jeden nežil, jiný má dvě těla«
»Čas« č. 17. r. 1897.

Nebude od nás zajisté nikdo očekávati, abychom vypisovali život svatého Vojtěcha, nebo dokonce průběh tří denních slavností, za příčinou 900leté památky jeho úmrtí na Hradčanech pořádaných. Ba ani dějinný význam jeho biskupování nechceme vyličovati. Chceme zachytiti spíše několik kulturních momentů z velkolepé této slavnosti.

Slavnosti byly velkolepé. Že se jich účastnilo sta kněží, je ovšem přirozené. Že ale nedělního průvodu účastnilo se na 20.000 mužů různých spolků a lidu na 100.000, je důkazem, že liberalismus, radikalismus a socialismus nedovedly dosud vymýtiti z lidu vlastenecké a národní tradice dějinné, jež druhdy byly jeho svatým štítem. Vzpomeňme si jen, jakého úsilí vyžadují všelijaké ty slavnosti sokolské, politické, a podobné jiné. Po celé měsíce konají se tu přípravy, denně agituje se v novinách a láká se lid líčením těch věcí, které přijíti mají. Nad to pak zábavy, velkolepá podívaná a jiné atrakce působí ra ty, kteří neuvědomělými jsouce, slavností by se stranili. Při svato-Vojtěšské slavnosti všeho toho nebylo. Laické žurnály spokojily se malými

oznámeními v rubrikách referentských, liberální listy pak trhaly svatozář s hlavy sv. patrona a tendenčním líčením života a působení jeho hleděly učiniti jej u lidu mužem nesympatickým, ano nepřátelským. Katolické listy pak mají na veřejné mínění vliv jen nepatrný. I přípravy byly nehlučné, kratinké. A přec takový velkolepý výsledek! A bylo to jádro lidu, který se slavností účastnil, ne ti, kteří své denní rozumy a náhledy mají z ranního žurnálu, nýbrž byly to ty davy, které tvořily a tvoří národ a jeho dějiny, jak nedávno vyličoval znamenitý spisovatel v historickém článku našeho listu.

Vězí tedy v lidu našem mimo ten liberální, moderní sobecký národní šovinism, který v beznárodním socialismu tak smutně je trestán metlou vlastních hříchů, ještě jiné vědomí, národní, to vědomí, které ne v sobectví, ale v mravní a historické ideí má své jádro. Slavnosti měly v první řadě ráz náboženský, ale právě toto velkolepé účastenství lidu dalo mu ráz národně-historický, ba vzpomeneme-li, že i německý kat. lid se jich účastnil, ráz historicko-právní ve smyslu státoprávním. Tu vystoupila na venek ta idea česká a národní, jejichž středem jsou sv. Cyrill a Methoděj jako křesťatelé národa českoslovanského, sv. Ludmila a sv. Václav jako největší národa dobrodinci, kteří přivedením k platnosti křesťanské vzdělanosti zachránili ho dle Palackého a jednomyslného úsudku všech před osudem zhynuvších Slovanů polabských, sv. Vojtěch a ostatní prvokřesťanští patronové a posvětitelé národní, k jichž praporu národ po staletí se přiznával, pod nímž upravoval svůj národní byt, dospíval k nejvyššímu rozkvětu vzdělanosti, jakéž do dnes nedostihl, upravoval své království a hájil jeho hranic proti nepřítelům. Tato národní a vlastenecká idea sv. Václavská a sv. Vojtěšská, kterou za doby husitské a českobratrské byl národ ku své osudné škodě na čas zradil, postaviv na její místo jednu tendenci revoluční, pak pansofistický humanism a úzkoprsý fanatism frakcí, propukla opět novou silou při slavnostech sv. Vojtěšských. Touto ideou byl národ český před stoletím zachráněn znovu, a ze spánku vyburcován, na Moravě veškeren kat. lid ještě z ní žije a probouzí se i k politickému vědomí katolickému, i ukazuje tudíž také nám, kde jest ta cesta, po níž i český lid z království dlužno vésti k šťastné budoucnosti. Antisemitism, křesťanský socialism, státoprávnictví a jiné a jiné proudy moderní jsou hesla sice dobrá, časová, mají i moc, ale jsou to přece jen proudy moderní, časové, které nepostrádají sice ani mravního podkladu, ale nemají síly a posvěcení věkovitého. Jedna jest idea českoslovanská věkovitá, mravní, náboženská, národní, vlastenecká, životní i ideální, svatá a osvědčená. a to jest idea, jež pojí se k jmenům sv. patronů našich. Jestliže někdo může nám pomoci, pravil při vážné příležitosti muž-stařec, výborný znatel dějin i znatel socialně rozbouřené přítomnosti. muž, který půl věku na veřejném životě, byť i jaksi v ústraní jako pozorovatel, spisovatel a kazatel, bral nejživějšího podílu, pomoci dnes ze všech těch béd našich při hledání nových cest obrodních, jsou to jedině naši sv. patronové. Myslil patrně nejen na jich přímluvu, úctou k nim stupňovanou, ale měl na mysli i obrodní význam této idey. A idea ta v lidu je; ani moderní husitství a českobratrství, ani zednářské revolucionářství, ani smutně pověstný liberalismus, ani nový pokrokářský, zbědovaný humanism nedovedly ji zničiti. Hle, co děkujeme svým patronům, neboť je to i jejich dílo. Lid patrně cítí ještě česky, cítí namnoze ještě v duchu našich slavných předků, cítí ještě v duchu svých dějin. Zde tedy jistě dalo by se ještě mnoho docílit; zde náš program vše obsahující.

Druhým charakteristickým momentem je způsob, jak chovaly se při slavnostech sv. Vojtěšských všeskyty žurnály, které zovou se svobodomyšlnými. Jedny chovaly se negativně, druhé pod rouškou vědecké kritiky, založené na povídkách a překrouceninách, tupily sv. Vojtěcha sarkasmem a pomluvami. Citát z „Času“ svrchu uvedený může sloužiti asi za charakteristiku těchto. Při tom dlužno podotknouti, že tyto žurnály odbývaly věc na druhém místě, bez obvyklých boucharonských rozčilování, to patrně proto, aby bylo zřejmo, jak malicherná to pro ně záležitost.

Jaký výklad dáme tomuto chování? Má za příčinu jen náboženskou skepci, onen liberalismus, který neuznává konfesijsnosti? Jsou zajisté hlavními příčinami, ale ne jedinými. Osoba sv. Vojtěcha má zajisté i význam eminentně národní. Zde nepadá na váhu, jakého smýšlení byl sám sv. Vojtěch, zde jedná se o to, jaký význam dával mu český národ. A český národ po staletí sblížel k němu jako ku světcovi národnímu, se sv. Václavem nerozlučně spojenému, na úctě k němu zabíral i svou lásku k vlasti, oddaností a láskou k němu přiváděl se v dobách zlých k nejtěžším obětem. Patře k církvi katolické, která objímá a obsahuje v lůně svém všesky národy, ve sv. Vojtěchu a ostatních patronech viděl něco výhradně svého, abychom tak řekli, českoslovanskou, národní konfesi. Tato národní idea katolická má nad to tu přednost, že panovala v národě téměř po celou tu dobu, co národ přišel ke kulturnímu sebevědomí, že tedy veškerý devítistyletý život národa byl v ní vtělen. Dalo by se tedy očekávati, že v době naší, kdy národní sebevědomí opět tak velice se pěstuje jako idea národa českého nejprvnější, že v době, kdy mezinárodní židovská internacionála proti ní povstává nebezpečněji, nežli tomu bylo i v době českého protestantismu, kdy spojenci odpadlých Čechů byli aspoň křesťané, byť i Švédové nebo Němci, že v této době i liberální listy uchopí se vzácného jubilea, aby, když už nechťi myšlenku národní posvěcovati a upevňovati myšlenkou náboženskou, aspoň přivedly národ v nadšený souhlas s národními a vlasteneckými tradicemi, které po staletí slučovaly český lid. Ale co jme viděli?

„Máme jakousi nehodu se svými zemskými patrony“ zněla ta věta. Je tomu tak. Nikoliv ovšem ve smyslu uvedeného citátu. Máme s nimi tu nehodu charakteristickou, že na zničení a ztupení jednoho z nich, sv. Jana, naši liberálové pro důvody a pro zbraň uchýlili se do Němec, k docentu Abelu, bídne zhynulému neznámému pamfletáři, a na zostuzení druhého zašli si — opět do Němec, k historiku Gfrörerovi. Ten to byl totiž, který vyslovil domněnku, že sv. Vojtěch učinil se nástrojem římsko-německého císaře, ačkoliv i od Němců byl se svou domněnkou naprosto poražen. Tato domněnka, vyslovená ve formě nejmodernější, asi 40 let staré theorii o světě katolicko-německém a ortodoxně východním, ohřívána byla právě proti sv. Vojtěchu. Že takových proudů západních a východních v době sv. Vojtěcha nebylo, poněvadž východ řecký už dávno spal spánek smrti a slovanského východu vůbec ještě nebylo, ví každý školák. Tyto theorie datují se teprve od Danilevského a Leontjeva a jsou násilné a nepravdivé. Proti dvěma světcům, kteří patřili a patří k nejnárodnějším, musí zbraň poskytovat Němci pochybné jakosti! Nemáme-li v pravdě jistou nehodu se svými zemskými patrony?

Naši historikové zcela jiný podávají obraz o sv. Vojtěchu. Jak pěkně i Palacký ho vyličil, jak energicky protestoval Kalousek proti tomu, aby

obraz jeho znešvařován byl domněnkami odněkud z Němec přinesenými. Ba Palacký ani nepraví, že by byl svatý Vojtěch, ač byl latinským biskupem proti slovanské bohoslužbě; že by byl v zemích polských proti ní býval, uvádí jen jako domněnku slovem „prý“, tedy jako domněnku, pravdě nepodobnou. Ekert, který je v těchto věcech autoritou, dí, že sv. Vojtěch byl přítelem slovanské liturgie.

Ale o to ani zde neběží. Zde jedná se o to, že naši liberálové vystoupili s potupami proti světcům, kterému národ dává národní význam, a že proti němu vystoupili se zbraněmi z Němec vypůjčenými. Kdo bude tu věřit, že jen nedostatek víry a náboženského nadšení diktovaly tato slova? Zde mluvilo a psalo buď nepřátelství k církvi, které větší jest než všechny staleté tradice národní, větší než zájmy vlastenecké, anebo ještě jiné důvody, které jsou mimo národ, které vycházejí z cizí konfesse, nebo z tribunálu mezinárodního zednářství. Ať je tomu jakkoliv, tolik ukázaly sv. Vojtěšské slavnosti, že mezi námi jsou lidé a strany, jichž vlastenecká horování dlužno přijímati s největší opatrností, poněvadž i to, co jako výhradní staletá myšlenka národní a státoprávní s národem českým je spojeno, odbývají cynickým pohrdáním a potupou. Kdo těchto svatých statkův a tradic si neváží, ten vůbec neváží si statkův ideálních, nesmýšlí poctivě s národem. K tomuto jednání dávají charakteristické pozadí židovsko-německé inserty.

Jako kulturní charakteristický moment možno též poznamenati naprosté neporozumění toho, co činilo sv. Vojtěcha v zemi nespokojeným a nešťastným. Katolíku nemůže to býti divno. Neboť ví, jaký dojem na sv. Vojtěcha učinila smrt Dětmarova, při níž tento si vytýkal, že nepřivedl jistě všechny Čechy k upřímnému křesťanství. Dále ví, že sv. Vojtěch žil život přísného askety. Katolíku a vůbec muži na vyšším stupni nšlechtilé vzdělanosti stojícímu je tedy zcela pochopitelné, když čte, že svatý Vojtěch byl v duši nad nekázní svého stádce znepokojován, že považoval se za nedostatečného pastýře, že bál se zodpovědnosti před Bohem. Proto ušel do kláštera a tam se kál, za sebe a svůj národ. Takové smýšlení a jednání je ovšem nesmírně vznešené, neobyčejné, ale že by bylo nepochopitelné, že by nervosností a vrtkavostí musilo býti vykládáno, něčeho podobného ani u liberála nikdo by neočekával. Smýšlení tak obmezené, pro vznešenost smýšlení nepřístupné a nezaujaté — toť věru zničující charakteristika našeho českého liberalismu. My věru výše jsme jej kladli, a on zatím nepřevyšuje úrovně ulic.

A tak ještě mnoho jiných charakteristických známek měly ty naše slavnosti sv.-Vojtěšské. Mnohé z nich zajisté ani našim čtenářům nezůstaly tajny. My aspoň tyto jsme zachytili, abychom nenechali bez zmínky velkolepou slavnost, o níž při mnohonásobné literární produkci příležitostně nechtěli jsme již psáti úvahy jen historické.

— k.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Tělesa světová, v harmonických, hudebních poměrech sestavená, účelně sama ze sebe se pohybující, jsou bytosti rozumem opatřené, bohové. Nad tímto světem jest duch boží, intelligence věčná, sama sobě rovná, ode

všeho rozdílná, jež ony dvě prvotě, nekonečné a konečné, podle matematických zákonů a poměrů řídí, jež sídlí v ohni středovém. bohu samému nejvíce podobném; jako tento duch boží, tak i svět jest věčný. Pythagorovci totožní těleso skutečné s mathematickým, jehož podstatu tvoří body matematické. Vysvětlují však tělesa skutečná nejen těmito body jednoduchými, ale také mezerou, prázdňem, ve kterém body jsou, jež jest podkladem bodů; a tak sestavují tělesa z prvotě nekonečné, prázdna, a z prvotě omezující, bodů. Duše lidská jest číslo samo sebe pohybující, výron ohně středového, na božské; přirozenosti účastenství mající. Za trest spojena je s tělem; jest nesmrtelná duše očištěná v životě záhrobním odplatu berou; duše neočištěná, jež očistiti se mohou, stěhují se do těl lidských a zvířecích; duše, jež se nemohou očistiti, jsou do podsvětí vrhány. Ctnost pokládá se za harmonii života duchového; i život pospolitý zakládá se na harmonii. A tak veškerou filosofií vládla matematika.

Zda uměla filosofie Pythagorická hojiti porušenou přirozenost lidskou?

8 Eleaté, jejichž hlavou jest Xenofanes v 6. stol., chtějí prozkoumati bytost věcí hledali formálnou prvot bytnosti, ale užili spekulace metafysické. ve které kladli toliko jsoucnost trvalou a neměnlivou a zamítali vznikání věcí na prasto. Jejich soustavu nazvati lze tuhým, abstraktným monismem (monos jediný), který jest vyznačen těmito větami Xenofanovými: vše jest jedno a jedno jest vše. toto všejedno jest samo o sobě nerozděleno a nerozdělitelno, věčno a neměnlivo, jest rozumno, jest bohem. Ovšem z hlediště fysikálního předpokládali Eleaté vznik věcí z jistých pralátek, řkouce, že vznik ten jest lichý, zdánlivý; odpor tento mezi bledištěm metafysickým a fysikálním neodklidili. Parmenides dokazoval, že býti a mysliti je totéž, že smyslové nám nedávají svědectví o pravdě, že klamou. Zeno eleatský dokazoval, že není ani množství ani změny ani pohybu ani prostoru, že z hlediště fysikálního jest duše lidská smíšeninou čtyř živlů, tepla, studena, sucha, mokra, že podle čistého živlu převládajícího se řídí čistota a božství její.

Zda uměla filosofie eleatská hojiti porušenou přirozenost lidskou, vésti pokolení lidské k pravdě a mravnosti, k Bohu?

9. Mladší filosofové přírodní zaměnili v 5. stol. za dynamismus starších filosofů přírodních mechanismus: Empedokles, Anaxagoras, Leukippos a Demokritos Abderský.

Empedokles vykládá vznik a zánik všech věcí přirozených odměšováním a směřováním čtyř živlů: země, vody, vzduchu, ohně. příčin látkových, ku kterým se druží dvě příčiny ideální, mythické, síly pohybující, mythickou nutností řízené. láska a nenávisť, prvot pojící a dělící. Zprvu byly mezi sebou čtyři živly smíšený tvořice kouli všecko v sobě chovající, ve které láska jediná vládla, jednotu nesmrtelnou, dokonalou, blaženou, boha nejblaženějšího. Než do této koule vnikla z povrchu nenávisť a nabyvši vrchu nad láskou odměsila živly, které se oddělily; načež se vzmohla opět láska, která nenávisti odporujíc živly spojila, čímž povstal svět se svými tělesy. Nad vznikem světa vládne nutnost, od Empedokla za bohyni považovaná, která ve středu všehomíra sídlí, odtud svou působnost rozvinujíc. Svět, ve kterém živly spojovány jsou láskou a nenávistí, mezi sebou bojujícími, jest v ustavičném toku a pohybu, tak že tělesa stále vznikají a zanikají, kdežto v oné prvotní kouli božské byl věčný a blažený klid; dobro a zlo, krása a ohyzdnost, pořádek

a nepořádek jsou vedle sebe, ba zlého a ošklivého jest více, než dobrého a krásného. Boj lásky a nenávisti ukončí se posléze vítězstvím lásky, jednotlivé věci tohoto světa zaniknou a všechno se vrátí k prvotní jednotě, božské kouli. Pak opět zvítězí nenávist a utvoří se svět; a tato střida trvati bude věčně. — — — Také duše lidská jest smíšenina čtyř živlů, pohybována láskou a nenávistí; představy poznávací dějí se dvojím výronem živlů od věcí poznanych a od duše poznávající. Božstvím jest duch blažený, sám sobě stačící, jenž se má k světu, jako jednota k množství, jako láska k rozdvojenosti; Bůh a světová síla lásky vše spojující zdá se býti totéž. Ethické názory o dobrém a zlém zakládají se na protivě sil světových, lásky a nenávisti.

Jako Empedokles, mluví také Anaxagoras o odměšování a směšování, má však nekonečné množství pralátek dílem stejnorodých, dílem nestejnorodých, a bytost božská, pouhý duch jest mu příčinou účelného pohybu, kterým pralátky se odměšují a směšují; než prvotě této účelnosti neužívá v jednotlivých případech vykládaje zjevy toliko příčinami přírodními a utíkaje se k duchu onomu, jako by tento byl deus ex machina, když zjevy nemůže vyložití příčinami přírodními. Největší blaženost záleží v pomyslném poznání všeho míra. Všecko dobré pochází od ducha, všechno zlé od hmoty.

Pravými materialisty jsou Leukippos a Demokritos, atomisté, kteří vykládají vznik věcí prázdnu, t. j. nekonečným prostorem, a plností, t. j. nescíslným počtem atomů stejnorodých, zevnější podobou a váhou rozdílných, od věčnosti nutné, bez příčiny, bez účelu, bez zákona se spojujících a odlučujících a nahodile věci skutečné tvořících.

Zda uměli mladší filosofové přírodní, zvláště oba poslední hojiti porušenou přirozenost lidskou?

10. Tyto směry řecké filosofie jsouce jednostrannými a proto chybnými nemohli uspokojiti ducha lidského po pravdě bažícího a způsobily, že Řekové pochybovali, zdali by pravdy bylo a zdali by se mohla poznati. Takový skepticismus byl počátkem sofistiky v 5. stol., která nejprve o pravdě pochybovala, potom ji na prosto zapřela. Není pravdy, není dobra, není božství, není náboženství; tak vykopali sofisté celé filosofii, jakož i veškerému životu právě lidskému, hrob. Protagoras se domníval, že pravdivým a dobrým jest co každý člověk jednotlivý v každé době jednotlivé pravdivým a dobrým považuje, a poněvadž považuje, byť i lidé mezi sebou si odporovali a jeden každý sám sobě v různých dobách, že člověk jednotlivý jest měřítkem pravdy a dobra, že pravda a dobro toliko v subjektivním představování člověka jednotlivého spočívá. Gorgias učil toto: Není nic; a kdyby něco bylo, nemohlo by se poznati; a kdyby se to poznati mohlo, nemohl by se tento poznatek s jiným sdělit.

Zda uměla sofistika hojiti porušenou přirozenost lidskou?

11. Filosofii od sofistů pohřbenou vzkřísil Sokrates v 5. stol., po něm ji dále vzdělal a zdokonalil Plato a po Platonovi Aristoteles. Toť jsou tři hvězdy první velikosti na obzoru pohanské filosofie řecké, jejichž památku slaviti bude veškeré pokolení lidské po všechny časy s vděčností, poněvadž položili základ jediné pravé filosofie křesťanské, jak později uslyšíme. Než zda tito tři filosofové uměli hojiti porušenou přirozenost lidskou?

Sokrates učí: Vědění dobrého a konání dobrého je totéž, proto nerozdílné; nikdo nemůže vědom chybiti anebo činiti příkoří, poněvadž ví-li někdo, že něco

jest dobré, také to zvolí nutně svou vůli poznáním určenou; kdo činí zlé, činí to ne úmyslně, ale nevěda, poněvadž dobré poznává nedokonale; nechť jest zlý zlým; kdyby někdo vědom lhal anebo křivdu činil, byl by lepším než ten, který nevěda lže anebo křivdu činí.

Plato mluví o bohu nejvyšším a o bozích podřízených, z nichž nejvyšší jsou duše hvězd, nižší daemonové aetherští, z aetheru utvoření, ještě nižší daemonové vzdušní a nejnižší vodní, jejichž těla jsou buď ze vzduchu anebo z vody. Svět vznikl třemi příčinami samostatnými: Bohem, hmotou a ideami; hmotu, příčinu látkovou, která věčně sama od sebe chaoticky, bez určité jakosti, slepou nutností bytuje, upravil Bůh, příčina účinnivá, podle idejí věčných a nezměnitelných, o sobě bytujících, jež nazvati lze příčinou vzornou, a ve svět ustrojil, jenž záleží z duše světové a těla světového; je tedy Bůh toliko strůjcem světa. (Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. *Velikonoce a vyhnání ďáblův. Socialisté. Ďáblův v redakci N. L. — Jazykové nařízení pro Moravu. Dědictví Komenského.*

Když na bílou sobotu zpívá se alleluja, vstalť jest, připomíná Bůh člověku největší div, nejdůležitější pravdu, nejpochoptelnější výklad k lidskému životu největší vítězství nad světem a vším, co slovem tělo vyrozumíváme. Hříchem kdys to lidské v člověku, to hmotné a nízké zvítězilo nad duchem božím, který člověku dán, aby panoval nad sebou a lidskou přirozeností svou. Z mrtvých vstáním Kristovým vítězství hmoty zničeno a překonáno. Velikonoce mají toto vítězství i v člověku uskutečňovati. Děje se to skutečně u mnohých, kteří vyhnají ďábla z duší svých. V Písmě čte se, že ďábel jako lev řvoucí obchází, hledaje, koho by pohltil. Když o letošních svátcích velikonočních zpívali jsme své alleluja, kolem chrámů našich rozléhal se v dáli řev brozný, neutuchající. To ti allelujem vyhnání ďáblův patrně jako řvoucí lvové z Písma lítali zběsile kolem a pohlcovali lidi, nestojící pod obrozujícím vlivem velikonočního alleluja; vlastně dávali se pohlcovati od lidí, aby v nitru jich upravili si své království. Tu opět přirozenost lidská u těchto lidí sklonila svou šíji do pont vášni, aby pak se ukázala ve své nízkosti, v celé své ohyzdnosti. Jestliže snad někomu je toto naše ďábelské pojímání věci proti mysli, nevnučujeme se mu; nám je jedno, ať hledá výklad

třeba u Zolova „Ête humaine“, člověka bestie. O letošních velikonočních musilo od neobyčejně mnoho lidí dáno býti ďáblům kvinde a výpověď z duší jejich. Vzpomeneme-li několiknásobných missií, za příčinou sv. vojtěšských slavností odbývaných, konečně i rádi přisvědčíme. My ale důvod, že hrozně mnoho ďáblů musilo býti na dovolené, vidíme v tom, že právě o svátcích panoval v Pražských hospodách a na ulicích řev, hluk a boj, jako málo kdy. Bylo patrné, že la bête humaine, ta lidská bestie, odtrhla se se řetězu. Socialisté internacionální a nacionální, pokrokaři a jiní zástupcové moderní vzdělanosti odbývali schůze, při nichž litaly facky, tekla krev, hřměly nadávky, vedily zlost, rozlícenost, fanatism a p. Všichni tito zástupcové nejmodernější vzdělanosti vynadali si navzájem dle toho, k jaké patřili frakci, ničemu, zrádců a j. Pokud měli pravdu, nelze ovšem tak snadno říci. Podnět k tomu dalo prohlášení socialistické o českém stát. právu. Co jsme předešle řekli, potvrdilo se. Majitelé vlastenectví domnívali se, že státním právem socialisty zabijí. Ani pomyšlení. Pravda je, že jistý počet hlasů socialisté by dnes po svém prohlášení neměli, ale to jsou hlasy, které pro stranu nemají významu. Jádro socialistické organizace vydrželo i tento ohnivý křest. Prohlásiti se proti nacionalismu a česk. státnímu právu znamená: úplně zlomiti a přetrhnouti svazky s národem — nikoli jen s mlado-

čechy, nýbrž s národem. Ku kroku takovému, který ještě před několika lety byl nemyslitelný a znamenal by nejosudnější sebevraždu každé strany, odhodlali se socialisté patrně jen u vědomí své síly. A veškeré organisace socialistické stojí při nich. Proti nim vystoupili dělníci, kteří stojí mimo socialistickou organizaci. A tito dělníci a spojení s nimi vlastenečtí liberálové musili své schůze konati při zavřených dveřích, na vstupenky! A i tu, jako na Vinohradech, jednomu z předních vůdců dostalo se nejhrubších titulů. Národní a státoprávní myšlenka — a legitimace a vstupenky! Jaký pokrok. Že se socialisté učili u liberálů, vysvítá i z toho, jak socialisté krok svůj odůvodňovali. Hybeš v Brně a po něm i jiní pravili, že prý mladočeši státním právem jen klamou a svádějí lid (N. L. 16. dubna), a mluvili o našich liberálech vůbec jako o podvodnících, kteří národními fangličkami zastírají své sobectví a své cíle. Dle socialistů jsou tedy mladočeši „arcejezovity“ dle liberalistické fotografie. Můžeme jen gratulovati. Na odstranění konfessionality pracovali ještě svorně, když jedná se nyní o odstranění nationalnosti, brání se, ale co to platno? Zajímavé je, že odpor proti konfessionalitě a nepřátelství k církvi tvoří i na dále ponto, jež socialisty a liberály sblízuje a spřáteluje, ač prohloubiti mezi socialisty a ostatní organizací národní propast co největší, prohlásil Hybeš právě za cíl známého ohrazení. Už tedy staví se socialismus i proti základní organizaci dosavadní. — Že o velikonocích ďábel byl i v redakci liberální strany, rozumí se samo sebou; vždyť je tam jako doma. Má ale trochu nepříjemné postavení, nebo musí dělati zdvořilého a na všechny strany ohledy majícího dvořanina. Musí nositi cylindr, mluvit cislajtánsky, tvářiti se po šlechticku, kopýtko zakrývatí vlastenectvím, státoprávníctvím a svůj čertovský jazyk držeti za zuby, aby se neprofekl. Kdyby on mohl jen přemoci svou náturu; někdy se mu to povede, někdy ale to nejde. Tak při Svatovojtěšských slavnostech celý svět nebyl by ho udržel, aby neprozradil svou židovsko-liberalistickou povahu, tu přes všecku opatrnost odhozeny vlastenectví, státoprávníctví, národní tradice, a objevila se pravá povaha. Než o tom mluvíme

jinde. Však bedlivý čtenář liberálního žurnálu přes tu chvíli ucítí zápach, který neklame o duchu, z něhož vyšel. Tu jsou to vzdechy po vídeňském liberalismu, jež ho prozrazují, tu radostné zprávy, že křesťanští sociálové někde se potloukli a seprali, tu opět něco jiného. O velikonocích, kdy, jak jsme pravili, tolik čertů dostalo kvinde, slavná redakce byla jimi ovšem pilně navštěvována. O tom svědčí na př. článek ze dne 18. dubna. Všude, hořekoval spisovatel, reakce černá a jezovitská razí si dráhu. Vídeňští Němci už jí podlehli. Běda Rakousku, židé a liberálové, pokrokáři a osvětáři musí dělati místo křesťanskému socialismu! Jediná okolnost chrání ho před tmou středověku, česko-židovský, radikální — ovšem trochu ochočený — pokrokářský, národně vlastenecký liberalismus. Nedíme-li pravdu, řkouce, že o velikonocích Praha hemžila se ďábly vymetenými? — Jazykové nařízení vydáno též pro Moravu; že vydáno bylo zvlášť pro Čechy, obzvlášť pro Moravu, soudí se, že tak učiněno bylo pro to, aby na venek nemělo charakter státoprávní. Němci bouří proti němu dále, ovšem marně. Pokusili se o obstrukci, ale tato dělá více dojem směšnosti. Také smutně skončila demonstrační výprava rak. Němců do Němec. Vylili jim boty. — Dědictví Komenského mělo opětně svou valnou hromadu, na níž byla řeč též o literární organizaci; to, co jsme slyšeli z úst pana Beneše a jiných pánů, dokazuje, že učitelstvo chce si jak produkci literární, tak i konsumpci literátů od učitelstva nezávislých, v literárních poměrech osvojiti absolutní vliv a třídní panovačství.

Zprávy národo-hospodářské.
(*Nedělní klid na drahách. Poštovní kongres světový dne 5. května 1897. Vyrovnaní.*) Zajímavý pokus rozšíření klidu nedělního též na dopravu železniční podniknut býti má v Rakousku, které v tomto směru ze všech sousedních států (vyjma snad jediné Švýcarsko) chce býti prvním. Ovšem, přijde-li vůbec ke skutečnému zavedení, poněvadž, jak se aspoň dosud říkalo, úspěšné kroky ku provedení této myšlenky provedeny by býti mohly jediné úmluvami mezi národními anebo aspoň za souhlasu států hraničících. Rozhodně však jest termin 1. ledna 1898, kdy se má počítati

s prováděním „klidu nedělního“, resp. omezením v dopravě nákladů, předčasný. Otázku tuto uvedl do proudu ministr železniční, pozvav správy všech drah soukromých v Rakousku ku poradě výnosem, v němž zároveň udány jsou hlavní body, jež dojeti mají uskutečnění. Klid nedělní má se týkati pouze nákladů, při čemž zase vyloučeny jsou náklady zkáze podléhající, dobytek a rychlozboží. Platiti má jen v neděli a pak v udaných 8 svátcích a sice od 4 hod ráno do 8 večer. Klidu užívati mají zřizenci pokud možno doma, v rodině. Při každém bodu přidáno nějaké omezení a výjimka, ovšem odůvodněná při pokusných krocích zavésti tuto tak důležitou socialně-politickou reformu. Pokud z porad koncem dubna konaných zřejmo, nestaví se zástupci drah soukromých jaksi předem odmitavě proti zavedení klidu. Těžko jest ovšem říci, že by tak činili z ohledů humanitních, že by jim bylo líto těch rodin a těch duší, pro které význam neděle neexistuje; spíše by se mysliti dalo, že jen obava před dobře a tuze provedenou organizací zřizenců železničních, vzdor tomu, že táž před nedávnem výnosem vlády omezena, a pak naděje, že to snad nebude při tolika omezeních, ve výnosu vládním se nacházejících, tak zlé, pohnuly dráhy soukromé, že zadost učiniti chtějí socialně-politickému proudu doby. Silnou překážkou jest ovšem otázka hospodářská zde — spočívajíc v tom, že by dráhy nuceny byly ku rozmnožení jak personálu tak i vozů, kolejí a t. d. Důvody zajisté před kterými se bořiti budou ty nejkrásnější intence. Že by i v ohledu náboženském byla zamýšlená reforma důležitou, netřeba ani zvláště uváděti. Stůjž zde jenom povolaný hlas o potřebě zavedení, či spíše zachovávání, obvyklého již klidu nedělního při zemědělství. Bývalý ředitel hospodářské školy, Uhlíř, praví: „Musí se uznati, že pro čeládku a zemědělské dělnictvo a pro jeho mravní povznesení se u nás v nynější době mnoho neděje; třída ta jest sama sobě ponechána. A když se mimo to ještě ta troška zbožné mysli v ní potlačuje, když se jí ani v neděli příležitost neposkytuje, aby služby Boží navštěvovala, kde pak se mají její mysl a srdce povznést a k dobrému pozbu-

dití. Každý chlebodárcе bere na sebe povinnost, starati se nejen o hmotné, nýbrž i o duševní a mravní blaho své čeládky.“ — Když se již mluví o dopravě, budiž zde uvedeno něco z jiného odvětví dopravního — se železničtím úzce spojeného, z poštovníctví. Jak známo, zahájen bude dne 5. května t. r. kongres světového spolku poštovního v hlavním městě Spojených států severoamerických, ve Washingtoně. Je to sjezd již pátý, ale první mimo Evropu, jako uznáním za to, že mimo Egypt byly Spojené státy Americké jediným státem mimoevropským, jenž zastoupen byl na prvním kongresu světovém roku 1874, kdež vlastně „světový spolek poštovní“ založen. Že se tak vůbec stalo, jest největší, ba skoro jedinou zásluhou muže, který provedení této myšlenky věnoval svůj život. Věřte pisateli těchto řádků, že zavedení jediné světové řeči, nebo snad i jediné světové náboženství není myšlenkou o mnoho utopičtější, než jakou bylo před 30 lety založení světového spolku poštovního. A přece, v co ani fantasie Jindřicha Stephana, generálního poštmistra německého, jenž počátkem minul. měsíce zemřel, snad ani nevěřila, stalo se skutkem a dnes celá zeměkoule, kromě Číny (kde jsou však na pobřeží poštovní úřady států evropských) a svobodného státu Oranžského (v jižní Africe) bude spojena a řízena, aspoň co se zásilek listovních týče, jediným předpisem a jedinou vůlí. Není úkolem těchto řádků obšírně vypisovati první záblesk této myšlenky, zmíněným J. Stephanem propagované, ani další její postup a její uskutečnění. Budiž jen podotknuto, že se založení světové unie poštovní uznává jednohlasně za jedno z největších děl kulturních našeho století, o jehož důležitosti a účincích si přítomná generace, jako o mnohých jiných zjevech kolosální převraty způsobujících, ani ponětí učiniti nemůže. Před zavedením unie stál ku př. dopis od nás do jižní Ameriky asi 1 zlatý 50 kr.; aby poplatek řádně byl vyměřen, musil se zřizenec pošt. z konce let šedesátých „prokousati“ tarifem (jen dopisů se týkajícím), jenž obsahoval 332 tiskových stran. Dnes stojí týž dopis do jižní Ameriky 10 kr. po případě 20 kr. a tarif pošty listovní

secvrkl se na dva řádky. Jaký obrovský účinek mělo zase toto zlacnění a usnadnění dopravy, dokazují následující čísla: Roku 1873 dopravováno ve státech k nynější unii náležejících ročně 33 mill. zásilek poštovních. Dnes dopravuje se jen v Evropě (počítaje v to i Turecko asijské) jednáct miliard (!) kusů poštovn. zásilek čili asi průměrem 30 mill. denně! Ještě ohromnější jsou ovšem čísla ta, když se počítá s ostatními díly světa k unii patřícími. Jsou to skutečně ohromná čísla, dokazující zářící vítězství myšlenky kdysi snad utopistické. Třebas kongres ve Washingtoně nic podstatně nového nepřinesl, přece zajisté i tam učiněn bude další krok ku připojení zmíněnýh dvou států, k spolku dosud nepatřících, a k úplné stejnosti tarifů poštovních na celé zeměkouli! — — O rakousko-uherském vyrovnání nemůžeme říci vzdor tomu, že se jím zejména celý minulý měsíc obě ministerstva a obě nově zvolené deputace kvotové horlivě zaměstnávaly, nic nového. Těžký přízrak jeho dusí obě vlády, které by rády zbavily panovníka nutnosti, aby musil, třebas jen zatím na rok, otázku svým slovem rozhodnouti. Vyjednávání trvá nyní již půl druhého roku a teprve nyní sejiti se mají obě deputace do Budapešti (!), aby zjednána byla shoda o zásadních výpočtech, týkajících se hospodářské mohutnosti obou státních polovic. Uherští členové jsou prý nyní ke shodě ochotnější. Proto, Rakousko, pozor!

Ukázka dějepisů církvi nepřátelských. (Pokrač.)

2. Podobným směrem psán jest „Nástin všeobecných dějin od Th. Dietitze.“

Probíraje Pismo svaté starého zákona, praví, že vyličení biblické o stvoření světa jest ze všech různých pověstí (báji) nejdůležitější. O Babylonu se nezmiňuje — různost náboženství, mravů, způsobu živobytí vytvořila prý jediné povaha té které země. Co do chronologie uvádí prazvláštní data; tak na př. Abraham přestěhoval se do Kanaanu okolo r. 1659 před Kr. Mojžíš osvobodil lid svůj r. 1320, Saul pomazán byl za krále 1050, David vládl od r. 1025—993 a to dle způsobu orientálních despotů, a přece, ač tolik skvrn má charakter jeho, klade se za

vzor panovníka zbožného.“ Že David pokání činil a že byl též prorokem Bohem nadšeným — o tom ovšem se tu zmínky nečiní. V pojednání o křesťanství ignoruje se úplně Božaká osoba Kristova i dílo spásy, takže tu ani slovem dotknuto není Jeho narození, život, působení a smrt. Toliko dočítáme se, že u prvních křesťanů bylo uctívání Boha velice jednoduché, ano záleželo ze čtení písma, kázání, modliteb, hodů lásky a večere Páně — teprv ve století pátém byla prý bohoslužba slavnější, kde oltář, zápal kadidla a různý přepych přijat byl z „pohanství“; o zřízení starozákonné, předobrazné synagogy neví tedy spisovatel ničeho. Julian Apostata byl prý moudrým a statečným vládcem, jenž opět pohanské kněze povolal. Křesťanství z počátku málo prý zlepšilo smutný obraz mravního stavu lidstva — ale po staletích podařilo se to přece — zvláště v dobách reformace, kde v německém světě křesťanský princip zvítězil a zákony duchem křesťanským sporádány byly. Modlářská účta obrazů s mnohými jinými pověrečnými zvyky vloudily prý se do církve. Za doby křižáckých válek přiučili se hrubí vojínové jemnějším mravům od Muhamedánů, kteří vynikali větším vzděláním vědeckým a tak účtu před Evropany si vydobyli, takto vyvinula se tolerance k jinověrcům, jež nejpředněji vírou v neomylnost papežů otrásla.

Papežové 11. století počali prý bludařství k smrti ohuěm odsuzovati a zároveň pronásledování kacířstva za záslužné dílo vyhlášovati, čemuž následovalo zavedení inkvisice. Taktéž vedli prý nestoudný obchod s církevními obrocími a s odpustky; za peníze odpouštěny byly hříchy ba i zemřelí z očiště vykupováni. Tetzel líčí se tu co nejhrozněji. Protestantská víra měla blahý vliv na rozvoj umění a vědy, čehož důkazem jsou katolíci Koperník, Pirkheimer a Dürer; naproti tomu Jesuité všude proti osvětě působili. Ve Španělsku zavládl mrav, každý veliký svátek s autodafé oslavovati, při čemž nezřídka celé rodiny v ohni zmirali.

V nejnovějším věku mluví se o politické a náboženské reakci, jesuitismu, potlačování svobodomyšlnosti a p. Karbonáři jsou společností toužící pouze po scelistvení Italie. Jaksi slavně prohlá-

šje, že r. 1870 přestalo konečně svět-
ské panství papežovo. Pius IX. ve vleku
Jesuitů tvářil se jako zajatec Vatikán-
ský — avšak hned na to započal boj
proti Německu, jehož koncem však bylo
prijetí zákona proti Jesuitům!

3. „Vypravování ze středních, no-
vých a nejnovějších dějin od Dra L.
Stacke.“

Čteme tu mezi jiným o Lutherovi,
že témuž papežskými vyslanci byly pe-
níze nabízeny, že na život jeho útoky
činěny byly, ba že by byl týž sotva
smrti ušel, kdyby byl v r. 1518 do
Říma šel. O Alžbětě anglické praví se,
že táž uchopila se pouze nutných pro-
středků, aby protestantismu platnosti
zjedнала; v příčině nešťastné Marie
Stuartky dovidáme se, že svou spoln-
vinou na smrti Daruleye a spiknutím
proti životu Alžběty osud svůj zavinila.
Naproti tomu co nenejšetrněji mluví se
tu o osobách katolických. Papežové byli
prý nezřídka nejneučenejšími lidmi, klá-
šterníci vběhli v nemravnost a bezbož-
nost, marnotratný papež Lev X. sbíral
peníze sice na stavbu chrámu Petrského,
vlastně ale na výbavu své sestry, Ka-
rel V. odřekl se vlády a vedl posléze
život asketický pro výčitky svědomí,
Jesuité ve 14. století chtěli prý v Pa-
raquayi tajně kněžský stát založiti a
podobně.

Ku konci knihy dotýká se některých
historických osob a pronáší o nich
zvláštní chvály. Tak Voltaire-a jme-
nuje věhlasným básníkem — Bedřicha II.
staví za vzor piety k otci a velice po-
chvalně zmiňuje se o jeho znamenitých
proslovecích při hostinách, Kateřinu II.
má za nejvýtečnější zjev svého poko-
lení atd.

Literatura.

„Nový život“ páně Dostálův
začal v posledním čísle uveřejňovati
práci z pera Zeyerova, jednající o blsl.
Panně Marii. Dýše neskonalou poetič-

nosti a vroucností. To jakoby psal ne-
moderní básník, ale nějaký katolický
humanista věku Bohuslava z Lobkovic.
Šťastný list, který něco podobného po-
skytnouti může svým čtenářům. Jich
nedočkavost, ale též jich vděčnost bu-
dou veliky. I my toužebně čekáme na
pokračování a po ukončení práce se
o ní zmíníme.

Havránkovy Moravské bi-
bliotéky rodinné, Velké Mezifičí,
došly nás tři sešitky, jeden po 20 kr.
Nadějeme se, že bude přinášeti práce
dobré a ušlechtilé a proto ji doporučíme.

Svatý Vojtěch. Nákladem Cyr.-
Methodějského knihkupectví G. Francla.
Dvounkrejcarová brožurka od Fr. Žáka.
Odporučujeme k hojnému rozšíření mezi
lidem a mládeží.

Slova pravdy, č. 8. a 9. „Pa-
mátce sv. Vojtěcha“, „Kdo ohlupuje lid?“
Odporučujeme rovněž k hojnému roz-
šíření.

Devítidenní pobožnost k Du-
chu sv. od Kr. K. Vondrušky. Je to
praktický návod k vykonávání této
pobožnosti, který přijde mnohým vhod,
zvláště tam, kde i mezi týdnem konají
se pravidelné pobožnosti.

Nový plác koruny české od
red. T. Jirouška je velice časová poli-
tická brožura, která vykoná mnoho
dobrého. Křesťanští socialisté, čtěte a
rozšiřujte!

Volnost, rovnost, bratrství
od P. J. Freunda. Velmi zajímavé a
brillatně psáno. Poslouží výborně k před-
nášce, ovšem i k poučení.

Kázání na nejznámější menší
svátky. Sepsal Kl. Markrab Olomouc
u Promberga. Cena zl. 1-80. Knihou
slovutného homiletu poslouženo citelně
potřebě. Zvláště poutnickým kazatelům
přijde publikace vhod. O důkladnosti
spisovatelově, který v oboru homiletiky
patří k nejlepším u nás, zbytečně by-
chom se šířili. Stačí toto upozornění.

Obsah „Obrany“ :

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zem. sněmu. Píše T. Škrdlé. (Pokr.) —
K svato-Vojtěšským slavnostem. — k. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie.
Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Literatura. —
Literární příloha: Směry moderní poesie a hlavní její representanti
u nás. Studie Františka Žáka, přednesená na literárním sjezdu družstva „Vlast“
dne 10. srpna 1896. (Pokračování.) — Sedmero hlavních hříchů. (Studie bojův
a vítězství Církve.) Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kameš. — Sborné
a mužně za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokr.) —
Různé zprávy.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zemského sněmu.

Píše Tomáš Škrálek.

(Dokončení.)

Pomníme-li, co zla proti naší straně před volbami nasil pokrokářský tisk, hlavně „Ruch“ a „Lid“, a máme-li na mysli celý aparát sociální demokracie, Mladočechů proti našim kandidátům namířený, není divu, že jsme tak chudě s volbami dopadli. Dr. Rud. Horského a R. Vrba ke všemu tomu ještě, jak jsem již pravil, Staročeši ignorovali a proti kandidatuře Dr. Rud. Horského vystoupil zjevně i baron Hilprandt v Blatné, čímž se situace jejich ještě zhoršila. Kdo ho k tomu přiměl? —

Výsledek voleb vypadl pro naši stranu takto:

A) V. k u r i e.

1. Praha: P. Jos. Šimon 3 132 hl. (Mladočech 16.127, soc. d. 15.149.)
2. Okres Smíchovský: nikdo z našich nebyl kandidován, a to proto, aby roztržštěním hlasů neprošel soc. demokrat; ale prošel přece.
3. Okres Mladoboleslavský: (Fr. Satorie) 6 hl. (Ml. 332, s. d. 319.)
4. Okres Jičinský: (Václ. Stupka) 12 hl. (Ml. 451, s. d. 191.)
5. Okres Kralové-hradecký: (Rud. Vrba) 20 hl. (Ml. 536, s. d. 120.)
6. Okres Litomyšlský: (Tom. Jiroušek) 42 hl. (Ml. 301, s. d. 147.)
7. Okres Čáslavský: (Prokop Jindra ustoupil kand. Václ. Váchy) 59 hl. (Ml. 490, s. d. 48.)
8. Okres Kolínský: (Eduard Bystřický) 18 hl. (Ml. 559, s. d. 106.)
9. Okres Tábořský: (Václ. Žižka) 37 hl. (Ml. 254, s. d. 88.)
10. Okres Písecký: (Dr. Horský) 30 hl. (Ml. 188, s. d. 244; při užší volbě prošel Mladočech.)
11. Okres Plzeňský: (Václ. Wainar) 7 hl. (Ml. 196, s. d. 436.)
12. Okres Českobudějovický (český kandidát 196, s. d. 196.). Při užších volbách spojili se „čeští sociální demokraté“ s Němci a dopomohli jim k vítězství. Katolíci zásadně kandidáta nestavěli, aby neprošel Němec, a „česká“ sociální demokracie Němci k vítězství dopomohla.

Podobně čestně zachovali se katolíci v Praze. Po všech urážkách v „Šípech“, „Nár. Listech“ a při volbách venkovských volitelů ve tvář jim vmetaných volili v užší volbě Mladočecha V. Březnovského proti soc. dem. Dědicovi. Kat. lidový spolek svolal na den 28. března do sv. Václ. záložny schůzi, kdež u přítomnosti 400 osob chování „Národních Listů“ řízně bylo odbyto.

Co se český tisk se socialist. demokracií namazlil a jak nás se při tom naodstrkoval, a jak se mu za to odměnila!

B) Volby v obcích venkovských.

1. Karlín (Ant. Peyr) 21 (Ml. kandidáti: hr. Kounic 498, Fr. Bláha 96.)
2. Příbram (Vojtěch Mertl) 26 hl. (Ml. 315.)
3. Rychnov (Fr. Šabata ml.) 55 hl. (Ml. 322.)

Při venkovských volbách prorazil Staročech Fr. Šrámek v užší volbě a samostatný mladočeský kandidát Dr. Jan Vašatý; jinak získali všechny mandáty Mladočeši.

C) Volby v městech.

Společný kandidát katolíků a Staročechů Dr. Jan Ryba propadl (Kat. Listy nemají udáno, kolik dostal hlasů), také všickni Staročestí kandidáti propadli a všechny mandáty získali Mladočeši.

IV. Co jest nám činiti?

Když jsme při volbách do říšské rady na celé čáře propadli, ozývaly se mezi námi hlasy: vzhůru, připravujme se k budoucím volbám! I já se kloním celým srdcem k tomuto názoru, ale že bychom za šest let zvítězili, toho sotva lze doufat. Morava jest mnohem zachovalejší a upravenější nežli my Češi, hledíc ke katolickému náboženství a k politické organizaci, Morava jest poseta katolicko-politickými Jednotami, konala časté a živé schůze v různých místech a městech, při nichž mluvili advokáti, učitelové a četní muži z moravské intelligence a při nichž bylo přítomno na sta rolníků a měšťanů; moravský časopis „Hlas“ vniká hlouběji v lid, nežli naše „Kat. Listy“, Morava má tři křesťansko-socialní časopisy a přece i přes to prorazila Morava jenom jednoho katolického poslance, a to ještě až v užší volbě. Pochybují, že budeme za šest let tam, kde jsou nyní Moravané, a proto pochybují, že nám bude možno, za šest let někoho do říšské rady vyslati nebo při budoucí volbě do zemského sněmu zvoliti. Kéž bych byl špatným prorokem!

Ale máme tedy složit ruce v klín a divati se nečinně na vývoj našich volebních záležitostí? Ó nikoliv, naprosto nikoliv! Jsem proto, abychom se hned k volbám připravovali a úsilovně a vytrvale v tomto ohoru pracovali, nebo jednou zvítěziti musíme, a kdybychom i několikrát ještě byli poraženi, ponese naše práce na jiných stranách hojného užitku: zušlechtí mnohá srdce, zachová mnoho lidí církvi a mnoho duší nebi a přinese požehnání vlasti, neboť pokojní, nadšení, obětiví katolíci jsou nejlepším ozdobou země, v níž bydlí.

1. Krajinské časopisy, knihovny a vůbec tisk katolický.

Ze všech stran v Čechách jsme na krajinský tisk nejchudší a to naši posici velice stěžuje. R. 1883. vypravoval mi jistý šlechtic z Německa, že Porýnsko, země asi tak veliká jako Čechy, má šest velikých katolických denníků

a každý kraj, jako jsou asi naše hejtmanství, že má svůj místní katolický list, jenž vniká do každé chaty. Jak chudí jsme my v Čechách! V Praze máme katolický denník a týdeník, v Hradci Králové týdeník „Obnovu,“ v Chrudimi: „Český Východ“ a jsme hotovi. A jak pozdě povstaly tyto časopisy, „Český Východ“ vyjímaje?

V Českých Budějovicích založil sice nezapomenutelný biskup Jan Václ. Jirsík časopis „Budivoj“, ale ten jest nyní v rukou konsorcia a nemůže býti považován za list čistě katolický.

Své věci jsme zanedbávali a staročeský tisk podporovali. Na subvence staročeského tisku vydalo kněžstvo mnoho peněz, ale peníze ty jakoby s rozplynuly a nám katolíkům užitku nepřinesly. Za tuto podporu měl staročeský tisk konati tolik straně katolické, co činily „Národní Listy“ pro stranu protestantskou, ale nechtěly, ba nabyl jsem té smutné zkušenosti, že staročeský redaktor na venkově dostal důtku, že uveřejnil obsah katolického časopisu.

Na Staročechy jsme se spoléhali, Staročeši nám nesloužili a sebe samy jsme úplně zanedbali.

Pole krajinického tisku katolického jest věru pusté a prázdné! A jak lehko a snadno mohlo míti každé biskupské město v Čechách svoji tiskárnu a svůj časopis? Procenta, kterých by konsistoře byly ušetřily na svých publikacích, kdyby je byly tiskly ve svých tiskárnách, mohly obrátiti na svůj list krajinický. Tiskárna by i jinak získala užitku na cizích tiskopisech, a to mohlo všechno býti obráceno na list krajinický!

I jinde jsme mohli získati a podnes udržeti ve směru katolickém listy krajinické! Mám na mysli ku př. „Ohlas od Nežárky“ v Jindř. Hradci. List ten žil z počátku z toho, co mu kdo dal, a kdo by byl do něho psal, ten ho mohl opanovati. Kdyby se bylo kněžstvo skupilo a list ten bylo právně pro sebe získalo, mohli jsme míti v Jindř. Hradci časopis katolický.

Před 20 roky mohli jsme takovýchto venkovských listů získati pro sebe hojnost, ale nikdo si toho nevšímal, všechno se nechalo běžet, a nyní se divíme, že celý venkov opanovali Mladočeši, pokrokáři nebo socialisté. Teprve když dostalo kněžstvo hojně ran a když vidělo, jak se pustoší vinice Páně, počalo se lekati a kolem sebe rozhlížeti, ale vliv jeho a moc jeho jsou ty tam a co mohl dříve udělati jednotlivec (ku př. probošt z Jindř. Hradce) nebo vikariat, k tomu se nyní musí spojovati celá diecése.

Vizme energického ndp. biskupa Ed. Jana Nep. Brynychy, vizme praktické, nadané muže, kteří s ním pracují. Jak pracně bylo jim založiti a udržovati týdeník „Obnovu“? A jak pracně to půjde v diecési Litoměřické? Kaplan Fr. Žundálek zakládá tam katolický týdeník a k tomu se musí spojovati všechny české vikariaty diecése! A co jim to dá práce a soužení, než týdeník vyjde, a co strádání, až vyjde.

Ale nic naplat; železnou rukou a tvrdou hlavou musíme ku předu a stále ku předu i na této cestě věru neschůdné. Po Litoměřicku ať následuje katolický krajinický list v Budějovicích, a kdyby se tiskové družstvo sv. Vojtěcha v Praze vzniklo, může časem některý venkovský list zakoupiti nebo subvencovati; podobně mohou působiti i ostatní diecéšní družstva v Čechách, která jsou a budou, a tak dá Bůh, že i tady po delší době a vytrvalé práci dosáhneme toho, po čem toužíme a čeho je nám potřeba.

Nyní zatím rozšiřujeme hojně ty časopisy, které máme: „Katolické Listy“, týdeník „Kat. Listů“, „Obnovu“. Český východ“, „Obranu“ a j., aby vnikaly v široké kruhy a přinášely hojného užitku.

Bedlivě a příčinlivě zakládejme farní nebo spolkové knihovny. Každý katolický spolek měž o to péči, aby měl bohatou knihovnu, a kde není spolku. ať tuto mezeru nabrazuje farní knihovna. Ten zvítězí, kdo se více přičiní. A vůbec rozšiřujeme dle sil svých katolický tisk, hlavně naše brožury. Obmezme své soukromé vydání, obmezme hmotnou pomoc pokrevním přátelům, bratřím a sestrám, a věnujme co nejvíce na katolický tisk. Četní nepřátelé ničí nám květy křesťanské kultury, i povstaniž mezi námi řada nadšených katolíků, kteří by spustošené role znovu vzdělávali, zařizovali a ošetřovali k oslavě Boží a k blahu své vlasti.

V tomto oboru mám dosti osobní zkušenosti, i musím vzdáti zvláštní chválu hlavně kuratnímu kleru, který přináší pro katolický tisk hojných obětí. Za nimi kráčí v obětivosti katolické dělnictvo, a mezi nimi v první řadě katoličtí tovaryši.

2. Katolické spolky.

V tom poměru, ve kterém rozmnožují se katolické spolky, rozšiřuje se i katolický tisk. Každý nový spolek předplácí si časopisy, kupuje knihy a brožury (tyto často v hojném počtu) a stává se střediskem katolického ruchu pro celé místo nebo město a okolí. Členové utužují se v křesťanském životě, zvykají si křesťanské statečnosti a stávají se tak říkajíc misionáři v dílnách, ve kterých pracují, a v domech, kde přebývají. Ušlechtilé mravy a spořivost bývají znamením zdárného vývoje spolků katolických. Divadlo, hudba a zpěv a konečně i řečníště — toť postupný vývoj u našich jinochů ve spolcích katolických. Hovádek, Koleč, Myslivec a jiní jen takto došli k místům, jež zaujmají v dělnickém hnutí.

Když byly volby v V. kurii do říšské rady, chtěl intellig. katolíci vydati kandidátní listinu pro volby volitelů v V. kurii v Žižkově. Jářku: konal jste s někým poradu, máte po ruce seznam volitelů, víte, kde všude jsou v Žižkově naši stoupenci? Nevím. Tak nechte všeho býti. V Žižkově není vhodného katolického spolku, katolíci se neznají, sejítí se nemohli a nemohli tudíž do volby zasáhnouti. Podobně tomu bylo na Kr. Vinohradech. Býti v obou místech spolky kat. jinochů a mužů, bylo by se z nich utvořilo volební komité, a katolíci by se byli stali rozhodujícím jazyčkem při volbě mezi Mladočechem a socialním demokratem. Byli by ukázali, že tu jsme a že něco platíme, což se vztahuje ovšem i k různým jiným českým městům.

Než jakkoliv si spolků katolických tovaryšů pro větší města a jinochů a mužů pro menší místa velice vážím a oprávněnost jejich vždy hájím, vysloviv se již několikráte, aby k nim přistoupily i spolky mistrů a učňů, přece ukázala právě při volbách zkušenost, že musí každý větší okres míti spolky katolicko-politické. Tento úsudek jsem slyšel v Hradci Hrálové, kdež se prý bude v celé diecési tato mezera doplňovati, podobnou resoluci přijalo duchovenstvo vikariatu Turnovského na schůzi 4. dubna konané a podobně se mluví i v našich kruzích, a doufám, že to bude také postupem času provedeno.

3. Katoličtí řečníci a agitatoři a katolické sjezdy.

Vznikem nových kat. spolků rozšiřuje se i katolický tisk a vůbec katolický ruch. K tomu je třeba připojit živé slovo. V jednotách tovaryšů, jinochů a mužů podávají náboženské vzdělání a konají socialní a podobné přednášky předsedové a místopředsedové a časem, hlavně při založení spolku nebo svěcení praporu, volají si řečníky z Prahy.

Jsmo šťastni, že máme výborné a vyškolené řečníky, jako jsou: Dr. R. Horský, Tom. Jiroušek, Emil Dlouhý-Pokorný, P. Jos. Šimon, Fr. Žák, Václ. Myslivec a jiní, ale je jich málo. Socialní demokrati vysílali celý rok před volbami každou neděli na 20 řečníků na venek a ti prošli nejen města, ale i odlehlé vesnice, od nás však vycházel v neděli na venek řečník jeden, dva, tři, někdy žádný. Jsme ve všem chudí, i zde jsme nedostateční. Nejvíce si přejí venku Dr. Rud. Horského a právě ten jest od práce znaven a má nejméně volného času.

Měla-li by se rozpoutati na venku (v Praze si to všecko spraví čilý katolický lidový spolek a Politický klub kat. dělnictva) úspěšná agitace, musil by se učiniti soupis všech výborných řečníků-agitatorů ze všech křesťansko socialních spolků v Čechách a ti by musili do okolních spolků vyjížděti, důvěrníky k poradám svolávat, nové spolky zakládati a vůbec katolický lid poučovat a katolický ruch šířiti.

Permanentní volební výbor, jenž bude co nejdříve zvolen, musil by dávat z Prahy povely na venkovská diecéšní sdružení, a to buď přímo, nebo pomocí katolického tisku, z venku by důvěrníci sdělovali své potřeby do Prahy a tak by proudil čilý život mezi námi

Pro přednášky nepochitické poskytl by cestovné do určité míry družstvo „Vlast“, pro politické Politický klub katolického dělnictva v Praze a pak ty spolky nebo osoby, které politické nebo pouze vzdělávací přednášky aranžují.

Největší agitace tiskem, zakládáním nových spolků, vysíláním řečníků a agitatorů musila by se přirozeně rozvinouti tam, kde bychom chtěli kandidovati své předáky, o čemž si více povíme ústně.

Naši řečníci si všímají z většiny otázky dělnické nebo socialní, ale měla-li by naše organisace promyšleně vedena býti, musili by v to pojeti stejnou měrou otázku agrární, v kterémžto oboru dosud skoro jediný pracuje, píše a přednáší, zám. kaplan Rud. Vrba a hledíc k Raiffeisenovkám, farář Tomáš Blahovec v Čachrově u Klatov.

Jakousi výslednicí práce a zároveň její kontrolou, jakýmsi měřítkem síly a mohutnosti každé strany jsou její sjezdy. V Německu je konají každý rok, na Moravě konali jeden a my pět. První katolický sjezd měl býti konán v Praze již roku 1891. v čas zemské jubilejní výstavy; přípravné práce byly hotovy, ale rozhodující kruhy domnívaly se, že by se potkal s fiaskem, a proto bylo od něho upuštěno.

S dosti velikým napjetím byl očekáván arcidiecéšní sjezd v Příbrami, ale zdařil se; zdařil se diecéšní sjezd i v Táboře, zdařil se literární sjezd družstva „Vlast“, a oba sjezdy katolického dělnictva, a tak plni touhy a důvěry čekáme na letošní diecéšní sjezd v Hradci Králové, za rok na katolický sjezd celých Čech, Moravy a Slezska v Praze, a za dva roky na sjezd v Litoměřicku. Seskupení kolem Jeho Osv. pana hraběte Vojtěcha

Schönborna, ježž jaksí za svého vůdce a náčelníka považujeme, budeme v tomto oboru i na dále pracovati a k tomu působiti, aby vůbec myšlenka sjezdů z našeho programu nikdy nevymizela. Na sjezdech se poznáme, sblížíme, seznáme nové řečníky naší strany, nové pracovníky katolické, a zde v mohutném sboru, slavnostně a vážně proklamujeme své názory a zásady. Na naše sjezdy přijdou osoby místní intelligence, které nikdy před tím něco podobného neviděly a neslyšely, tady se očišťuje hana se jména katolik, tady nabývá katolické přesvědčení svého výrazu a svého posílení. Sjezdy katolické mají vůbec pro nás nesmírnou důležitost.

Různé jiné věci.

Velikou váhu dlužno klásti při organisaci na katolické dobročinné spolky. Revoluce francouzská rozbíjela všechno katolické, jediné dílo sv. Vincence uchránila, což je důkazem, jak vysoko se cení dílo křesťanského milosrdenství.

Proto spolky sv. Vincence, bl. Marie Anežky, sv. Notburgy, různé asyly (Vincentinum, Růžencová výroba, Johanneum), dětské zahrádky, chudé kuchyně atd. atd. jsou velikou ozdobou církve a naší posilou ve veřejném životě.

První místo v dobročinnosti zaujímá v Čechách česká šlechta. Česká šlechta rozdává chudým veliké sumy peněz a podporuje a zakládá dobročinné ústavy s chvalyhodnou obětivostí i vytrvalostí. Stejným příkladným způsobem předcházejí nám nejd. naši biskupové, i následují mezi jich, kněží i laikové, aby lid viděl, kterak se naše víra dobrými skutky oživuje a osvědčuje.

Jakkoli tedy šlechta v tomto ohledu jest pravou okrasou katolické strany v Čechách, v ostatním ve všem, o čem jsem v tom článku psal, velice málo nám vypomáhá, ba již několik let katolického života v Čechách ve své většině nápadně se straní. Je to škodlivě pro ni i pro nás, a více ještě pro ni než pro nás. Škoda jejího vlivu, který by mohla vykonávati. Výminku tvoří hrabata Karel a Vojtěch Schönborn a hrabě Karel Ervín Nostic. Jiní ovšem v užším kruhu svým postavením a svou ušlechtilostí působí velmi mnoho.

K naší organisaci a nepřímo i k volební akci patří bez odporu katolické ženy a dívky. I tady se činí v Praze počátek. Stanovy ženského křesťanského sociálního spolku jsou již zadány, a jak slyším, bude nový spolek čítati asi 800 členů.

Tím končím své úvahy. Nemám ve zvyku kopírovati strany v jiných zemích a z jejich programů a usnesení uzavíratí na naše povinnosti, čili jinými slovy: nemám ve zvyku pracovati dle šablony a šimlů. Řeknu otevřeně všechno tak, jak mi to naše poměry na srdce kladou; tím ovšem upadám zase v nebezpečí, že mohu lehce něco zapomenouti, co jinde mají a co by i u nás býti mohlo; ví-li tedy ještě někdo něco jiného a lepšího, pan redaktor t. l. mu zajisté otevře k tomu sloupce „Obrany“, aby se věc zacelila a doplnila. Vždyť je to zájem nás všech: co jednoho bolí, dotýká se nelibě i druhého a z čeho se raduje ten, může se radovati i onen.

* * *

Pozn. redakce. Prosím ctěné a důstojné pány čtenáře „Obrany“ z Moravy, aby nám některý z nich, který sledoval veřejný život své korunní země, vypsál katolické hnutí moravské, ideje, které v něm paoují a kterými vítězí, způsob nepřátelské taktiky moravské, rozvoj jeho za posledních let,

a vůbec různé jeho kulturní známky. O osoby nám nejde, ale o věcnou a kulturní stránku. Jak z výborné stati dp. Škrdleho viděti, není naše české hnutí jednotné vně i uvnitř. Je to posud jen drobná práce. Jsou tu osoby a spolky, ale kde je kulturní jednotné pozadí pro všechny? Katolicismus? Arci. Ale jak! Byli bychom za práci velmi vděční. Poučila by nás. Máme tytéž programy a cíle? O mnohém snad zvěděli bychom ku svému prospěchu.

„Monita privata“ Tovaryšstva Ježíšova.

Panu Tomáši V. Bílkovi věnuje Vojtěch Kameš.

Hned jak počal výtečný p. Dr. Bačkovský inseráty v „Nár. Politice“ oznamovati, že počne vydávati Dějiny „zlopověstného“ řádu jesuitského od p. Tomáše V. Bílka, věděli jsme již předem, jakým asi duchem provanuty budou. Když p. Tomáš V. Bílek ve svých historických spisech ukázal se býti nepřitelem katolické církve vůbec, jak pak by nebyl protivníkem Tovaryšstva Ježíšova. Historik má býti ovšem soudcem nestranným, ale p. Bílek hned z počátku strašnickou svou nejen předpojatost, ale dokonce zášť prozrazuje; neboť prohlašuje, že jiného účelu není, „než přispěti k poučení lidu českého, aby poznal hlavní původce duševní a hmotné zkázy a záhuby národů.“ Při tom ještě nestyděl se v čelo své knihy napsati heslo: „Sine ira et studio“ Že psal tyto dějiny „sine studio“ t. j. beze studia děl, Tovaryšstvo Ježíšovo obhajujících a jemu příznivých, rádi věříme, vždyť i nej přednější dílo: Dějiny Tov. J. od Crétineon-Joly 8 svazků, jež i do němčiny přeloženo, jest mu zcela neznámo. Ovšem „nestranný“ p. Bílek zavrhuje již předem každé dílo řádu jesuitskému příznivé! Ale rozhodně tvrdíme, že psal „cum ira“. Tak se stalo, že p. Bílek chtěje napsati dílo historické, napsal vlastně pamflet! Vždyť pojal do svého spisu doslovný překlad hanopisu „Monita secreta“, jež za dílo pravé, za dílo předního člena Tovaryšstva Ježíšova vyhláší.

Myslil asi pan Bílek, jako všickni nepřátelé slavného tohoto řádu, že proti Jesuitům jest dobrou každá zbraň. U vážných historiků jest však dávno věci dokázanou, že Monita privata sepsána byla od člověka, který z řádu propuštěn takto se mu pomstil. Ale p. Bílek toho věděti nechce, jemu se Monita náramně líbí, takového něco může „nestranný historik“ upotřebit. Pojednáme proto krátce o pověstné knížce této.

„Monita secreta“ objevila se r. 1612. v Krakově, nejprve jen v rukopise tajně cirkulovala. Brzo však beze jména nakladatele vyšla tiskem pod titulem: „Monita privata Societatis Jesu“. Biskup krakovský r. 1615. zavrhl knížku tuto jako pomluvačnou, jejíž spisovatel zasloužil by nej přísnějších trestů. Spolu s papežským nunciem zřídil biskup zvláštní komissi, aby původce hanopisu vypátrala. Komisse tato neměla výsledku. Veřejné mínění však souhlasně autorem knížky označovalo kněze Jeronýma Zaorowskiho, který byl r. 1611. z Tovaryšstva Ježíšova propuštěn. Ostatné ze spisku toho zášť apostaty zřejmě mluví.

R. 1616. dne 10. května zavrhl kongregace Indexu „Monita privata“ jako „Tovaryšstvu Ježíšovu klamně prisuzovaná, plna pomluvačných a utrhačných obvinění.“ V březnu r. 1621. zanesena do katalogu knih zapovězených.

Jenerál řádu P. Mutio Vitelleschi, pamětliv cti svého řádu, nařídil učenému jesuitovi Gretserovi, aby důkladně potupný spis vyvrátil, což tento učinil spisem: „Jacobi Gretseri S. J. theologi contra famosum libellum, cuius inscriptio est: Monita privata S. J. etc libri tres apologetici“ 1617.

K tomu neměl anonymní trpitel odpovědi. Hanopis jeho upadl v zapomenutí, až opět po půl století objevil se r. 1662. a zase r. 1669. a 1702. V té době Frà Paolo Sarpi, známý odpadlík a vášnivý nepřítel jesuitů doznává, že knížka „obsahuje věci tak přehnané, že jim nemůže věřit.“ — „Jisto jest, psal svým přátelům ve Francii, že v Italii takových lidí (jak totiž Monita jesuity liči) nemáme.“

Pascal, jenž v uvádění svědectví proti jesuitům není právě příliš úzkostlivě vybíravý, neuznal za dobré „Monita“ ani připomenouti.

Smělejší byl jiný jansenista na počátku století XVIII., Jindřich od Sv. Ignace, flámský karmelitán, horlivý nepřítel jesuitů a vřelý stoupenec Arnauda a Quesnela. Pojal „Monita secreta“ do svého pamfletu (zrovna jako p. Bílek), který proti Tovaryšstvu Ježíšovu vydal pod žalostným titulem: „Tuba magna mirum clangens sonum“. Chtěje čtenáře své poučiti o původu spisku vypravuje historku, dle níž Monita nalezena byla v tajných papírech řádových při vyplnění kolleje Paderbenské r. 1622. Ku podivu, že již o 10 let napřed mohl zavrhnouti je biskup krakovský a i kongregace Indexu zavrhl je tedy dříve, než byla nalezena. Také udává výž autor, že byla Monita nalezena v koleji pražské a lutišské, ale nepraví kdy a jak. Tato bajka přešla odtud do všech vydání pozdějších.

Proti autorovi „Trouby veliké“ však povstal Jesuita Alfons Huylenbroucque, který vydal „Vindicationes alterae adversus famosos libellos etc.“ Gaud. 1713. Odpověď tato byla tak důkladná a přesvědčivá, že Jindřich od sv. Ignáce sám uznal její pádnost a své tvrzení odvolal a Monita v novém vydání své knihy vynechal. (To by as p. Bílek neučinil).

R. 1719. objevil se francouzský překlad „Tajných naučení“; ač patrně pocházel se strany jansenistů, přece redaktor jansenistického listu „Nouvelles catholiques“, jakkoliv bojoval i sám proti jesuitům, upozoril na odvolání Jindřicha od sv. Ignáce a poukázal na obranná díla Gretsera a Forera. „To postačí, tak končil, aby Monita nebyla jesuitům přičítána a kdyby ti, kdož je znovu právě uveřejnili, byli se o těchto faktech poučili, byli by toho jistě zanechali.“

Jak rozhodné a pádné byly obrany ty, když takovéto doznání vynutily! Když pak po čtyřiceti letech filosofové, jansenisté i parlament zase proti jesuitům bouřili, opět ohříván starý pamflet. Vyšel r. 1761. v Paříži překlad Tajných naučení spolu s textem latinským. A hle, místo vydání klamně udáno Paderborn a k tomu r. 1661. Kde tedy účel „posvěcuje“ prostředky?

Konečně byli jesuité z domů svých i z vlastí svých vypuzeni, jejich bibliothéky, jejich archivy byly skonfiskovány a všecky jejich „tajnosti“ vyšly na jevo. A hle, mezi tolika knihami a spisy, které znenadání jim vzaty byly a bedlivě prošťourány, nenašlo se nic, co by se podobalo „Tajným naučením“. Nic, a zhola nic. Není potřebí jíti dále. Za našich duů neuznávají Monita za autentické ani spisovatelé jesuitům notoricky nepřátelští, jako protestant Dr. Paulus, J. Huber a j. Končíme s J. Mavelem, že Monita secreta jsou spiskem podvrženým a utrhačným, že jsou dílem zbabělého a nestydatého pomlouvače.“

Lidem dobré vůle řádky tyto dostačí, nedostačí-li p. Bilkovi, odkazujeme jej na pojednání J. Mavela, *Monita secreta des jésuites*, v publikaci: *Questions controversées de l'histoire et de la science*, 1.re serie Paris, librairie de la Société bibliographique a na publikace Akademie krakovské z r. 1889., kde nezvratně dokázáno, že spisovatelem Tajných naučení jest Jeroným Zaorowski, z řádu propuštěný jesuita, jenž se takto chtěl řádu pomstiti.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

Svět jest druhým, učiněným bohem. Duši slouží tělo za prostředek, jímž duše na venek působí, tak že člověk nesestává z těla a duše, ale jest duší. Kromě duše rozumné je také ve člověku duše zmužilá a duše žádostivá. Duši lidskou rozumnou učinil Bůh tak, jako duši světovou, smíšením dvou sobě odporých živlů, jednoho neměnlivého a nedělitelného, druhého měnlivého a dělitelného, kteréžto živly jsou též v říši idejí; druhé duše učinili bohové podřízení a spojili s duší rozumnou, nesmrtelnou. Duše s tělem spojena byla pro vinu, které se byla dopustila; duše lidské se stěhují z těla do těla. Poměr vědění ke ctnosti sdílí Plato se Sokratem. Plato odporučuje státu společný majetek, společné manželství, společné vychování dítek a dovoluje vyháněti plod a odklízeti dítky.

Aristoteles učí věčnosti světa a věčnosti pohybu. Bůh postrádá činnosti vůle, jest jenom rozum a vede život toliko kontemplativný věda pouze o sobě, ne také o tom, co jest mimo něj. Bůh jest příčinou světa toliko pohybuující jsa jeho cílem nejvyšším, a sice příčinou nutnou a věčnou. Zdali jest duše lidská nesmrtelná, a jaký jest její stav po smrti, nevykládá Aristoteles určitě a jistotně. Ethika jeho jest jenom částí politiky; blaženosti, po které člověk nutně baží, může a má toliko ve státě dosíci; jest dovoleno vyháněti plod a odklízeti dítky; dovoleno jest i otroctví.

Uvážíme-li toto, řekneme, že Sokrates, Plato a Aristoteles neuměli hojiti porušenou přirozenost lidskou.

12. Řecká filosofie stoická učinila od 4. stol. toto: Jsou dvě prvoté: činná (síla) a trpná (hmota), od sebe neoddělitelné; činná prvot, která hmotě udílí tvaru, je totéž co rozum a božství; krása a úprava světa, poněvadž nemohou nepocházeti od myslícího ducha a poněvadž svět má částky sebevědomé, nemůže celek, jenž dokonalejší jest než částka, býti bez vědomí; tímto sebevědomím celku jest bůh; božství proniká světem jako jemný dech, jako výtvarný oheň, jako rozum a duše, obsahujíc v sobě jednotlivé tvary semenné; božský požár vytvářeje svět mění se ve dva živly a tyto dva živly mění se opět ve dva, tak že ze čtyř živlů se skládají všechny věci; po jisté době vezme božství opět všechny věci v sebe zpět; všeobecným žářem vzplane celý svět; z ohně toho rodí se opět nový svět, a tak se střídá zánik a vznik pravidelně a nutně; tato pravidelnost a nutnost jest osud a prozřetelnost, veškerenstvem vládnoucí; duše lidská, vroucí dech, jest část čili výtrysk

božství a trvá s ním v stálé vzájemnosti, přetrvá tělo, ale není přece nezničitelná; ač není svobodná, jest buď ctnostná buď nešlechetná; nejpřednější cíl života lidského čili svrchované dobro jest ctnost čili souhlas chování lidského se zákonem přírodním; ctnost dostačuje k blaženosti a jest blaženost sama; čin, který jest přirozenosti bytosti přiměřen a ze smýšlení vychází, jest náležitý; ctnostný nemůže hřešiti, tak že cokoli činí, jest dobré a chvalitebné právě proto, že to činí, byť i odporovalo obecnému náhledu o mravnosti; pouze ctnost jest dobrem; co není ani ctností ani neřestí, jest lhostejno; k věcem lhostejným náleží život, proto samovražda jest dovolena.

Zda umí filosofie stoická hojiti porušenou přirozenost lidskou?

13. Epikur učil v 3. stol. toto: Svět vznikl a trvá příčinami toliko fyzickými, pohybem nahodilým, ne účelným; bohové z nejjemnějších atomů utvoření, nestarají se o svět; duše lidská jest tělesná, nutnosti a náhodě podrobená, smrtelná; mravnost lidstva záleží v rozkošnictví.

Zda filosofie epikurejská umí hojiti porušenou přirozenost lidskou?

14. Pyrrhonovo pochybovačství (skepticismus) učí ve 4. stol. toto: „Všeliké myšlení spekulativné jest ničemno; nic není v pravdě krásno nebo ohyzdno, spravedlivé nebo nespravedlivé; všechno spočívá na lidském mínění a zvyku; nic nemůžeme v pravdě poznati, proto vzdejme se všelikého soudu, a tak dojdeme blaženosti.

Zda umí pochybovačství hojiti porušenou přirozenost lidskou?

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Školský návrh. Říšská rada. Z hloupých nehloupější. Kříž a jeho nevěrná žena. Velký odkaz vlastenecký B. Schnella. Pařížská katastrofa.

Poměr katolicismu a liberalismu podobá se poměru země, již obléhá nepřítel. Kdyby Řecko mělo právo na své straně a bylo v obraně, jsouc napadené, mohli bychom hned užiti konkrétního přirovnání. Liberalismus jsou Turci. Skutečně jsou liberalové namnoze civilisovaní pohané východního plemene, ve svém liberalistickém fanatismu Turkům ne nepodobní. Krok za krokem ničí křesťanskou osvětu, krok za krokem uchvacují půdu veřejného života, již odkřesťanují; obrana proti nim je slabá. Tisíceleté statky národní a katolické osvěty přecházejí do rukou jejich, jež je zničitelsky, dávajíce jim blaseovanou tvářnost nejmělejšího francouzského svobodomyšlnictví. Stane-li se tu a tam malý výpad nebo jadrnější obrana, tu

povstává z toho takový křik, jakoby se nejednalo o hájení práv obležených, ale o zkracování a poškození obléhajících. Návrh školský, jež podali konservativci, je toho důkazem. To bylo křiku v táboře liberalním, jakoby návrhem obecné školy stávaly se klerikalně-konfessionálními semináři. A přec je návrh tak svobodomyšlný že ten, který nám kdysi liberalové násilím vnutili, nemůže se mu zdaleka rovnati. Zvláště jsou to práva, jež dává zemím, stanově pro celou říši jen hlavní zásady a trošek jednotné administrace, jsou takové, po jakých již dávno jsme toužili. Paragrafy 3, 4, 5, 8, 21, 35 jsou takové, že dávají zemím obsáhlý vliv na obsazování školy ano i na ducha, neboť dávají jim do rukou nejen učitelské síly ale i učebnice. Výborné a veskrz časové jest ustanovení o odborných školách, jakožto doplňku aspoň šestileté návštěvy obecné školy. I tu všechna moc dána zemím. Přijetí této nebo po-

dobné myšlenky vykonalo by pronikavou a blahodárnou reformu, která zvláště na venkově, kde dosud panovaly poměry v pravdě křiklavé způsobila by mnoho dobrého. Šestiletá nucená obecná škola a pak — snad jen zimní — více odborné, tu zemědělské, tu průmyslové, tu řemeslné kursy, spojené ovšem opět s vyučováním všeobecným, jak výborná to zásada pro náš venkov. Ve městech, kde jsou měšťanské a odborné školy, lze bez toho mluvit jen o pětileté obecné škole; ba některé ditky opouštějí ji už po čtyřech letech. Zmenšený náklad na obecné školství přispěje pak ku rozkvětu škol více odborných. Že na venkově ve skutečnosti není 8leté návštěvy, ví každý, kdo na venkově pobyl. V létě z 80 žáků navštěvují vyšší třídy asi 10 20. Je-li v místě škola jen 3- nebo 4 třídní, povstávají z toho poměry přímo hrozné, které spíše kladou překážky prospěchu školního vzdělání, než aby ho podporovaly. Novou myšlénkou tyto nepřirozené poměry by se urovnaly, aniž by při tom úroveň vzdělání byla stlačena níže. Spíše opak lze doufat. Ostatně není tato myšlénka novou. Ve městech a u dítek, které nastupují vyšší učiliště, praktikuje se sama sebou: zřizování škol více odborných děje se také už dávno. Ale nebylo tu osnovy, ani pevného řádu. Ten by nyní byl dán. Proti tomu by konečně liberalové nebyli. Ale návrh žádá trochu více náboženské intenzity. Nechce snad klerikalismu, ale více náboženství. Cirkvi dává ve škole, ač jí škola právem patří, neboť ona je vychovatelkou národů, tudíž i maličkých, jen jen něco málo a to nikoliv přímého vlivu, ponejvíce jen na věci náboženské. Návrh chce, aby školy byly zřizovány, pokud možná, pro každou konfessi zvlášť. Je to přirozeno. Vždyť skutečnost ukázala, že to jinak ani nejde, již k vůli tomu smírně náboženskému. Nepřirozenou svobodomyslnost (!), že směl i žid býti učitelem křesť. dětí, musili i arciliberalové ve skutečnosti na naléhání a pro nespokojenost lidu brzy odstraniti. I kdyby škola byla úplně beznáboženskou, lid by takových poměrů netrpěl. Tento paragraf není vlastně ani tak na prospěch katolíků, jichž je většina, jako pro nekatolíky, kteří nezdídka byli nuceni posílat ditky

do katolické školy. Tolik je jisto, že budou-li liberalové, myslíme nežidovští liberalové, i proti tomuto návrhu, tak svobodomyslnému a praktickému, bude patrné, že jich strašák klerikalismu je lež, a že jsou proti náboženství vůbec. Návrh nekřivdí žádné konfessi, hájí zemskou samosprávu ve věcech školských, odpovídá touženým poměrům moderním, klade důraz na nábožensko-morální zvedenost. Kdo bude proti návrhu, podá důkaz, že dobro národní, zemské, dobro národa a rodin je mu ničím, nemůže-li hověti při tom liberalistickému, beznáboženskému fanatismu. Řeč liberalního našeho žurnálu byla až na některé výbuchy tohoto fanatismu tu a tam kompromissní; menší křiklonni klamali své čtenáře podkládáním návrhu věcí, kterých v nich není. Vederemo — Říšská rada začíná teprve pracovat, ač už dlouho zasedá, ač i tu jde to zvolna; Němci vedou svou obstrukci dále. Noviny šly zase jednou z ruky do ruky. Je to ostatně v pořádku, že páni poslanci poskytují tu a tam národu, který je platí, nějaký teatr. Jsme na teatry tolik posedlí a rádi tu desítku denně dáme. Tentokráte se jim věc jak náleží povedla. Dávala se pořád ještě, stále za sebou, veselá smutnolra: jazykové nařízení. Účelemu bry bylo, aby objevila se v celé zafi vzdělavatelská úroveň říšské rady a její herců. Podali v ní kulturní obrázek, který jich vyspělosti v moderní vzdělanosti dával nejstkvělejší svědectví. Jsou ovšem v socialistickém ovzduší, jež Hybeš a soudruzi tam zanesli a to patrně na ně působí. Páni se titulovali samými tituly excellenci, dvorních radů a p.: jako „sprostý chlap, ničema, lhář, nestoudnost“, líbali se pěstmi, konečně i duellovali. Aby to přece byli Turci, o nichž jsme na začátku mluvili? Nebylo by ani to divu, nebo čteme denně o turecké válce. Hlavní roli hráli nevyspělí studenti, takto žurnalisté povoláním, nyní dopuštěním Božím poslanci. Škoda, že nelze nám podati některé črty. Podobné věci vlastně měly by se zaznamenávat, vydávat a p. v brožurkách; bylo by jich často lze užiti, a na prodej by šly také. Kdyby křesť. socialistové chtěli býti hodně účinnými a čilými, neměli by si té příležitosti dáti ujíti. V okamžitém rozčilení při

čtení novin národ ani necítí to poučení své, jež takovými scenami mu jeho výkvět připravuje, ale tak později dáti mu ho jako zrcadélko před oči — to by bylo gustičko! My jen na dvě věci z těchto pustých hádek poukazujeme. Msgr. Scheicher šel s Němci. To je hanba! Tak málo statečnosti a takový ústup před veřejným míněním, židovskými, maďarskými a velkoněmeckými liberaly vzbouřeným, toť málo charakternosti. Nemůžeme si totiž představit, že by co do věci s nimi souhlasil. Spravedlnost je přec první známkou a první povinností kněze i toho, který zve se křesťanským socialem. Takové kašulírování nespravedlnosti, aby snad mezi uměle zbouřeným lidem, vlastně jen jeho částí, nepošramocena byla jeho přátel populárnost, toť snad politicky chytré, ale žalostné. Je to postavení na nakloněné ploše; kam až povede? Lépe ztratiti něco na populárnosti, nežli na čestnosti a mužnosti. Dále pak musila zarážeti přímo kolosální pýcha a nadutost některých německých řečníků. Proti Wolfovi et cons. nejpyšnější římský občan vzhledem k poslednímu barbaru byl by hadr. Prostá myšlenka, že by Němci měli se učití druhému jazyku, byla mu urážkou, každý jiný tenor řeči, který by nerespektoval Němců eo ipso jako bohů, byl mu urážkou. Neurážejte mne, volal každou chvíli, kdykoliv se vyslovil náhled, že v Rakousku jsou ještě jiní platní národové, kteří zasluhují spravedlnosti a rovnosti. Kdo četl německého cestopisce Maye, ví, že je to stanovisko nevzdělaných Arabů a Turků. Jak patrně, jsme zase u těch Turků. Aby to nebyla náhoda? Jisto se zdá, že německví jde v Rakousku svému úpadku vstříc. To, co poskytoval parlament, je věru fin de siècle, mravní úpadek. Pro Slovany byly by to dobré vyhlídky, byť i vyplývající z pozadí, z jakého i Turci ve své válce na jihu téží, tedy málo ušlechtilého. Ale to je konečně věcí Němců. Musí se ovšem dříve ukázati, stojíme-li my dosti vysoko. Že i národní myšlenka moderní dostává takovými šovinistickými, z nezměrné pýchy a pathologického až sobectví vyplývajících scenami, světlo prabídné, netřeba ani podotýkati; je to věru skoro už turecký nationalism. — Čtenářové naši

pamatuji se snad dosud na náš článek „z hloupých nejhloupější“. Zde obrázek, který sice čtenářům i z denních listů je znám, ale zasluhuje, aby byl zachován, jako jeden z nejkrfklavějších.

Po poslední velké a nešťastné stávce v dolech ostravských a karvinských roku 1896 vydal p. Rudolf Lukaščík, strojník ve Lhotce, pozoruhodný spisek „Stávka ostravsko-karvinská, čili komu měly prospěti týdenní výplaty“. Ve spisku tom pojednává p. Lukaščík, sám bývalý dlouholetý stoupenec strany sociálně demokratické, o různých šmejděch a podvodech, jichž se všichni předáci soc. demokratičtí na důvěřivém lidu v tamějším kraji dopouštějí. Pisatel nazývá jednání strany sociálně demokratické darebáctvím, zlodějstvím, ničemností, klukovstvím, kejklířstvím, bojem o koryta, vyděračstvím, šejdliřstvím a jinými roztomilými jmény, — brožurka způsobila ovšem nemalý rozruch. I vstříčili tamější hlavní tři soc. demokratičtí předáci Cingr, Berner a Reger hlavy do homady, a ačkoli ve spisku tom nebyli jmenováni, ihned poznali, že „je to jako na ně“ — jiní to arcíť poznali též; proto však přece pánům ani ve snu nepřišlo aby „žalovali“, — dobře věděli, proč Konečně však byli k žalobě přinuceni tím, že soudruzi jejich nepřestávali na ně ualéhati, aby žalovali. Pánové tedy — žalovali. Přeličení konáno pak těchto dní, a trvalo dva dny, — p. Lukaščík byl postaven před porotu. Po oba dny byla soudní síň nabitá. Obžalovaný p. Lukaščík přiznal ihned, že spisek nepsal jen sám, nýbrž i s jinými spolupracovníky, ale poněvadž jest vše pravda, co tam psáno, přejímá zodpovědnost za celý spisek sám, načež na pobídku předsedy soudu vypráví, že dlouho byl stoupencem a všestranným podporovatelem soc. demokracie, a že pro svou agitaci v zájmu této strany pozbyl práce. Jsa v největší bídě stěžoval si Cingrovi, který vládl značnými obnosy od dělníků pro nezaměstnané členy sebranými. Místo podpory dostalo se mu rady, aby — trpěl. Když za nějakou dobu, jsa dohrán nejkrasnější bídou, dovolával se opět nějaké spolkové podpory, dal mu Cingr sběrací arch pro časopis „Rovnost“ a poradil, aby mezi dělníky žádal o příspěvky pro zmíněný list, příspěvky dal podpisovati jen slabou

tužkou, sebrané peníze aby si nechal, a podpisy tužkou činně aby vymazal; toho však obžalovaný neučinil. Když pak vystihl i jiné šmejdy při Cingrovi, začal obžalovaný přemýšlet i a výsledek toho byl, že se od soc. demokratů odtrhl, a po krátké úvaze, poznáv veliký rozdíl obou směrů, přestoupil ku straně křesťansko-sociální. Rozumí se, že soc. demokraté s Cingrem v čele uspořádali nyní na p. Lukaščíka vysokou štvanici. Když pak loňská stávka byla zahájena a dělnictvo bylo do ní nesvědomytými vůdci hnáno proto, že vůdcové tito ze stávky té hojně kořistili pro sebe a když pan Lukaščík pak viděl a slyšel nářky propuštěných a ožebračených dělníkův a jejich rodin, když poslouchal řeči Cingra, Bernera a Regra na schůzích a prohlédl ošemetnou komedii s horníky prováděnou tu se v něm vzpěnila krev, a aby seč jeho síly stačí, otevřel lidu oči, napsal zmíněnou brožurku. Při přeličení pak vyšlo na jevo i to, že ve spolku „Prokop“, jenž měl na 7000 členův a jehož předsedou byl Cingr, daly se největší nepořádky a šmejdy: příspěvky přijímal kdo chtěl, nikdo jich však nepotvrzoval; listy z pokladních knih byly vytrhovány a ničeny, — Cingr lhal, platil po hospodách útraty i za své „soudruhy“, a sám, co učinil pro spolek a „soudruhy“, dal si taktéž zaplatit. Velmi zajímavý a pozoruhodný byl výslech svědka Martina Vagnera, také dříve soc. demokr. předáka tamtéž. Ten, potvrdiv šmejdy uvedené, prozradil nyní před soudem i to, že jej Cingr jako řečníka a agitátora soc. demokratického vyzýval, aby lidu nemluvil pravdu, neboť „zdejší lid je hloupý a nerozumí tomu; ty, Martine, musíš hledět napřed sebe.“ Zároveň zjištěno, že Cingr, jenž byl dříve „apoštolem soc. demokratismu“ v Mostě, musil odtamtud odejít taktéž pro veliké nepořádky. Ano, kterýsi svědek líčil i tučné hody, jež si soc. demokratičtí vůdcové za peníze na schůzích dělnických pro různé fondy vybrané, dopřávali, jiný pak svědek udal, jak různí náhončí Cingrovi, když seděl ve vyšetřovací vazbě, po bytech dělnických chodili a vynucovali stvrzenky na podpory, jichž nikdo nedostal atd. Výrok poroty, již bylo dáno 84 otázek, byl očekáván ovšem s napjetím na obou stranách; po celohodinné

pak poradě vynesla porota výrok jímž všemi hlasy uznává obžalovaného pana Lukaščíka za nevinná. Výrok tento přijat byl dělnictvem křesťanským s nelíčenou radostí.

Neméně hnusná je událost, která pojí se ku jménu Kříž. Co hluku natropeno s touto existencí úplně sešlou. Pro ženu jeho konány sbírky. Vynesly už na dva tisíce a pokračuje se v nich. Právě uvězněný Kříž žaloval čistou svou společnici pro cizoložství. Jak nízká musí býti úroveň listů, které těmto sbírkám otevřely své sloupce! Mezi přispivateli nalézal se také p. N., bohatý měšťan pražský. Jeho blízká příbuzná, paní velmi hodná, veskrz čestná, která následkem nemoci muže a nezaviněné osudné ztráty celého majetku svého, dosti značného, přišla do nesmírné bídě, a kterou pisatel těchto řádků jako vincián, když jí je k zoufání, podporuje, několikrát obrátila se se srdce-rvonnými prosbami k strýčkovi, ten ale nedal jí ničeho, ten, který jako jeden z předních liberalů stkvělo se několika desítkami ve sloupcích „N. L.“ „na Křížovou“, nedal jí ani zlatky. S pláčem nám to vypravovala. Mé ubohé dívky, volala! Jak hrozná to zaslepenost lidí! — My přičiňujeme jen otázku: Kdo je více k politování; ti hloupi z nehloupějších nebo takový liberalní, domněle vzdělaný otrok, který ve své hlavě místo zdravého rozumu má pár cářů z liberalistických plátků a v srdci studentskou nevyspělost? Takové duševní otroctví je větší než to, do kterého upadnou poražení Řekové. Ti mohou zachovati aspoň svou lidskou a křesťanskou důstojnost, naši liberalističtí otroci nikoliv. — Odkaz 200.000 zl. B. Schnella Ústř. Matici zaznamenáváme. Velkolepý tento čin vlastenecký brání nám, abychom o ostatních jeho odkazech se svého stanoviska se zmínili. Bůh dej duši jeho pokoj věčný! Tó není po turecku, to je křesťanský čin! — Pařížská katastrofa nepatří sice do našeho referátu, ale zmíníme se o ní přec. Zdá se nám, jako by měla býti výkupnou obětí za hrozné znesvěcování svátků velikonočních, jehož oficiální Francie je původkyní a zosobněním. Máme to z ruských listů, které s hrůzou vypravovaly, jak liberalistická Paříž i o sv. týdně se bavila v divadlech, kavárnách, chantanech a p. Velký

pátek vypadal tu jako kterýkoliv jiný den zábavní. Co je platno pak trochu toho tělesného milosrdenství, když duše se zabíjí? Mezi oběťmi byly i duše nejšlechetnější, zbožné svaté, mnohé missionářky sv. Antonína, jehož nová pobožnost „chléb sv. Antonína“ četně je budí. Ale vždyť to byl i nejlepší ze synů lidských a jeho přesvatá máti, jež přinesli obět za hříšníky! Pohne li aspoň tento děj, který mnohým obětem přinesl zajisté nejen trest, ale i velikou oslavu, dušemi sešlé Paříže?

Zprávy národohospodářské — Oslava prvního května. Ženský ruch. Smlouva s Bulharskem.

Nebýti Střeleckého ostrova, kam se ty historické bataillony dělníků v maskách dostavovali, nebylo by bývalo věru nijak možno, učiniti letos rozdíl mezi prvním květnem a jiným dnem „nesvěceným“. Ano, na ostrově samém, vzdor vašnivým řečem, hřímaným proti všem buržoastickým třídám, a vzdor tomu, že účastníků tábora dělnického sotva bylo méně než minulé léta, vládl po většinu dobrý rozmar a normální ruch velkého davu. Ostatně se jistě nemýlíme, říkouce, že těch několik výkřiků na zpáteční cestě, písní atd., jichž přece jednotlivci ujíti si nedali, bylo zaviněno docela něčím jiným, než „znamenitými“ řečmi. Tak slaven tentokráte první květen v Praze Plzni, v severních průmyslových městech. Nejinak bylo i ve Vídni atd. Odbýváno všude několik nebo mnoho schůzí, pojednávajících o významu prvního května (několik schůzí pro nedostatek posluchačů vůbec se neodbývalo), promluveno několik více nebo méně hřímaných, každému hrd od prvního svěcení 1. května v r. 1890 známých řečí, svoláno více méně nesčíslněkrát „pereat“ celé společnosti lidské (pokud není socialně-demokratickou), schváleny „jednohlasně“ všechny navržené resoluce — a ostatek dne stráven při obligátním pivě. To byl tak normální průběh všech těch manifestací. Zřejmo z toho, jak veškery ty oslavy rok od roku pozbývají mnoho z toho svého původního nimbu, jak — není jiné pomoci — sešedňují. To bylo všeobecně konstatováno. My nevážíme k tomu dodati ještě něco. Není nijaké pochyby, že počet stoupenců socialní demokracie dosud stále roste (důvody

ponechány buďtež stranou), ale není také nijaké pochyby, že se mnoho u strany této změnilo a můžeme to říci směle, že soc. demokracie je ve stadiu očisty a sebepoznání. Mnohé z thesů Marxem postavených zvráceny životem a časem, jejich nemožnost dokázána. Tak klesá význam internacionalismu a nejenom francouzští a holanďští, nýbrž i sami němečtí přívrženci soc. demokracie setrvávají především každý při svém patriotismu. I v Čechách vyšlo 1. května první číslo „Českého dělníka“ jako orgánu národního dělnictva českého. Padla již (zatím?) nutnost násilného převratu společnosti lidské a poněvadž opravdu nynější společenský řád není bez nedostatků a chyb, šíří se i v řadách soc. demokracie uvědomění snah socialně reformních. Ano i učení o proletariaci mass zdá se, že se nevyplnilo a nevyplňuje tak, jak je postavil erfurtský program. Statistickými daty dokázal to aspoň nedávno soc. demokratický předák dr. Schönlanck proti samotnému Liebknechtovi dokládaje že „zvláště německá statistika daně důchodové nedovoluje pochybovati o tom“. A tak není pochyby, že nynější soc. demokracie postupem času i samu sebe opravuje a uznává, že nikoli revoluce, nýbrž spíše reforma (evoluce) a ne krajní odpor za každou cenu, nýbrž spíše praktická součinnost na těchto reformách společnosti lidské je kratší cestou k cíli. — Také mezi ženami našimi bylo možno pozorovati za posledních dnů nebývalý ruch. Mezi ženami z lidu, jak se říká i ze salonu. Téhož dne (9. t. m.) odbývány dvě schůze najednou a sice veřejná schůze služebných děvčat a pak schůze katolického lidového spolku. Pamatujeme se, jak v loni na sjezdu družstva „Vlasti“ appelloval dr. Horský na katolické ženy, aby stojíce vytrvale po boku svých mužů katolíků pomáhaly jim bojovati za věc dobrou a cíle vznešené. Zdá se, že ženy nyní rozpomenuvše se, vyhověly přání a dostavily se. Probírána důležitost žen ve straně křesťanskosocialní a markantními tahy nastiňován úkol a ideální postavení ženy v křesťanské rodině a společnosti a o postavení žen dle programu soc. demokracie, které prý byla zde za pří-

klad uváděna Vídeň Londýn ano i sám Berlín dosud s poměrně dosti malými úspěchy u žen honositi se může. V této věci nebyla snad řečena plná pravda. Vidíme to, a ne ode dneška, jak se ženy horlivě účastní schůzí a manifestací shromáždění soc. demokracie. Některé získaly si mezi ředníky této strany již renomé. Bylo to viděti i letos na táboru na Střeleckém ostrově, a pak již na třech schůzích služebných děvčat. Co agitace a vytrubování do světa zmůže, pozorovati bylo na těchto schůzích, kde jisti agitatori a agitorky (většinou ne dělnice) strhly za sebou na konec řednice, které prohlásily, že, kdyby nebylo služebných, by se „kapitalistická společnost utopila musila ve špině, a že by ji červí sežrali“. Že na schůzi této všechny služebné dívky přisahalý na evangelium soc. demokracie, rozumí se samo sebou. Je to smutná pravda, zaviněná po našem zdání ještě dostatečnou agilitostí strany katolické, která by pomýšletí měla, že postavení žen ve společnosti lidské je mnohem a mnohem vážnější než muže a dostane-li se žena do područí soc. demokracie, že budou tam i všechny rodiny t. j. celá společnost. Na sjezdu žen českoslovanských, jenž právě se koná, dobře si bylo všimnuto tohoto nebezpečnosti, a několikráte ozvaly se hlasy varovné. Mezi jiným uváděla Jehličková z Tábora: Povinností našich žen je, postavit se co nejrozhodněji proti zlobovým proudům kosmopolitickým, zavládnuvším nyní v dělnictvu, a zachrániti tisíce českých dělnic. A pravila-li Procházková z Olomouce, že na celém světě není vlivu, jenž by na muže tak působil, jako jeho žena, pak netřeba již důrazně připomenouti stranám konservativním, aby nedaly ženě padnouti za kořist frásím soc. demokratickým.

Před několika dny, brzy po sobě, schválily obě sněmovny říšské rady obchodní smlouvu, která stála mnoho vyjednávání. Je to smlouva s Bulharskem, pro export náš orientální velice důležitá. Smlouvy obchodní, do jejichž sonboru smlouva tato padá, uzavřeny již dávno, před 6 roky (s Německem, Belgií, Švýcarsy, Italií), ba i se Srbskem a s Rumunskem uzavřeny smlouvy vzdor neustálým potyčkám celním v r. 1892

a 1893, jen Bulharsko nijak pospěchu nemělo, vyžítujíc zatím neustálených poměrů ve svůj prospěch tím způsobem, že na předměty exportu hlavně rakouského nkládalo různé dávky obecní ba i státní. Konečně přece skončeno bylo vyjednávání mezi delegáty loni koncem prosince, ač provisorní smlouva již 13. lednem 1897 skončila. V zasedání lednovém staré říšské rady smlouva projednána nebyla a tak dojde k sankci její teprve po 13. květnu r. l., kdy končí již i prodložené provisorium. Jak se praví, počne působnost její docela posledními dny května. Smlouva končí jako všechny jiné s okolními státy koncem r. 1903. Pozoruhodný je při ní vliv Uherska na úkor naší polovice a kdo prohlédne celní tarif její, dá nám za pravdu. Aspoň všude, kde se jedná o výrobky, jež my do Bulharska vyvážíme, stanoveno clo větší než 14% (dle hodnoty) jako při cukru, konfekčním zboží, lihovinách, kdežto při výrobcích, jež k nám z Bulharska jdou, clo méně než 14% ba někdy i 8%. A pak se máme diviti hlasům, kteří rozhodně žádají aby byla kvota stanovena poměrem 50 : 50. Podle věcí zahraničních jest jisté poměr ten odůvodněn.

Kdo odnárodňuje církve? Ve článku o sv. Vojtěchu poukázali jsme na charakteristický zjev, že pro potupy sv. Vojtěcha čeští liberalové zašli si do Němce, čerpavše z historika, který i od Němců důkladně byl vyvrácen. Pro zbraň proti Karlu otcí vlasti, zakladateli českého státu po stránce státopravní, největšímu dobrodinci vlasti a největší slávě národa, zašli si k ruskému arciklerikálu Palmovovi, proti sv. Václavu opět do Němce. Nejokateji vedli si proti sv. Janu. Hanopisec jeho, ubohý protestantský docent Abel, který o českých věcech měl vědomosti asi jako o měsíci, sám vyznal ve svém pamfletu, že ho napsal na podnět českého liberála. Český svobodomyšlník, který doma zajiště nemálo vlastenčil, vydal se snad sám do Berlína, aby si tam vyhledal nějakého spisovatele proti sv. Janu. Na základě jeho pamfletu povstalo pak vše ostatní. A přec k jménu a slavnostem sv. Jana pojily se vlastenecké, ba i státopravní myšlenky a tradice v době, kdy byly ještě vzácností. Lid, který ze všech zemí koruny české se sbíhal k ná-

rodní, v pravdě národopisné slavnosti do středu koruny, do Prahy. aby tu uctíval jednoho z nejslavnějších českých rodáků. skytal tu pohled jednoty, síly, nadšení náboženského a národního ve smyslu našich dobrých staročeských katolických tradic, jaký uměle zjednatí výstavami, sjezdy a slavnostmi svět-skými dosud nikdy se nepodařilo. To, co přece provedeno, bylo uměle neobyčejným úsilím sestaveno, přešlo jako lehký mráček, nezanechalo v duši lidu žádné ucelené velké národní ideje. Slavnosti sv. Janské, z duše lidu vytrysknuvší, masami lidu udržované, měly životní síly velkolepé, živé vírou posvěcené myšlénky. Na zničení slavnosti a osoby, k níž se vztahovaly, musil český vlastenec do Berlína k protestantskému docentu pro pamflet. Kdo není zaslepený, komu aspoň moderní internatio-nální socialismus pokrokové intelligen-ce (?) otevřel oči, ví, co souditi má o těchto zjevech. Jeť k nim jen jeden výklad — nevěrecký nebo liberalistický fanatismus. Nedá se upříti, že osoba sv. Jana hraje v českých dějinách úlohu převelikou, že to osoba prozřetelnosti Boží českému národu danou na záchranu jeho životní i duchovní. Vždyť po celá století otázka náboženská měla zvláštní moc a působnost v dějinách našich. V době, kdy, jak di Palacký, jméno české vzato v ohavnost, světlá památka sv. Jana září, a dává národu zpět jeho dobré jméno. Sv. Jana děkujeme zajisté krvi prvních mučeníků, zbožnosti před-ků; pro zásluhy a na přímluvu jejich smiloval se Bůh nad národem, který zapletl se v hrozná bludy a v nich hloub a hloub duchovně, kulturně i hmotně klesal. Sv. Jan byl tudíž českému lidu zárukou, že nezahyne, že Bůh na něj nezapomněl úplně. Jeho divy, které ko-nal na prosby lidu, milosti, již skytal prosícím, byly tak veliky, že i cizina

tomu se obdivovala, jeho slávu do všech končin světa roznesla. a tak i české jméno, husity poškozené, opět ku cti přivedla. Je pochopitelné, že tato úcta sv. Janská nesmírně se proto v českém lidu zakotvila, z vděčnosti za jednotliv-cům udělené milosti, a vůbec z ohledu náboženského ale pak i z ohledu národního. S úctou sv. Jana stoupal i lid. On to cítil, že sv. Jan jest pratem Bo-žím, rukou k záchraně podanou a drž-l se jí křečovitě, úsilovně. Odtud ta msta českých liberalů a nevěrců proti sv. Janu. Oni znají jeho nábožensko-ná-rodni význam a vliv, a proto má býti zničen. Oni vědí, že po našich zem-ských patronech byl to sv. Jan a úcta lidu k němu, jeho slavnosti a význam jim připisovaný, který byl a jest dal-ším uhlavním kamenem tradic staro-českých, tradic katolických, z nichž ani husitism ani protestantism nemohl če-ský národ trvale odvésti a v něm je zničit, a proto ten hněv „vlastenecký“, že protest. docent z Berlína musil při-jíti na pomoc. Přes osobu sv. Jana nelze vyhubiti ani kat. víry, ani církve římsko-katol. cké, proto má býti zničena. Podaří se to? Slavnosti sv. Janské sice se zmenšily, ale sv. Jan trvá a trvati bude. Ne, k tomu nějaký Abel z Ber-lína nestačí. Národní význam slavnosti ovšem stálým podrýváním liberalů utr-pěl, čímž stali jsme se o kus tvrdého, posvěceného národního života chudší. Sv. Jan tím neztratil, tím více vystoupí v ohledu čistě náboženském. Ale národ tím ztrácí zdroje nadšení, uvědomění, bratrského sblížování, pomoci Boží, slu-čování v jeden celek lidu ze všech ko-runních zemí, vzdělání. Co na tom, jen když kus veřejného náboženského života vypleněn! Fanatism nevěry je spokojen. Je nám toho líto jako vlastencům, ale jako katolíkům nám konečně sv. Jan jen jako světec Boží postačí rovněž

Obsah „Obrany“ :

Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a do zem. sněmu. Píše T. Škrdl. (Dok.) — „Monita privata“ Tovaryšstva Ježíšova. Panu Tomáši V. Bílkovi věnuje Voj-těch Kameš. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace : Pětrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperátor na Král. Vinohradech.

Nedostatek dělnictva zemědělského.

Žádný stav společnosti státní nebyl za dosavadního krátkého trvání nového parlamentu obšťastněn tolika návrhy, k jeho podpoře směřujícími, jako stav rolnický.

Vláda podala opětně předlohu o zřízení stavovských společenstev rolnických, jimiž má se rolnictvo po příkladě živnostnictva (ale ovšem se značně lepšími vyhlídkami na úspěšné působení) organisovati ve stavovské korporace ke „zlepšení mravních a hmotných poměrů rolnictva pěstěním ducha pospolitosti, vzájemným poučováním a podporou, zachováváním a povznášením stavovského vědomí, hájením stavovských zájmů a pěstěním hospodářských interesů společníků.“ Společenstvům těmto vyměřen pak dalekosáhlý okruh působnosti, z něhož jednotlivá korporace bude moci vybrati úkoly poměrům svým nejvhodnější. Provedení, byť i jen části těchto úkolů, znamenalo by, třebas ne úplnou a bezpečnou ochranu, tož přece znamenité hmotné i morální posílení menšího rolnictva — předpokládá však též s druhé strany nemalou inteligenci, příčinnivost a mravní způsobilost účastníků, kteří úkoly ty mají prováděti.

Jmenujeme jen prodávání plodin, členy společenstvu odvedených, na účet společníků (zejm. k dodávkám vojenským!) zakupování potřeb hospodářských pro společníky a opatrování strojů ke společnému užívání, zakládání společenstevních skladů a sýpek, zřizování družstev na stavbu společných pekáren jatek a j. podniků k zužitkování hospodářských plodin určených, zakládání záložen zejm. Raiffeisenských, prostředkování při konversi dluhů hypotekárních, při organisaci a správě burs a trhů plodinových při provádění pojištění všech možných odstínů, podporování školství hospodářského, prostředkování práce atd.

Neméně cílymi v podávání návrhů byly též skoro všechny strany parlamentární. Se tří stran podán byl návrh na záповěď neb aspoň obmezení libůtových obchodů bursovních s obilím, opakovány rovněž četné návrhy na nové, spravedlivější vypočtení výnosů katastrálních, na postátnění dluhů hypotekárních, na úpravu kartelů, zejména cukrovarnických, na zvelebení lnářství a pod.

Všimneme si dnes blíže návrhu, s české strany podaného, na opatření k úpravě rolnické otázky dělnické.

„Nedostatek pracovních sil v rolnictví je dnes ne pouze dočasný a místní, jak tomu bylo v letech 70tých, nýbrž stal se trvalým a dle většího či menšího rozsahu průmyslových podniků více méně všeobecným“ — počíná úvod návrhu posl. Dr. Dvořáka, Königa, Pospíšila a soudr.

Vždy obtížnější výrobní a odbytové poměry v zemědělství nutí rolníka k intensivnějšímu hospodaření, vyžadujícímu rozmnožení sil pracovních, jímž však rolník nemůže absolutně poskytnouti mzdu v téže výši, jako průmysl. Odtud pramení úbytek pracovních sil v zemědělství, které tím v rozvoji i vůbec trvání svém povážlivě je ohroženo.

Bez předchozí úpravy výrobních i odbytových poměrů nelze však na přiměřenou úpravu dělnické mzdy v rolnictví mysliti. Upravení dělnické otázky v zemědělství není tedy dosažitelné opatřením jediným nebo prostředky jenom v zájmu dělnictva užívanými, nýbrž může býti rozřešeno toliko v souvislosti s celou řadou konkrétních otázek, jichž souhrn označujeme jako otázku agrární vůbec.

Navrhovatelé tudíž důsledně také žádají nejen časovou reformu (t. j. zveřejnění a pozemštění) pojišťování úrazového a nemocenského, zavedení obligatorního pojištění starobního a invalidního, úlevy obranné povinnosti, zákonné úlevy i účinnou podporu stavby dělnických bytů, úpravu čelednictví, nýbrž péči o rolnické vzdělávání, povznášení obecného blahobytu rolnictva podporou meliorací, chovu dobytka, hospodářského průmyslu, levnou dopravou atd.

Oprava čelednictví náleží dnes k největším potřebám našeho zemědělství. Mzdy a jiné požadavky čeledi v posledních 20 letech se při nejmenším zdvojnásobily, přes to však počet čeledi mužské i ženské stále víc a více klesá, ubývá též poslušnosti, píce, spolehlivosti a věrnosti její a čeleď, která by delší řadu let vydržela na statku středního rolníka, jak tomu bylo dříve, je dnes bílou vranou.

Ovšem nedostatek čeledi neprojevuje se všude, ve všech krajinách a u všech kategorií rolnictva stejnou měrou. V krajích méně úrodných a u rolníků méně zámožných cizí, najaté čeledi vůbec bylo a jest málo, protože na ni hospodářství by nevynášelo. Hospodář obdělává skrovné políčko sám za pomoci své, zpravidla četné rodiny; v potřebě vypomohou si pak příbuzní nebo sousedé. Tam také děti zůstávají v rodině do vojny nebo do provdání; jen některý z hochů jde na řemeslo a děvčata přivydělávají po případě šitím, pletením a pod.

Hůře je v rolnictvu středním, jako vůbec v krajích nejúrodnějších a drubdy nejbohatších, kde otázka dělnická, právě jako zadlužení a exekuce atd. jsou nejcitelnější, nejpalcivější a nejčastější. V těchto krajích a vrstvách nebylo však jen najatého dělnictva, v první řadě vymizeli tu pracovníci z vlastní rodiny hospodářovy.

Synkové zámožných rolníků jdou na studia, a jen zjevná absolutní nezpůsobilost nebo pozdější neúspěch přinutí rodiče spráteliti se s myšlenkou, že syn nebude „pánem“. I hospodářské školy vychovávají více hospodářských a lesních adjunktů a pauských písařů, než samostatných rolníků a služba ve vojstě, která se doplňuje mnohem větším procentem ze synků a dělníků rol-

nických než poměrně z obyvatelstva městského, spřáteluje rovněž rolnický původem dorost s příjemnějším a zdánlivě lepším a lehčím životem městským, a odvyká jej klopotnějšímu a zdánlivě nevděčnějšímu povolání a zaměstnání rolnickému.

Rovněž dcera zámožného rolníka, vychovaná v městském či docela zahraničním pensionátě, znala piana, moderních jazyků, zeměpisu, historie, fyziky, ale neznající kromě snad moderní francouzské literatury nic důkladněji, nepůjde od Chopinových nokturn a naturalistických laxivností románových na pole, do chléva, ba ani přes dvůr, a tím více pokládá se za vzdělanější, čím méně zná z toho, čeho k spokojenému životu rodinnému a budoucímu povolání rolnickému by bylo potřebí. Rozumí se, že ideálem jejím není ani sebe zámožnější sedlák, nýbrž důstojník, pokud možná od kavalerie, úředník, lékař, advokát. Věno, vtělené na statek, se utrací, nebo při nejlepším na 4% uloží, v knihách pozemkových přibýlo několik tisíc hypotekárních dluhů a peníze uložené ve spořitelně slouží prostřednictvím bank k oplodňování německého průmyslu.

I méně zámožná děvčata chodí na cvičenou do města a venkov uvidí je pouze tehdy, když se jim nepodařila partie v městě.

Hospodyně, z tohoto dorostu vyšlé, nedovedou ovšem hospodářovi těžký úkol jeho usnadniti, na čeleď dohlédnouti, v potřebách svých dle majetku mužova se uskrovniti, domácnost s co nejmenším nákladem vésti. A hospodář leckde, co dříve říkával „pojďte“, nařizuje pouze „jděte“, poněvadž jeho očekává sezení v záložně, klubu, spolku nebo výboru nebo jen u partie karet v hostinci.

Oddálením se vlastní rodiny hospodářovy od účasti v pracích na statku změnil se též v základech poměr čeledi k pánům. Dřív byla čeleď hospodářovým spolupracovníkem, soustolovníkem, členem rodiny; dnes hospodář bývá pouhým „pánem“, není spolupráce a tedy ani ne spoluzití, páni i čeleď — obojí mají rozdílnou stravu u rozdílných stolů v různých místnostech. Jsou tu dvě sociální třídy, vázané k sobě ne tak morálními, jaksi rodinnými vztahy, nýbrž pouhou smlouvou pracovní, vzájemnou potřebou tu práce, tam mzdy, jedna jsouc druhé nutným zlem.

Vezměte k tomu v úvahu vyšší mzdu, kratší dobu pracovní, osobní volnost po vykonané denní práci, i lepší druhdy zacházení, pojištění na případ úrazu a nemoci v průmyslu — a valné stěhování se mužských sil pracovních z venkova do měst objeví se jako zjev zcela vysvětlitelný a omluvitelný.

U děvčat je to opět služba v městských domácnostech nejen učitelů, úředníků, obchodníků, nýbrž i lépe postavených dělníků, dílovedoucích a j. zřízenců v soukromých podnicích výrobních nebo obchodních, která vyšší mzdou, pohodlnějším a všestranně — i morálně — volnějším životem, možností většího luxusu v šatech a zábavách jako kouzelný magnet přitahuje právě bystřejší a schopnější pracovní dorost venkovský na úkor zaměstnání zemědělského.

V čem hledati nápravu a jak k ní pracovati? Není pochyby, že opatření zákonná a právní, za která návrh české delegace ve prospěch dělnictva žádá, velice by prospěla. Pojímáme-li však nedostatek dělnictva zemědělského jakožto jeden z příznaků otázky agrární vůbec, nemůžeme nežádati, aby k odstranění jeho jako vůbec k řešení celé otázky rolnické nepřiložilo ruky

také rolnictvo samo. Co posiluje hospodářské postavení rolníkov, přispívá rovněž ke zmírnění kalamity dělnické; stát i rolník musí tu spolupůsobiti.

Jednak rolnictvo musí samo u sebe a rodin svých povznášeti čest práce zemědělské a osobní účastí buditi chuť ku práci, přichylnost k půdě a k rodině zaměstnatele. S druhé strany nemůže rolnictvo brániti se snaze po zvýšení životní míry dělnictva svého, jelikož by tím právě do městských služeb a podniků vhánělo, nýbrž musí jednak zabezpečovati dělnictvu životní podmínky co možná nejslušnější, jednak rozšířeným užíváním strojů a pod. snažiti se, aby potřeba lidských sil pracovních obmezena byla na míru co nejmenší. Tane nám tedy jako zatímný ideál na mysli co největší počet samostatných majitelů půdy, k výživě rodiny dostatečné, se (společenstevní) výrobou strojní a s co nejmenším počtem dobře placeného dělnictva cizího.

—r.

Papež Jan VIII. a slovanská liturgie.

K 1012 ročníci úmrtí sv. Methoděje podal FR. SNOPEK.

Zaplesal Schlözer, když se mu roku 1759. podařilo objeviti v Moskvě rukopisný život ruský svatých bratrův Cyrilla a Methoděje. Zcela chladně, ba zrovna odmitavě zachoval se k jeho objevu mistr kritiky náš Josef Dobrovský, neboť neznaje pramenův jeho nepřisuzoval jemu ceny větší, než nezaručeným výkladům Středovského.

Teprve roku 1843. prameny tyto, vůbec nyní pannonskými legendami zvané, v širší známost uvedl tehdejší rektor duchovní akademie moskevské A. V. Gorskij, uveřejniv z nich výtah s kritickými poznámkami. Měl za to, že psal je některý učeník světcův v Pannonii, odtud jejich jméno. Domněnku Gorského přijal za svou Pavel Josef Šafařík, jehož autorita dopomohla legendám k vážnosti takové, že nebylo pochybováno ani o jediném jejich výroku ještě za posledních let.

Jináč o nich smýšlel a soudil důmyslný neméně než učený professor A. D. Voronov: kladl totiž jejich původ v dobu ne dřívější druhé čtvrti desátého věku, zároveň otevřeně vyznává, že některé jejich zprávy jsou tendenční.

Mnoho světla vzešlo dějinám našich svatých apoštolův z listin sborníku britského musea, o nichž roku 1880. prvou zprávu podal Pavel Ewald, a které, pokud se týkají dějin slovanských, rok na to v záhřebských Starinách vydali praelat Fr. Rački a professor Fr. Miklošić.

Počet pramenův se rozmnožil roku 1892. uveřejněným z pozůstalosti Döllingerovy listem Anastasia bibliothekáře biskupu Gauderichovi, ale — nerozmnožil se počet badatelův. A proto nikomu nebudiž divno, že pisatel těchto řádkův otázkám cyrilomethodějským od roku 1880. věnoval prázdné svoje chvíle. Není v těch věcech ani soudcem povolaným, tím méně vyvoleným, ale uznal za nejvyš potřebné, by i s naší strany o tom předmětu se pracovalo. Přiblíží nejenom k tomu, aby zjistil pravdu, ale také by přispěl k obraně naší svaté církve a zejména apoštolské stolice.

Budiž mu dovoleno, podati v „Obraně“ vhodný úryvek delší práce, jež vyjde letos ve Sborníku velehradském. List papeže Hadriana II. v pannonské legendě a bulla Jana VIII. Industriae tuae.

Probíraje tam oba listy řečené dle pravidel zdravé kritiky, dospěl pisatel k závěru, že list Jana VIII. Svatoplukovi z roku 880. nezbytně předpokládá dřívější povolení slovanské bohoslužby, jež mohlo pojití jenom od jeho předchůdce Hadriana II.

Toto povolení slovanské liturgie Hadrianem II. bylo integrující částkou privilegia arcibiskupství Methodějova (eius — Methodii — archiepiscopatus privilegium), jež Jan VIII. mocí své apoštolské autority potvrdil, ustanoviv nad to, by s pomocí boží navždy zůstalo v platnosti právě tak, jako slovem papežův římských práva a výsady všech církví jsou potvrzeny. Ale papež ještě dále pokročil, neboť, jak roku 1880. v jedné přednášce se vyjádřil římský abate Pietro Pressuti, nejenom schválil, ale i nařídil, by se slovanského jazyka užívalo ve službách božích.¹⁾

Jsou to slova zajisté vši úvahy hodná, která nás naplniti mohou jenom vděčností k apoštolské stolici. Nebo dostalo se našemu jazyku od samého náměstka Kristova na zemi přednosti, jakou se nemůže honositi jiný národ, neboť konají někteří sice národové bohoslužbu jazykem svých předkův, ale žádnému nebylo uděleno schválení papežem již v prvních počátcích, neku-li, aby bohoslužba jazykem tím byla nařízena.

A ejhle! právě onen věčně památný list papežův *Industriae tuae* zavdává mnohým příčinu k nespokojenosti, ba k reptání proti svaté stolici. Horší se totiž nad rozkazem Jana VIII., „by ve všech kostelích državy Svatoplukovy pro větší poctivost bylo zpíváno ve mši svaté evangelium napřed latinsky a potom teprve slovansky lidu (latině) nerozumějícímu.“

Tak zejména Rusové uznávají sice zásluhu papežovu, že povolil slovanskou liturgii, ale přece pochybují o jeho upřímnosti, zvláště poněvadž posvětil Methoději suffragana Vichinga Němce.

Ale v listinách nenalézáme o neupřímnosti Janově v záležitosti Methodějově ani sledu. Právě naopak svědčí list jeho z roku 880. o tom, jak velice si vážil slovanského apoštola. Vždyť jeho vlastní důvody pro slovanskou bohoslužbu přijav za své uvedl tam některé. Světcovým věrojatno vplyvem byla slovanská liturgie nejenom znova povolena a schválena, ale i rozšířena na všechny téhož jazyka krajiny, ba čeho by nikdo nebyl očekával, i nařízena slovem papežovým.

Vydavatelé Pramenův dějin českých upozorňují na neobvyklou formu v listě „*litteras sclaviniscas*“ opsání to slovanského „knigy slověnsky.“ A mnichovský professor Dr. Jan Friedrich důvody, jež v listě se uvádějí pro zákonitost slovanského bohosloužení, uznává nedostatečnými (však nebyl papež povinen všechny Svatopluku uvést) a nazývá je slovansky zbarvenou obranou (*die slavisch gefärbte Vertheidigung Johannis VIII im Jahre 880*).²⁾

Zpytujemež, jaké asi byly příčiny, pro které Jan VIII. poručil, by se o mši svaté evangelium zpívalo napřed latinsky a potom slovansky?

Bezejmenec salcpurský roku 873. pomlouvá Methoděje, že slovanským obřadováním v lehkost uvádí latinu. Zpívající tedy evangelium napřed latinsky a pak slovansky, Slované měli osvědčovati, že si vysoce váží obřadného jazyka církve římské.

Poněvadž vlastně na Moravě měla se konati veřejná bohoslužba jazykem latinským, bylo jim to stálou upomínkou, že zvláštní výsadou církev jim povolila konati ji jazykem národním, a za to jí vděční jsoucí, s ní vezdy měli trvati ve spojení.

Dale byli tím vybízeni, nezanedbávati studia, nikdy nepřestati se vzdělávati na vzorech spisův klasických, zvláště pak svatých otcův a učitelův církevních.

Konečné jest latina úřední řečí církve římské; s ní a se sousedními biskupy jednati se mohlo pouze latině. Beze známosti latiny nebylo se lze obejít ani na Moravě.

¹⁾ La santa sede e gli Slavi. Discorsi letti all' Accademia di religione cattolica. Roma 1881 pag. 23.

²⁾ Ein Brief des Anastasius bibliothecarius an den Bischof-Gauderius von Velletri über die Abfassung der Vita cum translatione s. Clementis Papae. Eine neue Quelle zur Cyrillus und Methodius-Frage. (Sitzungsberichte der philosophisch-philologischen und historischen Classe der k. k. Akademie der Wissenschaften zu München). München S. 433 N. 1.

Vždyť i římská církev o slavnostní bohoslužbě papežově zpívala a dosud ještě zpívá lekci a evangelium napřed řecky a potom latinsky; i církev cařihradská o slavných průvodech veřejných diebus stationum tytéž částky bohoslužby dle výslovného svědectví papeže Mikoláše z roku 865. konala napřed latinsky a potom teprve řecky. Tím se v liturgii udržovala vzájemnost obou církví. Táž vzájemnost měla se udržovati i mezi církví slovan skou a římskou. Kdož to může kárati?

Papeži se vytýká dále, že knížeti a jeho županům dovolil a přikázal sloužiti mši svatou jazykem latinským, pokud by si přáli. Svatopluk tomu chtěl. Bylť na latinskou mši uvyklý. Snad v tom také vyhledával jakési přednosti před prostým lidem, nebo se chtěl zavděčiti papeži. Jistě zavděčil se tím Němcům. Nebylo věru proč odepřiti jemu jeho žádost. Mezi ním a Methodějem nebylo sice úplné a dokonalé důvěry nikdy a to pro hanebnou zradu, jaké se dopustil na svém uci Rostislavovi. Poněkud více se zakalil jeho poměr k světcovi stížností u papeže roku 879. Ale v našem listě není ani nejmenší stopy nějakého nedorozumění mezi knížetem světským a duchovním. Podle všeho papež očekával a nadál se i Methoděj arcibiskup, že nyní, když tento slavně uznán byl pravověrným, zavládne mezi oběma shoda; ba i to bylo nadějí nejenom světcovou, nýbrž i papežovou, že se slovanská bohoslužba přec ujme svým časem i na dvoře knížecím; proto až na konec listu jest postavena podmínka. „et si tibi et iudicibus tuis placet“, „jestli se líbí tobě a tvým úředníkům“, poroučíme, by se mše svatá konala vám latinsky.

Papež schválil a nařídil slovanskou bohoslužbu pro země slovanské; zde pak poroučí, by se knížeti a jeho dvořanům sloužila mše svatá latinsky, pokud by si přáli. Na místě prvním čteme silnější „iubemus“, na druhém „praecipimus“. Z toho soudíme, že tak byla slovanská liturgie pro země slovanské nařízena, že bylo třeba nového rozkazu, by se Svatoplukovi a některým jeho županům sloužiti mohla latinsky. Tento rozkaz není absolutný, nýbrž fakultativní, podmíněčný, proto zcela oprávněn jest náš výklad.

Náředbu slovanské liturgie beze vsí pochybnosti vymohl arcibiskup Methoděj, předvídaje ony kruté boje proti novému jazyku liturgickému po své smrti. Však se jich dočkal ještě sám. A kdo byl jejich původem? Vlastní jeho suffragan.

Však proč takového podbiskupího dal světcu Jan VIII.? To mu nelze odpustiti, že cizince Vichinga povýšil na biskupskou stolicí v Nitře.

Ale pohledme do listin. Kdo určil Vichinga pro biskupský stolec? Kdo jej papežem navrhl? Odpověď zní: Kníže S v a t o p l u k. Tak píše papež: Vichinum, quem nobis direxistis electum, Vichinga, jehož jste nám poslali elektem. Electus nazývá se kdo určen, zvolen jest pro biskupský stolec. V češtině nemáme slova odpovídajícího docela latinskému. Zdaž o tom nevěděl Methoděj? Věděl-li a znal-li kněze Vichinga, proč nezabránil jeho volby u knížete? Jestli pak toho nemohl provésti, proč nezabránil potvrzení samým papežem?

Vizmež slova listiny: „Také jsme kněze jménem Vichinga, jehož jste nám poslali elektem, posvětili na biskupa svatého kostela nitranského. I prikazujeme jemu, by svého arcibiskupa ve všem byl poslušen, jak to vymáhají svate zákony církve. Také jest naší vůlí, bys t a k t é ž z a s o u h l a s u s a m é h o a r c i b i s k u p a a d o h o d n u v s e s u í m, v příhodné chvíli poslal nám jiného schopného kněze nebo jahna, jehož bychom podobně posvětili na biskupství pro jiný kostel, kde bys biskupskou stolicí za potřebnou uznal.“³⁾

³⁾ Ant. Boček, Codex diplomaticus Moraviae t. I. pag. 43. správněji dle opisu ve vatikánském archivě Fr. Rački, Viek i djelovanje sv. Cyrilla i Methoda. U Zagrebu 1857 sv. II. str. 338: Ipsum quoque presbyterum nomine Vichinum, quem nobis direxistis electum, episcopum consecravimus sancte ecclesiae nitriensis,

V těchto větech se dosvědčuje a zjišťuje, že Vichinga sice k biskupské důstojnosti určil kníže sám, ale nikoli snad proti vůli arcibiskupově, nebo to zapověděl již první obecný sněm nikejský roku 325.: jestli by se kdo stal biskupem mimo vůli metropolitů, ustanovuje velká synoda, že takový nesmí býti biskupem (kan. 6.)

Volba Vichingova se stala se svolením čili za souhlasu a v dorozumění s Methodějem (cum ipsius archiepiscopi consensu et providentia), neboť dle výslovné vůle papežovy volbu druhého biskupa suffragana měl vykonati kníže taktéž za souhlasu s Methodějem a v dorozumění s ním (pariter cum ipsius archiepiscopi consensu et providentia). Consensus (souhlas) ne-li více, zahrnuje aspoň negativně účastenství arcibiskupovo při volbě; providentia (vlastně prozřetelnost, péče) i činnou jemu účast zabezpečuje. Poněvadž se pak dle svědectví naší listiny (slovce pariter (t a k t é ž) toho důkazem) světec v obojím směru tomto příúčastnil, smíme souditi, že Viching nejenom bezúhonně se choval prve, ale i vlastnosti na sobě ukazoval, které jej doporučovaly k vysokému úřadu církevnímu. Nejevil se tedy ošemetník nijak protivníkem světcovým, nebyl ani odpůrcem slovanské liturgie; Methoděj o něm a o jeho dosavadní činnosti i o jeho chování nepochybně v Římě svědčil, ale nemohl o něm říci nic špatného. Však Viching byl cizinec, jenž jeho důvěry nepožíval a ani nezasluhoval. Světec ho prohlédl docela, poznával, co se v něm skrývá; nemohl jednati proti vůli knížete Svatopluka, ale upozornil papeže na mnohou věc nemálo důležitou, a sice:

1. že by jemu ve Vichingu povstati mohl nejnebezpečnější odpůrce zvláště co do bohoslužby slovanské. Proto ji papež nařizuje (iubemus) nejenom pro země Svatoplukovy, ale i pro ostatní krajiny jazyka slovanského, jenom s tím rozdílem, že se evangelium zpívati mělo ve všech zemích Svatoplukových (in omnibus ecclesiis terrae vestrae) pro větší počestnost napřed latinsky a potom teprve slovansky;

2. že by se mohl státi sokem samému arcibiskupovi. Proto papež poroučí (iubemus) Vichingovi, by ve všem byl poslušen svého arcibiskupa vedle svatých kanonů;

3. že by dále nový biskup suffragan našemu světci mohl býti na závalu při stanovení kandidáta druhého stolce biskupského. Proto papež projevil svou vůli (volumus), by dle dotčeného výše kanonu nikejského k téže důstojnosti nebyl obrán, určen a zvolen, kdo by Methoději nebyl vhod a s kým by nemohl souhlasiti;

4. že by konečně nový suffragan mohl dělati pohoršení mezi duchovenstvem a rozkol i strany v lidu naproti svému arcibiskupovi. Proto papež nařizuje (praecipimus), aby knězi, jahni a klerici jakéhokoliv řádu, a to nejenom snad Slované, nýbrž kterékoliv národnosti ve všem jsouce poslušni svého arcibiskupa, nic bez jeho vědomí nepodnikali; pakli by někteří, vzpurni jsouce a neposlušni, dělali pohoršení nebo způsobili rozkol, po dvojím napomenutí z vůle papežovy (nostra auctoritate) a z jeho rozkazu (praecipimus) od svých kostelův mají býti odstraněni a za hranice vyvedeni podle stanov, kteréž byly doručeny Methodějovi a zaslány Svatoplukovi

Nemůžeme dáti za pravdu V. A. Bilbasovu, že v Pannonii byly církevní záležitosti dosti v nepořádku a že německé duchovenstvo neuznávalo Methoděje svým arcibiskupem.⁴⁾ Neboť máme za to, že světec pevnou rukou a celou energií, jakou osvědčil proti německým praelátům roku 869. až 873., snažil se udržeti kázeň, na jakou byl zvyklý ve svém klášteře. Toho nemohl

quem suo archiepiscopo in omnibus obedientem, sicut sancti canones docent, esse iubemus, et volumus, ut pariter cum ipsius archiepiscopi consensu et providentia et alterum nobis apto tempore utilem presbyterum vel diaconum dirigas, quem similiter in alia ecclesia, in qua episcopalem curam noveris esse necessariam, ordinemus episcopum.

⁴⁾ Kirill i Metodij po dokumentalnym istočnikam. C. Peterburg 1868 str. 94.

ovšem zameziti, by německá strana jeho duchovenstva, majíc volný vždycky přístup ke knížeti, potajmu za jeho zády nekula pletich. O budoucnost bylo se světci starati pro ten případ, kdyby se zvrhl Viching. Než v té věci byl papež celý Methodějův. Bylť zajisté přesvědčen o jeho po-
žehnané působnosti ve prospěch církve římské a pro blaho národa slovanského. K tomu si vzpomněl všeho, co vytrpěl Methoděj, háje práv apoštolské stolice proti přehmatům německé hierarchie, a tudíž byl odhodlán podle možnosti zabezpečiti Methoději jeho arcibiskupství zároveň s dílem, na němž byl pracoval společně se svým zesnulým bratrem Konstantinem Cyrilem, se slovanskou totiž liturgií. Mobloť se Hadrianovo privilegium zdati sousedům našich předkův pouze zatímným, jakkoli rozhodnutí svaté stolice v takových věcech jest platno pro vši budoucnost, jestliže nebylo řečeno, že výsada platí pouze pro jistou dobu (privilegium temporale); dalo se očekávati, že při nejbližší příležitosti němečtí hierarchové budou proti němu pracovati silou, mocí. Z té příčiny rozhodl Jan VIII. seč byl, otázku slovanské bohoslužby definitivně pro všechny časy a pro všechny země slovanské: on ji nejenom znovu povolil, ale i právem schválil (iure laudamus) a nařídil (iubemus) privilegiem platným jak řečeno pro všechny doby a pro všechny země slovanské.

Toho se domohl u Jana VIII. svatý náš arcibiskup. Tolik platilo u něho slovo Methodějovo. Nenadál se však a nadíti se nemohl ani on ani Jan VIII., že již po krátkých pěti letech nepřítel člověk nejšlechetnější jejich obou úmysl snahu a úsilí v niče uvede ďábelskou zlobou a podlým klauem a podvodem.

Soudí-li ruský učenec dále, že na prosbu Methodějovu, možná za jeho redakce (pod jeho dikt.) Jan VIII. sestavil zvláštní stanovy, jimiž uspořádal poměr duchovních k jejich arcibiskupovi: tu my plným právem usouditi můžeme, že i náš list *Industriae tuae* i ztracený statut moravského arcibiskupstva patrně jsou aspoň inspirovány Methodějem.

Však naše listina také dostatečným jest důkazem, že jak tomu chtěla spravedlnost, Jan VIII. byl celý na straně Methodějové. Nedovedl to zabrániti ani přítomný v Římě právě tehda arcibiskup salcurský Ditmar.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

A že filosofie pohanská jest neumělá bojiti porušenou přirozenost lidskou, přiznává Cicero, an dí: Nic nemůže býti tak pošetile řečeno, aby to nebylo řečeno od nějakého filosofa. lib. 2. de divinat. n. 58. Příroda nám udělila malinké ohníčky, které špatnými mravy a náhledy dusíme tak rychle, že nikde se nejeví světlo přírody. — Zdali filosof právě nejlepší a nejvážnější nepřiznává, že jest se mu mnohým věcem opět a opět učiti? Tuscul. Quaest. lib. 3.

Hojiti nemohla, byť i uměla, filosofie pohanská porušenou přirozenost lidskou.

Neboť 1. filosofové se mezi sebou neshodovali. Tak shledáváme vedle lidového polytheismu a modloslužby v čínské knize proměn, Y-King, kterou prý napsal Fo-hi, naturalismus, hylozoickou spekulaci, u Konfucia morálku.

bez Boha, ve které jest rozum lidský nejvyšší prvotí našeho poznání a jednání, a u Laotse - a všebožectví, ve kterém jest rozum božský původem světa a rozumu lidského.

Indická filosofie sestoupila s nejvyššího idealismu, který světu tělesnému popírá jsoucnosti, k dualismu, který klade dvě prvotě: přírodu a ducha, aby končila materialismem a nihilismem.

U Řeků sbledáváme před Sokratem starší filosofii přírodní, pythagorickou, eklektickou, mladší přírodní, sofistickou; nedokonalí Sokratikové založili tři školy, mezi sebou protivné: megarickou, kynickou a hedonickou! stoupenci Platonovi, Akademikové, různili se od stoupenců Aristotelových, Peripatetiků; směr Platonův byl různě pěstován v Akademii starší, prostřední dvojí a novější; Peripatetiky rozeznáváme starší a novější; po Aristotelovi setkáváme se u Řeků se stoicismem, epikureismem, skepticismem, eklekticismem; posléze se sloučily různé směry řecké filosofie s různými náboženskými názory národů orientálních v různých školách filosofických.

Koho tedy měl lid z filosofů mezi sebou protivných následovati, aby vyhojil svou přirozenost porušenou?

2. Filozofové pohanští nebyli sami sebou důsledni vykládající názory, jež mezi sebou si odporovaly.

Thales učí: Pralátkou všech věcí a zároveň silou působivou jest voda. Vše jest plno bohů. Tedy látka, ze které něco vzniká, jest spolu silou, kterou něco vzniká; tato pralátka jest spolu bohem a těchto bohů jest všecko plno.

Podle Pythagorovců jest monotheismus pravý názor náboženský. Ve středu všehomíra nalézá se světový oheň centralní, z něhož na všechny strany vycházejí oživující paprsky, je to dům Zeva a ohniště světové, luno, z něhož se i bohové rodí. Duše lidská je harmonie těla, číslo, jež samo se hýbe. Skládá se z více částí, jež roztrženy jsou v různých částech těla lidského — jest nesmrtelná. Prášek v paprscích slunečních jsou myriády démonův a duší lidí zemřelých.

Eleaté zamítají z hlediště metafysického všeliké vznikání a zanikání věcí naprosto, avšak z hlediště fysikálního předpokládají vznik věcí z jistých pralátek, říkáce že vznik ten jest lichý, zdánlivý; odpor tento mezi hledištěm metafysickým a fysikálním neodklidili.

Anaxogoras učí, že jest příčina nad hmotou bytující a na hmotu účelně působící, duch, rozum, ale vykládá zjevy skoro vždy z příčin fysických nemaje zřetele k duchu účelně působícímu, božskému, který jest deus ex machina. nemůže-li zjev vyložiti z příčin fysických.

Sokrates učí jednomu Bohu, než přijímá také bohy. Učí, že rozum nutně určuje vůli, a mluví o mravnosti, která jest podmíněna svobodnou vůlí.

Platonovo učení o ideách, jež jest základem jeho soustavy filosofické, není prázdno vnitřních odporů. Jednou jest u Platona duše žádostivá a duše zmužilá téhož trvání předtělesného, jakého duše rozumná, jindy jsou obě vázány k tělu a smrtelný. Odplatu záhrobní odůvodňuje Plato různými mythy, jež mezi sebou tak jsou nesrovnalé, že jest nesnadno odpory jejich odkliditi.

Stoikové svobodu vůle lidské zamítají a přece o mravnosti mluví. Statky pozemské má prý člověk od Zeva, ctnost sám od sebe. Seneka jakkoli mudrce

stoického klade nad Boha, přece si stěžuje do zkaženosti a bídy života lidského, nemaje naděje, že by bylo někdy lépe, a mnohé věci dovoluje slabosti lidské, jež mravnosti odporují.

Epikurova nauka o ethice rozkošnické jest plna odporů. Cicero se posmívá Epikurovi, že psal o svatosti.

3. Filosofové s pochybností a bázní vykládali náboženské základy theoretické a praktické. Cicero píše: „Velmi nesnadno a velmi tajemno jest zkoumati přirozenost bohů.“ (De nat. deor. lib. 1.) „Z těchto názorů, který jest pravdiv, Bůh sám asi ví; který jest ku pravdě nejpodobnější, nesnadno jest rozhodnouti.“ (Tus. Quaest. lib. 1.) „Žijeme lehkomylně; cokoli se nám zdá býti ku pravdě podobno, to říkáme.“ (Ibid. lib. 5.) Ano mnozí hlásali nevědomost jako by byla výsledkem badání, jak píše Seneka: „Akademikové nový názor zavedli, že nic nevíme.“ (Epist. 88)

4. Filosofové svým životem učení svému odjímali síly a působnosti. Cicero napsal (Tus. Quaest. lib. 2.): „O kterém filosofu možno říci, že je tak mravný, takové má smýšlení a takový vede život, jak rozum vyžaduje? Že svou nauku nepokládá za chlubný projev své učenosti, ale za pravidlo života, že je poslušen sám sebe a svých předpisů? Viděti můžeme, ani jedni dychtí po penězích, druhí se shánějí po slávě, mnozí svým náruživostem otročí, tak že jejich životu velice se protíví jejich řeč. A to zdá se mi býti nejhanebnějším.“ Lactantius (div. inst. lib. 3. cap. 15): „Poněvadž mezi filozofy velmi zřídka nalezneš, kdo by ve svém životě učinil něco chvalitebného, kdo by se nedomníval, že takoví lidé neučí ctnosti, které sami postrádají? Neboť zkoumá-li kdo pilně jejich mravy, shledá je býti zlostnými, žádostivými, nevázanými, osobivými, drzími, pokryteckými, jelikož pod rouškou moudrosti skrývají nepravosti.“

5. Filosofové nepožívali té vážnosti, aby lidu mohli ukládati, co by věřit; a konati měl. Lactantius (div. inst. lib. 3. cap. 27.) píše: „K pravdě se často blíží filosofové; ale žádné váhy nemají jejich předpisy, poněvadž jsou lidské a poněvadž vyšší vážnosti, t. j. božské, postrádají; nikdo tedy nevěří, poněvadž se každý domnívá, že právě tak jest člověkem, kdo pouslouchá, jako ten, kdo rozkazuje.“

6. Filosofové těm, kteří je poslouchali, neposkytovali pohnutek a pomůcek takových, aby jejich učení mohli jiní následovati.

7. Lid jim nerozuměl.

Hojiti upřímně pohanští filosofové nechtěli; lid jejich filosofií pohrdal. Cicero píše (Tus. Quaest. lib. 2.): „Filosofie přestává na několika pouze ctitelích, úmyslně se vyhýbajíc lidu, jenž jí nedůvěruje a jí má v nenávisti, tak že kdyby ji veškerou někdo chtěl tupiti, lid by jej za to chválil. Ačkoli věděli o nepravdě názorů svých krajanů, přece neměli té odvahy, aby odpovídali těm pověrám, jenž dlouhým trváním se zakořenily a jež se státem takorůz srostly; ano tak byli toho daleci, že zapotřebí uznávali ve věcech náboženských klamati. Víme to o Ciceronovi. Také Varro praví, jednaje o náboženstvích, že mnohé jsou pravdy, jež není radno, aby lid znal. Také pohrdali mnozí lidem sprostým, k němuž se snížiti pokládali za nehodné. Napsal zajisté Horác v jedné odě také za jiné: „Nenávidím sprostého lidu a jej od sebe vzdaluji. Odi profanum vulgus et arceo.“

A že filosofie pohanská nevyhovila lidskou přirozenost porušenou, víme z dějin.

Čím přispěla filosofie pohanská filosofii křesťanské?

Ačkoli filosofie pohanská nevyhověla úkolu svému, vyhojiti porušenou přirozenost lidskou, přece nelze neuznati důležitost filosofie pohanské, zvláště řecké. Neboť filosofové řečtí učí nás mysliti, zvláště Sokrates, Plato, Aristoteles, filosofové první velikosti na obzoru filosofie řecké sestavili logiku zvláště Aristoteles, otec logiky, a vyšetřili metody, kterými se pátrati má po pravdě; všechny nauky filosofické pěstovali: metafysiku obecnou, tři části metafysiky zvláštní: bohovědu přirozenou, psychologii a kosmologii, a posléze etiku, nezapomínajíce na noetiku, a mnohé pravdy vynesli a dokazovali. S vděčností slyšíme Heraklita, an učí: Rozum Boží jest zákonem všeobecným a neměnitelným, nejen ve světě fysickém, ale i v morálce, a všechny zákony živeny jsou tímto zákonem Božím. Pythagorovce, ani učí: Monotheismus jest pravý názor náboženský; duše lidská jest nesmrtelná a po smrti vede život blažený ve společnosti božstva a duchů blažených; nejvyšší ctností a spolu povinností jest následovati božstvo, jemuž se má státi člověk podobným; hnusnou protivou ctnosti jest nepravost, kterou má člověk vši silou přemáhati; potřebí jest nejprve úcty k božství, pak úcty k rodičům, věrnosti k přátelům a spravedlnosti a laskavosti ke každému; posléze pečovati jest o mírnost, přemáhání sebe samého, rozvážlivost, čistotu života, pravidelné zpytování sebe samého, modlitbu. Anaxagoru, an učí: Jest příčina nad hmotou povznesená, která na hmotu působí, aby hmota se odměšovala a směšovala, která všechno ve světě účelně tvoří a pořádá, duch, od hmoty se různící jednoduchostí, samostatností, věděním, nad hmotu mocností svou vynikající čistý, s ničím nesmíšený. Zvláště však tři muže vzbudila prozřetelnost Boží, Sokrata, Platona, Aristotela, kteří daleko pokročili nalézajíce pravdy theologické, psychologické, kosmologické a ethicé, ač nepoznali veškeré pravdy, a ty pravdy, jež našli, s nepravdami smísili. Než na této výši pravdy se neudržel pohanský duch řecký; po smrti Aristotela klesla filosofie řecká do bludů a tonula v pantheismu, materialismu, atheismu, skepticismu. Teprv učenci křesťanští ocenili Sokrata, Platona, Aristotela, osvojili si, co pravdivého u nich našli, odloučili nepravdu od pravdy ne však po způsobu eklektickém, a ozáření jsouce světlem pravdy přirozené a nadpřirozené, ve zjevení Božím obsažené, vzdělání jsouce formálně filosofii řeckou, sami jsouce duševně nadáni, užívajíce zkušenosti vlastní, prosíce Boha za osvětlení, Jemuž ke cti bádali, zbudovali samostatnou soustavu filosofickou, křesťanskou. Službu tedy prokázala filosofii křesťanské pohanská filosofie řecká, která sama sebou nemohla vyhojiti porušenou přirozenost lidskou, předložiti rozumu přirozenou pravdu celou a čistou, pobádati vůli k mravnosti přirozené. (Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. *Obstrukce. Konfessijní školu. Federalismus. Naši poslanci. Diety. Adresa. Ženský sjezd. Kat. ženy. Česká bestie lidská. Nové pohanství v skandálech mravních.*

Na říšské radě pokračuje se v obstrukci. Je tak sprostá, že člověku i méně vzdělanému musí se hnusiti. Podáváme tuto úsudek Nár. Listů z č. 148, tedy listu, který německým liberálům je blízký a zajisté je šetří, věda, že ve věcech liberalistických bude míti v nich jediného stoupence a přívržence. Týž list popisuje jeden výjev, také s menší nebo větší vehemencí denně se opakující takto: Nastala vůbec vzrušující scéna. Uprostřed Schönerer napolo opilý, kolem něho řvoucí c. k. profesoři Pommer, ospalý Rühling, Hofmann z Wellenhofu a potom učitel ze Slezska Kaiser. Tito vzorní vychovatelé mládeže počínali si tak, že kdyby nejspustlejší kluk z jejich tříd byl se tak choval, byli by ho okamžitě ze třídy vyhodili.

Jakmile zazněl zvonek presidentův, ozvalo se hlučné řvání a bušení prkénky na stoly a bouchání do lavic. Poslanec Iro oháněl se pravítkem ve vzduchu jako šavlí a křičel neustále: „Abcúk Badeni!“ Pommer zase na to: „Zrušte „Sprachenverordnung“, pak budeme tiši!“ Kittel, Funke a Moosdorfer zasedli k zelenému stolku před lavicemi, a bušili do něho pěstmi. Sociální demokraté, zejména Berner, Němce v provádění skandálu co nejstatečněji podporovali. Když hrabě Badeni odcházel, provázal ho divý ryk a nové volání: „Abcúk, Abcúk!“ Pan řečník dr. Schücker zatím bavil se jako by nic a ne učinil ni nejmenšího pokusu, aby promluvil, ačkoli ho rušil v některých momentech pouze Türk, který nepřestával zběsile mlátiti do stolku. „Bravo Türk!“ volá Březnovský. Jediný Pessler cosi deklamuje. Nowak, rudý v obličeji, mává svazkem petic, podaných proti jazykovým nařízením. Pravice sedí klidně a směje se rozvztekleným Germánům. Iro — k vůli střídání — volá: „Abcúk Gleispach! Abcúk němečtí ministři!“ Abrahamowicz za demonstrativního potlesku levice odchází a praesidia nímá se druhý místopředseda dr. Kramář.

Prohlašuje, že když řečník u svých vlastních stoupenců nemůže si zjednat ticho, dává tím na jevo, že vůbec mluví nechce. Sotva pronesl tato slova, propukla nová vřava k nepopsání. Předseda vyzývá dra Schückra, aby mluvil a když se k tomu nemá, za ohlňujícího povyku slovo mu odnímá a udílí je posl. dru. Pacákovi. Nastal řev, v němž nejnížší nízkost a surovost obstrukčních šilenců vyvěřela na povrch. To nebyli již lidé, kteří tu zuřili, to byla následkem vzniklého požáru na ulici vyštvaná společnost zběsilců. Ozývala se již slova „Lumpové!“ „Darebáci!“ „Padouši!“ „Všiváci!“ a t. d. Posl. Prade, který ukázal se tentokráte v pravé své podobě, vrhl se se vztaženou pěstí na dra. Dyka jedině proto, že týž snažil se zjednat stenografu přístup k dru. Pacákovi. Při tom mu assistovali poslanci Peschka a Glückner. Levice zuřila. S poslance Türka jen se lilo, jak divoce mlátil do stolku, Iro řval: „Dolů s presidentem“ a za ním ostatní v divoké zuřivosti: „Dolů s ním!“ Dr. Pacák však mluvil dále. Poslanec dr. Ebenhoch volá na Němce mocným hlasem: „Ztekněte se diét, když tak bídně čas maříte!“ Poslanec Hohenburger, Kaiser, Pergelt a jiní dorážejí na předsedu, týž však zůstává klidným. Zářící „kultura“ německá kope do lavic, Schönerer v pravém slova smyslu bučí. Dr. Pacák mluví klidně dále. Pessler, Nowak a Glückner skřípají zuby. Peschka, jehož rudá tvář svítila jako karneol v bengálu, syje z nevymáchaných úst nejhorší nadávky na poslance české.

Vzdělanost člověka jeví se zajisté i v tom, aby dovedl panovati svým vášním a „bestií“ v sobě udržoval na uzdě. Ku vzdělanosti patří jistá ušlechtilost, která i při největším rozčilení, nejsilnějším hněvu a při nastoupení nejostřejších cest odporu přece úplně nemizí z jednání člověka. Nemůže býti pochyby, že strůjce těchto skandálů patří k nevzdělancům, k lidem z hospod a ulic, vychovaným moderní společenskou školou veřejnosti. Celé vlastenectví těchto lidí není než pýcha hloupých a nadutých baronů vůči plebejcům, pohanský šovinismus a tělesná podrážděnost vždy podrážděná na způsob à la ho-

vado. Pánové tito jsou odchovanci moderní školy nebo hlavní její sloupy. Oni dali nám, čeho národové nechtěli a proti čemuž tolik se vzpírali, liberalistickou školu. Ve Francii, kde konfessionalita a bezkonfessijnost jsou přesně rozděleny, výsledek beznáboženské školy lze i statisticky sledovati. U nás, kde jen jedné školy, v níž konfessionalnost a liberalismus se stykají v obdivuhodném, vzácném dualismu, tak že tu převládá jednou ona jednou tento, takového přesného pozorování o výsledcích školy jako ve Francii, kde z té lidské bestie, ať už jeví se v kterémkoli způsobu, připadá na školy státní 89 procent zločinů státem stíhaných, nemluvě o mělčích a rozkošnických názorech životních, jež se netrestají, nelze u nás dáti. Ale není-li německá obstrukce také důkazem, že to se vzdělaností v německém Rakousku, nejvíce liberalním, stojí prabídně? Zdáli není tedy školy více náboženské potřeby jako soli? Půjde-li to takto dále, bude rakouský parlament a zastoupení v něm národové považováni za národy cikánské, které na uhájení práva a vykonávání jeho mají už jen poslední zbraň, totiž šavle, řev, pěstě a násilí. To česká obstrukce měla ráz jiný. Má se všeobecně za to, že hospodský debut liberálů je labutí písní rakouského centralismu a ústředního vídeňského parlamentarismu. Nepovolí-li totiž Němci a neuznají-li rovnoprávné spravedlnosti mezi národy, tak že by jazykové nařízení, takto už oslabené, musilo býti odstraněno, budou dělati obstrukci nebo vůbec vzdáti se parlamentu opětně Češi. Není-li pro nás v Rakousku spravedlivého parlamentu a vlády, která by spravedlnost stůj co stůj hájila, co je nám pak vůbec do parlamentu! Nemožnost centralistické ústředně parlamentární vlády bude tedy patrna. Zbude jen buď federalismus nebo absolutismus. I absolutismus byl by konečně lepší než tento náš tupý, mrtvý a zpátečnický centralismus. Je ale v tuhé formě vůbec nemožný. Pak spony, které ničí říši, budou omezeny na užší území, budou lokalisovány jen na některé země, které pak své čisté moderní zástupce budou lépe stopovati a udržovati je v rozumné kázni. Naše poselstvo říšské má dnes za úlohu hájiti vládu, s kterou padla by i jazyková nařízení. Tu je třeba nej-

větší svědomitosti v návštěvě schůzí. I „Nár. Listy“ nedávno si stěžovaly, že řady české vykazují často značné mezery. Zdá se, že bude-li usouzeno aby náš parlament potrval, bude nutno zrušiti diety, už z toho důvodu, aby nonchalance mnohých pánů nebudila takovou pozornost a neuváděla národ do špatné pověsti. Ale myšlenka federalismu už i mezi Němci razi si cestu, i možná dost že Palacký opět ještě jednou vstane z hrobu, aby na základě jeho návrhu před 50 lety vypracovaného po nešťastných válkách, po hrůzách a spoustách liberalismu, po konečných parlamentárních bojích, po nestěstí dualismu přikročilo se k myšlence, kterou on ve svých statích „Idea státu rakouského“ tak stkvěle obhajoval a ve svém návrhu na ústavu vypracoval. Tím by musil vzíti za své i dualismus, který ničí hospodářsky Předlitavsko a který, což pro nás ještě osudnější je, ničí mravně hmotně a národně, a to jako pravý liberalismus úmyslně, methodicky, uherské i slovanské národy. —

Adresa k panovníku obsahuje četné autonomistické náběhy, jako:

„Jen vzájemným uznáním dějinných a přirozených práv národův rakouských ve všech královstvích a zemích dá se přivoditi národnostní mír. Spravedlivé provedení zákonem zaručené rovnoprávnosti všech národností rakouských ve veškerém životě veřejném, v úřadě i ve škole, jakož i šetření historické svéprávnosti a integrity království a zemí při reálném svazku, který je v jedno pojí, jsou záruky, že vznešený cíl ten bude dosažen.“

... Četné a důležité úkoly jen tehdy zdárně a v čas budou moci být provedeny, když uvolněno bude přetížené radě říšské a když uněmům království a zemí, dle starých zděděných tradic vymezen bude širší obor působnosti, neboť při různostech poměrů v různých zemích nemohou býti ani ustanovení všude stejná a totožná zárukami dobrého úspěchu.“

„U vědomí veliké důležitosti, jakou má samospráva království a zemí, uchopí se sněmovna poslanců radostně příležitosti, poskytnouti sněmům měrou vydatnější hmotných prostředků k plnění úkolů, jež jim nastanou a sice tím způsobem, že jim buď některé z nynějších dani

přikázány budou, aneb že jim poskytnut bude přiměřený podíl na berním výnosu státním.“

„Rozkvět monarchie bez zdárného vývoje království a zemi mysliti se nedá.“

Zajímavo je, že výborn klade se na to od některých důraz. že adresa není nijak proti ústavě namířena. Němci přicházejí na novou myšlenku. Někteří jsou také pro trochu decentralisace, ale tak, aby se provedla zřizováním německých uzavřených území. Tu by byli i pro federalismus. Toho ovšem nikdy se nedočká. Raději tisíc centralismů než zřeknutí se staletých práv českého stát. práva. Dojde-li aspoň k rokování o ni v plném sněmu? Je to více politická otázka, ale zase je to národní moment, který nejvíce ji stěžuje. Quid de sic dicto nationalismo? bývá otázka z morálky. Odpověď mohla by dnes býti ještě odmitavější. —

V Praze měli jsme sjezd žen československých. Přineseme o věci zvláštní studii. Zasluguje ji jako první sjezd toho druhu. Poznamenáváme zatím jen, že, ač celkem vyhýbal se otázce náboženské, nestál nikterak na půdě moderní bezkonfesiční ženské emancipace. Zvláštní je, že sjezd nezabýval se nejpečlivější otázkou ženskou, prostitucí, a nevystoupil proti ní. Snad ze studu a ženského útlocitu? Zde nebyly by na místě, zde je nuten protest, výkřik pošlapávané lidské důstojnosti slabších proti moderní ničemnosti. Zároveň pokračuje organizace křesťanských socialek, které vezmou si do programu zajisté veškerý souhrn moderní ženské otázky a pracovatí budou k tomu, aby křesťanské zásady přišly opět ku cti a opanovaly duše. Zajímavo je, že naši „ruchaři“, „lidovci“, „neodvisláři“ etc. formální uznávání zásad křesťanských považují za ne-svobodu. U nich tedy harmonie je ne-svoboda, a jedinou svobodou je jim chaos. Proč asi? Protože mají chaos v hlavě, v srdci a v kapse. Chaos, naprostý nedostatek logiky a zmatené smysly jsou ostatně známkou „moderní“ literatury a všeho co s ní souvisí. — Tento chaos úžasný ukázali mimo jiné na schůzi v Novém Bydžově a v Polské Ostravě. Ona měla býti prý radikálně vlastenecká, ale byla radikálně sprostou. Myslíme, že každá schůze, na níž před-

sedají pánové jako Jedlička, musí se pohybovat na úrovni vzdělanosti a la: držte hubu, což jste ožrali, co řvete, vyhodte je, pošlu pro stráž, ty kluku, atd. Bylo jen třeba, aby tu bestii českou jen trochu polehtali socialisté a byla tu, řvala, až jí sliny tekly od úst. To byla česká bestie. Omluvou a výkladem je okolnost, že řádí v okrese nejradikálnější, nejvlastenečtější, nejnevědomější, nejvíce pokrokařském — a nejvíce židovském. O Ostravské schůzi sdělujeme dle Národních: Ve třech odstavcích žádali poslanci Gruda, Hrubý a Mlčoch:

1. Aby vydáním jazykového nařízení úplná rovnoprávnost českého a polského jazyka před soudy a úřady ve Slezsku provedena byla.

2. Aby české Matičné gymnasium opavské ve státní správu převzato bylo.

3. Aby výnos c. k. zemské školní rady slezské ze dne 16. ledna 1873. číslo 3502 byl zrušen a aby na českých a polských obecných školách ve Slezsku přirozený způsob vyučování na základě jazyka mateřského ve všech třídách zaveden byl a aby zřízen byl český a polský učitelský ústav.

V tutéž chvíli v „německém domě“ konána byla protestní schůze proti jazykovému nařízení, kde poslanec Menger mezi jiným dokazoval, že jazyková nařízení jsou dělnictvu (!) přímo záhubná! Když s českým dělníkem úřaduje se po česku, je to podle logiky německých politiků zhoubné...

Avšak charakteristické je to, že sociálně-demokratické dělnictvo, vychované podářeními vůdci, Cingrem a Bernerem, této schůze také proti jeho zájmům pořádané nechalo a v ohromné masce dostavilo se do schůze, kde jednalo se o manifestaci ve prospěch spravedlnosti a ve prospěch kulturních potřeb všeho českého lidu, tedy i dělného, aby tropilo hřmot a řev (k nepopsání, jak čteme v „Nov. Těšínských“), aby rozbilo schůzi, jež i jeho zájmy měla pozitivně na zřeteli...

Arciť i německé listy proti svému zvyku nápadně upozorňovaly, že bude konána česká schůze a tu sociální demokraté se svými vůdci ihned spěchali židovsko-německému pokynu vyhovět...

Jaká to zaslepenost! volají „N. L.“ My dime: vaše vina.

Z ostatních událostí registrujeme už jen škandální aféru liberalistické Ma-dárie, kde dámy dvorních divadel byly nuceny propůjčovati se hrozným hanebnostem mravním a zprávn. že v nale-zinci neapolském a snad i jinde téměř všechny dívky „umírají“ t. j. jsou ně-jakým způsobem zbavovány života aby nebyly na obtíž matkám, snad i lepším kruhům patřícím, a více ještě otcům, mezi nimiž jsou ovšem i otcové rodin, poslanci a „vysoce vynikající vlastenci“. Co se týče prvé události, nelze se jí diviti. Nevěřecký liberalismus přináší podobné plody všady. Jsou i jinde, da-leko blíže. Vypravují se o tom potají romány. Ale při tom netřeba hned sou-diti na úplnou sputlost rozumovou a vlastní, na úplnou nevěru a bezkřesťan-ství. Druhá událost je už cele pohanská. Tenkrát bylo právo, zabíjeti své děti, dokonce mravnější, zakládajíc se na ve-rejné otcovské moci. Moderní zabíjení dítek v porodnicích z ohledů „humanit-ních“ má charakter zjevné zločinnosti. Nyní trvá zabíjení dítek (potopování dcer) snad už jen v Číně. „Etudes“ uveřejnily v květnovém č. 1897 prokla-maci prefekta Nau-tsch'aug-ského Kianga, v níž výmluvným způsobem vystupuje oficielně proti této neřesti, zákonem ostatně už zapovězeným a uvádí proti ní mimo ekonomické důvody a mimo vyvrácení námitek také důvody spole-čenské, mravní, ideální, přirozené. Tak vystupuje pohan v Číně — a moderní porodnice? Jsou ústavy na zabíjení křesť. dítek křesťanských rodičů. A nyní se žádá na kněžstvu, aby mravně přes noc obrodilo společnost, a kladou se mu mimo to překážky, je tupeno, podezír-váno! Jen dále! snad sem budou jednou choditi čínští misionáři hlásati osvětu a křesťanství.

* * *

Zprávy národohospodářské. — *(Výroční zpráva živnostenských in-spektorů za rok 1896. — První leták české společnosti národohospodářské. — „Svůj k svému!“, epištol pro lid čis. 6.)*

Třináctá zpráva živnost. inspektorů čítá na 500 str. plných statistických údajů, tabulek a výpočtů. Na první pohled tlustá a hrozně fádni kniha. Ale jen na první pohled, a kdo se nedá

hned z předu jejím nevlídným zevnějškem zastrašiti, odnese si poučení, a sice o b-jek-tiv-ní poučení. o celém našem výrobním a obchodním životě, jakého nenabude jinde tak snadno. Bylo od-bornými časopisy všeobecně konstatováno, že zavedením důležité instituce živnost. inspektorů v r. 1883 učiněn byl důležitý a také šťastný krok ku předu pro rozvoj sociálního a hospodář-ského života našeho a kdo přehlédne dosavadní jejich působnost, bezděky při-svědčí. Jak primitivním zrakem hleděla vláda na tuto instituci před jejím za-vedením a jak teprve během doby, řekli bychom sama ze sebe, instituce tato mohutněla, dokazují následující údaje: v r. 1884 bylo všech inspektorů živ. 10, za 6 let potom (1890) 25 a opět po 6 let 46 *) při tom ovšem stoupl též počet inspektorských obvodů z 9 na 19. Počet závodů navštívených páčil se v r. 1884 na 2564 po 6 letech 5892 a opět v r. 1896 na 10 911 (tedy skoro čtvernásobný počet původního). Také zprávy samy vyslovují se všeobecně o pokroku k lepšímu v sociálních po-měrech živnostenských (podobně jako ve zprávě z r. 1895) a dokládají, že jest to příznivým výsledkem vzrůstajícího se přesvědčení podnikatelů, že zařízení, která jsou dělníkům na prospěch, pro-spívají zpravidla i jim. Jeden pouze stesk, obvyklý (aspoň ve zprávě z r. 1895 také výslovně uváděn jako „starý“) uveden znova ve zprávě z 1896. Týká se maloživnostenských podniků. Nikde prý tak málo nevyhověno ochranným a zdravotním předpisům jako u mistrů při některých řemeslech, z nichž prý mnozí myslí, že pro učeníka každý ten nej-vlhčí kout dosti dobrý a že přeleží-li učeník noc na neckách, kufru atd, že se také musí vyspat. A v této příčině obě poslední zprávy (z r. 1895 a 1896) přibíjejí na pranýř lidskosti poměry při živnostech pekařských. Že nešvarem u maloživnostníků konstatovaným není vinna nepříznivá situace hospodářská, dokazuje nejlépe právě poslední uvedená živnost, která (aspoň po většině) na-proti jiným živnostem poměrně větším výtěžkem honositi se může. Pomijíme zajímavé údaje, týkající se konstatování

*) Od 1. července t. r. přibude k tomu ještě 5 nových asistentů.

toho, které závody vykazující nejvíce nemoci, které nejvíce úrazů, jaké jsou „byčejně“ příčiny těchto, že zaměstnány jsou i děti při některých živnostech, jak se zachází s dělníky pod 16 let a se ženami a všimneme si ještě jednoho z kardinalních požadavků našeho dělnictva, totiž pracovní doby. Již zpráva z r. 1895 konstatovala, že myšlénka, aby zkrácena byla doba pracovní pod zákonnou míru (11 hodin) stále většího uskutečnění nabývá. Tím spíše jest tomu v r. 1896. Toliko 10 hodin pracuje se v továrnách na kovové zboží, v železářských a strojnických. V obvodu pražském zavedena v dílnách truhlářských v továrnách na nábytek a knihtiskárnách 9hodinná doba pracovní. Podobně při stavbách. Za to se pracuje při živnostech pekařských průměrně 12 hodin a při výčepnictví 15 hod. denně. Celkem jest stinuých stránek přece jenom méně a pokud jsou, spadají na vrub maloživnostnictva, které především samo sebou přijíti musí k poznání, že boj o jejich existenci může míti jen tenkrát příznivý výsledek, když si proti velkopřemyslu a velkému kapitálu vůbec budou hledět získati jak odbornou znalost technickou tak i všeobecnou působnost a podnikavost v ohledu obchodním. — V 8. čísle letošní „Obrany“ podána byla kritika prvního roku české společnosti národohospodářské, jejíž valná hromada po jakémisi otálení konána 29. m. m. Jako viditelný památník prvního promarněného roku jeví se založení okresního odboru Č. S. N. v Pardubicích a pak leták T. Dofka, rolníka. Nenapadá nám nijak citovati zde z obsahu této zajímavé publikace tak mnohou nám do očí pověděnou pravdu o „příčinách našich hospodářských neúspěchů“, o nichž leták pojednává; poněvadž nebude a nemá býti aspoň nikoho, kdo by ony 2 kr. s radostí nedal za spisek, jehož obsah vejíti by měl do krvo a všech

žil celého národa našeho. K vůli informaci jen uvádíme, že spisek pojednává:

1. o příčinách, proč český národ při vši své uvědomělosti a inteligenci tak jest malomocný a

2. proč nemůžeme „býti svoji“. Pak

3. nastíněny cesty, jimiž bychom příčiny zla odstranili. Zvláště zajímavost jest zde, že T. Dofek nevyčítá nám, jak je to obyčejem, nepodnikavost: vyčítáti lidu našemu nedostatečnou podnikavost jest prý frází a klamem. „Ukažte nám jediný národ světa, kde by rolnický lid tolik smyslu a podnikavosti projevil pro průmysl, jako rolnictvo české. — — A kdo vinen dosavadním neúspěchem? Dejte jen lidu odborného vzdělání, veďte jej pravým a poctivým směrem, ukažte mu dobrou cestu a představte mu dobré a svědomité vůdce a užasnete nad jeho podnikavostí!“ Nejsme škarohlidy, ale přece výslovně upozorňujeme naše rolníky a lid vůbec, aby, třebaš jedině příznivé místo toto, nebrali tak do slova od rolníka svůj stav a vlast, od níž jest vzdálen tak milujícího. — Podobným směrem nese se spisek vydaný pod titulem „Svůj k svému!“ vydaný národní jednotou severočeskou. Jest to vlastně přednáška Josefa Jettmara, majitele chem. a bakter. laboratoře v Hradci Králové. Chceš li kdo slyšeti upřímný a kárající hlas o tom jak se národ náš vzdor jeho velkému pokroku na poli kulturním od let 60tých přece jednostranně vyvíjel zanedbávaje zvláště důležitý obor národohospodářský, sáhni po brožurce této. 5 kr. za tak poučný spisek, v němž obsírně, odvětví za odvětvím, jest dokázáno, jak Němci a zejména židé za nás pracují a my jen — politisujeme, neměl by nikdo litovati. Idea národnostní nestačí, nýbrž třeba i hmotných zájmů svého národa si hleděti. „Ožebračený národ dobude si jen vždy žebrácká práva!“

Obsah „Obrany“:

Nedostatek dělnictva zemědělského. — r. — Papež Jan VIII. a slovanská liturgie. (K 1012 ročníci úmrtí svatého Methoděje.) Podal Fr. Snopek. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy. — Literární příloha: Divadelní listy. Fr. Žák. — Sedmero hlavních hříchů. (Studie bojův a vítězství Církve.) Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kameš. — Svorně a mužně za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokr.) — Různé zprávy.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

České státní právo.

Že základ historického českého státního práva tvořila nerozdílnost a celistvost zemí koruny české, již jsme pravili.*) Tato celistvost, která zemím dávala charakter samostatného, organického celku, činila z nich jednu říši, jeden politický — a můžeme říci že též i národní — útvar. V minulosti měla tato celistvost české koruny hlavně proto svůj význam, že jako u jiných vzrůstajících nebo zmenšujících se říší nové země k hlavnímu kmenu koruněmu přibývaly nebo byly mu odňaty. Při tom jen zřídka některé části měly postavení k celku volnější, jakoby neorganické. Záležel tedy význam celistvosti více v pojmu teritoriálního rozsahu: jinak celistvost rozuměla se sama sebou. Dnes přenesením vrchní správy zemí mimo hranice celku více než o zachování teritoria jedná se o navrácení a uhájení vnitřního pojmu, který v celistvosti jako jednotného útvaru leží a s kterou logicky je spojen. Pojmu, aby celistvost koruny objevila se opět na venek samosprávou těchto zemí, samosprávou, která nezávisla jsouc od ingerence každé cizí země, ohraničovala se právě jen na českou korunu. Dnes tedy více o svéprávnosti a samostatnosti je řeč, ale základ k nim leží přece jen v pojmu celistvosti koruny. Proto nejdříve o tom jsme mluvili.

Kterak by tato „svéprávnost“ koruny měla dnes býti v život uvedena, je právě předmětem ze všech nejtěžším. Jako ideál tane každému českému člověku na mysli historická, bývalá svéprávnost české koruny, ale utvořivši se zatím Rakousko jako jednotný stát, v němž nad to centralismus dlouho panoval a vytvořil ideu státu Rakouského jako státu jednotného, zcentralizovaného, v němž pak ústřední parlament svou zevní známkou ústavnosti, pro niž i Čechové, hlavně ti radikálnější, tolik nerozumně se bili, pokazily tento pojem svéprávnosti země, smíchavše ji se všeobecnou rakouskou ústavností, do níž nám vlastně nikdy nemělo nic býti, a učinily boj za české státní právo mnohem těžším. Kdežto dříve hájila česká koruna svou svéprávnost jen proti cizím nepřítelům a proti vlastnímu králi a císaři, dnes vlastně musí nejprve

*) Viz články loňského ročníku „Obrany“.

vytvořiti pojem moderní české svéprávnosti a vybojovati ho pak ne na nepříteli, ale realizovati ho v rámci rakouského státu. A obraz svéprávnosti, jaký by dnes měl býti, nebyl vlastně ještě podán. Máme jen Palackého federaci a fundamentálky, a ani v těch není u nás jednoty a úplného souhlasu. Historickým obrazem bývalé svéprávnosti jsou jen z části.

Vizme tedy opět „historickou“ svéprávnost české koruny. V českých zemích nikdy nerozhodoval platně cizí panovník nebo cizí národ. Česká země nikdy nebyla cizím lénem, ani částí nějakého jiného celku. Byla úplné svéprávná. Nikdy nedával koruně české zákonů někdo cizí, nikdy cizí panovník nebo národ, a ani král nedával jich než na základě práva, kterého nad zemí řádně nabyt, a i tu za souhlasu země. Dnes máme zákony říšské, které jsou dílem zástupců všech zemí Předlitavska. Je tedy svéprávnost naše nejen nepatrná vzhledem ku moci krále, nad to ještě nekorunovaného, ale má i to do sebe, že na země české koruny vykonávají vliv svůj hlasy svých zástupců i jiné země prostřednictvím říšské rady. Toho dříve proto už nemohlo býti, že česká koruna byla samostatný celek pro sebe uzavřený. Nad to pak vykonává rakouský panovník svou moc prostřednictvím vlády, a ta opět není jen česká, jen pro země koruny české, a není vzata jen z ní. Při absolutismu, když by panovník dával zákony jako korunovaný český král, byť je i jako císař dával celé zemi, pojem svéprávnosti věru nebyl tolik porušen. Bylo by se tu domáhati zpět jen oněch práv, které dříve panovník musil sdíleti se zemí. Mezi stavy jako representanty svéprávnosti koruny a mezi panovníkem byly vždy takové boje, neboť poměr nebyl vždy stejný a nerušený. Dnes tu máme míchanici práv země, říšské rady, vlády a panovníka. Výhod je tudíž daleko těžší. Také důvody pro domáhání se práv země byly by daleko jasnější a jistější. Celistvost koruny je porušena, odtud ta míchanice.

Je zcela patrné, že koruna česká nebyla nikdy majetkem panovníka. Poměr a svazek krále a země záležel vždy ve skutečné obaplné smlouvě, která při každém novém osazení trůnu byla obnovována. Tato smlouva dávala každé straně jistá svatá práva, ale i povinnosti. Českou zemi zastupovaly ovšem stavy, sněm nedemokratický, jednostranný, ale nejen počet zástupců, ale i počet stran se měnil. Vývin sněmu v duchu demokratickém naší doby se svéprávností koruny, s touto smlouvou mezi koruncou a králem, byl možný, byl jen otázkou okolností.

V době Přemyslovců nebylo psaných smluv, v nichž práva, která země králi dává, a povinnosti, které on za to na sebe bere, byly by vytčeny. Rozuměly se samy sebou a byly známy. Když nastupoval cizí panovník, bylo ovšem nutno poměr ten přesně stanoviti. Tak stalo se na př. hned za Jana Lucemburského. Je to první smlouva toho druhu. Byla učiněna v Praze r. 1310 před korunovací. Král Jan slibuje v ní, že biskupa pražského, všecko kněžstvo, pány a obyvatele i veškeren lid království českého, i statky jejich zachová při všech jejich právech, svobodách, zvyklostech a privilegiích, jak soudně tak i mimo soud, že jich nebude měniti ani zmenšovati, nýbrž že je bude držeti a hájiti i proti jiným beze změny, že nikomu nebude udělovati výsad, které by odporovaly oněm obecným právům, zvyklostem, svobodám nebo privilegiím.

Tato práva jsou pak i vytčena. Král uznal, že obyvatelé království českého měli od starodávna, a od něho a jeho nástupců mají míti práva:

1. Panstvo a obyvatelé nejsou povinni k válečné výpravě ven z hranic země, ovšem ale, nutno-li brániti Čechy a Moravu. 2. Berně obecné (bez svolení sněmu) nemá král ukládati mimo dva případy: při korunovaci a při vydávání dcery. Bylo ustanoveno, mnoho-li a od koho. 3. Dědičné právo, že jen v nedostatku příbuzných čtvrtého stupně obojího pohlaví mají statky připadnouti králi, schváleno. 4. Že cizinci nemohou býti připuštěni k úřadům a držení statků, co platilo hlavně o Čechách a Moravě. Později přišly k tomu i jiné ještě podrobnější věci.

Ladisiav dal skoro týž závazek. Při Jiřím Poděbradském smlouva vykonána jen ústně. Osoba jeho zdála se sama býti dostatečnou zárukou. Když ale se ukázalo, že Jiří, povaha velmi silná, měl nadání k panovačnosti — rozhodnosti bylo ostatně tehdy třeba — byl konečně přece donucen, že roku 1461. písemně ujistil, že zachová práva, svobody a privilegia království českého a zemí k němu příslušících, hlavně též že zachová kompaktata, která počítali též k svobodám a privilegiím zemským. Již z toho je patrné, že předmět těchto práv, svobod a privilegií nebyl vždy stejný.

Nejdůležitější je, tušíme, smlouva uzavřená s kraleml Vladislavem Jagellonským r. 1471. na sněmě v Kutné Hoře. Zůstala totiž po půl druhého století v platnosti, skoro i co do formy. Měla 19 článků. Zaručovaly celou ústavu, práva zemská, stavovská a soukromá, ustanovovaly, že král má býti volen v Praze na staroměstské radnici, že zachová kompaktata, že zjedná arcibiskupa, který by světil kněze pod jednou a pod obojí a j. (Kalousek 258). Zvyklost, aby král zavázal se k zachování ústavy celé, prohlášena mimo to po vyhynutí krále z rodu jagellonského v Čechách za stálý, pozitivní zákon, což stvrzeno i Ferdinandem I.

Rod habsbursko-lotrinský dostal se na trůn český touž smlouvou, kterou sněm diktoval Vladislavovi v Kutné Hoře. Ano země vymohla si i některé změny. Tak za Maximiliana, kdy z utrakvistů dávno byli protestanté, pro něž kompaktata byla obtíží, aby stavové nemusili se jimi spravovati (1567), rozšířena jest ještě moc stavů. ovšem že k neblahu země, dány mnohé výhody protestantům a j. Za Rudolfa vymožen Majestát (1609), Ferdinand II. se zavázal, že, jakmile se ve vládu uváže, všecka práva, svobody a privilegia a zvyklosti království českého a ve všech funkcích a klausulích, nic nevyjímajíc, ztvdí. Toho ovšem úplně nesplnil. Vůbec pak každá strana porušovala práva, stavy ve své panstvíčnosti a svém sobectví neznaly mezí. Odtud pak vzájemný boj a pohroma českých práv a celého národa. Protestantismus byl u nás hrozným stavovským sobectvím, jež národ zaplatil.

Toť jen v několika rysech svéprávnost země. Jedná se v ní jen o poměr ku králi. Kdo jen historicky smýšlí o českém stát. právu, jak chtěl by si je představití nyní uskutečněno? Vzpomeňme na př. na ony čtyři body, diktované Janu Lucemburskému, kterak si je upraví? Kterak si to vše srovná s ideou státu rakouského? Není tedy divu, že právě, co se týče svéprávnosti české koruny, je nejasno všady. Zde vůbec snad jen poznenáhly vývin dle poměrů přivede jasno. Ale aspoň základní pravidla a zásady jako nejbližší cíl měly by v podrobnosti našimi politiky býti stanoveny. Máme jen trochu více jasnoty v požadavku školském a budeme míti snad výhodu, platiti si je při nezměněném bernictví sami.

Než bez obětí ovšem k svéprávnosti nedejde.

Svéprávnost české země bývala druhdy zle hájena. Když na př. Rudolf otálel na Moravě učiniti svou povinnost a vypsál na sněmu berně, stavové moravští ohradili se proti tomu a berně nepovolili. Za důvod uváděli, že podobný příklad nikdy se ještě nestal. Tomu se ovšem netřeba diviti, stavové hájili jen svou moc a své důchody. Ano už i za Karla, když týž spojil jako císař římský země koruny české svazky manskými, což učinil zajisté v nejlepší úmyslu, aby celistvost zemí byla tím pevnější a světější, vytčeno mu, že k tomu jeho titul jako krále českého úplně by byl stačil. Země věděly, že jsou samostatné a svéprávné samy o sobě.

Svéprávnost koruny nevymizela nikdy, ani ne za absolutismu, jak jindy ukážeme. Teprve v říšské radě, v rakouské ústavnosti úplně se ztratila. I trochu té samosprávy si vymáháme na říšské radě, zcela proti duchu historickému, kdežto vlastně měli bychom jednati jen s králem. Odtud ty obtíže. Proto ale vzpomínky na historickou svéprávnost jsou neskonale cenné a důležité, jelikož probouzejí uvědomění o právech koruny a ukazují aspoň cestu, kde leží cíl toho, co jednou dosáhnouti chceme. Jaké návrhy v té věci se činí, uvedeme svého času též.

—k.

Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897.

Národ náš, resp. větší jeho polovička, nesměl již déle váhati a musil konečně přece kousnouti do toho dosti kyselého jablíčka emancipačního hnutí, které v zemích západních již dávno úkol svůj plní, resp. vyplnilo, a ve kterém nás již i sami Rusové předstihli. Zvláštní je, že ruch ženský v nejširším smyslu u nás (a my v této příčině reprezentujeme celé Rakousko) stejně se omeškal jako v Německu, kde snad teprve po loňském sjezdu zavládne čilejší život.

Je to po našem soudě chybou celého společenského vývoje, že žena, ať již jako pomocnice mužova nebo žena samostatná, tak pozdě povstává, aby, vyšetřila svoje slabé stránky, aby sebe samu poznala, a o prostředcích, které by byly schopny postavení její zlepšiti, přemýšlela. V našem věku jest organisace heslem čarovným, jest tím kouzelným lékem rány a bolesti neuvěřitelně bezpečně hojícím. A toho léku neměly by užiti i ty, které vzdor všem konvencionálně sladkým slovům, která jim do uší šeptáme, vzdor všem našim poklonám, úsměvům a těm našim zdvořilostem jsou nespokojeny? Či není zajímavé, uslyšeti také jednou náhledy a stesky žen, kterým jen vinou nás mužů nevede se tak, jak by toho zasluhovaly? Cítíme všichni to blahodárné působení našich matek, sester, žen atd., a přece, jedná-li se o odstranění jejich bolestí, odbýváme je frází, úsměškem.

Ovšem že otázka ženská, t. j. plná rovnoprávnost obou pohlaví v životě veřejném i soukromém, prodělávala podobná stadia, jako u nás i jinde. Pokud se jedním směrem otázka ta vyznačuje v touze žen po dosažení vyššího studia, udávají zprávy, že v Americe již v r. 1833 připuštěny ženy ke studiu

universitnímu. Politických práv dosáhly ženy v jednotlivých státech nynější Unie severoamerické v letech šedesátých a počátkem sedmdesátých v tomto století. Zejména v politickém ohledu byly anglické ženy ode dávna činnými, a tato jejich politická způsobilost jest příčinou, že tam i vládu mohou zastupovati ženy.¹⁾ Studium universitní oblíbily si Angličanky poněkud později, přece však již před roky sedmdesátými bylo v Anglii již několik set lékařek. R. 1878 byly již veškery ženy připuštěny ke všem zkouškám a všem akademickým hodnostem. Ve Francii od let šedesátých promovány jsou lékařky, později i doktorky práv. Dnes je Francie známa velikým počtem úřednictva ženského. Většinou v letech sedmdesátých učiněny přístupny ženám university ve Švábsku, Dánsku,²⁾ Hollandsku,³⁾ Belgii, Itálii,⁴⁾ Finsku. Ve Švýcarsku prý skoro před sto lety byly ženy připouštěny ke studiu vyššímu. V Rusku z t. zv. babských kursů (v letech osmdesátých) vyvinuly se munificencí cara Mikuláše II. zvláštní kursy lékařské pro ženy. V Německu připuštěny byly v r. 1896 ženy pouze jako hospitantky k universitnímu studiu, ačkoli jest tam dosti velký počet ženských gymnasií, na nichž se zdarem se maturuje. V Uhrách připuštěny ženy v r. 1896 jako posluchačky řádné na universitu, prokáží-li se maturitním vysvědčením. Dokud tak se nestane, zůstanou posluchačkami mimořádnými.

Rakousko lékařky, které v cizině vystupovaly, uznává jen pod tou podmínkou, když se na rak. universitě podrobí předepsaným zkouškám. Ohledně studia filosofického vydáno nařízení, dle něhož mohou ženy býti zapsány jako řádné i jako mimořádné posluchačky, ovšem vždy pod jistými výminkami. Mohou pak býti připuštěny ke zkouškám na vyšších dívčích školách, po případě na dívčích školách středních. Bohužel, že není možno dosud přiměti vládu, aby sama také střední školy (gymn. a reálky) zřizovala. Snad během času cestou sestátňování.

A když tak ženy naše u všech národů ten ruch a život mezi ženami pozorují, prospěchy a výhody postavení jejich s porobou svojí srovnávají, ký div, že se ozývají hlasy: a kdy my? Pozoruhodné jest, že jak u nás tak i v „kulturním“ Německu rozhodující činitelé, recte silné pohlaví, otázce ženské nepřejí. A zvláště mužská intelligence jí nepřejí! Hlavní příčinou tvrdošíjného tohoto odporu jest zakořeněný, staletí trvajících názor, že žena jen tenkrát vyplnila úkol svůj na zemi, když se provdá a jest matkou. Tu ovšem bude první podmínkou pokroku, názor ten v jeho všeobecnosti vyvrátiti. Proč by nemohla býti žena, jež v sobě cítí nadání a chce obětovati píli svou ku provedení zamýšleného úkolu, připuštěna k veškerému vyššímu studiu? Nemají-li ženy právo na samostatnou existenci jako mužové, když se ani nemohou všechny provdati?

¹⁾ Již roku 1851 předložena byla parlamentu angl. žádost žen, v Sheffieldu shromážděných, za rozšíření práva volebního na pohlaví ženské.

²⁾ V Dánsku vzalo hnutí ženské původ svůj s povšechným národním a revolucionářským hnutím v r. 1848.

³⁾ V Hollandsku panuje spor ohledně ženského hnutí: jedna komora tvrdí, že ženy musí se domáhati práva volebního, aby se domohly přímého vlivu na státní a obecní řízení, čímž jim teprve bude pomoheno. Druhá komora se však volebního práva žen děsí, že prý ženy nejsou pro ně ještě dosti připraveny.

⁴⁾ Zde jsou vedle lékařek i advokátky činny.

V Německu, kdež, jak již shora řečeno, hnutí ženské nemělo dosud valného úspěchu, pořádán sjezd žen vloni v Berlíně za příležitosti průmyslové výstavy. Byl to sjezd mezinárodní, ku kterému Němky dosavadními neúspěchy zastrašeny stěží se odhodlaly. Ani na velké účastenství se nepočítalo a zatím přišlo žen dvakráté tolik, než se jich čekalo, až z Egypta, Kavkazu ba i Austrálie. Osm dní po sobě se mluvilo vždy mnoho hodin denně a po celých těch osm dní všechen veřejný tisk vážně se zabýval debataми na sjezdu vedenými, věc, která ještě před desíti lety byla by bývala pokládána za čirou utopii a odbývána (jako dosud leckde jinde) úštěpkami a satirami. Sociální demokracie se vlastně sjezdu ani nesúčastnila. Jen jakási Braunerová, rozená Gizická, se dostavila, aby vyřídila ženám, jak soudí o nich t. zv. proletářstvo. Charakteristiku její řeči posouditi možno z kardinální věty: T. zv. ženská otázka není než částí velké sociální otázky a nelze ji samu o sobě řešiti. Vaše hádky o doktorský diplom nebo o volební lístek jsou malicherné bříčky, celá vaše ženská otázka není vlastně než otázka „dámská“ a proto nezasluhuje vážnější pozornosti. O řeči této zmiňujeme se proto, poněvadž Gizická stala se jí pověstnou, zvláště když celá řeč nesla se podobným ironickým tonem. Pokud stanovisko její správné a pokud ne, nebudiž zde rozbíráno. Kritisovali důkladně při té příležitosti ruch ženský i konservativci i liberálové němečtí. Sjezd byl zvláště velmi instruktivním a celkem s ním mohou býti Němky spokojeny.

A snad byl právě úspěch ten jedním z mnohých popudů, který přiměl ženy československé, že se vzchopily k činu svépomoci. Česká žena, která již od let 30tých u nás pilně kulturní práce seúčastnila, která v nejkrásnější kvítek Boženou Němcovou vykvetla, musila promluvit. Vzdor čím dále hojnější činnosti žen pozdějších na poli literárním a v posledních asi 15 letech vychovatelském a na poli dobročinnosti, přece jen ohromná většina žen žije po většině dále, jak tomu bylo před sto lety, snad před 1000 lety a kdo ví jak dlouho, v područí, v poddanství hmotném i duševním. A nemyslíme, že by právě tato poslední stránka duševní byla pro ženu méně důležitou než pro muže. Hráti stále jen na jednu strunu a stotožňovati otázku ženskou jedině s otázkou existence je naprosto málo. To není všecko, to nestačí! Přirozené poslání žen záleží v jich mateřství, ale co pak dále? Vždyť naše ženy vychovávají svoje děti, naše potomstvo, a na těch nám nemá záležeti? Zrovna taková žena má míti a musí míti větší vzdělání než žena svobodná. Není třeba, aby žena se vzdělávala za tím účelem, aby vedla učené disputace s odborníky; vzdělanosti, probudilosti, ušlechtilosti je jí třeba. Že tři čtvrtiny ženské otázky rozřešiti se musí ve výrobních síních, závodech a kancelářích, nevadí, i tento směr je nutný. A cíl tento před očima měl i letošní první sjezd žen československých.

(Pokrač.)

Ruský duchovní o domácích poměrech.

Jistý ruský duchovní z Haliče zasílá nám časem dopisy do našeho listu. Loni některé jsme uveřejnili. I letos dáváme některým místa, ne proto, že by názory jeho, který ostatně je upřímný uniat, s našimi se shodovaly, ale že jsou nadmíru poučné. Je-li smýšlení jeho u sjednocených Rusů všeobecné,

jest to faktum politování hodné. Pak ovšem nelze se diviti, že v Americe šmahem 40.000 vystěhovalců rusínských, jak s gustem ruské církevní listy sdělovaly, přešlo k rozkolu. Nejsou to poměry zdravé. Z dopisů, v nichž mimo to bylo nám učiniti i značné korektury, je sice patrné, že jakýsi protilatinský fanatism a nezdravý nationalism zachvacuje spisovatele a tudíž i kruhy, jichž názory tlumočí, že tento duch staví se i proti biskupům, ale právě okolnost ta svědčí o nezdravých poměrech, které mají zajisté i své hlubší příčiny. Domníváme se, že nejsou náboženské, aspoň v Haliči mezi ruskými duchovními nenalezli jsme tohoto přesvědčení, nýbrž že jsou politické a národní. Vidíme tu, jak všady nezdravé moderní ideje, liberalismus, u Poláků sobectvím a národně politickým egoismem, u Rusů falešným škarohlídstvím a zúmyslně živenou nedůvěrou zplozené, rozkladně působí i na poli církevním. Ponechávajíce volné slovo spisovateli i v mnohých kritických náhledech, činíme tak proto, že jsme přesvědčeni, že vzdělání naši čtenářové sami stranický jeho osten vycítí. Nechtěli jsme úplně smazati s dopisů dojem, jak na poměry své vlasti osvícený duchovní, byť i očividný stranník, pohlíží.

Jako smutný důkaz panujícího vzájemného poměru může sloužiti následující. Ve Lvově povstalo před 4 lety zvláštní sdružení duchovenstva pod názvem „spolek sv. apoštola Pavla“. Zprvu vykazovalo znamenitou činnost. Pořádalo na př. missie, vydávalo duchovní list pro klerus „Dušpastyr“ a p. Proto na jeho schůze přicházelo mnoho kněžstva. Takového jednoho sjezdu chtěla využítovati loni strana, stojící pod vůdcovstvím Barvinského a Vachňanina, které i kardinál přeje, kterou však jako stranu polskou považuje národ za škodlivou. Nemajíc mnoho příznivců v národě, chtěla tato strana získati pro sebe všechny klerus na sjezdu shromážděný. Ustrojila věc tak, že ráno měla se odbývati schůze „spolku sv. Pavla“, odpoledne pak schůze politická, svolaná Barvinským a Vachňaninem, pod heslem „rusko-katolické sjednocení“. — Dříve trvala schůze „spolku sv. Pavla“ po dva dny, toho roku odbyta za dopoledne, neučinivši nic, než že zvolila nový výbor. Avšak schůze nevypadla zrovna dle přání pořadatelů. Lepší část duchovenstva nechválila toto jednání hned při počátku jednání ozval se jistý Taňackěvič, velmi vzdělaný to duchovní, a otázel se, pravda-li, že kardinál chce kněžstvo přivésti pode jeho nového politického spolku? „Máme už, chvála Bohu, pravil, dvě strany, či nutno nám ještě třetí, abychom své slabé síly zcela vyčerpali? Toť krajní nesvědomitost! A k tomu ještě vystrčiti štít „katolicismu“! U nás všechny spolky vedou po většině kněží — má to býti snad podezřívání ruského duchovenstva, že provádí nekatolickou propagandu? Na konec vyzval kardinála, aby upustil od své dosavadní mylné politické cesty a šel ruku v ruce s národem. Kardinál s nelibostí vyslechl tato slova a odpovéděl pak Taňackěvičovi, ale mimo to, že řeč byla místy přerývána i pláčem, neučinila dobrého dojmu na přítomné, tak že všickni rozhodli se, že nového spolku budou se straniti. Na konec ale našli se přece někteří „štrebři“ a mladí duchovní, celkem asi 50, kteří zůstali a účastnili se jednání.

Tak píše nám duchovní. Zajisté zajímavý a politování hodný to obrázek. — —

Za příčinou neúrody posledních let, z příčiny chudoby, též i z politických ohledů, bleděli v Haliči sedláci prodati svou půdu a v cizině hledati lepší budoucnost. Nejdříve obrátí své zraky k nejbližšímu sousedstvu, k Rusku,

kam nejednou chodívali na výdělek, s kterým udržovali styky ustavičné. Už zemřelý Naumovič předvídal svým duchem nešťastnou dobu, která donutí obyvatele Haliče, aby se slzami v očích opustili svou drahou zemi a u vlády ruské hledali kus země, v níž by mohli se usaditi. Vláda ruská chovala se dosud velice blahosklonně. Zmíněný Ivan Naumovič vyblédl dokonce už i kraj k tomu se hodící, Kavkaz a břehy Černého moře, jež chtěl prohlédnouti vlastníma očima, už vybrány k tomu i některé rodiny, jež tam se usadily, když roznesla se zpráva, že protoprej Naumovič, který celou duší sloužil národu, zemřel. Nyní nebylo muže, který by dílo kolonisace dále vedl, takže usnulo. Když před dvěma lety postavení sedláků stalo se nesnesitelným, rozhodli se, že vydají se v celých tlupách na Rus, aby zachránili se od polské nadvlády a smrti hladem. Domnívali se, že na Rusi najdou dostatečného výdělku, že lacino zakoupí si zemi. Vyprodávali šmahem své vlastnictví, ale vládnoucí polská strana dostala z toho strach. Vědomá si svých hříchů na ruských sedlácích páchaných, soudila, že vystěhovalci budou tam o smutných poměrech haličských vypravovati, čím uvedou na rodnou zemi mnoho hanby. Za druhé pak lekla se polská šlechta, že ruská vláda a veřejné mínění ruské, slyšíce, jak polská správa jedná v Haliči s Rusy, budou na ruských Polácích se mstiti. Všecka polská šlechta, tisk, školy, ba i chrámy jakoby považovaly za hlavní svůj úkol v Haliči, aby pěstovaly krajní nenávist k Rusku. Kdyby nyní rusínští sedláci odebrali se na Rus a na své oči se přesvědčili, že vše, co doma slyšeli, byly jen pomluvy a lži, vypravovali by to svým druhům z Haliče. Konečně byla tu ještě jedna vážná příčina proti emigraci na Rus, totiž ta, že v ruském lidu polští páni měli dobré a laciné dělníky. Také nelze nevyznati, že polská vláda snaží se prostřednictvím katolicismu ruský lid v Haliči polatiniti a popolštiti a tak počet polského národa zvětšiti, jak dějiny dostatečně svědčí. Z těchto a jiných příčin celý polský národ byl vzhůru, užívaje všech možných prostředků, zákonných i nezákonných, aby vystěhovalectví na Rus zamezil. Polská oligarchie vyznala: Ať jde ruský lid třeba k čertu do pekla, nebo ať zhyne smrtí hladem, ale do Ruska puštěn býti nesmí. Co tedy učinila? Prostředek se našel. Prostřednictvím diplomatickým dosáhla toho, že Rusko odepřelo přijetí vystěhovalců. Byli tedy již od hranic vráceni. Rozhodli se, že odejdou do Brazílie. Zvláštní spolek měl pečovati tu o vystěhovalce. Péče záležela v tom, že, když utvořila se nějaká strana vystěhovalců, dani jí jen latinští duchovní, kteří kázali jim polsky, dávali jim polské obrazy, odevzdávali jich do polských far, aby se zdálo, jako by to byli katoličtí Poláci. Ruský duchovní o ně ani nezavadil, leda náhodou, když o emigraci se dověděl. Dojímalo bolestně, jak tyto chudé rodiny se svými dítkami opouštěly zem, tlačily se ve vagonech plačíce, odjíždějíce do cizích zámořských krajů, zatím co cesta na Rus byla by je málo stála, tak že by nebyly bývaly nuceny prodati i nejposlednější. Polské listy hlásaly, že nepustily vystěhovalců proto na Rus, aby se z nich nestali rozkolníci. Ale ukázalo se, že zmíněný spolek měl vlastně z emigrace výborný zisk, tak že celá věc stala se až i předmětem vyšetřování. Vystěhovalci stali se obětí židovské vyděračnosti. Mimo to pokoutní agenti vystěhovalce odírali a šidili docela.

V minulé zimě ruch vystěhovalecký nabyl brozných rozměrů, tak že se zdálo, že polovina obyvatelstva se odstěhuje za moře. Tajní agenti malovali mu o Brasílii obrazy nejsvůdnější, ovšem lživé. Mimo o materiálních výhodách

mluvili k němu o tom, že v Brasilii žije znamenitý ruský biskup, který s otevřenou náručí je přijme. To ruský lid svádělo nejvíce. Ruské duchovenstvo, zpozorovavši toto hnutí, kázalo proti němu v kostelích, ale marně. horečka byla tak veliká, a vystěhovalců tolik, že nebylo v Janově dosti lodí pro ně. Dva měsíce musili tam na břehu moře žít v nejhroznější bídě, byvše nad to agenti vyssáti do naha. V Brasilii také už nebylo dostatek místa, tak že konečně i vláda haličská vložila se do věci, přemlouvajíc lid, aby neprodával své země, že v Brasilii ničeho nezíská. Ale ubozí sedláci odpovídali jí: „Může-li někde býti hůře než u nás v Haliči? A byť bylo i hůře, aspoň bude jinak.“ A nelze zapřít, že ve slovech těch je mnoho pravdy, pravdy, kterou zodpovídati si musí svědomí vlády haličské. Statek prodáván ovšem za směšnou cenu. Přišel do rukou židů, nebo jiných kupců nebylo. Vláda trpěla, že židé prováděli nejhroznější smlouvy kupní. Pasů nemohli vystěhovalci, kteří už vše byli prodali, dostati, leč za těžké peníze. Někteří musili pak vůbec zůstat doma jako žebráci. Poláci chtěli užiti emigrace k tomu, aby na prázdná místa usadili své a tak svůj národní, polsko-latinský živel v zemi sesílili i v krajích ruských.

V Brasilii nechtěli je rovněž ponechat „z lásky k nim“ osudu, i jali se vysílati k nim latinských duchovních, a to pravých polských šovinistů, aby ruská emigrace i tam byla popолštěna.

Skutečně také založeny v Brasilii pro ruské vystěhovalce polské listy a latinské chrámy. Takových polských missionářů je nyní v Brasilii deset. Mnozí vystěhovalci psali ruské konsistoři o ruské kněze, ale věc bylo lze těžce za příčinou materiálních prostředků uskutečnit. Když ale přicházely zprávy zlé, rozhodl se kardinál, že vyšle dva kněze do Brasilie, ruského a polského, aby vše shlédli. Ruský duchovní slul Voljanský a byl kdysi už v Americe, kde byl první ruskou kolonií zřídil. Když tomuto zemřela žena, poslal mu kardinál ještě jednoho mladého kněze ruského. Zároveň odebral se tam o své újmě, ovšem s dovolením biskupa kněz jeden, Michalevič, s tlupou asi 2000 duší. V Americe zprvu dělili se o správu duchovní, ale tento brzy prohlédl poměry, poznal nebezpečí polského nepřátelství, hlavně nebezpečí popолštění a polatinění. Agitací duchovních a laiků polských podařilo se přivésti je tak daleko, že měli se za katolické Poláky a nabývali vědomí, že v Brasilii ruské víry vůbec nemůže býti. Michalevič otevřel všem oči. Poláci, kteří pravili, že Brasilie jim dá, co Rusko jim bere, zažalovali Michaleviče u biskupa, který odňal mu jurisdikci. Zemřelé Rusy uniaty není dovoleno tam pochová vati na katolickém hřbitově. —

Při loňském 300letém jubileu bretske unie projevovali Poláci malé účastenství, zvláště vyšší jich vrstvy. Jedině nižší klerus polský sůčastnil se ho s celou upřimností, navštěvuje pilně ruské slavné bohoslužby. Školní rada usnesla se, aby dítkám bylo dáno prázdno. Ale někomu to usnesení se nelíbilo a on zkonfiskoval v tiskárně nějakým způsobem skoro celý náklad onoho nařízení, tak že, když věc se prozradila, musil posel jíti od školy ke škole a usnesení oznamovati. Poláci vydali brožuru, ve které ličili blaho unie dle svého nationalního strannického stanoviska, kterému ovšem dnes už nikdo nevěří. Tak spíše věci uškodili. Ani haličtí Rusové neslavili proto slavnost tak, jak by toho byla památka zasloužila. Vedou tak hrozný boj za své bytí, že těžko jim konati slavnosti. Dosud šel národ vždy s Církví. Ale tehdaž bisku-

pové a pastýři šli s národem a bojovali za něj v první řadě. Nyní Církev je servilní k nepřítelům, jimž slouží, a proto národ od ní se odvrací. Z venkovského kněžstva hlavní slavnosti účastnilo se jen 40 osob! Na hostině, při níž počítáno na 200—300 osob, přišlo sotva 60 duchovních, většinou lvovských. —

Jak hrozné to poměry! Jaká nebezpečná propast mezi duchovenstvem, církevní vrchností a národem. Ač z řádků lze tak mnoho vyčísti, co zdá se strannickým, svědčí přece o tom, že v uniatské církvi není vše vedeno, jak by tomu mělo býti.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Ježíš Kristus původcem filosofie pravé, křesťanské.

Mnozí filosofové pohanští pokládali filosofii za dar nebeský, který očekávali od Boha. Mezi nimi nalézáme Sokrata a Platona. Neboť Plato nám líčí Sokrata, an praví, že, má-li nynější stav se zlepšiti, potřebí jest působení Boha samého, Jenž by nám objevil zřídlo a vzor spravedlnosti. (Apolog. Socr. p. 117. 118. a De Republ. p. 361. 362.) Tuto bytost božskou nazývá Slovem Božím, lodí pevnou, na které možno bezpečně se bráti vlnami tohoto života. (Phaed. p. 85.) Plato a Sokrates domnívají se, že ctnosti nelze se naučiti, nedostává-li se jí člověku účinem Božím, darem Božím. (Meno p. 40.) Jim neodporovali jiní filosofové; ano, jelikož oba požívali veliké vážnosti, lze souditi, že mínění jejich sdíleli mnozí jiní před narozením Kr. P. Také po narození Kr. P. uznávali mnozí filosofové, kteří křesťanstvím buď pohrdali anebo jemu odporovali, že pravdu filosofickou člověk sám nemůže poznati, že jest mu potřebí zjevení Božího: Jamblichus, Porphyrius, Plutarchus, Proklus, Simplicius. Jamblichus (de vita Pythag. c. 28.): Co se Bohu líbí, nesnadno jest věděti, leč by kdo slyšel buď toho, jenž Boha slyšel, anebo Boha sama.

A tohoto zjevení Božího se dostalo člověku od Boha skutečně, jak nás učí náboženství křesťanské. Neboť Bůh jest náplň moudrosti svrchované, jest moudrost svrchovaná sama. Sebe, bytost nejdokonalejší, svrchovanou a naprostou, myslí nejdokonaleji, svrchované a naprosto, od věčnosti, a spolu vše, co jest možno, co Jeho bytost nějak napodobiti může. Své myšlenky o tom, co Jeho bytost napodobiti může, z částky uskutečnil ve tvorech tak, že tvorové o těch myšlénkách svědectví dávají, že myšlenky Boží mohou ze tvorů býti poznány. Aby skutečně byly poznány, udělil Bůh člověku rozum, rozumu Božímu podobný. Pročež myšlenky, rozumem lidským utvořené, ze tvorů jaksi vyčerpané, jsou opětováním a napodobením idejí Božích. Tak Sebe zjevuje Bůh člověku ve tvorech a ve člověku samém, jebož také podle Svých myšlének a podle Svého rozumu stvořil, a sice přirozeně.

Tvory stvořil Bůh dokonale, jak vyžaduje jejich přirozenost, a člověku dal takový rozum, aby pravdu ze tvorů poznal dokonale, jak stvořené bytosti rozumné jest možno. Avšak shledáváme, že člověk pátraje po pravdě bloudí.

Tato náchylnost k bludu není od Boha samého, ale jest zaviněna od člověka samého. Má-li tedy člověk cíle svého přirozeného dokonale dosíci poznáním pravdy, jest mu potřebí opětného zjevení Božího, jež nemůže nebýti nadpřirozeným, jelikož přirozené ustavičně se děje a člověku jeho vinou nestačí.

Toto nadpřirozené zjevení Boží bylo již v samém počátku pokolení lidského slíbeno od Boha a sice hlavně a především svobodně proto, aby člověk se vrátil do stavu nadpřirozeného, do kterého byl od Boha uveden již při svém vzniku svobodně a z pouhé lásky a z něhož svou vlastní vinou vypadl, přidruženě a nutně proto, aby člověk svého cíle přirozeného, v přirozeném poznání pravdy záležejícího, jehož dosažením jest podmíněno dosažení cíle nadpřirozeného, dosáhl. Zde se nezmiňuji o mravném jednání, poněvadž nám jde nyní o poznání pravdy.

Nebyl však rozum lidský tak pokažen, aby nemohl nikterak pravdy poznati. Jeho činnost dostačovala k tomu, aby člověk poznati mohl, že Bůh jest, aby aspoň nějaký pojem si mohl utvořiti o bytosti Boží, a tak aby přijati mohl nadpřirozené zjevení Boží, jež by přijato jsouc mohlo přirozenost lidskou vyhoviti.

Toto nadpřirozené zjevení Boží bylo připraveno v národu židovském Starého Zákona kladně tak, aby z něho podle přirozenosti lidské vyšel prostředník mezi pokolením lidským, jež pomoci potřebovalo, a Bohem. Jenž pomoci mohl; spolu připravena byla filosofie, která jedná o přirozeném zjevení Božím, podkladu nadpřirozeného. Příprava zjevení nadpřirozeného byla u národa židovského rozvinutá, příprava filosofie zavinutá, jelikož oné si byl národ židovský vědom, kdežto pravdy filosofické byly v přípravném zjevení nadpřirozeném zavinuty, tak že si jich nebyl národ židovský úplně vědom, jako přirozených. (Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Hus. Vídeňský social. sjezd. Učitelský sjezd. Samospráva cirkve Politická situace.*)

Z „Národ. Listů“ vyšel povel, aby byla letos oslavena slavnostním způsobem památka Husova po vlasti české. Nařízení vyhovuje se prý všady s velkou poslušností. Tomu ovšem není už co diviti. Náš národní život není už než samá slavnost. Brzy bude jich tolik, že bude nutno zarazit zvláštní časopis nebo spolek, který by se o vymýšlení nových slavností a zábav staral. Divadla, „národní“ domy, sporty, sokolovny, výstavy, sjezdy, dětské slavnosti a stero jiných věcí je již tak opotřeben, že kdo vymyslí nějakou novou „attrakci“ nebo nový podnět k nim, bude považován za genialní hlavu jako kterýkoliv jiný vynálezce na poli technickém, lékařském neb jiném. Národní život u nás — toť pomalu život výbo-

rový, spolkářský, slavnostní. Není tedy divu, že i přísný Hus bude sloužiti za atrakci k rozprondění blaseované naší krve české. Ale jediným důvodem tato vášeň, tento bakterius „slavnostenský“ pro intensivnější oslavování Husa zajisté není. Povel vyšel zajisté i z důvodů jiných, hlubších. Které jsou to? Snad mají vášnivé výbuchy husitské, bez nichž takové oslavy se neobejdou, sloužiti k tomu, aby byly oči s díla našeho poselstva trochu odvráceny? Či k tomu, aby vyhověno bylo těm fanatikům, kteří křičí po protiklerikálních demonstracích, jimž naši poslanci v poslední době se jaksi vyhýbají? Nebo mají býti nepřímou zbraní proti vzrůstajícímu se hnutí křesťanskému, snad přímo proti královéhradeckému sjezdu katolíků, který hrozí býti velkolepým, poněvadž svolání k němu podepsáno muži tolik vážnými a tak četnými, a proti kat. učitelskému

spolku, jehož úspěch zarazil, dle vlastního doznání i majitelku svobodomyšlnosti z Mariánské ulice? Kdo nezasvěcený může to vědět? Přece ale se nám zdá, že hlavním důvodem k pověle je něco jiného. Hnutí „národního“ dělnictva, s takovou slavnou námahou v život uvedeného, zdá se, že brzy zamrzne. Což nepomohl by Hus? Ti socialisté jsou našim liberálům tolik drazí. Statisíce dělníků vymknulo se z jich vedení. Na národní a státoprávní heslo neslyší více, v organizaci své a v poslancích mají pevný bod a jednotné vedení, v kapsách židovských hojně peněz. Jen kus toho revolučního a protiklerikálního liberalismu je ještě spojuje. A Hus je osobou, aspoň jak je dnes popularisován, revoluční, protiklerikální. Socialisté mají ho, ač jsou proti vši „pověře“, společně s liberály za svého svatého. Má být snad volavkou, na kterou socialisté mají dáti se chytiti.

Že by takové intenzivní oslavování Husa, které národ spíše rozdvojí nežli k síle sjednotí, mělo co činiti s politickou situací, s jazykovým nařízením a p., ani dítě nebude věřiti. Hlavním důvodem budou tedy asi socialisté. Podali-li se aspoň to slavnostní „národní sbratření“ ve velké ideji Husově? Němečtí socialisté jsou též proti jazykovému nařízení. Rozbouřila prý německý lid, což socialisty jako „holubice pokoje“ ovšem náramně bolestně dojmá. A čeští socialisté jdou s nimi. Jaká to hrozná hanba, jaké obvinění českého liberalismu! Huse, Huse, pospěš, tobě snad se podaří nešťastníky vytrhnouti z tábora toho! Jsme věru dychtívi, jak to dopadne. Na každý způsob mají liberálové Husova pomníku, k němuž návrh bude co nevidět prý obnoven ve prospěch Staroměstského náměstí nanejvýš zapotřebí, hlavně k vůli těm socialistům. Tam u pomníku se, jak lze očekávati, bratři z liberálního kapitálu a bratři socinové sejdou. Huse, Huse, neotájej, což neslyšíš ty stesky svých věrných? Slyš, jak úpí po vídeňském socialistickém sjezdu. Citujeme výslovně „Nár. listy“ :

Socialisté prohlásili se býti mezinárodními, potupou zahrnovali ze svých druhů ty, o nichž věděli, neb se domnívali věděti, že nepovrhuji dosud národností svou a přece nebyl letošní jejich

sjezd ničím jiným, než strašným namáháním, jak odčiniti hloupé kousky mimočeských pánův soudruhův, kteří demonstracemi svými proti českému státnímu právu a proti jazykovým nařízením rozvoj sociální demokracie v zemích českých velice poškodili. Řeči českých sociálních demokratů na letošním vídeňském sjezdu byly vesměs žaloby na pochybenou a zvrácenou taktiku pánův vůdcův, kteří o poměrech v Čechách, jak výslovně jeden z řečníkův pravil, nemají ani potuchy. Ostouzet státní právo, chodit do německých schůzí a tam prohlašovat, že sociální demokraté nedopustí, aby Čechové Němce utlačovali, pomáhat Němcům v obstrukci proti jazykovým nařízením a vzpírat se rovnoprávnosti v Čechách — tím špatně posloužíte sociální demokracii v Čechách! To byl tenor všech projevů se strany české tam učiněných. Třeba že v podstatě pravdu jste měli, když pustým smíchem a perfidními poznámkami provázeli jste zápas poslanců českých za rovné právo, ale zjevně říci se to nesmí, to ani český sociální demokrat nesnese.“ — Pravda! Společenská doba dovede sice poněkud národní cit oslabiti, ale udusiti ho nedovede. To by si měl pan Daszynski, který je ostatně sociální demokrat docela jiného zrna, nežli ostatní, zapamatovali. Jak má býti sociální demokracie organizována? To byla nejdůležitější otázka sjezdová. A ku podivu! Ony dva velké principy, jež zápasí o převahu v této říši vůbec, utkaly se také na sociálně-demokratickém sjezdu. Páni Němci totiž jsou jen pro „internacionalismus“ těch druhých, sami, jak jsme se již zmínili, národnosti své se nechtějí nejen zřici, nýbrž snaží se zrovna tak jako činí rozhodující kruhové „šlechtíci a měšťáci“ v tomto státě, vtisknouti ruchu sociálně-demokratickému svůj ráz německý.

A poněvadž dobře vědí, že centralism s germanisací jsou pojmy, jež nelze od sebe odkrojit, aniž by navzájem škody trpěly, proto propaguje dr. Adler a jeho věrní následové organizaci centralistickou, jinými slovy německou. A k té jim poslanci sociálně-demokratičtí, pánové Steiner, Cingr Hybeš, Vrátný, Berner, kteří na sjezdu o otázce této ani slovem se nezminili, statečně

pomáhají. Se strany českých sociálních demokratů našich stále a stále poukazuje na nezbytnou potřebu federalistické organisace. ba proneseno tam trpké slovo, že vídeňský sjezd sociálně demokratický je vlastně sjezd německý, však což necítí mudrcové sociálně demokratičtí, jaký byl by vůbec osud menších národů, kdyby zásady Marxovy se svým humanistickým nátěrem, pokud se týče hmotných poměrů dělnictva a se svou brutální bezohledností, pokud jde o mravní podstatu člověka, staly se vítěznými? Což nepozorují, že ve společnosti, která různost národní a jazykovou pokládá za překážku v postupu svém za heslem sjednocení proletářů celého světa, neměli bychom my Čechové vůbec místa? Ostatně to zvláštní zjev, s nímž setkáváme se všude, kde sociální demokracie nabyla půdy že proniká přes všechny nivellující snahy nenárodní myšlenka nenárodnosti na venek a že ve všech zemích sociálním demokratiismem načichlých dere se otázka, jak srovnati sociální demokracii s nacionalismem.

Inu, snad Hus k tomu dopomůže u nás. Možná dost, že naši liberálové, aspoň ti hlavní, spokojili by se, kdyby socialisté chtěli býti aspoň vlastenečtí v protiklerikalismu. To se konečně možná i stane.

Bylo by zajímavé zkusiti na Husově otázce sílu křesťanského našeho probuzení. Dnes není snad ještě na čase, ale přijde zajisté brzy doba, kdy proti husitským štvanicím povstane legie katol. spolků a jich přátel. Jednou to zkusíme. A stane se tak asi dosti záhy. Jen tedy rychle ten pomník, aby snad nebylo pozdě!

V Budějovicích konal se sjezd českého učitelstva. Jakým duchem si vedl, každý uhadne, věda, že učitelstvo, jež tvoří v kastě učitelské veřejné mínění, je hlavním sloupem mladočeského liberalismu. Proto tenor sjezdu byl namířen proti Ebenhochovu návrhu, o němž jsme byli se už zmínili. Otázka žaludková nescházela ani tu, jako na žádném sjezdě učitelském. Učitel Sokol tklivě zpíval, aby školy nebylo zneužito k cílům zpátečnickým, i projevil naději, že na to sjezd i přes bolesti žaludkové nezapomene. Skutečně přijata resoluce, aby návrh Ebenhochův byl zamítnut. Zaji-

mový je důvod. Zní: učitelstvo české, shromážděné v Českých Budějovicích, uváživši, že přiměřený návrh na reformu školského zákona ve směru samosprávném a pokrokovém vyjití může pro království české jenom z řad našich poslanců národních, — uváživši, že pokud nenastanou změny v politické soustavě naší pro náš národ příznivé, potud žádná změna školských zákonů nemůže z naší školy učiniti to, čím tato býti má, spíše ji pak může poškoditi — žádá poselstvo české na radě říšské, aby návrh Ebenhochův, na změnu školních zákonů podaný, zamítlo.

Má patrně za účel, aby touto sofistikou a žádostí nemožných věcí ukryty byly nevlastenectví a protiklerikalismus, které raději se zřikají mnohých vymožeností Ebenhochova návrhu pod touto rouškou, jen aby trošek té konfessionality nepřišel zároveň k platnosti. Jen čeští svobodomyšlní poslanci mají právo ku školskému návrhu, nebo návrh jich bude bez toho trošku jistě. Tu lze právem říci že vášeň oslepuje. Učitelky proti sjezdu se ohradily. Bylo na něm přespříliš sobeckého žaludku. Je tedy i tu jistý rozklad. Snad i tu Hus pomůže a přikryje pláštěm vznešených ideí nečistý ten kus žaludkové historie, dá příležitost k osvědčení nejideálnějšího smýšlení vlasteneckého a národního. Věru, že Hus je pro všechny „vlastimily“ pravým dobrodiním. A ti klerikálové jsou proti němu. Ti zpátečníci a sobci! Není divu, že tedy návrh znova podán, ač prozatím šetřeno i sochy mariánské. Zde páni liberálové chtějí aspoň kousek, rovněž jako v parlamentě spokojují se pošramocným jazykovým nařízením; v Budějovicích zase paedagogové nechtěli ani hodný kus. — Maďaři pracují o pomádaření celé země. Jsou liberály a mají tudíž pojem o vlastenectví více pohan-ský, ježž realisují pěstním právem, mocí. Ctiti práva národnostní a ponechávati vývin národnostních poměrů přirozeným základům a pojmům — toho při liberalistickém pojmu o vlastenectví nelze očekávati; tu převládá v něm sobectví. Sloužití má k tomu i církev. „Národní Listy“ o tom psaly: Maďaři dokázali to (t. j. opanovati národně-politicky církev celé země, maďarskou i slovan-skou) při provedení mezinábožeu-

s k ý c h z á k o n ů v poslední době a postarali se o to, aby svolán byl kongres k opravě samosprávy církve katolické, kterážto samospráva zajisté nebude na újmu národnosti maďarské, nýbrž spíše čeliti bude k umožení živlů nemaďarských, pokud jsou příslušníky církve katolické. Maďarům při tom záleží, stotožniti i církev katolickou s maďarským státem; toto stotožnění již se jim poněkud podařilo v oboru církve evangelické, jmenovitě u Slováků, kde ani násili nešetřili, aby ducha národnili, jevícího se ve správě a ústrojí církve té podlomili. Nyní přistupují i k okleštění a vyosobení národní církve srbské, jejížto ústrojí chtějí také měniti a to takovým způsobem, že dosavadní vliv neknežův na správu a zevnější život církve té má býti co možná seslaben, aby duchovenstvo tím, n e m o h o u c s e o p í r a t i o v ě ř í c í l i d, vládě maďarské stalo se povolným a na ni závislým jak při obsazování výnosných důstojenství, tak udělováním státních vyznamenání a rozličných hmotných výhod. Maďaři doufají, že se jim pokus ten podaří, neboť se za dualismu, kterým dostali všechny národy nemaďarské v uherských zemích do své moci, o to přičinili, aby chabé a sobecké povahy si podrobili a služebníky učinili. V prostředcích vedoucích k znemrazení a korrumpování nebyli ani u Srbů vybiřavi a mají jmenovitě část srbského vyššího duchovenstva nalaďenu a ustrojenu k záměrům svým.

Návrhu „Nár. Listů“, aby se program náš politický prohloubil a rozšířil vzhledem na zevnější ústrojí církve, třeba rozuměti tak, že má sloužiti obraně naší ohrožené národnosti a že nemá nikterak ohrožovati národnost druhou, jak se toho doponštějí Maďaři.

Zajisté zajímavé důvody. Když bylo lidovství v módě, vytýkal nám liberalismus, že nejsme lidoví, že Církev nejde s lidem. V Uhřích patrně šli kněží s lidem, je to opět chyba, budou reformováni, aby šli s vládou, sloužili jí za nástroj k špatnosti. Jinde jíti s vládou je ovšem zase hřích na národu. Aby tak někdo církev chtěl stotožniti s Cislajtanií, nevíme, jak by mariánská boufnice střílela. Uvedená zpráva, kterou „N. L.“ zaujaly stanovisko k maďarisaci pomocí církve, je, jak patrně, galimatjáš,

jemuž není rovno. Co u jednoho národa je ideál, u druhého hřích, jednou s lidem, jednou s vládou, jednou politicky, jednou jen nábožensky — ale vždy sloužiti liberalismu. Zajímavé je doznání, že evangelické církevní ústrojí a — jak jindy ukázáno — celá pravoslavná církev uherská církevní maďarisaci přijaly; pravoslavná církev přijala ji i do bohoslužby, jediné při sjednocení překáží papež, háje zásadu církevní i spolu právo národní. A to má býti chvályhodno, to i následování hodno? To právě ukazuje, že jediné církev katolická je štítem svobody národů, že ona jediná staví překážku barbarskému znationalisování a přenationalisování církve dle právě panující fačony vládní. Ona i v Uhrách opře se a bude hájiti svobodu svou, svobodu vůbec a též nepřimo i národnost. Uhry jen podryjí poslední zbytek právního přesvědčení národního a poslední ochranu veřejné mravnosti. Nebude v celé zemi nic přirozené a božsky právního, zbude trochu židovské legality. Jak veliká je církev ve své organizaci, jak neskonale vznešené, v pravdě prozřetelné, je její sociální postavení mezi národy.

O naší politické situaci lze málo říci. Říšská rada na začátku tohoto měsíce uzavřena, naši vrátili se klidně, tiše, bez hluku, němečtí rytíři jako „opojení“ (snad vzdělaností) vítězové. Dávají se také oslavovati. Boj proti Badenimu a jazykovým nařizením má býti veden až na nůž. Všecky kraje německé se účastňují. České strany se ozývají chabě, což je pochopitelno; jsou v obraně. Mluveno o nových pokusech vyrovnání, ale není ani pomyslení, že by k nim došlo. Nebude se přece český národ vyrovnávati s Irem, Wolfem, Schönererem atd. Němci chtějí hegemonii své národnosti a rovnoprávnost považují za zkrácení svých národních a politických práv. Vyrovnání není tedy možno. Není vůbec žádný smír možný. Schází naprosto podklad křesťanské smířlivosti. Zde jen boj rozhodnouti může. Zavede-li vláda pevnou rukou rovnoprávnost, nastane snad jednou smír; jinak ne, leda až snad socialistický internacionalismus opanuje pole. Nebylo by se tomu při hanebných výstřelcích národního barbarismu konečně co diviti. Bude mít vláda sílu, podporu a vytrvalost, aby zůstala na

cestě rovnoprávnosti k jazykovému smíru? Federace, autonomismus je také cestou, tím pak by se boj ohraničil na užší území. Ale i zde může rozhodnouti jen boj, vítězství jedné strany, porážka druhé. Že vítězi budeme my, je jisto, budeme-li moudří. Jednou Hus tím, co zplodil, zlomil národní sílu naši, zplodil Lipany a Bilou Horu, dal vítězství cizincům. Má býti intensivněji oslavován. Mohl by opět národ fanaticky rozeštvati, a pánové Iro, Wolf, Schönerer by dosáhli, o čemž sotva nyní sní. Poslanci podávají zprávu o říšské radě. O situaci nepraví nic určitého. Jeden říká, že hrabě vytrvá, druhý o tom pochybuje; jeden vidí úspěchy, druhý první začáteček pozitivní práce po bývalé negaci a j. Stesk na prováděcí předpisy o jazykovém nařízení je všeobecný u všech poslanců před svými voliči mluvivšími. Dr. Fořt nazval situaci „kritickou“, to je asi to pravé slovo. Vše závisí nyní od toho, zůstane-li vláda a zůstane-li na nastoupené cestě k národní rovnoprávnosti. Z ostatních referátů bylo těžko něco určitého vybrati.

* * *

Zprávy národohospodářské. — *(Stávka, která skončila pro zaměstnané s rozhodným úspěchem. — Osnova zákona o upravení poplatků soudních. — Netečnost obecnstva ku otázkám hospodářským.)*

Ačkoli letos sezona stávková otevírajícím se jarem dávno již měla nastati, přece bylo dosud poměrně ticho. Mnoho prachu nerozvířily ještě v letošní zimě zahájené stávky některých zdejších závodů a také jiné stávky minuly pravidelně po několika málo dnech s výsledkem tu více tu méně příznivým (stávka obuvnická ve vých. Čechách, ve zbrojovce ve Štýru). Je to po našem soudě do jisté míry přirozená reakce po celé éře stávkové, která v letech 1895 a 1896 reprezentovala skoro sama celé hnutí sociálně politické u nás i jinde. *) Bohužel, že je to reakce vykoupená draze zaplacenou zkušeností, že není vždycky dobře pouze na základě libovolného dohodnutí se soudruhů práci zastaviti a — stávkovati. A takových

*) V Německu ku př. veliká stávka ve přístavě v Hamburku a pak hromadný a veliký projev požadavků textilního dělnictva v Petrohradě.

přímo nerozvážných stávek, proti nimž na konec nejen samy vážnější listy dělnické, nýbrž i sjezdy řemeslnické se obracely, bylo v loni několik. Největší z nich: stávka hornická v Mor. Ostravě a pak v dolech uhelných v sev. Čechách. Že mohou býti řádně připravené stávky v některých oborech zbraní velice pádnou a účinnou, dokazují dva případy z našeho dopravnictví. Je to vlastně jen ukoučená právě stávka tramwaye ve Vídni, poněvadž v případě druhém jednalo se „prý“ teprve o zahájení stávky až někdy v budoucnosti. Je to případ známý snad interpellace na nové říšské radě, ohledně rozpuštění „prvního rakouského odborného spolku železničního dělnictva“. Pouhá — kdož ví zda a do jaké míry odůvodněná — obava, že by snad doprava naše železniční měla se dožiti tak kritických okamžiků, jako letos počátkem roku při stávce zřízenců železnic ve Švýcarsku, přiměla vládu k tomu, že spolek ten rozpustila. Ovšem, že ji tato, nepochybně dobře myšlená, ochrana celého hospodářského života, který by byl býval stávkou, zrovna jak tomu bylo ve Švýcarsku, přiveden z rovnováhy, nebyla odměněna. Ze může býti vážná a také morálně odůvodněná stávka provázena žádoucím výsledkem, dokazuje nejlépe stávka tramwaye vídeňské ve dnech svatodušních. V neděli ráno stávka ohlášena. Na 1300 konduktérů a kočí a mimo to hlídači ve stájích přestali pracovati. Pak úplně v tichu minuly tři dny a dnes dopravováno jest vídeňské obecnstvo od samých vítězů. Požadavky zřízenců, a sice jak si je tito diktovali: 12hodinná doba pracovní (bez přestávky), zlepšení mzdy, definitivita po 12 služebních letech atd. byly přijaty. Ovšem, že stalo se tak jenom na základě sympatií, jež si stávkující oprávněnosti svých požadavků jak u obecnstva, tak u tisku a hlavně u rozhodujících činitelů získali. Purkmistr vídeňský a odborný přednosta ministerstva železničního ujali se dobré věci a hlavně jejich zakročením se stalo, že právo a humanita zvítězila u lidí, kteří řídívali se jinak jen principy zlatého telete! Netřeba ujišťovati, že při těchto řádcích máme stále na mysli nedokončenou dosud otázku tohoto druhu u nás, stávku kartounky smíchovské. Trvá od poslední

soboty květnové a týká se 700 dělníků. Všechny 5 plně odůvodněných požadavků (10% zvýšení mzdy, 10hod. doba prac., odstranění všech pokut a pak dva obvyklé požadavky, týkající se propuštění dělníků vzájemnost pornšivších a přijetí důvěrníků stávkářů za dělníky), všude přísně zachovávaný klid a vážná slova dělníků Čuby, Noska a delegáta, který jménem dělnictva ve Vídni se správní radou vyjednával, Malého, získávají stávkujícím čím dále tím více sympatie tisku a obecnostva. Ředitelství továrny až na dva požadavky (ovšem hlavní: zvýšení mzdy a zavedení 10 hod. doby pracovní) hodlá prý dělnictvu vyhovět. Bylo by si přáti v zájmu stran obou, aby také zde otázka ta co nejdříve a ovšem uspokojivě pro obě strany byla vyřízena. — Mezi mnohými předlohami, jimiž zabývati se měla vlastně nová říšská rada, zmíniti se dlužno o osnově zákona, týkajícího se upravení poplatků soudních. Podle úmyslu vlády počne se vykonávati spravedlnost od 1. ledna 1898 podle nového soudního řádu (z 1. srpna 1895), kdež zdoluhavé řízení písemné ustoupiti má přímému ústnímu projednávání. A pouze přirozeným důsledkem této zásadní změny má býti zase levnost celého procesování. Proto také příkládám reformě této dosti značný význam socialně politický. Leč, jak se zdá, nebude to s tou levností tak hrozné, bude-li též projednána a zároveň s řádem soudním zavedena výše zmíněná předloha, ba skoro nechybíme, když řekneme, že nebude, zvláště při sporech, při nichž se jedná o větší hodnoty, o nic levnější — nebude-li dražší. Co na jedné straně tím, že bude méně spisů soudních stranami podáváno a protokolů soudních sepisováno, ubude, má býti nahrazeno nejen zvýšením poplatků nynějších, nýbrž i stanovením nových předmětů poplatkových. Hodnota předmětu sporu rozdělena pravidelně

v 7 (někdy v 8) tříd, podle nichž pak jsou poplatky ustanoveny. Tak tomu bude při podání, kde místo 36 resp. 12 kr. za arch platiti se bude poplatek vzestupný (progresní) od 25 hal. až do 6 kor. Mimo to nastupuje při některých sporech zdvojnásobení tohoto poplatku při prvním archu. Poplatky progresní dle škál placeny budou při přílohách, rozsudcích, protokolech. Při exekucích a konkursích prý bude zvýšení nepatrné. Nejzajímavější však je, že i v řízení trestním podání, rozsudky a protokoly budou podrobeny poplatkům podle zmíněných 7 tříd hodnoty předmětu sporu. Ze změny soudního řádu měli dva skoro hlavní činitelé veliký strach: advokáti, že jim ubude těch tučných, protože dlouhých sporů, a stát, že s reformou soudnictví bude míti veliká vydání, která bude těžko jinak hraditi. Bude-li přijata osnova, pak si nebude moci žádný z obou nářikati. — Když jsme v čís. 8. t. l. posuzovali první rok společnosti národohospodářské, omlouvali jsme neúspěch její mimo jiné též netečností našeho obecnostva k otázkám hospodářským vůbec. Zpráva jednatele, mezitím uveřejněná, toto smutné faktum vystavuje na pranýř. Ku konci prvního roku čítá korporace, jejíž účelem jest zabývati se u nás tak zanedbávanými otázkami hospodářskými, 120 členů vzdor tomu, že členem státi se možno každému za příspěvek jediné koruny ročně. Ostatně netečnost konstatována i na valné hromadě spolku „Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách“; netečnost tato je vinou, že jediný časopis v Čechách, povšechnými otázkami hospodářskými se obírající, „Obzor národohospodářský“, čítal ku konci minulého roku 114 odběratelů a netečností tou zaviněna nová porážka naše při volbách do úrazovny. Je to — ať odpustí ten, koho se to netýče — národní skandál...

Obsah „Obrany“ :

České státní právo. — k. — Hnutí ženské a ženský sjezd Praze dne 15. a 16. května 1897. — r. — Ruský duchovní o domácích poměrech. — k. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace : Pštrossova ulice č. 200—II. Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádvkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král Vinohradech.

České státní právo.

Jest jeden akt, ve kterém české státní právo vystupovalo co nejjasněji, nejplněji a nejobsáhleji na venek: byla to volba krále nebo korunování krále. Při volbě nebo korunovací sjednotily se všechny země v jeden celek, ukázala se tu tedy organická celistvost koruny jako říše. A nestala-li se volba svorně, ale byly-li země z různých příčin tu a tam rozdvojeny, že volily snad i každá jiného panovníka, nebo že nevolily současně a společně, věděl každý, že je to zlo, jež odstraniti po dobrém nebo po zlém bylo první povinností. Ve volbě ukazovala se svéprávnost koruny v plném světle, nebo ona to byla, která buď úplně libovolně při nové volbě, nebo při právu dědičném aspoň formelně a právně odevzdávala jistou část panovníčí moci svému králi. Ukazovala se i úplná samostatnost koruny, poněvadž nikdo, žádná říše ani žádný jiný panovník nemohl jí krále oktrojovati, nýbrž ona sama neodvisle, někdy i proti vůli mocných tohoto světa, jako papeže, římského císaře nebo krále uherského, volila si svého panovníka, šetříc jen práv dědičných od ní uznaných.

Království české bylo říší jednak volební, jednak dědičnou. Zprvu moment volebnosti byl jasnější a bylo ho i více užíváno, jak při střídání se panovníků z různých rodů je pochopitelné. Později, když nastoupil rod s hojnými členy rodinnými, dědičnost vzala převahu. V tomto případě pak uznání krále, jeho korunovace a přísaha na práva a privilegie země byly událostí, v níž volební svéprávnost a samostatnost koruny se projevovaly. Bez tohoto aktu neměl panovník po dlouhá století v zemích koruny moci. Je tedy pochopitelné, proč korunovace tolik se domáháme. Tímto aktem nenabyli bychom ovšem ani dnes českého státního práva ve skutečnosti. Ale byl by formelním uznáním, že tu české státní právo aspoň v theorii je a že se uznává, čím nabýváme zřejmého a uznaného práva k jeho zpět dobývání. Státoprávní ucelení země koruny bylo by daleko reálnějším krokem k realizaci jeho. Ale korunovace je právním jeho uznáním, jest důležitým praktickým důvodem k jeho vymáhání.

Než vizme osudy a význam této volitelnosti. Za Přemyslovců byl český trůn potud dědičný, že rod ten měl na něj výhradní právní nárok. Ale

svéprávnost země i vůči rodu Přemyslovců se projevovala v tom, že to byl sněm, který určoval, kdo ze žijících členů toho rodu měl být držitelem trůnu. Právo svobodné volby nastoupilo a také se ukázalo po vymření rodu Přemyslovců. Všichni tři králové, kteří rychle za sebou následovali, byli voleni. Příbuzenské svazky, které tu byly, pomáhaly jim sice též, ale nerozhodovaly; volba vycházela svobodně a nezávisle ze sněmu. Zde už vidíme v zárodku celý charakter nástupnického způsobu, který pak uzákoněn a který byl jednak dědičný, jednak volební.

Nástupnický tento způsob uzákoněn byl za Karla, o jehož zvolení otec Jan žádal, uznáv tak volitelné právo u větším ještě rozsahu, než bylo třeba; mělť zajisté Karel i právo dědičnosti trůnu na své straně. Byl ovšem ochotně přijat. On pak dal zákon o nástupnictví, který je tolik důležitým, poněvadž vždy tvořil základ českého státního práva, pokud nástupnictví se týká, a poněvadž, ovšem v rozšířené míře dědičnosti, trvá právně stále, tvoře jeden z hlavních bodů státoprávních práv zemí koruny české. Vizme jeho obsah. Karel jednak potvrdil na věčné časy právo volební, zabezpečiv tak svéprávnost národa a země na věčné časy, jednak ho moudře omezil, aby nestalo se podnětem k vnitřním bojům. Ustanovil, že právo voliti krále přináleží „prelátům, vojvodům, knížatům, pánům, rytířům a veškeré obci království českého a příslušnosti jeho, avšak toliko v tom případě, když by nebylo manželského potomka ani mužského ani ženského z královského rodu, kmene, semene aneb příbuzenstva, aneb kdyžby království jakýmkoliv způsobem se uprázdnilo.“

Tímto nástupnickým zákonem dědičnost stala se pravidlem, totiž když rod trval, svobodná volba výjimkou, totiž když dědičných nároků více nebylo. Mimo to praxe, že král i dědic byl před nastoupením „uznán“ za panovníka i při dědičném nastupování, ukazovala zřejmě na svéprávnost země i tu. Karel sám žádal, aby stavové jeho syny zvolili, což se i stalo. Neměla tedy být koruna majetkem rodu, ale každý panující rod měl si být vědom, že mu vladařská moc byla právem dědičnosti a vůlí národa odevzdána. Podivuhodný je zajisté i odstavec „veškeré obci království a příslušnosti jeho.“ V tom zjevuje se nejen celistvost zemí ku koruně patřících, ale objevuje se i požadavek, aby veškerý národ v tomto nejvyšším právu země měl účastenství. Karel jako by byl předvídal, že sněmové budou mítí jednou jinou širší a lidovější tvářnost, zabezpečil i lidu účastenství ve vykonávání největšího práva. Celý národ je v jeho slovech obsažen a zahrnut. Avšak je tu řeč jen o dvou činitelích, o národě a panovníku; cizí zem neb cizí národ neměl do té věci žádné právní ingerence. Česká koruna byla tu úplně samostatná; byla říší pro sebe.

Svéprávnost země oproti rodu, majícímu na korunu i právní dědičné nároky, objevovala se i při tomto uznávaném právu dědičnosti hlavně v tom, že země přijímala dědice a jej korunovala. Činila to pod podmínkou, když dědic stvrdil práva a privilegia zemská, čímž zůstala zemi jistá moc oproti pancvníčímu absolutismu pojištěna. Byla to jakási konstituce minulých dob, nalézající se tenkrát ovšem v rukou jen privilegovaných stavů. Ale vývoj sněmu byl dle znění nástupnického základního zákona Karlova k rozšíření práv lidu možný. Veliká část moci zůstala vždy sněmu. Že tato podmínka nebyla jen theoretickým uznáváním zásady, ukazuje okolnost, že všichni pa-

novníci uznali tato privilegia, jakož i příklad, že sněm nepřijal ani oprávněného dědice, nedal-li potvrzení těchto privilegií. Tak stalo se na př. hned druhému dědici Karlovu, Sigismundu, který roku 1421. usnesením sněmu proto trůnu byl zbaven. Království české vůli svou i provedlo. Teprve r. 1436 byl přijat, když privilegia země byl potvrdil. Proto královská přísaha a korunovace byla vždy skutečným uznáním a potvrzením práv české koruny. Sem padá i ta významná okolnost, že země spravovala se sama svými úředníky i tehdy, když o dědičném nástupnictví nebylo ani pochyby. Spravovala se tak až do volby, takže uedic teprve přijetím koruny nabýval oné části panovnické moci, která mu jako českému králi příslušela. To bylo pak snad jen více theoretické uznávání svéprávnosti země, poněvadž o následnictví nebylo pochyby a sporu, ale bylo velice významné. Bylo stálým důkazem, že česká koruna není jen dědičná, ale že k právu dědičnosti vždy je třeba ještě formelního doplňku, korunovace. Lze snad říci, že dědičnost byla materiálním právem, korunovace formelním uznáním tohoto práva v jednotlivém případě. Poněvadž stavové nevedli si libovolně, revolucionářsky, ale konservativně, šetříce práva velmi pečlivě a svědomitě, při tom pak, co uznali, věrně trvajíce, nabyt tento praktický základ českého státního práva, totiž dědičnost a volitelnost jako její doplněk, neobyčejné státoprávní váhy a velikého významu. Bez tohoto přísného šetření právního stanoviska, které nejednou žádalo velikého sebezapření a velikých obětí, nemělo by české státní právo tak pevný historický základ, staletími stvrzený. Pro vybudování pevného právního základu konservativnost stavů zasluhuje nejvyššího uznání.

Neomezená volitelnost nastoupila tehdy, když tu nebylo opravdivých dědičných nároků. Tímto způsobem volen byl na př. Ladislav r. 1452, jehož dědičné nároky sněmem neuznány, nebo Jiří r. 1458, po něm pak Vladislav.

Důležito je pro naši dobu hlavně to, jak nastoupil na český trůn rod habsburský. První smlouva toho druhu uzavřena mezi českou korunou a vojvody rakouskými v Brně r. 1364. Po vymření všeho mužského a ženského potomstva Karla a jeho bratra Jana měly země koruny české připadnouti vojvodám rakouským a naopak. Každá strana se zavázala, že zachová všechny svobody a všechna privilegia zemí, které by jí připadly. Obnovena byla tato smlouva r. 1466. v Praze. To mělo ten smysl, že česká koruna volila nebo aspoň ustanovovala pro případ vyhynutí dědičných práv své dynastie už na před svého krále, vlastně svou dynastii. Právní tato smlouva týkala se ovšem jen rodu, jen osoby panovníkovy, při níž země jeho zůstaly si cizími. Tato smlouva byla ostatně dvakrát zrušena a vyzdvižena. Závisela patrně úplně od stavů.

Nejdůležitější je tu volba Ferdinandova, kterým jeho rod definitivně dosedl na trůn český. Měl dceru Vladislavovu, i odvolával se na právo dědičné. Ale to platilo jen o neprovdaných dcerách, takže dědičné právo neprovdané dcery českého krále připadlo by tomu, koho by pojala za chotě. Dcera Vladislavova jsouc za živobytí otcova provdána za Ferdinanda, nedávala mu takto vice dědičného práva na korunu. Když tedy jednalo se o volbu krále, dědičné právo Ferdinandovo skutečně nebylo uznáno. Volitelové, od sněmu zvolení, musili se totiž přísahou zavázati, že ze tří kandidátů budou voliti jen toho, jehož zvolení by bylo k chvále boží a k obecnému dobru koruny české. Zvolení Ferdinandovo stalo se tedy úplně jedině na základě práva volebního

a nikoliv dědičného. Celé to dlouhé jednání je ostatně z historie dosti známo. Rovněž je známo, že volba Ferdinandova nebyla tak snadna. Ale podařila se se mu. Ferdinand to také uznal, vydav deputaci, která zvolení mu oznámila, list, ve kterém uznal, že ho „páni, rytíři a města i všecka obec království českého zvolili za krále nikoliv z nějaké povinnosti, nýbrž z dobré a svobodné vůle své vedle svobod království českého.“

Rod habsbursko-rakouský nabyl tedy trůnu českého jedině svobodnou volbou stavů českých. (Dodatečně volili jej i stavové slezští; Morava dědičná práva Anny byla uznala.) Řízení koruny bylo české a úplně samostatné a neodvislé. Takováto svobodná, svéprávná, neodvislá a česká koruna povolala Ferdinanda na svůj trůn, aby zrovna jako bývalí čeští králové vykonával on a jeho nástupci nad ní část moci zemi mu volbou odevzdané. Ferdinand vydal stavům dva reversy, ve kterých to vše uznal. Co se týče nástupnictví jeho potomků, nebylo nic nového ustanoveno, ale zůstalo v platnosti to, co platilo o Přemyslovcích, Lucemburských a Jagelloncích. Ferdinand sám to věděl a uznával. Poslal totiž na sněm žádost, aby přijal syna jeho za nástupce. „Tohož že stavů českých milostivě žádati ráčí, aby arciknížete Maximiliana podle svobod svých za krále českého drželi.“ Stavové tak učinili a oznámili Maximilianovi do Španěl, že ho „dobrovolně“ za krále přijali. Totéž učinili stavové moravští. Podobně dělo se při Rudolfovi a Matyášovi. Všude toto právo volební bylo i uznáváno; nebylo o tom vůbec pochybnosti.

Dnes klade se na tuto okolnost veliká váha. V této svéprávné volbě nebo aspoň svobodném uznání na krále vidí mnozí to naše české státní právo. Znamená ovšem stvrzení svobod a práv koruny vůči panovníku, ale to mělo hlavní význam přece jen v době absolutismu, kdy práva a privilegia zemské znamenaly tolik jako konstituci. V konstituční naší době moc panovníčí je sama sebou rozdělena mezi panovníkem a národem, a větší část její spočívá více v konstitučním zastoupení národa nežli v panovníku. Aby si země zachovala jistou míru svéprávnosti oproti absolutnímu panovníku, v tom druhdy spočívala hlavní váha českého státního práva. Dnes v době konstituční o tuto okolnost nemůže se tedy tolik jednat. Konstituce je sama sebou moderní přetvoření toho, co dříve se nazývalo „práva, svobody a privilegia koruny.“ Hájení českého státního práva v tomto smyslu mělo hlavně důležitost v době Ferdinanda II a době následující, kdy vzmáhal se panovníčí absolutismus a koruna byla považována za majetek panovníčího rodu. Jestliže dědičnost oproti volitelnosti vzala převahu a úplně se utvrdila, neodporuje českému státnímu právu, ano zemi je jen na prospěch. dodávajíc jí pevnosti a stálosti.

Nebezpečí a pohroma státního práva přišly odjinud. Přišly odtud, že česká koruna byla spojována a slučována s jinými zeměmi, nad kterými rovněž panoval zvolený panovník český. V tomto spojení ztratil se český stát jako samostatná říše, podmínka to, bez které o státním právu českém ve smyslu historickém nelze vůbec mluvit — pravíme ve smyslu historickém. I při absolutismu panovníčím, dokud země česká spravována byla samostatně, byl státoprávní charakter koruny více zachován, byť i scházely, nebo byly silně umenšeny — aspoň v praxi — práva, svobody a privilegia její, bývalá to konstituce, než dnes, kdy při všerakouské konstituci koruna splýnula s jinými zeměmi rakouskými v jedno. Z toho je, tušíme, patrné, že ne volitelnost jest základem českého státního práva, ale to, aby země koruny české tvořily jeden

celek státoprávní, ucelený. Co druhdy stavové hájili proti absolutismu panovníčímu, dnes hájiti dlužno více proti splynutí v společné konstituční správě. Spojení s ostatními zeměmi rakouskými je v českém státním právé moment úplně nový, kterýžto poměr teprve musí býti ustálen a právně vytvořen. Palacký učinil tak ve své federaci, kterou bude nám podrobiti kritice, abychom v ní vynášili státoprávní její stránku. Ta svéprávnost koruny, kterou stavové hájili proti panovníkovi, v konstituci je dána, ale je zničena v společné říšské radě. Proto federace, v níž koruna tvořila by státoprávní celek, je novým a to nejnaléhavějším požadavkem pro moderní české státní právo. Volitelnost a korunovace krále má tu pak více jenom význam jako potvrzení nynější konstituce, čili přiznání samosprávy národů, která nyní trvá.

O tomto splývání české koruny s ostatními zeměmi rakouskými příště.

—k.

Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897.

(Pokračování.)

Ne méně než sjezd sám zajímavý jsou jeho přípravy a vůbec vznik myšlenky sjezdu. Podnět ku sjezdu dán byl v létě minulého roku ústředním výborem pražským Národní Jednoty Pošumavské, a sice původně na den sv. Václava ještě téhož roku. Zároveň vytčen hlavní úkol jeho: aby pečoval o zvýšení vědomí národního a rozšíření vlastenecké působnosti našich českých žen. Ve vlastní práci přípravnou uvázaly se zároveň dámy odboru pražského jmenované jednoty.

Než, ku sjezdu na sv. Václava r. 1896 nedošlo. Jednak byla určena velmi krátká doba k přípravám, jednak naskytly se při tom práce a obtíže většího rozměru, než jak se původně očekávalo. Řečeného dne, zvláště když přijelo do Prahy mnoho účastnic z venkova, konána pouze důvěrná schůze na radnici staroměstské, kdež mimo jiné usneseno, aby program sjezdu byl rozšířen a do něho pojaty i jiné naléhavé otázky českých žen se týkající, pak stanoven ve všeobecných rysech program vlastního sjezdu a zvolen zvláštní výbor žen pražských a z venkova, které by se dále o sjezd staraly.

Pak konány byly pravidelné schůze, k nimž účastnice z venkova dojížděly a při nichž zdělán program sjezdu, jenž pak rozesílán spolkům ženským a jednotlivým osobnostem, které by se o sjezd zajímaly a pomocí svou přispěti by mohly. Připojeno bylo vyzvání, aby o programu tom bylo pojednáno, návrhy ohledně doplnění nebo změn podány, způsobilé referentky jmenovány a vůbec přání sem spadající vyslovena. Odpověď měla býti zaslána do vánoc anebo nejdéle do Nového roku. (Viděti, jak účelně výbor práce se chopil a s jakou péčí na přípravách sjezdu bylo pracováno. Uvésti dlužno hned zde, že ani obětí hmotných nelitováno a příspěvky k účelům sjezdu skládány.)

Odpovědi tyto byly do ustanovené lhůty zaslány a „diviti se jest“, jak se v „Ženském světě“, odkud zprávu tuto bereme, praví, „neobyčejné účasti,

kterou spolky sjezdu tomu projevíly.“ Toto pochopení oprávněných snah zračilo se mimo jiné ve značném počtu příspěvů se všech stran, i z Moravy, Slovenska (odkud dopsal Svetozar Hurban Vajanský) a z Vídně, odboru zaslaných. Přípisy tyto byly v dalších schůzích přípravného výboru předčítány a hned k tomu navazovány rozhovory, dle jejichž výsledku pak program měněn a referentky v jednotlivých otázkách ustanovovány.

Nechceme býti obšírnými, ale přece dovolíme si na dotvrzení slov svých, jak horlivě sjezd připravován a jak přípravný výbor pevnou měl vůli s vážnými záležitostmi a po zralém jich uvážení na veřejnost vystoupiti, uvést pouze některé body z rokování ze dne 7. a 14. ledna b. r. Tak předsevzaty mnohé změny a připojeny doplňky zatímného programu sjezdového, jednáno o ochraně pomocnic-konfekcionářek, při tom probírána otázka maloživnostnická, hovořeno dále o dalším doplnění škol měšťanských a ujednána v této příčině petice ke sborům zákonodárným, promluveno o organisaci žen (ústředním spolku, knihovně, čítárně), o právu volebním, o změnách stávajících zákonů ve věcech manželských a poručnických, o otázce stejné odměny za stejnou práci atd. Takových schůzí konáno celé množství.

Než, i v ostatních směrech spravoval se přípravný výbor ve své snaze, aby první sjezd žen českoslovanských reprezentoval též skutečně celý národ, vůli nejlepší. Proto přibrány do výboru a zvány do schůzí zástupkyně všech vrstev společenských bez rozdílů stran a směrů politických. A když mluvit měly na sjezdu zástupkyně učitelek a obchodnic, když předstoupiti měly před veřejnost se svými stesky a přáními průmyslnice, maloživnostnice a rolnice. tím spíše nutno bylo, aby na sjezdě zastoupeny byly ony důležité a nejčetnější vrstvy žen, které vyvolaly vlastně celou otázku ženskou a které zvláště v národě našem i v ohledě sociálním i národním jsou činiteli nad jiné důležitými. Mínilme dělnice a služebné.

Bohužel, že není vždycky dobrá vůle na všech stranách stejně pochope-
pena a podporována.

Tak se stalo i v případě tomto.

S několika stran vytýkáno bylo celému sjezdu, že na něm nebylo snad ani jediné pravé zástupkyně nejširší vrstvy lidové, žen dělnických, a připojována někde ušlechtilé tendenční poznámka, že ony dvě řečnice, jež sjezd veřejnosti v tomto směru předvedl (Karolína Sladká a Aloisie Jiroušková) prý byly pouhými figurantkami klerikálními. Tyto nastrčené osoby neměly prý býti na sjezdě žen národa svobodomyšlného, demokratického a od staletí s klerikalismem zápasivšího.

Nechceme užiti případnějšího slova, když nazveme výtku tuto tendenční — pomluvou, kterou odsouditi musí každý, kdo o pravém stavu věcí chce se informovati a pak také pravdu vyznati. My, na základě vysvětlení a poznámek, jež se nám dostalo o této věci se strany nekompetentnější, tak že o plné pravdivosti ani na okamžik pochybovati nemůžeme, uvádíme následující: Do schůzi přípravného výboru hned od počátku zimy min. roku docházely některé zástupkyně dělnic, zvláště Máchová. Že tato jako známá stoupenka zásad sociálně demokratických převzítí měla referát za dělnice, nezdálo se výboru nijak divným, poněvadž dle posouzení jeho velice mnoho dělnic klonilo se tehdy, kdy nebylo ani strany národně sociální ani pevněji organisované strany křesťanských socialek, s jistými ovšem nuancemi přece jen po vět-

šiny k sociální demokracii a zástupkyně této nejširší třídy na sjezdě zastoupeny býti musily. Zmíněná Máchová, která mimochodem řečeno počátkem května t. r. na schůzi služebných děvčat promlouvajíc o „poměrech a požadavcích služebných děvčat v národě“, tvrdila, že prý si autoři v belletrii tvoří ze služby jen posměch (!) a nazvala za „o všechen tisk vůbec „špinavým“, referát převzítí slíbila. Tak uplynulo několik schůzí. Na jedné z nich začalo se mluvit o tom, že potřebí bude jednotlivé referáty předčítati, aby jednak mohly býti stejnoměrněji a účelněji upraveny nebo snad i rozděleny, jednak aby zamezilo se eventuelním opakováním těchže věcí nebo docela i tomu, aby jednotlivé řečnice vyslovující se o jedné a téže otázce vzájemně si neodporovaly. Každý nazvatí musí opatření toto, zvláště vzhledem k těm účastnicím, které měly mluvit na sjezdu reprezentačním poprvé, velice moudrým. To byla zmínka a účinek její byl ten, že Máchová příští schůze již se nesúčastnila. Na otázku jedné účastnice výboru „a proč nám nechcete referát předložití nebo předčítati?“ odvětila: „Poněvadž se nechci podrobiti takové censuře!“ — „A policii byste ho předložila?“ — „Policii, ano!“ — Po tomto odbytí obrátil se výbor na Steinerovou (choť nynějšího soc. dem. poslance), která již dříve několikráte s Máchovou schůzi seúčastnila. I tato slíbila a také na schůzi dne 7. února b. r. jménem dělnic promluvila, slíbivši, že sjezdu seúčastní a za své vrstevnice promluví.

Zatím byly referentky na schůzi výboru požádány, aby referáty svoje do konce března nebo počátku dubna dokončily, a hned potom počato s předčítáním. Tak předčítala dne 6. března učitelka Štorchová práci svoji o nutném rozšíření ženského vzdělání kurasy pokračovacími, večerními, po případě i nedělními. Téhož dne nastínila i učitelka Schmidtová z Mělníka, jak si představuje ustavení a působnost Ústředního spolku žen. Dne 9. března přednášela svoji práci učitelka zemědělské rady Berta Pichová-Poláková o tužbách žen rolnic kladouc zvláštní důraz na nutnost odborného vzdělání. Dále probírány některé drobnosti referátu odb. učitelky Pölzelbauerové a zmíněné již učitelka Štorchová, poněvadž referáty jejich dotýkaly se téhož předmětu (dívčích škol měšťanských). Dne 13. března nastínila Hoblová z Ml. Boleslavi (paní profesora) pochod své rozpravy o povznesení mravnosti. Na téže schůzi přečetla referát svůj, týkající se průmyslnic, Paula Wagnerová. Na konci vysloveno upřímné politování nad tím, že nedostavila se do schůze přes úsilovné pozvání delegátka dělnic Steinerová a požádána proto Wagnerová, aby delegátku jménem výboru ještě ústně k účastenství pozvala. V příští schůzi předčítány referáty Hemerové, Danešové, Tůmové a j.

Než ani do jiné z příštích schůzí žádná delegátka dělnic se nedostavila, a tak, zvláště když krátce na to již sjezd měl býti konán, nezbyvalo, než ohlédnouti se jinam, aby referáty vůbec nemusily se vynechatí a celá vrstva žen ze sjezdu nebyla vyloučena. Získány tedy konečně intervencí P. Dlouhého a P. Šimona Karolina Sladká a Aloisie Jiroušková (sestra redaktora T. J. Jirouška), a budiž předem podotčeno, že zvláště tato poslední mluvila pouze k věci všeobecné a teprve na konci své řeči připojila poznámku: tím jsem mluvila v duchu zásad křesťansko-socialních.

Laskaví čtenářové odpustí, že jsme se tak dlouho zdrželi při této věci, ale potřebí bylo uvéstí důkaz, že požadavek výkonného odboru, aby i zástupkyně dělnic referát svůj předložila nebo přečetla, nebyl snad zkracováním nebo omezováním volného slova, nebo dokonce nějakým — policajstvím.

O sjezdu samém budiž vzhledem k tomu, že protokoly jeho dosud úplně vydány nebyly a zprávy denních listů jednak krátce, jednak strannicky psány jsou, promluveno přistě. Ostatně konala se posledního června t. r. veřejná schůze žen, která porokovala o budoucí činnosti výboru výkonného, kde ještě jednou průběh sjezdu resp. námítky, s několika stran proti němu činěné, na přetřes přišly.

(Pokračování) —jt.

Moderní lichotníci.

Motto: Lid má dnes své pochlebnihy a lichotící mu zbožňovatele jako králové, protože začíná být tak trochu také králem.

Zeyer, Karolinská Epopeja 3.

Lichotníci bývalých tyranů jsou vesměs ve špatné pověsti u nás. Říká se o nich, že byli podlízaví k svému pánu až k patolizaiství, pyšní k pouřizovým sobě až k surovosti; že rozněcovali vášně jeho a lichotili jim, aby těmito vášněmi, jimiž každý člověk stává se otrokem, udrželi si nad ním svou vládu, nebo zachovávali si jeho přízeň; že činili se povolnými nástroji ukrutnosti a pazovnických choutek jeho, k jeho úsměvu se směříce, k jeho hněvu hněvem soptíce, z lokajství náladu svého panovníka ještě vžay stupňující; že přitom všem nehodném a nedůstojným řemesle vedla je chtivost po trochu té moci, po penězích, sobectví a p.

Dnes toho druhu lidé celkem vymizeli, poněvadž tu není u nás více vševládnoucího a všemocného absolutismu. Poměry se změnily. Dnes má největší moc v rukou lid, široké jeho vrstvy. A podivné divadlo! Dnes potkáváme se všady zase s takovými lidmi, kteří na vás podobají se oněm lichotníkům tyranů, pouze s tím rozdílem, že vás se změnil a trochu i metoda. Tyranem stal se lid, mocí jeho stalo se veřejné mínění, přízní, kterou rozdává, popularita a spojené s ní výhody hmotné. Vidíme, že tito moderní lichotníci jsou stejně podlízaví k svému pánu jako onino. Kde se trochu k němu mohou dotříti, tam to činí. Národe národe! lide, lide! volají k němu tu v slzách, tu v nadšení, tys naše modla, tys vším, nad tebe a mimo tebe není ničeho, tys jako pohanský satrap svým poddaným naše veličenství božské. Získat přízeň národa! Bože, co vše nečiní. Dostati se k popularitě! Co vše k tomu sloužití musí. Pohanský tyran byl by si mohl k takovým lichotníkům gratulovati. Co energie, talentu, píce vynakládají, aby dotřeli se aspoň úsměvu moderního pána. Zároveň při nízkém tomto patolizalství národu, jehož ošklivost ovšem dnes ne každému je patrna, poněvadž polovzdělané široké vrstvy národní mají kolem sebe světlozář nejinak nežli pobanští tyranové, jsou tito lichotníci až k surovosti pyšní ku každému, kdo je buď podřízený nebo více ještě stojí mimo armádu těch, kteří leží na břiše před modlou nationalismu. Jsou poctivci, kteří prohlédají tuto švindléřskou hru, ti musí býti z veřejného života, to jest od trůnu tyranova vzdáleni. Jest tu na př. církev, která o sobě praví, že její duchovní moc není z lidu, která neuznává nad sebou neobmezeného panství polovzdělaného a jako dítko nestálého a choutkového lidu a jeho lichotníků, obklopujících v čamarách a národních úbořech jeho trůn; proto jest tupena, prohlašována za nepřítelkyni lidu.

opovržením pohazována. Jest jediným vážným bytí i více negativním nepřítelem oněch lichotníků, jest hlasem jejich svědomí. Pyšný ten hlas těchto otroků lidu známe z mnohých radnic, z parlamentů, z některých národních slavností, hlavně ovšem ale z liberalistických, méně vzdělaných redakcí. Moderní tito lichotníci rovně lichotí lidu a jeho vášním hovoří, zrovna jako lichotníci tyranů. Tím nad lidem panují. Namlouvají mu, že on jest svrchovaným pánem, že vše co on činí, je právo, je hlas boží, je spravedlnost, že jest vzdělaným, uvědomělým, a vyzývají ho, aby to také ukázal, totiž poslušností k tomu, co mu našeptávají. Hesla, jež vrhají do lidu, slouží jim k lapení jeho asi tak, jako když patolízalové tyranští nastrojili nějakou oddanou sobě krásnou nevěstku, aby panovníka lapila do svých tenat a ho vyssávala nebo opanovala. Tak na př. vlastenectví slouží moderním těmto chytrákům za heslo k opanování, k dotření se k moci, k slávě a penězům, a k udržení se na této výši. Nebo heslo demokratismus, toto je právě významné. Demokrat má znamenati přítele lidu, člověka, který chce, aby jen široké vrstvy lidu o všem rozhodovaly a p. Je to ovšem švindl a nesmysl, je to nejhrubší zpátečnictví a násilnictví. Demokrat vlastně chce, aby ušlechtilost ducha, v některých rodech od nepaměti pěstěná, božský vliv církve, vliv intelligence, zkušenosti stáří a chladné rozvahy ustoupily polovzdělanosti širokých mas, jich zkalenému úsudku, jich materiální moci. Demokrat lichotí tak lidu, jakoby lid, ty široké vrstvy lidu, byly jediné národem, vše ostatní pak cizopasníci na něm. Obecné školství prohlašuje za bůh ví jaký stupeň vzdělanosti a učenosti, aby lid o své intelligenci nebyl v pochybnosti a j. On ovšem provozuje jen klam, nebo pomocí těchto chce sám se povznést. Ale charakteristické je slovo: demokrat. Toť pravá fotografie takového lichotníka a patolízala tyranova, jeho přítele a milce, pouze s tím rozdílem, že tady na trůně, před nímž se lízá sedí masy vrtkavého, nedovzdělaného a vášněmi zmítaného lidu. Když lidu lichotil protiklerikalismus, byli nejzuřivějšími nepřáteli kněží, když mu antisemitismus přicházel k chuti, dali se na antitemitismus, když socialistická internacionála vstřípena byla v dělnictvo, nastrčen program sociální atd. Národní slavnosti, z nichž jedna stihá druhou, oslavování pochybných veličin minulých a současných, stupňovaný zájem pro rozkošnictví, divadla a j. jsou rovněž prostředky, kterými národu se lichotí a zakrývají oči. Pro samé schůze, slavnosti, oslavy, demokratismus a lidovství, politiku a j. nemůže ubožák prohlédnouti ani, že mravně a hmotně klesá, že pro vznešené ideály lidskosti a křesťanské velikosti nečiní nic, zrovna tak, jak i vládcové lichotníky v pasti držení byli jako slepi, vše viděli růžové a tak. jak jim to vylíčila ta smečka kolem nich, která suggerovala jim uznání, vyznamenání, milost, hněv, trest a j.

Toto hovnění vášním lidu a jich vzbuzování je jeden z největších a nejohavnějších hříchů moderních. Druhdy zničil jen jednotlivé rody, nyní ničí národy. Šťěstí, že i tu jsou konkurenti. Dokud se přátelsky dělí, je vlastně ještě hůře, ale přátelství zla nemívá trvání. A tak ty hříchy přicházejí přece ven. Tak přece stane se, že lid prohlédne aspoň na okamžik. Tak v panamských skandálech, abychom nebrali příklad z blízka, ač i tu demokratům a vlastencům hlavní obraz svého švindlu s národem podařilo se ukryti, konečně pravda částečně se objevila, tak i Crispi poražen byl jiným demokratem, který bohatého koryta nemohl se dočkat; tak i jinde.

Rozumí se samo sebou, že tito přátelé lidu a demokrati nenávidí každého, kdo jim kouká do karet. Jsou to obyčejně kněží katoličtí, ovšem též mnozí laici. Bývají ubiti. Za prostředek slouží k tomu to, co právě je nepopulární. Dnes na příklad, že jsou nepřáteli osvěty lidu — i v tom je kus patolízalství — že jsou nevlastenci, že chtějí panovati nad lidem a j. Poslední tento důvod má ovšem též zakrývati, aby národ nepoznal, že otročí svým lichotníkům. Panovník, to jest národ má si mysliti nepřátelství a tupení a pronásledování nevychází odtud, aby ta smečka švindlérů nebyla odhalena, ale z vlastního vědomí národa pro své dobré, pro pokrok a pro blaho veřejnosti.

Upřímný přítel lidu neuzívá těchto prostředků. Upřímný přítel lidu řekne mu do očí jeho chyby, vytkne jeho vady. Upřímný přítel lidu nebude rozněcovati lid vášní a nadšením k vykonání nějakého skutku, ale nejdříve ho poučí a přiměje, aby chladným rozumem uvažoval o něm. Upřímný přítel lidu ví, že od těch širokých vrstev lidu závisí dějiny a osudy lidu, že ony je tvoří, že na nich závisí mravní a hmotná síla národa, a proto spíše bude pracovati, aby úroveň národa byla v každém oboru co možná nejvyšší, aby stále v něm žila ušlechtilá snaha výše, po dobru všeobecném, aby nejlepší síly a vrstvy národa přišly k platnosti a k spolupůsobení v národě. On nejedná jako demagog, který uchvacuje každý okamžik, každý prostředek, aby vlny veřejného mínění vynesly jej navrch. Ano, lichotník minulých dob a demagog moderní, to jsou pojmy velice blízké.

Od let čtyřicátých měl i český národ hojně takových demagogů, ale ač natropili mnoho zla, národní neporušenost a výteční vůdcové národa udrželi lid na svobodě od okovů těchto otrokářů. Není ovšem každý, kdo přízeň veřejnosti získati si snaží, než demagogem. Ale moderní doba, která lid učinila pánem osudu vlasti, napomíná výstražně všechny, aby pilně dbali, kdo do přízně národa se vtírá, aby jeho činnost a povahu pilně sledovali. Panovník tyran mohl mrknutím oka sraziti celý roj lichotníků, ale z demagogické činnosti novin nebo tak zvaných vůdců také povaha lidu a jeho duševní a hmotné blaho běře zkázu, trpí jeho energie a důvěra v sebe. Vidíme to na socialistech, u nichž tito moderní upírové našli tak úrodnou půdu. —s.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

Ale v národech pohanických bylo nadpřirozené zjevení Boží připraveno záporně tak, aby poznali bídu, do které se vrhá ten, kdo svou vlastní vinou odpadl od Boha, a jí také pocítili, aby po pomoci Boží zatoužili. Rozumem badali po pravdě ve filosofii, která jim zbyla, když původního zjevení nadpřirozeného kromě několika zbytků zkomolených, v mythologii obsažených pozbyli. Tak ustoupilo u pohanů zjevení nadpřirozené přirozenému, jež pojednávala filosofie; tato však nedodělala se úpěchů kladných, ale spíše zápor.

ných, jelikož filosofickým badáním stali se vědomými své bídy a touhu pojali po pomoci Boží.

A tato pomoc přišla v Ježíši Kristu, Jenž se narodil z národa židovského a v Jehož jedné osobě Božské byla pravá přirozenost lidská spojena s pravou přirozeností Božskou. Skrze Něho a v Něm dostalo se pokolení lidskému nadpřirozeného zjevení Božího, jež spočívá na přirozeném. Poněvadž toto zjevení nadpřirozené jest pravdivé a dokonalé. jest pravdivým a dokonalým přirozené, poklad nadpřirozeného.

Než náboženství křesťanské, ze zjevení nadpřirozeného vyplývající, bylo sice již na počátku úplné a dokonalé, ale nebylo ihned rozvinuté; rozvinouti se mělo během časů. Podobně i filosofie křesťanská, podklad náboženství křesťanského, byla podrobena rozvoji. Jako k rozvoji náboženství křesťanského přispěla kacířstva, tak i rozvoj filosofie křesťanské byl podporován překonáváním názorů bludných. Také se vespolek podporovaly rozvoj onoho a rozvoj této. Při obou rozvoích se přesný činil rozdíl mezi náboženstvím křesťanským a filosofií křesťanskou od těch, kteří pravé zjevení nadpřirozené hájili; také byla od nich, jak jest po právu, bohověda křesťanská, na víře nadpřirozené spočívající, kladena nad filosofií, na vniterné zřejmosti spočívající, jelikož ona kraluje, tato slouží.

Rozvoj filosofie křesťanské se dělí na tři věky: 1. od počátku křesťanství až po Karla Velikého, 2. od Karla Velikého až po Luthera, 3. od Luthera až po Lva XIII.

Kterak se filosofie křesťanská vyvinula?

Ze zárodků svrchu vytčených vyvinula se filosofie křesťanská těmito příčinami:

1. Učení křesťané, znamenitými vlohami opatření, cítili v sobě touhu přirozeně sobě vštěpenou poznati příčiny tvorstva; touhu tuto ukojiti pokládali za svou povinnost a poněvadž věděli, že všeliká moudrost pochází od Boha, proto se vroucně modlili, aby jejich námaha duševní byla korunována zdárným výsledkem.

2. Této práce filosofické se podjali znajíce výsledky dřívějších filosofů a jsouce znalými metody filosofické. Ve filosofických výzkumech dřívějších rozeznávali pravdu od nepravdy, soudíce ne podle choutky subjektivné, ale podle objektivné pravdy od Boha nadpřirozeně zjevené a úplně zaručené. Tak jsouce připraveni všímali si zkušenosti, o které věděli, že musí na ní spočívatí badání filosofické. Proto si všímají posud filosofové křesťanští věd o přírodě a člověku zkušebných a vykládají shodu mezi nimi a filosofií.

3. Znali přirozené pravdy, z přirozeného zjevení Božího vyplývající, na kterých jako na nějakém podkladu zbudováno jest nadpřirozené zjevení Boží a které v tomto zjevení jsou zárodečně, zavinutě obsaženy. Rozeznávali přísně vědu o pravdách přirozených od vědy o pravdách nadpřirozených, ačkoli oboje často spojovali v jeden celek; teprv později pojednávali filosofií a bohovědu křesťanskou každou pro sebe netrhajíce jejich svazky vespolečné.

4. Filosofie jest jim netoliko vědou, která sama o sobě zasluhuje, aby byla pěstována, ale také přípravou nevěřících ke přijetí učení Kristova a poskytuje prostředků k spekulativnímu prohloubení pravd nadpřirozených ta-

jemných, podrobenému víře nadpřirozené, která spekulací nesmí bráti škody. jelikož theolog spekulující musí od víry vycházeti a k víře opět se vraceti. Opakem slouží jim bohověda křesťanská za opravu výzkumů filosofických, poněvadž věty filosofické, jež odporují pravdám nadpřirozeným, úplně zajištěným, nemohou býti pravdivými; proto je opravují podle oné bohovědy, podrobují je opětnému badání filosofickému, aby jejich pravdu poznali z důvodů vnitřních, a docházejí se zdarem tohoto cíle.

5. Souvislost mezi zjevením přirozeným, o němž ve filosofii se jedná, a mezi zjevením nadpřirozeným, jež obsaženo jest v křesťanské vědě theologické, je tak úzká, že porušení jedné pravdy, buď přirozené nebo nadpřirozené, provázáno jest porušením druhé buď nadpřirozené nebo přirozené. že neznalost nebo pohrdání nebo nepřátelství k jednomu oboru pravd škodí oboru druhému, že chybný názor o poměru oboru jednoho ke druhému působí bludy v obojím oboru. Toto porušení, tato neznalost, toto pohrdání, toto nepřátelství se stávalo a stává; proto shledáváme v dějinách filosofie vedle pravého směru filosofického mnoho směrů nepravdivých. Ovšem mezi pravým směrem, jenž jest jeden, a mezi směry nepravdivými, jichž jest mnoho, není míru, jelikož pravda se nesrovnává s nepravdou; proto byly a jsou boje, které směru pravdivému slouží ku prospěchu.

6. Co bylo na počátku ve filosofii křesťanské zavinuto, přičiněním vele duchů se rozvíjelo; proto nebyl vývoj filosofie křesťanské náhlý, nýbrž pokračoval a pokračuje po stupních; proto není divu, že některé názory některých filosofů křesťanských nebyly vždy zcela správné, zcela jasné. Čím dále se ve filosofii křesťanské badá, tím se stává pravda filosofická jasnější a úplnější, tím více na jevo vychází shoda mezi vědami zkušebními, poctivě a upřímně zkoumajícími, a filosofii, jakož i mezi zjevením přirozeným a nadpřirozeným.

Veškerá doba dějin filosofie křesťanské dělí se na tři věky: 1. od počátku křesťanství až po Karla Velikého, 2. od Karla Velikého až po Luthera, 3. od Luthera až po Lva XIII. (Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Hus. Spolek kat. učitelů. Klid v trafikách. Politická situace. Radikální listy. Křesť. Akademie.*)

Letos budeme tedy přece míti živější oslavu Husa. Různé ty kluby z Vršovic, Žižkova a odjinud oznamují, že oslaví „sv. mučenika pro pravdu“. Někde dokonce budou mluvit o významu válek husitských; patrně tedy přičítají je Husovi a budou je chváliti. V naší době je konečně všecko možné, i bratrský humanismus (!) i hymny husitských válek. Vždyť je to všecko švindl. Národ si jiného nepřeje, než zářavý a lživý podkuřování své historii.

„Obrana zemědělců“ bude ho též oslavovati. Zdá se to přímo slepotou, ale my se ani tomu nedivíme. Za válek husitských oponovali sedláci svá pole, utíkali ze svých statků, prodávali je šlechtě. Je tu tedy jistě souvislost. Moderní hospodářská bída, úpadek řemesel, nedostatek a porušenost zemědělských pracovních sil nebrání nám nazývat se hrdé příslušníky doby pokroku. Liberalismus zničil blahobyť země, ale stkví se přece jako čestný štit na čele té naší uvědomělé a vzdělané buržoasie. Husitismus, hlavně husitské války zničily české rolnictvo, pohřbily něco později, v době utrakvistické, demokratismus český,

přece ale jsou vynášeny. Dopln. volby do představenstva úrazové pojišťovny vypadly pro nás Čechy smutně. Vlastně bychom zasloužili řádný výprask za tuto v pravdě hanebnou porážku. Ale co na tom; oslavíme Husa a husitské války; mariánská houfnice všecko rozseká. A zůstaneme vlastenci přece; vždyť budeme pálit vlastenecké hranice. Naši vůdcové budou nadšeně mluvit o české „slávě“, budou bít do klerikálů, a národ bude u vytržení. Rolník prodá rychle obilí židovi. řemeslník rychle dodá něco do židovského skladu za pakatel, a tak groš na vlasteneckou sbírku a vlastenecké pivo přece zbudě. Není to vlastenecké nadšení, jež se oslavou vzbudí? Ó, národu bude blaze, on ucítí v pažích silu palců a zapíše své nadšení. Tedy oslavujeme jen svou hanbu. abychom ji neviděli ani v minulosti ani v přítomnosti. — Čas vypravoval v čísle 25., že při odhalení pomníku Husova ve Vojicích u Hořic dokázalo se, že lid věří o Husovi ty největší nenesmysly, že má o něm a jeho době ty nejnesmyslnější představy. To je charakteristické, neboť ilustruje to celý ten husitský švindl. Je to důkazem, že lid o Husovi nepodává se ani trochu historie, nýbrž že je krměn liberálními moderními frázemi o něm. Však by lid, kdyby tu dobu dobře znal na základě historie Tomkovy a Palackého, si to s oslavou rozmyslil aspoň potud, pokud není otrokem liberalistických a protestantských agitátorů. Znáť on daleko stkvělejší příklady mužné a křesťanské ctnosti. Naše kat. spolky mají již jistou moc a váhu. Dlužno se o to postarati, aby do programu přednášek byla vzata doba husitská. Palacký a Tomek k tomu stačí úplně. Ostatně bylo by lze vypracovati několik přednášek o tomto předmětu a na žádost spolků je zapůjčovati. Stane se tak zajisté co nejdříve. Dlužno poučení lidu o té věci vzíti seriosně do rukou. abychom aspoň věci se dotkli, tážeme se: Byl Hus reformatorem? umřel za pravdu? měl vlastenecké zásluhy? byl tak přísného a svatého života? Ani to ani ono. Není zajisté světcem, o němž Tomek napsal (III, 435) že do té chvíle, jak se zdá, neměl vyššího snažení, „že liboval si v pěkném oděvu, nezavrhoval stkvostných hodů v a byl náruživým hráčem v šachy“. Z pří-

sných a asketických snah Miličových a j. neměl, jak dí Tomek jinde, na sobě nic, za to ale velikou pýchu a opovržení k jiným. Mravním horlilem byl z návodu a s uznáním arcibiskupa. To byla ale jen theorie, kárání, aby jiní se napravili. Kdyby bylo u Husa vycházelo z apoštolského ducha a ne z jakéhosi pyšného a sektářského fanatismu, byl by auctoritě církve později se podrobil. Proto také nebyl oprávcem, reformatorem. Nikoho nenapravil, ale vše rozešťval. Reformace jinak se provádí. Hlavně žádal chudobu duchovenstva. Ta byla pak provedena. Ale co měla za následek? Čtete Wintrovy obrázky z doby pozděhusitské a utrkvistické, kdy každý občan rozhodoval nad farářem, kdy klerus byl žebrácký a zcela odvislý. Tak bídných poměrů, tolik bezcharakternosti, tolik přetvářky pro kousek toho chleba nikdy nebylo, jako tehdy. Každá strana Wintrova církve. života obviňuje Husa, že byl původcem nejhoršího rozvratu života církevního a tím i společenského. Za pravdu Hus také neumřel. To máme zcela jiné druhy mučovníků, kterým Hus není hoden ani rozvázati řemenky u nohou. Smrt Husova není nikterakž tak slavná, církev kat. neměla na ni ostatně žádného podílu. Hus umřel za své bludy theologické, věroučné a vlastně byl pro ně jen řádným sondem prohlášen za kacíře; ty bludy ještě dnes za bludy jsou považovány a všeobecně za ně platí. Hus předváděl tu ostatně cizí zboží, takže ani zásluha (!) původnosti není u něho. Byl zvláštním vlastencem? Ve smyslu moderního liberalismu ne, neboť jemu byla víra nad národnost a dobrý Němec milejší než zlý bratr. (Tomek III. 441.) Pravda je ovšem, že národní otázka byla od něho a jeho druhů vtažena i do kostelů. Je li to zásluha? Národní charakter mělo Husovo snažení hlavně proto, že se ho Němci nesúčastňovali, jak dí Tomek, takže vynikala působnost jen strany české. Ostatně měl Hus zajisté velikou lásku k vlasti, jen že jeho pýcha byla větší, takže vlast z něho měla nesmírné škody. Máme větší vlastence. Byl vynikajících vlastností, ale jiní vynikali ještě více. To jen tak letem. Jisto je, že život, práce a hlavně výsledek prací Husových není dostatečným důvodem k zvláštnímu nějakému jeho

oslavování. Důvod leží zcela jinde. Někde ho farizejsky zakrývají, jinde zřejmě prohlašují. Je to důvod nevěry, nepřátelství k církvi, důvod agitační a p. Nejmutnější úlohu při tom hrají noví „vlastenečtí dělníci“. Ta komedie a ten švindl je věru dle toho, že se člověku dělá špatně. Snad i oni mají Husa za hradeckého biskupa, nebo za Luthera, nebo Kalvína nebo něco podobného jako Vojtěch, kteří mu vystavěli pomník. Jak ta věc olet!

Spolek kat. učitelů rozvířil jak náleží vlny veřejného života. Kdyby někdo vzal si nevděčnou práci a sebral všechny ty potupy a hany, jakých zmíněným učitelům od jich liberalních kolegů a liberalních novin se dostalo a stále dostává byla by z toho nejen kniha, ale kniha ta svou špatností, prolhaným obsahem, fanatismem vzteku svými pomlouvami byla by obrazem vzdělanosti, ušlechtilosti a svobodomyšlnosti jistých kruhů tak hrozným, že by i ministr z toho dostal strach. Pak se mnozí diví, že moderní mládež je čím dál horší! Uvedeme aspoň jediný příklad. „N. L.“ psaly do slova:

„Mezi učiteli, již se dali do nového spolku zapsati, shledáváme jednak proocsované klerikály Špačka, Jelínka. Náglu a p., jednak osoby málo známé, které patrně náhodou klerikální proud mezi ně zavál. Založením „katolického“ spolku učitelského počínají se od ostatního učitelstva separovati živlové zpátečníci, kteří až dosud buď nesúčastnili se spolkového života učitelského, nebo jen překáželi ostatnímu učitelstvu v domáhání se práv jeho, a práv školy moderní. Učitelstvo, ve veliké spolkové organizaci své zastoupené, nemusí tudíž litovati, že oddělili se od něho živlové nespolehliví, a může nyní s důrazem ještě větším hájiti své zájmy a zájmy školy proti nástrahám zpátečnickým, neohlížeje se na některé ramená, jimž každý ráznější projev vlasý ježí. Nevídíme tudíž v nově utvořeném spolku „katolických“ učitelů žádné neštěstí, jako spíše jistou očistu stavu učitelského. Každý stav má v středn svém pochybné jednotlivce. Nelze se tudíž diviti, že jsou i ve stavu učitelském, o jehož porobu a desorganizaci jistí činitelé již mnoho ukládali. Opouštějí-li nyní tito prospěcháři řady učitelstva, sami uka-

zuji, kam náleží. Nechtě jen seskupí kolem sebe P. Střebský z Mikulovic tyto charakteru učitelské, ostatní učitelstvo nebude mu v tom překážeti a dovede již účtovat s příslušníky svého stavu, kteří dali se do služeb klerikálních, jako učinili členové „Budče“ chrudimské. Jako učinila tato jednota učitelská, měly by ostatní učitelské spolky oproti těm, již řady pokročilého učitelstva opustili, provésti všechny důsledky. Stav učitelský má ještě mnoho neukojených a naléhavých potřeb, o něž jest mu především se starati, než aby dávalo se do služeb cizích a pášlo si prsty pro cizí zájmy.“

Ptáme se, může-li býti většího utlačství, větší denunciac, většího fanatismu? Věru, musí to býti znamenití charakterové, kteří takovému sprostému zabijáctví vzdorují. To musí býti síla přesvědčení, která musí buditi úctu. A stále hlásí se členové novi. Skoro bychom soudili, že i u nás začíná svítati a že lámou se okovy toho židovsko liberalistického otroctví, v němž naše veřejnost tak dlouho úpěla. Jedno je divné! Strana která má svobodomyšlnost ustavičně v ústech, která nemá nic proti protestantskému a židovskému spolku učitelskému, která prohlašuje svobodu svědomí za nedotknutelnou posvátnost, tak brutálně tupí a ubíjejí muže, kteří jen svému náboženskému přesvědčení dávají výraz. Výklad dává snad onen protest učitelstva hejtmanství zábězského proti lonskému nařízení c. k. zemské školní rady, dle něhož mají žáci škol obecných a měšťanských účastnovati se služeb Božích a jiných úkonů náboženských. Byl ovšem zamítnut, ale je charakteristický. A pak že není kat. spolků potřebí. „Neodvislé Listy“ — neodvislí patrně od lidskosti, svobodomyšlnosti a poctivosti — vyzývaly v čís. 23. přímo obce, aby odstranily učitele z obcí, kteří se podepsali na svolání ku spolku. Snad by se odporučovalo přímo je postříleti, jak to „neodvislí“ výtečníci dělali v komuně. O paedagogické výbornosti moderní paedagogiky a o tom, jak by škola bez církve brzy vypadala, dobře svědčí, že při dětské národní slavnosti ve prospěch ferialních osad, která byla v rukou moderních paedagogů, dávana Nerudova „Prodaná láska“, duchem sice

chudá, ale bohatá sprostotou. V ní představuje se na př. „Egyptský archeolog“, který zpívá kuplet o vzácných starožitnostech s příslušnými ukázkami. Archeolog ukazuje staré koště a zpívá: „To je ten ohnivý meč, kterým archanděl Gabriel vyháněl první rodiče z ráje.“ To jste měli viděti, jak ta mládež se smála a tleskala. Archanděl Gabriel nesl „expres psaní“ do Betléma, chudák prý pelichal a ztratil z křídla péro a „tu je“ (ukazuje husí brk). „Tady vidíte ten dlouhý nos, za který vodil Mojžíš židy po poušti.“ Pak ukazuje pár rozbitých perek: „To jsou perka krále Salomouna, která prošoupal, když tancoval před archon úmluvy.“ Scházel ještě Renan nebo Vereščagin. To bude škola, až bude církevní vliv odstraněn, v níž Neruda bude prvním paedagogem!

Od 15. červc. bude zaveden i v trafikách nedělní klid. Tim padá opět kus liberalismu. Za to snaží se vši mocí, aby samými slavnostmi a schůzemi, divadly nedopřál lidu ani trochu oddechu a klidu, aby ho aspoň tímto způsobem udržoval ve svých zásadách životních. A daří se mu to, ač lid chudne a je téměř chorobně zpožívaný.

Politická situace je stále kritická. Němci vedou zbláznilý svůj boj proti nám a vládě dál. Jak to skončí, nikdo neví. My klesáme ve svých druhdy pevných nadějích. Katoličtí Němci jsou smířlivější. Nedávno kanovník dr. Kalner v Solnohradě bránil jazyková nařízení, ukázav, že neohrožují německví v Čechách, a hájil potřebu znalosti obou zemských jazyků. Dr. Ebenhoch, vynikající vůdce kat. lidové strany, zase hájil český národ vřele a přál mu spravedlnosti národní a to ve shromáždění velmi četném. Ba i Opitz se obrátil. Jen liberálové řadí dále. Na nich je viděti, k jakému rozumovému a mravnímu barbarství liberalismus vede. Jedno je zajímavé. Schönerer a jeho zuřivá strana vydala heslo: Co Němec to protestant. Vytýkají německým katolikům nevlastenectví a vyzývají je k odpadlictví. Naši čeští liberálové zase vidí v protestantismu právě češství. Jsou to poctivci na obou stranách! Nemalý význam má v přítomné situaci i vlastenecký čin naší šlechty z Kat. polit. jednoty. Uvádíme příslušná slova hr. Karla Schönborna do

slova: „Co se týče nyní panujících politických otázek, stojíme též na půdě našeho historického státního práva a úplné rovnoprávnosti obou národností a proto v tomto ohledu můžeme s každou českou stranou, která na těchto základech stojí, svorně spolupracovati. S tohoto stanoviska vítám s velikou radostí nyní mezi českými stranami panující svornost a utvoření nynější většiny na říšské radě, která proti všem útokům tak pevnou se ukázala a která své společné názory v adresním návrhu, přijatém všemi skupinami, jasně projevila. Aby tato sjednocenost většiny a zvláště svornost mezi českými stranami ještě dlouho potrvávala ku blahu rakouské říše a naší drahé vlasti, tomu volám: Zdař Bůh!“

Kdo je tak zaslepený, aby neviděl, že nejen Rakousko, ale společnosti vůbec je třeba trochu křesťanství, úcty k spravedlnosti a právu, pravé svobodomyšlnosti, jež vanou z uvedených slov. Jaký to klid a jaká opravdovost v nich! Jak je ten lid slepý, že toho nevidí. Poctivost českých liberálů lze i z toho poznati, že o tomto prohlášení, které v jistých kruzích má přece velkou váhu, skoro se ani nezmiňují. Je to přece jen sežidovštělá cháska, která Schönererů není o mnoho lepší. Ale právě proto musí padnouti; zahyne svou vnitřní nízkou úrovní. Na Moravě alespoň, jak se zdá, brzy doklepá. Tam mezi katolíky je neúmorná činnost na všech stranách.

Při letošních slavnostech Božího Těla bylo několik židů a socialistů udáno pro výtržnosti. „Radikální Listy“ — mohlo by se lépe říci neomalené listy — proto žádají, aby průvody byly zakázány. Pro tři nebo čtyři židy a několik jich otroků mají ustoupiti ty tisíce a tisíce, které se průvodů účastňují. „Radikální Listy“ přetrumfaly i tu pověstnou židovskou drzost. Gratulujeme této radikální inteligenci. Prozradila zřejmě vůni svého ducha.

Křesť akademie měla svou výroční valnou hromadu. Bylo projevováno přání, aby akademie stala se skutečnou akademií umění, vědy a literatury. Bylo by to snadno. Jen ať jsou ustaveny odbory filosofický, literární, vědecký, ať jsou do nich jmenováni vynikající literáti řádnými, mladší, trochu slabší, mimořádnými členy, tak aby jich byla hodná řada, ať

se práce dávají a žádají, ať se zavedou pravidelné přednášky a rozhovory každého odborníka, ať se tu sjednotí všechny vědecký, literární, umělecký život země koruny české, a povstane ruch, který stane se živým proudem. Ať je všady svoboda, svobodná volba, živá iniciativa, bratrství — půda je tak připravena dnes, že by to bylo divadlo až radost. Jméno je tu. Bibliotheka by se jinak umístila a rozšířila na všechny odbory, katol. čítárna byla by hotova. Co velkolepé práce by se vykonalo, co talentů probudilo, co pracovníků přivedeno by bylo k plodné práci, co dobrého by z toho vzešlo církvi a národu!

* * *

Missionář malomocných v Praze. V Praze u sv. Ignáce dle missionář malomocných v Birmě, P. Jan Wehinger, Rakušan z rodiny německofrancouzské. Je to mladý kněz, tak něco přes 30 let starý, menší ale silný, krásný muž, jemuž zbožnost též z očí hledí. V Birmě, kde je 30.000 malomocných, založil pro ubohé ty opuštěnce ústav, který je ošetřuje. To budilo ovšem sensaci, neboť divoši birmští nemají o křesť. lásku k bližnímu ni potuchy. Malomocný je u nich vyvrhelem takovým, že i mezi otcem a dítka přestávají v případě této nemoci všechny svazky. P. Wehinger patří ku kongregaci pařížské pro externí missie, mezi malomocnými byl tři léta a nyní opět s několika pomocníky a pomocnicemi tam se vrací. Ovšem že pracuje též na obrácení pohanů birmských ku křesťanství. Dělá to jako Kristus Pán, který nejdříve malomocné uzdravoval, a ti pak uvěřili. To se děje i v Birmě. Kdo chce si o celé věci učiniti pěkný pojem, kup si knížku téhož, opatřenou četnými vyobrazeními. Má název: Tři léta mezi malomocnými. Pošli almužnu k otcům jesuitům u sv.

Ignáce a oni ti ji pošlou. Dočteš se znamenitých věcí a u jiných způsobíš úctu a lásku k církvi, v níž takový duch apoštolský vane. Mně při čtení jejím napadlo, že snad mnozí z těchto pohanů jsou lepší než naši moderní křtění a nekřtění židopohané. Onen Saya-Mia, o němž tu vypravováno, vzbuzuje skutečně úctu. Pochybují že by nejheroičtější skutek lásky dovedl něco jen podobného, jen spravedlivé uznání vzbuditi u mnohých mezi námi. Příteli, pošli almužnu pro malomocné, ta radost, kterou ti knížka způsobí, stojí za to.

Drobnosti.

Matka bolestná krotí bolesti. Vznešenější lidé, kteří nejsou živé náboženstvím a věrou proniknutí a celé srdce své na věci pozemské obrací, stávají se často, potká-li je nějaká, velká, časná ztráta, ve svém bolu nevázanými, ano šílenými. Tak bylo i jedné paní, která ztratila smrti své jediné dítě. — Nic nemohlo na světě srdce její utišiti. Bolest její v šílenost propukla. Jako pomatená běhala po komnatách svého zámku, aniž by s někým mluvila. Tu ji napadla myšlénka, aby si dala malovat obraz svého dítěte. Myslelo se, že snad se tím její bolest umění, ať jiní namítali, že se může ještě zvětšiti. — A co učinil malíř? Sleduje hnutí svého srdce zhotovil dva obrazy stejné velikosti, jeden představoval syna od matky bolestně oplakávaného a druhý bolestnou Matku Boží. Pod tím obrazem byla slova: Ona více ztratila, než ty! — Při pohledu na obraz svého syna padla matka do mdlob; když z nich se probírala, pohlédla na obraz Matky Boží. Dlouho ho pozorovala, potom povstala — plakala, modlila se — a od té chvíle našla útěchu. V. D.

Obsah „Obrany“ :

České státní právo. — k. (Pokračování) — Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897. — jt. (Pokračování) — Moderní lichotníci. — s. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) Časové zprávy. — Drobnosti. — Literární příloha: Divadelní listy. Fr. Žák. — Sedmero hlavních hříchů. (Studie bojův a vítězství Církve.) Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kámeš. — Svorně a mužně za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokr.) Různé zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pětrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král Vinohradech.

Husiada roku 1897.

Husiada je ukončena. Vypadla dost bleaě. Vzdělanější a vážnější občanstvo účastnilo se oslavy „národního mučeníka“ dosti poskrovnu. Hlavní slovo měli živlové pochybní, socialisté, pokrokáři, z buržoasie ti, kteří jako slepá a neuvědomělá štafáž jistých frankcí dává se najímati pro každý tak zvaný moderní nebo svobodomyšlně populární proud. Zdá se býti patrné, že mělké liberální křiklounství minulých dob upadá. Mívalo jen theoretický, mohlo by se říci „ideální“ charakter. Naše doba, klonící se více k materialismu a praktičnosti, nemá už pro tyto věci takového smyslu. Nebýti našeho fanatismu po slavnostech a okázalostech, oslava byla by dopadla ještě hůře. Materiální otázka doléhá na nás také se všech stran, jsme trestáni na všech stranách, i je vlastně s podivením, že oslava Husova dopadla tak. Celkem uchýlila se mezi protestanty, kteří každé moderní protikatolické kosti se chápou, aby tímto prostředkem posvěcovali své účely, a mezi pokrokáře. Onino oslavou Husovou hledí svou germanskou konfessi, ač ostatně s Husem nemá nic společného, učiniti populární a dáti jí trochu národního nátěru. Hus sám odsoudil by je všechny i věroučně i mravoučně jako sektáře a budaře, kteří nemají pravého evangelia Kristova, ale drží se lidských výmyslů stále se měnících. Svátek Husův slaví protestanté skutečně jen „tak na venek“, jako soukromé osoby, nikoliv církevně. Vědí, že Hus protestantem nebyl a že jim nepatří. Dále užívají populárního jména jeho ku štvání proti katolické Církvi. Dobře jim slouží, neboť hlavním článkem víry a mravu je u nich nepřátelství k nám katolíkům, které zasívají hned ve školách do útlých srdcí dítek. Pastoři byli při oslavování Husově hlavními řečníky — i mezi katolíky. Něco více odpornějšího a bezcharakternějšího nelze si ani mysliti. Se strany protestantské proto, že oslavovali tu muže, kterého církevně jako svého neuznávají a jehož učení co nejrozhodněji je odsuzuje — je to tedy podařený obrázek farisejství; se strany katolíků pak proto, že povolání pastorů ku štvání proti vlastní církvi vypadá asi tak, jako kdyby dívky pozvaly si cizince, aby tupil jich rodiče, nebo jako kdyby Čechové pozvali si Němce, aby jich vlasti nadával. Příklad sociálních demokratů, kteří zvou židy, aby se dali od nich

štvátí proti svému národu, našel tu politování hodného a ošklivého následování. — Také s pokrokaři nemá Hus mnoho společného, ale když ti ho oslavují a užívají ho za prostředek ku štvanicím, není to aspoň divadlo tolik odporné a má to jistý smysl. Hus by i je ovšem odsoudil i věroučně i mravoučně, ale něco je přece poji. Naši pokrokaři, pokud nejsou bezkonfessišní, jsou katolíky, kterým byl i Hus, ač je tu mezi oběma obrovská propast. Hus měl pozitivní víru, bloudě jen v některých, ovšem vážných věcech, o jiných drže se pevně víry celým svým životem; naši pokrokaři nemají praktického křesťanství, co by za nehet se vešlo. Při tom hrají si, jak známo, na reformatory církve a kněží. V tom mají větší podobnost s Husem. Ano lze snad říci, že reformatorská činnost Husova, když nestála více na půdě církve, podobá se „reformatorské“ činnosti našich pokrokařů. Záleží v soustavném štvání, ostouzení, pomlouvání, v podřívání vlivu a auktority kněžské, ve falešném a vyhlaném osočování, a ve fanatismu, který nezná mezí. Nelze se tedy příliš diviti, že pokrokaři oslavovali Husa, že celá oslava z r. 1897 ležela v jejich rukou. Také berou věc do opravdy. Rozdíl je tu snad jen ten, že Husovi dávali ve svých oslavách revoluční nátěr. Ale i Husova reformace měla v následcích ráz revoluční, ač Hus sám revolucionářem býti nechtěl; u pokrokařů je vedle náboženské, či vlastně protináboženské stránky též socialně-revoluční. Hus ovšem chtěl skutečně opravu Církve, již bylo tehdejší třeba; dnes byl by zajisté spokojen, ano byl by „fanatickým klerikálem“ dle terminu liberálního, pokrokaři chtějí zničení Církve, nikoliv opravu, a přetvoření křesťanství na nějakou libovolnou ethickou společnost, ovšem dle ethiky pokrokařské, tedy málo křesťanské.

Kdyby byl Hus věděl, čím světce a oslavencem se stane, byl by si své kroky asi důkladně rozmyslil. Ale stalo se mu po zásluze. Litujeme ho, ale zasloužil si, aby byl heslem proticírkevní revoluce. Že právě Hus se jím stal, je snad nahodilé. U jiných národů hrají podobnou úlohu osobnosti charakterem zcela jiní, a dlužno říci, Husa nikterakž důstojné. Nebýti Husa, našli by si živly, nyní pokrokařské zvané, někoho jiného, třeba nějakého „národního“ žida jako socialisté. Jméno a osoba je tu jen štítem, cíle a úmysly jsou to hlavní. Vždyť Hus je tak dalek všeho toho, k čemu musí sloužiti! Podobně i mnohé jiné osobnosti u jiných národů.

Strana konservativní a částečně i liberální, pokud není revoluční nebo hloupá, chovala se k oslavě Husově více negativně. Přece ale spolupůsobila. Že by chtěla sloužiti tím štváckému řemeslu protestantskému, nedá se ovšem mysliti, a také nesdílí tendenci pokrokařských a revolučních. Snad jí to potají činí také radost, když Církev dostává, ale pak je to nebezpečná a vážných mužů nedůstojná hra s ohněm, nebo směšné chlapectví. Že by tak činila z ohledu národního? Národního Husa více není. Náš oslavenec je dnes veskrz socialní a revoluční. Oslavovati církevní reformaci Husovu je nesmysl. Hus místo opravy církevních řádů přivedl na náš vlast nejohrožnější rozvrat církevního života, jak dnes historicky každý uznává. Oslavovati pak vůbec jen reformatorský úmysl jako příklad a povzbuzení pro nynější dobu, je převráceností. Není toho vůbec třeba, klerus nynější má spíše nadbytek Husovy horlivosti nežli nedostatek. Mimo to byla by to metoda, kterou s takovým opovržením — ovšem neprávem — naši výteční moderní paedagogové a methodisté vytýkají bývalé škole; byla by to metoda těch, kteří bitím, nadávkami

a štváním chtí polepšovati a povzbuzovati. Zbývá tedy jen Hus jako historická osobnost a oprávec jazyka. K tomu tabulka na museu svrchovaně stačí.

Naši konservativci a nerevoluční liberálové nemají tedy k oslavě Husově příčiny. Jsou-li jí přece vinni, je to důkazem, že i oni jsou otroky a nemužnými poklonkáři veřejného násilnictví, jež radikalismus provádí. Moderní Hus je veskrze jen socialně-revoluční; pášou tedy z nemužnosti na svých zásadách hřích, který se na nich může zle vymstiti.

Naše pražská radnice byla odstrašujícím příkladem. Už to, že na radnici nalézá se Brožíkův Hus, je charakteristické. V nějaké galerii měl by snad své místo, ač zůstane vždy důkazem poblouzení, ale v radnici má význam revoluční, nikoliv historický. Na každý způsob znamená tam demonstraci a to směšnou demonstraci. Vždyť tam nezasedá ani jeden husita, nýbrž katolíci. Historický Hus chtěl míti veskrz církevní nátěr, Hus církevně působil, v tomto směru byl činným tak také byl prodchnut. Vše ostatní bylo na něm nahodilé. Proto Hus na radnici jest nesmysl. Husa moderního, Husa socialně-revolučního tam snad dosud nechtěli míti. Po událostech minulých dob ovšem bude tomu jinak. Ve jménu Husově zpívána tu revoluční píseň „Rudý prapor“. Hus socialně-revoluční tu přiznán a vyznán. Bude zajímavě vyčkati, jak konservativci a nerevoluční liberálové se zachovají, když z toho „ideálního“ Husa, toho „vlastence“ a „reformatora“ nezbylo už nic. Hus dostal rudou mašli.

Vlastně už z té okolnosti, že Hus není osobností známou, téměř nikomu známou, že z jeho života velká většina ví jen to, co představuje Brožíkův Hus a ani to ne úplně, ovšem též že byl upálen, již z té osobnosti, že moderní Hus není ani osobou historickou, ani veliký charakter do podrobnosti nebo aspoň velikými rysy vytesaný, že k jeho jménu nepojí se ani žádná událost toho druhu, je důkazem, že je fantomem, heslem, národní modou, liberální „Mädchen für alles“. Jen jeho vzpoura proti auktoritě a pevnost, s kterou při ní trval, s kterou i umřel, jsou dnes jedinými význačnými rysy moderní představy o Husovi. Je to Hus revoluční, jak si jej vindikují socialisté, pokrokaři a liberálové nižšího zrna. Tito mimo to vtiskují mu známku vlastenectví v duchu nationalně-liberalistického šovinismu. A jiné strany opět s jinými nuancemi si ho reklamují pro sebe. Je patrné, že vše to je švindl, že Hus je jen jméno, ovšem populární jméno, že toto jméno mohl by po případě zastupovati kdokoliv, který by vzat byl za heslo. Ano i proticírkevnost moderního liberalismu a jeho odnoží je falešná a nemá s Husem mnoho společného. Hus trval v církvi, v jednotě církevní, z celého srdce v ní trval, konal povinnosti své. Neposlušnost jeho k biskupovi byla jen neposlušnost pýchy a domýšlivosti, která o sobě smýšlí, že na ni náramně záleží, že jen ona je povolána a vyvolena k obrácení světa. Byl to šovinistický ultraklerikalismus, podobný tomu, jež vytýkal kdosi jednomu poslanci, říka o něm, že chce býti klerikálnější než generalní vikář N. V tomto Husově fanatismu reformačním je jakási zarytost, zarputilost a nekřesťanskost, z které moderní liberálové s potupou obviňují i moderní klerikály — zajisté neprávem. Neukojená ctižádostivost a cherobná touha po popularitě, opravdivou modlitbou a pokorou nezmešovaná, toť historický rys z reformačního působení Husova. Kdo zná životy velikých reformatů, ví, jak charakter Husův stojí tu proti oněm nízko a jak vůbec postrádá všeho, co činí kněze úspěšným a blaho-

dárným reformatorem. Hus nechtěl býti revolucionářem. Také by se jím byl nestal, kdyby byl zůstal v poslušnosti arcibiskupově. Tu kruté jeho vystupování mělo by charakter více brutální, nemilosrdné a methodicky nemoudré přísnosti. Začav reformovati o své újmě, proti biskupské auktoritě, bez poslání k tomu božského a lidského, byl revolucionářem. Tímto skutkem se jím stal a zůstal by jím, byť by byl i nešťval lid a neučil socialně-náboženským bludům. To je jediný moment, který z Husa zůstal. Moderní pojmy o něm jsou ale tak široké, že politikové užívají ho proti vládě, pokrokaři proti církvi, liberálové za populární, lichotivé a dráždivé heslo, socialisté proti společnosti ve prospěch židů anarchisté k oslavení revoluce. Moderní Hus je krátce prázdný pojem, jemuž dá smysl každý dle svého smyslu, je prázdná nádoba, kterou jeden naplňuje mladým vínem, druhý židovskou drzostí, třetí protiklerikalismem, čtvrtý všemi nedozralými hloupostmi své nevyspělé lebky.

Na radnici kolem Husa kupí se ještě historické osoby. Je tam i císař i zástupcové sněmu, je tam tedy zastoupena auktorita. Právě modernisté mají Husa raději samotného, bez historického pozadí. Proč, je samozřejmo. Historické pozadí překáží jich libovůli, dělají si z Husa své heslo. Svým historickým pozadím stává se Brožíkův Hus na radnici tím větší anomálií a pitvorností. Obrazu nedává nikdo dnes jen význam znázornění historického okamžiku, jež představuje. Už okolnost, že dán s velkou slávou na radnici, o tom svědčí. Také tam nepřišel z úcty k spravedlnosti světské a duchovní, která řádným a nejkompetentnějším a nejvyšším soudem ho odsoudila, vždyť to by bylo odsouzením Husa. Obraz patrně oslavuje dle moderního mínění, do něho vkládaného, urputný a zarytý odpor Husův proti auktoritě. Na radnici tedy historické pozadí Husova obrazu slouží tudíž za stálý těch výsměchu obojí této auktoritě. To je zajisté velmi pěkné divadlo v místě, které vindikuje si právo první a největší auktority v zemi. Má tedy Hus na radnici dvojnásobný revoluční charakter, a to náramně hloupý. Snad chce naše břichatá buržoasie tím ukázati, že uznává nad společností už jen auktoritu svou, buržoastickou, všecku ostatní že s Husem zavrhuje. Ale téměř rytířům nevádí horovati o českém státním právu, které obě auktority, v Husově obraze karikované, uznává a za svůj nejpevnější základ má, které konservatismem bylo se vyvinulo a jehož vůbec jen na základě auktority práva lze se dnes dovolávati.

Hus na radnici skutečně působí i revolučně. Z mnohých uvedeme příklad jeden, který v naší veřejnosti byl předmětem diskusse všady. Při osazování far prohlásil jeden ze zástupců města, že mají právo voliti za faráře, koho chtějí, že mají k tomu patronátní právo. Revoluční libovůle byla tu tedy zřejmá prohlášena a nikdo jí neodporoval. Ne spravedlnost ne uznání zásluh, ne stáří, nic z toho, co dlužno u kněží ceniti a ctíti, ale prostá libovůle má rozhodovati. Aby tak někdo ve školní radě prohlásil podobné „právo“! V české historii, která je vlastně ustavičným bojem za práva a privileje země, nastal úpadek českého státního práva a povstaly zárodky revoluce, když každá strana, stavy a král, svá práva jali se vyměňovati za libovůli. U oněch povstala revoluce, u tohoto snaha absolutistická. Revoluce byl konec. Na radnici úcta k právu a právo spravedlnosti prohlášeny za libovůli. Hus může míti radost. V tom ohledu na radnici patří. Že libovůle je vždy kruté absolutistická, vyplývá z věci; šlape vždy zásluhy a právní nároky jedněch nohama.

Tento socialně revoluční charakter bude mítí oslava Husova stále víc a více. Ona Husovi dá i smrtelnou ránu. Už to okolí, které ho oslavovalo, zle ho porouchalo. Půjde-li to tak dále, brzy slušný člověk s oslavou si to rozmyslí. Nejvíce byl, tuším, Hus oslavován v kraji Hradeckém, Novobydžovském a Jičínském, kde židé a pokrokáři mají největší vliv. Z té krajiny rekrutují se i nejvíce čeští pověstní muzikanti. Ubohý Hus.

Ale právě proto, že Hus pozbyl už úplně ideálního a romantického kouzla, kterým druhdy byla osoba jeho ozařována, že pozbyl imputovaného mu, ovšem neprávem, stupňovaného a horečného vlastenectví, a že se stal heslem socialně-revolučním, dlužno z naší strany, kteří proti připravující se socialní revoluci všemi silami bojujeme, vzít otázku Husovu do stálého programu. Hus zpopularisovaný socialně-revolučně byl by nebezpečným heslem, poněvadž byl by programem, čehož dříve při romantismu husitském nebylo. Tenkrát odnášeli jsme to jen my kněží, nyní byl by Hus mocným heslem společenským. Tato moderní husitská revoluce byla by daleko hroznější oné historické, která základy společnosti přece uznávala. V jistém smyslu jsme tím i získali. V Husu moderně socialně-revolučním ustupuje v pozadí onen národní moment, který vázal nám ruce, rovněž budeme zbaveni nepřijemných exkursí do církevních stinných stránek doby předhusitské. Budeme mítí před sebou jen českého Lassalla s trochu národním kejklářstvím, jehož lživé síť nebude těžko roztrhati. Zároveň bude nám lze vyburcovati z nemůžnosti ony kruhy, které z vlasteneckého romantismu a z bázně před veřejným míněním báli se říci rozhodné slovo.

Když tedy všechno uvážíme a podané tuto myšlenky rozvedeme, stupňovaná letošní oslava Husova znamená zisk pro nás, začátky a konce národnímu švindlu husitskému. Ty ohně, které tu a tam na oslavu jeho zaplály, příliš zřejmě pamatují na ty požáry, které v době husitské revoluce plály po všech zemích československých, ničíce tisícero měst a vesnic, hradů a kulturních středisek, životů a české vzdělanosti. Ony příliš zřejmě ukazují, že ty ohně, které zapálí jednou socialní revoluce, dojde-li k ní, ta krev, která pak poteče, to zničení vši vzdělanosti, které pak nastane, budou jen slabým odleskem minulých století. Dnes ale je mnoho prozíravých a vzdělaných mužů, kteří k tomuto dílu ruky své nepodají. Ty probuditi musí býti našim úkolem křesťansko socialním. Nešťastnému mistru prokážeme tím dobrotu křesťanskou, podaří-li se nám zabrániti, aby mohl jednou zase klidně odpočívati v hrobě minulosti a zapomenutí a jeho jinak čestným jménem nebylo smýkáno jako heslem socialně-revolučním od lidí, pro které nějaký Lassalle, nebo Marx, nebo Nietzsche, nebo Jaures, nebo podobné veličiny jsou dávno dosti dobré. Ujměme se my katolíci Husa a chraňme v tomto ohledu jeho cti; on aspoň dobře to myslel a nebyl židovsko-liberálním šejdiřem a kejklářem jako mnozí z těch, kteří jeho jména darebně zneužívali, jako na pražské radnici nebo v Litomyšli a jinde.

Husiada z roku 1897 málo nás polekala. Zklamání přinesla asi spíše straně druhé.

— k.

Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897.

(Pokračování.)

Bylo konstatováno všemi účastnicemi a účastníky sjezdu a také veškerým tiskem, že ve dnech svatojanských slavily české ženy svůj svátek a že ani letošní tyto dny, které obyčejně přinášívaly národu našemu nějaký ten „dáreček“, nezůstanou za lety jinými, ani za rokem 1891 a 1896.

Sjezd zahájen „obvyklým nyní“ způsobem vlastně večer přede dnem, kdy rokování počítí mělo. „Zlatá“ naše kaplička dávala za tou příčinou Smetanovu „Hubičku“, při čemž nechyběl ani obligatní proslov a pak živý obraz.

Manifestační schůze konána pak druhého dne v sobotu dne 15. května na radnici staroměstské. Účastnic sešlo se hojně; zvláště četně zastoupen byl venkov, který s příslovečným nadšením, napjatou pozorností a vážností sledoval celé rokování. Nebude nikdo se diviti, že panovala nálada skutečně slavnostní a že po oba dva dny sjezdu bylo pozorovati na všech účastnících, kteří jak v zasedací síni tak i na galerii se tísnili, výraz uspokojení. Dilo, skoro rok s nadšením a nejlepší vůli připravované, se vydařilo.

To byl zevnější dojem. Podle programu pravidelně prý na první pohled posouditi možno jakost díla, jako podle etikety láhve souditi možno na obsah. Zajisté; aspoň v tomto případě i program důstojným byl díla tak pečlivě připravovaného. Prodělal ovšem různé změny. Z jednoduchého hesla, za kterým svolána býti měla schůze na sv. Václava roku loňského a podle něhož měly české ženy na paměť si přivést, že také jich je třeba v boji národním na té „národa roli dědičné“, rozvíjel se až k definitivní své široké formě.

Zmíněný již berlínský sjezd ze září minulého roku, vzdor tomu, že rozpočten byl na osm dní, neměl těch čísel specificky národních ani toho rázu intimního, domácího, čemuž ovšem diviti se nelze, poněvadž byl sjezdem mezinárodním, na kterém zvláště cizí zástupcové skoro hlavní slovo vedli. Ani belgický sjezd letošní není prý takovým. Podobně ani co do rozsahu nebyl program náš pozadu za jinými.

Dle slov předsedkyně Lužické-Srbové svolán sjezd za tím účelem, aby ženy československé obcovaly úradám čelícím ku povznesení ženy v životě národním a k rozšíření její činnosti, povinnosti i práva v rodině lidstva. Hověl-li program účelu tomuto čili nic, posoudiž každý z jeho plného znění.

I. Stručný nástin působení česko-slovenských žen od doby probuzení. (Johanna Danešová z Prahy.)

II. a) b) Působení ženino v rodině. (Miloslava Procházková, spisovatelka z Olomouce, a Marie Součková, choť prof. z Chrudimi.)

K tomu přednesla Aloisie Langová, učitelka z Českého Brodu, za spisovatelku Eleon. Šoltészovou referát o „pohostinstvu prostém“.

III. Povinnosti ženy k národu a rozšíření její působnosti vlastenecké.

a) Zvýšení uvědomění národního. (Anna Jedličková, choť lékaře z Tábora.)

b) Organizace práce národní, zvláště národohospodářské (říšský poslanec dr. Kurz).

c) Všímání si české literatury a českého umění. (Pavla Maternová, spisovatelka v Praze)

d) Podpora českého průmyslu. (Pavla Wagnerová, majitelka závodu pro umělé vyšívání a kresbu.)

e) O ženě obchodnici v uzavřeném území. (Karolina Samková, choť obchodníka z Třebivlic).

IV. Povinnosti ženy k společnosti čili lidumilství. Ochrana nalezenců. (Kamila Hrušková, choť soudního adjunkta.)

V. Povznesení mravnosti. (B. Hoblová, choť prof. z Ml. Boleslavi.)

VI. Ženina práva.

a) Pokračování ve vzdělání dívek po povinné návštěvě školní. (Učitelka z Berouna Marie Štorchová.)

b) O právu ženině na svobodnou volbu povolání dle nadání a způsobilosti a na volný přístup ku vzdělání všeho druhu (redakt. „Ženského Světa“ Tereza Nováková).

c) Volební právo žen (Žofie Tůmová, choť redaktora).

d) Zdravotnictví a emancipace (Amalie J. Čadová, redaktorka časopisu „Zdraví“).

VII. Tužby a cíle jednotlivých stavů žen mimo rodinu působících.

a) Učitelky (Leopoldina Pölzelbauerová, učit. v Praze).

b) Úřednice (Herma Hemerová, majitelka pošty v Kovačově).

c) Obchodnice a průmyslnice (zminěná již v oddílu III. d) Pavla Wagnerová).

d) Maloživnostnice (Božena Karešová, choť krejčího v Praze).

e) Rolnice (Berta Pichová-Poláková, jež však na sjezd nepřišla, jejíž referát však otištěn ve „zprávě o prvním sjezdu ženském“ na str. 82. a n.).

f) Babičky porodní a ošetřovatelky (Marie Veselá).

g) Služebné dívky (Karolina Sladká).

h) Dělnice tovární (Aloisie Jiroušková, sestra redaktora Jirouška).

VIII. Prostředky k dosažení cílů sjezdem vytknutých (Viktorie Schmidtová, učit. na Mělnice).

Jak viděti, vychází program po historickém úvodu z přirozeného stanoviska ženy, z přirozeného působíště jejího, od rodinného krbu, ku směrům, které jí označila potřeba a všeobecný pokrok kulturní. Národ jest jedna rodina a rodinou jest a na ní spočívá i celá lidská společnost, řekla Procházková. Při všech jiných cílech a tužbách pohlaví ženského za našich dob nesmí žena zapomínati, že je ženou, a proto tedy položeno působení ženy hned na místo první.

Také referentka, která thematem tímto výhradně se zabývala, vzdor tomu, že mluvila o věci každé ženě tak známé a všední, jen tím, že prodchnuta byla touhou důležitost a vážnost tohoto předního úkolu ženina objasniti, docílila toho, že slova její nevyzněla v šablonovitost. Je to zvláště v první části referátu kus pěkné práce. Počala definicí rodiny, vylíčením jejího významu a pojednala o povinnosti ženy jako manželky, hospodyně a matky. Ku charakteristice referátu jejího stůjtež zde: Žádný národ, třeba sebe vzdělanější a mocnější, neuvolnil ještě bez trestu posvátných svazků rodiny. — M a n ž e l s t v í jest nejen svazek dvou fysických bytostí, nýbrž zároveň i svazkem dvou duší, které si též navzájem musí vyhovovati. — Nic nemůže utišiti bouřlivé povahy mužovy snáze a lépe než svazek s ušlechtilou ženou. — Žena teprve j a k o m a t k a dostupuje vrcholu svého přirozeného,

občanského a mravního významu, a tím arci zároveň též vrcholu své zodpovědnosti atd.*)

Působením ženy v rodině, resp. jejími povinnostmi zabývala se též hned následující řečnice. Tato všímala si více stránky praktické, těžíc ze svého vlastního života. I ona promlouvá nejprve o ženě jako manželce a hospodyně, a pak jako matce. „Cíl, za kterým se žena běře, neméně jest ušlechtilý než kterékoliv jiné povolání. Jest to blaho rodinné a štěstí domácí!“ (Str. 21) — „Žena pracovitá a vzdělaná v kruhu domácím jest vskutku lepou květinou v zahradě společenstva.“ — Žena, která chce místo svoje v rodině zastávat, potřebuje jistých vlastností, o nichž přednášející obšírněji se zmiňuje. (Str. 21—27.) — „Myslím, že ani jedna dívka, která u oltáře osudné „ano!“ často s úsměvem na rtech pronáší, není si dosti vědoma těžké zodpovědnosti, kterou slovem tím na sebe běře. (Str. 21.)

O důležitosti řádné rodiny a o rodinném životě za dřívějších časů u nás zmiňuje se též Danešová ve svém historickém přehledu. V dobách našeho probuzení „hospodařily ženy české ve svých domácnostech a dobyly si nejprve zvučného jména jako výtečné kuchařky, řádné hospodyně a vytrvalé dělnice. (Str. 9. „Zprávy“.) — O působení ženy v rodině vyslovila se i předsedkyně sjezdu ve své zahajovací řeči, vybízejíc ženy české, aby „přinesly do moderních domácností ryze vlastenecký ráz a život českých starosvětských rodin, který tak utěšeně a blahodárně se rozvíjel v oněch doškových chaloupkách. kolébkách našich buditelů“ (str. 7.). — Za našich dob, kdy rodinný život, ať vinou muže nebo ženy nebo obou, čím dále tím více upadá, promluveno v této otázce řádné slovo v čas. Vraťte ženu především tam, kam patří. do rodiny, a máte veliký kus otázky ženské rozřešen.

Zmíněné oba referáty, které se otázkou důležitosti ženy v rodině zabývaly a navzájem se doplňovaly, nemůžeme ani dosti doporučiti všem ženám k bedlivému častému pročítání. Bohužel, že jich vzdor všemu dosud mnoho takových, na něž by ani tyto tak pádné a přesvědčivé vývody nijakého účinku neměly.

(Pokrač.)

N è c o z A n g l i e.

Anglie slavila letos 21. června 60leté jubileum panování své královny Viktorie. Sedmnáctiletá nastoupila na trůn, o páté hodině rauní; v pantoflích s bosýma nohama a vlasy rozpuštěnými, v bílém dlouhém domácím šatě přijímala první holdování. Dnes je stařenou skoro osmdesátiletou. Dne 28. června 1838 byla korunována, pozdravována po úmrtí krále málo populárního radostnými hlasy všeho lidu. Tato radost byla šťastnou předzvěstí nové přeúspěšné doby. Dnes královská koruna není nikde na celém světě tak populární jako u Angli-

*) Referát Miloslavy Procházkové podán jest na str. 11. až 20. ve „Zprávě o prvním sjezdu žen českoslovanských“, která vydána byla nákladem výkonného výboru sjezdu. Vydáno bylo 700 výtisků, z nich (jak na dodatečné schůzi dne 30. června t. r. oznámeno) zasláno 200 do Ameriky. Ostatní jsou zde na prodej. Brožura má zrovna 100 stran a obsahuje plné znění všech řečí; stojí jednu korunu. Objednávky nejlépe adresovati na „Ženský svět“, časopis v Praze.

čanů. Mají k tomu také dosti příčin. V tomto hluku oslav a nadšení vzdechů Iřanů z nichž v době jejího panování devět milionů zemřelo hladem, vězením, zabráním majetků, šibenicí, nebude ani slyšeti, rovněž zapomenuty zůstanou krvavé dni a vyhlazení celých kmenů v Afganistanu a Australii. Ani ti tisícové, kteří ročně v ulicích Londýnských zmírají hladem, nebudou se zdáti ničím proti obrovskému rozkvětu moci celého království. Vizme o tom několik zpráv, ovšem jen tak letem zachycených.

Obyvatelstvo vzrostlo za panování královny z 27 milionů na 40 milionů, ač Irsko bylo téměř vylidněno, obrat obchodní vstoupil z tří miliard na 18 miliard franků, průmysl se skoro zdesateronásobil. Dopravovaly-li dráhy na začátku asi 18 milionů osob, reprezentují dnes cenu 27 miliard. dopravují ročně přes 900 mil. osob, zaměstnávají 400 000 úředníků a zřízenců. Telegraf expeduje na 70 mil. depeší, pošta 3 miliardy dopisů. Loďstvo čítá 21.000 lodí, více snad než celá ostatní Evropa. Panství anglické je rozšířeno nad šestinou veškeré obydlené země. V Indii má královna 202 mil. poddaných, 52 milionů pod svým protektorátem, jinde mimo to 12 mil. Jediné Rusko je tak rozsáhlé jako Anglie, a jediné Čína čítá tolik obyvatelstva. Provincie její jsou ze všech nejúrodnější a nejobydlitelnější. Na moři má v moci nejdůležitější posice strategické, celní a dopravní.

Podobné říše v dějinách světa nikdy nebylo. I římské císařství bylo co do rozsahu skoro pětikrát menší. Osady anglické v letech panování královny třikrát i pětikrát hustěji se zalidnily. Výbojné a šťastné války v koloniích vedli všickni ministři, konservativci jak liberálové a radikálové, ani Gladstona nevyjímaje. Triumf slavila tato koloniální politika v letech 1874—1880 za vlády konservativců; samé boje krvavé, výbojné a šťastné vyplňují tuto dobu. Jakousi demokratickou vládou udržuje si Anglie všechny tyto osady, spokojena jsouc zatím jen tím, že z nich výborně těží. Nyní pak účelné školství anglické má tisícovým těm národům dávat i ducha anglického.

Spisovatel Demoulin hleděl vyzkoumati příčinu těchto neslýchaných úspěchů. Jednu vidí ve výchově Angličanů, kteří připravují dítky hned z mládí k boji života k samočinnosti a ku vědomí, že jednou budou jen na své síly, schopnosti, podnikavost a energii odkázány. Ostatní národové hledí především své děti sami zaopatřovati, čímž svobodný vývin sil u nich zamezují. Dále vidí příčinu v osobních výborných vlastnostech Angličanů. Zatím co ostatní Evropané ubíjeli se divokými literárními boji o theorie, o humanitu, o práva lidská a p., Angličané šikovně lovili na poli praktických výhod. Jest ovšem otázka, zdali jich brutální výboje, zneužívání vlastní převahy proti slabším, opovržení k slabším, naprosté šlapání po spravedlnosti a humanitě, bezohledné vyhledávání vlastních zájmů byly čestnější, nežli ideálné, byť často i zhoubné naše boje humanitní. Proto snad neměla Anglie ale žádnou z našich krutých revolucí v celém XIX. věku. Zachovala si formu království a dědičné lordství. Ale pod tímto stejným zevnějškem mnoho se změnilo. Volební právo stalo se zákony z let 1852—1884 skoro všeobecné, z aristokratické sněmovny stala se sněmovna národní, před níž moc královská a lordská téměř zmizely. Ministerstvo, které dříve bylo jen poradním sborem králové, stalo se vládou i nad ní. Tak vláda královská změnila se ve vládu parlamentární, země téměř v republiku demokraticky volenou sněmovnou řízenou. Demokracie začala v Anglii dříve než kdekoli jinde. Nikde nebylo snad také takových grandí-

osních lidových hnutí a demonstrací (na př. O'Connell') jako v Anglii. Přece ale nesáhl lid proti houževnatému odporu aristokracie k moci jež násilně láme a boří.

Zvolna, krok za krokem, s častými přestávkami kráčela anglická demokracie v před. Často užito i metody, že místo zásadního odporu a bojů frakcí nastupována cesta kompromistů. Tak Irové i radikálové nejednou vplížili se cestou aliancí mezi liberály a přemluvili je ku svým reformám. To byla zvolná cesta k níž bylo houževnatosti a vytrvalosti v pravdě anglické zapotřebí, ale vedla k cíli bez násilné revoluce. Jinde, jako ve Francii, při každé tak zvané reformě dříve všecko staré rozbili a zničili, stínali hlavy korunované, místo demokracie zaváděli brutální fanatism lidu. Dnes Anglie také je jedinou zemí skutečně demokratickou, v níž pod rouškou demokratických hesel neskrývá se absolutism nízkých davů.

Tento anglický demokratism ukazuje se hlavně v socialních opravách. Nejnaléhavěji bylo třeba oprav práce. V nejindustrielnější zemi byly dělnické poměry nejohroženější, neuvěřitelné, děsné. Jsou i šířeji známy z dvou románů, Dickensova a Disraeliho. Děsný absolutism prácedárců a pánů zlomen nej-dříve, nejprve vůbec, a práva a zájmy dělnické vzaty pod ochranu zákona. Svobodných sdružení dělnických bylo tu (asi 1500) již dříve, k tomu vláda svým vlivem nastoupila cestu ve prospěch spravedlnosti a humanity. Zakázala úplně dětskou práci noční a v dolech, ustanovila určité stáří pro připuštění k tovární práci vůbec, rovněž i maximum pracovní doby. Rovněž dány zákony o práci žen, zavedla inspekci továren a j. Ženu připustila Anglie k studiu, dává jí v případě manželské rozluky nebo vdovství značná práva nad dětmi, vdané dává různá práva nad jejím majetkem. Velkou péči věnovala vláda i bytům dělného lidu, donucena hlavně stálou morovou nákazou, již bídná ta nelidská hnízda byla stálým semenišťem. Starost její o ústavy humanitní všeho druhu, při čemž veřejnost dobrovolně přicházela jí vstříc s opravdu nevídanou liberálností, zasluhuje úcty každého.

Jisto je, že pauperism anglický, z r. 1842 tolik smutně pověstný, stále se zmenšuje, brlohy bídý jako močály mění se v krásnou zem.

V ohledu kulturním doba panování královny Viktorie patří k nejlepším. Wordsworth, Southey, Arnold, Tennyson, Dickens, Thackeray, Bulwer, Lytton, George Eliot, Broute, Macaulay, Grote, Freemann, Lecky, Gardiner, Stuart Mill, Baine, Spencer, Tyndall, Maxwell, Huxley jsou jména, která i širším kruhům jsou známa jako jména výtečníků první třídy. Ústavy jako Eton, Harrow, Oxford, Cambridge jsou rovněž známy a chváleny pro praktičnost, kterou stávají se pravými průpravkami pro život.

Národní školství dlouho bylo bídné, jsouc úplně vydáno rukám soukromým. Většina dítek nechodila vůbec do škol. Roku 1839 jal se stát soukromé společnosti podporovati subvencemi. Rok 1870 přinesl návrhem Fortevým zásadu nucenosti návštěvy školní. Bezplatnost uzákoněna r. 1891. Dnes obuaší rozpočet národních škol 6 mil. liber št. Stát dává soukromým ústavům, jež přijaly jeho program, inspekci a náboženskou neutralitu, 10 šilingů na každé dítě. Náboženskou neutralitou nerozumí stát bezkonfessijnost. Všady výklad bible, která zastupuje katechism, je obligátní a obstarává ho církev. Nad to čistě konfessijní školy jsou svobodny a každé vyznání může si je zřizovati. Katolické školy navštěvuje dnes čtvrt milionů dítek.

Ze školy do kostela je krok. Co se týče anglikánské církve, padá nejprvé do oči úžasné rozmnožení sekt, uvolnění poměru mezi státem a ostatní církví, snížení a ochuzení anglické církve irské, pokus o reformaci církve státu a j. Co se týče katolické církve, je vzrůst její znám. Byl zvláště v letech 1840—70 obrovský. Jména jako Manning, Newmann, Faber, Ward, Wilberforce, Oakley, Allies budou vždy okrasou XIX. století a krásnou stránkou v dějinách církve. Věda, ctnost a všechna kulturní sláva církve katolické a lidstva vůbec jako by byly zosobněny v konvertitech anglických. Vliv jejich byl úžasný. Dnes čítá Anglie 16 biskupství, vážených a ceněných, ta Anglie, v níž objevení se biskupa platilo druhdy za zeméžradu a končilo šibenicí. V celém panství Anglie je dnes 166 katolických biskupů na místo 48 z r. 1857. Mohli by sami tvořiti znamenitý církevní sněm. Počet kněžstva katolického ve Velké Británii vzrostl z 567 roku 1837 na číslo 3115. Při nastoupení královny nebylo jediného kláštera. Vše bylo vybito a zkonfiskováno. Dnes je tu řeholních domů 777. Mnišský oblek neplatí a netrestá se více jako velezrada. To vše učinilo hnutí oněch velikých mužů, jež Duch sv. církvi anglické, zajisté pro zásluby její mučovníků vzbudil. Po roce 1870 toto hnutí valně ochablo, ale postavení katolíků je už zabezpečeno. Zdá se, že přijde jednou doba, kdy Velká Britannie bude většinou katolická, neboť pravoslavnou stane se sotva, byť v tom ohledu pracovalo se dnes potají velmi horlivě; zde nenavádí k tomu Duch sv., hloubka vnitřního přesvědčení, askese, ale více vnější vlivy a živý odpor jistých kruhů k Římu. Tak ale konvertité se nedělají, leda jen odpadlíci. Věci manželské patří v Anglii jen před forum církevní.

Než dále. Je otázka, měli-li národové, Anglii poddaní, z poddanství svého nějaký prospěch, nebo byli-li vůbec jen předmětem zisku a moci. Dlužno říci, že měli. Tak obrovská Indie, která bývala ustavičným krvavým jevištěm domácích bojů a neméně hrozných vpádů Mongolských a j., žije v nerušeném klidu. Krvavé obřady modlářské odstraněny, rovněž lidské oběti, vražda dítek se tresce, missionáři požívají ochrany, jistá spravedlnost je zavedena, vzdělání poznenáhlu razí si do země cestu, rovněž jistá rozumná správa obecní a státní. To jsou zajisté přece zase veliká dobrodíní.

Jak už praveno, spočívá v Anglii všechna moc v lidu. Oslavuje svou královnu, oslavuje národ vlastně sebe, svůj národ, jež vidí jaksí v moci královské zosobněna. Moc královská je více jen symbol, je jakýsi střed všeho toho, co v národě žije. Avšak královna nebyla bez vlivu na záležitosti země. Uveřejnila po smrti prince Alberta paměti jeho života, postavivši mu v nich stkvělý pomník — příklad to v dějinách zajisté vzácný, neboť publikace obsahovala věci velice intimní. Z ní je patrné, že na vývoj politických událostí země značně působila. Když královna nastoupila, byl způsob vlády konstituční, při níž sněm byl více jen sborem poradním, a při němž král libovolně jmenoval ministry, řešil politické problémy, a bojoval o vítězství s vládou parlamentární, při níž všechna moc měla býti při sněmu, král pak měl míti více jen moc mravní. Královna volila tento. Tak na místo mezi tři moci, královskou, lordskou a obecní, přenesena politika na strany dvě, liberální a konservativní, které za 60 let stále se střídaly. Ve jmenování ministrů zasáhla královna několikrát samovolně. Vždy ovšem měly osobní její sympatie nebo antipatie svůj vliv, ne-li na věci politické, alespoň na osoby. I tu však bylo jí podnikati pravé boje, jako s Palmestronem a j.

Rodinný život královny byl velmi šťastný. Choť její, který je vlastně prvním jejím poddaným, obracel svou činnost k věcem charitativním a kulturním a mnoho vykonal znamenitého. Královna musila při korunovaci přísahati věrnost anglikanismu, zůstala pak vždy věrnou protektorkou státní církve. K Irům chovala se nadmíru chladně, ale nikoliv prý z ohledu náboženského. Osobně prý chtěla býti ku všem spravedlivou. Její matka ostatně zemřela jako katolička, mluvilo se kdysi, že i její dcera Helena stala se katoličkou. Sama je velmi zbožná a srdečná, jsouc při tom veskrz Angličankou i chováním i smýšlením. Právě proto, že je tak velice čestnou dámou, že dovedla povinnosti veřejné spojovati s takovým teplým kouzlem veskrze počestného života rodinného, že s důstojností a chladem královského vystupování nestavěla se proti svéprávnosti národní, že vyzdobena mnohými přednostmi jako dáma, jako matka i jako královna byla prosta obvyklých panovnických vad, zamiloval si ji národ a velebil ji právě v posledních dnech ne dělanou loyálností, ale láskou skutečně z duše a z přesvědčení jdoucí.

Vzácný to příklad. Porovnávali ji s Alžbětou, ale porovnání to naprosto se nehodí ani co do vlastností osobních ani panovnických; jen shoda rozkvětu národní moci je tu; více nic.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Politická situace. Kniž: B. Švarcenberk. Husiada. Křesť. sociální hnutí ženské. Všeobecná irredenta.*)

Veškerý německý život opanovali Schönerer, Wolf, Iro. Poslanci němečtí nesou tuto nadvládu těžce, ale jdou raději s nimi. Bylo by zajisté zajímavé zvědět, kde obstrukční hnutí německé, které nabylo tak kolosálních rozměrů, má své kořeny. Nedá se přece mysliti, že by je vyvolala jen jazyková nařízení, dokonce pak ne, že by bylo výsledkem genialnosti zmíněných pánů. Jedni udávají politickou příčinu. Všecky ty skandály jsou prý posledním trumfem židovsko-liberální strany. Možná dost, že něco na tom pravdy. Ale všeobecné rozjaření německé, které nabylo v revoluci chebské svého vrcholu, má zřejmý natěh irredentistický a velkoněmecký. Kdo má příležitost býti přítomen některé schůzi nebo zábavě německé intimnějšího druhu, zkusí vždy, že nálada stává se poznenáhlu veskrz nerakouskou a divokou. Chebské události odkryly roušku, kterou tyto rejdy byly přikrývány; odkryly ji vášeň, která je slepá. Poněvadž židovsko-liberální strana rakouská se k nim hlásí, je patrné, jaké nebezpečí od ní naši říši hrozí. A tato

nerakouská strana po dlouhá, dlouhá léta v říši vládla. Jsouc při vesle dělala se loyální; to bylo snadné, nebo měla z toho prospěch. Nyní ukázala barvu. Jaké štěstí, že byla svržena. Při moci byl tento její vlastní charakter ještě nebezpečnější, neboť mohl přivést národy a říši na pokraj záhuby. To ostatně i činil. Zbavena moci, odhaluje své zrádné nitro, jež dříve ukrývala. Byl to zajisté dobrý genius Rakouska, který ji povalil. Nebezpečná zůstává hlavně národní stránkou, kterou vystrkuje a kterou bohužel oklamává mnohé. Její národní šovinismus strhl mnohé, ale doufejme, že otevřel vysokým kruhům oči a ukázal jim, že těmto živlům, kterým zájmy říše a spravedlnost k národům nejsou před nízkým jejich egoismem ničím, nikdy více nesmí svěřena býti moc rozhodující. Před touto významnou pravdou význam jazykových nařízení mizí. Bude-li jednou vládou uznáno, že systém židovsko-liberální je zhoubný, přijde rovnoprávnost sama ať v té či oné formě. A to se snad stane. Před hrozným návalem německých bouří Badeni musí se otfásti, tak zdálo se nám do nedávna. Nyní jsme klidni. Ať padne Badeni, systém židovsko-liberální nemůže zvítěziti, ač

nemá-li vzítí říše zkázu. To je nyní zřejmé. České strany zachovávají jistý moudrý klid. Tato umírněnost není zajiště slabostí, ani zaleknutím před hroznými výbuchy nepřátelství a velikostí jeho, ale moudrá politika. Zde jen vyčkávací vytrvalost a pevná sjednocenost jsou na místě. Čas musí uklidnit bouři, času je třeba, aby prohlédli němečtí vlastenci, že dávají se strhnouti irredentistickou vášní, že nutno jim se vzmužiti proti zrevolucionování vlastní strany. Vědí zajiště, že upřilíšněný šovinism, revoluce a podvratné proudy nikdy nepřinesly úspěchu. Toto hnutí sjednotilo, jak se zdá, Němce v celek. Ale jen na okamžik. Takové rozbouření nemůže mít trvání a strůjcové jeho, které nahodilá vlna nezaslouženě přivedla na povrch, budou smeteni. Pesimisticky hleděli jsme do nedávna na situaci jako na kritickou pro nás, po událostech chebských ale jsme dobré myslí. Trvalého úspěchu toto německé hnutí nemůže mít. Už okolnost, že od smířovacích konferencí upuštěno, je důkazem, jak i příslušné kruhy poznaly, že nejde tu jen o otázku národnosti, ale o věc zcela jiné. Důkazem je i chování se liberálně-židovského a zajiště nerakouského vládního tisku uherského. Kéž by to bylo posledním velikým vzplanutím oné myšlenky, která od několika desetiletí ničila národy, podkopávala říši. Bylo tu a tam vysloveno i mínění, že jako v letech čtyřicátých mají v hnutí svou ruku i vlivy cizí, zahraničné. Tím lépe; znamenalo by to tím jistější pád systému. Autonomistická většina říšské rady, která prý má být rozpuštěna, čehož ovšem v nynějším okamžiku bylo by nutno litovati, povstala přirozeně sama; zůstane, dá Bůh začátkem nové budoucnosti. Litovati dlužno jen, že německá křesťansko-socialní a antisemitská strana, která dala systému vlastně smrtící ránu, nevydržela zkoušku. Snad i pro ni budou poslední události očistou. Na každý způsob hledíme na situaci nyní příznivějším okem. Brzká budoucnost nás ostatně poučí. — Projevy konservativní šlechty utvrzují nás v tomto mínění. Hlas vážného šlechtice, jemuž dán výraz v jednotě katolicko-politické, jsme uvedli. Ještě vřelejší, byť snad méně ceněný u vlády, ale tím radostněji vítaný od Čechů, byl projev

knížete Bedřicha Švarcenberka v Budějovicích Jeho vlastenecké projevy, kterými tento znamenitý šlechtic už několikrát se proslavil, jsou útěchou a radostí pro nás, pro vládu pokynem, že dnes tím více musí počítati s okolností, že celý národ žádá rovnoprávnosti. — Projevy takové mají veliký význam. V nich národ český objevuje se jako veliký celek, v němž všechny stavy, i konservativní šlechta, je pevným a nerozlučným článkem. Jeho vývody politické jsou pro vládu přímo výstrahou. Tu je jasno, že česká šlechta od státního práva a rovnoprávnosti neustoupí nikdy, že konservativní autonomistickou většinu říšské rady považuje za jediné správné rozřešení politické situace. Za takové otevřené a mužné slovo v choulostivé a kritické době zavázán je český národ šlechtě opravdovým díkem. To není okamžité vzplanutí, to je program v době, kdy jen pevní charakterové jsou schopni k otevřenému slovu.

Tím smutnější jeví se z politického ohledu letošní oslavování Husa. Na štěstí vypadlo dost chabě. Dobrý smysl národa vycítil snad nebezpečí, které nový rozbroj by způsobil. Vůči irredentě německé a vzhledem k vlasteneckým a státoprávním projevům katolíků i ta malá oslava byla vlastně chybou a neomaleností. Byla by mohla snadno býti u vlády důvodem proti nám. Proti revolucionářství německému stavěti revolucionářství české je zajiště věc nejméně příhodná a moudrá. Na štěstí účastnila se oslavy jen vrstva národu pochybená, jen ty živly vždy k rozvratu náchylné. Celek národa zůstal klidným. Národ někdy je moudřejším než jeho vůdcové, kteří snad Husem chtěli provésti politicko-národní demonstraci. Byla by vypadla revolučně, a tak je dobře, že přešla jako by nepozorovaně. Cesta k cíli našich státoprávních a národních požadavků byla by to také ta nejnerozumnější. Dnes po událostech chebských byl by povel asi vůbec ani k oslavě nevyšel, leda že by snad ve straně živel radikálně-revoluční měl převahu. Ale tomu poslední události nenasevďují.

Propůjčování se protestantů k oslavě ukazuje, že tito pánové směřují, ovšem jinou cestou, tam, kam míří i německo-nationalní strana rakouská, k připojení

k protestantskému Německu Národní moment je proti momentu revolučnímu tak slabý, nebo byl aspoň slabý, že úsudek ten přichází samovolně. Jednou protestanté dali nám německého Bedřicha, zapřevše v sobě k vůli konfessivnímu fanatismu svůj národní cit; totéž opakuje se zase. Ubohý Hus, který vlast jistě velice miloval, k tomu má sloužiti za zástěru krátkozrakému lidu. Že ta naše historie, tolik poučná, neotevřela upřímným vlastencům oči! Či jsou tak ve falešném jejím protestantském výkladu zaujati? Snad nyní irredenta německo-nationalní a nebezpečí irredenty česko-husitské otevře jim oči. Kéž by se tak stalo!

Na začátku července měli jsme v Praze znamenitou schůzi křesťanských žen a dívek, které postavily se rozhodně na stanovisko katolické, pokrokové a svépomocné. Poněvadž i tomuto hnutí po ukončení stati o ženském hnutí českém věnujeme více místa, upouštíme prozatím od referátu, spokojující se zatím pouhou touto zmínkou. Rozumí se samo sebou, že je vítáme a přejeme novému spolku rozkvětu a zdaru. Nejen chvilkové občasně manifestace je tu třeba, ale pilné práce, aby hnutí přineslo užitek, který, soudě dle počátku, přinéstí jest schopno. V naší kat. organizaci bylo ještě právě tohoto spolku zapotřebí. Nyní už bude pomalu jen třeba, aby zárodky kličily, rostly a mohutněly, vykonávaly platný a blahodárný vliv v naší společnosti. Až bude příležitost k nějaké akci, k nějakému protestu nebo k nějaké manifestaci, a až pak všechna tato organizace vystoupí a promluví jedním hlasem, bude to slovo, které otřepe Prahou. Příležitost najde se k tomu asi brzy. Ukáže se, že my katolíci tu jsme, a že nás je mnoho, velmi mnoho, mužů a žen uvědomělých, odhodlaných, vzdělaných, charakterů, pevných v cíli a požadavcích. Bude to radost na niž se těšíme. Jen aby tu bylo společného bodu, vedení, velkých idejí, stálého nadšení a povzbuzování. Škoda, že nemáme akademie v tom smyslu, jak jsme posledně o ní se zmínili. Veškeré kat. hnutí je konečně hlavně hnutím kulturním, vychází ne z osob a stran, ale z nábožensko-mravního, kulturně-sociálního vzdělání, z historického a národního probuzení — a

kulturní ústav byl by trvalým jeho středem, pramenem a oživujícím zdrojem. Bez něho leccos časem a vzhledem k měnícím se poměrům zmizí; v tomto středu aspoň udržovány by byly síly a ideje a vymoženosti dosavadní.

Že nepanuje jen u nás duch revoluční, projevený v socialistických rejdech, v husitských štvanicích a německé irredentě velkonationalní, ale že duch ten jde celou Evropou toho důkazem je všeobecné zbrojení. Francie je dnes tak vojenská jako žádná země na světě. Militarismus německý není proti militarismu francouzskému ničím. Tento pak provádí mimo to i v ohledu náboženském či vlastně bezbožeckém kruté násilí, čehož u Němců není. Německo namáhá se vši mocí, aby zvýšilo svou moc námořní a pozemskou. Poněvadž vládní moc je tu v rukou konservativního panovníka, kladou se mu od socialistů a liberálů překážky co největší, kdežto ve Francii, kde z militarismu učinily židovsko-zednářské listy věc národní, vše se schvaluje. Je to v Německu boj oněch tajných revolučních mocností proti císaři, které ve Francii nabyly vlády a velkou část milionů z militarismu jakož i z ostatního rozpočtu uvádějí do svých vlasteneckých kapes. Tataž židovsko-radikální irredenta, jejímž nástrojem jsou hlavně socialisté, chtěla by žráti i v Německu ze žlabu národního a obohacovati se. Dosud šlo jí to jen nepřímo. Tento boj vedou onino živlové pod heslem tu humanismu (protimilitarism), tu sociálního pokroku, tu práv lidu a p. Zrovna jako u nás. Také Rusko zbrojí, ovšem tiše a mlčelivě, jsouc v tom pravým obrazem tajnůstkářského, ale obavy vzbuzujícího státu feudálně-klerikálního minulých dob. Toto zbrojení má smysl dvoji: doma má potírati revoluční prvky duchem loyality, vlastenectví a přísné subordinaace, auktority, který všude v armádě velice se pěstuje, na venek má chrániti před nepřátely. Je tedy všem státům jasno, že spravedlnost a konservativní úcta k právům nemají žádné moci více nad lidmi a národy, že jak nitro jednotlivce, tak i celku je revolučně zbouřeno, že libovůle a moderní školou vypěstovaný individualismus tak zvané svobody, neodvislosti, pýchy a vrtkavosti, mravní mělkost jsou větší než vědomí

práva a všeliké legality boží a lidské. Jediné pušky, kanony a šavle policajtské brání rozmachu této moderní irredentě ducha lidského. Je to ovšem nesmysl. Železo, olovo a prach, třeba bezdýmný, — ten bezdýmný prach je charakteristický, je jaksi zákeřnický; smrtící kule letí a vojín neví odkud. Tak i moderní irredentistické smýšlení je zákeřnické. I je zajímavé, že proti pokroku moderního duchovního zákeřnictví vynalezen bezdýmný prach — že by ale olovo a železo jako hmota zmohly něco proti zákeřnickému duchu? Jedna ze základních pravd filosofie je přece ta, že každá věc může být dosažena jen prostředky odpovídajícími její přirozenosti. Proti tomuto hnutí opět jen duchovní zbraň má moc; a poněvadž je materialistické, musí zbraň být nadpřirozená, poněvadž je revoluční, musí zbraň mít tím větší auktoritu — auktoritu Boží. Práva Pána Boha na svět a uznání tohoto práva lidmi schází, zde kořen zla. Kdyby to uznávali aspoň ti, kteří auktoritu mají zastupovati! Je zajisté charakteristické, že revoluce náboženská vždy předchází revoluci sociální nebo vlasteneckou. Socialisté dříve přilnuli k náboženské revoluci, oddali se materialismu, než stali se nástroji židů a zřekli se vlasteneckých a národních našich ideálů, zaměnivše je za žaludkové ideály stavů.

Obce, v nichž každý projev irredentistický nalézá úrodnou půdu, jsou vždy obce buď bez kostela neb obce nábožensko-mravně zašlé! A co se činí naproti tomu? Že je zle, se vidí, ale jako prostředek udává se užší organizace, jakýsi pokrok, o němž nikdo neví kam a jak, etnické prohloubení, které je ovšem nesmysl, neboť právě ono duchovní revolucionářství bývá odůvodněno humanitou a etikou, ovšem moderní. Zbývá jen katolická svépomoc, iniciativa církve a boj katolíků. Proto boj moderní irredenty, která zná velmi dobře svého nepřítele většího nežli je železo a olovo, poněvadž duchovního, zásadního, s nímž není kompromisu, vede se hlavně proti kat. církvi. I tu protestantismus všady skýtá irredentě pomoc, zapominaje, že sám žije jen z pozitivní věroučné síly katolicismu. Ovšem je to více liberalistický protestantismus, kterému symbolum a Pismo dávno jsou překonaným stanoviskem, a jehož kon-

fessičnost je vlastně farizejství, důvod k fanatismu, jak toho obrazem je tak zvaný „evangelický Bund“. Pokrok stal se u nás ale přec. Lze znamenati už částečné osvobození některých intelligentů jakož i celých vrstev ze jha jak protestantského nepřátelství a štvání, tak z liberalisticko-židovské irredenty. Taková ohavnost, jaká stala se s Chelčickými — viz v posledním čísle „Vlasti“ výtečnou kritiku Lenzovu, už je více jen kuriozita a nanejvýše důkazem polovzdělanosti. Husiada odstěhovala se také už do nízkých vrstev, do krčem a hospod.

Zprávy národohospodářské. — *(Malá živnostenská novela. Usnesení poštovního kongresu světového. Zavedení nedělního klidu v trafikách.)*

Náš živnostenský řád z doby, kdy hospodářský liberalismus byl v nejkrásnějším rozkvětu (1859), zregulován již dvěma novelami (z roku 1883 a 1885), k nimž přibyla roku letošního třetí tak zvaná malá novela ze dne 10. února 1897. Působiti počala dnem 10. min. měsíce Ustanovení její vyhověti hleděla požadavkům doby v řádné regule stavu o svoje bytí zápasícího kladeným. Všeobecně se uznává, že zvláště ten drobnější živnostník (proti továrnickému velkopřemyslu) nutně za dnešních zlých dob opatřiti se musí mezi jiným i odborným vzděláním a důvěrou v sama sebe, ve svépomoc. A tyto proudy tvoří obsah novelky. Jsou to tedy předně ustanovení týkající se povznesení návštěvy škol pokračovacích. Úřad živnostenský (okr. hejt.) jest totiž oprávněno učňům, kteří školu nedbale navštěvují, dobu učení prodloužiti a to, je-li třeba, i o celý rok. Rozumí se, že nezapomenuto ani na mistra takového, který by se nestaral o to, aby návštěva zmíněných škol učňům byla umožněna, resp. který by učně od návštěvy té zdržoval nebo vědomě nedbalou návštěvu škol jim trpěl. Mistr takový bude nejdříve na svoje povinnosti v této příčině upomenut, a když by to nepomohlo, bude mu zakázáno učně si držeti a to buď jen na čas, nebo, když by ani potom povinností svých ohledně učňů nedbal, na vždy. Trestem zvýšení doby učební o rok stížen jest i onen učeň, který průkaz spůsobilosti zkouškou podal u jiného společenstva, než kde byl zapsán.

Povinnost přistoupiti ke společenstvu zosílena tím, že každý živnostník již tím, že živnost v obvodu jistého společenstva provozovati počal stává se členem tohoto společenstva a povinen jest živnosten. úřadu, u něhož živnost svoji ohlašuje nebo o koncesi se uchází, prokázati, že příslušné příspěvky společenstevní zapravil. Nedojde-li koncese, vrátí se mu příspěvky. Za účelem provádění svépomoci rozšířen i účel společenstva. Tato totiž oprávněna jsou za účelem podpory společných zájmů humanitních zakládati pro své členy nemocenské a podpůrné pokladny nebo vůbec fondy. Usnese-li se platně valná hromada společenstva na tom, že jest nutno takovou pokladnu založiti, pak musí býti ústav takový zřízen. Škoda, že nedošlo k zreformování celého řádu živnostenského v duchu tomto, zajisté ušlechtilou a účelnou tendencí se nesoucím.

Zmínili jsme se svého času (v 9. čís. t. 1.), že konati se bude světový kongres poštovní ve Washingtoně dne 5. května 1897. Sjezd skončen a zástupcové celého světa, prohlédnuvše si na své okružní cestě po Unii severo-amer. různé pamětihodnosti, jsou na zpáteční cestě. — Zásluhou sjezdu zůstane, že na něm vlastně stal se světový spolek poštovní skutečně světovým pouévadž tím, že přistoupila Čína (s 405 miliony obyv.), Korea známý poloostrov z války čínsko-japonské s 11 miliony obyv.) a Oranžský svobodný stát v jižní Africe, ovládána celá zeměkoule v jistých směrech docela stejnými předpisy. — Než i ostatní předpisy mají velkou důležitost pro vývozce, obchodníky, živnostníky a vůbec každého, kdo s obyvateli cizích států pěstuje jakékoli styky. Tak zvýšena váha vzorků zboží z 250 gramů na 350. Obnos, na nějž možno vystaviti poukázku do cizích zemí, zvýšen z 500 na 1000 franků při čemž poplatky sníženy při obnosech přes 100 fr. na více než polovici. Rovněž i obnos dobírky při rekomandovaných psaních

zvýšen na 1000 franků. Přijata zásada, že váha balíčků poštovních zvýšena býti má všude tam, kam jsou přípustny, na 5 kg. Které důležité návrhy byly zamítnuty, o tom zmiňovati se nebudeme. Jen ještě musíme vysloviti horlivým filatelistům svoji hlubokou soustrast. Účastníci světového kongresu poštovního zachváceni nepochybně nějakými chorobnými ideami, usnesli se na tom, že na příště nemá býti vydávání příležitostných známek poštovních (známé jubilejní, výstavní a j. známky poštovní) dovoleno a od zavedení známky vše-světové (která aspoň pro začátek měla býti jakousi náhradou zakázaných známek příležitostných) zatím že má býti upuštěno. Ubozí takovými ranami egyptskými postižení filatelisté. Útěchou může jim býti, že usnesení kongresu nabudou platnosti teprve dnem 1. ledna 1899. Do té doby je ještě dlouho! Příště se zmíníme ještě o důležitějších novotách telegrafního řádu tyto dny platnosti nabývšího.

Nedělní klid, který při živnostech a obchodech zaveden již dávno, začíná znenáhla zasahovati i v ony obory hospodářského života našeho, kde zavedení jeho až do nedávna považováno bylo za povážlivé. Nedávno jsme zde učinili zmínku, že zaveden byl na drahách ve dnech svátečních. Nařízení ministeria financí ze dne 18. června 1897 zaveden bude částečný klid nedělní i v trafikách, které ve dny nedělní otevřeny budou jen šest hodin (z nich dvě odpoledne). Aby v jistém obvodu v neděli odpoledne vždy alespoň jedna trafika byla otevřena, budou se trafiky ohledně oněch dvou hodin střídati. Pro města přes 50.000 obyvatel jsou jiná ustanovení. Někde snad mine se zavedení tohoto částečného klidu s účinkem, přece však v celku povděčný býti musí prodáváčky i za to, co se jim tímto podává, ač požadavky jejich, v této příčině v nesčíslných peticích formulované, zcela vyplněny nejsou. Nařízení platí od 15. července t. r.

Obsah „Obrany“ :

Husíada roku 1897. — k. — Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897. — jt. (Pokračování.) — Něco z Anglie — k. — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace : Pětrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperátor na Král. Vinohradech.

Husova reforma.

Jakási nelítostná krutost vyznívá z reformačního snažení Husova, krutost, která šla tak daleko, že žádala i tresty světské na těžké hříchy. Když pak tento fanatism nabyl charakteru revolučního, nejdříve namířeného proti církevní auktoritě, pak proti společnosti vůbec, když lid vssál ho do sebe tak, že jednotlivci domnívali se býti povolányi soudci každého svého spolubližního, pěstní právo nabylo všady vrch, pěstní právo ducha. Druhdy v dobách veřejného loupežnictví vztahovalo se jen na věci hmotné a mělo na své straně jen právo odvozené z důvodu „větší moci“, v rozvití a rozvětvení Husovy reformy v lidový fanatism zvrátila se tato „reforma“ v násilí proti duchu a užívala pro sebe důvod božský. V husitství panovalo násilí ducha nemenší než jaké dnes vykonávají moderní rytíři ducha z různých radikálních redakcí. Tehdáž nosila i meč. Zprvu měla ovšem tato reforma jistý asketický ráz, konány modlitby, rozdělován statek, vystříháno se pití, tanců a j. Ale to nebyl onen katolický asketismus, který naplňuje ducha veselím a duchovní radostí, nýbrž jakési škarohlídné, fanatické pobleuzení ducha, sektářská upjatost. Vidíme to z následků, které nedaly na sebe dlouho čekat. Brzy kázali husitští kněží, že čas pomsty a odplaty, čas, aby zahynuli nepřátelé pravdy, přišel. Psali a kázali, že „Bůh chce“, aby z křesťanstva všechny hříchy byly vypuzeny; každý byl proklet, kdo zadržuje meč od vylévání krve nepřátel božích. Na doklad přibírána i místa z Písma. Hilferding, Palmon, protestanté; ano i katolíci dávali a dávají se klamati dopisy Husovými z Kostnice, pravíce o nich, že jsou v pravdě křesťanské. To je snad pravda, ostatně pochopitelná v okamžiku, kdy hranice hrozila, ale pravý duch Husovy reformy dlužno hledati v následcích, v rozvití onoho hnutí, jemuž dal podnět. A toto hnutí káže násilnou smrt všem nepřátelům pravdy, smrt ne soudní auktoritou pronesenou, jako se stalo v Kostnici nad Husem, ale lidovým vztekem, okamžitou náladou, návalem hněvu, ze msty, pravá to zásada lynčování. Pojem „nepřítelé pravdy“ byl náramně široký a mohlo ho býti užito proti každému. Táboři co rok měnili svou věrouku. Abychom uvedli jeden příklad. Nejdříve ctili svátost Oltářní, potom nazývali ji modlou. Roku 1422 měli o ní už učení

nevěrecké. O svém učení sami nebyli ani dne svorní, vždyť i Prokop Holý páčil, ač nebyl žádným Koniášem, velmi pilně husitské traktáty. K svému mínění své spoluvěrce násilím, bitím a podobně nutili. Konec konců byl, že s fanatismem jali se ničit vše, co vztahovalo se k svátosti oltářní, jako oltáře, kalichy, monstrance a p. Zde tedy dlužno hledati „reformatorského ducha Husova“. Divno jen, že naši Husité hranici kostnickou shledávají tak krutou, kdežto o pěstním právu ducha při Husitech mlčí.

K tomu následovala další reforma. Neboť, byl-li základ porušen a zviklán, co mohlo obstáti? Modlitby za mrtvé, které už citu lidskému jsou vrozeny, potupovány tak, že je patrné, jak domnělý asketismus změnil se v surovost. Poněvadž mnišství neuznávali, kláštery bořili. Vždyť byl by proklet, kdo by proti „nepřátelům pravdy“ neužil moci. Rozdílu mezi stavy nemělo dle nich býti, rovněž ne králč, ani práv zemských a městských. Proto hlásali, že všichni lidé v důstojenstvích vyvýšení mají „podřezání“ býti. Výtečná to reforma sociální. Školy vyšší zavrhovali, knihy do ciziny za kus chleba prodávali, žáky brali raději na vojnu. Měli vojáků zapotřebí, neboť jako druhdy Mohamed rozšiřovali „svou pravdu boží“ mečem. I bratři nazývali Táboře „krvavými“. Podle toho byl i mravní život. Zprvu byl sice bezúhonný, ale i tu měl charakter ne ctnosti, ale sektářského fanatismu a zarytosti, které nemilosrdně obracely se i proti vlastním menšinám jiného mínění jsoucím. Zde ovšem Husité pokročili daleko za svého mistra, ale jeho duch v nich žil, jej ctili za svatého, on dal hnutí podnět a směr. Konečný výsledek byl — vlast v ssutinách a lid duchovně zrevolucionovaný, který byl kořistí každého vzplanutí časového, nestálý, vrtkavý, svěhlavý, nepokojný, hněvivý, stále k fanatismu nakloněný.

Největší škodu mělo z „reformy“ náboženství vůbec. Stalo se v rukou chytrých a nesvědomitých lidí prostředkem k moci a penězům. Ve městech na př. utrakvismus brán za záminku, aby katolíci byli vylučováni z měšťanství, z cechů, vůbec ze všech čelných míst. To bylo ovšem už v době, kdy „podřezávání“ už nešlo. Jaké brozné sociální poměry musila taková zásada míti v zápětí, lze snadno si domysleti z moderních bojů národnostních, tisícerými okolnostmi ještě zmírňovaných. Znamenala zničení společenských svazků. A páni mysleli to do opravdy, jak ukazují příklady mnohé. Uvádíme jen. Hynek Boček z Kunštátu dal katolickým kněžím, že nechtěli kališnického rychtáře na hřbitově pochovati, což přece je zcela správné, uvařenou a rozsekanou mrtvolu jeho snísti, aby pochován byl v „jejich břiších“. Když se to prozradilo, nevzbudil ohavný čin hnus, ale utrakvisté polibovali si na něm ještě dlouho v potupné písni. Zastavte se u této události a rozmyšlejte o ni. Napadne vám myšlenka, jak úžasně pokleslá, ba zvířecí, musila býti úroveň vzdělanosti a mravu. Při tom ožralci v putykách hádali se o víru, o sv. Písmo, o svátost oltářní, havíři o smrt Paně, baby rouhaly se sv. Otcí. Kdo by se divil, že konec byl lhostejnost, mínění, že každá víra je dobrá. Víra byla jen zástěrou politických a sociálních frakcí, prostředkem k denunciacím, k olupování o majetek a čest a p. Co bylo lidí, kteří vůbec neměli náboženství žádného. Jak hrozný musil býti stav lidu, když klerus v ohavnosti předcházel. Stůjž zde zatím jen několik příkladů.

Při panujícím stavu věci je pochopitelné, že vůbec jen nejhorší věci kněží přicházely k soudu. Jinak ovšem u katolíků, kteří před válkami měl,

pevně sorganisovanou správu. Kněžstvo utrakvistické musilo býti velmi špatné a pokleslé. Je to při násilnickém a zvráceném duchu reformy Husovy pochopitelné a bylo by vůbec divu, kdyby tomu bylo jinak. Borový vydal Jednání a dopisy konsistoře utrakvistické. Zde ukázky z neúplného tohoto jednání, než přijdeme na podrobnější vyličení těchto. (Díl I., 1868.)

P. 66 č. 81. Kněz Václav Belda obžalován u konsistoře, že se sedláky do půlnoci v krčmě sedal, opíjel se a s sedláky se tepe, nešportů v neděli neslouží a někdy v neděli ani ráno mši neslouží; renovací v půl létě nedělá. Anno 1532.

P. 67 č. 83. 4. října 1532 kněz Duchek, farář na Horkách, puštěn byv z vězení rathouzského v Praze, šel na víno, užral se, penězi házel a nepořádně sobě činil; proto zase byl uvězněn.

P. 68 č. 86. Kněz Petr nekněžsky si vedl dává se v krčmářování, v opilství sobě se sedláky sekerkami házejí, a strach, aby někdy k mordu nepřišlo, jako prve se jemu přihodilo, byv prve v Nymburce šenkýřem. 1532.

P. 77 č. 102. Kněz Jan Škola jsa farářem v Modřanech, circa sacram speciem in pixide velmi nekněžský skutek se našel circa fragmenta. 1533. R. 1534 jmenuje se „scandalosus maxime“.

P. 84 č. 114. Kněz Řehoř dán od konsistoře do vězení, že velké pohoršení učinil a ženu nějakého sedláka k sobě vzal. 1533.

P. 86 č. 116. Kněz Jíra propuštěn jest za kaplana do Berouna a poručeno mu, aby zůstavil žen, frejů a lání zlého. 1533.

P. 87 č. 122. Kněz Václav Kaka v Kuřím měl u sebe cizí ženu a s ní měl děti. 1533.

P. 90 č. 127. Kněz Vilím Čenčický bez příčiny rozvedl sedláka s manželkou jeho, sám ji k sobě vzal, a sedlákovi dal svobodu, aby pojal jinou. 1534.

P. 119 č. 199. Kněz Vojtěch v pondělí velikonoční o regina coeli kantora v kostele sbil, dva pohlavky jemu dal a hanebně lál nectným jazykem. 1537.

P. 130 č. 226. Tři kaplani Pražští byli uvězněni, poněvadž se rouhali, v nepoctivá místa chodili a se ožírali. 1539.

P. 137. č. 229. Pět neomystů vrátilo se ze Vlach, dva z nich dáni do vězení, neboť na cestě poctivě se nechovali a v rozličné věci se vydávali, jak o nich široká zpráva podána. 1559.

P. 151 č. 264. Roku 1540 kněz Jan Hrnčíř, kaplan v Berouně, virginem in ecclesia defloravit.

P. 177 č. 309. R. 1541 kněz Jan Škola, farář u sv. Michala, maje odbýti své kuchařky, s ní se sepral; ona konví naň mrštila, on jí zas dal tři pohlavky, až ji polila krev. (Týž „maxime scandalosus“, o němž byla řeč výše.)

Kdo by čísti chtěl o knězi Janu Lahvičkovi, který chovaje cizí ženu u sebe, nikde na faře dlouho neobstál, o knězi Janu Machkovi a j., najde toho dost. A přece jsou ta akta velice kusá a neúplná, kdežto liber visitationum z let 1379—80 jest úplný, a protokoly jsou poctivě vedeny. Kněží podobojí při výsledku obyčejně zapírali, katoličtí kněží ale svému arcijáhnů pod přísahou vyznávali na sebe upřímně.

Tolik jen tak mimochodem. Proto také nebylo úcty ku kněžím.

Kněží byli pohlavkování, týráni, jako předmět pro kratochvíli všelijak smýkání, karrikování, vysmívání, vše pro zákon boží, že nebyli snad s osadou za jedno, nebo kolik far, tolik bylo vyznání. Tím hůře, dostal li se do takové osady kněz katolický. Že konečně i katolíci byli nuceni brániti se stejnými

zbraněmi, kdo by se divil; nebylo jiné pomoci. A tak rozvrat náboženský, zvláště hrozný rozvrat mezi osadníky a pastýři, pak ničení víry vůbec a následovně i mravů křesťanských i společenských byl konečným výsledkem celé té reformy Husovy. Byly zajiště nepořádky. Církev sama to věděla a cítila. Svato-kupectví, zvláště pak způsob, že majitelé prebend užívali jich jen jako zdrojů příjmů k pohodlnému životu, ponechávající práci placeným zástupcům, byl zhoubný a pohoršlivý. Ale reforma se děla a byla jen otázkou času. Přece nemohla Církev dle metody táboritské všecky „podřezati“, kteří byli vinni. Reforma musila vycházeti od ducha, od výchovy dorostu, pozvolna. Tak se vždy dělo a s výsledkem. Fanatismus husitský rozbil sice hodně lebek, spálil hodně biblioték, rozmetl hodně kulturních středisek, ale co byl konec? Prvním trvalým a jaksi kulturním výsledkem byli oni táboři a utrakvisté, kteří zavrhlí vzdělanost, obraceli se k barbarství — dle Palackého —, zavedli tisícero věroučných bludů, mravně klesli až k uvedenému příkladu o rozsekaném a uvařeném rychtáři, socialně až k násilnému vymýtní jiných vyznání ze všech společenských práv, k zacházení s kněžími jako podomky, k lhostejnosti ve vyznání, ale při tom přece k setrvání ve fanatismu. Patrně, že i v ohledu nábožensko-mravním reformační popud Husův byl neskonale neblahý, i tehdy ještě, když první krvelačné a bojovné vzplanutí změnilo se v pokračování tiché reformy. O kulturním a vlasteneckém významu této doby viz článek z letošní „Vlasti“, týkající se slavností Poděbradských.

Rozvrat církevního života — a Hus chtěl reformovati hlavně život církevní — jeví se hlavně v sektářství. Byly i v Čechách sekty, ale vždy něčím pokoutním, majícím zřejmý znak sektářství na sobě, ale v době husitské sektářství slavilo do Čech svůj slavný vjezd. Steré sekty se vyvinuly a vyvíjely dál a dále, až teprve protireformací katolickou učiněna jim přítrž. Sektářství je také jedna z hlavních známek husitské reformy. Vlastně už mezi husity bylo několik sekt, hlavně dvě, tvrdých a mírných husitů, v utrakvistické nebylo vůbec náboženské soustavy, nýbrž bylo tu moře názorů stále se měnících a přetvářících. Ale sekta českých bratří stala se nejznámější a nejvýznamější, ač i ta nebyla jediná, ale rozpadávala se v přemnohá odvětví. Auktorita církevní a boží byla povalena již Husem, který ani sněmu církevního, po všecka staletí za nejvyšší tribunál uznávaného, neuznal, auktorita jednotlivců byla tedy jen následkem. Proti českým bratrům bylo od Čechů vůbec zprvu přísně vystupováno jako proti lidem bezbožným a nebezpečným, jak vypravuje Tomek. Začátky jejich mají skutečně do sebe všecky známky pokoutní sekty a jen rozhárané poměry učinily z nich znamenitou společnost a války Jiřího zachovaly jí život. Kolébka to málo zavidění hodná. Předešlé krvavé boje přivedly ji k zavrhování války vůbec, rozvrat náboženský k jisté mravní výši. Za to byli mistři v boji slovném, ač zprvu vyšší vzdělání zavrhovali jako obyčejně sekty činí. V pomlouvání a nadávání jiným nikdo do té doby se jim nevyrovnal. Ale bratrská mravnost a láska netrvaly mezi nimi více než 30 let. To je zcela pochopitelné. Jednota byla dílem lidí a základ její záležel v Husově potření auktority. Brzy změněno učení o moci světské a přiznány různé auktority světské, povolena přísaha, kněžím nebráněno se ženiti, konfesse rovněž mčněna. Roku 1490 už byly jednoty dvě, mezi nimiž nebylo více o křesťanské lásce ani potuchy. Hromadění peněz, svádění žen a jiné ctnosti vytýkali si už bratři navzájem, o bojích věroučných ani nemluvě.

U Čechů jmíni byli horší Turkův, což ovšem dlužno bráti s měrou. Co se bojovnosti pérem týče, žádná strana v Čechách nebyla tak čilá jako jednota, což zajisté o velké křesťanské pokoře nesvědčí, uvážíme-li zvláště ton bratrských apologií, veskrz hrubý a pomluvačný. Později přiklonili se bratři k protestantismu německému. Tím bratři přestali čerpati z husitské, aspoň částečně české minulosti a přijímali ducha z Němec, který projevoval se brzy ve stupňované útočnosti, smělosti a to nejen proti katolíkům a kališníkům, ale proti české vlasti vůbec. Husa tu zastoupil nový reformator. Tím vnesen do reformace české, která, poněvadž z dálné Anglie vzala svůj vznik, nemohla míti cizáckého národního charakteru, moment nový, tím nebezpečnější, že Němci, od nichž vzešel, byli blízkými sousedy českých sekt, které s nimi trvaly v ustavičném duchovním i osobním styku. Tam dospělo Husovo vzepření se auktoritě církevní. Ještě měli bychom se tu zmíniti o tom, jaké následky měla jeho reformace, žádající naprosté chudoby kleru; ale o tom později.

Mnozí hájí Husa tím, že tvrdí, jako by Hus byl býval jen mravním horlivcem, který nechtěl rušiti základů víry křesťanské. Tvrdí tak, ač z jeho spisu zcela určité věroučné bludy jsou dokázány, a ač potírání jeho i sněmu, který vždy za nejvyšší stolicí pravomocnou byl uznáván, je zřejmý věroučný blud. Ale kdyby i z jeho učení nedaly se vytknouti zřejmé bludy, rozvrat náboženský, který jeho vystoupení mělo za následek, označuje jej jasně jako biudáře a původce bludů náboženských. A kdo jen poněkud nahlédl do náboženského smyslu pozdějších bojů, do hrozné krutosti sekt, do jich množství, do stále měněného učení, do fanatismu mravních oprav, s opravdivou nábožností a ctností nemajícího nic společného, do mravní zkázy a společenského nepořádku, ten musí uznati, že Hus nebyl ani mravním reformarorem. Snad chtěl jím býti, ale byl by jím byl jen tehdaž, kdyby byl setrval v poslušenství církevní. Tu by i přes některé své bludy byl osobností krásnou, snad tragickou, k níž pozdější bludy nebylo by lze navázati. Ale takto stalo se i jeho mravní horlení jen zhoubným příkladem k mravnímu fanatismu sekt, jež spíše zarputilostí nebo poblouzením dlužno nazvati nežli prvokřesťanskými tendencemi a evangelickou spravedlností, za něž často bývají vyhlášovány. Ani národního momentu nezachovalo hnutí Husem vyvolané, jak z článku „Vlasti“, na nějž jsme poukázali, vysvítá a jak se ještě ukáže v důsledcích, když Jednota zvrhla se v protestantism z Němec k nám zanesený. I moderní revolucionářství, jež se jménem Husovým bývá spojováno, ukazuje, že to nebylo zdravé hnutí ani náboženské ani mravní. Hus nic nereformoval, ale způsobil nejbroznější rozvrat. Církev zreformovala se mimo něj sama, jak už mnohokrát před ním. Historie tábority a kališníky mravně už odsoudila, ač i tu budoucnost mnoho ještě přinese na světlo a názory očistí. Zbývá ještě Jednota bratrská a domnělý bratrský humanism, jehož vlivy dnes někteří spisovatelé hledí odkrýti v každém křesťanu s trochu lidským srdcem, v každém odpadlém nebo vyloučeném knězi a p. Ale i Jednota už má své rány a vystřízlivění z horečky bratrské ukáže je všem. Co zbude pak z té husitské slavné historie? Už dnes zbývá z ní jen trochu theoretického humanismu, a to jen tím, že tisícové věci zakrývají se k vůli některým teoriím pláštěm přátelského zapomínání. Tak zbude jen ten fanatism, kterým napojen byl celý národ, jen ta surová sláva Žižkových vozů, dým z vypálených měst,

biblioték, památek stavitelských, tisíceré sekty, trochu poblouzení a zarputilosti jako domnělá mravní výše, z humanismu brutální apologie — pravé to vzory nekřesťanské lásky k přátelům a nepřátelům.

Jak je to dávno, kdy Táborité a po nich utrakvisté byli romantickými našimi modlami? A dnes? Pro toho, kdo sleduje historické badání, není více pochybnosti, že ani Jednota nebyla zbudována na skále. Husovi zůstane místo slavného jména historického jen jméno „pověstné“. Ve svých dítkách, v hnutí, jež vzbudil, vzrostl a ještě vyrostle mu historický mstitel, který učiní, že jeho jméno bude se stkvíti časem jen na štítech věčně se rodících a přerozmanitou časovou tvářnost majících nespokojencův a agitatorův. Dnes, jak známo, je heslem pokrokářství a socialismu.

—k.

Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897.

(Dokončení.)

Prvním z úkolů, jež plniti jest ženě mimo povinnosti její rodinné, jest úkol dobročinnosti a lásky k bližnímu. Na tomto poli také organizace žen nejdříve provedena. Otázkou touto zabývala se k odstavci IV. paní Kamila Hrušková. Podán přehled lidumilství českého (fondy Marie Riegrové Palacké a „Záštity“), načrtnuty zásady, dle nichž nutno se při dobročinnosti řídit. (Zajímavým bylo zvláště desatero přikázání lidumilství) Způsoby lidumilství jsou též různé, a v této příčině zavděčila se přednášející velmi přehledným diagramem v sále vyvěšeným. Přimlouvá se za ústřední spolek lidumilný. (Str. 39—43.) O lidumilných povinnostech žen zmiňovala se dále předsedkyně sjezdu. (Str. 7.) „Dobročinnost že je svatou povinností, jež měla by každé ženě ležeti na srdci, jedna největší a nejsvětější.“ I Danešová uznává důležitost dobročinnosti žen, „která přešla nyní z rukou mužů do rukou žen.“ (Str. 16.) Proto také klub žen českoslovanských, jenž založen býti má ku provádění úkolů na sjezdě vytknutých, vytknul sobě na předním místě účel humaní, hodlaje působiti pro různé ústavy lidumilné. (Str. 92.)

Poučný obraz velmi rozvětvené dobročinnosti polské podávala při diskusi ku konci sjezdu zahájené spisovatelka z Varšavy, Pelda-Smíšková; ve „zprávě“ uveden aspoň seznam ústavů. (Str. 98.)

Sem patří i II. oddíl přednášky Kamily Hruškové o ochraně nalezenců. Referentka zabývá se touto otázkou delší dobu, mnoho o ní přemýšlela, mnoho agitovala. Líčila celý život nalezenců, „těchto nejzuboženějších a nejopuštěnějších bytostí“, přimlouvala se zvláště za podání petice na zemský sněm ve prospěch jejich a vybízela k přímému účasti se na zachraňovací akci. Co uváděla o veliké úmrtnosti a bídných mzdách pěstounek, účinkovalo jako novinka (str. 44.). — Zmíniti se dlužno, že přednáška ta (str. 43—48) působila skutečně mocným dojmem na posluchače, tak že jedna z účastnic (prý Klenková z Vlastimilu) darovala k účelům těmto 1000 zl.

Jiným oborem činnosti, která nejbližší je přirozené povaze ženské, a v němž v poslední době jsou prý ženy na svém místě, jest vychovávání

a vyučování mládeže. O tom, že ženy tímto způsobem zdatně přispívají k rozvoji kulturnímu, zmiňovala se předsedkyně v zahajovací řeči (str. 6). Klub žen českoslovanských též účel kulturní si vytkl a uznáváže zásluby, součinnost a účastenství žen na tomto poli, bude pobádati ženy k úsilovné činnosti v tomto směru. (Str. 92.) Že ostatně české ženy otázkou touto čile a již dávno se zabývají, dokazuje veliké množství soukromých učilišť a ústavů, které ženy řídí a kde ženy vyučují; zřizovány byly již v letech šedesátých.

Častá činí se českým ženám výtky, že národ v nich málo má podpory, a že zvláště u srovnání se ženami cizích národů naše ženy jsou národně neuvědomělé. A zdá se také, že jednotlivé referentky, resp. celý sjezd byl si této výtky dobře vědom. Nejen že celý III. oddíl (s 6 řečnicemi) věnován byl upozorňování a kárání žen českých vzhledem k jejich povinnostem národním, skoro ve všech ostatních řečech poukazováno k této otázce. Zmíněný oddíl III. byl skutečně, jak všeobecně konstatováno bylo, „rázovitým číslem“ programu.

Nutnost zvýšiti uvědomění národní u žen a vyzvání, aby ženy, zvláště ženy lepších kruhů, více si všímaly české literatury (str. 29—34 a 35—38) jsou body pro nás charakteristickými. Ve stati první podána nejprve definice národního uvědomění, načež naznačováno, jakým způsobem k tomuto „ovšem ve své úplnosti ještě vzdálenému cíli možno se nám přiblížiti“ (str. 29), přičemž mnoho stížností proneseno na dosavav. školu, na německé pensionáty, na naši žurnalistiku, zapírání mateřského jazyka vůbec a navrhováno pěstování historie, pořádání přednášek (str. 30), ano i rozhovorů politických (str. 31.). „Chcete mít národně hrdé ženy? Ukažte nám předem hrdé, národně nezlomné a celé muže!“ (str. 34.). — Stat druhá, rázu více národopisného, obsahovala několik „makavých“ ukázek o stanovisku našich t. zv. „dobrých rodin“ (str. 36) k literatuře české. Referentka bývala dříve učitelkou a věříme, že mluvila plně pravdu. Ne lépe jest tomu vzhledem k českému umění a národní písni. „Kdyby ženy vždy byly si toho vědomy, že jimi hlavně přenášejí se schopnosti a vlastnosti intelektuelní, že, co přinesou v duchu svém a srdci, vstupující v sňatek, stane se darem a odkazem příští rodině, ba dědictvím celému rodu: ony by nebyly tak lehkomyslny v příčinách svého vzdělání a zušlechťování“ (str. 38).

O nedostatečnosti zájmu pro stav našeho národního hospodářství promluveno v odd. III. b), e). Jak prof. Kurz uváděl, prochází rukama žen našich 400 mill. zl. ročně. Zůstanou tyto milliony zase českým výrobcům a živnostníkům? Ale ani po stránce výrobní není lépe (str. 35.). Národohospodářskou neuvědomelostí zabýval se odd. III. e) (str. 49. a 50.) se stránky obchodní a odd. III. d) se stránky průmyslové (str. 38. a 39.). „Mužové naši za doby všeobecného pokroku potřebují žen silných, statečných, národně uvědomělých!“ (Strana 49.)

Národní uvědomění žen bylo obsáhlým polem, na němž téměř veškery řečnice sjezdu se sešly poukazující na účel sjezdu (str. 6), na dobu našeho probuzení (str. 40) a vůbec na nutnost uvědomění tohoto (str. 12 a n. a str. 21). Také budoucí klub žen českoslov. zvláště má hleděti k tomu, aby budil a uchovával národní uvědomění (str. 92). Bismark řekl kdysi o ženách německých: Jest již znamenitým účinkem vlivu vzdělanců, že naše paní jsou dnes již celkem pro národní náš vývoj získány!

Celý oddíl V. věnován byl povznesení mravnosti českých žen. Je to otázka nad jiné důležitá, s kterou se obvykle málo chodívá na veřejnost. V referátě svém (str. 62—70) pronesla Hoblová mnohou výčitku svým družkám. V rodinách našich nebývá vždy o mravní výchovu dívek (zase příštích zakladatelek rodin) řádně postaráno (str. 63), způsob dosavadní výchovy dívčí vůbec jest nedostatečný (str. 64), manželství proto ubývá (str. 66). a zakládají se manželství divoká (str. 68). A na tom všem je mezi jinými vinna naše literatura, denní listy ano i — národní divadlo (str. 69 a 70). Náprava je možná vzděláním, poučením. „Mravní opravdovost žen jest lepší zárukou trvání národa nežli moc; jen ona dovede udržeti národ i proti přesi-
sile a násilí, jen ona jest pevným základem pokroku a zdaru národních prací v budoucnosti“ (str. 63 a j.). Také připomenula Procházková ženám slova Lindnerova: Matka vkládá v útlém věku dítěti první základ k tomu, co jest ustanovením člověka a tudíž i posledním (!) účelem vší výchovy — k m r a v-
n í m u c h a r a k t e r u člověka (str. 16). Potěšitelnou v této otázce byla řeč k odst. VII. odd. f), v níž zástupkyně babiček porodních dožaduje se především zvýšení vědecké kvalifikace a povznesení stránky mravní. Dí mezi jiným: Ačkoli povolání (naše) je zdrojem živobytí, chceme přece, aby p o-
v z n e s e n o b y l o s v o j í m h u m a n n í m ú č e l e m nad pouhý zdroj vý-
dělku, neboť bez tohoto mravního základu nedovedly bychom udržeti svůj
stav na výši, důstojnosti ženy přiměřené (str. 85). Při též odst. odd. g) zmiňovala se referentka o mravnosti služek vytýkajíc jim návštěvy tančírů
a místností nedobré pověsti. Připomenula jim důležitost spolku „Záštitá“
a vybízela k opatrnosti naproti některým „chlebovárcům“, kteří osobují si
právo i na čest a dobré jméno dívky služebné (str. 87). I dělnice tovární
(VII. odd. h) mají dosti příčin v této příčině si postěžovati. Jsou to jinak
věci dosti známé. A přece zřídka pomocné se jí dostane ruky, která by ji
varovala, ochránila (str. 80).

Radikální stanovisko zaujal sjezd k řešení otázky ženské resp. emanci-
pační. Vizme z přednášky redaktorky Ter. Novákové, která klavně k tomuto
(VI.) odstavci mluvila, pak z doslovných ukázek, pokud a jak otázka tato
byla projednávána. Nadšenou apologií za úplně rovné právo ženy s mužem
ve všech oborech lidské činnosti a zvláště právo ženy k volbě povolání byla
přednáška právě zmíněné referentky. Na pomoc si zavolala zvláště J. S. Milla
a A. Bebel, mimo některé domácí autory. Dokazováno, že žena v duševním
a intelektuelním životě učinila značný pokrok, který se stále stupňuje a bo-
juje-li dosud proti nepochopení svých snah, přece nadejde doba, kdy dojití
musí rovného postavení s mužem. Rozdíl ve schopnosti a způsobnosti muže
a ženy, zejména k získávání si vyššího vzdělání, je prý, jak dokazuje, ne-
přehledná řada vynikajících žen, nesmyslem. Vše to dokazuje, že „duch nemá
pohlaví“ (str. 53). Theorie, dle níž považována jest žena jen a jen za bytost
pohlavní prý dle vůle Tvůrce a zákona přírodního. kulhá na obou nohách
(str. 53)!! Jakmile uznáváme ženu jako muže nejprve člověkem, vyplývá z toho,
že náleží jí nezkrácené všechna lidská práva — ač požadavek tento ještě
dnes leckomu bude se zdáti přemrštěným (str. 54). Věda, prostý rozum
i spravedlnost učí, že žena je úplně rovnocenná s mužem (str. 54). Fakt, že
jest dosti žen, které zabývají se nesnadnými obory vědy, jimž z tisíce mužů
věnuje se sotva jediný, jest tedy zajisté důkazem úplné rovnocennosti ducha

ženského i mužského (str. 55). To je několik doslovných výňatků z řeči, která otázkou touto po výtce se zabývala.

Ostatně i jiné referentky rady o tematě tomto se zmiňovaly. Tak v zahajovací řeči: Nynějšímu hnutí a rozvoji ženských snah, které kotví v dosažení práv ženy, jejího nadání a síly pracovní, nekladou se dnešního dne již nepřekonatelné překážky v cestu (str. 6). A dále: Neodbývejte žen pohrdlivým úsměškem, ukazující jim k povolání přirozenému, jehož skyt-nouti nemůžete (str. 7) atd. O otázce ženské vyslovila se i spisov. Hoblová při odst. V.: Ženy neprovdané až na řídké výjimky nemají ani zaměstnání ani výživy v rodinách, povinnost však mají pracovat a samy sobě chleba dobývají právě tak, jako každý jiný člen společnosti lidské (str. 64). Názor docela opačný hlásán ve stati „o volebním právu žen“ (odst. VI c): Přejí sobě, aby i dámy účastny byly duševní práce svého národa, nechci ovšem býti obhájcem emancipace dam, jak se jí u nás namnoze rozumí. Emancipace ženy nemá za úkol, aby vřadila ženu ve společnost na roveň s mužem (str. 71). Při odst. VI. d) shledáváme se zase s jinou definicí otázky ženské: Ženská otázka není jen otázkou výdělku, otázkou chleba, není jen otázkou žen neprovdaných, otázkou starých panen, ženská emanc. otázka je otázka lidského pokroku, kultur. pokroku celé poloviny lidstva (str. 59). Podobných se různících úsudků, co by vlastně ženská otázka býti měla, jest více.

To by byly hlavní otázky, jichž řešením se sjezd zabýval. Mezi otázkami těmito neuacházíme však momentu pro ženy naše nad jiné důležitého.

Jest to moment náboženský. Ačkoli hned v zahajovací řeči apostrofovány ženy vyzváním — modli se a pracuj, toto staré heslo buď i nyní ženám vůdčí hvězdou (str. 7.) — ačkoli v odst. II. b) uvedeno — na prvním místě dím, že manželka má býti zbožná — přece nebylo na sjezdě souborného referátu o otázce této a pouze jaksi v závorce důležitost náboženství a zbožnosti ženám na paměť uvedena. Tak na str. 24. zásadami zbožnosti zmohutní útlé símě lásky k Bohu v dětské srdce vstípené ve zralejším věku v mohutný strom. Účinky a výsledky bezbožství uvedeny na str. 68. Děti svoje věsti chtějí k Bohu maloživnostnice (str. 82), služebné dívky zase dožadují se dopolední prázdně k návštěvě chrámu Páně (str. 86), uznávající dobro, jež křesťanská láska již na světě způsobila (str. 87). Leč, jak řečeno, všechno tohle je málo. Nevím, jak bychom mlčení sjezdu v této otázce omluvili a nemůžeme se skoro ubrániti domněnce, že snad úmyslně thema toto opomenuto. „Náboženství jest věci soukromou,“ říkají strany t. zv. svobodomyšlné těm, kteří náboženství považují za základ mravního charakteru. Faktum je, že sjezd, nechť je patrně někde příliš naraziti, o náboženství jaksi oficiálně pomlčel, ba mlčení úmyslné si ukládal. Zástupkyně učitelek aspoň schválně barvy nepřiznala (str. 76).

O průběhu jednotlivých referátů se zmiňovati, nebylo naší úlohou. Ostatně, pokud by zde podány býti mohly, byly svého času již ve všech denních listech.

Že došel sjezd hojně kritiky, rozumí se samo sebou. Kritisovali všechny strany, všechny směry a přirozeno, že se náhledy jejich velice rozchazely. Co se zdálo jednomu zvláště důležité, bylo druhému přímo hloupostí a zase naopak.

Tak hned ten titul „dámy“ nebo docela i „spanilomyslné dámy“, jímž prý se referentky a účastnice sjezdu vzájemně oslovovaly. Ženy české a užívají prý titulu tak nedemokratického a nečeského! Že však přece vzdor tomuto titulu všechny ženy cítily se na sjezdu družkami socialně sobě rovnými, pozorovati mohl každý při řeči zástupkyně maloživnostnic, když tato uváděla, že považuje se za rovnocennou se ženami jiných společenských stavů (str. 82). Všechny přítomné ženy přisvědčovaly. Dále vytýkáno, že prý se referáty pouze četly! Můj Bože, což pak nebyl dotyčný karatel na sjezdě mužů, aby se poučil, jak tam se „řeční“? Anebo naši poslanci ve sněmovnách!

Podobně neoprávněna je po našem soudu výtku sjezdu činěná, že sjezd na žádou z nynějších stran zřejmě se nepřiklonil. Nemohl, nesměl! Chtěl-li býti sjezd věrným reprezentantem celého národa po stránce ženské a zástupcem všech stavů a tříd, pak měl hovořiti sice o všech otázkách důležitých (viz zmíněnou výtku o náboženství), ale měl o nich pojednávat také skutečně akademicky. Byla-li by strana jediná ku př. svobodomyslná strana nebo některá strana pokroková s to, aby byla ženám spasitelem, nechceme rozhodovati. Jedna z posledně uvedených stran aspoň stále přichází „na námluvy“ a vychvaluje se a slibuje, co ještě vše pro ženy české podnikne. A jak je tomu v životě, tak i zde. Pomluvami doufá záletník, že se nejspíše zavděčí. „Která česká žena může ještě nacházeti v klerikalismu zalíbení, nemůže mítí za mák hrdosti v těle!“

Že všechny referáty nestály na výši takové, aby ženy vážné reprezentovati mohly, nemůže nikdo se diviti. Nestejnost ta zvláště zřejmou byla v řečech jednotlivých zástupkyň různých stavů ku konci sjezdu pronesených, které souměrným upravením ku př. stesků, příčin a prostředků snad by byly méně získaly pestrosti, tím více však na přehlednosti a zajímavosti. Co se jednotlivých otázek týče, tu se nám zdá, že ku př. otázka národnostní až příliš byla projednávána. Česká žena přece nemůže býti jinou než českou; je tedy dosud třeba ženám tuto samozřejmou a základní pravdu výchovy stále a stále připomínati?

O vlastní otázce ženské jsou ovšem názory různých stran nestejný. Nepopíratelným je, že by ženské otázky, aspoň jak se jí po většině rozumí, nebylo, kdyby žena čím dále tím více nebyla vyháněna odtud, kam — a v tom panuje vzdor všem diskusím a sporům zvláštní stejnomyslnost — přece jenom vlastně patří. Žena, ať již svobodná nebo vdaná, která má tak zvané samostatné postavení, stěžuje muži boj o život, stlačuje mzdu. Místo jedné bídné existence jsou zde dvě bídnější, slabší, politování hodnější. My o rovnocennosti a snad i způsobilosti obou pohlaví nepochybujeme. Také nezamítáme snahy žen po vzdělání. Nutnost jeho u veliké většiny žen cítí všichni muži nejlépe a docela dobře bylo na ni několikrát a s důrazem na sjezdě poukazováno. Ale vzdělání dožadovati se má žena za tím účelem, aby mohla býti podporou muži a strážkyní řádného rodinného života. Netřeba stále jen zapomínati, že úloha ženy jako manželky a matky je tak veliká a vznešená, že se úplně vyrovná jakémukoli povolání mužů. —

Sjezd se skončil a dodatečná schůze výkonného výboru, na niž projednán program příští činnosti žen, minula. Učiněn první krok k povšechné organizaci činnosti žen, k němuž každý příští socialní a kulturní historik vrátiti se musí. Zdali též všechny ty krásné myšlenky, jichž na sjezdě mnoho proneseno bylo, se uskuteční, ukáže buď ku cti nebo hanbě žen budoucnost. —jt.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Filosofie křesťanské doba první čili patristická: od počátku křesťanství až po Karla Velikého. *)

V této době jevil se filosofický směr nepravdivý, jenž odporuje netoliko víře křesťanské, ale i zdravému rozumu lidskému, pomineme-li mlčením pohanický novoplatonismus, jenž trval v prvních dobách křesťanských, v gnosticismu, manichaeismu, monarchianismu, arianismu a apollinarismu.

Proti filosofům pohanským a polopohanským, proti kacířům, filosofii polopohanickou pěstujícím, bojovati bylo filosofům a spolu theologům právě křesťanským, aby uhájili učení křesťanského. Obrana jejich způsobila, že ho nejen uhájili, ale také do něho hlouběji vnikali a je vyvíjeli, věrou právě křesťanskou vedeni jsouce, jakož i ve filosofii pokračovali a se vzdělávali. Je tedy filosofie pravá mnohým díkem zavázána zastancům učení křesťanského, kteří nemohli nefilosofovati, kteří s pravou a pravdivou věrou a učeností theologickou spojovali vzdělanost filosofickou. A zajisté k velikému prospěchu slouží filosofii důkladná známost theologie právě křesťanské, Církvi Kristovou střežené, jejížto pravdy nadpřirozené spočívají na pravdách přirozených; filosofie, od této theologie odtržená, klesá do bludů; záhubu však si strojí filosofie, staví-li se nepřátelsky proti theologii katolické. Ač tedy filosofie souvisí s theologií katolickou, přece jest možno a záhodno o filosofii pojednávat i o sobě, což se od nějaké doby stává.

Tato doba, podle církevních Otců, obhajců, patristickou zvaná, dělí se na tři části, a sice na dobu, kdy se filosofie patristická vyvíjela, až po sněm nicejský, na dobu 4. a 5. století, kdy kvetla, a na dobu až po Karla Velikého výlučně, kdy pro bouře a nepokoje klesala.

Filosofie křesťanská patristická počíná v 2. století apologety křesťanskými, kteří následující po apoštolských Otcích, prvních spisovatelích křesťanských neinspirovaných, také filosofii proti pohanům, židům a kacířům bojovali. V 3. století přistupují k apologetické činnosti spisovatelů křesťanských první začátky křesťanské spekulace samostatné, ku které mocně přispívá filosofie. K oněm a těmto spisovatelům náležejí Justinus Martyr, Tatianus, Athenagoras, Theophilus, Irenaeus, Hippolytus.

V 2. polovici 2. století byla založena v Alexandrii škola katechetická, později v Caesareji a Antiochii; v nich pěstovala se filosofie a theologie, a sice filosofie jako úvod ku theologii, která se zkoumala v mezích víry vědecky a spekulativně jako pravá gnosis (moudrost). Vyskytovaly se někdy v těchto školách také omyly filosofické, jež vedly ke sporům a ke tříbení mysli; upřímná snaha domáhala se pravdy a přemáhala bludy, majíc učení křesťanské bezpečným vodítkem a zavrhuje pýchu a sobectví. Mezi učenci těchto škol vynikají Klement Alexandrinský a Origenes.

*) Viz můj článek: Dějiny křesťanské filosofie patristické v Časopise katolického duchovenstva r. 1895. III. IV. V.

Ve třetím století přidružili se důstojně k řeckým spisovatelům křesťanským spisovatelé latinští, kteří nepřáli filosofii novoplatonské tak, jako řečtí. Také oni vedli si apologeticky a spekulativně. Mezi nimi prosluli Tertullianus, Minutius Felix, Arnobius, Lactantius.

Jestliže ten neb onen učenec křesťanský, buď řecký nebo latinský, v oboru buď theologickém nebo filosofickém pobloudil, nezakořenil se jeho blud v Církvi Kristově, ale byl brzy shledán a zavržen. Tak stojí Církev nad jednotlivci a bdí nad pravdou jak přirozenou, tak nadpřirozenou.

Druhou dobu filosofie patristické lze takto označiti: Když na počátku 4. století duch křesťanský zvítězil nad hrubým násilím pohanův a nepravda jejich ustoupila před pravdou křesťanskou, počal se život Církve Kristovy vyvíjeti volně jak v oborech výkonných, tak i v oboru vědeckém. Avšak nepřátelství pohanů nabrazeno bylo nepřátelstvím, kterým kacíři od 4. století mnohem více útočili na Církev Kristovu, pýchou a sobectvím vedeni jsouce. Než odpor tento sloužil k většímu rozvoji víry a k důkladnějšímu filosofickému zkoumání otázek, jež se týkají noetiky, ontologie, theologie přirozené, psychologie, kosmologie a etiky. Mezi řeckými Otci církevními vynikají Athanáš Veliký, Basil Veliký, Řehoř Nazianský, Řehoř Nyssenský; mezi latinskými Hilarius, Ambrož, Jeronym, Augustin.

Třetí dobu filosofie patristické lze označiti takto: Když nevzdělaní národové plným proudem hrnuli se do říše římské, aby na její troskách postavili nové říše a posavadní poměry společenské, státní a kulturní přetvořili, přestala filosofie křesťanská v druhé polovici pátého století dále se vyvíjeti; proto mužům, kteří byli duchem křesťanským provanuti a vzdělanosti filosofické byli milovní, záleželo na tom, aby vše, co bylo v staré době pohanské vědou a uměním utvořeno a co výtečného zůstavili církevní spisovatelé a učitelé, sbírali, před ztrátou zachránili, svým majetkem učinili a s jinými se o to sdíleli, aby na tom základě, až by nastaly časy pokojnější, dále se vyvíjeti mohla vzdělanost křesťanská. V té příčině nelze klášterům odepřít zasluh. Mezi muži, kteří bouřemi nedali se odvrátiti od snah filosofických, jmenovati sluší na východě Aeneáš z Gazy, Zachariáš Mitylenského, Dionysia Areopagitu, sv. Jana Damascenského; na západě Claudiana Mamerta, Boethia, Cassiodora, sv. Řehoře Velikého, sv. Isidora Sevilského, Bedu Ctihodného.

Z filosofii nepravdivých budiž zde pojednán manicheismus, z filosofů křesťanských seznáme blíže sv. Augustina. Tak vynikne protiva mezi filosofii pohansko-kacířskou nepravdivou a křesťanskou pravdivou. Tak poznáme, jakou filosofii opustil sv. Augustin, jenž před svým obrácením náležel k manichejcům, a jakou našel v křesťanství. Zároveň poznáme největšího filosofa doby křesťanské patristické, jenž jest jedním z hlavních sloupů, na kterých spočívá filosofie křesťanská.

Manichaeismus

Dualismus kacířských gnostiků, názory křesťanské s pohanskými mísících, bujně fantasií uzdy pouštějících, dospěl svého vrcholu ve třetím a čtvrtém století v manicheismu čili pohanském parsismu, do křesťanských forem vtěsnaném. S gnosticismem má manicheismus společnou obrazivost, nevědeckost, nepřátelství k učení Církve Kristovy a učení esoterické, které prý Kristus apoštolům zjevil, čisté, tajemné, pravdivé, gnostikům zůstavené, kdežto prý

učení Církve jest exoterické, ve kterém prý se Kristus přispůsobil náhledům lidu, tedy bludné, nedokonalé. Hlavním rysem manicheismu jest boj dvou věčných prvotí ethicky sobě protivných, prvoti dobré a zlé, boha světla s nescíslnými duchy světla a ducha temnosti s podobnými duchy. Bůh světla aby se uhájil před duchem temnosti a v boji měl pomocníka, stvořil pračlověka, jenž jest zřídlem všeho života. Pračlověk ten bojuje s duchem temnosti, pozbyl mnoho světla; i poslal bůh světla ducha živého, jenž části světla, od pračlověka ztracené, s hmotou smísil a svět učinil. Duch lidský pochází z říše světla, tělo jest dílem knížete temnosti. Aby člověk byl spasen, přišel Kristus, syn pračlověka, maje tělo zdánlivé, a učil, jak by člověk přemáhaje žádosti duši svou očišťoval; očista tato zdaří se úplně teprve smrtí, a sice když duše prošla několika těly. Starý Zákon jest dílem zlého ducha, Nový z velké části také. Manicheovci se dělili na dokonalé a ty, kteří dlouho po stupních k dokonalosti se připravovali, aby jim svěřena byla tajemná služba boží. Jejich krutá mravověda vedla k nemravnosti.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Německá obstrukce. Povodeň. Protest proti pronásledování Čechů. Čeští muzikanti*)

Divné řádění Němců v Čechách po všecken čas trvalo. Nejen odvážání byli od řetězů nejhrubší hafaní, aby štekotem naplnili celou vesnici, ale k nim přidalo se téměř vše, co má nějaký hlas, i mužové vážní, byť drželi se více zpátky. Jedině katolíci a konservativci němečtí u nás a katolíci v Německu uznali neohroženě naše právo, uznali, že nařízenými jazykovými nikdo není z Němců zkrácen. Strana antisemitská i s Luegrem a knězem Scheichrem je v táboře obstrukčníků. Je vidět z toho, že pouhý antisemitism, vystavující na venek plášť křesťanství, ovšem nikoliv jako víry a zušlechťujícího prostředku mravního ale pouze jako slučujícího a organizujícího prostředku proti židovství, nestačí daleko, aby učil z mužů křesťany, charakteru a spravedlivé občany. Tato zkušenost jest dost nepřijemna. Křesť socialové měli před konservativci naše sympatie. Zdáli se nám zdravou lidovou stranou, plnou bujarého života, naději na zreorganizaci křesťanského živlu v demokratičtějším duchu moderním, kdežto konservativci přiváděli nás netrpělivé syny modernosti svou věčnou chladností, svým zvolným klidem a svou tuhou zásadností do rozčilení, zdáli se nám býti repraesentanty aristokratismu rodu, stáří a vzdělání, na něžž moderní

člověk, jak známo, ohrnuje opovržlivě svůj sebevědomý nos. Nyní přichází vystřízlivění. Jedině katolíci a konservativci němečtí ukázali se charakteru a křesťany. Všichni ostatní postavili se na půdu pohanského nacionalismu. Liberální a nacionální Němci stojí na stanovisku: my jsme páni, národ, vzdělanost, peníze, vy Čechové jste zběh. Pro Němce je Čech v uzavřeném území urážkou, rozčilením, pohanou. Pohané stanovisko Římanů bylo druhdy ušlechtlejší. Řádění dostoupilo takové výše, že nabylo charakteru brutálního pronásledování. Násilným vypuzováním Čechů z uzavřeného území má tomuto býti dán zevnějšek skutečně německý. Ale ne tyto násilnosti jsou tím ponižujícím momentem, vždyť vašeň zmůže někdy i vzdělance, ale ono národnostní stanovisko jest jejich největší ostudou. Podobné zásady jsou skvrnou vzdělanosti, jsou mravní a osvětovou nízkostí, jsou materialismem nejnedůstojnějším člověka. Je vidět na těchto zjevech, jak kvalita moderního vzdělání poklesla. — Úpěnlivé volání pronásledovaných Čechů — byl i příklad vraždy — vyháněných z bytů, pronásledovaných na ulici, tupených ve shromáždění, bojkotovaných v chrámech změnilo se v jediný okamžik. Snad zrevolucionování moderního ducha, které jde po celém světě, uchvátilo i končiny nadzemské. Nebylo by ostatně při našich stále častějších výpravách do

vzduchových sfér nic divného. Nebo sám Bůh zasáhl proti zpupnosti svých dětí? Je zajímavé, že přecetné i nekatolické časopisy nebyly s to, aby nedotkly se uvedeného názoru. Tlačil se patrně všem do péra. A věru, že úpěnlivé volání Čechů dostalo přes noc německý hlas. Spousty vod učinily ze zpupných utiskovatelů o pomoc volající ubožáky a z pronásledovaných nejednou rekogné ochránce. Také volání po smíru jakoby bylo s nebe na zem napršelo — kde z kterých novin slušných zaznívalo na vše strany; i ono jakoby bylo maně vtlačeno pisatelům do péra. Tato povodeň je skutečně protestem proti rozkáceným živlům na dně lidských bestii držimajícím. Člověk by tu skoro citoval kus Schillerovy písně o zvonu. Samo nebe přišlo na pomoc Čechům. My chovali jsme se jak známo, skoro jako bez života, zmalátněle, chabě; aspoň mnohým se tak zdálo. Ti přáli si politiku odvety, oko za oko, zub za zub. Byla-li to zmalátnělost, byla by jen důkazem, že jsme tak daleko postoupili v egoismu a materialismu, že čerta se staráme o to, co se zrovna netýče naší kůže. Ať se menšiny brání samy. Ale my nejsme toho náhledu. Chladnokrevnost a klid proti rozkáceným živlům brutálních vášní jsou nejlepší zbraní a odvetou. Ostatně podán protest, který ostrostí slov je velmi břitký, skoro upřílišněný. Uveřejňujeme ho do slova. Vede nás pohnutka ani ne tak národnostní, ale kulturní. Protest vychází z výkonného výboru národní strany svobodomyšlné a charakterisuje činnost liberálních Němců po stránce kulturní. Právě k vůli kulturní této stránce, v níž liberalismus od liberálů dochází nejpěknějšího odsouzení, jej uvádíme. Dle něho liberalismus je skvrnou humanity, vede k vášnivosti vzdělaného národa nedůstojné, k vlastizradě, neuvěřitelnému štvání a j. Tuto kulturní stránku protestu doporučujeme všele meditacím svých čtenářů. Ač souhlasíme ovšem s protestem, byl by důstojnější a klidnější ton nám býval milější. Protest zní:

Boj zahájený Němci proti jazykovým nařízením, vydaným pro království české a pro markrabství moravské, není více bojem opoziční strany německé proti opatřením vládním, nýbrž stává se již nepopíratelným útokem na státoprávní

jednotu království českého, na zákony uznanou rovnost českého jazyka s německým v zemích koruny české, anozvrhl se ve svých důslednostech na neslýchané porušování nejpřirozenějších práv každého člověka, na zachování své národnosti a užívání svého mateřského jazyka i v životě soukromém.

S prudkostí nevidanou a s vášnivostí, národa vzdělaného nedůstojnou, sahá se na četných místech vlasti naší na čest, existenci a osobní svobodu jednotlivců, kteří věrni jsou svému českému původu a jimž osud určil míti své bydliště v obcích většinou německých.

Jest to pravou skvrnou humanity, že ve středu Evropy, v zemích kulturně tak vyvinutých, jako jsou země české, jest možno a připouští se, aby národnost a jazyk většiny v zemi se tupil. Čechové z úřadů služeb a bytí se vypovídali, pro českou mluvu a smýšlení veřejně byli tupeni, trýzněni, ano i zatýkáni a vězněni, aby jim bráněno bylo v chrámech česky se modlit, česky památku svých mrtvých uctít a aby Čechové, shromáždění v soukromé zábavě, násilím byli ohrožováni.

Jest přímo neuvěřitelné, že jest možno, aby ve státě právním, v němž jsou platnými svobodomyšlné zákony státní, před tváří orgánů vládních, systematicky a otevřeně pracovalo se k tomu, aby příslušníci země, členové historického národa českého, z části království českého byli vyštěňováni a vytisknuti.

Podivením naplniti musí každého, že orgánové veřejní, povolání k ochraně svobod občanských, buď nedovedou anebo ani nechtějí učiniti přítrž útokům těm proti národu českému ku kterým svolává se i pomoc mimo hranice říše, že nedovedou zadržeti vlastizrádné konání, které v samém zárodku ničí každou možnost smírného spoluzití a dohody obou národů, od nás vždy toužených.

Nelze se tudíž diviti, že rozčilení, které následkem toho zmocnilo se národa českého, není možno více zadržeti.

Poslancové národa českého doufajíce, že tu jde jen o výbuchy momentární vášně, rozpakovali se učiniti kroky, které by mohly vésti k tomu, aby myšlénka odvety v národě českém nabyla vrchu. Avšak další mlčení mohlo by vy-

kládáno býti za slabost, kdežto troufalost odpůrců našich by jen vzrůstala.

Ve chvíli tak vážné a pro mír v zemi rozhodné vidíme se nuceni prohlásiti, že trvající na jednotě této země a rovném právu obou národů, jsme odhodláni všemi prostředky obhájit čest a dobré jméno naší vlasti, čest a občanská práva příslušníků českého národa a jazyka jeho ve všech zemích koruny české, bez jakékoli výminky a výhrady, proti nesvědomitým štvárcům, namnoze mimo hranice země působícím.

Protestujeme co nejdůrazněji proti tímto brutálnostem na národních našich menšinách páchaným, veřejně káráme, že orgánové povolání k ochraně občanské k této agitaci proti národu českému a jeho jazyku chovají se passivně a tím ji podporují a vyzýváme co nejdůrazněji vládu, aby zjednaříc právu i zákonům platnost, učinila takto přitřž stavu, který národ náš ponižuje a jméno české potupuje a k jehož odstranění odhodláni jsme užiti prostředků nejkrajnějších, kdyby vláda nekonala to, co jest její povinností a co zajisté by se bylo dávno již stalo, kdyby jen část příkoří těch způsobena byla příslušníkům národa německého.

V Praze, dne 29. července 1897.

Výkonný výbor

národní strany svobodomyšlné.

V poslední době dotknuto se ve veřejnosti otázky českých harmonikářů a harfenistek v cizině ostudu tropících.

Dne 21. a 22. června vypravila moskevská policie 300 malých českých muzikantů za hranice. Nesvírá se vám srdce bolem a nerozčilujete se vztekem? A tito muzikanté nejsou z ubohých a chudých krajin jižních, ale z Polabí a Pojizeří, z nejprobudilejších končin, ovšem silně pokrokářských, židovských, protestantských a husitských. Z těchto muzikantů málo který byl nad 20 let. Hoši a děvčata šli seřadění postrkem, hoši s houslemi nebo s harmonikami, dívky s harfami, dvě oddělení, každé o 150 dětech. Potupný postrk je nezahanboval. Bože můj, hanba, stud — —? Jak hrozné! Jestliže až tam končí pionérství svobody a liberálnosti? Kdybychom mimo pro divadla, slavnosti a osobní, protiklerikální a národnostní boje měli také živý smysl pro vyšší kulturní zájmy, této hanby by se če-

skému jménu po celém světě diti nesmělo. Je patrné, že zde musí býti při těchto výpravách tajní pořadatelé, agitátoři, celá společnost hanebníků podobná té, jež obstarává prodej divek. A jsou při tom patrně i lidé vlivuplní. Uvážíme-li, jaký duch musí panovati v krajinách, kde přes hrozné následky, veřejná varování, zakročování orgánů stále nalézají se sta rodin prodávající dívky své hanbě a otupělosti, jež pak ovšem vrací se domů, mráz jde nám po těle. Celé rodiny, celé vesnice, celé kraje provanuty tímto nízkým materialismem, který za kus bídného chleba nejvyšší statky ducha a těla svých dítek prodává, toť hrozné. Kde je vliv našich škol? Chrámy jsou, jak známo, poloprázdny, neboť tu není nucené návštěvy. Ó, i na nás musí přijíti ještě mnohá hrozná povodeň na statky i na ducha.

Zprávy národohospodářské. —

(Naučení z hospodářské pohromy letošní. — Vzestupný kurs obilních trhů. — Kurs mistrovský pro truhláře).

Kdo pročítá podrobné zprávy ze všech míst vodní pohromou stížených, nevěří ani svým zrakům, že by všechna ta zkáza mohla býti dilem několika dnů. Do poslední chvíle těšilo se rolnictvo u nás že snad vyššími cenami, které docela výjimečně letos po žních nejen neklesly, nýbrž naopak stouply, uhradí to, co na množství a špatnější úrodě by se nedostávalo. Je tomu zvláště u pšenice a u plodiny, která ponejvíce u nás je vývozní, u ječmene. Nyní je ovšem i u nás jinak. Jaké následky celá ta pohroma mítí bude, nelze ani říci, ponevadž namnoze není možno je dosud ani přehlédnouti. Všude v Pojizeří a Podkrkonoší i na jihu udávány škody do sta tisíců. V samotném Trutnově prý škody více než celý million zlatých. Pak není ovšem divu, že je nářek všeobecný a že se obracejí zraky všech předně ku státu a podporám veřejným. To je tak cesta obyčejná, naše celé hospodářství charakterisující. Žádáme za slevu event. odepsání daní a za přímou peněžitou podporu státu a země. A není známo, jak stát podporuje? Uvedeny byly případy, že živelní škody celého okresu částkou 300.000 zl. vzniklé nahrazeny 3000 zl. ano i méně. A pak, jak dlouho to trvalo a mnoho-li teprve

přišlo na jednotlivce? Pochybujeme, že se poměr v této příčině změní berní reformou na přesrok, vzdor tomu, že v zákoně o přímých daních osobních v čl. VI. až X. důkladně je vypočítáno, pokud přebytků těchto daní použito bude na slevu daně pozemkové a domovní. A přece tato podpora je do jisté míry nutným zlem, zaviněným nedostatkem podpory k docílení řádného hospodářství vodního. Pravíme ovšem: do jisté míry. Ohtívali bychom ostatně staré nářky na nedostatečnost ochrany břehů řek, hrzení bystrin, zřizování odtoků a nádrží a vůbec zařízení ochranných, což vše vyžaduje pak tím větší obnosů ke zmírnění škod již nastalých, která ke všemu snad co nejdříve opakovati se mohou. Ovšem se zase v této příčině svaluje vina na liknavost státu a pak — zemědělské rady (technické kanceláře). Z chyby, neštěstí se člověk nejvíce učí. Jsme zvědaví, jakého plodného poučení a jakých podnětů odnese si veřejnost naše z pohromy nynější. Máme na přesrok výstavu české práce technické a doufáme, že se zájem pro práce sem spadající zajisté zvýší.

Učiněna zmínka o stoupajících cenách obilnin. Je to také jeden z účinků letošního pro zemědělce nepříznivého roku. Ceny stoupají zvláště znatelně u pšenice. Neúroda v zemích podunajsko-balkánských, zmenšená produkce ve Francii a Rusku a zvláště slabý výťažek pšenice lehké malozrnné v Uhrách zvedá kurs pšenice citelně již od 1. července. Tak stouply již do 1. srpna ceny její na trhu vídeňském o celé 2 zl. 37 kr. a v Praze o 2 zl. 25 kr. čili naproti loňsku o 3 zl. 55 kr. Ostatně my spotřebitelé cítíme již toto zvýšení, a bohužel cítiti budeme ještě více, až zásoby levnějšími koupěmi získané vyčerpány budou, nejlépe na mouce. Jak se píše zvýšily již uherské i české mlýny svoje výrobky a nezbude i našim obchodníkům nic jiného než také přirazit. Bohužel, že celé toto zvýšo-

vání kursů neomezuje se jen u pšenici. I ceny žita a ovsu stoupily na př. na trhu vídeňském od 1. července do 1. srpna o 1 zl. 77 kr. resp. 51 kr., na pražském o 1 zl. 10 kr. resp. asi o 20 kr. Mimo to je sotva naděje, že stoupání kursů se zastaví. Je tedy obilní bursa resp. terminové obchody na ní předním škůdcem a zhubcem stavu rolnického, jásaři mohou židovští bursiáni, strouhající škodolibě mrkvičku rolníkům, kteří letos sotva pro sebe budou mít dosti, neřku-li, aby prodávali.

Pokládáme za svoji povinnost, upozorniti na tomto místě naše živnostníky na instituci nad jiné důležitou a prospěšnou. Jsou to mistrovské kursy. Živnostnictvo resp. maloživnostnictvo nářiká stále do špatného odbytu málo práce a — nedostatku. Podpora peněžní je pomocným prostředkem málo doporučení hodným, ba, jedná-li se o celý stav, často i škodlivým. Lepší medicínou má býti vzdělání a to předně vzdělání odborné. Za tou příčinou zařídilo ministerstvo obchodu již v r. 1895 při c. k. technologickém museu ve Vídni kursy mistrovské pro různá řemesla. Pokud víme, konány byly dosud kursy pro obuvníky a stavební truhláře. Nyní chystá se podobný kurs i pro mužské krejčí. Odbýván bude ve Vídni a potrvá šest neděl počínaje 15. srpnem t. r. Přijímání budou mistři i pomocníci od 24 - 45 let. Těm, kdož jsou nemajetní, poskytnuto bude cestovné a mimo to stipendium 70 - 90 zl. Bližších zpráv dověděti se možno u obch. a živn. komory v Praze. Návštěvu kursů těchto není ani možno dosti doporučiti. Zde koná stát dílo skutečně chvály hodné, a záleží jen na živnostnících samých, aby pomocné ruky této se uchopili. Poslanec Krejčík na zahájeném právě (25. července t. r.) kursu obuvnickém v Praze řekl: Jest již na čase, aby se v Čechách přikročilo k opravdové práci, velké i drobné, má-li se menší živnostnictvo zachovati!

Obsah „Obrany“ :

Husova reforma. — k. — Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze. (Dokoučení.) — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) Časové zprávy. — Literární příloha: Divadelní listy. Fr. Žák. Sedmero hlavních hříchů (Studie bojův a vítězství Církve.) Napsal Leon Gautier, přeložil Vojtěch Kameš. (Pokrač.) — Sborné a mužné za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokr.) — Různé zprávy.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pšstrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Čechové, katolíci!

Jak známo, pořádán bude ve dnech 22., 23. a 24. srpna v Hradci Králové

sjezd katolíků diecése Královéhradecké,

na němž projednávány budou otázky nejen časové, ale i nad míru důležité.

Již z té příčiny nemůže významný a bratry našimi pečlivě chystaný sjezd tento zůstat bez povšimnutí též i od nás českých katolíků v arcidiecési pražské, ježto my všichni v tomto staroslavném království hlásíme se pod jeden prapor — korouhev svatováclavskou. Na této stkví se znamení kříže a proto ona jest a zůstane nám všem na věčné časy symbolem společných snah našich i lásky, a to nejen k drahému národu, milované vlasti, ale i k svaté Církvi a víře Kristově.

A proto, bratři, jestli vnější tato jednota našich myšlének a tužeb nás pojí, osvědčme tuto jednotu i zevně horlivým a četným účastenstvím na sjezdě královéhradeckém, jemuž Bůh dej zdar a požehnání, jak si toho vroucně přejeme!

Kdo jsi Čech a katolík upřímný, pracuj o to, aby diecesální sjezd tento hojně byl obslán od všech vrstev českého lidu arcidiecése naší a byl tak důstojným předchůdcem onoho velikého sjezdu katolíků z celého českého národa, na němž, Bůh dá, brzy se shledáme v královské naší Praze.

Jeden-li jest cíl náš, budiž i jedna snaha naše! Proto, kdo můžeš se účastniti, neváhej! Zvláště však v památných dnech srpnových budiž společným heslem naším:

Vzhůru do Hradce Králové!

V PRAZE, na den sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje, roku 1897.

Komité arcidiecése pražské pro obslání katolického sjezdu v Hradci Králové.

Nové přímé daně v Rakousku.

Zákonem ze dne 25. října 1896 ř. z. č. 220 zrušeny jsou od 1. ledna 1898 dosavadní daně z výdělku a příjmu a na jejich místo vstoupí nové daně přímé, s nimiž poplatnictvo naše ve vlastním prospěchu co nejdříve a nejlépe se musí obeznámiti.

Dosavadní daně přímé u nás jsou: Daň pozemková (gruntovní), která činí asi pětinu čistého katastrálního výnosu půdy, se skutečným výnosem půdy ovšem daleko se nesrovnávajícího; daň domovní a sice buď činžovní (z přiznané hrubé činže) anebo třídní (v menších místech dle počtu obydlených místností); daň výdělková, placená z podniků živnostenských a pod., a konečně daň z příjmu.

Všechny tyto daně dávno již přímo volaly po nápravě. Daň pozemková spočívá dosud na základech, císařem Josefem II. položených, daň výdělková má původ v patentech z r. 1812 a 1821; daň důchodová zavedena r. 1849 „prozatímně“ na dobu nejvyšší tísně finanční, ale ve skutečnosti zůstala bez opravy až podnes a byla jen mechanicky o 70—100% zvyšována.

Daň pozemková opravuje se slevami s kontingentu, jejíž dle zákona ročně vynéstí má činžovní daň domovní zmírněna aspoň tím, že ve větších městech bývají nové domy na řadu let od ní osvobozeny a podrobeny toliko pěti-procentní dani z čistého příjmu (z nájemného po odražení nákladů vydržovacích a úroků). Jinak daně tyto novou reformou nebyly dotčeny.

Reforma týká se pouze dosavadní daně výdělkové a příjmové. Doposud vyměřována byla daň výdělková pevnými obnosy od 2·10 zl. dle určité stupnice (3·15 zl., 5·25 zl., 8·40 zl., 15·75 zl., 26·25 zl. atd.) až do nejvyšší číslíce 1575 zl. na základě přihlášky, zkoušené úřadem po vyslyšení obce nebo zvláštních důvěrníků; zřejmo, že maximální sazba této daně (1575 zl.) byla pro novodobé velkopodniky (továrny, železnice, banky, pojišťovny atd.) až směšně nepatrná, kdežto pro leckterého obuvníka, hokynáře, kramáře byly i nejnížší sazby příliš vysoké. Jakousi nápravu měla přinéstí daň z příjmu: Každý podnikatel musil přiznati čistý výnos své živnosti a na základě tohoto přiznání, které úřad po vyslyšení důvěrníků zvlášť ještě upraví, byla poplatníku vyměřena daň s pěti-procentním obnosem z tříletého průměrného čistého příjmu, k čemuž ovšem přistoupilo zmíněné již zvýšení o 70—100% (tak zvaná státní „vojenská přírážka“) a dalších asi 80—100% a více přírážek zemských, okresních, školních, obecních, komorních, společenstevních atd. Tím vším daň ovšem nepoměrně se zvyšovala a protože při vyměřování čistého příjmu neodpočítávaly se úroky z dluhů, amortisace strojův a budov atd., je pochopitelné, že poplatnictvo, nechtělo-li býti berním inspektorem ruinováno, nesmělo ani správně udati svůj příjem — nepravdivost fassí stala se pravidlem a Steinbach sám doznal, že se nevybere ani třetina toho, co by se dle doslovu zákona vybrati mělo. Berní inspektor dle své vůle daň zvyšoval nebo snižoval — rekursy byly vesměs odmítány. A konečné: největší boháči, majitelé cenných papírů, akcií, bursovní spekulanti atd. byli úplně daně prosti.

Reforma daní stala se tudíž neodkladnou v těchto směrech:

1. všeobecnější a spravedlivější rozdělení daňového břemene,
2. úleva menším poplatníkům.

Pokusy o nápravu činěny od let sedmdesátých do loňska bez úspěchu. Teprv zákon z 25. října 1896 zavádí na místo dosavadních daní výdělkové a příjmové:

1. všeobecnou daň výdělkovou,
2. zvláštní daň z výděлку pro podniky povinné vydávati veřejné účty, jako jsou akciové společnosti, pojišťovny, spořitelny, společenstva (družstva) hospodářská a výdělková (záložny, tržnice atd.),
3. daň z rent,
4. osobní daň důchodovou,
5. dodatečnou daň ze služného, které přesahuje obnos 3200 zl.

Rozumí se, že nelze v krátkém úvodníku podati dostatečného poučení pro poplatnictvo jednotlivých těchto daní — tvoříť jedině zákon s prováděcími nařízeními celou knihu a o jednotlivých daních vyšly rovněž celé brožurky, z nichž ještě četné nevyčerpávají předmět úplně a správně. Může nám zde tudíž jíti pouze o stručnou charakteristiku jednotlivých daní.

Na místo dosavadní daně výdělkové a příjmové budou nyní živnostníci platiti novou, t. zv. všeobecnou daň výdělkovou, a sice živnostníci v širším smyslu, tedy všichni, kdož provozují u nás podniky výdělečné nebo konají zaměstnání na zisk směřující, ku př. nejen továrny, obchody, řemesla, nýbrž i spisovatelé, umělci výtvarní, lékaři, porodní báby, loterní sběratelé trafikanti, nezářní poštmistři, nehledíc k tomu, jakého výděлку se dodělávají.

Osvobozeny jsou nebo vůbec dani této nepodléhají osoby v cizích službách se nalézající, hospodářství polní, lesní, zahradní, honba a rybolov (nájemce však osvobozen jest, jen pokud vzdělává pozemky sám s rodinou), dále vedlejší podniky polního a lesního hospodářství, pokud zpracovávají výhradně vlastní produkty (živnostenský prodej těchto výrobků mimo sídlo hospodářství ve zvláštních skladech ovšem dani podléhá), dále podniky veřejně účtující (podléhají větší zvláštní dani výdělkové), ruční pracovníci bez odborného vzdělání, pracující v domácnosti zákazníka anebo i ve vlastní, ale bez jiných sil pomocných (ku př. švadleny, pradelny; ale ovšem dani podléhají krejčovské, modistky), osvobozeny býti mohou ministerstvem obecní kuchyně, veřejné lázně a pod. podniky ryze dobročinné nebo vůbec nepatrný výtěžek poskytující.

Aby stát nevybral méně než dosud, vzat za základ dosavadní výtěžek daně výdělkové (asi 22 mil. zl.) a od něho odpočtenu pravděpodobný výtěžek (asi 4 mil. zl.) druhé nové daně — osobní důchodové — která stihne všechny občany bez rozdílu, jakou jinou daň platí. Ustanoven tedy kontingent pro první dvě léta obnosem 17.732.000 zl., který se vybrati musí a který se pro každé další období ukládací (dvě léta) má zvýšiti vždy o 2·4%.

Tento kontingent rozvrhuje se na poplatníky takto: Všichni poplatníci rozdělí se do 4 tříd dle toho, platili-li dosud na dani z výděлку a příjmu více než 1000 zl., nebo více než 150 do 1000 zl., nebo více než 30 až do 150 zl. či méně než 30 zl. Pro každou třídu utvoří se t. zv. okresy ukládací, kterými jsou pro nejvyšší poplatníky (I. a II. třída) obvody obchodních a živn. komor, pro III. a IV. třídu pak města s více než 20.000 obyv. a politické okresy. Úřad berní zařadí pak každého jednotlivého poplatníka dle obnosu dosavadní jeho daně z výděлку a příjmu do příslušné třídy a souhrn poplatníků každé jednotlivé třídy v okresu ukládacím tvoří t. zv. společnost berní. Pro každou společnost vypočte berní úřad kontingent daně na ni připadající

tím, že sečte daně od jejich příslušníků dosud placené. Z tohoto součtu pak učiní se v II. třídě sleva 14%⁰ní, v III. 21%⁰ní a ve IV. 28%⁰ní; první třída neobdrží slev žádných.

Kontingentní komise ve Vídni má právo jednotlivé kontingenty okresní do řádného vespolek poměru upravit.

Každá třída poplatníků pak bude ve svém okrese repartovati pro sebe kontingent na ni připadající skrze zvláštní komisi, do níž polovici členů volí sami poplatníci, dle poměru výnosnosti jednotlivých závodů a dle pevných sazeb, které stoupají od 1-50 zl. do 3 zl. po 50 kr., dále pak činí 4 zl., 5 zl., 6 zl., 8 zl., 10 zl., 12 zl., 15 zl., 18 zl., 21 zl., 24 zl., 28 zl. atd.; 60 zl., 70 zl., 80 zl., 90 zl., 100 zl., 120 zl. atd.; 1000 zl., 1100 zl., 1200 zl., 1300 zl., 1500 zl. atd., vždy o 200 zl. více.

Členové komise musí zachovávat tajemství o jednáních komise i o poměrech poplatníků. Na komisi jest, aby kontingent daňový v okrese na jednotlivce správně byl rozvržen; státu připadne vždy jen určený kontingent, snížení nebo zvýšení daně jednomu poplatníku má v zápětí jen zvýšení nebo snížení poplatnosti ostatních. Na správném výběru členů komise tedy mnoho záleží.

Úřad spočítá pak obnosy od komise vyšetřené dohromady a činí-li součet více či méně než předepsaný kontingent, tedy jednotlivé sazby poměrně sníží nebo zvýší.

Rejstřík sazeb pro jednotlivé poplatníky stanovených se po 14 dní veřejně u berního úřadu vyloží k nahlédnutí každého poplatníka.

Pro vyměření daně musí každý poplatník podati pro každé ukládací období zvláštní prohlášení, jež letos mělo se státi již do 1. srpna 1897 a v němž vědomě nesprávné údaje stíhají se tresty.

Ze všeho lze celkem odvoditi tři vůdčí principy, za nichž reforma této daně byla uskutečněna:

1. stát nedostane méně než dosud,
2. velcí poplatníci nebudou platiti více než dosud,
3. malé poplatnictvo nebude míti vlivu na zdanění poplatníků vyšších.

Úplně novou je osobní daň důchodová, kterou bude platiti každý, jehož důchody přesahují ročně obnos 600 zl., bez ohledu na to, jakou jinou daň (gruntovní, domovní, výdělkovou) ještě platí. Při tom sečtou se dohromady veškeré důchody všech členů rodiny ve společné domácnosti žijících, ať důchody pocházejí z pramene jakéhokoliv. Ale při důchodu ze mzdy za práci smí se sčítati jen to, co u každého člena rodiny přesahuje obnos 250 zl. Pracují-li tedy za mzdu na př. muž, žena a syn, platí se daň jen, přesahuje-li celý jejich mzdový obnos 1350 zl.

Daní touto mají býti vyrovnány křiklavosti, že dosud nejzamožnější lidé, z výnosu domův, akcií, státních papírův a t. d. žijící, daně vůbec ve skutečnosti neplatili.

Každý musí učiniti o důchodu svém v ustanovené době přiznání, které se úřadem zkoumá; načež ustanoví se každému poplatníku sazba daně dle tarifu

při důchodu	600—625 zl.	daň	3·60 zl.
"	"	625—650 zl.	" 4— zl.
"	"	650—675 zl.	" 4·40 zl.

při důchodu 675—700 zl. daň 4·80 zl.

„ „ 700—750 zl. „ 5·40 zl. atd.

Čím vyšší důchod, tím větší procento zabírá z něho daň. Při důchodu nejnižším (600 zl.) činí daň 0·6%, při důchodu 1000 zl. už 1%, při důchodu 4000 zl. 2% atd. Důchod do 600 zl. je dané této prost (tak zvané existenční minimum).

Důchodem jsou veškeré řádné příjmy rodiny, tedy i cena obilí atd. na vlastním poli vytěženého a doma spotřebovaného, cena vlastního bytu i čistý výnos bytů pronajatých atd., ale po odečtení všech výdajů správních a udržovacích, úroků ze soukromých dluhů, pojišťovacích premií, daní a přirážek a pod. Ovšem se však nesmějí odpočítati výdaje domácnosti (byt, strava, oděv atd.) a j.

I zde poplatníci spolupůsobí při správě daně ve zvláštní komisi, do níž poplatnictvo volí ve třech sborech volebních.

Rovněž i zde budou daňové sazby jednotlivých poplatníků po 14 dní úřadu k veřejnému nahlédnutí vyloženy.

Převyšuje-li služné poplatníka obnos 3200 zl., platí ještě dodatečnou daň ze služného.

O dalších dvou druzích nových daní zmiňovati se nebudeme. Mají důležitost jen pro podniky a osobnosti určitého druhu.

Mohli jsme vůbec podati jen nástin nedokonalý. Bližší poučení o dani, každého jednotlivce speciálně zajímající, bude zajisté každý hledati v podrobné monografii o dotyčné dani, jakých i u nás již několik bylo vydáno.

Celkem jest nový zákon berní nemalým pokrokem našeho zákonodárství o daních přímých; dostane-li se však poplatnictvu skutečně všech výhod zákonodárcem zamýšlených, ukáže teprv praktické provádění zákona, při němž nemálo bude záviseti na vhodném a rozumném spolupůsobení občanstva samého.

—r.

Křesťansko-socialní hnutí žen.

Ničeho není v dnešní vážné a pohnuté době více třeba nad to, aby všichni upřímně katolicky smýšlející lidé sdružili se v pevný kruh, aby se organizovali. Pokud se stavů týče, učinilo katolické dělnictvo notný krok ku předu, tak že jeho organizace utěšeně vzrostla a dá Bůh, že ještě vzroste.

Rovněž i katolické učitelstvo vzdor všem těm surovým útokům proti němu podnikaným učitelstvem liberálním a vzdor terrorismu liberálních listů nedá se zdržeti od založení vlastní organizace.

Kéž by i řemeslnictvo a rolnictvo katolicky smýšlející poznalo důležitost vlastní organizace a doplnilo zející mezeru organizace naší.

Nejnověji přibyl organizaci naší nový sbor bojovníků, který ačkoliv mladý, značně již silný činí oprávněné naděje do slibné budoucnosti. Jest to křesťansko-socialní organizace žen a dívek.

Ačkoliv již dříve jevila se toho nutná potřeba, aby i ženy katolicky smýšlející sdružovaly se na zásadách křesťansko-socialních, nepodniknuto v tomto oboru, až na několik ženských odborů při spolcích mužů jako na př. v Mýtě, Lounech a t. d., nic, neb aspoň pramálo.

První hlas volající po samostatné organizaci žen a dívek všech stavů vyzněl na literárním sjezdu „Družstva Vlasti“ kde na důležitost a potřebu takového sdružení poukázala slč. Aug. Rozsypalová. liter. učitelka y Blovicích u Plzně. Také ihned na sjezdu učiněny přípravné práce ku založení spolku „katolických deér, pod ochranou P. Marie“, ano, probleskla novinami zpráva a založení samostatného katolického ženského listu.

Zůstalo však pouze na tom a záležitost tato, jak se zdálo, usnula na dobro. Snad nesly toho vinu poslední volby do říšské rady, zvláště do V. kurie, na něž veškeren skorem zřetel se obrátil.

Jakmile utuchl tudíž volební rej, znovu uvedena otázka ženské organizace na přetřes. Tentokráte ujal se akce horlivý organisator křesťansko-socialní, P. E. Dlouhý-Pokorný, a jak již nyní výsledky ukazují, šťastně. Dorozuměv se se slč. Aug. Rozsypalovou a několika uvědomělými, katolickými paními a dívkami v Praze, z nichž zde zvláště uvádíme pí. Schwarzovou, již dříve na poli křesťanské dobročinnosti horlivě činnou, pozval tyto ku vzájemné poradě, která konala se 31. března t. r. Schůze této byly přítomny: pí. Schwarzová, Beránková, Růžicková, Antošová, Černá, Šmídová, slč. Jiroušková, pp. Dvorský, Hovádek a P. Dlouhý-Pokorný. Usneseno spolek založiti a počato ihned se sestavováním stanov. Tyto důvěrné porady konány na to každý týden a jednáno na nich o všech dalších přípravných pracích, jež bylo třeba učiniti. Když bylo vše již připraveno, svolána přípravným komitétem dam první veřejná schůze v neděli dne 11. dubna, kterou zahájil dp. P. Šimon vhodným proslovem a na níž promluvil P. Hoffmann, kaplan na Kr. Vinohradech. Schůze vydařila se nad očekávání stkvěle. Přes 600 účastníků přijalo jednomyslně vypracované stanovy, které ihned na to podány ku kníž. arcib. konsistoři ku schválení, když pak se tak s malými změnami stalo, zadány tyto k c. k. místodržitelství. Nejd. arcipastýř udělil spolku vrchnopastýřské požehnání. Přípravný výbor pracoval zatím dále.

Dříve ještě, než spolek zákonitě se ustavil, naskytla se spolku příležitost (resp. přípravnému komité) předstoupiti před širší veřejnost.

Výbor k uspořádání sjezdu českých žen obrátil se na P. Dlouhého-Pokorného s prosbou, aby tento opatřil sjezdu dvě dívky, jež by na sjezdu o sv. Janě Nep. v Praze pořádaném o otázce služek a o otázce dělnic továrních důkladně pojednaly.

Této práce podjaly se s ochotou slečna K. Sladká za služby, a slečna A. Jiroušková za dělnice tovární.

Úloze své dostály nad všeobecné očekávání. To však sluší zde vytknouti, že přípravné komité sjezdu nevyšlo jim s náležitou seriosností vstříc. V poslední chvíli škrtlo těmto v jich řeči místa, kde tyto prohlásily, že stojí na půdě křesťansko-socialní, an prý by přítomné protestantky nebo židovky mohly tím býti uraženy. (!) Rovněž rozpředl se v sjezdovém výboru spor, má-li se jim dáti titul slečny neb ne. Zůstalo při posledním a na slavnostním listě nazvány dívky prostě referentky, an prý ty ostatní městské (měšťanské) dcery byly by tím uraženy, kdyby se jim stejného titulu dostalo, jako služce a dělnici.

Přípravné komité spolku křesťansko-socialního zastoupeno bylo na sjezdě paní Schwarzovou.

Vraťme se ku spolku křesť.-soc. Přípravný výbor konal na to dne 30. května veřejnou schůzi, na níž promluvil pan c. a k. prof. J. Havránek a některé paní a dívky.

Na začátku měsíce června došlo potvrzení stanov c. k. místopředsedstvím, načež konány důkladné přípravy ku první valné hromadě. Tato konána na den sv. apoštolů Petra a Pavla dne 29. června. Účastenství bylo ohromné. Slavnostní sál sv. Václavské záložny byl do posledního koutku přeplněn. Po úvodním slovu pana Dvorského přijaty stanovy a vykonány volby do výboru i zvoleny jsou: za předsedkyni pí. M. Schwarzová, za místopředsedkyni pí. Anna Schmiedová, jednatelkou slč. Al. Jiroušková, pokladnicí Ant. Beránková. Za členky výboru slečny Alžb. Macáková, K. Sladká, A. Krejčová, A. Vo-
lešenská, pí. M. Černá, P. Klomínková. Náhradnice: pí. Šnoblová, Růžičková a Stupková. Přehl. účtů: slč. M. Klomínková a M. Misterková.

Péči dp. Dlouhého-Pokorného složen jest výbor spolku na základě zastoupení zájmového; jsouť tam zastoupeny služky, dělnice, řemeslnice i dámy z jiných stavů.

Duchovním rádcem jest veldp. c. a k. prof. J. Havránek.

Zvolený výbor oslovil případnou řečí pan c. k. prof. Havránek.

Na to promluvila slč. Aug. Rozsypalová „o důležitosti katol. organisace žen“,*) a dr. Rud. Horský o tom: „co učinilo z ženy pohanství, křesťanství a moderní pohanství.“

Dr. R. Horský uvítán hromovým potleskem rozvinul v řeči své nedůstojné postavení ženy u všech národů pohanických, načež poukázal, jak vlivem a zásluhou křesťanství ženě vrácena důstojnost lidská a žena jako rovná družka postavena po bok mužovi, jemuž křesťanství vždycky na srdce kladlo povinnost s manželkou laskavě zacházeti.

Proto ženy zvláště ku křesťanství přilnuly a s nadšeným jásotem vítaly vznešené zásady jeho, když je svatí apoštolé hlásali, a ženy samy o šíření vznešených těchto zásad se vynasnažovaly.

Proto také křesťanský středověk neznal ženské otázky v dnešní formě, která vlivem moderního pohanství byla vyvolána.

Liberalismus zlehčil ženu občanským sňatkem a židé stojící na špici sociální demokracie zavedením „volné lásky“ chtějí z žen křesťanských učiniti jeden veliký harém. — Staří pohané zapřáhali ženu do nejtěžších prací a prodávali ženy na trzích a moderní pohané liberálové zapřáhají ženu do práce tovární, znemožňujíce jí, aby konati mohla povinnosti své jako matka; v novinách děje se dnes v „nabídnutích sňatkových“ podobný prodej dívek, jako tomu bylo u pohanů. Proto tak jako jásaly ženy, když křesťanství na jich osvobození z otroctví pohanického pracovalo, tak jásají i dnes ženy a dívky naše a statečně hlásí se ku praporu socialů křesťanských kteří za důstojnost žen a dívek, o kterou moderní pohané, liberálové a sociální demokraté ženy naše připraviti chtějí, bojují.

Řečník apeluje na přítomné paní a služky, aby prováděly při nakupování a přijímání služek heslo: „Svůj k svému!“ „Kdyby heslo toto dnes se provádělo,“ pravil, „nemusilo by tisíce českých dívek hledati sobě chleba v cizině

*) Řeč tato vyšla tiskem a jest k dostání 1 ex. za 2 kr. 10 kusů 15 kr. poštou 20 kr. u V. Myslivce, Praha 222-III. Nerudova ul.

a nemusilo by jich tisíce plnit vykřičené místnosti u nás a v cizině.“ Dále ukázal slovutný pan řečník na jeden židovský spis, v němž nazván jest antisemitismus hříchem; každý, kdo je antisemitou, je prý společníkem zlodějů, vražedníků a lumpů. Kdyby ke mně přišla nějaká paní se zpovídat, že má jeden hřích, že je totiž antisemitkou, pak jí uložím přísné pokání, aby totiž antisemitismus prováděla jen dál. Heslem: „Nebojme se, nedejme se a jděme statně v před,“ slovutný řečník ukončil.

Předsedkyně pí. Schwarzová poděkovala následovně: „Důstojný pane! Pravda, ať je pronesena slovy jakýmikoliv, vždycky krásně zní, ale pravda hlásaná a hájená ústy tak výmluvnými, jak jsme je právě slyšely, unáší. Přivítaly jsme vás s radostí, poslouchaly jsme vás s nadšením, a dříve než vás propustíme, přijměte od nás díky tisícové a ujištění, že my všechny zde přítomné staneme se hlasatelkami a hajitelkami těch zásad křesťansko-socialních, jež jsme dnes z úst vašich slyšely.

Připomínáme ještě, že dostalo se slečně Rozsypalové stkvostné kytice se stuhami a úpisem a dru. R. Horskému podána nádherná adresa oddanosti a díkův.

Zároveň došly dopisy a telegramy od žen a dívek z Plzně (100 podp.), Náchoda a okolí (413), z Ústí n. Orli. (50), Červ. Kostelce (100) Polné (75), ze Sušice, Strenice a Litomyšle (40), z Mělníka a Hronova n. Met. (656) a z mnoha jiných míst. Telegramy od panen. Jednoty z Vítkovic (Mor.), od „statečných českých Slezanek“ z Opavy, od polských sester z Těšína, ženy a dívky Jednoty sv. Methoděje z Vídně, ze sesterské Polsky: „Sodalicyi Mariánskej“; „Robotnice katolicky“; Dzieci Maryi“ a zvláště vřelý dopis od zorganizovaných katolických „žen a panen“ v Lublani, kteréž projevíly zároveň přání po vzájemném užším spojení. Tak slavně skončila první valná hromada a doufáme, že v brzkou následovati budou naše statečné ženy a dívky pražské i ženy a dívky venkovské.

V neděli dne 8. srpna konána přípravná veřejná schůze žen v Příbrami a přihlásilo se ihned 300 žen a dívek. Z Prahy mluvily tam slč. Jiroušková, pí. Schwarzová a slč. Klomínková, kteréžto dvě poslední jsou již vycvičené řečnice. Rovněž zadány budou v nejbližší době stanovy ženského spolku na Mělníku a 12. září koná se ustavující valná hromada ženského spolku v Mýtě u Zbirova a v mnoha jiných městech konají se právě přípravy k založení těchto. — Spolek pražský má již přes tisíc členek a stále nové se přihlašují. Zasluhou dp. Dlouhého-Pokorného, p. Dvorského a výše jmenovaných dam, zaseto jest seménko, které s pomocí Boží vzroste brzy v mohutnou organisaci křesťansko-socialních žen. které z té duše voláme: Zdař Bůh!

V. Myslivec.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Filosofie sv. Augustina.

V dějinách filosofie patristické nejvíce vynikl sv. Angustin hloubkou myšlenek, jemným a bystrým rozeznáváním, patřičným spojením směru ideálního s reálným, hojnými důkazy formálně správnými a věcně pravdivými

U něho shledáváme filosofii úplnou, ač ne podle jednotlivých nauk sestavenou, ač ne zevně oddělenou od theologie věrecké. filosofii, která vzdělala mnohé filosofy křesťanské, která mocně působila na další vývoj filosofie křesťanské. Filosofů pohanských dovedl patřičně užiti; k Platonovi přilnul, ale tak, že se uvaroval jeho chyb a bludů. Než jakkoli jest jeho filosofie výborná, přece na ní nepřestaneme, nýbrž dále stopovati musíme vývoj filosofie křesťanské.

Tento jest krátký obsah jeho filosofie:

1. Prameny poznání lidského jsou dva: víra a věda. Poznání, jež se děje vědou a podmíněno jest předmětem poznatelným a podměttem poznávajícím, čerpá ze zkušenosti předcházející a rozumovým zkoumáním následující, a poskytuje jistotu. Zkušenosti nabýváme o předmětech smyslům přístupných a o svém nitru; od ní přicházíme skrze rozum ku poznání toho, co jest nadsmyslno a čím jest podmíněna naše zkušenost, ku poznání pravdy. Podmínkou tohoto poznání jest čisté svědomí, posledním pak důvodem jest Bůh.

2. Že Bůh jest, vysvítá z lidského poznání pravdy a ze snažení po dobru s jistotou. Bytnost Boží jest člověku sama o sobě nepochopitelná a nevýslovná; bytnost svrchovanou a nejdokonalejší musí člověk, pozoruje bytnost věcí přírodních a svou, Bohu přivlastniti. A tak jest Bůh naprosto jednoduchý, neměnitelný, nepomíjitelný; jest věčný, nesmírný a všude přítomný; jest naprostý pomysl a naprostá vůle, tedy naprostý duch, jest jeden ve třech osobách; jest vševědoucí, naprosto svobodný; jest všemocný, naprosto svatý, dobrotivý, spravedlivý. Vedle Boha není hmoty věčné; světa nesplodil Bůh ze své bytnosti, ale stvořil jej z ničeho podle svých idejí, čímž projevil svou dobrotivost; tato však nepřinutila ho ke stvoření; stvořením Bohu nepřibýlo dokonalosti ani blaženosti. Svět jest časem a prostorem omezen. Bůh stvořil všecko pojednou; hexahemerón Mojžíšovo znamená, že jest svět rozdělen pořádkem stupňovým. Bůh všecko zachovává a k cíli vede. Bůh zlo dopouští tak, že slouží k dobrému. Všichni tvorové velebí Boha vybízejíce člověka k tomuž; člověk jest korunou světa viditelného a spojuje svět hmotný s duchovým.

3. Duše lidská jest podstata od těla bytne rozdílná, nehmotná, jednoduchá, duchová. Duši má každý člověk svou vlastní, jedinečnou, která stěhovati se nemůže z jednoho těla do druhého, která je téhož druhu, jakého pouhý duch, anděl. Nevyronila se duše prvního člověka z Boha, nýbrž od Boha jest stvořena z ničeho; později spojena byla s tělem, ale ne proto, že se provinila, nýbrž proto, že přirozenost její toho žádá. Duše jednotlivé vznikají po prvním člověku zároveň s tělem; předtělesnost duší (praeexistencia) není pravdivá. Jak vznikají duše jednotlivé, nevysvětlí ani generace ani kreace; jest se úsudku zdržeti. Duši má každý jenom jednu, která silami vegetativními a sensitivními k tělu se odnáší a nazývá se duši t. j. prvotí života vegetativního a sensitivního, rozumem však a vůlí nad tělo jest povznesena a nazývá se duchem, t. j. prvotí života nadsmyslného. Duše určuje přirozenost těla; člověk jest jedna bytost, složená z těla a duše. Tělo nepůsobí na duši tak, jako duše na tělo; duše působí v životě vegetativním a sensitivním v těle a skrze tělo, jež od ní jest oživováno, na sebe. Mezi tělo a duše klade sv. Augustin něco, co by je spojovalo, co se podobá vzduchu nebo světlu; přece však nemůže vyšetřiti, jak se spojují. Duše, pokud jest sensitivnou, má mohutnosti, kterými by smyslně poznávala

smyslně bažila; pokud jest duchem, má pomyslnou pamět, rozum a vůli. Kdežto ostatní tvorové prokazují stopy Trojice Boží, prokazuje duše lidská, jako duch, obraz. Duše lidská že jest nesmrtelná, dokazuje sv. Augustin podobně jako Plato.

4. Život mravný spočívá subjektivně na svobodné vůli; svoboda, kterou člověk může voliti, přísluší nezbytně vůli lidské; svoboda, kterou jest člověk zlého prost a dobra nadpřirozeného miloven a účasten, jest darem milosti Boží, kterého pozbyti může vinou vlastní. Svobody prvé Bůh ani neruší ani nezkracuje, jelikož předvídá činy jeho svobodné. Objektivně spočívá život mravný na dobru nejvyšším. Toto není dobrem, jehož by užíval, nýbrž dobrem, jehož by požíval, dobrem, jehož by nepozbyl, jež důvodem jest i největší blaženosti i největší dokonalosti. Takovým dobrem není ani rozkoš smyslná ani ctnost, nýbrž Bůh sám, věčné nazírání a milování Boha; všecka dobra ostatní jsou prostředky. Tohoto dobra dosíci lze dokonale toliko v životě záhrobním, ku kterému se iná člověk připravovati na tomto světě. Cestu k životu záhrobnímu nám stanoví zákon Boží, podle kterého žijíce jednáme mravně; abychom ho šetřili vždycky, snadno a dokonale, potřebujeme ctnosti, která se zove *ars bene recteque vivendi*, která nevylučuje smyslných dojmů, zákonem mravním řízených. Zákon Boží žádá hlavně a především lásky k Bohu, přídružně lásky k sobě a k bližnímu a povinností, z této trojí lásky vycházejících. Na lásce, ctnosti základní, spočívá čtvero ctností stežejných. Zlo není samo o sobě, jest na dobru nedostatkem a záleží v pokažené přirozenosti. Vzdáleným důvodem zla jest konečnost a proměnlivost bytostí stvořených, nejbližším svobodná vůle. Rozeznává se zlo viuy čili zlo mravní od zla trestu, následku zla mravního.

Filosofie křesťanské doba druhá: od Karla Velikého až po Luthera.

Stěhováním národů, kteří na začátku středního věku zaujali sídla v západních a východních krajinách říše byzantinské, utrpěla filosofie křesťanská, jelikož nepokoje válečné překážejí snahám vědeckým. Tato však škoda hojně nahrazena byla kvasem, kterým svěží národové, podrobivše se Božské moci, od Církve Kristovy prokazované, moci lahodné, konejšivé a veškerý život lidský blaze přetvořující, obrodili ochablý život obyvatelů říše byzantinské. Tak se stalo, že filosofie křesťanská opět se vzpružila a dostoupila výše, oné ochablosti nepřístupné.

Středověký vývoj filosofie křesťanské podmíněn byl hlavně předchozí filosofií patristickou, na které byla zbudována, jako na nějakém základě, filosofie středověká, scholastická. Než touto nebyla ona pouze obnovena; velcí myslitelé středního věku pracovali samostatně na základě sv. Otců, upotřebujíce toho, co našli u sv. Otců pravdivého, vyvinujíce tyto zárodky, zdokonalujíce vědění lidské do hloubky a šířky na základě, od sv. Otců položeném, podle zkušenosti a zákonů logických. Jako sv. Otcové, tak i velcí myslitelé středního věku neodvraceli zřetele svého od náboženství křesťanského dobře znajíce poměr, jakým se má přirozené zjevení Boží, ve filosofii pojednáváno, k nadpřirozenému, v bohovědě katolické obsaženému; každá odchylka od tohoto poměru byla zpozorována, pokárána, zavržena. (Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Moderní protináboženská metoda. Jazyková nařízení škraboškou jiných cílů. Moderní život společenský a uvedená metoda. Pomocná akce povodní stíženým, katol. poslanci čeští.*)

Moderní historická věda nevidí, jak známo, v mnohých válkách minulých století, které byly považovány dlouho za války náboženské, nic než válku sobectví. Špatní lidé, kteří, poněvadž byla doba všeobecného poklesnutí duševního a kulturního stavu lidstva, jako dobrodruzi, nemající co ztratiti, svou smělostí nabývali vlády a vrchu, předstírali náboženství, ale měli plány zcela jiné. Všeobecný fanatism sekt dával jim příhodný důvod k napadání a olupování zemí katolických. Dnes zdá se, jakoby děl se pravý opak oné metody. Dnes veden je na všech stranách úsilovný boj proti církvi katolické, bez kteréž, jak všichni vědí a cítí, nebylo by křesťanské víry vůbec poněvadž z jejího pokladu všecka ostatní vyznání čerpají, ale na venek se to tají, na venek uvádějí se důvody vlastenecké, sociální, svobodomyslné a jiné. Někdy je k tomu třeba znamenitého bystrozraku a jisté zasvěcenosti v taje události, aby se objevila pravda, že za vším tím nevinným zevnějškem skrývá se moment protináboženský. Abychom uvedli jasný příklad: proti Ebenhochovu školnímu návrhu vystupují učitelské spolky jeden za druhým, mnohé patrně teprve z donucení a nevědouce ani proč. Patrně je tu kommando, kterémuž vlastenecké a náboženské svědomí podřízených musí se podrobiti — nechtějí-li býti ničení. Za důvod uvádí se: že školství musí býti čistě zémské. To je ovšem pravda, ale každé dítě ví a vidí, že Ebenhochův návrh k tomu směřuje, jsa proti stávajícím poměrům znamenitým pokrokem a že hned a rázem úplné autonomie žádá vláda nedá. Zároveň každý znalec ví, že vlastně drobet té konfessionality v Ebenhochově návrhu obsažené je příčinou všech těch protestů. Tedy farizejství. Rozdíl mezi metodou minulých a nynějších dob leží v poměrech lidových. Dnes fanatismus rychleji se šíří a nivelisující moderní

doba se svými s úžasnou rychlostí střídajícími se dojmy nemá charakterů; má snad zarytce a vášnivce pro jisté ideje, ale ne ušlechtilé, pevné a spravedlivé možnosti. Někdy nám tak připadá, že i proti tisku, který tu nese hlavní vinu, povstane jednou nějaká škola, a proti čtení vůbec. Zdá se to absurdní, ale proti čemu nepovstaly už opposiční proudy? Ale to jen tak mimochodem. Uvedená metoda, že tendence protináboženské, protikonservativní a revoluční, kterým kdys jako nyní ve Francii a jinde židovstvu penězům a lehkým živlům má býti zjednána cesta ku žlabu moci a zémského jmění, zakrývány bývají předstíráním jiných důvodů. ukazuje se v politické naší situaci i ve společenském životě.

Do politické situace uvedlo se trochu jasnějšího světla článkem v „Linzer Volksblatt“, prý dr. Ebenhochem psaným. Píše, že pravá příčina obstrukce je okolnost, že němečtí klerikálové utvořili s Čechy a Poláky většinu. K tomu přispěla polemika mezi něm. katolíky a liberály. Štyrští konservativci Kaltenegger a Hagendorfer, kteří o sv. Anně na shromáždění v Ligistu strhli škrabošku s německé komedie s jazykovými nařízeními prováděné, zvítězili v polemice v té příčině svedené. — Hagendorfer uvádí dru Schmidererovi na paměť vlastní jeho slova 20. července pronesená. Schmiderer vytýkal konservativcům, že se nespojili s ostatními Němci, načež Hagendorfer: „Naše chování bylo zcela správné, nás se také nikdo ani neptal, když jazyková nařízení byla pro Čechy a Moravu uveřejňována. Důvěrníci německých nacionálů však o nich věděli, ničeho proti nim nenamítali a odpověděli: „Jen ven s nimi, nic na nich není!“ Na to odpověděl dr. Schmiderer: „Ovšem, to jest i mně známo a na důvěrnících těch jest větší vina než na hraběti Badihoovi.“ —

V dalším rozhovoru bylo úplně potvrzeno, že němečtí důvěrníci věděli o jazykových nařízeních. Dr. Schmiderer obrazuje se jen proti tomu, že rozmluva jeho uvedena byla na veřejnost, načež Hagendorfer odpovídá, že německý muž

nepotřebuje se stydět za to — co soukromě prohlásil.

A přece vede se proti jazyk. nařízení boj, který je tak barbarský, že se podobá komuně z revoluce francouzské. Tam ale hýřila ve vzteku, fanatismu a krvi lidská bestie, která se ntrhla od řetězu zákona Božího, zde intelligence a vůdcovství strany štvou proti českému národu, tak že se zdá, jakoby jen o ně se jednalo. Zajímavou myšlenku pronesl jakýsi Cellar při nedávné Holešovické schůzi; praviv, že krvavý onen boj proti mírumilovnému obyvatelstvu v uzavřeném území nevedou lidové vrstvy — pravda ovšem je, že mimo prostý lid, který leda je najatým nástrojem, téměř všudeka něm. intelligence liberální má v boji účastenství, ale že ho vedou Schönererové a sociální demokraté. Schönerer prohlásil katolicismus za věc, která s charakterem německví naprosto se nesnáší; naši placení carofilové zase naopak prohlašují katolicismus za věc typu germánského (Je to jedna čeládka! Pozn. saz.) — sociální demokraté jsou pouhými nástroji židů, od kterých proti jazykovému nařízení otevřeně jsou voděni do boje. — Přímou hnus budí, že pověstný „vůdce“ sociálních demokratů na M. Ostravsku, soc. demokrat Cinger, jehož nehezke manipulace byly objeveny při známém procesn v Moravské Ostravě, měl těchto duň ve schůzi svých voličů v Bilsku řeč, ve kteréž hlavní důraz na to kladl, že soc demokracie musí proti Ebenhochovu návrhu a proti Badeniho jazykovému nařízení jít ruku v ruce s Němci (a židy). Takový člověk a smí veřejně mluvit! — Po celé století dělají to již židé: štvou národy, aby nad nimi panovali. Již tímto rozeštváním mnoho získávají, poněvadž vášně oslepují lid, tak že nevidí pravdy, nevidí, že je vysáván, ba své úhlavní nepřátely má třeba za své spojence. Že pak i proti říšské radě je tato vojna namířena, lze snadno věřit, většina říšské rady jest autonomistická. t. j. většina práva, má aspoň konservativní nátěr a nechce anebo nesmí být protináboženskou. — Proti zrevolucionování mas, proti potlačení pojmů božského a přirozeného práva, proti konservatismu a panství židů stojí tu jen katol. církve, proto vlastně proti ní je namířen ten boj.

Ale v době, kdy hlásá se ještě svoboda svědomí, dlužno tento charakter moderních bojů zakrývatí důvody jinými. — Heslem „svoboda svědomí“ chtěli totiž živlové vlastně jen porušiti svědomí katolíků, otevřiti fanatismu sekt volnou cestu k agitacím a veřejnou získávatí mu ochranu. Heslo to nevedlo úplně k cíli, bralíť je naivnější liberálové jako Havlíček a pod. přespříliš ideálně a do opravdy, proto bývá zaměňována ve smyslu tak, že má znamenati vůbec nezávislost a svobodu od Boha, spravedlivého a právního řádu a p. Dokud totiž katolíci nebyli zorganizováni, mohlo hesla být užíváno je dině proti nim ve prospěch nevěry a sekt. Nyni kdy katolíci reklamují toto heslo i pro sebe, nevyhovuje více, neboť svobodu svědomí katolíků nemělo nikdy za účel, ba šeredně je zklamalo. Kdo by byl také uvěřil, že katolíci se zorganizují. A tak co nevidět otevřeně bude zaměněno za protestantské heslo dob třicetileté války, či kraj, toho víra, kterým násilně nucen lid ku protestantismu. Dnes ovšem nikdo nebude nucen k protestantismu, leda snad proto, že přece je to krok od víry a ponechává „slabým“ duchům trochu útěchy. Dnes bude násilí prováděno od stran revolučních, nevěreckých, socialistických, které, jak známo, jsou tu placenými, hloupými loutkami vrchního židovskozednářského štábu. Nyni bylo by lze ještě ukázati jak této metody užívá se v Uhrách, jak ty živly z Rakouska a Uher pracují společně; ale už dříve jsme se o tom zmínili.

Moderní metoda zastírání důvodu jeví se i ve společenském životě, prozradí se někdy očividně. Nezřídka i laičtí a málo křesťanští mužové povážlivě vrtí hlavou nad přímo fanatickým oslavováním jistých lidí zemřelých a živých, kvalifikace kulturní a mravní nadmíru pochybené a pošramocené, pořádáním jistých slavností, přímo zoufalým vnucováním jistých spolků do přízně veřejnosti a pod. To má účel a je v tom, ne-li metoda, tedy aspoň jistě zásada. Lze tak souditi z oněch ukazů, ve kterých tato zásada maně se ukazuje. Jak byl na př. Stojalowski do nebe vynášen. Tu a tam bylo z toho židovského a liberálního kadidla cítiti zápach a z toho dýmu

šklebiti se známou tvář, ale Stojalowski byl rek veliký a lidumil vzácný. Proč ta chvála? Je patrna z následujícího zakončení celé té věci. „N. L.“ psaly dne 13. t. m.

K a j í c í . . . P. Stojalowski píše nyní sám listu svému „Wienci Lourdes“, že odeběře se do Říma, aby se zprostil klatby, na něm spočívající. A tak snad brzy již uvidíme na pouti do Canossy muže, jehož nejméně kdo minil tam viděti a jenž byl podporován v boji svým s Římem jako sotva kdo. Otázkou jest, nebude-li tato pouť znamenati i konec parlamentní frakce Stojalowského, neboť nemůžeme si představit stranu d e m o k r a t i c k o u, kteráž by přijímala pokyny z — Vatikánu.

Chvály hodným byl, dokud ničil organizaci církevní a bouřil à la Hus. Ať se usmířen roztrhá a rozkráji láskou a prací pro lid, amen. Nebo jiný příklad. Nedávno psal „Lidový List“: „V Curyšském kantoně ve Švýcarech přijat byl ku konci června zákon, jímž odstraňují se vykřičené místnosti. Hlasování bylo všeobecné, lidové. Pro vydání zákona hlasovalo 40.564, proti 14.697 mužů. Dnem 1. července t. r. byly místnosti ty policejné zavřeny. — Sociální demokraté zahájili však proti tomuto zákonu zuřivou agitaci. Právě to apoštolé „volné lásky“, kteří chtí ze světa udělati jeden veliký bordel. Vydali také brožuru v 80 000 výtiscích a rozhodli ji mezi lid, aby tak vydání zákona zmařili. Opět nový doklad, že jsou židovským vojskem. Obchod s děvčaty jest totiž hlavně v rukou židovských. Tito lidokupci dodávají ubohé dívky do bordelů všech zemí, až i do Turecka a Indie. Pášou tak beztrestně děsnou duševní i tělesnou vraždu před tvář celého světa. Když nyní jejich hauebné řemeslo mělo býti ve Švýcarsku obmezeno, honem pospíšili si sociální demokraté, nechťce, aby židé ve svém obchodě byli zkráceni. Kdo jest zde větším zlosynem, ti lidokupci nebo jich zastanci?

„Kat. Listy“ vidí důvod jen v hauebné lakotě židů. My dále jdeme, upomínajice na slova nejslavnějšího liberála-žida, který pravil: „Chcete-li lid odvrátiti od víry a církve, musíte ho učiniti nemravným a otrokem vášní!“ Přímou neuvěřitelno je, co přinesly Kat.

Listy dne 5. srpna z Klatov. — Zde ukázky z dopisu: V „Sokole“ klatovském začínají se vzrůhati proudy svobodomyslnosti a bratrství tak, že je třeba s nimi seznámiti i naši českou veřejnost. Za zkušební kámen svých blahodárných bratrských zásad vybrali si někteří „bujáci sokolici“ k a t o l i c k o u j e d n o t u, která trvá v Klatovech něco přes rok a těší se příznivě části obyvatelstva. První, koho si vzali na mušku, jest nynější jednatel katolické jednoty. Když se totiž úplně ze svého vlastního popudu všemožně přičiňoval o založení spolku, byl stíhán rozmanitým způsobem, až konečně mu bylo vytýkáno, že prý tím „dělá „Sokolu“ ostudu“, a tak mu naznačeno, aby ze „Sokola“ vystoupil, což on také učinil. Ve zvláštním světle ukázal se dnem klatovského „Sokola“ letos po slavnosti Božího Těla. V průvodu o Božímu Těle vystoupila s jinými spolky také poprvé katolická jednota veřejná s odznaky. To bylo vykládáno za veliký zločin oněm členům, kteří dosud zůstávali členy „Sokola“. Při nejbližším cvičení zavolali si br. Jelínek a bratr Kusý ml. dva z nich a „otevřené“ jim oznámili, že prý dvěma pánům nemožno sloužiti, chtějí-li vystupovati jako katolíci, že nemohou býti „Sokolky“ a n a o p a k. Což jim zbývalo, než rozhodnouti se pro pána jednoho? Zůstali tedy v katolické jednotě. — Dne 19. července t. r. byly od družstva pro vystavění Sokolny pozvány všechny spolky klatovské až na socialistickou „Svornost“, která již předem účastenství odepřela, do společné schůze, ve kteréž se mělo jednati o pořádání národní slavnosti na den 4. a 5. září t. r. „Katolická jednota“ vyslala do schůze této dva delegáty, chtěje činně ke zdaru slavnosti spolupůsobiti. Ale na konci schůze přicválal horkokrevný br. Kusý ml. a litoval veřejně, že také klerikální spolek byl pozván. Nesrovnává se to prý se „v z n e š e n o u m y š l é n k o u S o k o l a“. Dostal sice od některých rozváznějších členů dobrou lekci, ale v nejbližší schůzi ukázal svoji chabrost znova Delegátu katolické jednoty, váženému knihařskému mistru p. V. Langovi, kterýž je starším v letech i mnohem starším členem „Sokola“ než bratr Kusý, vmetl do tváře urážku, že

prý jest to „špatné a bezcharakterní, když katolická jednota se chce účastniti národní slavnosti“. — Dne 25. července pořádána na ostrově v Janovicích ve prospěch „Národní Jednoty Pošumavské“ veliká národní slavnost. Slavnosti té účastnila se v hojném počtu také Katol. jednota, nevšímajíc si urážlivých nájezdů, kterými již napřed někteří mladší členové „Sokola“ ji chtěli přinutit, aby zůstala doma. Katolická jednota se na náměstí Janovickém svorně s jinými spolky postavila v slavnostní průvod — ale to nemohlo snést bratrské srdce „Sokolův“: byl jim dán povel k rozchodu — a průvod šel v nejlepší náladě a v nejhorlivějším nadšení i bez „bratří Sokolů“. — Všichni Sokolové nesouhlasí s tímto hanebným jednáním a fanatismem, který i Turkům sloužil by ku cti. (Vychází, jak se zdá a je rozněčován od protestantů a židů!) To je dost smutné. I trochu počestný a spravedlivý člověk musil by tu veřejně vystoupiti. A naše veřejnost? Mlčela. Mlčela snad, že celou tu věc považovala za záležitost osobní a místní? Ba nikoliv. Dne 8. t. m. psaly „Nár. Listy“, referující „O odhalení praporu „Sokola“ cejlského“:

Odhalení odbylo se po „slavnostní mši“, která u improvizovaného oltáře byla sloužena, obvyklým způsobem. Církevní obřad při slavnosti sokolské působí sice podivně, však bylo mi řečeno, že u Slovinců nejde to jinak. — Odpovídalo patrně klatovské jednání duchu sokolskému — či ne? Při tom ochotně propůjčuje „Sokol“ své místnosti rejdmu socialistickým a židovským jako v Písku učinil Adlerovi a Ellbogenovi. — Nebo jiný příklad. Proti „Jednotě katolického učitelstva“ vystupováno s huronským fanatismem. Slidivé oči svobodomyšlných kolegů vnikaly až do lůna rodin, aby vynášením nejintimnějších záležitostí rodinných a rozbitím tak rodinného krbu pomstili se za to, že ten který přistoupil ku katolickému sjezdu. Protikatolický duch neuváděn za důvod nikde, ano dušováno se, že to není důvodem. A nyní přišla oslava Lindnerova. Z řeči p. Kliky, kterou „N. L.“ očividně zmírnil, uvádíme, že líčil ho jako ctitele Rousseaua, hlasatele moderního pokroku a

svobody, jako muže ideí a hnutí roku 1848, jako duchovního bojovníka ve smyslu encyklopedistů a p. Zde tedy jeví se duch zcela jasně. —

Poslanci, zemský výbor, krátce kde kdo volá o pomoc povodní postiženým. Jedni chtějí pomoc státu, druzí soukromou dobročinnost. Rámusu a slov je dost, skutků dosud málo. Že jedinou pomocí bylo by upravení řek, každý uznává, ale k činu se nepříkročí. Kdyby z vlád roční podpory na živelní pohromy okresy jen nepatrnou částku ze škod, jež stále trpí, věnovaly upravení řek, dávno bylo by neštěstím konec. Ale k tomu nemáme smyslu. Máme jiné věci na starosti, národnostní hádky, protiklerikální agitace a p.

Moravští liber. poslanci užívají Mladé Moravy k podkopání víry a tudíž i vlivu kat. morav. poslanců. K Mladé Moravě hlásí se, jak se zdá, všichni moravští pepici a lidé a la čeští pokrokáři nižšího druhu. Říšští poslanci v Přerově shromáždění volali je do práce. Nepozvaní kat. poslanci sešli se na Velehradě a promlouvali o nynějších poměrech na Moravě. V celém jednání jevila se jednomyslnost názorů a výsledkem jeho bylo jednohlasné přijetí resoluce, v níž se vyzývá ku pořádání sbírek pro poškozené živelními pohromami a požaduje pomoc státní a zemská. Žádá se rychlé svolání sněmu, jenž má se usnésti o pomoci zemské, a vyzvat vládu k vydatné pomoci státní a k urychlení prací, směřujících k upravení řek. Ve směru národním a politickém prohlašuje strana v resoluci, že trvá na zásadách, jež vytknuty byly v programovém svolání. Spor národnostní, k jehož rozdmýchání naši národní odpůrcové zneužili jazykových nařízení, a kterýž vedou způsobem neslýchaně násilnickým — jakož i všechny neblahé následky jeho revoluce odsuzujeme. Má-li narovnání a smír býti trvalým, musí obě založeno býti na právu a spravedlnosti křesťanské, jakož i na rovnocennosti národů ve všech zemích koruny české, tedy i na Moravě a ve Slezsku. Dále požadují se jazyková nařízení i pro enklavy moravské a pro vévodství Slezské. Na konec se vyslovuje politování, že útočí se na viru, církev a její obhájce a že poslanci národní katolické strany se vylučují z veškeré národní spo-

lečnosti, ačkoliv strana tato národní prapor vždy neporušený třímala. Události posledních dnů jsou novým toho dokladem, že heslo svornosti opět sloužilo zájmům toliko strannickým, bez ohledu na prospěch národa celého. Podepsáni jsou: říš. posl. dr. Ant. S. Stojan a zemští poslanci: farář Fr. Weber, Fr. Důbrava, farář Vinc. Ševčík a Jos. Sýkora. — Výkonný výbor strany vydal zvláštní svolání ku sbírkám pro poškozené povodní. Podepsáni: dr. Mořic Hruban a dr. Jan Schneider.

* * *

O starších typech marianských. (Dle Alex. Golubce v čas. „Bohoslovskij Věstník“.) — Nejstarší obrazy mariánské nepodávají nám skutečné, osobní podoby Panny Marie. Svědčí proto: nedostatek znalosti umění malířského u prvních křesťanů, mrav východní, jenž nedovoľoval ženám objeviti se jinak, leč se závojem, a pak zvláštní skromnost blahosl. Panny, prostá vši okázalosti. (Luk. 2, 19. 15.) Jsou obrazy ty spíše ideálními typy, t. j. výrazem oněch představ a citů, jež o ni a k ní křesťané té doby chovali. Základními taby pak těchto obrazů jest: fysická krása žen křesťanských sloučená s mravní, duševní spanilostí nejblahosl. Panny. K těmto rysům přistoupil v krátkce i rys přirozené podobnosti s tváří Krista Syna.

To vše možno spatřiti již na prvním typu mariánském: „Maria orans“. Orantes jsou známé, většinou ženské postavy v katakombách zobrazené, s rukama k modlitbě rozpjatýma, jak to dosud vidáme na knězi při oltáři.*) Z žen těchto oděných v dlouhé tuniky pásem spjaté, anebo v širokorukávané dalmatiky se závojem na hlavě, představují jedny nějakou svatou: Pudencianu, Peregrinu . . ., druhé jsou pouze obrazy žen křesťanských v těch místech pohřbených, jiné však hlásají nadpisem svým Mara, Maria atd. . ., že představují blahosl. Pannu. Je to typ: „Prostřednice lidské“, anebo kde objevuje se mezi dvěma stromy, ráj značícími, tvoří „Bránu nebeskou“.

Zcela jiný typ vyskytuje se na oněch obrazech, které z III. anebo již z konce

*) Viz více o tom: de Richemont: Die neuesten Studien über die Katakomben pag. 300—sequ., též Stimmen aus Maria-Laach XLIV.

II. st. pocházejí a představují klanění mudrců. Bohorodička sedí tu obyčejně na křesle podobném kathedře biskupské z katakomb; Ježíšek sedí matce na klíně, oděn dlouhou splývající tunikou s jinobarevnými pruhy; podobný řasnatý šat má i blahosl. Panna. již kromě toho splývá vzad delší ači kratší závoj s hlavy. Na těchto obrazech Bohorodičky možno již spatřovati začáteční typy onoho typu, který se později rozšířil pode jménem *Μητρό Θεοῦ*.

Na stěnách arkosolia v katakombě sv. Priscilly našel se obraz velice analogický s jedním pozdějším vyobrazením Panny Marie, kteréž známo jest pode jménem Madonny Mlekopitatělnici (kojící).

Obraz ten představuje mladou, krásnou ženu s širokým, na ramena i vzad v hojných řasách spadajícím závojem. Na poloobnaženém lokti sedí obnažený Ježíšek; hlavu trochu nazad odkloněnu, tiskne se dychtivě na hrud matčinu, patrně žízniv. Po levé straně od diváka stojí tváří k ženě obrácen mladý muž s přehozeným přes levé ramě pláštěm (*pallium*), v levé ruce drží závitku pergamentu a pravici ukazuje na hvězdu zářící nad hlavou nemluvítkka. — Malba dýše volnosti, nenucenosti a prozrazuje velkou znalost lidského těla i techniku datující z lepších dob klasického umění — což vše svědčí, že obraz spadá v dobu před Markem Aureliem. Že ovšem žena ona jest Panna Maria, jde nade vši pochybnost — než kdo jest onen muž ji po bok stojící? Někteří vidí v něm sv. Josefa, jiní jednoho z mudrců, jiní konečně proroka Isaiáše, zvěstujícího „světlo velké vzešlé lidu kterýž chodí ve tmě a bydlícímu v krajině stínu smrti“ (Is. 9, 2—3.), což se zdá nejpravděpodobnějším.

Podobně i v arkosoliu katakomby sv. Anežky nalezen obraz zvláštní. Bohorodička s Ježíškem u prsou obrácena jest tváří k divákovi, má ruce jako k modlitbě rozpjaté, na hlavě závoj, hrdlo ozdobeno šperkem z drahokamů. Dva monogramy symmetricky po obou stranách rozložené, zvláštnost slohu a jiné znaky svědčí s dostatek, že obraz patří věku Konstatina Velikého. Mimo- volně vnucuje se nám srovnání tohoto obrazu s obrazem Madonny z katakomby sv. Priscilly. Náleží-li tato po-

stránce technické i svým provedením škole antické, nenesouc na sobě ještě vlivu křesťanství, tož upomíná nás Madonna z katakomby sv. Anežky na klasicismus zase smělostí a jistotou štětcu umělcova, plným oválem tváře i harmonií tvarů. V Madonně z katakomby sv. Priscillské lze zřít Římanku v obvyklém úboru, v živé, naturální pose; Madonna z katakomby sv. Anežky nese však již ráz jakési suché uklidněnosti a tím i posvátné vážnosti. Vše na obraze tom věští již blízký vznik umění východního, jež spojivši klassickou formu s křesťanskými pojmy a představami vytvořilo tak zvaný typ byzantský.

Byzantský typ neliší se zprvu také ostře od typu západního: mělť jako on téhož otce: vzor klassický směru realistického. Jedině v oděvu řídili se umělci byzantští mravem východním; též malovali Matku Boží mnohem starší, s výrazem přisnosti na veličensky krásném lici. Byl to zkrátka ideál byzantské ženy, matky něžného citu, avšak prostě všech vášní. — Na další vytvoření tohoto typu měly veliký vliv pověsti a legendy o životě a smrti Panny Marie, jež horlivě sbírány (proslul v té příčině zejména Epiphanius, mnich a spisovatel II st.) a umělcům ruským pak vodítkem byly.

Pověsti ty přidaly k ostré, energické fysiognomii byzantské ženy konejšivé, tlumící tahy mravního charakteru, a tak vytvořena postava Bohorodičky velice jemné, měkce.

Prvním malířem mariánských obrazů jmenuje tradice všeobecně i na východě rozšířená sv. Lukáš. Tradici tu znamená celá řada svědků: Theodor (přijímá Ctěc) historik věku Justinova a Justinianova. Vypravuje, že císařovna Eudoxie podnikla pouť do Svaté země a z Jerusalema sestře své Pul-

chérii obraz Panny Marie sv. Lukášem malovaný poslala, kterýž pak v klášteře Odygtrijském uložen. Pravda, z dvou následujících století nemáme o tom žádných zpráv, avšak z 8. i následujících století lze uvést četnou řadu svědků o obraze sv. Lukášem malovaném. Sv. Ondřej Kretscký († 761), neznámý autor „Slova o ikonách ku Konst. Koprnymovi“, Poslání k cis. Theofilovi o sv. ikonách (845—846), Simeon Metaphrastes a j.

Historik církevní Nicefor Kallistes poukazuje rovněž tak jako svrchu zmíněný Theodor na určitý obraz — chovaný v monastýru Odygtrijském — jakožto na dílo sv. Lukáše. Přes to vše upírají mnozí, že by byl sv. Lukáš nějaký obraz mariánský maloval, a to hlavně z toho důvodu, že ani Sozomen ani Sokrates, ani sněm efezský II. (787) o tom se nezmiňují. Dle nich spočívá tradice o obraze sv. Lukášem malovaném na omylu a záměně totožného jména, a obrazy ty pode jménem sv. Lukáše přicházející jsou díla florentského malíře XI. století: Luca Santo. Avšak tvrzení toto jest liché, neboť tradice ta vyskytuje se již před XI. stoletím, před tím, nežli Luca Santo žil. Tedy sv. Lukáš skutečně obraz Panny Marie maloval; avšak obraz ten zůstal širším kruhům neznám a neměl vlivu na vytvoření postavy Bohorodičky. S jménem sv. Lukáše spojuje se pouze typ byzantský, jenž v dobách ikonoklasmu a válek křížových zanesen do Italie, zpracován školou řecko-italskou, a s některými změnami rozšířil se pak po celém katolickém světě: v Římě v chrámě S. Maria Maggiore, Madonna u sv. Dominika atd. v Polsku, Matka Boží Čenstochovská, ve Španělsku i jinde. Zdali však právem či neprávem se typ tento se jménem sv. Lukáše spojuje, nelze rozhodnouti.

A. M.

Obsah „Obrany“:

Provolání ku sjezdu katolíků diecése Královéhradecké. — Nové přímé daně v Rakousku. — r. — Křesťansko-socialní hnutí žen. Píše V. Myslivec. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokrač.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasílano přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrby v Praze.

závaní“. Sám byl v nebezpečí, že s nejpřednějšími následovníky mistra Jana Husi, a to s nejučenějšími a nejhorlivějšími z nich, octne se jako obžalovaný před soudem nevzdělané chátry husitské (Tomek IV. 242). Jeden z největších krvežíznivců táboritských — pro zákon boží — byl Jan Želivský, husitský kněz, nejvěrnější přítel Žižky, který od našich moderních husitů nebyl, tušíme, dosud oslavován. A poněvadž v něm husitství dostupovalo největšího stupně, poněvadž v něm duch celé té revoluce byl jaksi zosobněn, měli by vlastně ti, kteří oslavují tendence a smysl hnutí husitského, oslavovati v první řadě jej. Socialisté by tak jistě činili, kdyby z historie něco věděli. Když tedy oslavují místo Jana Želivského, který se jeví jako nejsilnější husitský charakter, mistra Rokycanu, který ve smyslu husitském musil a musí platiti za husitu bezcharakterního, kompromisního, váhavého, jednají moderní husité nelogicky a falešně. Což oni by i Jana Želivského oslavovali, kdyby ten muž nebyl tak hrozně krvavý. Tento anarchist a patnáctého století byl popraven. Smrt zasluhoval už tisíckrát, ale moudří konšelé popravili ho lživě, neočekávaně. To bylo nemoudré. Nesprávné to tehdyž nebylo, neboť tak to dělaly všecky strany — pro zákon boží — a konšelé, kteří dali Jana Želivského odpraviti, brzy byli bez dlouhých cavyků o hlavu kratší. Sběhla se chátka, kterou Želivský jako revolucionář měl na své straně, a byla brzy hotova. Rokycana tehdyž šťastně ušel — prchl. Co škody chátka nadělala, co domů vybila, knih zničila. mezi nimiž i vlastnoruční traktát Husův z Kostnice, co uloupila, vypravuje Tomek tamže i Palacký (III. 312.). Tu se mohl přesvědčiti, že v Čechách je třeba ku blahu a utišení národa větší auktority, než jakou mohl míti nějaký utrakvistický sněm, který po dlouhých hádkách se usnesl: budeme věriti o svátosti Oltářní tak a tak.

Vedle sterých malých stran byli v Čechách po roce 1420, kdy Rokycana již nabýval vlivu, Pražané čili kališníci, ale dělili se na více stran, hlavně na kališníky mírné, střední a výstřední. Mírní stáli církvi nejbliž, spokojující se hlavně jen přijímáním pod obojí. Střední čili praví (!) kališníci — ti ostatní byli tedy nepraví kališníci, stáli na půdě kompaktát. Vůdcem jejich byl Jakoubek ze Stříbra a později Rokycana. Výstřední lnuli k Táborům. Vůdcem jejich byl onen Jan Želivský. (Pal. III., 251.) Smír nebyl mezi nimi možný. Známo, že mimo jiné dělo se smíření r. 1423 na Konopišti mezi Táboři a Pražany. Ale marně. Táboři se nesmířili. A když tu a tam něco podepsali společně, jakou mohlo to míti auktoritu? Bylo to leda časové usnesení sněmovní, více nic. To ale není žádná auktorita božská. Proto na takové věci ani Žižka nic nedal a táhl statně na Prahu. Tu Jan z Rokycan výmluvností svou, svými tklivými důvody vlasteneckými přispěl sice k tomu, že Žižka Prahy nerozbil, ač snad více k tomu přispívaly nepokoje na Moravě (Pal. 341, Tom. 310), ale z toho povstává pro moderní husity fatální kollise, aspoň pro ty, kteří to myslí s husitstvím do opravdy, který z obou činů je vlastně slavný: tažení Žižkovo na Prahu nebo odvrácení jeho od dobývání Rokycanou. Oba činy, poněvadž si odporují, nemohou býti slavné a husitské. Oni ovšem nejsou na rozpacích. Při Žižkovi oslavují rozhodnost, s kterou pro — zákon boží a vlastenectví — bojoval pro přísný kalich, při Rokycanovi, že — pro zákon boží a vlastenectví — zachránil Prahu a mírný kalich. A tak vyhovují na obě strany. Jak si pak při brzké smrti Žižkově jeho Sirotci u Přibislavi počínali — pro zákon boží —, je známo, ale dokazuje, že ne-

auktorita a duch, ale „podřezávání“ rozhodovalo. Rokycana to vše věděl. Přece však zůstal jedním z těch, kteří zmatky jen šířili.

Mezi kališníky, kteří viděli, že ustavičné ty hádky jen ke zlému vedou, byli přemnozí, kteří upřímně přáli návratu k církvi a pokoji v zemi. Z husitství poznenáhlu zůstávala jen úcta k jeho osobě. On sám uznáván již správně i od kališníků za kacíře a tím více i učitel jeho a svůdce, anglický Viklif. Odsuzováno boření klášterů, loupení církevních statků, šíření kacířských knih, pohoršlivé a nedůstojné živobytí husitských kněží. Šťastný tento obrat, ukrutnou zkouškou minulých let, ničením vlasti a osvěty, decimováním národa vyvolaný, byl by snad vedl ku jednotě a pokoji. Tento duch a směr objevoval se později vícekrát. Ale tu vidíme, že blahodárnému tomuto proudu staví se v cestu muž, který pak jako zlý démon národa kazí jej ustavičně a vytrvale — mistr Rokycana. V roce 1426 při hádce o vánocích na universitě Pražské vidíme jej tu, tušíme, poprvé veřejně hájiti kacířství Viklefovo. Všecky vynikající dary ducha svého, jichž jistě nebyl prost, užíval k tomu, aby hrozný onen stav duchovního rozbroje trval v českých vlastech dále. Ač sám zkusil za Jana Želivského, jak zkázonosné je, buditi revolucionářského ducha lidu, tehdaž pořád ještě tolik vznětlivého, nerozpakoval se, nesa velebnou Svátost na rynek před Týnem, volati a štváti lid proti šlechetným a zajisté vlasteneckým úmyslům Korybutovým, nerozpakoval se sáhnouti na posvátnou osobu knížecí. Ovšem vyhověl tak své bezměrné ctižádosti: jeho strana nabyla vrchu. Pokoj, který na čas jakž takž zjedнан, učiněn násilím a povalením právní auktority. Mohl vésti k něčemu dobrému? Však brzy, když pádu strany pořádku, strany Korybutovy v Praze želeno, mohl poznati, že banebně jedná, kdo lid bouří. Tehdaž ovšem zasadil se s nebezpečím o klid, ale ta krev, která lpěla na jeho ornátě, když sta lidí smrtí padlo, lpěla i na jeho svědomí, neboť druhá událost byla jen následkem první. (Srovn. Pal. 373 a 388 n., Tom. 368.) V té době ustanoveni pak čtyři článkové Pražští, kteří měli dáti kališnictví první podklad jako církvi zvláštní. Ono bylo ovšem na vrchu ve své straně, ale k rozbrojům sekt přidán tu jen zásadní podklad, věc to ještě mnohem horší ve svých následcích, neboť boj kališníků nabyt tím rozhodného charakteru bojů táboritských, propast mezi církví upevněna a ustálena Rokycana měl v tom zajisté svůj podíl. Všecka pozdější hádání nebyla pak než nesmyslem, neboť s jakou auktoritou mohl tu kdo vystoupiti nežli svou vlastní? Nevedla také nikdy k cíli. A po každé skoro hádce učené následovala válka sekt mečem. Ba sotva že strana „pravých“ kališníků přišla k nadvládě, již se rozbíjela. Dlouho nebyl Rokycana pánem strany. Již roku 1428 byla jednota zrušena a Staré a Nové město mělo každé „svého“ staršího kněze. Kdyby tito byli aspoň bývali za jedno. Ale tomu nebylo tak. S různicemi mezi vůdci šly ruku v ruce různice měst. Krev, loupež, zabavování statků, hanlivá a štvácká kázání byla na denním pořádku. Rokycana klonil se k smíru s králem Sigmundem; vůdce druhý, Jakub, řečený Vlk, byl prototyp Želivského. Jako výsměch následovala pak mnohonásobná smířování, ovšem vždy bez výsledku, vždyť rozhodovaly ve stranách jen zaujatost, nepřátelství, osobní domýšlivost. Rokycana má na tom všem velkou vinu.

Vypsati celou tuto historii bojů a hádek zaujalo by mnoho místa. Je to zbytečno. Strany smířiti se nemohly, poněvadž nechtěly, scházal k tomu nutný podklad. Jinak věci se měly na sněmě Basilejském, kde stály proti

sobě strany zcela jiné: katolická, smíme-li tak říci, a strana českých sekt vůbec. Zde byla na jedné straně církev staletá s učením pevným a s domnělou aspoň auktoritou, na druhé straně anarchie. Jedním z hlavních činitelů byl tu Rokycana. Výteční vlastencové táboritští, Sirotci, kázali tu mimochodem řečeno, v jazyku německém, od čehož ani na zákaz nechtěli upustiti; česky kázati lidu jejich jim ovšem nebráněno. Vedli si vůbec výbojně. Ale nás zajímá hlavně Rokycana. O tom jindy.

—k.

Z V e l e h r a d u.

Letošní Velehradské slavnosti vydařily se opět velmi dobře. Přes 100 kněží sešlo se k slavnosti eucharistické, mnoho set laiků, hlavně z intelligence, k apoštolátu sv. Cyrilla a Metoděje, akademie bohoslovců byla rovněž četně zastoupena. A přece bylo počasí v pondělí tak špatné, že zvláště z Prahy velká část přihlášených poutníků se zalekla a zůstala doma. Ostatně pouze v den příjezdu bylo zle; pak se nebe vyjasnilo a usmívalo se na nás po celý čas slavností.

Jakým způsobem se slavnosti Velehradské konají, je pro ty, kteří se jich dosud nikdy nesúčastnili, zajímavé zvědět. Zmíním se jen o apoštolátě, který je středem všeho. Všecko kněžstvo a četní laici spí v obrovských prostorách pohostinného kláštera; spolek apoštolátu zakoupil proto několik set postelí se vším, čeho k tomu třeba. Dámy a ostatní poutníci najímají si buď celé pokojíčky nebo jen postele ve vesničce asi 6 minut od kláštera vzdálené. Večer asi v 6 hodin zavzní před hlavním hostincem, kde v prázdných chvílích poutníci pravidelně se zdržují a soustřeďují, hudba na plechové nástroje, která všechny účastníky brzy svolá a v pěkném průvodu vede do kostela Velehradského, jistě nejrozsáhlejší svatyně všech zemí koruny svatováclavské. A ta bohatost vnitřní úpravy! Ze všech poutních míst, co jich země české chovají, ani jeden poutnický chrám nevyrovná se mu velikostí, bohatostí renaissance, krásou přečetných obrazů, nádherou a čistotou celého vnitřku. Nechci zde popisovati chrám, jehož nemělo by nevidět žádné oko české a nepohlídlo si ho podle krátkého popisu, ježž dp. J. Vychodil vydal a který na Velehradě levně se prodává. V chrámě bývá krátká uvítací řeč některého člena z řádu Tovaryšstva Ježíšova, načež jednatel spolku po krátkém a srdečném úvodu oznamuje pořádek, který má býti zachováván. Pouť Velehradská při apoštolátě je jako lidové exercitie, vše děje se podle nejurčitějšího pořádku. Následuje pak nyní, kdy pouť apoštolátu je spojena s eucharistickým sjezdem, hodinová adorace výstavu nejsv. Svátosti. Kdo hodinovou adoraci prodělal, ví, že k tomu je zapotřebí veliké síly duševní a tělesné. Rozjímání předcítá se s klekátkem před presbytářem umístěného. Ač jsou rozměry kostela obrovské, je stavba kostela tak obdivuhodná, že na sto kroků je slyšeti každé slovo jen poněkud hlasitě pronesené. Nikde vlny zvukové se netříští, nikde nepřecházejí v dunění, ať hlas je vysoký nebo nízký. Je to zvláštnost jistě vzácná a řídká. Chování se poutníků bylo velmi dobré. Po celou hodinu nikdo se země ani nepovstal mimo ty, kteří se šli zpovídat. Zpovídá tu veliké množství kněží přes 8. hodinu. Obsah rozjímání byl roz-

dělen[na] 4 díly, každý byv vypočten na čtvrt hodiny, obsahoval přípravu, úkon klanění s cvičbou a modlitbou jednoho desátku, jež předcházelo velmi ná-
zorné upoutání mysli posluchačů na předmět desátku, pak povzdech a předse-
vzetí. Druhý díl obsahoval podobným způsobem vykonaný úkon díkučinění,
třetí úkon smíření, čtvrtý úkon prosby. Nepůsobí každá čtvrt hodinka stejně
na všechny. Pozorujete-li poněkud účastníky, shledáte, že jeden bývá uchvácen
vnitřním plamenem zbožnosti při první, jiný při poslední. Koho toto pohnutí
uchvátilo, ten zvítězil; jeho pouť stane se mu nejen drahou, ale i spasitelnou.
Zůstávají-li někteří bez tohoto vzrušení? Snad, ale nebude jich mnoho, vše
jde tak klidně a zbožně v před, že se to může státi jen duchu veskrze ne-
sebranému, nebo takovému, který přišel s cizími úmysly. Krátká píseň a po-
žehnání zakončí večerní pobožnost. Je 8 hodin nebo něco více. Před chrá-
mem zavzní hudba. Vše se zvedne a zvolna opětne v dlouhé řadě, volně
a nenuceně, s hudbou v čele, jde se k vesničce, k hlavnímu hostinci, kde
je společná večeře. Mužové zvláště na verandě, ženy dole. Nikdo ostatně
není na tento hostinec vázán. Večeře začne společnou modlitbou, skládá
se z polévky a masa s příkrmem. Každý si vezme, mnoho-li chce. Večeře stojí
asi 40 kr. Chvilu zde strávená věnována je srdečné zábavě. Poznávají se
a seznamují lidé z různých končin světa českého, ba celého světa slovan-
ského, často mužové a ženy vynikající, utvářejí se malé kroužky, živé zná-
nosti a p. Při všem panuje ale jakýs klid, jenž způsobil a zanechal dojem
z právě odbyvané večerní přípravné pobožnosti. Po večeři je ještě kratičká
večerní pobožnost a pak hudba odvede účastníky ku spánku. Ráno o 5. ho-
dině budíček vyvolává každého z měkkého lůžka, jež rádi opouštíme, věduce,
že nastane hlavní slavnost. Od 5—8 konají se u všech oltářů mše svaté,
zpovídá se ve všech zpovědnicích. O 7. je promluva vynikajícího řečníka,
promluva eucharistická, při mši společné přijímání, v krásném pořádku uspo-
řádané. Příprava před přijímáním a díkůvzdání činí pravidelné slovutný
jednatel sám, prostě ale dojemně předřikávaje příslušné modlitby. Tento
způsob zůstává každému v milé paměti, nebo dojem jeho v duších bývá hl-
boký. Že při všem tom jednání středem jsou též osoby svatých věrozvěstů
slovanských, rozumí se samo sebou, vždyť jich duch vane celým Velebradem.
Venku zatím čeká už hudba a odvede účastníky o 8. hodině k snídani. Roz-
jařené a šťastné duše pookřejí po napjetí opětne v milém rozhovoru, vedeném
ve vždy nových a nových skupinách. Před 9. hodinou odvádí nás hudba
k hlavní slavnosti apoštolátu. Zatím začalo už shromáždění eucharistické
kněží, aby i tito na hlavní jednání přišli ještě v čas. Obrovský dvůr, na jehož
užší straně nalézá se ve chvoji zahalené široké podium s řečnickou tribunou,
ozdobenou květinami, snadno pojme tisíce účastníků, kteří zasedají na přípra-
vené lavice. Na straně stojí naše malá venkovská kapela, vyplňujíc mezery
svou hudbou. Slavnostní schůze začne. Letos byl protektorem rusínský poslanec
Barviňský, předsedou starosta blízké obce, kteří pozdravují shromáždění, onen
rusínsky, ale tak jasně, že mu skoro každý rozumí, druhý česky, oba pěkně,
s rutinou, vlastní zkušeným mužům. Vzácní hosté usedají na podium, jiní
sedí po pravé straně v lavicích. První vystupuje jako řečník český akademik
z Vídně s pěknou chvalořečí na slovanské apoštoly. Pak přišla hlavní řeč.
Tenkrát i při eucharistickém shromáždění i při apoštolátě hlavními řečníky
byli dva kněží z království. Při prvním obvyklé už vavříny klidil dr. Horský,

předseda družstva „Vlast“, při druhém s úspěchem mluvil jednatel družstva Fr. Žak. V řeči dobře půl druhé hodiny trvající líčil zla z rozdvojení Slovanů pocházející, dokládaje se při vyličování církevních poměrů ruských, srbských a bulharských prameny veskrz pravoslavnými, pak dobra ze sjednocení, při čemž encykliky sv. Otce sloužily za základ, a vytkl na konec úkol Čechů v díle sjednocení, zakončiv řeč citátem krásné básně Lutiny o sv. Methoději. Pak přišly pozdravy v různých řečech slovanských, tu vážné, tu dojemné, tu žertovné, vždy ale pěkné. Pak čteny příписy a telegramy, které scházejí se ze všech končin slovanských. Slovnatý jednatel dr. Stojan korunuje slavnost vždy proslovem, jemuž nebývá hned rovno. K jedenácté hodině bývá slavnost skončena a následuje pontifikální mše. Na přes rok bude prý ruská, i se sborem pěvců. Pak se jde obvyklým způsobem k společnému obědu, jež zpěvy, přípitky a animovanou zábavou činí dvojnásobně příjemným. Libání ostatků sv. Cyrilla v překrásné Cyrillce tvoří pak konec slavností. Kdo poprvé navštívil Velehrad, bývá přímo unesen a nemůže se s ním ani rozloučiti. Takového pořádku, takových řečí, takového nadšení nikde jinde nenalezl. To je pochvalování a uznání!

Zvelebovati Velehrad má býti svatým úkolem všech. Stalo se zajisté řízením Božím, že právě zde rozbili svatí věrozvěstcové svůj stan, a že zde Methoděj složil kosti své. V tom spočívá zajisté hlavní význam Velehradu — katolický, slovanský a český.

Svatí bratři procestovali celý slovanský svět. A přece zařídil to Bůh tak, že jeden z nich odpočívá v Římě, ve středu křesťanství, druhý na Velehradě, ve středu slovanství. Jak neskonale významné. Že sv. Cyrill odpočívá v městě sv. Petra je nejen důkazem, že Slované a jich věrozvěstcové byli katolíci uznávající papeže za svou hlavu, a čemž též Methoděj podal důkazy, ale že Slované mají katolíky býti a zůstat. Sv. Methoděj zůstal Slovanům, aby byl strážcem této věrnosti Slovanů k Římu a k této ustavičné věrnosti je pobádal. Jeho ostatky, jeho hrob nejsou známy. To jakoby byl prst Boží, že na věci katolicko-slovanské ještě leží stín, stín, který padá na jeho hrob z rozkolů slovanských bratří a zastíňuje jim ho. Vzpomínáme tu krásné básně moravského mladého a nadaného pěvce, který duchem hledí do budoucnosti a rolníku na Velehradě orajícímu klade do úst tato slova, jakoby vytryskla z touhy po objevení — vyorání — ostatků sv. Methoděje:

Až je vyoráte:

Od Visly a od Dunaje
přijdou bratři v naše kraje
a Rus bílá a Rus stará
pošle knížata a cara.
Bože můj.

Z blízka z dále přijdou králi,
biskupi a kardináli,
patriarši — bílou bradu —
připutují k Velehradu
eja huj.

Když se potom v našem kraji
bratři smíří, rozjásají,
a vy (koně) jásot uslyšíte,
ať se mi pak nesplašíte.
Bože můj.

Koníčky mé koně zlaté,
potom na vždy dooráte.
Budem bloudit v jednom létě
po slovanském šťastném světě.
eja huj! — atd.

V poslední encyklice papežové o sjednocení (Praeclara) volá Řím po sjednocení celého světa, z Velebradu památka sv. Methoděje volá po sjednocení Slovanů. V chrámě na straně epištolní stojí sousoší sv. Cyrilla a Methoděje, na druhé straně sousoší sv. Petra a Pavla. Rusové nazývají Moskvu třetím Římem. Nikdy jím nebyla. Nemá ničeho, proč by tak nazývatí se směla. V době, kdy sídlil tam patriarcha celé Rusi, byla tu jakási podobnost, ale tento patriarcha dlouho byl odvislý a poplatný od Cařihradu, druhého Říma. Že Cařihrad nikdy neměl a ani si neosoboval tohoto titulu, je známo. To spíše Moskva byla druhdy po několik století středem pravoslavného světa, Cařihrad náboženským středem nikdy nebyl, tam sídlil leda vysoký církevní hodnostář, odvislý nejen od Říma, ale více ještě od vlastních panovníků. Dnes Moskva dávno už není středem církevního života na Rusi; jest jím Petrohrad, město nové, moderní, město bez církevní hlavy, bez slavných památek církevní historie, město carů, které obrovskou svou mocí utvořili, téměř násilně utvořili. Stejně násilně Petr Veliký zrušil církevní jednotu, odstraniv patriarchát s jeho právní mocí, a zřídil sbor, stále se měnící a nestejnorodý, sv. synod, jako část své vlády, kulturní její část, v němž dříve rozhodoval skrze laiky, dnes rozhoduje, aspoň na venek, skrze biskupy. Tito ale jsou jako pod policejní dohlídkou. V sále, kde konají se nejvyšší porady o církvi ruské, vypadá to jako v úřadovně. Na nejvynikavějším místě nalézá se ustanovující dekret Petra Velikého, kterým zřídil synod. Připomíná jaksí a ustanovičně staví před oči biskupům, že politická moc laika ustavila něco, co přičí se kanonům i oněch církevních sněmů, které Rusové uznávají, totiž kanonům o disciplině, a že tato moc je první a svrchovanou v zemi. V Římě, hrob sv. Petra, knížete apoštolského, zde stolek se skleněnou, průhlednou a stále viditelnou schránkou, obklopující dobře uzavřený památný reskript! Pamatuji se živě, jaké pocity loudily se nám do duše, když ty věci jsme prohlíželi. Aj, já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa, pravil Kristus k apoštolům; zde totéž lze říci o násilném pergameně Petrově, druhdy i na Rusi tolik nenáviděném a k odporu nutícímu. Ústava církve kat. je zajisté dílo Boží. Zde zevní ústrojí ponecháno sice, ale základ zcela zvrácen a ustanoven laikem. Smutný to nový, snad čtvrtý Řím. Dále nalézá se v místnosti zelený stůl pro osoby duchovní, kde dějí se nejvyšší úrady, stůl tolik úřednický, že, ač je to snad jen fantasie, návštěvník jiného světa neubrání se pocitu sklíčenosti. Vedle zvláštní stůl oberprokurátora nejsv. synodu. Výklad je tu ovšem dvojí. Jeden: prokurátor je poddaný, kterému nelze přátí místa u stolu církve řídící, je služebníkem, pokorným synem církve, který v uctivé pokoře opodál sedí. Nebo výklad druhý: Oberprokurátor je vrchním inspektorem sv. synodu, skrze kterého mluví k pokorným otcům duchovním hlas cara samoděržca, je policejní dohlídkou, slyšící každé slovo, každý vzdech, vidící každý pohled očí. Nevíme, který výklad je pravý. Rusové dí: ten prvý. Ale ta skříňka s pergamenem! Venku ovšem v předsíni stojí řady kleru a laiků, kteří se hluboce klaní vycházejícím a vcházejícím duchovním hodno-

stářům. ale více ještě oberprokurátoru, neboť má moc praktickou, kdežto oni jen to kouzlo posvátné důstojnosti. A vedle nepřehledné úřadovny synodální, naplněné úředníky, mezi kterými skoro marně hledáš šat duchovní. To že by měl býti nový Řím? Moskva má aspoň svou historii, ale co je historie mrtvého člověka? A mezi těmi památnými hroby patriarchů je jeden hrob, chovající ostatky kanonicky za svatého pravoslavného uznaného — a ten byl, soudíme-li dogmaticky i pravoslavně správně — bludařem. Mrtvý Řím není Římem. Hle náš Velehrad posvatný. Tam ostatky světcovy, který je apoštolem celého slovanského světa, jehož život hlásá, že v obledě duchovním a disciplinárním jen jednu moc uznává nad sebou — sv. Otce Římského, u něhož věrný jeho druh spí věčný spánek jako v objetí, vřelém, teplém, oživujícím objetí apoštolském. Chtějí-li Slované míti už svůj Řím, je jím jen Velehrad, kde rozbilo ono slunce, jež přijímajíc světlo své od věčné sv. stolice, Říma, rozlévá je po celém světě slovanském, svůj věčný stan. Přes Velehrad zaznívají tudíž slova sv. Otce ze zmíněné encykliky: „Vzpomínáme tu především Vás všech národů slovanských, jejichž slávu hlásají mnohé pomníky dějinné. Víte, jak velikých zásluh dobyli si o Slovany svatí ve víře otcové Cyrill a Methoděj, jejichžto památku zvýšiti sami snažili jsme se před lety prisouzením jí patřících poct. Jejich přičiněním dostalo se většině národa Vašeho kmene vzdělanosti a spásy. A tím se stalo, že mezi zeměmi slovanskými a římskými dlouho trvala vzájemnost nejkrásnější . . . Církev volá Vás ustavičně do svého náručí zpět.“ Tak mluví Velehrad jako slovanský Řím. Jak mluvil by k nám onen sv. synod skrze svého oberprokurátora a svého cara? Byl by to Řím, byl by to hlas Kristův?

U příležitosti zmíněné encykliky psal ruský list, udávající ton, že sv.-Petrský chrám se kclíbá, že jeho kopule je nakloněna, a že stařec, který tam sedí, již již padá i s ní, aby v jejích ssutinách byl pohřben. Proto volá, volá o pomoc na východ. Pravda jest, že v něm je trhлина, bolestná trhлина, kterou způsobil jí rozkol. Proto i na Velehradě stín zakrývá hrob sv. Methoděje, smíme-li se tak vyjádřiti. Ale i hrob sv. Petra zůstal by, kdyby sesul se chrám Petrský, a rovněž i hrob sv. Methoděje by zůstal, kdyby sklesla v rupy svatyně Velehradská. Ale kdo to stojí na posvátném Kremlu v Moskvě, který mohl býti naší spásou? Nikdo. Tam je mrtvo, děsné mrtvo. Jen zpěvy mnichů táhle se tam vinou, jako žalostný hlas, volající: kde je nějaký pastýř stáda? A z Petrohradu od sv. synodu kyne nám leda šavle generála Pobědonoščeva, oberprokurátora. Může meč dáti spásu? Snad na Rusi, ale i tam duch kráčí vpřed a bouří se proti moci meče, proti hmotě. Kdo zůstane, až zrezaví ten meč, kdo by vedl vládu ducha, řídil království Kristovo? Pak k Velehradu jediné bude lze upřítí zraky jako k zdroji duchovní síly Slovanstva, pak zraky toužebně hledati budou tu jámu se sv. ostatky, která nutně bude mostem ku zdroji ústřednímu. Sv. Velehrad bude slovanským Římem, kterým dávno už měl býti, a bude Římem katolickým. (Pokr.)

Nynější společenská bída a vůle Boží.

Podává J. SVOZIL.

Bůh sesílá na nás utrpení jednak za naše hříchy, jednak, aby zkoušel, abychom bojem získali si tím větších zásluh u Něho. Tak asi vysvětluje si věřící křesťan své utrpení. Ale jdeme o krok dále. Platí také v celku o společnosti lidské to, co platí o jednotlivci? Je i naše sociální bída z vůle Boží? Můžeme říci: Bůh tomu chce? Není nynější společenský řád i mravně špatný? A může Bůh chtít něco mravně zlého? Proč tedy neodstraní bídu? otáže se asi mnohý? — Bůh postavil nás na svět mravně neporušené, ale nikoli neporušitelné. Dal nám na vůli vybrati si dobro či zlo, dal nám schopnosti a sílu zlu odolati; dal nám schopnosti upravovati život také společensky dle potřeb času. — Vůbec stvořil nás jako bytosti svobodné a ne jako otroky.

Nuže a k čemu jsme došli? Co je výsledkem práce tolika století? Mravní a materiální bída většiny lidstva. Odkud to? Vždyť aspoň tam, kde přijato křesťanství, mělo by býti jinak? Kde je vinník, který je toho příčinou?

Sociální, hmotnou bídu svádějí mnozí na křesťanství. Hledí prý stále jenom do nebe a nevíšmá si života na zemi. Vůbec není v něm žádné síly obrodit společnost lidskou.

Tyto a podobné myšlenky napadly mně, když jsem četl čtvrtý a pátý verš dvanácté blavy v Epištole sv. Pavla k Římanům . . . jako v jednom těle mnohé údy máme, ale nemají všichni údové jednotejného díla: tak jsme mnozí jedno tělo v Kristu a každý zvláště jeden druhého údem.“

Zůstaňme při tomto podobenství. Je tu ovšem řeč o duchovém, náboženském údství těla Kristova mystického. Je tu jaksi nastíněna i organizace církevní, v níž různí údové mají různé funkce, různé úlohy, ale tvoří právě tak ladný celek jako údové těla lidského.

Ale jsme-li každý zvláště jeden druhého údem v životě duchovním, nemůže tomu býti ani jinak v životě ostatním. Údství duchovní, náboženské nemůže přece býti bez vlivu na život „mimonáboženský“. Úd nedovolí si nikdy svého spoluúdu utlačovati, utiskovati — vždyť trpí tím i on, i on cítí bolest, kterou by působil svému spoluúdu, právě proto že spolu s ním tvoří celek, tělo. A nyní — vezmeme přirozený poměr údů těla lidského k sobě. — Jaký je jejich hlavní úděl v životě přirozeném, mimonáboženském? Zdaž ne zachování života — života celého? A první podmínkou toho je zase zachování života tělesného. Pro koho tedy pracuji všechny údy těla?

Neodpověděl-li na tuto otázku již Menenius Agrippa svojí bajkou o žaludku a údech? Údy tedy pracují pro žaludek, ale žaludek vrací jim, co přijal — ovšem v jiné formě. Nepřijímá nic, aby měl, nýbrž aby přijaté zpracoval a ve formě životních sil všem údům vracel. Tak je v těle zdravém. Jinak je v těle chorém. Je-li žaludek nemocen, buďto není schopen přijímat potravy, podržet ji — anebo, může-li toto obojí, nemá síly, aby přijaté dobře zpracoval a ostatním údům vracel, co byl přijal. Tělo pak hyne — a není-li brzké a vydatné pomoci — zhyne.

I lidská společnost je tělo, vlastně je rozdělena na více těl, která se mají spravovati, živiti jako celek — tato těla jsou národy — nebo, poněvadž netvoří obyčejně jediný národ stát — státy. Společnost naše má údy, má

ruce, nohy, zuby, hlavy — atd., které pracují na její zachování. Ruce dobývají z lůna země čeho k životu třeba, zuby upravují to k potřebě naší, nohy dopravují vše z místa na místo — a hlavy upravují a zdokonalují veškeré tyto práce. A všechny pracují pro žaludek — jímž je na společnosti u státu jeho politické i sociální zřízení, jeho celý útvar. Ten má zpracovat co přijal, a vraceti všem údům, čeho dle svých vlastností potřebují v míře dostatečné. — Má vraceti — ale zdaž vrací?

Jak pak vypadá ten náš společenský žaludek? Byrokratismus a kapitalismus jest tuším jeho jméno. Co n m vrací tento žaludek? To nejsou naše daně, které mu platíme. změněny v udržující a zdokonalující sílu celé společnosti, to jsou vlastně odpadky či snad strusky, jichž je příliš mnoho k umění, ale příliš málo k živobytí — stačí tak právě k živorení většiny. Nejhorší vadou je, že náš žaludek nepracuje pro údy dle jejich potřeby — pro jedny zpracovává příliš mnoho, pro jiné málo. Tak tvoří se na jedněch nádory, kdežto druzí údové při tom schnou.

Jsme tedy nemocní. — A je tato naše společenská žaludková nemoc — jejíž kořeny jsou ovšem hluboké a ne všechny stejné — je z vůle Boží? Může se říci, Bůh tomu chce?

Může Bůh chtít, aby většina lidstva se plahočila v potu tváře, co zatím vrchních deset tisíc se obléčí v kment a šarlat a hoduje na každý den stkvostně? Je to vůle Boží, aby jedni hromadili miliony a dělníkům svým platili ledva tolik, co stačí na bídné živobytí, na zachování kostry potažené nanejvýše koží? Je to vůle Boží, aby se kupovali koně za sto tisíc, aby se jim dávala čtyřnásobná obsluha, aby se jim stavěly paláce, aby vznešené dámy stlaly psíkům na hedvábných prachových poduškách, když ubohá „pracovní síla“ stvořenci k obrazu Božímu kupuje se za bídný groš, když zatím jako vymačkaný citron zmořenci „pracovní síla“ zmírá v tmavém smrdutém brlohu na tvrdém baráku?

Bylo by zajisté velmi těžko, ba vůbec nemožno věřit v takového Boha Ne, takového Boha nechceme, takový Bůh je nemožný, je absurdní.

Nuže ještě slovo: Je to pravda, že boháči své jmění mrhají? — Ne-křesťan není majetníkem svého jmění, je jen správcem toho, co mu Bůh svěřil. Pro každého přijde doba, kdy Pán požádá účet z vladařství jeho. Slova „vydej počet z vladařství svého“ doléhají ovšem tím tíže, čím větší je vladařství. Vladaření toto, se stálým pohledem, se stálým vědomím odpovědnosti, je svatou povinností všech, i když naše lidské, společenské zákony k tomu nezavazují. „Mé jest nebe a má jest země i veškeren okrsek její“. dí Hospodin. My jsme tudíž jen správci, vladaři toho, což Boží jest. Toť není jen rada evangelická, toť rozkaz — jak ukazují slova našeho Mistra jež určil zatracencům k soudu poslednímu: Odejďte ode mne zlořečení do ohně věčného, který připraven je ďáblům a andělům jeho; neboť jsem lačněl a nedali jste mně jísti, žíznil jsem a nedali jste mi píti, cizincem jsem byl a nepohostili jste mne, nahý jsem byl a neoděli jste mne — „Pane, kdy jsme Tě viděli lačného a nenasytili . . .“ „V pravdě, v pravdě pravím Vám, co jste neučinili jednomu z bratří mých nejmenších, ani mně jste neučinili.“

Nuže, je snad také toto učení z křesťanství vzaté dokladem „pravdy“, že náboženství se nestará o pozemský život, nebo že mu po pozemském životě nic není?

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Pokračování.)

Ve středověké filosofii křesťanské nelze neznamenanati vlivů, jež prokazovala filosofie starořecká, křesťansko-řecká, arabská a židovská, vlivů, jež působily na vývoj filosofie křesťanské ve středním věku. Neboť filosofové středověcí všímali si úspěchů, jež jinde shledávali a jimiž pobádáni byli, aby rozeznávajíce podle náboženství křesťanského pravdu od nepravdy uchránili se nepravdy a ku pravdě přišli. Budiž tedy dříve o těchto směrech filosofických pojednáno.

Z filosofů starořeckých všímali si filosofové křesťané nejvíce Aristotela a novoplatoniků.

Když Řekové křesťané odloučili se od viditelné hlavy Církve Kristovy, nevyvíjeli dále ani bohovědu křesťanskou ani filosofii křesťanskou, nýbrž přestali na tom, co sv. Otcové vyzkoumali; jejich učenost jak bohovědecká tak filosofická stala se povrchní. Starořeckou filosofii, zvláště Aristotelovu, blíže ve školách a spisech vykládali a kriticky vyšetřovali. Jejich rozborů některé staly se majetkem učenců Církve západní. Také Syrové kacíři, Nestoriani a Monofysité obírali se filosofií Aristotelovou a sdělili se s Araby o spisy Aristotelovy, jež jim v řeči arabské podali. Nebyla však pěstována filosofie Aristotelova čistá, nýbrž smíšená s novoplatonismem, názorem všebožeckým.

Tak se stalo, že arabští aristotelikové nejprve Aristotelovi rozuměli způsobem novoplatonickým; teprv později se zřekli tohoto směru a správněji pochopili učení Aristotelovo. Než učení Aristotelovo se přičilo v mnohých věcech koranu; proto tvrdili arabští aristotelikové, nejen že koran zahluje pravdu v obrazech pro lid, jenž jinak pravdu nemůže chápati, kdežto filosofie tutéž pravdu předkládá nezahalenou mužům vzdělaným, dbajíc toliko hlasu rozumu, ale také že co jest ve filosofii pravdivo, nemusí býti pravdivo podle koranu a také opakem. K těmto aristotelikům náleží Avicenna a Averroes. Motekallemové. učitelé víry zjevené, kterým se zdálo býti učení aristotelské kacířstvím, chtíce uhajiti hlavní články koranu: stvoření, počátek světa, jednotu a netělesnost Boží, množství přivlastků Božích, prozřetelnost Boží bez podmínky osudnou, vzdělali jakousi filosofii náboženskou. Jim, bez podmínky koranu věřícím, odporovali Motazalové, kteří vykládajíce koran si vedli jako rozumáři. Mezi Motekallemy zvláštní pozornosti zasluhuje Algazel, jenž filosofii aristotelskou vyvrací a nepravdivé mystice učí, přímému nazírání pravdy, ve kterém jest duch lidský od Boha bezprostředně osvícen. Nebylo tedy u Arabů mezi náboženstvím a filosofií smíru, jaký teprv od filosofů křesťanských byl zjednán.

Filosofie židovská brala se směrem kabbalickým, novoplatonským a aristotelským. Kabbalah jest tajemnůstkářství, spočívající na domnělých tradicích, vykládající hlubší tajemný smysl pisma sv. a hledající tajemný smysl čísel. Směrem novoplatonským bral se Avicbron, jenž náboženství židovské spojuje s emanací novoplatonskou. Směr aristotelský zavedl aristoteliky židovské, ku

- př. Mojžíše Maimonida k rozumářskému výkladu náboženství židovského. Proti filosofům těmto postavili se Židé pravověřící.

Z těchto vlivů jest nejmocnější onen, kterým působil na křesťanské filosofy středního věku, scholastiky, Aristoteles. Až po XII. století znali učení theologové a filosofové křesťanští toliko logické spisy jeho, kterých pilně užívali v bohovědě a filosofii. Než ve XII. století seznali Aristotela celého a sice nejprve skrze Araby a Židy; toto prostřednictví mělo z počátku následky neblahé, než brzy dopracovali se filosofové křesťanští pravé metody, která filosofii křesťanské přinesla z filosofie Aristotelovy hojných prospěchů, nejsouce nevšímaví bludův Aristotelových a rozvádějíce dále a důkladněji jeho věty pravdivé.

A tak se stalo, že scholastikové zbudovali zvolna na základě filosofie patristické, užívajíce pomůcek shora naznačených a svým důvtipem uvažujíce, samostatnou a velkolepou soustavu filosofickou, od bohovědy křesťanské věcně sice, ale ne ještě formálně oddělenou, k ní svorně se mající, jí ve mnohých příčinách sloužící.

Filosofie scholastická, ve středním věku se vyvíjejíc, rozdělila se s velkým prospěchem na filosofii v užším smyslu scholastickou a na mystickou. Ona hledala a dokazovala pravdu rozumovou spekulací tato pravdu nalezenou rozjímalá pro vůli lidskou. Oba směry nezapomínajíce na jednotu života křesťanského doplňovaly se vespolek, jeden druhému bránil, aby nevybočil výstředně. Tato svornost porušena byla teprv na konci středního věku.

Filosofie scholastická prošla třemi dobami: 1. počátkem a vývojem, 2. výkvětem, 3. zastavením činnosti plodné. Vývoj nebyl prost názorů bludných, výstředních; překonání jejich vedlo k vyhledání názorů středních, pravdivých.

Počátek a nenáhly vývoj filosofie scholastické.

1. Karel Veliký máje péči o vzdělání své říše, povolal muže toho času nejučenější, duchem katolickým provanuté, a zřizoval školy. Mezi nimi byl nejznamenitější Angličan Alkuin, jehož učinil Karel Veliký představeným své školy dvorní (schola palatina). Ve svých spisech filosofických lze Alkuin ke psychologii a ethice sv. Augustina. V Turonech (Tours) založil Alkuin jsa opatem školu, jež brzy v celé Evropě proslula a z níž vyšli četní mužové učení. Mezi nimi shledáváme Rhabana Maura, opata, později arcibiskupa, jenž ve Fuldě založil znamenitou školu a mezi jinými spisy veliké dílo napsal ve 22 knihách, De universo, encyklopedii všech tehdy známých věd.

2. Jan Skotus Erigena, jehož Karel Lysý povolal do Pařížské školy dvorní asi r. 843, objevil se theologem a filosofem ne dosti vzdělaným, jelikož spisům Dionysia Areopagity, ve středním věku veliké vážnosti u theologů a filosofů výtečných požívajícím, pantheisticky rozuměl a hlavně podle nich soustavu vytvořil pantheistickou, realismem přemrštěným prosáklou, úzce spojenou s učením křesťanským, jež násilně přizpůsobil k ideám všebožeckým, soustavu sice důsledně a důvtipně provedenou, ale zcela nepravdivou. Soustava jeho jest idealistická, jelikož jsou mu všechny zjevy těles číře ideální, toliko v mysli bytující, jelikož tělesnost považuje za pouhé zdání; jest emanací, jelikož z první přirozenosti, která není tvořena, ale tvoří, Boha, emanací čili výronem vychází přirozenost druhá, která je tvořena a tvoří, jednota

idejí ve slovu Božím, jednota mocností tvůrčích, z přirozenosti pak druhé přirozenost třetí, která je tvořena a netvoří, smyslně poznatelný svět se svými jedinci, kterážto přirozenost třetí se opět vrací do druhé a skrze druhou do první, kterážto první se stává skrze tento návrat přirozeností čtvrtou, tvořenou a netvořící. Skotus pokládá víru křesťanskou za počátek, základ a podmínku všelikého vědění lidského, jež vycházeti musí od výroků Božích, v písmě svatém obsažených; než zároveň musí rozum lidský tajemný, skrytý smysl těchto výroků Božích odhaliti; badáním rozumovým musí pravdy v písmě sv. obsažené býti vyloženy. Skotus nerozeznává pravdy rozumové od tajemstev, jelikož všechny pravdy zjevené stejným badáním rozumovým chce dokazovati; obsah filosofie jest mu totožný s obsahem zjevení Božího nadpřirozeného. Skotus má sice ve vážnosti sv. Otce, ale vybírá z nich, co se jeho rozumu zdá více se srovnávati s výroky Božími; je tedy nad sv. Otcí jeho rozum, jenž, dospěje-li správně k nějakému závěru, sv. Otcům odporujícímu, na svém závěru setrvati má; podobně jest jeho rozum také nad písmem sv.

(Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. Hradecký sjezd. Referentství „Nár. Listů.“ Reformace. K politické situaci. Sjezd Nov. Života. Z Uher. Rusko-francouzská aliance.

Loni v létě ještě každý liberál považoval kat. sjezd v Hradci Králové za nemožnost. V Hradci zahrnulo se vše, co vynikalo nedoučeností, protiklerikalismem liberální polovičatostí. V té době psal vinohradský „Čas“, který zajisté z kruhů evangelických na Hradecku byl o tom, co se připravuje, dobře zpraven, že to bude divný sjezd, neboť se už dějí přípravy, aby vynel zcela jinak než jako sjezd katolický. Skutečně musilo se tajně mnoho díti. Rozhazovány pamflety mezi lid, uzavírány aliance se socialisty, vydávány noviny „Osvěta lidu“ na potupování kněžstva, hlavně Jeho biskupské Milosti, a na zfanatisování lidu. Všecky řídicí kruhy k tomu mlčely. Významné to mlčení, ač zajisté věděly, odkud to vše pochází. Vrcholem těchto tajných zakuklených proudů, kompromisů tvořila známá událost: osvobození redaktora-evangelika porotou, když státní návladnictvo proti štvání plátku konečně jednou na obranu cti Jeho Milosti vystoupilo. Do poroty vhodně přišli sami židé a protestanté, kteří „bojovníka za osvětu lidu propustili“. Z toho v Hradci škandály veřejné. Nyní domnívali se

tajní spiklenci, že vyhráli že mají národ za sebou. V pravdě názvalo se, že mají za sebou jen fanatiky a lidovou luzu. Škandály byly poslední kapkou, které bylo třeba, aby veřejné mínění se obrátilo. Mínění povlivého, nezfanatisovaného lidu bylo vždy pro pana biskupa. Podivnou úlohu hráli někteří vůdci liberálové Hradečtí. Je to jen důkazem, jaké smetí může se dnes do dělati i vlivu a moci. Ty pan biskup k pokoření se donutil. A sjezd se stal, byl velkolepý — ze všech těch dlouhých rejdů, tajných intrik i veřejných agitací zůstal — protestní průvod sebraný a sestavený ze všech možných živlů místních a okolních. S radostí četl každý zajisté i list dra. Riegra: Vele důstojný Pane! K pozvání na sjezd katolíků naší diecése nemohl jsem posud odpověděti ani kladně, ani záporně, poněvadž jsem nevěděl, bude-li mi možno ctěnému pozvání vyhověti. Nyní pak vidím, že mi nebude lze; neboť mám právě, jak se říká, plný dům hostů a celou rodinu zde, tak že mi — při zachování slušnosti — nelze opustiti dům. Prosím tedy, aby mne slavný komitét ráčil míti omluvena a přijal ujištění mé zvláštní úcty se přáním zdaru. Jeť zajisté na čase, aby bezbožství, a to slepé popírání víry, již jsme zavázáni za vzrůst té civilisace, jež nyní vládne

celému světu došlo rozhodného odporu ano se nyní tak povážlivě šíří a brozí otřásti samy základy společenstva. S úctou a oddaností Fr. Lad. Rieger. V Malči, 18. srpna 1897.

Pan biskup opanoval a zvítězil. dnes jeho osobnost na celém Hradecku je osobností první, nade vše ostatní daleko vynikající. A toto postavení dobyl si ne svou hodností, která je jen duchovní, ale svým duchem, svou činností, svým vystoupením za svou církev a svůj lid, vystoupením, pro které léta tolik trpěl, obětováním na čas své oblíbenosti. Všecko to vložil do úvodní řeči při svěcení Adalbertina, nejkrásnější řeči sjezdové. My se nedivíme, že tato řeč šla mu z hloubi srdce: světil budovu, která je obrazem prvních úspěchů. Jako Adalbertinum bude základem, tak vítězný obrat ve veřejnosti, sjezdem ukončený a utvrzený, znamená první pevný krok k obnově hradecké diecése, dávno tolik žádoucí. Pan biskup Brynych nemluví dle knih, ale dle srdce, o čem, pozoruje přítomnost, uvažoval. Co do popularity, jasnoty, otevřené energičnosti a zase klidu a váhy, co do trefného posouzení poměrů mohl by býti nazván katolickým Havlíčkem. Rozdíl je tu, že Havlíček trpěl nejen od vlády a radikálů a všech těch kruhů, které dnes tvoří řady pokrokářů a radikálů, pan biskup trpí hlavně od těchto. Řeči pohybovaly se v povšechnosti, jak obyčejně bývá. Předměty byly jako jinde. Jen do školské otázky zasaženo ndp. biskupem hluboko. O politice nebylo třeba takto mluvit, tu právě akademičnost by se doporučovala. Řeč historická byla dobrá. Udávati hodně často směr v pojímání dějin českých je nezbytno. U tisku dlužno přec už jednou jednati prakticky a ne pouze akademicky. Vůbec bychom volali: Katolíci, hodně praktického života. Pořád se nám zdá, že jsme s katolicismem ještě tam, kde. abychom užili porovnání byli jsme v literatuře za doby Tylovy, po němž pak přišel Havlíček. Sjezd ostatně dopadl velkolepě. Přítomno bylo řečem na 700 kněží a 10 000 laiků. Sjezd byl nadšený a klidný. Liberálové a radikálové se mstili tím, že napadali hosty v hostincích a na ulicích. Ani tací mužové, jako dr. Pospíšil, nebyli hrubého napadení nočního

ušetření. Fanatism nesnášlivosti dostoupil vrcholu v tom, když někteří svobodomyslníci, kteří však opatrně svá jména nepodepsali, v „Národních Listech“ uveřejnili Zasláno tohoto znění: Jeho Excellenci panu místodržícímu král. českého hr. Coudenhovovi. Na provolání ke klerikálnímu sjezdu v Hradci Králové které prosyceno jest (!!!) nejvýstřednějším fanatismem klerikálním, jest též podepsán c. k. okr. hejtman v Německém Brodě B. Frenzl. který tím skutkem vstoupil v řadu politických agitátorů strany klerikální. Dovolujeme si za tou příčinou k Vaší Excellenci následující slušný dotaz: „Srovnává se to s postavením politického úředníka, aby vystupoval v popředí jako politický agitátor vůbec a zejména jako agitátor strany, proti níž stojí ohromná většina okresů tímto pánem spravovaných?“ Důvěrníci národní strany svobodomyslné v dotyčném okrese. — Pro žurnalistu nejzajímavější byly referáty „Nár. Listů.“ Ne pravda, ale stanovisko rozhoduje. Když výtky činěny osobně panu referentovi v Hradci, náhodou při čtení svého referátu kdesi přítomnému, ohradil se — svým stanoviskem. Pak byl pokoj. Konečně — aby blamáž „N. L.“ nebyla tak patrna, utekly se k historii. Zde protikatolických pamfletů je tolik, že netřeba samostatně lhát, což vždy zůstane lží, ale že stačí lži jiných citovati. A to u liberálů není více lží, nýbrž praktikou náramně oblíbenou. Přitáhli tedy historii. Místo řeči sjezdových nakupili známé, protestanty vypracované potupy na kat. církev. Výtečně odpověděly „Kat. Listy“ ze dne 27. a 29. srpna. My z této polemiky a z článku „Nár. Listů“ ze dne 1. září jen jedno si vybereme. Reformaci německé se lid všude vzpíral. Jen zbyřalá šlechta, zkažené obyvatelstvo měst a vůbec všichni „pocivci“ přidávali se k reformaci. A nikoliv z ideálu nebo touhy po dokonalosti a opravě života, ale z touhy po statečích bohaté církve a z touhy, aby padla ze svědomí tíha božích příkázání. Uvolnění „mravnosti“ byl ten ideální popud největšího počtu odpadlíků. Život Lutherův je v tomto ohledu znám. Lid, jeho jádro, nechtěl o reformaci nic slyšeti, musil násilně k ní býti veden, chtěl se zpovídati, ale potupou zpovědi a násilím musil býti

zdržen. Protestantští mocnáři to udělali prostě. Řekli: naše je zem, náš je celý lid, i jeho dnše (tak liberální katolíci (!) nikdy nebyli), proto musí přijati naše vyznání. Tisíce příkladů o tom podává Jansen, dokladů historických, pečlivě citovaných. Žádný jich dosud nezvrátil. Násilí na lidu katolickém páchané bylo tak všeobecné, že to nebyl jen fanatismus jednotlivce, ale všeobecná zásada. Aby se tato pravda zastřela, jali se protestanté, kteří ve vydávání pamfletů byli báječně čili, zrovna jako naši čeští bratři a moderní naši pokrokoví osvícenci, šířiti lži o násilí katolíků na protestantech. Jednotlivé příklady byly ovšem i tu; ty zveličovány a zgeneralisovány. Míliokrát vyvráceny jsou a opakovány stále zase. Protestantismus musí tak činiti. Spočívá na nepravdě Lutherově, nepravdou byl šířen. Tím nechceme se dotýkati těch poctivých charakterů, kteří mezi protestanty žijí a jsou. Ti jsou poctivými křesťany a charaktery ne z protestantismu — ale z toho, co v něm je katolického. Nějakého „protestantského“ duchovního vzaly si „Nár. Listy“ na pomoc. Byl vyzván, aby ne pouze tvrdil, ale také dokazal, že protestanté byli psy hnáni do kostelů, že jim cpány hostie do úst a p.

Pisatel „Nár. Listů“ zle se obořil na „Katol. Listy“, že to nevědí. A hned tedy s velkým bubnem citují Tomka VII., str. 268. a 288. Vyzýváme všechny čtenáře, aby se přesvědčili, najdou-li tam i slůvka jen o tom, co cituje pisatel Nár. Listů. Vše s drzostí neuvěřitelnou vylháno, patrně citováno z nějakého pamfletu à la Bilek. To tak malý obrázek, ale hrozný. Mimo to sebraly kde kterou potupu. Vyvráte je! Dokažte, že 1. srpna 1620 netekla z oblak krev, že se nerozstoupila země někde v Americe, že nehořelo tam a tam.

Zlý duch českého národa, plané boncharonství, které nešťastný svůj kořen má snad ve velikém přebytku vzdělaného proletariátu, propadlých anebo relegovaných studentů, pozdějších redaktorů plátků, opět slaví triumfy. Ale neuvěřitelně, že i vážnější listy psaly o zbabělosti českého lidu, který proti surovostem německým ničeho nečiní. Místo, aby kde kdo rozumný nabádal

český lid ku klidu, rozvaze a důstojné sebeobraně, on hnán přímo k provokacím. Dlužno říci, že lid sám cítil, že by neslušná demonstrace anebo i sebe menší ukřivdění Němcům českou věc, která nalézá se dnes v tak kritickém okamžiku jako roku 1848 anebo za Hohenwarta, nesmírně poškodila. Němcům český klid byl tak nesnesitelný a naháněl jim už tolik strachu, že „usili najímati zvláštní provokátory — aby se něco stalo. Plzeňští dali se svést a mají za to. České věci ovšem velice uškodili, Němci jásali, naši poslanci budou mítí vázané ruce, politické rozhodnutí záviselo na nitce. Ale větší vinu má to štvání listů, beztoho sobecké. Za krejcar, za jednoho předplatitele těchto žebravých a revolverových plátků, kterého troufalostí bloupeho Honzy, který byl doma pln kuráže, někdy lapi, poškozují věc národa. Upozorňujeme tu na svůj referát o Řezníčkově Havlíčku v liter. příloze. Štěstí konečně přálo, jak se zdá, spravedlivé věci. Vyvolaný furor zamítl a limine jazykové konference a tím asi přispěl k vyjasnění situace v neprospěch Němců. Badeni prý sedí pevně a postaví se bezohledně na stranu autonomistické většiny v říšské radě. — Polská „Gazeta Narodowa“ psala:

„Jsme přesvědčeni, že také vláda hr. Badeniho věděla velmi dobře, která dopadne odpověď Němců z Čech. Svolala li konferenci také ples to, učinila to beze vší pochybnosti proto, aby podán byl také poslední důkaz — že dnešní němečtí liberálové zcela postavili se pod komando Schönererovo a úplně ztratili charakter strany státní, takže s nimi se stanoviska rakouských zájmů není již pražádné řeči. Důkaz tento musil býti proveden a byť třeba jen jak praví právníci, pro věčnou paměť. Bezmezná osobivost Němců velice usnadnila hr. Badenimu, aby se zprostil dosud jej vižících prohlášení, že nechce vládnouti „proti Němcům“. Dnes, kdy Němci sami spálili všechny mosty a stezky, pomocí jichž chtěla jim vláda usnadniti návrat k účastenství ve vládě, přestává pro hr. Badeniho veškerá povinnost, aby počítal s nimi.“

I tyto konference nazývány z naší strany také tu a tam „punktacemi“.

věc to tak podivná, že člověk dostane divné myšlenky. A ty tábory lidu! A nejsou ani jednotné. Perou se tu naše politické sekty jako zběsilé. Při tom se planě bouří, pije, tančí, utrácí, vlastenčí — po českém způsobu.

Dne 25. srpna pořádal v Praze literární sjezd: „Nový Život“. Nejzajímavější byla přednáška S. Boušky „O mysticích a Arn Hellovi. Probíral básnickou činnost světců katolických, jako svaté Teresie, Angely de Foligno (n. 1248), Mechtildy, Gertrudy, sv. Jana z Kříže, z něhož i ukázkou předčítal. Nejvíce se obíral mystikem doby nové, Arnoštem Hellem, ježž jako genia katolického odporučoval ku studiu i překladu. Podal též několik zajímavých ukázek z jeho života. Ctihodný sluha Boží Jan B. Vianey, farář v Arsu, byl prvním předplatitelem listu, který začal Arn. Helle s přítelem svým vydávati. Vianey sliboval jim, že mnoho dokáže -- když budou vedeni svorně jedním duchem. Bohužel nestalo se, co činil Vianey podmínkou zdanu, a podnik zanikl.

Bylo vše pěkné, ale my pohlížíme na tu věc daleko skeptičtěji. Bouškoví ovšem náleží zásluha, že mystiku přivádí k větší platnosti a známosti u nás. Dobře pojednáno též Frant. Holečkem o tematě „Katolické divadlo a drama.“ Odsoudil moderní divadlo. Církev, která vždy s největší rezervou k divadlu se chovala, i teď se nemůže pro ně rozehrát. Nejen divadlo samo, zde i vše, co s ním souvisí, neodpovídá křesťanské mravnosti. Založiti však katolické divadlo, se nedoporučuje, neboť nemáme ani katolických kusů, ani herců a hereček, ani obecnstva, kteréž se žene jen po zábavě bez ohledu na jakost. Na ten čas nemůžeme býti ani pro zřízení katolického divadla velikého

(kteréž nyní Paříž již má), ani pro zřízení interního divadla. Reformu může provésti obecnstvo samo, kdyby do divadla nešlo, nebo když již jde tam, protestovalo proti urážkám církve a mravnosti.

Z Uher množí se škandální historky o kněžích. Dnes jsou s gusem a s romantismem vypravovány, zítra v koutě žurnálů vyvraceny. A to jen ještě v těch lepších. Něco zůstane viseti přece. Před odvoláním odnášíme to pohrdáním na ulici a potupami v hostinci, po odvolání, všimne-li si ho kdo, zlostí, že to není pravda, nebo že jsme to my nějak podplatili. Je vidět, že židovský liberalismus nalézá se v Uhrách na vrcholu své moci. Vždy bývá tu hlavní jeho zbraň: vymyšlení škandalů na kněží. To chlácholí svědomí a dává moc nad fanatismem lidu. Zároveň jsou kněží zavíráni, kteří nejdu s židovskou vládou. Jindy hrdinný čin pro pravdu a lid a proti vládě přináší u veřejnosti zaslouženou čest, v požidovštělé uherské veřejnosti klerus ani toho povzbuzení a té útěchy nemá. Tam na něj všechny židovky z redakcí tím více prskají. — Francie a Rusko uzavřely alianci. Francie je bez sebe radostí. Všichni Francouzi dali by si nyní třeba knutou vysázeti pět a dvacet, tak nedůstojně se chovají. Ale národ francouzský je fanglička, třtina, dnes tak, zítra jinak. Zoufalost nad bezmocností a vnitřní slabostí a pýcha ze staré slávy škrtí tu duši francouzskou až hrůza. Car to ví. Zajímavě je následující: Francie po uzavření aliance tančila celé noci na ulici, byla v divadlech, hýřila dle svého pověstného způsobu, zběsile fangličkovala. — Rusko pomodlilo se klidně a vážně k Bohu. Co my bychom dělali? Hroznými rusofily jsouce, dělali bychom to jako Francouzi.

Obsah „Obrany“ :

K zamýšlené oslavě Rokycanové —k. — Z Velehradu. —s. — Nynější společenská bída a vůle Boží. Podává J. Svozil. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokračování.) — Časové zprávy. — Literární příloha: V boji za svobodu! J. Kř. Vělinický. — Divadelní listy. Frant. Žák. (Pokračování.) — Sedmero hlavních hříchů (Studie bojův a vítězství Církve.) Napsal Leon Gautier, přelozil Vojtěch Kameš. (Dokončení.) — Svorně a mužně za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Pokr.) — Různé zprávy.

Předplatné budiž zasílan přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádatkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrosově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperátor na Král. Vinohradech.

K zamýšlené oslavě Rokycanově.

(Pokračování.)

V Basileji přijati byli Čechové stkvěle. Nejupřímnější srdečnost přinesena jim vstříc od legáta Juliana, který ani později, když demonstrativní a agitační vystupování českého poselstva vzbudilo mnoho hluku, nepřestal zahrnovati ho svou přízní. Čechové přibyli do Basileje v lednu 1433 zcela neočekávaně, tak že chystané jim stkvělé uvítání bylo zmařeno. Přes to byl příchod jejich sensační. Zvláště kališnický kněz Prokop byl předmětem zvědavosti, neboť i do Basileje došla o něm zpráva jak vodival stkvěle vojska, jak četná vypálil města, kolik tisíc lidí do záhuby přivedl, až pak svými řečmi, které tolik smíchu budily, hodně si škodil. Také legát projevil jim lítost, že pro neočekávaný příchod nemohl je uvítati, a nabízel jim nejsrdečnější a nejstkvělejší pohostinství. Krátce stkvěleji nemohli Čechové přijati býti. Je to zajisté zřejmý důkaz, že v církvi ještě nevyhynula paměť na slávu, velikost a pravověrnost Čech z doby Karlovy, že na Čechy pohlíženo jako na zbloudilé, že pořád doufáno, že budou i kající, že nebylo proti nim nijakého osobního nebo plemenného nepřátelství, že církev nechtěla žádných prospěchů hmotných aniž sledovala cíle nějak světské, ale že chtěla jedno jediné: „návrat zbloudilých dítek k otcí“. Proto byla to i otcovská láska, jež je v Basileji do náručí přijímala. Kardinálové, biskupové, preláti, zvláště franctí, předstihovali se přímo v projevech přízně a úcty k nim. Jak stkvělé bylo na př. hned další oslovení Čechů se strany arcib. Lyonského a zástupů stkvělých hodnostářů církevních. A přece Čechové nedovedli chovati se dle vzácného taktu hostitelů, ale po hospodách a jinde jali se konati bohoslužby, kázati, německou řečí sváděti lid, krátce jednali ne jako veliké a vážné poselstvo, ale jako pravá sekta, či lépe řečeno pravé sekty, neboť i v poselství bylo kališnických sekt velice mnoho. Snad sám vlastenecký Prokop tak činil. A na svém jednání setrvali s urputností v pravdě sektářskou. Je to směšné a charakteristické pro onu dobu a pro okolnost, jak u mnohých Čechů, nyní ovšem osvětově dávno už klesajících, husitism se zažral. Nedomnívali se jinak, než že oni jsou církví boží a jich úkol „obrátni sněm a všecky ná-

rody“ na kališnictví. Na prosby a naléhání, aby upustili od takového jednání, které jen bouře, rozpory a štvání vzbudí, odpověděli odmítavě; vlastenečtí sirotci ani od německého kázání upustiti nechtěli. Na štěstí nimbus netrval dlouho. Husitské boboslužby svou chladnou surovostí brzy přestaly lid vábiti. Ač takto schlazení, nepřestávali činiti největších pretensí.

Rokycana jako duchovní vůdce a nejvzdělanější a nejobratnější člen poselstva, který často sršel vtipem a pádnými a sarkastickými poznámkami, vedl hlavní slovo. On to byl, který na líbeznou a stkvělou uvítací řeč Julianovu poprvé odpověděl. Už tu bylo viděti rozdíl řečí, způsobů a jednání. Tu mluvil oprávec, karatel církve, agitátor, horlitel, při tom však opatrný, hbitý, kluzký. Zdá se, jakoby všechna ta přízeň Rokycanu a jeho poselstvo spíše utvrzovala ve smělosti a odhodlanosti. Dne 16. ledna mluvil na konec Rokycana o nutnosti přijímání pod obojí. Ač vedl si slovně klidně, užíval sektářské metody, která nadsazuje, aby zavřela ústa protivníkům. Tak vyzval všechny, aby jmenovali jen jediného otce, který před sněmem konstantským byl nazval přijímání pod obojí kacířstvím. Zde je ta finessa neupřímnosti a nepravdy. Vždyť ani dnes přijímání pod obojí nenazývá nikdo heretickým. Pouze víra, že obojího přijímání k pravému svátostnému přijímání je třeba, je bludná. Vždyť i dnes přijímají kněží pod obojí. Způsob přijímání pod obojí nebo pod jednou bylo — když víra zůstala netknuta — věcí pouze církevní discipliny. Ale o rozrazení jednoty církevní se tu jednalo a o tom, má-li několika údům býti dáno právo, aby terrorisovali hlavu, vládli celé církvi. Církev kázala z důležitých příčin přijímat pod jednou, členům církve bylo tedy poslechnouti. Neposlechli-li, sami vylučovali se, pokud od příslušné církevní auktority nedostali schválení své odchylné discipliny, z jednoty církevní, ani ne tak rozdílností obřadu při přijímání, ale revolucionářskou neposlušností k řádné auktoritě.

Rokycana nevedl si tedy otevřeně a upřímně. O to tu nešlo, jak on thesi položil. Každý z účastníků věděl z církevních dějin, že byly doby, kdy přijímání pod obojí sv. Stolicí vůbec bylo nařízeno, doby, kdy zase nařízeno přijímání pod jednou. Přes to Rokycana pozorně byl slyšen, kdežto Prokop Veliký utřil si trochu smíchu. Když pak Mikuláš z Pelhřimova mluvil slovem neurvalým, urážejícím a sprostým, vytýkal mu to Rokycana. Svoboda slova byla tak veliká, že i Mikuláš z Pelhřimova mohl domluvit. Ale krutá slova již již bouřila krev, u katolíků budíce nelibost a pohrdání, u husitů rozpružující vášně. Vidno to z toho, že přicházely na sněm ustavičné stížnosti na české poselstvo. Ať byly pravdivy čili nic, zdá se býti jistým, že husité zanesli svůj hrubý radikalism i do Basileje. Sněm a Julian vše to snášeli, jen prosili, aby se podobné skutky nedovolovaly. Rokycana hájil poselstvo, zatracoval ony skutky a prokazoval ochotu trestati je. Tu mluvil zchytralý diplomat. Ani jinak nemohl, vždyť přívětivostí byl zahrnut. To vyznal též opět veřejně 28. ledna, v níž opět ona chytrácká sofistika zřejmě vystoupila. Právil, že prý si přeje jednoty, že chce opravit, je-li v člancích něco proti víře — ovšem když jim to dokázáno bude. To jsou ta zadní dvířka všech sektářů.

Že nejednal Rokycana upřímně, vidno jasně z následujícího. Julian se jich ptal, drží-li také ještě jiné články rozdílné mimo čtyři Pražské. Otcové viděli na své oči a slyšeli na své uši, že tu byl odsouzený bludař Wiklef nazýván evangelickým učitelem, že tu byl chválen Hus a jiní. Tato otázka

byla nejen oprávněna, ale i nutna, byla dána okolnostmi. A byla nad míru pravdiva, jak vidno z toho, co následovalo: nedali po delší poradě odpovědi žádné. Proč?

Palacký nevěděl si rady, jak to vysvětliti a obhájit, napsal tedy, že to byl od sněmu pokus rozdvojiti Čechy. Ne rozdvojiti, vždyť tím sněm od cíle svého by se byl jen vzdálil, ale chtěl míti pravdu, jasno a upřímnost. Rokycana hájil a žádal čtyři pražské články tak, jakoby v nich bylo obsaženo vše, čeho poselstvo si žádá, co Čechové věří, co vyžadují za podmínku přivtělení se k církvi obecné. A na otázku, je-li to skutečně vše — neměl odpovědi, mlčel, vymlouval se, žádal otázky písemně a j. Cítil, že nemluví celou pravdu. Viděl, že nejen v Čechách, ale i v samém poselstvu jsou členové, kteří stokrátě šli dále než ony artikule. Byl v pasti své a svého poselstva neupřímnosti — i mlčel, neboť lháti zajisté nechtěl a nemohl, ježto by se byl nalezl protest ve vlastním jeho táboře. Potom ovšem rozčilenost se stupňovala. Někteří z poselstva zaujímali při tom následující stanovisko, pro husitism v Čechách velmi charakteristické: Když poslové nepřislušně si vedli, měl to sněm snášeti, neboť měli prý zaručenou svobodu slova; když podobnou měrou bylo jim odpláceno, bylo to porušení dané jim svobody; to znamená, že právo svobody žádali jen pro sebe. Tak ovšem nedělá se smíření. Nedůtklivost jejich byla veliká, pochopitelná z části jich míněním, že vlastně přišli na sněm „k pravé církvi všecky přivést“ a zaujímali vůči sněmu stanovisko jakési povýšenosti nad ním. Dne 28. února bylo na Rokycanu doléháno, aby byl upřímným a odpověděl konečně, jak smýšlejí Čechové o ostatních člancích mimo ony čtyři artikule pražské. Tu pak, když takto zřejmě vyzván, nucen byl k nějaké odpovědi, řekl za souhlasu poselstva svého, že oni nemohou nic jiného činiti, k ničemu jinému nemajíce práva, nežli srovnati, t. j. vymoci ony artikule. O dalším bude lze teprve jednati, až dosáhnou čtyř artikulů. Toto vyznání bylo důležitější, nežli všecky hádky, neboť ukazovalo, na čí straně je úskok a neupřímnost. Stále se dokládal, že Čechové jsou členy církve obecné, a poselstvo rozbořovalo se každou narážkou, která by o tom pochybovala, ale za člena sněmu, který přec celou církev reprezentoval, on a jeho soudruzi žádným způsobem považován býti nechtěl. Je tu zřejmý odpor. Buď považovali se poslové skutečně za údy církve obecné, pak měli se sněmem tvořiti věcnou jednotu anebo měli otevřené říci, že mluví a jednají jako zvláštní církev s Církví, že se považují za stranu mimo obecnou církev. Ani pod podmínkou, že bude jim dáno právoplatné a zaručené povolení k přijímání pod obojí, za členy sněmu, v němž Církev byla reprezentována, vstoupiti nechtěli a nevstoupili.

Poselstvo bývá omlouváno, že vtělivši se ve sněm, bylo by nuceno přijati usnesení většiny sněmovní. To není omluva, to je spíše přiznání, jaká neupřímnost byla na jeho straně. Je přece očividno, že horování jejich o tom, že jsou a chtějí býti údy obecné církve, nebylo pravdivo, neboť úd církve musí přece podrobiti se sněmu a jeho usnesení. Tak se děje na každém sněmě. Svými řečmi mohli působiti na všechny přítomné a silou svých důvodů přiváděti je ku svému mínění, aby dle jich vůle hlasovali, ale hlasoval-li jednou platně sněm, bylo se menšinám vždy podrobiti. Nepodrobením vylučoval se každý člen pak sám z jednoty. Poselstvo to vědělo a uznávalo, přece však k sněmu jako reprezentantu církve přistoupiti nechtělo. To byla falešná, ne-

důsledná hra. Kdyby i poselstvo bylo přišlo jen za účelem, aby vymohlo si privileje, mohlo si je právem vymáhati jen jako člen sněmu a ne jinak. Všecky jiné kroky byly nesmyslné prostě dle zákona logiky a dle pojmu o obecné církvi. Proto ukázalo se brzy, že jednání bude marné. Všechnu vinu nelze ovšem klásti jen na vrub poselstvu; mělo určené meze jednání od sněmu a bylo mu za správnost svého jednání ve vykázaných mu mezích zodpovědno.

Jako Rokycana řeči zahájil, nejpilněji do nich zasahoval, tak je také 13. dubna ukončil. Řeč jeho byla plná zdvořilosti a omluv, ale zároveň plná nárazek na zkaženost církve, narážela na prvotní církev a p. Mluvil tu přes všechnu zdvořilost chytrák, který mentoroval, aby měl zdání pravdy. O artikulích mimo ony čtyři žádal za odložení jich, až tyto budou smluveny. Prokop ještě jednou si omočil a důkladně otcům vycinkal, veda si jako nějaký od Boha poslaný prorok. Přítomní mlčeli, ale Prokop potom sám se omluvil, patrně donucen posly, že mluvil jen jménem svým a žádal za prominutí drsnosti své. Přes to bylo rozloučení nad míru srdečné díky otcovské lásky sněmovníků a srdečné výmluvnosti Rokycanově. S touže okázalostí, s kterou poselstvo přišlo, se i navrátilo.

V červnu pak následovalo další smlouvání Čechů v Praze se zvláštním poselstvím sněmu. Požadavek poselstva, aby Čechovéúčastnili se sněmu basilejského jako veškeré křesťanstvo, odmítnut opět, ač tento požadavek byl spravedlivý a jedině správný. Že zde mluvil opět Rokycana, rozumí se samo sebou, ale i Prokop byl při kuráži, neboť zde nemusil se báti tolik smíchu ani činiti si násilí zdvořilosti. Brzy pozorovali poslové, jak bylo od sněmu moudré, že tázali se mimo čtyři artikule i na jiné články, jichž bylo 28; viděli jasně, že ani o oněch čtyřech nesmýšlejí všichni stejně. Žádali tedy formulí psanou a věcný k ní výklad. Tím rozklad byl hotov. Sirotci a Táboři bouřili hrozně proti té, kterou dali mistři pražští, nazývajíce ji zradou. Když Rokycana 21. června dával smysl jejich, zdál se poselstvu sněmovnímu přijatelný, ale napsán, nebyl to už více týž. Nemohlo ani jinak býti. vždyť každý smýšlel jinak. V řeči dalo se to zahaliti, dala se nastrčiti jakás takás jednota, ale formulemi napsanými nebylo lze klamati. Rokycana musil se státi obětí této neupřímnosti a tohoto zastírání pravé statečnosti. Hraje na obě strany, minil to snad dobře, ale to je osud všech nemožných kompromisů, že nevedou k cíli. Měl se přidati rozhodně na stranu, která by byla vedla k sloučení. Jestliže někdo, jen on byl by býval s to, sjednocení přivésti k cíli bez oněch hrozných bojů, jež následovaly. Vždyť valnou část šlechty měl na své straně, která s ním uznávala nesmírná dobrodiní, jež ze smíru s církví by vzešla. Pevné vystupování bylo by zničilo ono otroctví, o němž referoval Palomar, a dle něhož panovalo několik vojenských vůdců, kteří míru nechtějí. Jeden z nich byl Prokop, který v Basileji dovolával se s Rokycanou prvotních dob křesťanstva, nyní, když poslanci se jich dovolávali, činil si z nich sprosté žerty. Úsilím šlechticů a Rokycany konečně čtyři články přivedeny k cíli. Ale co z toho povstalo? Fanatikové husitští je nepřijali, katolíky k nim nutili, přišly vzpoury, ač věc skončila krvavým bojem Čechů proti Čechům u Lipan. Než o dalších osudech jindy.

Pozorujeme li činnost a povahu Rokycanovu z této doby, nemůžeme mu ovšem nevzdati chválu jisté umírněnosti a jisté snahy po sjednocení

v rámci uznání článků mírných či pravých kališníků. Poněvadž musil hájiti jednak své články, což byla úloha těžká, neboť neměl pod sebou půdy téměř žádné, musil simulovati vůči basilejskému sněmu nejochotnější smířlivost. co se týče jeho osoby snad pravdivou, ale co se týče husitů a kališníků falešnou. Vůči těmto musil zase povolovati a vésti si více po husitsku, v duchu zvláštní české sekty a méně v duchu obecné církve. Tak byl rozpoltěn, pořáde v nesnázích musil utíkati se k úskokům, nemožným kompromisům a p. To není ale jednání velikého muže s rozhodným a dalekým rozhledem, neboť ten by nemožnost postavení svého a církve své musil poznati, ani to není jednání pevného, otevřeného charakteru. který pro pravdu a dobro vzdá se třeba popularity a ctižádosti, ani konečně ideál vlastence, který nehoví falešným a směšným bůžkům prchavého národního šovinismu. To je jednání nadaného a znamenilými dary obdařeného snaživce. —k.

Z V e l e h r a d u.

(Pokračování.)

Katolická církev a národní církev. Dva pojmy, které přemnoží nijak nedovedou si sloučiti, hlavně ovšem proto, že ku svým cílům mají rozporu mezi oběma pojmy zapotřebí. Zúmyslně dávají každému jiný smysl, pojem katolicismu tak rozšiřujíce, aby pojem národnostní neměl v něm místa, pojem národní církve opět tak sужujíce a tendenčně zbarvujíce, že se vyjímá jako ideál a zosobnění idee národnostní. Jsou však i tací, kteří, ač není jim neznám pravdivý pojem církve, přece mluví o znárodnění církve ve smyslu, který sotva dá se srovnati se skutečností, jsa více jen jakýmsi ideálním romantismem. Je nebezpečný a škodlivý z mnohých příčin. Přivádí k nerozhodnosti a nejasnosti v době, kdy právě myšlenka tak zvaného znárodnění církve jest otázkou dne, budí rozpor, odvrací od hlavního cíle, sesiluje národnostní sektářství.

Mluvíce právě o Velehradě, který v sobě obsahuje pojem nejen úzké církve národní, ale i širší pojem, máme-li se tak vyjádřiti, celého kmenu, totiž slovanského, a ještě širší pojem církve katolické, máme příležitost, o otázce tak zvaných národních církví slovo promluvit.

Jsou tací, kteří prostě užiti chtějí církve jako jednoho z činitelů nationalismu. O těch totiž, kteří vůbec vyhledávají rozporů jen proto, aby měli důvod k agitacím proti víře a církvi, nemluvíme. Ale zdá se skoro, že valná část liberálů tak činí. V boji proti víře a církvi je jim každý důvod dobrý, kterého mohou užiti; o církev, totiž o prospěch její jim běží asi tak málo, jako o blaho národnostní. Jich dílo je prostě destruktivní, ničící. Ovšem, ale je to fariseism, poněvadž horují o národní církvi nebo bojují proti domnělé nenárodnosti církve, ač spíše jde jim o zničení její než o její znationalisování. Nezvratný důkaz podávají o tom liberálové oněch zemí, o nichž se nám stále tvrdí, že národní církve mají. Nejsou ani se svou církví národní spokojeni a bojují proti ní skoro tak jako u nás, ba opovrhují jí více, nežli liberálové katoličtí. Děje se tak i na Rusi, kde církev, díky jen politickým pomě-

rům země, nalézají se v nimbu velikosti, slávy a mocného lesku, více pak v Bulharsku a Srbsku, nejvíce pak v Rumunsku. Třeba jen trochu čisti církevní časopisy oněch zemí, abychom se o tom přesvědčili. Jestliže boj není vždy tak důsledný a silný, leží důvody jinde, leží v okolnosti, že vnitřní síla a tudíž i odpor oněch církví není veliký, že dávají se využítkovati pro zájmy stran, že politická moc nebo zevní nationalnost neb jiné poměry staví je v příznivější postavení.

Důvod znationalisování církve, který uvádějí přemnozí z našich liberálů, není tedy než neupřímnou zbraní, která proto jediné je vítána, poněvadž v době sektářství nationalního zdá se míti ostří velmi zraňující. Jim jde o církev jen potud, že si přejí jí ublížiti. Důslednější liberálové, hlavně z tábora protestantského, kteří protestantismus ztratili se v úplném filosofování a v destruktivním individualismu považují za daleko bezpečnější a jistější potření pozitivní víry a úplnější zničení církve jediné a katolické, proti znationalisování církve vystupují zcela otevřeně. Obávají se, že by církev katolická, učinivši nacionalismu jisté ústupky v obřadnictví, v lidu ještě více se snad zakořenila a že by jim tak odňat byl mocný důvod proti ní. Tito liberálové jsou zajisté důslednější a možná i prozíravější, ač i oni neupřímně zatajují zpravidla své poslední cíle.

O těchto liberálech nechceme se šířiti. Jich řemeslo prohlédá snad dnes už kde kdo, zrovna tak, jak patrný jest jejich švindl s Husem a českobratřstvem, jež obě vynášejí, učením obou ani dost málo se neřídíce. Vyhírají z nich jen hněv proti církvi, berou z nich jediné důvod ke štvanicím. Nás více musí zajímati ti, kteří, ač snad i jim blaho víry a církve je lhostejno, ve znationalisování církve katolické vidí platné zesílení národnosti. Jim běží v první řadě o národnost, kterou sesílit by chtěli znationalisováním církve.

Proti takovému jednání a smýšlení musíme ovšem protestovati. Musíme protestovati proti němu z ohledu náboženského, ba nemůžeme ho schvalovati ani z příčiny národní.

Co se týče důvodu náboženského, musíme těmto pánům vůbec upírati právo, aby podobné požadavky činili. Církev jako zřízení Boží na zemi má zcela určitý cíl — spásu člověka. Kdo toho neužívá, nemá práva něco jiného na ní žádati. On může na členech, na jednotlivcích žádati, aby konali své národní povinnosti jako jiní vlastenečtí údové národa, ale více nic. Církev jako společnost vymyká se úplně jich kritice, neboť má cíl čistě duchovní. Tento svůj cíl musí církev sledovati u každého, nechť je národnosti jakékoliv. Tento její cíl zakládá se na poslání božském, nejvyšším. Kdo v ni nevěří, pro toho prostě neexistuje, pro toho existují leda jen její členové jako údové té národnosti, k níž i on patří. Dle cíle svého je církev jediné duchovním sdružením, které s národností nemá nic společného, a to je nevěrci zcela cizí, lhostejné, čistě soukromé. V tomto smyslu je církev ústavem pro spasení duše každého jednotlivce, ať je národnosti jakékoliv. To platí nejen o církvi katolické, ale o každé církvi, která je si vědoma svého nadpřirozeného poslání. Takový liberál nás poučuje, že církev nemá býti a není královstvím z tohoto světa. Tím samým pozbývá práva, žádati na ní něčeho, co je z tohoto světa. Církev pak nemá ani jediného důvodu, který by ji donucoval, aby jeho nationalním útokům a přáním hověla. Jsme vyrovnáni, může mu říci. Neexistuj pro tebe, nemáš tedy práva, něčeho na mně požadovati. Když tedy

liberálové činí církvi výtky jako na př. ve Francii, kde církev považována je za věc čistě soukromou, kladou jí nationalní a jiné veřejné povinnosti, jednají bezprávně, ovšem i nespravedlivě. Přímo hnusné je když němečtí starokatolíci, kteří ve Vídni právě konali svůj sjezd, chtí posílati Čechům provolání ke zřízení nationalně české církve. Kdo má břicho, musí se tu věru za ně popadat. Ale pro nás okolnost ta je důkazem, že starokatolíčtí liberálové i svého vlastního vyznání užívají — ovšem k vlastní potupě a hanbě — za prostředek proti katolické církvi. Je tu opět patrné, že liberál a nevěrec, ať je na světě čímkoli, vždy je hlavně proti kat. církvi. Všecka vyznání jsou mu, jak ukazuje farizejsky a lživě, sympatičtější než ona. Výklad je patrný. Jen církev kat. má vnitřní sílu, jen ona má své bytí sama ze sebe, jsouc úplně samostatnou, neodvislou, se životem svým, zcela zvláštním a přičítá si a má skutečně zaslíbení, že brány pekelné ji nepřemohou. Všecka ostatní vyznání jsou nesamostatná, opírajíce se o frakce domácí, které v nich vládou, nebo o vládní většinu, nemají samostatného vnitřního života samy ze sebe, proto nic neznamenají. Jsou třtinou, která potácí se s proudy časovými. Protestantismus dokonce kapituluje před tak zvanou vědou kritickou — opouští Písmo, které za jediný zdroj své víry vyhlášoval a k němuž nevážnost vytýkal kdysi nám katolíkům! Jak podivně tu hraje osud!

„Národní Listy“ slibovaly, s jakýmsi gustem, který budil zvědavost, referáty o starokatolickém sjezdě vídeňském. Konaly ovšem jen svou lokajskou službu nemocnému despotu východu. Pak ale referáty vypadly bledě. Božě můj, němečtí nationalové radí Čechům, aby si založili národní církev! Není to k zbláznění? Rusové, jak známo z našich dřívějších článků, hrají dost podivnou úlohu se starokatolicismem. S německými starokatolíky byli by už dávno pevněji navázali, ale nemohli. Bojí se o své (bývalé?) sympatie Čechů, že severočeské starokatolictví je protirakouské, vyvolané mimo odpadlými kněžími, kteří sloužili více za nemotorný nástroj, liberály, fabrikanty etc. z říše německé, že je to sektářství nízko stojící, které pošpiňuje a snižuje toho, kdo se s ním zabývá. Kdyby se tak chtěla utvořiti česká starokatolická družina, hej, to by byl na Rusi vítězný pokřik, to by bylo objímání, to by bylo prohlásování, že to je církev pravá, národní, slovanská. Se špatně pověstnými starokatolíky ze severních německých Čech to nejde. Tedy aspoň provolání k Čechům prostřednictvím prof. Bendla. Bravo vdp Janyševe, bravo Kirjejeve! To se povedlo. Ale aby tak kat. kněží a hodnostáři církevní zajeli si na Rus, nedíme ag tovatí proti pravoslavné církvi, ale dejme tomu jen na nějaký sjezd katolíkův. Za den byli by všichni na Sibíři. Není to ostatně ani možné, po-
něvadž nějaký sjezd — nedíme protipravoslavný — ale jen katolický byl by na Rusi vlastizradou a je prostě nemožný, cizí kat. kněz přes hranice nesmí. Naše kat. církev ale agitace cizí, ano agitace té nejnesnášlivější sekty a církve trpí a snáší. Kde je nesnášlivost, kde až upřílišněná snášlivost, opovrhování světskými prostředky k moci a spoléhání se jediné na Boha? Tak se kat. církev nikdy nesnížila, aby zahazovala svou víru a církev za nationalní štvance.

Porovnejte to vídeňské shromáždění starokatolické, nedím se sněmem církevním, ale třeba se shromážděním apoštolátu na Velehradě. Tam sešli se zástupcové sekty z různých zemí; přítomnosti zástupců veliké církve ruské a řecké, s níž starokatolíci se sjednocují, mělo shromáždění na venek a z da-

leka jakoby ráz jednoty národů v jednom ovčinci. Ve skutečnosti nebylo tu jednoty žádné. Nebylo hlavy. Ano, nebylo ani zástupce nějaké hlavy. Hromada lidí a ještě větší hromada nohsledů. Jednoty v ničem. Hromada pisku není ani ovčinec ani budova. Snad by nám někdo řekl že tu byl hlavou Kristus! Což může býti Kristus rozdělen, tázal se až s udivením apoštol. Kde je Kristus, tam je i láska, víra a zbožnost. Na Vídeňském sjezdě spojoval účastníky jediné a hlavně odpor proti církvi kat. Co by je spojovalo, kdyby církve nebylo? Rozpadli by se. O víře umlouvají, smlouvají a hádají se účastníci starokatolických sjezdů jako židé o sukno. Sledují, nadsazují a p Kdo rozhoduje o poslední instanci? Nikdo. Není tu auktority. A takový konglomerát mínění, frakcí, národů má býti církev, která chce býti všeobecnou a zároveň národní? Směšné! Pro bláznů. Kde nespojuje ani vnitřní duch, ani stejnost vyznání, ani zevní forma, kde sjednocuje zevní odpor k druhé nějaké věci, tam není pojmu jedné kat. církve. Z Ruska tam nebyla vůbec církev jako církev zastoupena, neboť takové na Rusi není, nýbrž zastupovali ji jacísi polovládní orgány.

I prosté velehradské shromáždění musí činiti lepší dojem. Každému trůní jaksi hlava církve sv. Otec, jeden duch víry, jedno učení, jedny ideály, jedno nebe veliké a slavné spojuje tu členy všech národů a církví. Jen laici a prostí kněží bez auktority, a přece jeden duch, úchvatná sjednocenost, nevyslovitelně dojemné bratrství, žádné bádání, žádná pochybnost o víře. Jakoby Kristus nebo apoštol mluvil z každého. Kde kdo musil říci, to je církev. Musil říci: Vidím zde různé kroje, různé národy, různé obřady a zvyky, slyším desatery řeči a zpěvy, ale vše je tu provanuto něčím, co je jedno jediné, pevné, nezvratné, báječně silné. To je církev obecná, jediná.

Proti všem těm, kteří neuznávajíce pravého pojmu církve jako jedné všeobecné církve Kristovy, která v lásce a jednotě má slučovati národy všechny, nastrkují domnělou národnost svých společností církevních za agitační prostředek a důvod proti nám, musíme tedy co nejrozhodněji protestovati. Neuznáváte církve v pravém smyslu, nemáte práva ku kritice její: Nestojíte na půdě pozitivní víry, vaše církve jsou libovolné společnosti jako jiné spolky časové, nemůžete je porovnávat s církví katolickou. Liberálům pak díme: Užívati výtky nenationalismu církvi, která nemá nationalismu za účel, je klam a faleš.

Mluvili jsme dosud se stanoviska více duchovního. Nyní pohledme na věc též se stránky národní. Církev skládá se přece z lidí; ač má účely duchovní, působí v lidech, patřících k jisté společnosti, národnosti určitého jazyka. Je patrné, že v zevním svém ústrojí nemůže ani církev nemíti jistých znaků národních. Výtky v té věci jsme nuceni slyšeti a respektovati. Kdo uznává správný pojem církve, jak ji Kristus založil, jako Božské zřízení ku spáse duší, a při tom shledává, že onen moment duchovní a všeobecné národní je na úkor té stránky druhé, zdravé národnosti jednotlivců a národů, kdo, stojí na půdě pozitivní víry ku prospěchu svého národa přál by si, aby ono působení v lidech, patřících k jisté národnosti, mělo zevní, prohloubený a všemožný charakter národní, s tím možno mluvit. Náhledy a výtky takové uznáváme, jeho poučení rádi přijímáme. A tu jsme vlastně teprve u toho, co i katolíci nazývají „národní církví“.

Tedy „nacionalní, národní církev“. Uvažujme trochu o tomto pojmu. Nemluví se tu o „vlastenecké“ církvi, nýbrž o církvi „národní“. Smýšletí vlastenecky a vlastenecky jednati jest něco jiného, než nationalně jednati. Obé nemusí ani spojeno býti. Lid, který žije celým oním životem národním, který mu je vlastní, je nationalní. Tento způsob života, zvláštní dialekt jazykový, kroje, svátky, zvyky a vůbec charakteristické známky lidu tvoří nationalní jeho život. My, kteří z tohoto národního života jsme se emancipovali, přestali jsme býti nacionalní, jsme pouze vlastenečtí. Onen lid může jednati proti prospěchu vlasti a vlastního kmene, ale zůstává přece nationalním; my přes všechno vlastenčení a hraní si na přástky, chodské svatby a p. nejsme nationalní.

Navykli jsme si dávno onen způsob kosmopolitického a všady stejného života, který liberalismus u nás zavedl. Ani nejvlastenečtější naše rodiny nežijí jinak, nežli kterakoliv buržoastická rodina na světě. Tu a tam některý šlechtic pěstuje svůj nationalism jako dávné tradice rodinné. To platí prý dosud ještě o Polácích. Národnost našich liberálů a buržoasů, ano městského obyvatelstva vůbec poznává se už jen řečí, která také, pokud není lidovým dialektem, přijímá do sebe prvky ze všeobecné vzdělanosti evropské. U lidu, který žije svým nationalním životem, i kdyby byl němý, poznává se jeho nationalita právě ze způsobu jeho života. Celý jeho rodinný život, jeho domy, zvyky, vše je zvláštní, určité, charakteristické. Emancipovaný člověk, jeho dům, život, krátce vše jde jednou a touže cestou u nás jako jinde. Hlavně to platí o kosmopolitismu liberálním.

Jaká tedy má býti církev? Nationalní nebo vlastenecká? Nationalnost odnáší se především k věci, vlastenectví k osobám. Mluví-li se o národní církvi, myslí se na nationalnost. Vlasteneckými mohou přec býti jen osoby, k církvi patřící. Dlužno říci, že o vlastenectví kleru, o němž tu hlavně běží, není pochybnosti. Je ostatně záležitostí čistě osobní. Církev jako společnost účastněna je tu jen potud, pokud k vlasteneckému působení svého kleru a svých členů chová se buď lhostejně, nebo přátelsky, nebo nepřátelsky. Církev zavrhuje ono vlastenectví barbarské, které přičí se pojmu spravedlnosti, bratrské lásky a vůbec ušlechtilému křesťanskému humanismu. Veškerou činnost svých údů, směřující ku blahu národa, schvaluje a jí přeje. Jednají-li některé osoby proti vlastenectví, nemá na tom podíl. Vinu mají tu buď politické okolnosti, kterých sama neřídí, nýbrž naopak pod kterými trpí, nebo osobní přesvědčení jednotlivců, na které nevykonává vlivu, nebo jiné zevní, místní a časové poměry. Sama svým učením káže větší lásku ku svým, chce blaho zemí a národů, učí lásce k rodné půdě — a to i na základě Písma, pěstuje národní jazyk, kterým kázala a modlila se a p. s lidem, když už veškerý život v Čechách byl německý, v národě vidí širší rodinu a vštěpuje mu vše, co pojí i rodinu. O vlastenectví církve se tedy vlastně nejedná při požadavku „národní církve“, nýbrž jedná se tu o pojem nationalismu. Může býti církev kat. nationalní, a jak? Jsou nationalními církve ruská, bulharská, řecká a vůbec všechny ty, které osvojily si, a kterým též se uděluje titul nationalních církví?

Slyšme nejprve některé náhledy, jaké jsou prý ty církve národní. Nedávno psaly „N. L.“, které s národním církevnictvím programově horují, takto o církvi srbské.

—s.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Posléze jeví se v jeho soustavě nepravdivý mysticismus; neboť rozum lidský jest sám sebou temný, nemoha vniknouti do tajemstev Božích, není-li sluncem slova Božího ozářen; pakli však jest ozářen, překoná všecku temnotu a patří přímo ve tvář pravdy nejvyšší, kterážto pravda pak sebe sama ve člověku nazírá, tak že nenalézá člověk Boha, ale Bůh nalézá sebe ve člověku. Z toho patrné, že soustava Skota Erigena netoliko jest nepravdiva, ale také samými protiklady, kontradikcemi bubří. K jeho soustavě pantheistické odvolávaly se pantheistické sekty středního věku. Všim tedy právem byla jeho soustava od Církve katolické v XI. a XIII. století zavržena.

Chvály však zasluhují Heiricus, Remigius a Jepa theologové a filosofové IX. století, kteří směru Skota Erigena byli prosti, stáli při Aristotelovi a Boethiovi a křesťansky smýšleli.

3. V X. a XI. století pěstovali křesťanští theologové a filosofové podle Aristotela, Boethia a Porfyria dialektiku, kterou pokládali za nezbytnou podmínku studií theologických. Než mnozí, ku př. Berengar ji přeceňovali domnívajíce se, že mohou jí odpovědět na nejdůležitější otázky theologie křesťanské, jí tajemstva křesťanská vykládati a srozumitelnými učiniti; učení Církve katolické nemělo u nich té váhy, jaké filosofická dialektika. Proti nim se postavili jiní, ku př. Fulbert, Petrus Damiani, Othlo, Lanfrank, opát Vilém, kteří dialektiku nepokládali za vladařku, ale za služebnici pravdy křesťanské. Také mnich Gerbert, později papež Silvestr, neobyčejný znatel theologie, filosofie, matematiky a astronomie, divem učenosti nazývaný, chvalitebně spojoval theologii s filosofií.

4. Rozpravy dialektické nutily jednati o obecninách (universalia). Tu se utvořily dva názory protivné: nominalismus a přemrštěný realismus. Hlavní té doby zástupcem nominalismu jest Roscellinus, kanovník Kompediinský, jenž pokládal obecné pojmy za pouhá jména obecná, kterými se vyjadřují jisté tlumy věcí, jsa celý pohřizen do smyslného a do obrazů obrazivosti, tak že nerozeznával od představy smyslné to, co jest od ní odtazeno a umem uvažováno. Nominalismus svedl Roscellina k bludnému názoru o trojbožství, který byl od sněmu církevního zavržen a od Roscellina odvolán. Vedle tohoto nominalismu vznikl nominalismus mírnější, conceptualismus, jenž sice také odmítal objektivnou věcnost obecnin, jako nominalismus, avšak obecnost přisuzoval pojmům (conceptus), kterými pojímáme jisté tlumy věcí pro jejich podobnost a které pak vyjadřujeme obecnými jmény. Konceptualismus připisuje se buď Abaelardovi anebo Roscellinovi Suessionskému. Proti nominalismu hájil Vilém Kampeilenský realismu přemrštěného, an učil: Každý pojem obecný jest v každém z jedinců, kteří pojmem jsou zahrnuti, celou jeho podstatou, tak že podstatou neliší se mezi sebou jedinci téhož druhu, ale toliko svými případy; obecninám přísluší věcnost objektivná jako obecným, každý pojem trvá jako obecný jak subjektivně, tak objektivně; rozdíly druhové, jimiž rod se stává druhem, jsou případy rodu a tvoří druh podstatně.

Nominalismus s konceptualismem a realismus přemrštěný našly odpůrce zvláště sv. Tomáše Akv., jenž hájil realismu mírného.

5. Sv. Anselmus Kantuarský, otec scholastiky, razil v 11. stol. cestu samostatné spekulaci, a stanovil zásady, podle kterých se mají články víry spekulativně pojednávat, aby spekulace se nestala rozumářskou: 1. Od víry vychází a k víře opět se vrací všeliké badání a spekulování theologické. 2. Mezi filosofií a theologií není sporu, ona jest této podřízena. Sám také podle těchto zásad ve filosofii a theologii bádá. Ve filosofii se řídí platonismem a lne k sv. Augustinovi. Se zdarem bojoval proti nominalismu, ale neznaje Aristotelova názoru o všeobecninách neubráníl se úplně realismu přemrštěného, jehož důsledkem jest ontologický důkaz jsoucnosti Boží, od učenců souvěkých a potomních, též od sv. Tomáše Akv. neplatným pro nás prohlášený.

Než svatý Anselm podává též důkazy ze zkušenosti o jsoucnosti Boží. O bytnosti Boží filosofuje správně; na tom základě badali scholastikové dále. Také o tajemstvích křesťanských, skoro o všech, ale ne soustavně, spekuloval chvalitebně; jeho spekulace zaujala téměř všechny články víry a pobádala jiné učence k další práci. Sláva tedy sv. Anselma jest trvalá i při ne zcela pravidlém názoru o realismu.

6. Petr Abaelard, učenec XII. století, nadaný, ale pyšný, dialektik hašteřivý, odporoval realismu přemrštěnému, ale neprojevil určité, jakého jest mínění o obecninách, tak že jej někteří pokládají za konceptualistu, jakéhosi nominalistu, jiní za umírněného realistu. Vzdáliv se od směru sv. Anselma, stal se v bohovědě rozumářem, zkoumaje obsah zjevení Božího proto, aby mohl uvěřiti, nečině přesného rozdílu mezi pravdami přirozenými a nadpřirozenými, stíraje s tajemstev ráz tajemnosti, nadpřirozenosti. Tvrdil, že svět od Boha nutně stvořený jest naprosto nejlepší. Křesťanská morálka jest modifikací přirozené; smýšlení jednajícího u Abaelarda tak jest upřilišeno, že objektivnost zákona mravního hyne. Zlo tak jest nutno, že Bůh jemu nemůže brániti, že je musí připustiti. Jeho názory bludné zavrženy byly na sněmě Suevionském a Senonském.

7. Gilbert Porretanský, filosof a theolog XII. století, správně soudil, že zákony o poznání přirozeném platné neplatí přímo o poznání theologickém nadpřirozeném, že o člancích víry nadpřirozených v theologii pojednaných, chápavost rozumu přesahujících, platí jiné zákony. o přirozených rozdíle, ač jim ne odporují. Jakého byl mínění o obecninách, nelze s jistotou říci, poněvadž se vyjadřuje kolísavě a nedůsledně; uvážíme-li však jeho bludy theologické, byl nakloněn přemrštěnému realismu. Nemýšlel správně o bytnosti, podstatě, ostavku (subsistens), údobě (forma) podstatné a jedinci. Rozdíl mezi Bohem a Božstvím, jenž jest čistě logický, pokládal, byť i ne za věčný, tož přece za objektivný, jaký jest mezi věcí a její údobou, tak že říci nemohl: Bůh jest Své vlastní Božství. Trojice Boží se Gilbertovi proměnila ve čtveřici poněvadž činil věčný rozdíl mezi bytností Boží a třemi osobami Božími. Jeho bludy zavrženy byly na sněmě Remežském.

8. Ještě více zbloudil Amalricus de Bena (Chartres). Přílnav k pantheismu Skota Erigeny učil: Skrze ideje, jež jsou tvořeny a tvoří, vycházejí věci z Boha, jsouce mnohými a různými; Bůh je také cílem všech věcí, proto všechny věci

se opět vracejí v Boha a tvoří v Ném jednu bytost nerozdělenou, jakou byly, dříve, než z Boha vyšly; všecko jest jedno a toto jedno jest Bůh, Jenž jest bytnost všech věcí; v lásce přestává člověk býti tvorem, spojuje se s Bohem v jedno, a od Boha jest pohlcen v Jeho bytnosti. Ještě dále pokročil David z Dinantu, jeho žák, jenž klade tři prvotě: pro tělesa hmotu prvou, pro duše ducha, pro podstaty od hmoty oddělené Boha, kteréžto prvotě nejsou mezi sebou rozdílny; Bůh jest prý hmotou prvou, jednotným podkladem všech věcí, tělesných i duchových. K těmto bludům je svedla filosofie arabská, jež v druhé polovici XII. století v Evropě západní se počala šířiti. Bludy obou, učitele a žáka, byly na sněmech zavrženy a jejich spisy čísti bylo zakázáno.

9. Sv. Bernard, opat v Clairveaux ve XII. století byl bedlivý strážce pravé filosofie a theologie a jejich shody a spolu zakladatel křesťanské mystiky středověké, jež vědecky zkoumala asketický a kontemplativný život, tajemné nazírání věci Božských, za zvláštní a neobyčejnou milost Boží považované, a jež nezanedbávala pravé spekulace mystického nádechu jí udílející. Tuto mystiku pravou, v duchu Církve katolické pěstovanou, dále vzdělali Hugo od sv. Viktora, jenž kromě toho napsal první soustavu spekulativné dogmatiky, a Richard od sv. Viktora.

10. Ve XII. století vyskytují se theologické sbírky, Libri sententiarum, ve kterých dogmatika soustavně a vědecky se pojednává. Zvláštní pozornosti zasluhují tři filosofové a theologové, kteří důstojný přechod činí k rozkvětu scholastiky, druhé době: Petrus Lombardus, Alanus ab Insulis, Joannes Saresberiensis; Petrus články víry a jejich důsledky, vědecky sestavené, dotvrzuje Písmem sv., vážností sv. Otců a důkazy z rozumu víry náležitě šetřícími; důvody proti článkům víry uváděné vyvrací a výroky sv. Otců, jež se zdají odporovati článkům víry, vykládá, aby dokázal, že není sporu. Alanus hájí víru proti Mohamedánům, Židům a kacířům důvody rozumovými, jež víru nepodvracejí, jimž člověk rozumný sotva může odporovati; napsal tedy spíše apologii než dogmatiku. Joannes kárá ony theology, kteří dialektikou pravdy tajemné chtějí dokázati nehledíce k vážnosti sv. Otců a k názorům opovržlivým dospívající; zavrhuje marné hašteření školské a žádá, aby filosofie vycházela z lásky ku pravdě, k Bohu a opět k lásce vedla, k životu ctnostnému, bohabojnému.

Na základě těchto soustavných sbírek theologických (Libri sententiarum), ve kterých se patřičně theologie spojovala s filosofií, dále bádali theologové a filosofové doby následující, když pozvali celou filosofii Aristotelovu.

Druhá doba křesťanské filosofie středověké:

Její výkvět.

Výkvět křesťanské filosofie středověké způsoben byl nejen universitami, ale také znamostí veškerých spisů Aristotelových.

Nejprve poznali scholastikové Aristotela skrze Araby a Židy; brzy však potom přišel řecký text do západní Evropy, který byl jazykem latinským přeložen. Tak byla veškerá filosofie Aristotelova do škol křesťanských přijata na počátku XIII. století. Jako podkladem učení theologického bylo dílo Petra Lombarda, tak opět byly spisy Aristotelovy podkladem učení filosofického; z té příčiny vznikly jak výklady (commentarii) díla Lombardova, tak výklady spisů Aristotelových.

(Pokrač.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Politická situace. Úpadek vzdělanosti. Pouť. † Borový. Mělnická záložna. Centralismus ve škole.*)

Protesty, tábory lidu, resoluce, sjezdy a p. utuchají, ale vzbouřený terrorismus německý trvá dále. Přece však nastalo jakési utišení. Ku konci měsíce sejde se opět říšská rada, kam boj bude přenesen. Jaké nastanou poměry, není jisto. Vyjednávání vlády se stranami pravice není úplně známo, snad není ani jasné a upřímné. Polovičatost na všechny strany byla vždy charakteristickou známkou vládního konservatismu. To liberalové jednali a jednají zcela jinak. Možná že budeme mít pevnou vládní stranu, možná, že se to vše rozbije a říšská rada stane se ve svém nynějším postavení nemožnou. Badení má prý úplnou důvěru panovníkovu. Vydržel-li by ještě jeden podobný rámus, jaký následoval po jazykových nařízeních, jest ovšem otázka. Nepřátelé říše, peněžní baroni mají ohromný vliv, a ti jdou s destruktivním živlem německým. Národní otázka, která by vládě a nejvyšším místům měla při vlastizrádných agitacích valné části německého národa otevírati oči před hrozícím nebezpečím, spíše, jak se zdá, pro dlouholeté sny o rakouském státě jako německé a byrokratické říši, přivádí je k tomu, aby oči přimhuřovaly. Jisto je, že se něco státi musí, poněvadž přítomný stav je neudržitelný. Buď autonomistická většina, která federalistickou ideu Rakouska, národní rovnoprávnost, uznání státoprávních práv vezme za svůj cíl, k němuž otevřeně se přihlásí a za kterým půjde, anebo většina se rozbije a s ní i parlament. Pro nás Čechy tento poslední radikální konec byl by vlastně to nejlepší, vedl by nás nejdříve k cíli. Němci chtějí prý pokračovati v obstrukci. Pravice chystá se s vládou ostříhati pro tento případ parlamentární svobody a práva. To bývá vždy ten následek, jenže pak bývá těžko, ztracené svobody dobytí zpět. Kdo pohlédl se v dějinách, poučil se, že doba poddanství, absolutismu, přísných zákonů censurních a pod. následovala vždy po dobách zneužívání svobody a práv, po

revolucích, po upřílišněných snahách proti auktoritě. Následek je, že revoluce a zneužívání práv přestanou, ale zákony zůstávají. A vyžadovalo to vždy veliké práce, aby konečně byly odstraněny. Mnohé zostřené disciplinární zákony církve vyšly ze zavládnuvších nepořádků a zůstaly. Feudalismus český byl uvalen na svobodný druhdy národ pro zla, která zavinily husitské války, zničivší všechny pořádky lidu. Zákon byl snad na okamžik lékem dobrým, ale zůstal a stal se zbraní a prostředkem egoismu bohatších. Vina klade se feudalům, ale vlastními viníky byli původci a vůdci válek. Absolutismus po velké revoluci byl nutný na zavedení lidských pořádků, aby lidé jako divá zvířata přestali se požírat. Pořádky zavedeny, ale absolutism zůstal. Vinu nemá Napoleon, on v tom národu prospěl, ale ti jsou vinni, kdo hanebným zneužíváním svobody a práv lidu ničili všechny řád. U nás po roce 1848 zplodil absolutism ne Schwarzenberg, Windischgrätz, Bach a ostatní, ale radikalistické zneužití svobody a porušení sociálního pořádku přivedlo jej. Přijde-li i nyní ostříhání práv ústavních, vinu ponese radikální obstrukčníci. Celé toto poslední hnutí barbarských vášní, zvíření nízkého nacionalismu, ta smutná pravda, že národové, samostatné korporace a ústavy, ano i jednotlivci nedovedou si vážit práv druhých, ale že mezi námi vzmohl se jakýsi boj o život silnějších proti slabším, pyšný egoism národní, šovinistická přepjatost a domýšlivost jsou důkazem, že pokleslo nejen křesťanské vědomí, ale snížena je ve společnosti i úroveň vzdělanosti. Také moderní škola je tím vinna, neboť vede dítky hned z mládí k přeceňování sebe národní šovinism pěstuje jako nejvyšší ideál životní, staví na slabých základech. Nedávno četli jsme o velikém úbytku studujících na gymnasiích. To není zjev jen nahodilý, nýbrž má svůj sociální důvod. Gymnasium jest dnes téměř jediným humanitním naším ústavem. Gymnasium jediné nepřipravuje přímo a bezprostředně pro praktický život, ale pěstuje idealism života, všeobecné vzdělání, humanitní stránku člověka.

Vše hrne se na reálky a měšťanské školy, které jsou v první řadě praktickými průpravkami pro odborné školy, ty akademie a jiné ústavy, které nejsou než theoretickými řemeslnými dílnami. Dnes už jsou dost zle pověstny v ohledě mravním, humanitním a ideálním. Ač nestojí daleko na úrovni vyššího gymnasia, dávají si přec titul akademií a naplňují vědomím vyššího ústavu. Odtud tolik pyšné polovzdělanosti, odtud nedostatek humanismu a idealismu. Vše chce rychle dospět k zaopatření a k praktickému životu. Reálky výborně k tomu připravují. Právě vzdělání, hluboké vzdělání a výchova srdcí musí zplakati. Oceňujeme ovšem cele důležitost praktického vzdělávání pro život, pro úspěšný boj za národní povznesení blahobyti tolik důležitou, ale přes to nemůžeme nelitovati, kterak zájem pro všeobecné, humanitní a ideální vzdělání lyne. Kulturní stránka národa vezme z toho jistě škodu, neboť tento proud je materialistický a sobecký. Naše národnostní, sociální a parlamentární poměry jsou zrcadlem a snad i následkem celého tohoto proudu, který vniká do všech proudů lidových. Klasickým způsobem dal mu v ohledu politickém výraz dr. Hallwich, zamítaje nabízený mu mandát. Pravil prý, „že nabídnutí přijati nemůže vzhledem k tomu, že nyní poslanecký mandát česko-německý nevyžaduje ovládnutí duševních zbraní na potírání jazykových nařízení všemi zákonnými prostředky, nýbrž hlavně velké tělesné síly a fysických výkonů, ku kterýmž se dr. Hallwich cítí příliš slabým.“ Tím jest míněna obstrukce Němců na říšské radě, kteráž je opět programem našich Němců, ale charakterisuje stav naší společnosti. Vždyť N. L. dodaly k tomu: „V našem veřejném životě dospěly věci skutečně již tak daleko, že se hledají poslanci-siláci. Tělesnou sílu, vyšší míru vydatnosti plíce a vytrvalosti svalů musí mít muž, kterýž odvážit se chce, věnovati se veřejným zájmům.“

A jiné listy dodaly: „Věc má pro budoucnost stránku nebezpečnou. Do nedávna vyhledávali se pro říšské a zemské mandáty mužové velkého vzdělání, ideálního snažení a uhlazených obcovacích forem, ale mužové takovéto kvalifikace začínají se mandátům vyhýbat a voličstvo samo dává namnoze

přednost lidem, kteří dovedou silně řvát a pěstmi se ohánět. Avšak, aby se nám rozumělo: nebezpečí, že poklesne kulturní úroveň zástupců lidu hrozí všem stranám, ježto hrozí nebezpečí obecného zvlčení parlamentarismu.“ . . .

Toto klesnutí vzdělanosti jeví se v nadprodukcii polovzdělaného proletariátu a jeho boje proti křesťanské osvětě. To, co tito lidé provádějí, není než holý barbarism. Tu není veden boj už jen proti církvi jako věroučné instituci, takých bojů bylo vždy, ale proti zásadám křesťanského humanismu, proti kulturní a mravní stránce křesťanského učení. Druhdy žili lidé téměř bez zákonů, dnes bez policie lidé by se sežrali navzájem. Mimo moc policie a kriminálu nemá už nad nimi téměř už nic nějaké moci. Holá legalita, bodáky chráněná, jest jediným zřídlem práva. To znamená veliké poklesnutí kulturní stránky ve společnosti přes všecku formelní virtuositu, které umění a vědy dostoupily. Když nedávno navštívili jsme s několika sty účastníky posvátný Tetín a opravovaný Karlštejn, kterážto obě místa, surovou rukou kdysi ničená, opět ku cti povstávají, cítili jsme sílu oné veliké mravní a náboženské moci, která na jednom místě dala nám mučenci a světici, na druhém panovníka, který při vši své moci v bázni boží a pobožnosti nalézal onen oživující pramen života, který káže spravedlnost, lásku k pravdě a ctnosti, oddanost k vlasti, touhu po konání dobra a nejvyšším snažení ideálním. Jak veliké musily býti tyto doby v ohledě osvětovém a kulturním přes všecku primitivnost vzdělanosti a formelní nedostatečnost umění. Co tu vykonáno jediné velikostí ducha, rozpjatím sil mravních a kulturních.

Dne 31. srpna zemřel dr. Borový, kanovník u sv. Víta, jeden z nejvýnikajících mužů národa. V našem životě národním, církevním a vědeckém znamenal velmi mnoho. Kdyby jiné práce nebyly ho odloudily od znamenitých prací literárních, dnes byl by jedním z těch málo vyvolených, kteří patří k malounkému kroužku nejlepších. Ale i tak vykonal práci tolik, že vždy bude patřiti k okrasám církve a národa. — Na Mělníce padla záložna. Povídá se, že pasiva půjdou do milionu. To už je kolikátá. Náboženství patří i do záložny,

napsaly „K. Listy“ při této příležitosti velmi trefně. Ale úpadky ty jsou i charakteristickou známkou našeho života veřejného, který je prohnitý na všech stranách. Rozmáhající se polovzdělanost a plané boucharonství zaslepují nás tak, že i hmotně hyneme. Pomalu důvěra v poctivost, nezištnost a opravdivou práci vystěhuje se z nás, jako šmahem se stěhuje z mariánského království! — Nedávno zaznamenaly „Kat. Listy“: Sotva se začalo s rozesiláním návrhu stanov katol. spolku českého učitelstva, již vytýkalo se katol. učitelům, že chtějí zavádět do školství centralisaci, ač pouhé spojení učitelů katolických z více zemí by ještě žádnou centralisací nebylo. V resoluci katol. učitelstva v Hradci Králové prohlášeno: „My nejsme fedrovateli centralismu.“ Za to ale v Kutné Hoře mohli liberální pánové, kteří podobné podezření vyslovili o učitelích katolických, slyšeti volání: „Jsme centralisté!“ z vlastních řad od učitelů pokrokářů. Opětný to doklad, že „kdo v té peci sedá, jiného tam hledá.“ Snad listy liberální věc tu nmlčují, ale „Český List“ v čís. 32. píše, že věc ta „neměla být nejširší veřejnosti zatajena!“ Věc ta sběhla se dle zmíněného časopisu v neděli při řeči dra. Pacáka o banketě, když prohlásil, že česká delegace nebude pro to „aby škola dána byla v područí klerikalismu“, ale že chce „v svobodném království Českém — svobodnou školu!“ V upřímná tato slova vpadlo hulákání pokrokářů: „To by byla pěkná autonomie! My chceme upravení školy v celé říši. Jsme centralisté!“ Výslovně uvádějí se jménem jako centralisté pokrokáři Černý z Nového Bydžova a Šustr. To jest „útok pokrokářských učitelů na starý program národa českého.“ „V svéprávnosti vidí národ český svou spásu.“ „A dnes pokrokoví učitelé odmítají toto heslo, volají po centralisaci.“ Zaznamenáváme prostě. Také charakteristická známka moderní vzdělanosti.

* * *

Zprávy národohospodářské. — *(Mezinárodní kongres na ochranu dělnictva v Curychu. — Co mají přestovati dnes rolníci na místě cukrovky. — Zahájení říšské rady.)*

Sílu a moc organizace naučili jsme se znáti zvláště v dobách našich. Hesla

tohoto chopily se zvláště různé strany sociální a užívají ho jako účinného prostředku k dosažení toužených cílů. Čím jest organizace, viděti bylo také na mezinárodním sjezdě na ochranu dělnictva v Curychu. Dr. Decurtius (předák švýcarských katolických sociologů) uváděl že mezinárodní zákonodárství není nic nového (patrně měl zde řečník na mysli právo mezinárodní v technickém smyslu slova s jeho „papirovými“ artikulemi) a že všude a ve všem, kde společnost to doopravdy chtěla, ku provedení mezinárodního zákonodárství v tom neb onom oboru prostředky nalezla. Ano, to je právě ten háček! Kde tomu společnost doopravdy chtěla! Mezi jednotlivými požadavky na kongresu projednávanými patřily mnohé k odvěkým již požadavkům a právům lidstva (ku př. zákaz nedělní práce a práce dětí, omezení práce žen a nedospělých, péče o dělníka v době, kdy jest ku práci neschopen atd.) a přece jest daleká dosud cesta, než společnost pozná, že by ve vlastním zájmu ochrany dělnictva a pracujících vůbec chtěti měla. Pro dělné třídy a tím celé národy jest životní otázkou, aby dalšímu marnění dělnické a lidové síly bylo zabráněno, řekl prezident hned v zahajovací řeči. V té příčině je postavení společnosti dosud neustálené. Ku konci let osmdesátých zdálo se, že strach před pověstnými bataillony dělnickými pohne společnost resp. vlády, aby nejbolestnější pocíťované vady společenského pořádku odstranily. Leč náběh ten přestal brzy a strach před dělnickou otázkou dosud nepřiměl ku př. parlament náš, aby zavedl klid nedělní tak, jak je jinde i v oborech, ve kterých by se to u nás zdálo nemožným, nebo aby zavedl pojišťování invalidní a p. Ač bylo hovořeno na kongresu o klidu nedělním nebo zákazu práce dětí, omezení práce nedospělých a žen, pak práce noční a v závodech zdraví škodných, vždy bylo viděti, jak vzdor vši různosti národní, politické a náboženské zástupci všech zemí byli srozuměni v principech, ale jak toto vespolné srozumění rozbíjí se o netečnost společnosti a tříd „vládnoucích“. Zdali prostředky a cesty, pomocí jichž ochranné zákonodárství má se prováděti, jako agitace, stálý a čilý vzájemný

styk a zvláště mezinárodní úřad na ochranu dělnictva (v Bruselu nebo Curychu), tedy vůbec organizace, stačí, jsme zvědaví, že však touto cestou beze všech revolucí a velkých převratných skoků mnoho z nynějšího společenského řádu změněno bude, toho dostatečnou zárukou je podivuhodná třidní jednomyšlnost účastníků kongresu, kde katolíci a křesťanští socialisté rozuměli si dobře se sociálními demokraty a anti-semity. Cukrovarnictví se u nás, v Německu a Francii právě daří velmi špatně. Krise cukerní, již několika lety se vlekoucí, zanechává za sebou zlověstné stopy, z nichž úpadky cukrovarů, kdysi našich zlatých dolů, patří ještě k menším, poněvadž cukrovary vystřídány jsou zase v poslední době moderními měšťanskými pivovary. Horší jsou rozpaky rolníků, čímž teď oset plochu kdysi cukrovce určenou a čím ztrátu vzniklou zase nahraditi. Že by se pro řepaře vrátily ty krásné doby minulého rozkvětu a výnosnosti cukrovky, nelze vzdor tomu, že letos tušíme, v červenci u nás uzavřen byl kartel rakousko-uherských surovin a rafinerií, doufati a nutno přemýšleti při rozmáhající se mimo to spotřebě sacharinu, cukerinu a jiných náhražek cukru na trvající náhradu cukrovky. Domlouvá se našim rolníkům, aby se oddali soustavnějšímu odchovávání dobytka. Než, ani tomu nedaří se tak valně, jako bývalo kdysi, a kdo v té věci pravdu zajištěnou seznati chceš, přečti si příslušnou stať ve vydané zprávě obchodní a živnostenské komory v Praze za rok 1896. V poslední době navrhuji rolníkům s několika stran jako medicínu povznesení ovocnářství. Nedá se popřít, že jsou dnes podmínky soustavného pěstování ovoce o mnoho příznivější než dříve, když ceny všech plodin stále klesají (letošní zvýšené ceny obilí nemohou se přece dosud bráti za měřítko), kdežto cena ovoce je zvláště v posledních několika letech stále vyšší a vyšší. Bylo to letos v zimě málo

křiku, když se k nám a snad do Evropy vůbec dovážela v ohromných množstvích jablka až z Ameriky? Tu se mnohý chytil za hlavu, jak to možno, aby k nám, do Čech, do země, z níž se vyváželo ještě před nedávnem mnoho pověstného, výtečného ovoce (třeba ne tak po většině pro oko krásných jablek jako tyrolských) do Saska, Berlína a Hamburku, ba až do Ruska, Švédska i Egypta. To je ovoce in natura. Co máme dále říci o průmyslu ovocném, jenž se v cizině kol do kola, kde jsou poněkud vhodné podmínky k tomu, vzrůstá a jehož různé výrobky v podobě zavařenin, marmelád, likérů a vinného octa u nás nacházejí hojně odbytu. Budiž zde poctivě uznáno, že země i stát v poslední době snaží se, aby v tomto směru aspoň dobrou vůli prokázaly, poněvadž v obojím rozpočtu každoročně povolená částka jest jen almužnou. Opravdové a účinné povznesení ovocnářství u nás proto očekávati možno jen od nás samých, od vlastní naší pile a potu. Nejde to již jinak; dnes musí umět každý počítati a kalkulovati. U nás jsme však na to, bohužel, v mnohých ještě směrech nevyzrálí zvykli jsouce ještě snad z dob úplné politické poroby a roboty čekati na obvyklý pokyn a pomoc s hůry...

Videňáci prý se už těší na „hec“, jehož se jim dostane počínaje dnem 23. t. m. To prý bude ve Vídni posvěcení, při němž se o kratochvilnou zábavu postarají světoznámí političtí „paňácové“ pan rytíř Schönerer, principál různých komedií již v dobách dávno minulých, pak veliký politik a dovedný cukrář Iro, a konečně třetí z kolegia, pan také redaktor a Bohem nadaný řečník ze soudních síní, Wolf. Pokud se Videňákům jedná o zábavu, přejeme jim jí. My zase dychtívi jsme zvěděti, jak skončí v tomto zasedání tahačka o procenta rakousko-uherského vyrovnání a co asi pp. Videňáci a Němci vůbec této „zábavě“ řeknou. Situace se přirostne.

Obsah „Obrany“ :

K zamýšlené oslavě Rokycanové. — k. (Pokračování.) — Z Velehradu. — s. (Pokračování.) — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugene Kadeřávek. (Pokračování.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král Vinohradech.

Badeniův duell.

Ministerský předseda vyzval poslance Wolfa na souboj, v němž byl dosti vážně raněn na ruce. Poslanec Wolf zvolal prý na něho „ty polský lumpe“. Sněmovna pak nedala hraběti Badeniovovi nijakého zadostučinění. Věc stala se při divoké vřavě, i není divu, že ušla pozornosti sněmovny, která ostatně dle našich zvyků nemá práva vyloučiti poslance ze sněmovny. Urážky z úst německých výtržníků jen jen se sypaly, kdo by tedy byl mohl všecku tu moderní parlamentární vzdělanost sledovati. Badeni se domníval patrně, že své cti je dlužen, vyzvatí Wolfa na souboj. V tomto souboji dostal pak vedle oné urážky ještě kouli do ruky. Duellanti podali si ruce a vše vyřízeno. Badeni zvítězil prý aspoň mravně, jen že jeho přátelé musí mu vyslovovati vedle svého uznání i svou soustrast, kdežto přátelé Wolfovi tomuto gratulují.

Nikdy neukázala se nesmyslnost souboje v jasnějším světle jako tuto. K drzé urážce dostati ještě kuli! A čest zachráněna! Jaká to ironie, jaký nesmysl! Však než o věci promluvíme, poohlédněme se trochu po dějinách souboje, abychom, nemohouce pominouti mlčením událost u nás dosud neslychanou, neopakovali pouze, o čem všady tyto dny nadbytečně psáno.

Ze starověku máme četné příklady soubojů. Nezřídka se stávalo, že nepřátelská vojska před bitvou vyvolila každá muže, kteří podstoupili sami jediní boj, a sice s tou úmluvou, že porážka jednoho bude považována za porážku vojska. I z Pisma máme podobné případy, jako boj mezi Davidem a Goliášem. Příčiny k takovému boji byly různé, někdy takové, které olužno ctíti. Tak pocházely někdy z víry nebo snad z pověry, že Bůh nebo bohové dají vítězství pravdě a spravedlnosti. Nebo to byl cit lidskosti, který vděčně přijal boj a snad i smrt jednoho za krev mnohých, zjev to, který při barbarských pojmech lidskosti je zajisté ctihodný. Jindy ovšem rozhodovaly více jen libůstka, touha po rytířské slávě, vypočítavost a p. Ujednané smlouvy nebyly zhusta dodržovány, takže uvedený souboj, proti kterémuž v zásadě nelze ničeho namítati, přece býval jen krvavou předehrnou a hračkou. Ale jako menší zlo vzhledem k prolévání krve tisíců, zvláště pak při pevném úmyslu dodržeti

úmluvu, je pěkným zjevem z dob starověku. Také proto, že dodržením podmínek strana poražená dávala důkaz v pravdě rytířské a úctyhodné spravedlnosti.

Mnohem méně čestné, ač tolik neskonale slávy získávaly, byly souboje řecké při známých hrách olympických. Ale hrubé vraždění to přece jen nebylo ani ledabylé vydávání se do nebezpečí smrti. Ač byly to sice jen hry, slavnosti, zábavy, které nejeden zaplatil životem, měly více vlastnost závodů, při nichž tělesná síla a obratnost, touha po slávě nejen osobní, ale rodu a země, napínání sil v zájmu vlasteneckém, pěstění hmotných sil lidu měly být živeny a korunovány. Byla to dobra v oné době nejvyšší, i nelze tedy tyto souboje, závody a hry prostě odsuzovati. Byla v nich jistá ušlechtilost, ač více materialistická; ale nebyla bez vlivu také na mravní stránku lidu. Se stanoviska doby pohanské byly téměř nejvyšším napjetím tělesných a duševních sil lidu. Víme, že dlouho měly do sebe něco v pravdě rytířsky vznešeného. Hnusný prototyp k nim tvoří gladiatorské souboje římské z doby císařství. V nich projevoval se nejvyšší stupeň kleslosti doby pohanské. V nich zjevuje se nám barbar pohanský v celé surovosti doby a přirozenosti. Účel jejich byl nejsprostší a nejsurovější. Měl císaři a lidu poskytovat divadla k podráždění vyžilých nervů. Pro zábavu bylo se tu gladiatorům potýkati, a nikoliv jen proto, aby dovednost, sílu a chrabrost svou ukázali, nýbrž aby bylo viděti jich krev. Souboj ukončil se odzbrojením nebo vítězstvím jednoho, ale musil končiti smrtí. Později sváděny v cirku římském celé boje, při nichž pobíjely se celé zástupy gladiatorů pro zábavu diváků. V tehdejší době společenský život římský spravoval se na venek vybraným vkusem, salonními způsoby, abychom to řekli moderním slovem. Ale tato zevní ušlechtilost společenských forem, tento kult krásy, dobrého tónu, vzdělanosti, rafinovaná etiketa, nejjemnější přepych a nejsladší labužnictví všeho druhu, hovění všem vynálezům pohodlí a rozkošnictví nevadily Římanu choditi s rozkoší a vášní do divadel na zabijení lidí jehož žádal si s nejkrutější nelítostí a s bezohlednou krutostí. Tyto souboje ukazují zřejmě, že všechna ona kulturnost společenského života byl lesklý povrch, pod nímž skrýval se hrozný barbarský duch. V této kulturní stránce římského života je mnoho rysů, které i v naší nekřesťanské veřejnosti zhusta se projevují. Byla to nejhlubší pokleslost doby římské. U nás některé zjevy, mezi nimiž duell není neposlední, ukazují rovněž hnilobu ducha a srdce moderní naší společnosti. Souboje římské postrádaly naprosto každé vyšší myšlénky. Kdyby i byla bludna jako u soubojů prve vzpomenutých, byla by tu přece aspoň vzhledem k době omluva; ale takto není jí vůbec. Nic, než hrozné barbarství.

Také ve středověku byly souboje, ano byly čtenější než kdykoliv jindy. Tu vyvinula se celá theorie soubojové cti a spravedlnosti, ale měla své posvěcení, vznešenou myšlénku. U rytířských soubojů, těchto velkolepých slavností středověku, v nesčíslných spisech všeho druhu, od romantismu, z duše lidské nikdy nemizícího, opěvaných, cílem a účelem bylo, získati čest, slavné jméno u lidu a králů, dobytí srdce paní. Poraniti nebo zabiti některého z bojujících tyto souboje za účel neměly, ač nezřídka se přihodilo. Že vedle toho byly souboje nepřátel, kteří napadše se někde, utkali se v boji, rozumí se samo sebou. Ale ty měly cele charakter války, krvavé rvačky, pomsty. Jak dlužno se stanoviska křesťanské osvěty na ně pohlížeti? Ve středověku církev

slavností se účastňovala, sama klerikům činné účastenství v rytířských hrách zapovídajíc. Když si charakter jejich docela uvědomila a s kulturním posláním svým porovnála, postavila se proti nim. Toto shovívavé a přece zase zásadně správné stanovisko chválíme i dnes, kdy církev vlivem světového pokroku vytříbila také své pojmy dokonale.

Rytířstvo je první křesťanský společenský plod nové obnovy lidstva po stěhování se národů. V době římské křesťanství ujímalo se v národě degenerovaném, ale rafinovaně kulturním. Křesťanství ukazovalo svůj vliv více po stránce mravní a rozumové. Léčilo z ateismu a pantheistické pověry, učilo víře v Boha osobního, hlásalo nové názory mravní: čistotu, bratrství, spravedlnost a j. Plod učení tohoto jevil se tedy v mučeníctví za víru v Boha, velkolepých vzorech ctností, v onom dobrovolném komunismu lásky a p. Při druhé obnově lidstva křesťanstvím, totiž ve středověku po stěhování se národů barbarských — skrze toto stěhování se národů západní Evropa byla se stala po druhé pohanskou — křesťanství působilo na lid silný, bujný, přírodou odkojený, nezkrocený, nedegerovaný. Barbarská tato surovost a hrubší síly byly církvi jakoby očkovány šťavou učení Kristova. Co mohlo jiného vzniknouti nežli „rytířství“, jakýsi zušlechtěný výkvět oné nezdolné síly národní. Nutnost bojů za ochranu křesťanství a jeho svatyň konečně donucovaly i církev, aby nekladla odporu přespřílišného, ale spokojovala se pěstováním v duších rytířů zbožnost, čest ušlechtilost smýšlení, obětivost a vůbec onen velkolepý svět středověkých ctností. Proto nelze rytířstvo odsuzovati. Rytířské ony hry jsou pak pouze důsledek onoho. Bylo-li ono schváleno, nebylo lze důsledně ani tyto přísně zavrhovati. Když toto uvážíme, když cíl rytířských soubojů nepustíme se zřetele, cíl být ne v první řadě kulturní, ale přece ideální, pak způsob jejich nekrvavý a ušlechtilý, řekneme, že se sice tyto souboje nesrovnávaly úplně s mravním zákonem církve aniž s moderními názory kulturními, ale že odsuzovati jich nelze, aspoň potud ne, pokud se nezvrhly.

Horší byl středověký zjev soubojů soudních. Souboj sloužil tu za důkaz viny nebo nevinu. Nebylo-li lze sehnati při nějaké při tolik důkazů, aby vina nebo nevina byly jasny, přikročeno k souboji. Kdo podlehl platil za vinníka. Výsledek souboje považován nikoliv za následek síly, umění a různých okolností bojujících, ale za jakýsi soud boží. Kde nelze dopátrati se pravdy, tam Bůh sám ji zjeví. Odkud se vzalo toto veliké poblouzení? Jedni praví, že to byl následek pohanského germanství, jiní, že vypučel z čerstvé a mohutné síly křesťanské víry, mnohými nahodilými případy šťastných a spravedlivých výsledků těchto bojů v krátkozrakém lidu utvrzované; nebo zase z víry, od lidu vztahované i na pověry. Ať tomu jakkoliv, jisto je, že takové souboje soudní byly hříšným pokoušením Boha, odporovaly víře a mravům. Obě zle poškozovalo a podkopávalo. Církev katolická brzy toho postřehla a proto bojovala proti nim s vytrvalostí a rozhodností, kterou každý musí uznávati. Nesmyslnost oněch bojů je dnes patrna každému i sebe prostšímu člověku. V jistých socialních názorech pokračuje lidstvo přece jen ustavičně v před, vedeno prohlubováním socialní stránky křesťanství a vedeno výsledky nauk.

Konečně máme soukromé souboje jako onen Badeniův a Wolfův.

Jaký mají smysl souboje tyto, které vycházejí z pohnutek čistě individualních, ovšem ale i z názorů moderní společnosti a pod vlivem jejím? Tak

leccos z historie vytýká se církvi, že neodstranila to neb ono a pod. Souboje soudní, pálení, čarodějnice, soudy boží a j., ano jsou spisovatelové, kteří ve své nezkracené žádosti pohaněti církev, viní ji, její osoby i jejího ducha ze spoluviny na oněch společenských bludech středověku. Takový souboj Badeniův ukazuje zřejmě, že za to církev nemůže. Dnes není přece pochybnosti, že církev souboj odsuzuje. Máme tu encykliku papeže Lva XIII., mimo mnohé jiné — (září r. 1891), známo, že církev nejen duellanty, ale i svědky stíhá vyloučením z církve ipso facto, že odpírá padlému v duellu křesťanský pohřeb a pod. A přece podstoupí souboj předseda ministerstva jediného katol. státu s katolickým panovníkem — šlechtic snad i klerikální, první auktorita a strážce zákonů duell zakazujících a trestajících, a dále německý national, který hlásí se ostentativně k zásadám nejpokrokovějším. A nevedlo k němu jen chvilkové rozhořčení, které u prostých lidí projevuje se v pračce a ve vzájemném se pohlavkování, ale jisté přesvědčení, jisté názory osobní a společenské. Církev není na nich vinna zrovna tak, jako nebyla vinna ve středověku. Ano, má tu těžké postavení. Kladouc váhu na zásady své proti duellu, ztrácí sympatie přátel souboje a odsuzujíc Badeniho, získává si výtku všech, kteří oslavují „jeho mravní“ vítězství, i těch, kteří vidí ve skutku Badeniově prospěch strany. Později ale bude přece snad někdo ji zase obviňovati ze spoluviny na soubojích.

Mnozí dávají Badeniově duellu význam politický, těšíce se, že prospěje straně. Dejme tomu, že Badeni užil tohoto prostředku na potření obstrukce a že tak učinil jedině pro učiněnou urážku. Pak dlužno by bylo posuzovati jeho duell prostě jako čin politický. Zdá se skutečně, že duell bude mítí příznivé pro vládu výsledky. Pouěvadž ale duell každý vzdělanec odsuzuje, aspoň v theorii, jako čin nesprávný a surový, bylo by užití okázale špatného, krvavého prostředku k politickému cíli činem nerozvážným. Kdo to schválí? Snad ti, kterým prospěl? Známa by to byla morálka.

Zde tedy o mravním vítězství lze sotva mluvit. Kdo tedy píše, že Badeni za svou politickou věc nasadil i svůj život, prokazuje mu špatnou službu.

Ale duell Badeniův nebyl zajisté vypočítaným činem politickým, politické jeho následky jsou nahodilé; vycházejí také částečně ze společenských názorů jistých kruhův o duellu. Tyto kruhy mluví o mravním vítězství ministerského předsedy, poněvadž jim jeví se v události Badeni jako ušlechtilý šlechtic, který nerozpakoval se bítí s kýmkoliv, Wolf jako hrubý plebejec, Badeni jako udatný muž, Wolf jako sprostý rváč, Badeni jako oběť spravedlnosti, Wolf jako zástupce nízkého bezpráví a pitomého nationalního šovismu, Badeni jako rek, který pro dobrou věc nebojí se vydati v nebepečí svůj život, Wolf jako hulvát, který nemůže nic ztratiti, kterému by kulku nejen nepřátelé ale i vlastní přátelé, stydící se za „nejnovější německou kulturu“, přáli. Odtud ty sympatie, odtud to mravní vítězství. Je čistě individuální, je z hlavní části zásluhou odpornosti Wolfovy. Je to tedy mravní vítězství náramně negativní. Posuzujeme-li duell Badeniův z kulturní stránky, ukazuje se nám jako smutné poblouzení.

Co je náš moderní souboj? Hledání spravedlnosti — nebo snad pomsty — o vlastní újmě. Pochopitelný, ovšem ale neospravedlněný byl by souboj v zemi bez zákona a práva, ve státě, v němž nelze práva a spravedl-

nosti dosíci. V takovém státě mohl by nazván býti souboj hledáním práva a spravedlnosti nebo pomstěním zločinu. Bylo by rytířské, nikoliv ale logické. Zákeřnické přepadení vinníka anebo zločince spravedlnosti daleko více by odpovídalo. Rakousko ale není státem bezprávním. Ministerský předseda měl by o tom aspoň býti přesvědčen. Náš parlament, který nemůže ani sprosté urážky jinak trestati než důtkou, rozšířil immunitu poslaneckou tak daleko, že jeví se skoro jako ústav bezprávní. Poslanci pak jakoby stáli mimo zákony pro ostatní spoluobčany platné. Poslanec má právo i urážeti, na cti utrhati a třeba i nekalými prostředky protivníka ničiti. Naše politická immunita je pravé dítko liberalismu, jde daleko za hranice politiky Badeni neměl proti Wolfovi skutečně žádného prostředku k obraně.

Ministerský předseda byl by tudíž svým duellem dokázal, že, ne-li Rakousko, tož aspoň parlament rakouský jest ústavem bezprávním, ústavem, v němž zákonitými a ústavními prostředky nelze se hájiti. To je konečně zajímavé, zvláště když k urážce dostal ještě kuli do ruky. To je teprve rozkošný a krásný prostředek v neprávním parlamentě. Snad trvalo dříve mínění, že na 400 lidí, výkvět to společnosti více než 20timilionové, dovede několik týdnů žíti bez paragrafů a policajtů. Ostatně je tu ještě jedna kollise. Na duellanty jest trest, který panovník může sice odpustiti, ale nemůže zrušiti platnost paragrafů duell stíhajících. Že by byl císař dal k duellu svolení, nyní se popírá tu a tam. Ale což, dal-li svolení? Nebude-li duellantům aspoň trest vyměřen? A bude-li ministrpředseda odsouzen? — To by se dalo zajímavě uvažovati, není-liž pravda, čtenáři; ale tu lépe mlčeti; též je to bezpečnější. Vždyť ministerský předseda dal důkaz, že nežijeme v právním státě; kde pak by ubohý redaktor hledal spravedlnosti! Tedy raději dále.

Duell je tedy jakási soukromá spravedlnost. Zakládá se na společné úmluvě a má hlavně a nejčastěji sloužiti k „reparaci“ poškozené cti buď dle názoru jednotlivce nebo jistých kruhů. O oněch soubojích, které jako při souboji pro lásku a p. mají za účel prosté odstranění živoucí osoby, ať už kterékoliv, tuto nemluvíme. To je buď krevní pomsta, nebo kus barbarství, nebo metoda, kterou užívají dle Darwina jeleni, když jsou dva a je tu jen jedna samice. Mluvíme o souboji na „reparaci cti“. Ty nemají za účel zrovna zabít. V Uhrách a ve Francii jsou komedii a sportem, vynalezeným k tomu, aby i největší zbabělci mohli se někdy ukázati hrdiny, kteří „vydali se v nebezpečí, nastavit prsa před hlaveň bambitky!“ Toto hrdinství, při kterém nikomu nic se nestává, panuje v zemích oněch „nejvíce požidovštělých“ — v Uhrách a ve Francii. Židovské hrdinství patrně. V našem případě tomu tak nebylo. Zde byl patrný úmysl ne-li zabiti, tož aspoň zraniti. Máme tu tedy pravidelný případ souboje, v němž hledí se soupeři zraniti na „reparaci cti“. Když je po boji a oba zachovali se věrně dle pravidel, je čest opět v pořádku.

Zadostiučinění by nastalo, kdyby byla urážka pokorně vzata zpět. To se neděje. Také Wolf neodvolal svých slov ani tehdy, když Badeni klesal raněn na židli. Výsledek souboje závisí od chladnokrevnosti a dovednosti ve střelbě nebo u vedení meče, v tom ale nezáleží čest člověka, nemůže tedy ani takovými prostředky napravena býti. Uznává se ostatně všeobecně, že

souboj je vrchol vši nerozumností, pyramidální nesmysl, a mimo to věc nebezpečná, věc s těžkými následky.

Také v ohledě mravním je duell zavržení hodný: Mravné je, buď ať urážející odvolá dobrovolně, nebo ať uražený odpustí, a sice ne z velkopanské pýchy, která dí: nejsi hoden ani mého opovržení nercili souboje, ale ze snášlivosti. To by bylo mravné. Při souboji uražený chce se za urážku mstít, chce zraniti soupeře, třeba tento na urážce setrval, urážec stupňuje svou potupu ještě tím, že ji dotvrzuje i zbraní v rukou. Duell je paskvil na všechny názory mravní. A přece trvá, a přece sáhl k němu ten, který stojí v čele narodů rakouských! Kdo nám podá vysvětlení tohoto zjevu? Leží patrně v převrácených pojmech o cti, udatenství, v náchylnosti mužů po hádkách, bojích a měření sil, v onom ovzduší společenském, které své extravagance, byť byly sebe hloupější a špatnější, světu ukazuje s oním známým perfidním úsměvem nonchalance a domnělé převahy, které počítá ku svým privilegiím vysmívati se nejen zákonům božím a církevním, ale i hloupé, patrně selské a neliberální logice rozumu a mravu. Někdy jen sport; jindy jedině nutný prostředek, zůstatí v jistých kruzích společenských a býti v nich trpěnu. Moudré to zařízení a liberální. Potupou, sprostotou nebo špatným činem stal se někdo nemožným. Podstoupí duell a hle, vše přikryto pláštěm, čest očištěna! Někdo svede dívku a má s bratrem neb milencem souboj. Rána není větší, než jaké bývají někdy po metle matčině — ale nečestnost jest odstraněna. Zajisté velmi výhodné zařízení!

Hlavní příčina souboje je asi mimo ono barbarské něco, co je v nás tím silnější, čím méně jsme křesťansky vzděláni a čím nižší naše kulturní výše, ono stálé hnutí v nás po pomstě, ukojení zlosti a p. zvrácený pojem o cti. Badeni domníval se býti povinen pohaněnou svou čest a čest svého národa hájiti duellem. Měl tedy jeho duell charakter více obrany než útoku. Což měl se cítiti uraženým, pohaněným? Zajisté nikoliv, hanba byla přece dle úsudku všech lidí na světě na straně Wolfové, hanba nevzdělanosti a surovosti, Badeni mohl a měl zůstatí klidným, ani on, ani Poláci neutrpěli sprostáctvím Wolfovým na cti. Takový pojem o cti je ovšem křesťanského stanoviska dalek. Proto, že křesťanskému muži nějaký nevzdělanec — a třeba i moderní vzdělanec řekne: ty lumpe (du Schurke), že mu dá dokonce i pohlavek u veřejnosti, proto netratí ještě na své cti, dokonce pak nepřikročí k duellu, který k pohlavku může mu ještě přidati kulku do prsou. To je stanovisko Arabů a Číňanů.

Arab přijímá ránu do čela, třeba při tom omráčen k zemi klesl, za projev cti, který s úsměvem přijímá; za to pohlavek musí, jak se domnívá, smýti krví protivníkovou. Syn, kterému od otce dostalo se zcela zasloužené pro nějaké darebáctví tohoto poranění pohlavku totiž, probodne svého otce na místě, a před narodem je to v náramném pořádku, je to stkvělý čin. Číňan, který byl třeba jen nepatrně uražen, k vůli tomu se oběsí na nejbližším stromě, a čínská veřejnost chválí jeho čin jako skutek velkolepé udatnosti a stkvělý projev pomsty. Původci urážky byl totiž dle čínského práva způsobil velmi nemilé opletání s úřady, hmotně ho velice poškodil. U nás žádají jisté obledy společenské, aby důstojník vyzval na souboj a zastřelil třeba svého přítele — anebo ještě líp, dal se od něho zastřeliti — na uhájení cti pro nerozvážné slovo v podnapilém stavu. Ve Francii v 17. sto-

letí na př. během 13 let padlo pro malichernosti více než 9000 šlechticů v duellu. Čínské stanovisko!

Také křesťan dí s apoštolem, čest má je můj život, že čest jde mu nad život, ale on to dí ve zcela jiném smyslu. U něho znamenají tato slova: nežli bych opustil ctnostný život, spravedlnost před Bohem, nežli bych jednal hanebně a hříšně, raději podstoupím smrt. Tak jednali křesťanští mučénici. Zde pojem o cti netvoří nějaké barbarské a zvrácené společenské zvyky a názory, ale tvoří ho vědomí, že vnitřní spravedlnost a ctnost před Bohem jest základem cti, z něhož tato sama sebou vyplývá. A tu je přece patrné, že urážka nebo pohlavěk nějakého nezbedy nemůže mi vzít mou vnitřní hodnotu mravní. Ony jsou něčím zevním, nahodilým, tato stav duše. Čest jest stín ctnosti, dí přísloví, je uznání vnitřních předností, dí sv. Tomáš, cesta ku cti je ne zevní pocta, ne lichá gloriola, ne prázdné řeči, ale čestnost vnitřní, konání povinností a vyplývající z něho ctnostný stav duše, dokládá sv. Augustin.

Jinak ovšem, kde cena člověka jinak se měří, jak činí filosofie. Tak na př. Hegel prohlašuje, že platnost a charakter člověka závisí hlavně — na penězích (Fil. práva § 51.). Fichte praví o svobodě lidské, že též je závislá na majetku (mravověda III, 23.), Rothe dokonce tvrdí, že podmínkou ctnosti je vlastně též jmění a majetek (Etika III, 143 a j.). Tém je čest věcí zevní, jedno z oněch čtyř dober, která patří k zevním výhodám života. Odtud snad i jen zevní hájení cti, ten švindl s duellem. Bohatý nebo urozený člověk má aspoň prostředek, aby nikdy nemohl přijít o „zevní“ počestnost ve společnosti.

Také křesťanské stanovisko o cti žádá hájení cti. Sv. Tomáš učí, že je to povinností, ano křesťan svou čest má považovati za větší dobro, než všechna ostatní zevní dobra (2, 2. q. 129 a j.). Ale pojem o cti je u něho jiný, hlubší. Není jen pojmem individualním ani modním pojmem společenským. O skutečné cti nelze tu vlastně ani mluvit. Nasadit tedy život svůj při takovýchto pojmech o cti není jen nesmysl, ohrozit život jiného nejen darebáctvím, nýbrž je švindl se ctí, je pěstní právo, je násilí na uhájení hmotných společenských výhod. Jsou lidé, kteří raději nechťi žít, nemohou-li žít v jistých poměrech. Kdysi zastřelil se milionář, kterému po úpadku zbyl jen — jeden milion. Podobně raději podstoupí jiný duell, nemůže-li si jinak zjednat zadostučinění, aby učinil zadost jistým společenským názorům a svému postavení uprostřed nich. Hlubšího důvodu tu není. Je to pěstní právo, kterému přikládá se sice kulturní vlastnost, které ale na konec je čistě materialistické.

Badeni chybil, že se cítil uraženým, chybil též, že volil duell. Prospěl-li si, prospěl si prostředkem zavržení hodným.

Dbáti své cti a hájiti jí je zajisté povinností každého. Ano, stanovisko křesťanské jest ještě přísnější než stanovisko moderně filosofické. Starost o čest považuje tato za své právo, kterým může nakládati dle své libosti, kterého také dbáti nemusí. Jinak křesťan. U něho starost o čest je svatou povinností. A sice tak, že, kdežto liberální stanovisko spokojuje se se ctí jen na venek, žádajíc, aby člověk jednal tak, by před veřejností platil za muže, kterému čest náleží, v křesťanském pojmu o cti žádají se — a to třeba i proti veřejnému mínění, skutkové taci, kteří před Bohem jsou čestní, žádají se spravedlnost a vnitřní ctnost, jak svorně učí sv. Augustin, Bernard, Tomáš Akvinský.

Hájití si uznání této cti a stíhati útoky na ni je zajisté dovoleno, anopovinností. Kdo jí hájí, poněvadž platí za jedno ze čtyř velikých dober lidských, poněvadž bez ní ztrácí jisté výhody společenského postavení, poněvadž i hmotný blahobyt nebo politické postavení a p. na mnoze na užívané počestnosti závisí, nestojí kulturně a mravně velmi vysoko. Není pochyby, že i některé mravní pohnutky, které udává za právní důvod k hájení své cti, dlužno uznati. Ale ve skutečnosti nemá pro své stanovisko pevného základu. Neuznává-li totiž náboženského vztahu mezi sebou a Bohem, neuznává-li důvodu, že čestným dlužno býti proto, že příkázání Boží žádají na člověku jisté skutky ctnosti a spravedlnosti a vystříhání se hříchů, zbývá mu za důvod k hájení cti před veřejností jen důvody filosofie a pak hlavně společenské ohledy. Křesťan hájí čest svou jako povinnost k Bohu, poněvadž je dobro mravní, k sobě, poněvadž pravá láska k člověku začíná láskou k sobě a k bližnímu, kterého jsme povinni vzdělávati svým příkladem. Pravý křesťan tedy sáhne, když už to jinak nejde, k prostředkům dovoleným, rozumným a mravným.

Na konec díme: Běda těm, skrze které pohoršení přichází!

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Filosofie Aristotelovy užili scholastikové ku vzdělání bohovědy spekulativnému; soustavy theologické takto vzniklé se zovou Summae theologiae. Methoda této spekulace theologické byla Aristotelova: Nejprve byla postavena otázka (quaestio); pak následovaly důvody, kterými se odpovídalo na otázku záporně a kladně; dále rozhodl spisovatel buď kladně anebo záporně a svůj názor, řádně vyložený, úsudkem odůvodnil; posléze vyvrátil důvody, které zdají se vyvracetí jeho názor.

Než filosofie Aristotelova strojila filosofii křesťanské nebezpečí, poněvadž ji obdrželi scholastikové od Arabů, jakož i jejich výklady o ní od nich napsané, ve mnohé příčině bludné. A věru někteří scholastikové byli do bludů přivedeni. Nebezpečný byl také názor Arabů o poměru filosofie k víře, že může býti ve filosofii pravdivo, co ve víře pravdivo není a také opačně. Není tedy divu, že university bludné názory filosofie arabské veřejně zavrhovaly, aby se nešířily, a že vrchnosti církevní zapovídaly některých spisů Aristotelových užívati. Tímto úsilím se stalo, že zavládl pravý způsob, jakým se má užívati spisů Aristotelových a že vrchnosti církevní ničeho nenamítaly.

Pravý způsob, jakým scholastikové užívali ve XIII. století Aristotela, byl tento: Aristotela si vážili scholastikové, ale odporovali mu a vyvraceli jej v těch věcech, které pokládali za chybné. Také proti filosofům arabským uhájili své svobody rozumné zavrhuje názory jejich novoplatonické, všebožecké, které do filosofie Aristotelovy přenášeli Arabové a zastávajíce se Aristotela proti Arabům. Také zavrhovali onen názor Arabů o poměru filosofie k víře. Pevně trvali na přátelské shodě mezi filosofií a věrou a kladli theologii

křesťanskou nad filosofii, která theologii sloužíc nejen nedoznává žádné hanby ani škody, ale spíše nabývá vyšší důstojnosti, většího prospěchu, větší dokonalosti.

Alexandr Halensis užil první filosofie Aristotelovy měrou rozsáhlejší, než před ním se stalo, chtěje soustavně pojednati bohovědu křesťanskou; způsobem patřičným ji užívaje učinil, že filosofie Aristotelova, které před ním mnozí zle užívali a která proto se netěšila u vrchností církevních velké oblibě, cti nabyla a ve školách křesťanských se usadila. Směrem od něho naznačeným dále se brali theologové a filosofové a velice prospěli theologii křesťanské. Také metodu aristotelskou zdokonalil; od něho ji přijali a ještě více vyvinuli theologové, po něm badající. Ve svém díle, *Summa theologiae*, jež velkolepěji a soustavněji, než kterékoli dřívější, pojednává o theologii, jež jest soustavou nejrozsáhlejší a jež založilo školu františkánskou, projevuje neobyčejný důvtip a učenost, známost Aristotela, výkladů o něm řeckých a arabských, jiných také filosofů a spisovatelů starších, sv. Otců latinských a řeckých, nejčelnějších theologů XI. a XII. století. Jím počíná důstojně výkvět filosofie a theologie křesťanské ve XIII. století.

Minouce Viléma Alverna, jenž napsal veliké dílo filosofické: „*De universo*“, vyvraceje důkladně bludy filosofické a vykládaje bystře pravdy, Vincence, z Beauvaisu, který napsal velkou encyklopaedii veškerého vědění lidského, dává na jevo podivuhodnou známost filosofie, dějin a přírodních věd, spěcháme k Albertu Velikému, učiteli sv. Tomáše Akv.

Bl. Albert Veliký z řehole sv. Dominika ve 13. stol. Kdežto Alexander Halský filosofie Aristotelovy jenom proto užil, aby theologii pojednal soustavně a vědecky, byl Albert Veliký prvním scholastikem křesťanským, jenž jí nejen užil pro theologii, ale také spisy Aristotelovy vykládal. Znal celého Aristotela z překladu arabsko-latinského a řecko-latinského; porovnával oba překlady, aby se dopátral pravého názoru; vykládaje Aristotela přiblížil obzvláště k Avicennovi. Měl úmysl dvojí: filosofii Aristotelovu přístupnou učiniti světu křesťanskému a jí užiti k soustavnému a vědeckému prozkoumání theologie křesťanské. Vykládá-li filosofii Aristotelovu, obírá se toliko jejími názory nepřiblížeje ku theologii a nedávaje na jevo své vlastní mínění filosofické; pakli vykládá slovo Boží, spekulativně obsah víry rozvíjí a vyšetřuje, jest mu nadpřirozené zjevení Boží všeliké pochybnosti prázdno a proto vylučuje z filosofie Aristotelovy a vyvrací všecko, co se protiví tomuto zjevení. Nenásleduje tedy slepě Aristotela. Vynikal též vědomostmi přírodními.

Sv. Tomáš Akvinský, *doctor angelicus*, pohlavár filosofie křesťanské.

a) Ž i v o t j e h o.

Sv. Tomáš Akvinský, syn Landulfa, hraběte z Aquina v Neapolsku, narodil se v Rocca Secca, městečku u Aquina, r. 1225. Vzdělával se nejprve v klášteře benediktinském na Monte Cassino, potom v Neapoli, kde vstoupil do řehole sv. Dominika. Ve studiích pokračoval v Kolíně a Paříži veden jsa od bl. Alberta Velikého; načež podjal se úřadu učitelského v Kolíně, Paříži, Boloně a Neapoli. Učil filosofii a theologii s takovým prospěchem, že sláva jeho přilákala k jeho stolici davy posluchačů ze všech končin světa křesťan-

ského. Povolán byv od Řehoře IX. z Neapole na církevní sněm Lyonský zemřel na cestě v cisterciáckém klášteře Fossa Nuova r. 1274. Již r. 1323. byl od Jana XXII. za svatého prohlášen; pro svou víru, učenost a svatost nazván *doctor angelicus* a od Lva XIII. prohlášen za patrona škol katolických.

Psal výklady spisů Aristotelových, samostatná díla filosofická a theologická.

b) Spisy sv. Tomáše Akvinského.

Z jeho přčetných spisů filosofických a theologických nejdůležitější jsou:

1. *Summa contra gentiles* ve 4 knihách, apologetika učení křesťanského, ve které se vyvracejí názory pohanské, arabské a kacířské důkazy rozumovými.

2. *Summa theologiae*, ve které spekulativně a soustavně se rozvinuje veškerý obsah učení křesťanského. Spis tento jest rozdělen na tři části, partes; 2. část skládá se ze dvou dílů: prima secundae, secunda secundae; každá část drží v sobě menší oddělení, quaestiones, jež opět se dělí na články, articuli. Tedy ku př. P. 1. qu. 5. art. 3.; anebo 2. 2. qu. 28. a. 2. Ke článku se přidává někdy c. tj. corpus, trest článku. Každý článek sestává ze 3 částí; v první se kladou dvě mínění mezi sebou odporná s důvody jejich; v druhé, corpus zvané, vykládá a dokazuje syllogismem sv. Tomáš mínění své; ve 3. odpovídá na námitky v 1. části uvedené. Důvod, kterým sv. Tomáš vyvrací ku př. námitku druhou, uvádí se takto: ad 2. Tedy: P. 1. qu. 5. a. 3. c. Anebo P. 1. qu. 5. a. 3. ad 2. Mezi 1. a 2. částí článku vyskytuje se v některých vydáních conclusio, jakýsi obsah toho, co čteme v 2. části; obsah tento není od sv. Tomáše. Pars I. jedná de Deo, trinitate, primo principio rerum, angelis, opere sex dierum, anima, primo homine, gubernatione et conservatione rerum. Pars II. rozebírá morálku křesťanskou. Pars III. vtělení Syna Božího a svátosti.

Ač sv. Tomáš věcně dělí filosofii a theologii, přece v jeho spisech formálně nejsou odděleny.

Jak důležité je studium sv. Tomáše pro theologa, filosofa a právníka, jakou cenu mají jeho spisy pro Církev a stát, pro vědy a umění, vysvítá z encykliky „Aeterni Patris“, kterou vydal sv. Otec Lev XIII. r. 1879. vybízí kněze a nekněze, aby se zabývali filosofií sv. Tomáše Akv. Nynější filosofie křesťanská věrna jsouc zásadám sv. Tomáše všímá si bedlivě zkušenosti a pravdivých, dokázaných výsledků věd zkušebných, a dovozuje, že filosofie na zásadách sv. Tomáše zbudovaná se srovnává s těmito výsledky a jest jediná pravdivá.

Proto jest záhodno hlíže poznati zásady tyto.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Souboj Badeniuv. Říšská rada. Resoluce důvěrníků zemských. Manifestační sjezd Hist. kroužku družstva Vlast. Ze školy.*)

Souboj, zdá se, upevnil vládu, konsolidoval pravici a vytrhne snad i část levičáků z otroctví Schönerera, Iro a Wolfa. Možná tedy, že souboj ten bude slaven jako šťastný politický čin. Snad kalkulovali ti, kteří radili k souboji, takto. Bude-li raněn Badeni, získá sympatie za domnělou udatnost svou, neboť že by mohl padnouti, bylo nepravděpodobné, bylo by to levici docela zničilo. Poranění Wolfovo uvítali by i mnozí z jeho strany rádi. — Církevní tresty, které padají na duellanty, byly nízakoněny ve vší formě právní na Tridentuském sněmě (Sezení XXV. č. 19 de reform.). Tu čteme mimo jiné: „Císař, král, kníže atd., kteří poskytují místa v zemích svých k duellům, tím samým činem jsou exkommunikováni; i dlužno je považovati za zbaveny pravomoci a vlády, jedná-li se o církevní beneficium; jde-li o feudální majetek padá na pána zpět. Duellanti jsou rovněž exkommunikováni a upadají v trest perpetuae infamiae. Dle sv. kanonů mají býti trestáni jako vražedníci, padlý pak zbaven má býti křesť. pohřbu. Kdo jakýmkoliv způsobem radili nebo spolupůsobili, jsou rovněž exkommunikováni ac perpetuae maledictionis vinculo tenentur. Zde neplatí žádné privilegium, žádný zvyk, třeba sebe starší.“ Papež Pius IX. konstituci „Apost. sedis moderationi“ z října r. 1869 obmezil počet exkommunikací, ale duell znova co nejrozhodněji odsoudil. Rozřešení od exkommunikace vyhradil sv. Stolicí. Posledně vystoupil Lev XIII. proti duellu listem ze dne 12. září 1891. Církev vedly důvody hlavně mravní, poněvadž duellem mravní zákou lidský je šlapán nohama. Stát vystupoval a vystupuje proti němu se stanoviska práva. Souboj je skutek nedovolené svépomoci, který nesnáší se s pojmem státní auktority a občanského pořádku. Vždyť právě proto je tu stát, aby libovolné zasahování svépomocné, které má do sebe něco anarchistického, obmezil a všeobecně právními obyčejí, pro všechny platnými.

nahradil. Duell jeví se po stránce státní jako vzepření se auktoritě státní, proto nemůže býti ani státem trpěn. Ve Francii rozšířily se souboje velice ve XIII. století. Ludvík Sv. je zakázal. Když v letech 1589—1608 ve Francii 8000 Francouzů padlo v soubojích, zakázal je Jindřich IV. pod trestem uražení Veličenstva, koufiskace jmění obou stran. Kdo v duellu soupeře zabil, podlehl trestu smrti, kdo svolil k souboji, aniž by usmrtil protivníka, dostal vězení do smrti, kdo vyzval k němu ztratil mimo to úřady, vyznamenání a jmění. Pod kard. Richelieu byl edikt ten přísně vykonáván. Podobné zákony dal u nás Rudolf II. Později trestání smrti i svědkové. V Anglii není vlastně duellů, proto není i zvláštních ustanovení. Zranění trestá se dle obecných zákonů, daných pro poškození na těle. V Německu trestá se souboj vězením na pevnosti, jehož délka závisí na výsledku souboje. Při smrti jednoho soupeře obnáší trest vězení nejméně 10 let. Rakouský zákonník ustanovuje, že kdo vyzve a přijme souboj, dopouští se zločinu souboje. Na zranění je trest 1 až 5 let, bez zranění $\frac{1}{6}$ až 1 rok. Velké poškození trestá se až i 10 lety žaláře. Také sekundanti podléhají trestu. Tresty ty mají malou platnost, poněvadž bývají pravidelně panovníkem odpuštěny. —

Říšská rada začala novým řádním obstrukčníků. Pusté scény předešlého zasedání obnoveny. Výsledek nejbližší byl právě souboj Badeniho s Wolfem. Nyní snad nastane větší klid. Badeni setrvá v úřadě ministra presidenta. Na vlivu a moci ve sněmovně patrně získal. Zatím co německý císař dlel v Uhrách, národní Němci pokračovali mimo sněm ve svých národních štvanicích proti Čechům a ve velkoněmeckých demonstracích. Vlastizrádnost a nebezpečnost těchto proudů začíná se i na hoře větřiti, jinak nebylo by si lze potvrzení Badeniovo ani mysliti. Také vyrovnání s Uhry je tu vážným činitelem. Uhři napomínají Němce k smířlivosti. Sami ovšem jsou pány, jichž pýcha jde do nebe. Za to v ohledu sociálním to u nich praská. K posouzení situace se stanoviska českého může sloužit reso-

luce důvěrníků strany svobodomyslné, která dne 28. září 1897 přijata téměř jednohlasně. Znamená schválení — poněkud prý objednané — dosavadní mladočeské taktiky vyčkávací, vstoupení do vládních stran, dává oproti nymburskému a jiným sjezdům, které hlásaly opozici po tak dlouho za nutnou, pokud nebudou rámy dány platné a jisté podmínky k uskutečnění českého státního práva, poslancům volnost taktiky drobečkové a doufající. My ovšem tuto staročeskou taktiku schvalujeme, nevzdává-li se boje za státní právo, vždyť smáli se jí židovští liberálové druhdy, aby pomohli mladočechům na nohy nebo spíše, aby trval rozbroj v zemi. Nyní posmívají se mladočechům. Snad přece někoho poštvou a spor bude tu a oni vybrají; uvádíme pouze toto porovnání k informaci o běžích smutné české politiky. Což teprve, kdybychom tak některé řeči citovali z doby nymburského sjezdu. Nejeden jich výťah podali jsme v minulých ročnících listu. Je-li politika mladočeská důsledná, má patrně už ony podmínky česk. státního práva v zapečetěných obálkách. A což ten protikatolický odstavec nymburského sjezdu, zůstal-li? Nejspíš že ano, nebo býti protiklerikálním je snazší a vděčnější, než vydupnouti české státní právo. Letošní resoluce svatováclavská zní:

Sbor zemských důvěrníků národní strany svobodomyslné, vyslechnuv zprávu výkonného výboru o činnosti poslanců a situaci politické usnáší se, jak následuje:

1. Národní strana svobodomyslná, trvající na dále při zásadách programu na sjezdě nymburském vytknutých a ve volebních provolaních vyslovených, ukládá poslancům zemským i říšským, aby i na dále s celou rozhodností domáhali se splnění požadavků českých ve směrech jak státoprávním a národním tak i politickém a sociálním.

2. Národní strana svobodomyslná, uznávající potřebu, aby veškeré strany na radě říšské, které domáhají se rozšíření samosprávy zemské a provedení národní rovnoprávnosti, seřadily se v pevný šik, schvaluje přistoupení poslanců českých na radě říšské do svazku parlamentních stran pravice, na základě programu vysloveného v ná-

vrhu adresy schváleném většinou adresního výboru poslanecké sněmovny a soublasí, aby zástupcové českého národa solidárně působili s ostatními stranami pravice, pokud tyto pevně a účinně domáhají se budou splnění společného programu, zejména rozšíření samosprávy zemské a provedení rovného práva všech jazyků v říši.

3. V uvážení nynější situace politické a vzhledem na útočný rozmach německé obstrukce proti intergritě a celistvosti království Českého — proti právům jazyka českého a proti národním menšinám českým, ponechává sbor zemských důvěrníků nár. strany svobodomyslné „poslancům českým“ na radě říšské nutnou v boji tom taktickou volnost v pevné důvěře, že poslancové se stálým zřetelem k základním bodům programu českého zařídí své kroky v parlamentě vůbec a kunynější vládě zvlášť dle prospěchu národa a zejména dle toho, jestliže vláda hr. Badena skutky osvědčí svou vůli, splniti postupně požadavky české a zdali odhodlá se vládnouti ve smyslu spravedlnosti národní a autonomie zemské.

4. Sbor zemských důvěrníků očekává, že zůstaveno bude mu konečné rozhodnutí o každé „základní změně“ v dosavadním taktickém postupu českých poslanců na sněmě českém i radě říšské.

Volby do delegací vykonány. Z Čech zvoleni: Engel, Herold, Janda, Kaftan, Pacák, Parisch, Schwarz, r. Wiedersperg, hr. Zedtwitz, Kramář; za náhradníky: Metall a Udržal. Čechové mají 12 zástupců, jako nikdy dosud. — Obstrukčníci utrpěli krutou porážku. Také jejich obstrukce v tomto bodu byla zmařena.

Vedle jiných četných schůzí pořádala také „Vlast“ své manifestační shromáždění. Tentokráte byl to její historický odbor. Odbývalo se v pondělí večer a v úterý odpoledne. Přednášeli p. J. Flekáček o historickém románě se stanoviska pravdy Vedle vytknutí všeobecných zásad uvedl p. přednášející četné příklady, jak od jinověrců a liberálů bývá užito románů k šíření nenávisti a pomluv na katol. církev. Znameníť historik a spisovatel vdp. Fr. Ekert přednášel o zajímavých sta-

tích historie pražské z doby reformace. Mluvil o vlasteneckém snažení církve v Čechách, o pokusech po vnitřní opravě církevního života, zvláště o snahách po obnovení klášterů v duchu českém. Vytkl i znamenité literární plody z této přesmutné kulturní doby Čech. Dp. Honejšek mluvil o „českých emigrantech“ v Lešně a Perně. Když evangelici nemohli panovati, vystěhovali se. Dosud bylo zvykem, vinu dávat katolíkům. Kdyby byli katolíci se vystěhovali v dobách, kdy proti nim platil zákon boží „o podřezávání jazyků!“ to by dostávali. To by byla vlastizrada, nevlastenectví. To katolíci jinak rozuměli lásce k vlasti. Ti vytrvali v ní a bránili ji, i když tisíckrát bylo jim více trpěti než emigrantům. Ti spravovali se namnoze zásadou „ubi bene, ibi patria“. Jaci to byli lidé viděti z jich života za hranicemi. Ani tu nemohli se nejen s jinými, ale ani mezi sebou srovnati. Boje, vzájemné proklínání, krvavá hádání o víře, tvoření se fanatických sekt byly na denním pořádku. A ten jejich návrat do vlasti. Turci neřídili hůře v zemích jižních, než přátelé těchto vlastimilců. Tim také byl i jejich osud v cizině zpečetěn. Utonuli v moři cizinstva. Jich náboženský a filosofický kosmopolitismus je k tomu vedl. To byla poučná slova, tato slova dp. Honejška. Prof. Vávra přednášel o obléhání Prahy Švédy, prof. Müller o historické pravdě v operní produkci. O tomto předmětu byl už uveřejnil některé feuilletony. — Už dávno bylo na čase, aby na věc se poukázalo. Jako nejlživější a nejhanebnější díla uvedl: Hugenoti, Robert ďábel, Afričanka, Prorok, Židovka. Též z jmen je viděti, jak hoví i Národní divadlo duchu židovskému a protestantskému. Díla patří namnoze k okázalým produkcím různých těch pohostinských umělců a umělkyně. Ovšem pochopitelně. „Židovské a toho druhu“ žurnály neskřbli chválou. A moc na veřejné mínění mají téměř v rukou. Při tom jde i kšeft, neboť zisk plyne většinou do kapes židovských autorův a řem. — Schůze Historického kroužku byla zevně imposantní, vnitřně velmi cenná.

Na učitelské „okresní konferenci“ jedné byla nedávno přiznána nekáranost mládeže. Nezapírejme to dále, pra-

vili tu učitelé, darmo ničíme své zdraví, které ukrývání nekázně ve škole nám podrývá. Povstala opposice, ale byla umlčena. Tedy opět doznání, že disciplinární zásady školy katolické jsou správné a že moderní škola byla v některých bodech drahým sice, ale marným pokusem. Nedávno promluvil ve Vídni dr. Lueger k učitelstvu vídeňskému slova, která jsou událostí. Starosta zmínil se, že na školu klade občanstvo tři hlavní požadavky. Předně, aby ona dětem to poskytla — co ony v boji o život nutně potřebují budou, totiž všeobecné vzdělání. Dále vstřípena budiž úcta k náboženství, láska k panovníckému domu a láska k vlastnímu národu, kteráž v nich musí býti stále živena. Konečně nechť děti vychovány jsou ve škole na pravé charaktery, kteří by cestou života, byť byla sebe strastiplnější, kráčeli pevně. Škola nesmí býti nějakým pařeništěm politických rozmršek. Že učitelé starají se o zlepšení svého postavení, jest úplně správné a opodstatněné. Ale jedno jest nejasno, že učitelé na všech svých shromážděních mluví o zvýšení svých platů a snížení počtu hodin učebních, služebních let, vůbec že mluví o samých pro sebe úlevách. Také tu a tam mluví se o klerikální škole, o oné totiž bajce pro chůvy, kterou chytráci vynalezli, aby jí hlupáci věřili. Národ přináší škole ohromné oběti, ježto se domnívá, že to jest k dobru jeho dětí. — Ale „malý muž“, malorolník a maloživnostník — ti nemají žádných prázdnin, žádného zaopatření pro stáří, žádných fondů pro vdovy a sirotky. Hledí-li se dnes k výsledkům dnešní školy, tu dva předměty zasluhují, aby více byly pěstovány, a sice: mateřská řeč a počty.

To platí i u nás. Mluvnice a počty ovšem děti tolik nebaví a nelze jimi také tak pěkně na venek se stkvíti jako jinými zamilovanými předměty reálními.

* * *

Zprávy národohospodářské. — *(Dozor nad obchodem potravinami a požívatinami. — Státní podpora na úlevu pohrom živelních. — Cukerní prémie prodlouženy zase na rok.)*

Kdo první falšoval požívatinu, zajiště není z písemných památek známo, a myslíme, že by nám to ani jinak na

slovo vzatý p. dr. Z. Winter tak zhola říci nemohl. Přece však směle tvrditi možno, že tomu již bude hodně dávno. Chytrost obchodnická je již starým a světoznámým zbožím; škoda, že je to zboží, o něž nejvíce stojí obchodníci sami, používající ho k mámení všech pěti zdravých smyslů svého odběratelstva. A chytrost je vlastní sestrou švindlu, který svými spáry obtáčí naši zeměkouli v podobách nejrozmanitějších, tak až my ubozí pozemšťané nestačíme se brániti proti jeho nástrahám. Že i k falšování poživatin je potřebí mnohdy notné porce chytrosti (mazanosti), přisvědčí každý, kdo si dobře vzpomene, co a jak již se nyní falšuje a jak se zvláště tomuto nezdárnému ovoci kultury lidské daří v posledních letech při rozvoji vědy chemické a nauk technických. Poživatiny falšují se všemi možnými způsoby: Zboží jakosti horší se přimíchává ku zboží jakosti lepší a označeno pak bývá jako prima-zboží, používá se surovin méně cenných, nežli docela bezcenných, k cenným výrobkům, zlepšuje se vzhled poživatin vyrobených atd. Rozumí se, že s tím spotřebitelé nevalně souhlasili a hleděli si jak možno pomoci, zvláště tam, kde falšování takové počalo ohrožovati i zdraví a život jejich. Tak vydána byla různá nařízení a zákony. Sem patří ku př. dva zákony z r. 1880 týkající se zabránění a potlačení nemoci zvířecích a moru dobytčího, dále zák. z r. 1885 o nemocech dobytka vepřového, zák. o falšování vína z r. 1880 atd. Zákony tyto jakž takž působí a přece falšování poživatin nepřestalo, obracejíc se nyní spíše jen proti měšci. A když již jednou se zákony započato, šlo se dále, až k zákonu, jenž dnem 13. t. m. platiti začne. Je to říšský zákon o obchodě potravinami a poživatinami ze dne 16. ledna 1897, ř. z. čís. 89. Ovšem, že se k zákonu takovému Rakousko odhodlalo pozdě, pobídnuto snad úspěchem podobného zákona v Německu. Osnova zákona našeho podána byla vlastně již r. 1893, který prý proto nebyl přijat, poněvadž sněmovní majorita, obhajující stanovisko autonomistické, centralistické tendenci zákona říšského nepřála. Jak se zdá, neminul se odpor tento s výsledkem. Celý zákon má 34 paragrafů, z nichž paragrafy 9 až k 24 jednají

o trestech, tvoříce, neříkáme to ani na újmu zákona, ani na postrach obchodníků, skoro hlavní a podstatnou část jeho. O jednotlivostech zákona toho nechceme se zevrubněji zmiňovati, poněvadž to nespadá v těsný rozsah zpráv těchto. Mimo to je usnadněno poznání jeho každému (a znáti by ho měl skutečně zvláště každý živnostník potravinami obchodující) tím, že vydán byl jako příloha časopisu „Živnostník“ (na Kr. Vinohradech), jednak jako brožura samostatná od dr. Aug. Nevšímala v Praze. (Cena 10 kr.). Stůž zde aspoň, že zákon týká se (§ 1.) 1. obchodu potravinami a poživatinami, okrašlovacími prostředky, zbožím hračkářským, čalouny, obleky, nádobím, vahami, měrami, 2. upotřebení jistých barev při malování pokojů a 3. obchodu petrolejem. O provádění zákona tohoto starati se mají orgánové dozorčí (§ 2.), a sice jednak politických úřadů (okresní lékaři t. zv. „krajští fysikusové“), jednak orgánové autonomističtí. A k těmto posledním vztahuje se zákon zemský, jenž normy zákona říšského doplňuje předpisy, stanovícemi zvláště, kdo se může státi takovým obecním orgánem dozorčím a která města mají míti zvláštní, přisežné orgány dozorčí a pro která stačí takové orgány nepřisežné a nezkušené. Hlavní rozdíl orgánů těch má býti v jejich působnosti. Prvnější vykazati se musí jistým stupněm vzdělání a odbytím zvláštního kursu vyučovacího, který zřízen bude pro Čechy v Praze (při obou universitách) podle vzoru kursu pro tržní komisaře ve Vídni. Působnost jejich bude velmi rozsáhlá. Druzí starati se budou hlavně o zamezení křiklavého falšování poživatin, dodávající tyto do ústavů zkoumacích a činíce oznámení na státní zastupitelstva. Důležitý úkol plniti bude ústavům výzkumným, ať státním nebo autonomním nebo i soukromým. Bude-li zákon tento radikální odpomocí, je zatím hodně nejisto. Bude v přední řadě záležitosti na jeho provádění. V Německu prý používají k těmto účelům zkoumacím paprsků Röntgenových a zvláště prý jsou zajímavé pokusy jistého chemika v Osnabrücku. Tak na př. pravá zrnka kávová dávají docela jiný obraz než umělá, která se jeví jako tmavočerné skvrny, jichž tvar neroze-

známe; čaj jednou již vyvařený docela jiný poskytuje obraz než čerstvý; ano i plné ořechy, mandle atd. od prázdných možno touto cestou rozeznati. U nás budeme moci býti na výsledky zákona zvědaví!

Poslanecká sněmovna, která zasedá od 24. m. m. vyřizuje dosud jen formalie (a souboje . O hospodářských záležitostech, kromě četných petici k ulevení nouze, mnoho jednáno nebylo. Vláda vystoupila se dvěma předlohami. Jsou to: státní podpora a poskytnutí úvěru k ulevení nouze následkem pohrom živelních a pak císařské nařízení ze dne 24. srpna t. r., jimž se cukerní premie, loni zákonem z nouze na rok pouze povolené, dále ponechávají.

Co se předlohy první týče, uznati sluší, že stát přichází tentokráte s obnosem v celku dosti značným. Navržených 8 mil. zl. je nejvyšší obnos, jaký kdy vůbec v Rakousku za touto příčinou byl povolen. Ovšem, až se celková suma rozdělí, nebude mít vlastně nikdo mnoho, nehledě ani k tomu, že podpora není všude přiměřena skutečné škodě, dosud vyšetřené. Tak ku př. součet odhadnuté škody v Solnohradsku činí něco přes 411.000 zl., ve Slezsku však přes 504.000 zl. A podpora? Solnohradsko dostalo nesplatné podpory 150.000 zl. a Slezsko 100.000 zl., tedy o celou třetinu méně. Čechám dostalo se nesplatné podpory 1.200.000 zl. a zálohy nezúročitelné 1.000.000 zl. (zálohy tyto bude nutno spláceti dnem 1. ledna 1900) na úhradu škody 13.291.440 zl. Ve státním rozpočtě položka tato již zdomácněla a jest, jak již jednou řečeno bylo, výstražným znamením pro stát i příslušníky jeho. Pohromami živelními postižen byl také ne v řadě poslední stát tím, že strhány silnice, rozváleny řeky a pohořeny náopy železniční. A tak povoleny býti mají mimo zmíněný již obnos ještě pro stát značné částky nejnutnější potřebné. Budou to letos velké těžkosti s rovnováhou v rozpočtu a s lehkými kapsami poplatníků.

Předloha druhá prodlužuje platnost cukerních premii, zákonem ze dne 5. července 1896 pouze na rok povolených, na další rok. Naděje, jež v odstranění premii těchto loni skládány byly, se nevyplnily, poněvadž

mezinárodní konference, která za tou příčinou svolána býti měla, se nesešla. Zatím zvýšena ještě premie letos ve Francii, a tak si vzájemně podráždíme noby k veliké radosti hlavně Angličanů, kteří naším laciným cukrem krmí vepřový dobytek. A nebude snad dlouho trvati, že náš cukr ani zadarmo nebudou chtít, jsouce nuceni odbírat cukr třtinový z kolonií.

Drobnosti.

Žabec. *) Má všetečný nosiček, nad pomýšlení hbitý a mlsný jazyk, štihlý, labutí krk, plyšový památník, čiperné, jiskrné oči, perleťové zoubky a kabelku s nápisem „Musik“. Zobáček jeho, jak někteří pozorovatelé tvrdí, jest prý medonosný a pro tu zvláštnost mnohými gourmandy bývá vyhledáván. V bohaté říši živočišstva zaujímá výlučné postavení tím, že jest vyhradně pohlaví ženského. V mládí svém sídlí v srdcích studentů a dvojbarevných poručíků, kromě toho zdržuje se ve vyšších dívčích a německých klášterech, ale ještě raději v tanečních hodinách. V poslední době, jakož novějším badáním jest zjištěno, zhusta pozorován bývá na bycikli. Uměle chován bývá ve zvláštních ústavách, tak zv. pensionátech, jest velice učenlivý a velmi záhy naučí se psáti zamilovaná psanička a žvatlati cizí frase. Jest povahy plaché, tékavé a nesnadno dá se lapiti a bývá nebezpečný zejména studentům, jimž rozdírá srdce a zabíjí se jim do hlavy, odkud nesnadno dá se vypuditi. Rád vyhledává v románech místa zamilovaná a rád stěhuje se do horkých pásem tanečních síní, za to plaše vyhýbá se horkému ponebí kuchyně, kde stává se zamlklým a nešťastným. Raději sedá u piana a sblíží se v lesklé hladině zrcadla. Uvyklý žiti v hejnech pensionátů, zasteskne si o samotě a stává se přitulným ke člověku, zvláště je-li člověk ten hezký, má-li pěkné oči a umí-li tančiti valčík. Žabec vášnivě miluje bílé labutě, které tahají na divadle Lohengrína, ale nesmírně se bojí čápa a pravopisu. Bylo pozorováno, že zvláště v jarních měsících, nejvíce v máji, zvláštním kouzlem působí na

*) Vyňato z větší řady obrázků z lidského přírodopisu.

žabce kmitání hvězdiček a tlukot slavičky. V takových okamžicích zádumčivě vši hlavinku a do denníku píše samé pomlčky a vykřičníky. Přes léto žije v zahradách vill a v lázeňských parcích a na podzim znova v celých hejnech stěhuje se pod střechy německých klášterů, jež pro něj mají zvláštní přitažlivost. Žabec obvykle dospívá stáří šestnácti až osmnácti let, kdy pojednou přestává býti žabcem. V tom čase mění nejen své peří a mínění o studentských láskách, ale mění zároveň i domov svůj a jméno. Přestane býti obvyklým žabcem a stane se buď andělem nebo husou. V zajetí spoután růžovými okovy, rád nechá se nositi na rukou, velmi rád pojídá zmrzlinu a čas od času žije se také zadělávanou slepicí s nudlemi. Nemůže-li ani do čtyřicetiletého roku změnit své jméno a domov, stává se z míry netrpělivým a nevrlym a jest nejvyšší nebezpečný lidem, kteří nejsou dosti ostražití. Je-li žabcem ještě v roce padesátém, stane se zlým a jedovatým, a nelze mti se před ním dost na pozor.

* * *

Protestant o protestantismu.

Dr. theologie Krištof Hoffmann vydal u J. F. Steinkopfa ve Stuttgartu knihu „Occident a Orient.“ V ní projednává otázku o postavení křesťanských církví v říši turecké. O protestantismu vynáší následující úsudek: „... Ale vzdor těmto příznivým zdejšími poměrům, je rozpadnutí církevního protestantismu jen otázkou času, a to, že duševně již započalo, času nevelmi dlouhého... Nevadí, že duševní slabost, kterou protestantská církev trpí, musí své plody nésti. Každý krok, který se učiní na obranu od Říma hroziícího nebezpečí, působí nevyhnutelně na prospěch protikřesťanského směru... Protože protestantské církevní zařízení pro potřeby národů a lidí nedostatečným se osvěd-

čilo, protože vskutku nikdo s ním spojen není, nýbrž všickni protestanté, kteří se vůbec o církevní záležitosti starají, uznávají důkladné změny za nutny, jenom že jedna strana jde zpět a symbolem nebo ritualismem zaniklé církevní autoritě na nohy pomoci chce, kdežto druhá žádá jíti ku předu v uvolnění učení a církevního svazku, tak nemůže žádná státní moc protestantství na dlouho udržet. Odloučení církve od státu, které v Německu zavedením civilního manželství skoro je naznačeno a v Anglii zrušením irské státní církve veliký krok ku předu učinilo, jest heslem k pronikavé proměně protestantismu, při které tento docela musí ztratiti až dosud zdánlivé spojení. Toto vše ovšem je těm bezvýznamno, kteří si nemohou představit žádnou změnu, dokud se nestane, kteří proto ustavičně bývají událostmi překvapeni a nemohou na ně působiti. Avšak jsou lidé, kteří jsou s to, z daných příčin nutné závěrky činiti a pro takové má jenom kulturně-historické pozorování cenu... Faktum jest, že protestantismus při reformaci vzbuzené naděje na uskutečnění v pravdě křesťanského stavu zcela nesplnil... Dějiny a nynější stav protestantské církve vedou logickou nutností k rozpadnutí jejímu a zdají se důkaz prováděti, že skutečně žádné jiné volby nezbývá, než buď Římu se podrobiti, nebo křesťanství se vzdáti. V. D.

* * *

Nejlepší recept. Jedenkrát ve společnosti, v níž se slavný komponista Haydn nalézal, byla dána otázka, jakým způsobem unavenost v duševní práci dá se nejlépe zaplašiti. Jeden z hostů, také skladatel, odpověděl, že ho posilní vždy sklenka šampaňského. Na to byl tážán Haydn, kterýž odpověděl skromně: V unavenosti své jdu do kaple a pomodlím se. A vždycky prostředek tento nebyl bez účinku. V. D.

Obsah „Obrany“:

Badeniův duell. — k. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokračování.) — Časové zprávy. — Drobnosti. — Literární příloha: Divadelní listy. Frant. Žák. (Pokračování.) — Nedělní dítě. Z Dr. Boh. Kirchnera přeložila Anna Gruberová. — Svorné a mužné za dobrým cílem. (Časový obraz.) Napsal Alois Dostál. (Dokončení.) — Obrázky z vojny. Napsal Bohumil Brodský. — Různé zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pětrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král Vinohradech.

Program strany socialně-demokratické a sjezd v Hamburku.

Je to ovšem věci čistě osobní fantasie, jak si kdo dovede socialní demokracii zosobněnou představit. Pozorujeme-li však stranu tuto při práci na sjezdech, ať už při obvyklých svatodušních sjezdech nebo velkých mezinárodních, jak zvláště svým programem motá a hází, pak nám dá každý úplně za pravdu, že si strana tato docela dobře již zasloužila toho, aby přirovnána byla k piplavému hrnčíři. Program, kus docela obyčejné hlíny hrnčířské, určen byl podle úmyslu těch, kteří hlínu tu připravovali, k tomu, aby z ní vytvořena byla báječná nádoba, z níž všichni nespokojení a celí národové vůbec dojít měli nebývalého štěstí zde na zemi. Programem, jako to vůbec bývá, se začalo točit — točiti a na konec se nám zdá, že zůstane na hrnčířském kruhu docela obyčejný — pekáč pro socialní knedlíky, na nějž ani Ben Akibu volati nebudeme.

Strana socialně demokratická jest stranou mladou. U nás v Rakousku čítá 30 jar, počítajíc od prvního stavovského hnutí v dělnictvu českém, v Německu 35.—38. A přece — i sami socialní demokraté nemohou se dosti vynadiviti, jaké se staly již ve straně změny a jak i strana tato nedovedla se vymknouti osudu všeho pozemského, jak — sestárla.

Důkaz toho podává zvláště letošní sjezd německých socialních demokratů, jenž zahájen byl v Hamburku 3. října b. r. Trval celý týden, zakončen byv následující na to sobotu v povznesené náladě zapěním marseillaisy. Mezi 250 delegáty byli dva z Rakouska, jakýsi Skaret z Vídně a poslanec na říš. radě za Teplicko, Žatecko atd. Zeller. Tento poslední byl zvláště vítán jako první parlamentární zástupce ze sesterské země na historické půdě Hamburku, který od r. 1863 (Lassalovo svolání k dělnictvu) je socialní demokracii půdou historicky posvátnou.

Vlastní rokování, věcné rozpravy počaly v pondělí. A tu hned při prvním bodě strhla se prudká šarvátka, které by se byl málokdo v Německu nadál. Vyvolali ji Poláci, kteří politické jho, zúmyslně jim k hrdlu víc a více

přitahované, těžce nesou a snaží se, aby aspoň na jiném poli bylo jim dáno to, co jim jako jiným po právu patří.

Nejprve připomínal referent výkonného výboru předem docela ve shodě se zněním původních programů soc. demokratických, jež také do programů rakouských (zvláště Hainfeldského) přejato bylo, všem účastníkům, že centralistický ráz sociální demokracie nesmí býti porušen. S tím všichni souhlasili až na zástupce polské strany soc. demokratické Morawskiho, který sice prý zásadní oprávněnost uznává, přece však žádati musí, aby za příčinou úspěšné agitace — tedy jen v zájmu strany — v polském území agitovali jen ti, kteří jsou jazyka polského znali a rovněž aby kandidováni byli jen ti, kteří s voliči svými po polsku srozuměti se dovedou.

To byla ovšem pro „centralistické“ účastníky rána z děla, která poplašila kde koho. Rozumí se, že ubohý Polák dostal co proto a že mu zvláště připomenuto bylo, že i v Polsku (tedy nejen v Čechách!) německý živel je intelligentnější živlu domácího a že má vždycky oploďňující vliv na soudruhy polské, kteří mohou býti rádi, že tam vůbec jakou kulturu (německou) dožívají.

To je zase jednou řeč, za kterou se naši „českoslovanští“ socialisté mohou poděkovati. Tito sice poslali jménem výkonného výboru československé strany přímo sjezdu v Hamburku přepis, v němž vysloven jest nejostřejší protest, proto ale přece pobratimských svých soudruhů polských nijak se nezastávají. A přece by to měli býti především zástupcové soc. demokracie z Rakouska, kteří domohše se letos v červnu organisace podle národností (místo rakouské nastoupila soc. demokracie česká, německá, polská, jihoslovanská a italská), měli by míti porozumění pro podobné snahy v říši sousední, kde to také nebude dlouho trvati, než povalena bude jedna z předních zásad, dle nichž strana soc. demokratická jest stranou mezinárodní, přednosti národní odsuzující. Ovšem, dodati dlužno na základě posavadních zkušeností, potud, pokud se to hodí národnosti dosud vládnoucí. Jak však dále tato národnostní zásada programová se utvářeti bude, jsme zvědaví.

Než, mimo zmíněný článek byl dosud všude stěžejním bodem programu soc. demokratického boj proti militarismu. Od nynějška bude v Německu jinak. Soc. demokratická strana ví dobře, čím by se při nastávajících volbách do říšského sněmu mohla státi nepopulární. A poněvadž dobře ví, že slabou stránkou každého příslušníka z „říše filosofů“ je voják, stojí vzhledem k tomu, že se na říš. sněmu jedná o povolení výdajů na nová děla (snad to naše delegace vezmou také k vědomosti) před důležitým rozhodnutím. Posl. Schippel dlouho nechtěl se vydati s přímým prohlášením v této příčině. Ve své řeči, vyličující činnost strany na sněmě říšském, upozorňoval stále na důležitost okamžiku a okolnost, že bude nutno chopiti se všech prostředků, aby strana vliv získala atd. Teprve ku přímému dotazu pravil, že nepovažuje za vhodné (aha, opportunismus!). aby strana hlasovala proti novým výdajům na děla. Vojáci jsou prý jedni zde, a těžko to srovnati se svědomím, aby poslání byli do války se špatnými zbraněmi. Z počátku vzbudilo stanovisko jeho obrovský rozruch, takže navržen byl proti němu protest sjezdu. Ale to bylo jen z počátku. Když pak se celé hejno rozhorlených řečníků, bojujících za udržení soc. demokracie, „nepovoliti ani muže ani groše“, vystřídalo, povstal jako advokát vůdce strany Liebknecht a — přinutil navrhovatele resoluce

vlasteneckých a náboženských. Neučinil tak. Buď nebyl muž velkého rozhledu a situace nepostřehoval, nebo jeho kolísavost nedala mu pojeti velkou myšlenku a na provedení její vše nasaditi. Tato jeho povaha, dosti demagogická a po popularitě a zvučném kadidlu toužící, bránila mu. Se všemi chtěl býti za dobře, s církví obecnou se spojit i býti husitou domácím radikálům po chuti. — Tento ráz dvojakosti a necelosti mají i domácí poměry české, bídné ostatně a plné válek domácích, tlupami táboritských řemeslných válečníků vyvolávaných. Vůči katolíkům nastoupena cesta lidskosti. Katolíkům přiznána aspoň svoboda pod jednou přijímati. Velká svoboda to nebyla. Dlužno jí spíše jen rozuměti jako odstranění zásady „onoho podřezávání“. Neboť hned roku 1435 žádaný na císaři Zikmundovi v pravdě směšné věci, které o náladě Čechů dávají svědectví věru bláznivé. Žádáno na něm, aby s dvorem svým v Čechách přijímal pod obojí, aby neměl kolem sebe kaplanů takovému přijímání odporujících, aby do rady své a na úřady zemské dosazoval jen muže pod obojí, aby v království rozkázal všem přijímati pod jednou. Tak prý bude krásná jednota a mír. Do měst měl přijímán býti jen, kdo byl pod obojí, a rozhodnutí, kdo by měl z uprchlíků nebo vyhnanců — ovšem katolíků — od nich býti přijat, ať patří městům. To znamená, že by katolík nebyl přijat. To je tedy trochu komická svoboda, právě to prohlášení katolíka za muže bez všech práv. Celá ta svoboda patrně znamenala jen, že upuštěno od „krvavého podřezávání“ a nastoupena cesta podřezávání mravního a hmotného. Kdo i nyní byl útočící, kdo činil násilí a kdo byl v obraně, je patrné, jenže proti historické pravdě bývá překrucováno. I v tom patrně byl Rokycana účastněn, neboť na důležitém sjezdě brněnském vidíme ho opět mezi prvními řečníky strany kališnické. Že nemohlo ani v Brně proto přijíti k dohodnutí, je jasno, neboť to daleko nebyla kompaktata, nýbrž kališníci daleko je překračovali. Domácí válka trvala mezitím dále, neboť bývalí táborité nedali pokoje.

Poněvadž ale mnohým stávalo se jasno, že bez míru náboženského a církevní auktority, která by měla dosti důstojnosti a váhy, aby stále novému sektářství a bojům mezi ním učinila přítrž, chtěli stát i v poslušenství i sněmu i císaři, a zvolili za svého arcibiskupa Rokycanu (1435). To nebyla šťastná volba. Poněvadž císaři kladena podmínka, že do věcí církevních a náboženských nemá se vkládati, znamenala úplné zničení katolíků. Když nastalo brzy na to v Jihlavě slavné prohlášení kompaktat, když smír s nesmírnou radostí všech prohlášen, když legátové nadšené o tom dávali zprávy sněmu, v té chvíli slavné a veliké ukázalo se hned, jak kališníci rozumějí kompaktatům. Rozuměli jim tak, jakoby ve všech kostelích, i katolických, byli pány nic nedbající kanonů církevních. Rokycana ihned v katolickém kostele jal se rozdávati přijímání pod obojí. Nerozuměli kompaktatům tak, že ve svých kostelích směji svým pod obojí posluhovati, ale že má každý od každého kněze právo toho žádati. Kompaktata chtěli patrně míti za záminku, aby mohli celou zem strhnouti k sobě, všecky kostely zabráti, zlomiti odpor katolíků jako zbytečný a rozkolu dáti pravou formu. Neboť že kompaktata, jak je kališníci pojímali, znamenala rozkol a v budoucnosti trvalé kacířství, každý uznati musí. To pochopili legátové ihned, a proto nedorozumění bylo tu opět. A neměli na tom dost, že vykázán jim oltář a zvolen kněz pod obojí k jich službám, neboť jinak kompaktatům rozuměli. A když pak smír s císařem zjedнан a od stavů přijat, byly mezi vynucenými na něm sliby

i takové, které upřímnému přátelství kališníků ku katolíkům nenasvědčovaly mnichům a jeptiškám mělo být dáno povolení k návratu do vlasti jen tehdy, svolí-li arcibiskup. To znamená, že měli zůstat i nadále vyloučení.

Když pak císař ujal se vlády v zemi a přední místa obsadil husity mírnými, dobře věda, že jen tak lze se nadíti jednou smíru; když sám užíval pilně práva slyšeti mši dle svého. Jala se strana protivná ihned rýpati. Pravda, že se strany legátů jednáno na začátek trochu upřílišně, úzkostlivě, podezřívavě, ale hlavní chyba byla na straně Rokycanové, který místo aby hleděl myslí uklidnit, svými kázáními je rozčiloval, legátů se stranil, s nimi do sporů přicházel. Patrně bál se o přízeň, kterou radikálnost a nespokojenost ostrých husitů, vždy pro svůj revoluční charakter u lidu oblíbených, hrozily mu vzít. Na druhé straně povstala z toho nedůvěra, věreno klepům o vzpouře proti císaři a legátům. Tak místo po cestě ku klidu a smíření krácel po cestě k rozporu. K tomu pak ještě přistoupil politický odpor stavů a měst, na bezvládní dávno uvyklých a v myslích až na dno zrevolucionovaných, proti císaři.

Hádky mezi Rokycanou a legáty, vzájemné vyčítání si nedodržení slibů byly na denním pořádku. Potvrzení Rokycanova nemohlo přicházeti. Přišly bully o kompaktatech ze sněmu basilejského a přijaty slavně, ale Rokycana a jeho přívrženci některých novot, které si byli při bohoslužbě a i jinak zavedli, zřít se nechtěli. Ano, Rokycana v kázání naříkal, jakoby se kališníkům děla nějaká křivda, když na odstranění těchto věcí naléháno, takže lid až se bouřil. Tu i sněm, který na obsazení arcibiskupství naléhal, uznal, že potvrzení Rokycanova pro jeho jednání bude asi lze těžko vymoci, chtěl přejíti přes jeho osobu a vhodnějšího voliti muže, muže, který už měl i schválení legátů, avšak Rokycana, který dříve dělal, jakoby úřad arcibiskupa přijati nechtěl, se vzepřel a přešel úplně na stranu nesmířitelných. Jednání sněmu dokazuje, že považoval sliby Církve katolické kališníkům za splněné aspoň v hlavních bodech. Výtka neupřímnosti nemůže jí být dána. Rokycana musil z Prahy prehnouti pro falešné pomluvy o zradě města.

Kdo chtěl by viniti stranu katolickou, že nedodržela slibu, nepotvrdivši Rokycanu? Toho Rokycanu, který na sněmích k legátům mluvil, byla by ztvrdila, toho Rokycanu ale, který mluvil doma ku svým, kázal, jednal, toho na konec ztvrditi nemohla, poněvadž osoba jako nejen nebyla zárukou, že budou dodržána kompaktata ve smyslu učení katolické církve, ale byly opravdivé obavy, že by byla církev v Rokycanovi potvrdila mnohé bludy. Kdo jí může zazlívati, že ve věcech tak vážných jednala s největší zdrželivostí a úzkostlivostí? Neměl-li v Čechách blud se zakořeniti jako dovolený a zákonitý, musila aspoň nejvyšší místa být obsazena takovými osobami, které dávaly záruku, že kompaktat nebude zneužito proti učení obecné církve že při nich nebudou zavedeny novoty buď bludné nebo obecné jednotě odporující. Rokycana, nechtě se proti nim stavěti, ale veřejně hájiti jich neustáváje a legátům výčitky veřejně čině, poněvadž na odstranění jich naléhali, tímto mužem nebyl. Poslední jeho krok dával jí za pravdu. Snad měl Rokycana většinu lidu za sebou, ale to není žádný důvod, když sám nechtěl postavit se na půdu obecné církve. Právě popularnost jeho a okolnost, že byl jeden z kněží pod obojí nejvíce v popředí stojící, zvětšuje jeho vinu. Tím více měl státi o sjednocení a mír ve smyslu kompaktat, o jichž smyslu

dle slov otců basilejských, jež sám byl slyšel, nemohl býti v pochybnostech. Jednání církve mohl by jen ten pokládati za úzkoprsé nebo neupřímné, kdo o významu čistoty víry nemá dostatečného poučení, kdo myslí, že na tom uzezáleží, co se povolí, ten, komu přání lidu, stále se měnící a naprosto nekompetentní, jsou posledním důvodem. Taková jednota není žádnou jednotou; musila by se rozbiti za krátký čas. Rokycana nebyl mírným utrakvistou ve smyslu Příbramově, ale horlivec, který na podstatě kompaktat chtěl jíti ještě dále a dále. Snad proto i mnozí šlechtici od něho se odtrhli, poznavše, že on k smíru nepovede, a teprve později, když smrtí císařovou vliv a snahy obecné církve v Čechách opět poklesly, jeho strana se rozmohla a nabyla vrchu, uznán opět za arcibiskupa od kališníků. Tím ale také dána míru a smíru v církvi hlavní rána, ač teprve později se ukázalo, že smír s touto stranou není možný. Poslušenství projevono Rokycanovi jako vrchnímu správci církve r. 1441. na sněmě v Kutné Hoře, nikoliv však ode všech kněží kališnických; táboři ani se nedostavili. Byla to ovšem jakás jednota, ale nebyla ani úplná v zemi, ani nikdy k úplné jednotě nevedla, oproti církvi obecné znamenala spíše roztržku. Dobrodiní její byla tedy jen chvilková a zdánlivá, ovšem též osudná v konečných následcích shoda; ostatně nezjednána ani doma.

Nové sekty jen se rodily a ani nejprísnější zakročení, ani hádky nebyly s to, aby ji vyhladily. Je to vždy první následek odštěpení se od auktority obecné církve. Už z toho je patrné, že celá ta jednota vnitřní byla bezcenná. A netrvalo to dlouho, a některé tyto sekty nabyly vrchu nad ostatními. Je to vůbec směšné, když sněm ustanovuje články víry o svátosti oltářní, když tupí učení táborské a zasazuje mu citelnou ránu, když usuzoval, že učení Rokycanovo a Příbramovo je jistější a bezpečnější. Ale jak dlouho toto usnesení mělo platnost? Až jiný sněm ho zrušil.

Převahou, které ve věcech českých nabyly zatím Jiří z Poděbrad, nastaly nové časy. Na potvrzení Rokycanovo naléháno s novým úsilím. Papež Eugen IV. odvolal se na vše to, co bylo se stalo, a odepřel uznati jej, pravě, že dá Čechům pastýře, který by nebyl nikomu proti mysli. Že Rokycana byl mnohým proti mysli, je zjevné z listů mnohých českých pánů k papeži, ve kterých píší, že i oni nemají Rokycanu za hodného toho místa a to z příčin následujících: že volba jeho stala se lidmi světskými, že od volení uplynulo 10 let, aniž jest potvrzen, což daleko přesahovalo lhůtu v kanonech předepsanou; že zvolen býti nemůže, poněvadž přijav volení mimoprávné, psal se arcibiskupem voleným a provozoval práva biskupská, že nezachovával kompaktat ani sám ani skrze lidi své, dáváje svátost oltářní nemluvňatům a odbýváje služby boží jazykem prostonárodním, aniž pak všech obřadů církevních zachováváje, že byl někdy vychvalovatelem Wiklifa a Jakoubka, kteří zapírali transsubstantiaci, a tudíž upadal v podezření, jakoby byl v té věci nepravě smýšlel, že bylo pochybné, měl-li svěcení kněžské, an arcibiskup Kunrát byl ve klatbě, osleplý a konal obřad skrze jiné osoby a ne sám, a že stal se zlopověstným, byv vypověděn z Prahy pro podezření zrady města. Ať pohnutky k tomuto listu byly jakékoliv, ať důvody nejsou snad všechny správné, jisto je, že Rokycana nebyl naprosto mužem, který by mohl býti zárukou smíru. Takový neobyčejný krok vrhá světlo na poměry domácí, že, ač nejsou nám úplně známy, smířlivými a ku smíru vedoucími nazvány býti nemohou. List ten

je příliš křiklavý. Bohužel byl Rokycana a Jiří jakoby duchem srostlí. Do Prahy vrátil se Rokycana po dlouhém vyhnanství v září r. 1448.; kapitula pražská odstěhovala se do Plzně; ani ona nepřipojila se k žádosti za potvrzení Rokycany. Nabyl moci, ale čím byl? Na jakém základě stál? Co vykonal nyní?

Z V e l e h r a d u.

(Pokračování.)

Z království, které založili Chorváté, zbylo jméno, a rozvaliny jeho osvojili si uherští králové, poskytnuvše za ně Chorvátům některé svobody, které byly již i v Chorvátsku zdomácněly, s bánstvem, jež bylo jako odleskem bývalé národní nezávislosti, a s jistou samosprávou, jež nepřekážela a pokud nepřekážela královské moci a vládě.

Zcela jinak rozvinul se národní život Srbů. Srbům zachránil víru a národnost horoucí cit národní, upomínky na bývalou jejich státní velikost a sílu, národní obyčeje, junácká čest a junácké srdce, žízeň pomsty, víra Kristova; vše to přispělo, ale vše to ztmelila v duši národa teprve srbská národní církev, obnovivši tím způsobem jejich duševní sílu.

Národní srbská církev nespasila carství Dušana Silného od záhuby, ale pomohla, aby národ spasil víru a národnost svou. A i dnes všechno, co může býti národu milo a svato, pravoslavná srbská národní církev chrání jako Boží odkaz a není divu, že život národa srbského tak těsně souvisí s osudy jeho církve, jež sjednocuje Srby, politicky rozmetané, z čehož sama sebou vzniká jedna velká politická myšlenka.

Vidíme každý den, jak katolíci národnosti chorvátské i srbské přetvářejí se v Italy, Němce, Maďary, ale s pravoslavným Srbem se to státi nemůže, dokud se nevzdal své víry.

Pokud tedy hrozí s kterékoli strany nebezpečí národnímu životu Chorvátův a Srbů, příslušníci pravoslavné národní srbské církve musí býti, ostati, cítiti se a nazývati se Srby a věrně držeti se Srbstva, neboť jen tím způsobem mohou zachrániti všechnu svoji národní sílu, a síla jejich jest i národní silou Chorvátů.

Chorváté katolíci nemají proč se báti, pokud se týče víry, ani Srbstva, ani tam, kde jsou v menšině, ani tam, kde jsou ve většině. Srbská národní pravoslavná církev stojí jen na obranu národa srbského a duch proselytismu jest jí cizí. Štěstí by bylo pro náš národ vůbec, tedy i pro Chorváty, kdyby ta církev zachovala si u nás úplnou samostatnost, jež jí přináležel!

Chorvát, přijímající srbský jazyk za svůj, má i srbské pravoslaví pokládati za svůj národní majetek a za hradbu své národnosti.

Pravým Srbem není jen příslušník srbské národní pravoslavné církve, nýbrž má býti zůstaveno na vůli i katolíku, mohamedánu, příslušícímu k srbskému a chorvátskému národu, aby se tím jménem nazýval. Proto by Chorváté nikomu zazlívati neměli, neboť šíření Srbstva nemá býti proti nim.

Ale kdo jsou Chorváté? Ti, jimž iazyk srbský i chorvátský jest mateřským, kteří se Chorváty cítí a nazývají, ale nejsou Srby a nechtějí se nazývati Srby.

O Trojjediném království přestalo se hovořiti; zůstal pouze název. Místo něho povstalo Chorvátsko, v němž nesmí býti nikdo leda Chorvát. Podle některých v chorvátském státě ještě nestvořeném nesmělo býti Srbů. Srbové v Srbsku, a v Chorvátsku Chorváté, třeba víry pravoslavné. Státní právo Dalmácie, Chorvátska a Slavonie, jakkoli se ukázalo slabým naproti koruně i naproti vládám, kterým Chorvátsko bylo podčiněno, mělo sloužit aspoň národu proti národu? Ačkoli Rěka i Mezimoří odtrženy od Chorvátska a Slavonie a Dalmacie nepřipojena, přece hranice velikého Chorvátska měly sáhati až po Drinu a Černou Horu. Zdá se, že toto Chorvátsko měl katolický duch opanovati a západní osvěta přetvořiti; právě tak se zdá, že veliké Chorvátsko nedalo se jinak mysliti, než v hranicích rakouského císařství, či vlastně jako země uherské koruny. Byli někteří, kteří si veliké Chorvátsko představovali jako samostatný celek, spojený s Uhrami pouze personální unií; ale ve skutečnosti převládli ti, kdo se lecčím spokojují.

Závěr zněl pak, co se týče vyznání. Pravoslaví jest věrou národní, ale není jím katolictví a býti nemůže. V témže článku je řeč hlavně o státoprávním a politickém postavení Srbů. Celý článek hlavně k němu směřoval. V jiném článku čteme pak ještě tento další výlev duše pisatelovy o Chorvátsku

Katolická církev není nikde národní, ani tam, kde není zjevného rozporu mezi ní a národností, jako u národů romanských. Marny jsou všechny snahy kleru chorvátského jako polského, katolickou církev Chorvátům a Polákům vyhlásiti za národní v protivu s církvemi pravoslavnými. My také máme bojovný kler, ale s tou nepravdou se před námi dosud žádný jeho bojovník nevytasil, že by církev katolická byla, býti měla a chtěla naší církví národní.

Celé to pojednání je plno odporu. Jednou se praví, že jen pravoslaví vznítilo všecken národní život srbský v jakýsi živoucí typ plný síly, a hned zase, že nebylo s to spasiti samostatnost a neodvislost národa. Pak zase čteme, že vše, co Srbu je drahé a milé, chrání jeho církev jako svůj odkaz a spojuje všechny Srby v jednu velikou politickou myšlenku, hned pak zase, že pravým Srbem může býti i nepravoslavný katolík, ba i mohamedán. Z toho následuje, že i v jeho duši může vše, co Srbu je drahé a milé, býti spojeno v jedné velké myšlence. Katolík Srb může snadno přetvořiti se v Itala, Němce, Maďara, pravoslavný Srb prý nikdy. Pravda je ovšem, že v zemi, kde žijí pravoslavní a katoličtí Srbové a latinští Němci, katoličtí Srbové snáze se mohou odnárodniti. Pravoslavný Srb, koná-li své náboženské povinnosti, ve své církvi má jistou překážku k odnárodnění. Je zvyklý na zcela jiný obřad, jinou řeč a jiné církevní obyčeje. Ale což, je-li liberální nebo skoro nevěřící, jako většina srbské intelligence? Pak tato překážka skoro mizí. A dejme tomu, že někdy jde se pomodlit do své církve, přes to může užívat i ve své rodině, v úřadě, cizí řeči a patřiti ku straně odrodilců. U nás také mnohý odrodilec jde do českého kostela, ale patří přece k národním našim odpůrcům. Kdo jednou cení materiální výhody výše než viru otců, zřekne se rád i zevních známek pravoslaví.

Ale spisovatel praví, že i katolík může býti pravým Srbem. Postavme věc tak, že v zemi bydlí pravoslavní a katoličtí Srbové, ale že moc a vládu má pravoslavný národ jiné národnosti, na př. Bulhaři. Kdo tu snáze se odnárodní, pravoslavný nebo katolický Srb. Patrně onen. V bulharském chrámě

slyší tutéž řeč mrtvou, staroslovanskou, která není ani srbská ani bulharská, vidí tytéž obřady jako v církvi své. Katolík nikoliv, ten v bulharské církvi a jejich zvycích má překážku k pobulharštění. Pravoslavný Srb nevidí překážky žádné. Materiální neb jiné ohledy vedou jej k tomu, aby přijal národnost bulharskou, nic mu nepřekáží. Jde do bulharského chrámu a slyší a vidí vše to, v čem z mládí vyrostl. Katolický Srb musil by vzdáti se i víry po otcích zděděné.

Je patrné, že poměr je stejný. Uvedený svrchu spisovatel jednostranně poukázal jen na jednu možnost, na jedny okolnosti, druhé zamlčel. Mimo to i pravoslavná církev má své sektáře, kteří od církve své se oddělili. Má i mnoho protestantů. Zůstali tito Srby či nikoliv? Když poměry jednostranně se vyličí, lze ovšem snadno tvrditi, že pravoslavná církev je národní, katolická nikoliv.

Pravoslavná církev dle učení pravoslavného je jedna. Srbská pravoslavná církev je tatáž jako ruská neb bulharská. Má tedy pravoslavná církev nějaké národnosti? Přece nemůže mít deset různých národností. Nesmysl je patrný a do očí bijící. Buď je ruské národnosti, ale pak nemůže býti srbskou nebo bulharskou nebo řeckou, nebo etiopskou, nebo jinou. Poukazujete na jazyk staroslovanský u Slovanů? Ten není ani ruský, ani srbský, ani chorvatský. Je to jazyk mrtvý. I Řekové mají jazyk, kterému, ač je řecký, lid nerozumí. Nezapírám ovšem, že je lidu bližší, ale nepravda je, že by tvořil část národního typu toho kterého národa. Rumunská pravoslavná církev užívá dokonce jazyka národu zcela cizího, neboť Rumuni jsou kmen nikoliv slovanský. Je i tam pravoslavi národní? (Pokr.)

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

c) Filosofické hledíště sv. Tomáše.

Jsou pravdy dvojí: přirozené a nadpřirozené. Ony poznává a dokazuje rozum náš přirozeně ze tvorstva, t. j. ze zjevení Božího přirozeného; tyto přesahují přirozenou chápavost jeho a mohou nám toliko zjeveny býti od Boha nadpřirozeně. Ač tyto pravdy dvoje rozdílny jsou, přece si neodporují. Neboť obojí svůj základ mají v moudrosti Boží, která sama sobě nemůže odporovati. Tedy mezi rozumem a nadpřirozeným zjevením Božím nemůže býti odporu pravého. Nemohou sice pravdy nadpřirozené čili tajemstva křesťanská se dokázati zřejmostí vniternou, jakou dokázati lze ku př. že je Bůh, že člověk má duši nesmrtelnou; avšak vyvrátiti lze všecky námitky proti nim činěné, aby se ukázalo, že tajemstva nejsou proti rozumu, a možno je vysvětliti pravdě podobnými či věrojatnými důkazy analogickými a kongruenčními. Naproti tomu jakkoli pravdy přirozené nevyžadují nutně zjevení nadpřirozeného, přece jsou v něm obsaženy, aby všichni lidé v brzkém čase neklamně poznali věrou, co znáti musí, aby cíle došli. Pravdy přirozené, jež víře předcházejí, musí býti poznány, máme-li nadpřirozeně věřiti; kromě toho musí také býti dokázána věrohodnost zjevení Božího nadpřirozeného.

Odtud vyplývá poměr mezi filosofií a theologií. Filosofie se zabývá pravdami rozumu přirozeně přístupnými, theologie pravdami od Boha nadpřirozeně zjevenými, jak přirozenými tak nadpřirozenými. Přísluší-li nějaká pravda filosofii a theologii, jedná o ní každá svým způsobem. Filosofie se řídí zákony logickými zkoumajíc zkušenost, kdežto theologii prvotí (principium) látkovou jest učení Církve katolické, prvotí údobnou (formálnou) zjevení Boží nadpřirozené; filosofie od tvorů vystupuje k Bohu, theologie sestupuje od Boha ke tvorům; filosofie zkoumá bytnost tvorů, theologie o nich jedná, pokud se odnášejí k Bohu. Obě jsou sice spekulativny, ovšem každá podle svého způsobu; avšak theologie stojí výše než filosofie, poněvadž ona poskytuje větší jistoty a učí pravdám vznešenějším a četnějším, než tato. Obě jsou sice svorny mezi sebou, ale souřadny nejsou, poněvadž theologii slouží filosofie.

d) M e t a f y s i k a s v. T o m á š e o b e c n á.

Sv. Tomáš vychází od předmětu zkušenosti, od jedince (individuum), kterého nazývá podstatou prvou. U těles rozeznáváti sluší dvě prvotě (principium) podstaty prvé: hmotu a údobu (forma). Hmota v sobě chová zápor, jelikož nemá určitosti, ale také klad, jelikož může nabyti určitosti, jest určitelná. Možnost určitosti jest spolu možnost skutečnosti, jelikož jenom co jest určité, jest skutečno. Pročež jest údoba nejprve prvotí určitosti, přidružené také prvotí skutečnosti prvé podstaty.

Jsou však různé druhy údob. Nejprve rozeznáváme údoby podstatné a případné. Skrze údobu podstatnou těší se podstata ze své bytnosti a jsoucnosti, kdežto údoba případná přistupuje k podstatě a jí udílí zevnější, zjevovou určitost. Dále rozeznáváme údobu ke hmotě lnoucí a o sobě ostávající (subsistens). Ona jest úplně do hmoty pohřížena, tak že bez ní nemůže ani bytovati (existere) ani působiti; tato není jímána hmotou a může bez ní o sobě bytovati a působiti, má povahu duchovou. Tedy bytosti duchové se považují za údoby ostávající, kdežto bytosti přírodní mají od údob hmotných, t. j. ke hmotě lnoucích svou bytnost a jsoucnost.

Údoby ostávající jsou dvojího druhu; buď bytují jako podstaty úplně a nemohou se spojit s hmotou, anebo ač nepotřebují ku své jsoucnosti a působnosti, která specificky jim přísluší, hmoty, nicméně se spojují se hmotou, aby doplněna byla přirozenost specifická (druhová). Údoba ona jest pouhý duch, tato duše lidská.

Tolik o rozdílu mezi hmotou a údobou. Kromě toho činiti jest rozdíl mezi bytností (essentia) a jsoucností (existentia). Bytost stvořená není skutečnou skrze svou bytnost; jsoucnost musí jí býti udělena od příčiny účinnivé. Jsoucnost tedy věcně se liší od bytnosti, kterou má bytost stvořená, od bytnosti věcné; ona k této se má jako kon (actus) k mohoucnosti (potentia). Tato věcná složenost z bytnosti věcné a jsoucnosti má platnost o všech bytostech stvořených, také o duchových, u kterých platnosti nemá složenost ze hmoty a údoby.

Bytnost je to, skrze co bytost je tím, čím jest. U bytostí duchových jest bytnost s údobou totožna; u bytostí tělesných sestává bytnost ze hmoty a údoby. Poněvadž ve skutečnosti jsou mnohé bytosti, jež mají stejnou údobu

podstatnou a stejnou hmotu, jest -jim bytnost druhová společná. Co tedy jest prvotí jedinečnosti tělesné bytosti?

Prvotí jedinečnosti tělesné bytosti spočívá ve hmotě ličnosti označené (*materia quantitate signata*), která přísluší určitému jedinci, a v případech, které má tato hmota v okolnostech časem a místem srostitých (*concretum*). Tedy bytosti duchové jsouce údobami ostávajícími skrze svou vlastní bytnost jsou jedinečny, kdežto bytosti přírodní skrze svou hmotu jsou jedinečny.

Bytnost má nejen podstata, ale i případek; než ve smysle zvláštním náleží bytnost podstatě, t. j. bytosti, která nepotřebuje žádné jiné bytosti, ku které by lnula jako k podmětu, aby mohla bytovat ve své vlastní přirozenosti. A tu jest činiti rozdíl mezi podstatou prvou, bytostí jedinečnou, skutečně bytující, a podstatou druhou, bytostí druhou, bytostí obecnou, ideálně (pomyslně) bytující. Bytnost podstaty, pokud jest prvotí činnosti, nazývá se přirozenost. Podstata má stupně dokonalosti; poslední stupeň záleží v tom, že podstata sama sebe má v držení, že jest svéprávná ve své jsoucnosti, že sebe nemůže sdíleti s jinou podstatou, že sama o sobě dokonale ostává (*subsistit*), že jest podkladem (*suppositum*), anebo máme-li na zřeteli člověka, osobou (*persona*). Takový jest rozdíl mezi bytností, podstatou, přirozeností, podkladem, osobou.

Podstata druhá jest bytost obecná, jejíž bytnost více jedincům společně náleží. Odmýšlejíce jedinečnost podstat prvých, uvažujeme v pojmu bytnost více jedincům skutečně společnou samu o sobě. Obecnost tato předpokládá více jedinců stejnou bytnost majících, a poněvadž stejnou bytnost mají jedinci sestávající ze hmoty a údoby, mohou toliko tito jedinci pojmem obecným se mysliti a jednomu druhu a rodu se podřaditi; bytost čistě duchová tvoří každá jednotlivá zvláštní druh.

Kterak se má podstata druhá k podstatě první? Všeobecnina (*universale*) pokud jest všeobecninou, má pouze jsoucnost ideální, toliko v rozumu, kdežto ve skutečnosti jsou bytosti jedinečné. Přece však bytuje všeobecnina v jedincích, pokud znamená bytnost, která jedincům jest skutečně společná. Proto všeobecnina svým obsahem skutečně bytuje ve všech jedincích, o kterých lze vypověděti tutéž bytnost, ale svou údobou, všeobecností jest od jedinců odloučena, bytuje toliko v rozumu, jenž bytnosti věcí si představuje bez jedinců, ve kterých bytnosti jsou uskutečněny, jenž tyto bytnosti si představuje jako společné, jako obecné.

Než rozum jest dvoji: Božský a lidský. V rozumu Božím předchází myšlenka věci, v rozumu lidském myšlenka věc provází. Proto řekneme: *universalia ante rem*, pokud jsou myšlena rozumem Božím, jako ideje, *universalia in re*, pokud v jedincích jsou obsažena jedinečně a společně jako jejich bytnosti, *universalia post rem*, pokud jsou myšlena ve své údobě všeobecnosti rozumem lidským.

Takový jest mírný realismus, od Aristotela založený, od sv. Tomáše rozvinutý.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Bestia triumphans. — Státní rozpočet. — Dipauliův jazykový a školský návrh. — „Právo Lidu“, první socialistický a židovský denník český. — Prolhanost sociálů. — Písňe otroka. — Dr. Lueger a ajvajáci. — Zednářský program.*)

Nejnovější kulturní událost z nekulturní naší říšské rady je, že posl. Iro vzdal se mandátu, byv k tomu mravně donucen. Odpravil ho Němec dr. Lueger. Kat by to byl lépe nedovedl. Ten muž, který co den deklamoval o vznešenosti německé kultury, o povýšenosti její nade vším, co je české, který se svými soudruhy vydával se za jedině pravého muže a nositele čistého, nefalšovaného německví byl nucen vzdáti se mandátu pod nátlakem mravní porážky ohavného způsobu — a to ve sněmovně, která vzhledem k pustým výjevům posledních dnů nestojí mravně příliš vysoko. Ukázalo se, že byl ve spolku se stranou, která ve spojení s jedním z nejnižších židovských plátků posílala svým politickým nepřátelům a jich rodinám hanebné korespondenční listky a dopisy, aby je udolala. Vymyšlenými pomluvami nemravného způsobu denuncovala je jich chotím a rodinám, také i voličům, aby nasela nesvár do domácnosti jejich a ve veřejné společnosti učinila je nemožné. Středověcí lupičtí rytíři byli proti těmto anonymním loupežníkům cti a zákeřnickým ničitelům rodinného blaha ještě hrdinové. Iro vtáhl věc i do sněmovny, pokřikuje na řečníka dvojsmyslnými nárazkami, vztahujícími se na obsah oněch listků. Kdyby to udělal někdo v hostinci, prostě by ho vyhodili. Při tom chtěl pan Iro, kterému snad vavříny kollegy Wolfa nedaly spáti, hrát si na rytíře; přál si aby ho pohaněný vyzval. Věc ale skončila jinak. Takové věci, které se snad smějí mluvit v pokoutních kavárnách, ale ne ve slušné společnosti, konečně rozčílily i sněmovnu. Aby ušel důtky, Iro vše popřel a čestným slovem dotvrzoval, že nic podobného na posl. Gregoriga nevolal. Ale četní svědci dosvědčili opak. Výbor pro udělení důtky, na jehož zvolení v nevyřslovné neomalenosti ještě

stál, poněvadž mu Gregorig v rozčilení, při oněch pokřicích pochopitelném, vynadal hodně sprostým způsobem, důtku sněmovny mu dal. Gregoriga ujal se znamenitě dr. Lueger a veškeré to hanebné prádlo odhalil. Odhalil je způsobem tak trefným, že s Irem zabil celou stranu obstrukčníků i Schönerera. To byl souboj, který se trochu lépe vydařil, než souboj Badeniův, který z Wolfa udělal hrdinu. Takové očisty sněmovny bylo by častěji zapotřebí. Opětne se tu ukázala jasně pravda, že ti největší křiklouni, největší vlastenci hubou, nejklavější zastanci lidu bývají lidé prononcovaní, znamenání. Byla to poslední velká bouře, při níž ta lidská bestie triumphans své zvířecí vášně na odív stavěla. Práce sněmovny je opět možná. — Vášnivost nezrocená, neopanovaná vášnivost, zabavující sebevládu rozumného tvora, je jednou z charakteristických známek naší doby. Setkáváte se s ní nejen ve sněmovně, mezi socialisty, na politických schůzích, ale všady ve veřejném životě, v novinách i v soukromí. Co bylo v posledních letech napácháno zločinů, vražd i sebevražd, poškození na těle i na majetku a p., jichž příčinou nebylo nic jiného, než okamžité, nezrocené vzplanutí vášně. Vášně se vykouřila, zarytost učinila místo rozumu, a pachatel stál tu sám v úžase, nevěda ani, jak vše se stalo. Devět desetin velkých zločinců našich trestnic, sdělil nám nedávno duchovní správce jedné z nich, takovýmto způsobem dostato se do kriminálu. Povrchní pozorovatelé našeho života mají za to, že toto eruptivní propukání vášnivosti a jeho následky jsou zaviněny zradikalisováním naší veřejnosti. Pravda je, že špatná žurnalistika a rozbouřená hladina politická mají mnoho na svědomí. Co den chrlí do nás četná řada listů a ještě četnější řeči agitátorů spousty nadávek, zlosti, vášnivých útoků, nemilosrdného rozčilování. Myslíme a mluvíme už jen v samých superlativech, každý je nám hned bohem a ďáblem, výtečným vlastencem a bídným odrodilcem spasitelem lidu a jeho otrokářem, nejpočestnějším ideálem a zvrhlým ničemou. Prostřed-

ních lidí a vlastností, klidné práce, rozumných náhledů, moudrého oceňování měřítkem rozumné úvahy už ani více není. Není divu, že tato radikálnost, socialismem a pokrokářstvím u nás zavedená, stává se částí naší přirozenosti. Ale hlavní příčinou moderní slepé vášnivosti není; ani jí není dostatek zevní uhlazenosti, vždyť celé naše vychování jde za zevnějšími formami, jako by byly hlavním cílem společenské výchovy. ani jím není nedostatek vzdelanosti, poněvadž ona vášnivost je ještě častější u lidí tak zvaně intelligentních. Příčina vězí hloub. Vězí v materialistickém názoru života a v moderní škole, vlastně v její metodě. Moderní škola sama ovšem je částečně výsledkem onoho materialistického názoru životního. Moderní materialismus posmíval se křesťanskému učení o dvojím životě v člověku, duchovním a hmotném. Jemu bylo v něm vše hmotou. Zvířecnost v člověku, totiž to, co s hmotným světem má společné, v člověku dostoupila dle toho učení jen vyššího stupně. Materialismus je prohlášení panství hmoty, byť i frázemi se to zakrývalo. Toto učení přešlo valně do smýšlení moderního člověka. Tak byl vychováván, tak učen. Nyní pak s úžasem se pozoruje, že zvířecnost ta nabývá vrchu. Ale mohlo-li přijíti jinak? Materialistické vychovávání ducha jen přichází k platnosti a projevuje se v nezkrocené vášnivosti, v radikalismu povah, duchem neovládaných. Škola pak nevychází ze zásady a z víry, že lidská přirozenost je pokazená, že v člověku je kus té bestie, která musí být ochotena vzděláním, milostí Boží, přemáháním sebe. Snad drží se ještě Rousseauových bludů, že člověk je od přirozenosti dobrý, že tedy netřeba, než dáti mu volnou dráhu, aby se vyvíjel. snad je nevěrecká vůbec a tudíž materialistická. Jisto je, že, zamítajíc metlu a vážnější kárné prostředky, vyučování a vychovávání proměnila v libeznou hračku a kratochvilnou zábavu, povahu lidskou jen tak po zevnějšku hladící. Moderní výchova, která si není vědoma, že má zušlechtiti planý strom bedlivým ořezáváním, že má pokořovati a zlepšovati pokazenou lidskou přirozenost a vštěpovati jí obraz boží, obraz člověka vyššího, podobna je bohatému šviháku, který není proto ještě vzděla-

ným, ušlechtilým a šlechtěným, že si navykl pro jisté kruhy společenské zevně uhlazené formy. Nezdeptá-li výchova u člověka tu bestii lidskou, nedá-li jí okovy ducha a uzdu zákonů Božích, zůstane člověk divochem, vášnivcem, zuřivcem přes všecku tak zvanou kulturnost svou. Každý okamžik přivádí ho pak do onoho stavu radikální rozbořenosti. — Tuto jsme naznačili povrchně jen několik myšlének, které bylo by nutno rozvésti. Co se narozmnožujeme školy, co se nadklamujeme o pokroku vzdělanosti, co nahovoříme o vědě a umění jako o vznešeném náboženství moderního člověka, a hle, všeobecně se uznává, že surovost, vášnivost a zdivočilost ve všech třídách obecnstva nad míru se rozmohly, tak rozmohly, že i parlament, který má být dostaveníčkem vzdělanosti, vědění a ušlechtilosti, stal se předmětem opovržení. Polepšení a obrat nepřijde, leč vzděláváním člověka a přirozenosti v duchu nauky o porušeném člověku, v duchu nauky katolické. — Státní rozpočet na rok 1897, kterýž podal ministr financí ryt. Biliński ve včerejší schůzi sněmovny poslanecké, potěší obyvatelstvo naší říše, byť sebe růžověji byl vykládán, celkem málo. Vykazuje celkovou potřebu obnosem 715,920.827 zlatých a celkovou úbradu obnosem 819,900.282 zl., tedy přebytek obnosem 3,979.455 zl.

Ježto na rok 1897 s ohledem na dodatečné úvěry praeliminovány byly výdaje na 690,122.258 zl. a příjmy na 690,132.696 zl., tedy přebytek na 10.438 zl., vyplývá na rok příští přebytek větší o 3,969.017 zl., který však zařazením potřeby na společné záležitosti značně bude zmenšen.

Ministr líčil stav finanční jako příznivý, ač výdaje budou vlastně o 40 milionů vyšší. Z toho připadá 12 a půl milionu na upravení platů úřednických, 3 a půl milionu na vojsko, 3 a půl milionu na služebnictvo a podpory zemím 3 a půl milionu zlatých. Ministr pravil dále, že zvýšena bude cukerní a kořaleční daň, což má vynést 42 milionů. Za to zruší ministr malou loterii. Tím nastane úbytek 8 a půl milionu. Místo malé loterie zavedena bude třídní loterie, dále bude zrušen kolek novinářský a kalendářský, jakož i mýta, čímž se bude jevití úbytek

2 a půl milionu, dohromady tedy bude činit úbytek 13 a jednu osminu milionu zlatých. Za to zavede ministr d o p r a v n í d a ň, kteráž má vynést 18 milionů zlatých. Bursovní daň má nabyti platnosti 15. listopadu.

Co se českých věcí týče, je rozpočet trochu příznivější než jiná leta. Mimo jiné bude matiční gymnasium v Opavě sestátněno. Stopy vedoucí k uskutečnění vysokých škol na Moravě lze tu rovněž zdaleka znamenati.

Mnoho hluku nadělal jazykový návrh bar. Dipauliho, ba ohrozil prý i pravici. Po výkladu navrhovatele myslí poněkud se utiřily. Katolicko-lidová strana německá stojí totiž dle tohoto výkladu na stanovisku jazykové rovnoprávnosti. Nejlépe, uvedeme-li několik ukázek z řeči samé, abychom se později na ni mohli odvolati, kdyby věci jinak se ukázaly. Právil: „Návrh nemá žádného ostří, ani proti Čechům ani proti Němcům. My nežádáme, aby jazykové výnosy byly napřed zrušeny a potom teprv aby se zákon dělal, nýbrž my vycházíme napřed se stanoviska, že má býti hned přikročeno ku práci, kteron by jazykové výnosy samy sebou přestaly. Čechové jsou dnes v Rakousku příliš důležitým národem, než aby mohli býti ignorováni: pravím vám otevřeně, právě jako nelze v Rakousku vládnouti proti Němcům, stejně nelze vládnouti proti Slovanům. — V Rakousku musí býti vládnuto prostě a jednoduše: Spravedlivě.

To byla právě neblahá politika nebožky ústavácké strany, že se domnívala moci tlačiti Slovaný ke zdi. To byla politika, která vzbuzovala tlakem protitlak, která odchovala národní cit, která se mstila v rakouském životě ústavním; Němci, aby zachovali svou hegemonii, musili vlastní ústavu nechati neúplnou, jelikož věděli, že by zhodováním ústavy pomohli jenom Slovanům. To bylo také neštěstí proti Uhrám. Právě touto politikou jenom způsobena převaha Maďarů, ovšem jenom a jedině k tomu účelu, aby tady zachována byla převaha Němců.

Kdo pozoruje zarmucující zmatky v Rakousku, převahu Uher, mladistvé čilý průmysl v Německu, rozkvět obchodních mocností a klesání zemědělství, ten nemůže přece chtíti, abychom ná-

rodnostními spory se potírali na prospěch třetích. Národní strany zapominají v boji až příliš často, že poškozují nejen protivníka, nýbrž také sebe samy, a že jejich vítězství jest vítězstvím Pyrrhových. Byla-li poctivá vůle, dojde k míru a k znovuzažehnutí hospodářské krise. Uvnitř chceme však mír národů, sloučených pod jménem Habsburgův. Nechceme panství některého národa v Rakousku nad druhým, nýbrž chceme, aby všichni byli tak samosprávní, jako jsou stejně zavázáni státi jako věrná stráž nová kolem trůnu našeho milovaného rodu císařského. Národnostní boje vysávají tuk naší vlasti a národnostní štvánice nepřeje žádné sociální práci; a tak jsou národnostní zápasy nepřátely jak státu, tak společnosti. Veliká myšlenka všeobecné solidárnosti národů rakouských, která tak často též již na bojištích byla zpečetěna, musí opět opakovati pole. Katolická lidová strana slouží této solidárnosti. Hledí přes jednotlivé boje do další budoucnosti a nechává o kořist dne zápasiti jiné. Kráčí, nedbajíc chvály a hany, přízně nebo nepřízně za dob národnostně rozčilených přímou svou cestou dál, tam, kam ji poukazuje veliký papež Lev XIII.: na pole sociální práce.“

Národnostní vyrovnání je v pravdě otázkou Rakouska. Baron Dipauli řekl tu vážné slovo. Vzpomeneme-li zavedení dualismu, poslední návštěvy německého císaře v Uhrách a jiných a jiných okolností, nebude nás tajno, že německá politika jde za tím cílem, aby i Rakousko bylo jednou z německých zemí, aby obnovena byla v jistém smyslu svatá německá říše středověká, jenže s jinou hlavou. Národnostní poměry mají k tomu sloužiti za prostředek. Maďarský rozkvět státní moci není jistě nahodilý, ale je plodem i politiky mimorekouské. Vždyť o Předlitavsko tu běží. Promluvíme o tom jednou zevrubněji. — Ačkoliv kat. lidová strana něm. nechce se odloučiti od většiny, mluví se přece o krizi. Co se týče školského návrhu téhož poslance, učinil tyto změny:

Odstavec 3. § II. zní takto: „O tom, mají-li se odloučiti děti podle konfesse nebo dle národnosti, rozhoduje zákonodárství zemské.

V § III. k povinným předmětům jsou ještě přidány ženské práce pro dívky.

§ XXI. zní: Povinná návštěva školní počíná dovršeným rokem šestým a trvá pro každodenní vyučování všeobecně osm let. Veškerá další úprava trvání a způsobu návštěvy školní přísluší zákonodárství zemskému. Zejména náleží tomuto právo omeziti každodenní vyučování ve venkovských obcích na sedm nebo šest let. V tomto případě však budiž postaráno o náležité vyučování pokračovací, a to jednoleté nebo dvouleté způsobem zákonným. Zákonodárství zemské může také toto pokračovací vyučování (škola nedělní) rozšířiti na další čtyři roky, t. j. až do 16. roku žákova.

V Praze vychází nyní socialistický denník „Právo Lidu“. Je to první český časopis židovský. Známo, že většina německých časopisů byla a je až dosud v rukou židů. České listy sloužily židům také pilně, ale nebyly úplně židovské. Nyní našli židé přece cestu, jak se dostat k panství nad veřejným míněním. Propůjčili se jim k tomu socialisté. Prostředky, aby list nabyl půdy, jsou: populární protiklerikální štvance a boucharonské štvání menšího lidu proti ostatním třídám. A list skutečně se ujímá. Spějíme smutné budoucnosti vstříc, neboť povstává nepřítel, o němž dnes mnozí snad ještě pohrdlivě smýšlejí, který ale je nadmíru nebezpečný. Ostatní země mohou nám sloužiti k poučení. Z našich listů jedině Hlas Národa postřehl nebezpečí a měl dost odvahy, vysloviti to. O úžasné degeneraci sociálně-demokratického lidu svědčí na př. tyto příklady v pravdě židovské perfidnosti. Kat. Listy psaly: „Červánky“ v č. 6. t. r. napadly kaplana v Úseči, ale fara v Úseči nikde neexistuje. V čísle 7. psaly „Červánky“ o katechetovi Seitlovi v Blatné, ale v celé Blatné není katechety toho jména. V čísle 8. piší „Červánky“ proti faráři Frant. Stejskalovi ve Vracově, ale ve Vracově není žádného faráře toho jména. V čísle 9. rozepisují se „Červánky“ o kaplanu Portmanovi v Doudlebových, ale kaplana Portmana v Doudlebových, hradecké i českobudějovické, není. V čísle 10. vypravují „Červánky“ cosi o faráři v Heinzen-dorfě u Březové, co jich na Moravě a v Čechách jest, není fary v Heinzen-dorfě. V čísle 12. „Červánků“ líčí se farář

Ant. Gütz v Jičíně, ale v Jičíně v Čechách, ani v Jičíně na Moravě není žádného faráře Götze. — A v čísle 15. „Červánků“ nachází se dopis z Dolní Cerekve, v němž píše se o knězi P. Součkově, ale v Dolní Cerekvi žádný P. Souček nežije. V témž čísle vyjíždějí si „Červánky“ na faráře Ježíška v Domažlicích, ale v celých Domažlicích nenajdete člověka nejkuli faráře, který by se jmenoval Ježíšek. Také děkan Tarka v Radicích, o němž v 15. čísle „Červánků“ vypravuje se, jak baví své ovečky, jest soc. demokratickým redaktorem „Červánků“ jako celá řada jiných kněží — vymyšlen. A za takový pro-lhaný časopis dávají dělníci mozolně vydřené krejčary, aby se jím „poučili“; z takového časopisu pak jiné čerpají. Domnívají se, že nejsou vinni lži, poněvadž citují pramen, který má jediné zodpovědnost. Jiný příklad: Pařížský sociálně demokratický denník „La petite republicque“ otiskl před nedávnem dva články o nynějších národnostních sporech v Čechách. V obou těchto článcích vylíčen jest český národ jako jediný původce nynějších krvavých štvanců národnostních a bezkonečných bojů dvou kmenů. A zajímavé jest, že oba tyto články dokázaly opět, jak úzce spojena jest celá sociální demokracie se židy — pocházejí oba články jak sám redaktor onoho plátku doznal, z pera německých sociálně-demokratických židů.

Jak záviděti tu musíme vídeňanům dr. Luegra, který jako rek postavil se proti židovství a požidovštělé demokracii s rozhodností, která účtu vzbuzuje. Ničeho se nebál, ani potup, ani hrozných útoků, otevřeně, mužně, bez kompromisů odhaluje tu bídnou masku obou. Právě v posledních dnech zdeptal lži sociálně demokratické o všeobecném hlasovacím právu, o lidovství a j. a j. s takovou bystrostí a logikou, s takovým vtipem, že bylo rozkoší čísti jeho řeč. Rozhodně propustil socialistické štváče mezi učitelstvem, odhalil rejdy požidovštělých německých nacionalů. A lid je mu neskonalé vděčen, že ho zbavuje těch pijavic, které matou jeho rozum, rozpalují jeho nízké vášně, vyssávají ho pod škraboškou nastrčených hesel svobodomyslnosti a lidovství. Křesťanské ženy vídeňské vystoupily na obranu jeho. Uspořádaly ve Vídni silně navštívenou

schůzi, ve kteréž byla hlavní řečníci paní Růžičková. Probravši důkladně celou záležitost, formulovala na konec stanovisko křesťanských žen v učitelské otázce v ten smysl, že křesťanské dívky mají jen křesťanské učitelské síly vychovávat.

V jednoblasné přijaté resoluci vyslovuje se nejprve dr. Luegrovi za jeho mužné obhájení křesťanského stanoviska vřelý dík, načež rázně v ní protestováno proti vystupování t. zv. „mladíků“ v učitelstvu. Shromážděné ženy jsou přesvědčeny, že všechny křesťanské matky jsou s nimi za jedno, když slavnostně ohrazují se proti tomu, aby výchovu svých dětí musily přenechávat mužům, již kladou stranou základní zásady všeliké výchovatelské práce: „Náboženství, národnost a láska k vlasti“ a holdují tendencím soc.-demokratickým. Na konec ujal se slova přítomný dr. Lueger a ujišťoval, že bude vždycky hájiti zásady křesťanského obyvatelstva, byť zuřil proti němu soc.-demokratický a židovsko-liberální tisk sebe více.

Ano i učitelská jednota dra. Kellnera, véhlasného + paedagoga, dala mu za pravdu, vyslovivši ústy učitele Bösbauera, že řáděním socialistických učitelů celý stav učitelský upadá v neváznost a hanbu.

Čechovy písně otroka vyšly v německém stkvostném překladě. Je to publikace sociální, neboť slaveny jsou zřejmě v předmluvě jako písně internacionální a radikální.

Výroční sjezd zednářských loží čili konvent přijal před nedávnem následující usnesení: 1. Veškeří bratři, kteří jsou členy parlamentu, nechť jsou vyzváni, aby podporovali všechna opatření, která mohou posílniti hnutí republikánské a přispěti k odstranění reakcionářské a klerikální vlády, kterou Francie nyní musí snášeti. 2. Nechť se zruší shnilé prebendy. 3. Nechť se zruší zákon,

který zapovídá vícenásobné kandidatury při volbách. 4. Nechť se zkouší prostředky na zavedení bezplatného úplného vyučování národního. 5. Rozdělení církve od státu; zrušení konkordátu. 6. Nucené zavedení opatroven ve všech obcích s více než 5000 obyvateli. 7. Odborné školy pro ošetřovatelky nemocných. 8. Protest proti výlohám, jež se na škodu státní pokladny popřávají od železničních správ církevním řádům. 9. Zvýšení platů malým úředníkům a dělníkům ve státní službě, mají-li více než tři děti. 10. Zřízení smírčího soudu a ministerstva práce.

Drobnosti.

Zahaubení kacíři. Mocný král saracenský Alamondare dal se pokřtiti. O tom uslyšel Severus, biskup antiochenský, který byl přívrženec bludu Eutychova. Blud ten záležel v tom, že v Kristu uznávali pouze božskou přirozenost a upírali, že byl zároveň člověkem. Dle toho: Bůh se narodil, trpěl a umřel. I poslal k němu Severus dva biskupy, aby ho na svou stranu přivedli. Alamondare slíbil, vyslechnuv je, že se příštího dne rozhodne. Druhý den, když biskupové přišli a opět hovořili, vstoupil do síně důstojník a něco králi do ucha pošeptal. Tento se zarazil a bylo patrné, že se zarmoutil.

„Co se stalo?“ tázali se bludaři.

„Ach — teď jsem právě zvěděl, že archanděl Michael zemřel.“ Bylo tak umluveno. Bludaři začali krále těšiti, že to není pravda, neboť andělé přirozeností svou jsou nesmrtelní.

„Jak?“ odvětil Alamondare — „a vy mne chcete přemluvit, že božská přirozenost Kristova pro nás smrt podstoupila a anděl je nesmrtelný?“

Tato pádná, vhodná odpověď a při tom její vojenský ton a ostré oko vladařovo uvedlo bludaře do takových nesnází, že spěšně hleděli s oči jeho zmizeti.

V. D.

Obsah „Obrany“ :

Program strany sociálně-demokratické a sjezd v Hamburku. Nemo. — K zamýšlené oslavě Rokycanově. (Pokračování.) — k. — Z Velehradu. (Pokračování.) — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokračování.) — Časové zprávy. — Drobnosti.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pátrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žak.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRAZA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

Nové projekty daňové v Rakousku.

Neustále obrovským krokem stoupají výdaje státní. Ještě v roce 1871 obnášel skutečný výdaj státu Rakouského dle účetních závěrek něco přes 345 $\frac{1}{2}$ milionu zl., vzrostl ve 20 letech (do roku 1890) na 559 $\frac{1}{2}$, tedy o 214 milionů a dle rozpočtu na rok 1898 mají úhrnná vydání státní obnášeti 745 mil. zl., tedy o plných 186 mil. zl. více než ještě před 8 lety a o 400 mil. zl. více než v letech sedmdesátých, nepočítaje ani dalších 27 milionů, jichž bude potřebí na zvýšení platů úřednických a nákladů vojenských, na provedení reformy souduictví atd.

A přes toto zvlášť v posledních letech úžasné stoupání výdajů nemáme od roku 1890 deficitu v hospodářství státním, ano finanční ministři shrabují dokonce přebytky, které ku př. v jediném roce 1895 obnášely 33 $\frac{1}{2}$ mil. zl. a úhrnem od roku 1889 dávají slušnou sumu asi 200 mil. zl. Jenom nepatrný zlomek těch přebytků daňových peněz, na nichž lpí mnoho potu a strádání, a z nichž nemalé sumy teprv exekucí poplatníků byly dobyty, vrací se tím neb oním způsobem, více z milosti, do hospodářství národa, jemuž byly odňaty.

Provedena byla právě reforma daní přímých, která měla sloužiti pouze ku spravedlivějšímu rozdělení daňového břemene, ve skutečnosti však stane se hojným zdrojem nových příjmů pro stát a výtěžky její daleko převyší obnosy, finančním ministrem dle rozpočtu očekávané.

A přece brozí nám již v rozpočtu na rok 1898 ministr deficitem, a na blízkém horizontě spatřujeme již vládní předlohy o zavedení daně z prodeje cukru a daně transportní, na vzdálenějším pak zvýšení daně cukerní, pивní a kořaleční, které vyrovnání rakousko-uherské nadělí národům říše jako dáreček z lásky, abychom také něco měli z úmluv ministerských.

Odkud to? Ministr jako jediný důvod uvádí potřebu zvýšení platů úřednických, které měly původně obsahovati zlepšení toliko v kategoriích nejnižších, byly však později upraveny značně nad původní obecně uznávanou potřebu. Ale jde také o jiné věci: o zvýšení platů důstojnických, které mělo

hned následovati po platech úřednických, ne-li jim fakticky předcházeti. o položku na přeměnu děl, na nové pluky, na obrovská cvičení vojenská atd.

Ale v obecenstvu celkem dosti sympatický důvod zvýšení platů úřednických má samojediný pomoci vládě přes parlamentní úskalí nesympatických nových projektů daňových.

Z cukru má se dle vládní předlohy vybírat daň dílem při vyvezení z továrny, dílem u velkoobchodníků. Poněvadž výroba cukru v poslední kampani obnášela v Rakousku 5,900.000 metů, z nichž asi 2,300 000 metů spotřebuje se v Rakousku, a poněvadž na 1 met cukru dosud spotřebovaného má se znovu uložit 6 zl. daně, odhaduje ministr výnos z daně této na 14—15 mil. zl. ročně.

K tomu přistupuje, že nedávno smluveným společným postupem rafinerií se surovárnami zdražil se pro tuzemskou spotřebu cukr o 4 zl. na 1 metu, tak že v krátké době budeme míti celkové zdražení cukru o 10 kr na 1 kg. Poněvadž pak domácí spotřeba cukru u nás je již nyní stížena státní daní 13 zl. z 1 metu, bude úhrnná daň cukerní činiti na 1 metu 19 zl., tedy ještě více než obnáší celá výrobní hodnota cukru nezdaněného (asi 17 zl.).

Rozumí se ovšem, že všechny státní dávky i kartelové přírážky postihují pouze konsum tuzemský; při vývozu cukru do ciziny nejenom že se daň z něho neplatí, nýbrž poskytuje se ještě na každý met rafinovaného cukru vývozní premie 2·30 zl.

Budeme míti pak zadostučinění, že cukr, který bude v Anglii stát i s dovozem asi 17 zl. (za 1 met), budeme my, kteří jej vyrábíme, platiti přes 40 zl., a že úhrnem zaplatíme ročně skoro 80 mil. zl. jednak do pokladny státní, jednak na vývozní premie za to potěšení, že můžeme býti státem cukr vyvázejícím.

Jaký div, že v Anglii, kde se cukr nevyrábí, může každý obyvatel spotřebovati pětkrát více cukru než u nás, kde počítáme cukrovarů na sta. Již nyní toliko Italie a Rusko mají menší spotřebu cukru než Rakousko-Uhersko (toto 6·5 kg., Italie 2 kg. a Rusko 4 kg. cukru na hlavu obyvateľstva ročně), všechny ostatní státy však více (Německo 10 kg., Francie 10·5 kg., Švýcars 14 kg., Spojené státy severoamerické 29 kg., Anglie — 33·5 kg.).

Kdybychom po zlevnění cukru na polovici dosavadní ceny dosáhli ztrojnásobnění své spotřeby cukerní (a i potom ještě zůstali bychom co do konsumu značně za Anglií i Amerikou), naše cukrovary by nestačily ani domácí spotřebě; kdežto nyní platíme 9 mil. zl. ročně na premie, abychom mohli dodávati tím levnější cukr do Anglie a Ameriky.

Jest otázka, zdali spotřeba cukru opětným značným zdražením jeho se nesníží a poskytne li nová daň ministru skutečně očekávaný výtěžek. Potřebí jest uvážiti, že se velice vzrůstá upotřebování saccharinu, který jest 400—500krát sladší cukru a pětkrát lacinější, a který hledí zatlačiti cukr obzvláště ve výrobě cukrářské, při slazení piva, vína, likérů, ovocných šťav atd. Dnes pak šíří se užívání saccharinu a sloučenin jemu podobných i v domácnostech jako náhrada za cukr řepový po celém českém východě i severovýchodě a přes některé nevýhodné i nebezpečné vlastnosti své tento „cukr chudiny“ stává se soupeřem, s nímž našemu cukrovarnictví vážně dlužno

Avšak — zvýšenou daň z cukru zaplatí spotřebitelé; továrna i obchod připočte si ji k ceně prodeje a pocítí snad nanejvýš nepřímo působení zvýšené daně ve zmenšeném odbytu, k němuž je po případě nucen kruh jeho odběratelstva. A odběratelstvo toto jako celek není organisováno, nedobývá si sluchu a mlčky platí dražší cukr jako dražší mouku, chléb, máslo, brambory, maso a všechny skoro životní potřeby. Má-li za tyto potřeby větší, nadprůměrné výdaje, omezuje se v jiných potřebách: hůře bydlí, hůře se šatí a konečně i hůře se stravuje. Ale celkem mlčí a s touž resignací přijímá zprávu o nové dani jako zprávu o dražším mase, protože dovoz dobytka k nám i obchod s ním pramizerně jest organisován.

Větší hluk nadělala druhá projektovaná daň, dopravní. K nynějším sazbám dopravním má se totiž jako daň přiraziti u jízdného pro osoby a zavazadla 12%, u zboží nákladního a rychlozboží 5%. Počítá se, že v roce 1896 veškeré dráhy rakouské přijaly z osobní dopravy asi 62 $\frac{1}{3}$ milionů zl. a z dopravy nákladů asi 192 $\frac{2}{3}$ mil. zlatých, a že by tedy nová daň vynesla v dopravě osobní 7.5 mil. zl. a v nákladní 9.7 mil. zl.; úhrnem tedy přes 17 mil. zl. Poněvadž však daň má teprve postupně vejíti v život, rozpočítává vláda její výtěžek prozatím na rok 1898 obnosem 10 mil. zl., na rok 1899 obnosem 14 mil. zl. a teprv na další léta obnosem 17 mil. zl. ročně.

Projekt daně této vyvolal bouři odporu; není téměř obchodní komory, obchodnického spolku, korporací průmyslnických atd., které by nepokládaly za povinnost ozvati se co nejdůrazněji proti dani této, ovšem ani ne tak co do dopravy osob, jako co do dopravy nákladů.

Mluví se již o úplném vyhlazení průmyslu, o ničení podnikavosti atd. a s posměchem odmítá se exportní fond jednomilionový, který chtěla vláda z výtěžku daně této zříditi na podporu těch odvětví výicbních, která by novou daní ve své soutěžnosti s cizinou byla stížena.

Kromě toho dopravní daň má jednu velikou vadu: theorie národohospodářská totiž neví, co s ní počíti, kam ji vřaditi, jak odůvodniti. Daň dopravní bývá zcela zavrhována v theorii a připouštěna jen jako nezbytnost v tísních finančních.

A vůbec ovšem není ideálem; stihuje nemilosrdně stejným procentem zboží laciné jako drahé, stihuje nejenom hotový výrobek, ale i surovinu. pomocné látky, stroje, zvyšuje nesrovnalosti mezi dopravními sazbami na jednotlivých drahách tím, že je procentuálně stupňuje. Ku příkl. neznamená pouze zvýšení dovozného z cukru, nýbrž i dovozného za řepu a řízky, za uhlí, za stroje, znamená i zdražení obilí a tudíž i lidské práce. Podnikatelům zvýší tudíž o 5% veškeré obnosy, které tito platili za dovozné ať při surovinách, uhlí atd. do továrny, ať při výrobcích z továrny, ať při dovozu zboží do skladu obchodníka.

Než právě veliký onen hluk nasvědčuje, že dotčeno jest se interesů lidí velkých. Kdyby bylo lze továrníku anebo obchodníku svrhnouti břímě její ve směr na konečné konsumenty, jako při dani cukerní, budila by daň rozruch daleko menší. Ale toliko jistá část její bude moci býti svalena na kruhy širší.

Především sazby na jisté druhy zboží na delší dobu ani nesnesou zvýšení, nemají-li dotčené transporty vůbec přestati. Aby je zachránila, bude dotyčná dráha nucena snížit sazby tak, aby i s 5%ní daňovou přírůzkou

nečinily více než sazby dosavadní, t. j. ponese ve skutečnosti dopravní daň sama, právě tak jako ku př. nesou skoro vesměs naše spořitelny a záložny daň z úroků, kterou by vlastně nésti měl vkladatel a kterou by záložny od něho měly jen vybírat (jemu srážeti).

Dále v mnohých oborech průmyslu a obchodu ponese daň dopravní, když ji ve zvýšeném tarifu bude musit platiti, podnikatel, protože mu podniky konkurenční nedovolí ji ve zvýšené ceně zboží na spotřebovatele přesunouti a protože obnos daně dopravní na jednotku zboží připadající bude tak nepatrný, že v ceně zboží ani nebude moci výrazu dojít. Vše to právě tak, jak málo měl konsum z toho, byly-li zde onde nákladní tarify o nepatrné sumy sníženy.

Uvážíme-li pak, že na státní dráhy v Rakousku doplácí se z peněz poplatnictva ročně kolem 30,000.000 zl. (t. j. asi tolik, že deficit státních drah pohlcuje skoro celý výnos gruntovní daně z celého Rakouska), že jest zajisté přiměřenějším přitáhnouti také nanejvýš výnosné soukromé dráhy k částečnému nesení daně dopravní, než domáhati se zvýšení příjmů z železnic jednostranným zvyšováním sazeb pouze na drahách státních, uvážíme-li dále, že právě náš národ následkem obchodní i velkopřůmyslové své opozdilosti na dopravě nákladní po železnicích daleko méně jest interesován než na výši daní spotřebních: nemůžeme si vysvětliti, leda následováním příkladu německého, úkaz, že, tolik petic, ovšem bezduchých, u nás vyvolala daň transportní a poměrně tak málo „daň cukerní“, postihující naše široké vrstvy spotřebitelské a ohrožující nepřimo jediný skoro náš velkopřůmysl.

Podivno: státní dráhy podnikly od let 90tých v dopravních sazbách zvýšení daleko větší než má nastati novou daní transportní a nikdo se o tom skoro ani neozval! A i nyní rozčiluje nás, kteří přece po drahách ještě poměrně daleko více sami jezdíme, než náklady dopravujeme — dopravní daň z nákladů daleko více než z jízdních sazeb osobních. Ale nikdo nepečuje o to, abychom domáhali se účelné úpravy nespořádaného tarifnictví našeho, tak aby tím netrpěla soutěžnost naše s cizinou ani obecné národohospodářské interesy naší říše (ku příkl. zásobování potravou), třeba ve spojení s daní dopravní, která by potom byla méně osudnou, než daň z piva, cukru, soli, petroleje atd., jimiž zdražuje a znesnadňuje se živobytí milionům obyvatelstva.

—r.

K zamýšlené oslavě Rokycanově.

(Pokračování.)

Když Ladislav měl býti uznán za krále, hlavní jednání dělo se skrze Jiřího z Poděbrad. Mezi zápisy ze dne 1. května 1453 musil Ladislav přijati podmínku, že s poselstvím českým vypraví zvláštní posly k papeži, kolikrátkoli o to žádáno bude, a prositi Jeho Svatosti co nejpilněji, aby Rokycana za arcibiskupa byl uznán a svěcen, a kdyby to nemohlo býti, že jiného voliti nebude, ale dále o to s radou pana Jiřího jednati. Jiří byl správcem zemským. Poselství vrátilo se s nepořízenou, také Ladislav nemohl býti přízniv Rokycanovi. Korunovací Ladislava vykonal tudíž jiný, totiž biskup Olomúcký. Nepřízeň mezi oběma objevila se několikráte. Konečně i při pohřbu králově, když Rokycana, chtěje řečniti, byl okřiknut. Ani za Jiřího nebyl uznán, ve

skutečnosti byl ale hlavou a papežem kališníků, jež spravoval dlouhá léta. Za Ladislava opět mír vracel se zemi, také katolické náboženství mohutnělo. Když Rokycana nemohl si získati přízně královny, když viděl, že katolictví se šíří a země upevňuje, že sám přízně nezíská, jal se opět dělati starého reformatora z doby basilejského sněmu. Kázal proti porušenosti všech věcí křesťanských, kázal, že hyne duch pravého náboženství, že hřích všude panuje a antikrist je už ve všech svátostech, tak že lid užívá jich ne ku svému spasení, ale zatracení. Je patrné, že neuznání Rokycanova a nepřízeň královny k němu byly tu hlavnější pohnutkou, než pravá snaha reformatorská. Podle toho dlužno ovšem i dřívější jeho štvání posuzovati. Palacký sám uvádí, že tato kázání byla příčinou nových sekt, že zplodila hlavně bratra Řehoře a jeho jednotu, která pak ale šla mnohem dále než Rokycana. Tato reformatorská horlivost stala se ihned menší, když po smrti krále nastala proměna vlády pro něho příznivější. Tu patrně antikrist se zase odstěhoval a všeliká porušenost křesťanstva přestala.

Na jiném místě vykládá Palacký vinu Rokycanovu v rozmáhání se sekt, které veškeren národní život rozežiraly, z dvojakého postavení Rokycanova. Uznával papeže, ale sám nebyl uznán. Uznával totiž hlavu církve jednu. Odtud prý jeho stesky a žaloby. Uznával papeže jen v ideji. Byl by patrně jej uznal i ve skutečnosti, byly by přestaly i jeho výtky, kdyby byl býval potvrzen. Aspoň na čas byl by přestal, dokud jeho neudržitelné postavení, kývající se mezi kacírstvím a pravověrností, nebylo by ho vehnalo do nových nesnází. „Ale mnozí,“ píše Palacký, „takového rozdílu nechtěli uznávati, ale odřekli se papeže a církve vůbec.“ Ač přítel těchto lidí, vystoupil proti nim později co nejostřeji, poněvadž jednání jejich „všetečné“ nesrovnávalo se s jeho přesvědčením více. Jich bludy uznával za trestuhodné spolu s Jiřím. Bratři měli zrovna takové právo na své novoty kacírské, jako Rokycana pro požadavky své; tímto právem byl obou soukromý rozum, jich libovůle, jich přesvědčení, které oba považovali za správné. S tímtež právem, kterým Rokycana a Jiří nastupovali proti bratrům, mohla církev nastupovati proti oněm, a to čistě po lidsku myšleno. Církev katolická měla nad to na své straně právo staletého trvání katolického náboženství v Čechách a ovšem své právo božské jako jediná církev pravá. Ten muž, který své nedůslednosti neviděl, nebyl velíkánem, nebo buď byl krátkozraký, velmi krátkozraký, anebo svéhlavý, zvláště když sekty nedostatkem auktority rojily se jako včely. Tu byli vedle bratří ještě Adamité, Mikulášenci, Chelčičtí, Vilémovští, Divišovští, Žatečtí, Kolínští, Hradečtí, Litomyšlští, Rychnovští a j. Každé místo mělo pomalu své zvláštní sekty. Rokycana zprvu se jich ujímal, když totiž potírání byli od katolické vlády; když potíral je Jiří, potíral je také. V prvním případě ovšem hlavní známka sektářská byl odpor proti papeži, který Rokycanu neuznával. Toto jednání Rokycanova nelze nazvati ani charakterním. Že bylo na výsost zhoubné, uznává každý. Palacký píše: „Myslitelé odvážnější, nechtějící podrobiti se auktoritě ani papežově ani Rokycanově, ztrativše dávné a jakoby přirozené středisko své, ievili se a působili od té doby každý po různu; řekl bys, jako by duchovní jed, nemohoucí vyprýstěti se více jedním vředem, počal jizviti uvnitř celého těla národního. A to padá v dobu, kdy udušeno táboritství.“ Musí tedy z převeliké části kladeno býti na vrub Rokycanovi a jeho odporu, podrobiti se auktoritě.

Tato kacířství byla nejen příčinou ustavičného nepokoje v národě, ale měla i zhoubný vliv duchovní. Vedla dle Palackého k zakrnění ducha u Čechů, který nedovedl se ničím jiným zabývatí nežli spornými otázkami o antikristu, o kalichu a p. Vedla k tomu, že Čechové uzavřeli se před pokračujícím myšlenkovým pokrokem ostatního světa, vedla k osamocení, ztupění a k barbarství. Hle, zač bojoval, snad nevědomky, k čemu pracoval, snad proti své vůli, Rokycana. Hle, proč prý dokonce v době, když Jiří měl se státí císařem římským jako diuhdy veliký Karel IV., kázal proti němu; Jiří byl by musil se státí katolíkem. Jaký krásný sen tu zmařen. Tu mohl se Rokycana státí převelikým dobrodincem vlasti, kdyby znamenité vlastnosti své byl užil k přivedení lidu k poslušnosti a k jednotě, tehdy tolik blízké. Ale on šel proudem sektářů a ploval proudem jich přízně.

Rokycana byl uznáván za největší překážku ku smíření. Jeho vliv na Jiřího popírá Palacký proti těm, kteří dí, že Jiří byl úplně v jeho vleku, pravě, že Jiří byl příliš samostatný. Ale Jiří byl králem čistě voleným, od lidu závislým, ale velkou část lidu měl v rukou právě Rokycana. Rokycana držel se na svém stolci jako správce kališnické církve jedině tím, že tato zůstala mimo poslušnost k církvi obecné. Spory mezi ním a katolickými administrátory byly četné, přehmaty obou stran veliké, zvláště když kališníci osobovali si v zemi všecko právo. Rokycana dobře věděl, že své postavení udržeti může jedině udržením se oněch kališnických zvláštností, které jsou vyhlašovány za nejvyšší právo. Bojuje za kališnictví, bojoval Rokycana za svou moc a své postavení. To jeho vynášení kompaktat nebylo upřímné. Karvajalovi sám prý se přiznal — tak aspoň tento tvrdil, že ani potvrzení kompaktat nezpůsobí v zemi jednoty. K čemu tedy měly býti, když zemi neměly prospěti? Proč jich Rokycana tolik hájil i proti Jiřímu? Pro blaho vlasti a víry patrně ne, když učinil takové doznání. Proč pro volbu Jiřího tak se namáhal, že na kázáních svých nepřestával horliti, a že radil, proměnití raději Čechy v republiku na způsob soudců někdy židovských, kdyby z domácích — rozuměj kališníků — nikdo nebyl hoden důstojenství královského? Vždyť doznal, že kompaktata nedají zemi pokoje! Rokycana ovšem hrál se na výsluní přízně Jiřího. Kdo by se tedy divil, že Řím viděl největší překážku k smíru v Rokycanovi, že legát Ronarella žádal, aby „arcikacíř“ Rokycana byl především vydán, že prohlašován za papeže krále Jiřího, že dán byl do klatby (1467), že viněn Protasiem: Kdyby nás bylo posloucháno tolik, jako toho krve nenasytného Rokycany a snad někoho k tomu, nikdy vlast naše ve své krvi nebyla by se byla tolik kochala; že katolická strana česká v poselství svém ku králi Jiřímu pravila mezi jiným: Mistr Rokycana i s kněžími svými vždy bouří a šťve na ně a na stranu jejich, že nařikáno, že Jiří nemodlí se Bohu, ale Rokycanovi a j. Rokycana byl pro národ český největším neštěstím v éře reformační, která se mu mohla státí dobou přestkvélou, počátkem nového věku, podobného době Karlově blahé paměti. Když uznával papežství, měl ho uznati cele, a toto uznání bylo by bývalo počátkem smíru. Ale jemu bránily, jak se zdá, ne důvody ideální, ale důvody popularity, moci, postavení. Jeho reformatorské upřímnosti nevěříme, A kdyby i takovou byla, dějiny poznamenaly ji za nešťastnou pro národ. Padl rod Jiřího, smíření se nestalo, poklesl národ, sektářství zvítězilo a skončilo v německém protestantismu a na Bílé Hoře. — —

Dějinný význam Rokycanův byl veliký ale neblahý a nešťastný ve svých koncích. Zasluguje proto oslavy, oslavy celého národa? Proto, že někdo po 50 let hrál důležitou, ba osudnou úlohu v národě, proto má býti „oslavován“? Tomu nerozumíme. Mírné kritiky, jako tragický hrdina, místní vzpomínky snad zasluguje, ale více k výstraze národa nežli k oslavě. Ano, v tom mohl by býti moderní době, která v tisícovém sektářství žene se za pouhými hesly, jako Rokycana šel za prázdným heslem kališnictví a úzkoprsých výstředností, učitelem, kam vše to vede. Máme mezi sebou nejednoho Rokycanu, byť ovšem mnoho menšího. Víme ovšem, že kališnické sekty spojoval odpor proti Římu, až je zavedl tak daleko, že přerostly i Jiřímu i Rokycanovi přes hlavu, a to spojuje moderní ty naše frakce, starým sektám ne nepodobné, pouze s rozdílem, že jiné myšlenkové pole tvoří basi k nim.

A jiné vlastnosti jeho? Dávají snad ty dostatečný důvod k všenárodní jeho oslavě? Palacký doznává sám (IV, 221), že všechny přednosti a vady kališnické církve jsou jeho zásluhou a vinou. Jak to v té církvi vypadalo, jest všeobecně známo dnes z knihy Wintrovy i z Palackého. Kališníci na věky jsou zabiti v každém ohledu. Úplný rozvrat vnitřní a na venek — toť známka této církve. Nikdy nebylo smutnější církve v dějinách nad onu. „Čechy na nejnižším stupni,“ tak charakterisoval Palacký celou dobu po Jiřím, „úpadek do barbarství“ jsou jiná jeho slova. Církevní disciplína kališnická a společensko-církevní poměry byly hrozné. A vše se konečně rozbilo v sektářství, v tom jedu, který otravoval veškeren národní život.

Něco původního Rokycana ani nevynašel, ani nenapsal. Vše, co měl, přijal od učitele svého, mistra Jakoubka ze Stříbra. „Musí tedy,“ dí Palacký, „naprosto vyloučen býti z počtu genů tvořících a myslitelů hlubokých.“ Výmluvný byl ovšem převelice, vzdělání náboženské osvojil si značné. V nedostatku vynikajících mužů své doby nemohl nebráti vynikající úlohy, zvláště i proto že byl duch veskrze praktický, chytrý, odhodlaný, houževnatý, hladký. Jako spisovatel byl nepatrný. Ustavičné půtky náboženské, přerozmanité poměry politické, které prodělal a prožil od řádění Táborů až ku katolické reakci, ustavičné boje a námahy za uznání jeho konfese i jeho postavení daly mu ovšem školu života znamenitou.

O jeho vlastenectví bude soud vždy různý podle toho, kdo posuzuje jen úmysly a kdo oceňuje blahodárný výsledek skutků, kdo vidí vlastenectví v hájení zvláštností kališnictva nebo má přesvědčení, že v jednotě Čechů s církví obecnou záleželo. O tom, že byl Čechem a chtěl býti zajisté dobrým Čechem i smýšlením a skutky, nikdo nepochybuje. Ale oslava po této stránce musí vzbuditi neblahé a zbytečné spory, poněvadž tu nelze zůstatí jen při osobnosti Rokycanově, ale dlužno zaujati stanovisko zásadní o významu doby kališnické, církevním sporu a p. Ty věci dnes jsou ukončeny a v dějinách minulosti pohřbeny. Kdo ty stíny plaší, hřeší na národě. Osoba Rokycanova pak bude zneuctěna, poněvadž jedněm bude sloužiti za heslo k oslavě historických tendencí proticírkevních, druhým k odporu, jedněm k oslavě vlastenectví, druhým k opaku. Tak osoba Rokycanova bude jen smýkána mezi stranami různých historických vyznání.

O mravním charakteru také nemůže býti shody. V dějinách doby Rokycanovy máme mnoho klevet na něho. Jsou ovšem od nepřátel. Ale chvály jsou zase od přátel. Zdá se jisto, že byl mužem, jak říkáme, občansky nebo

legalně bezúhonným, mravů čistých, srdce vřelého a snaživého. Kdo ale dovede si srovnati jeho jednání vůči katolické církvi a zároveň vůči Táborům?

Kdo jeho vnějšími poměry osobními tak často řízenou činnost reformatorskou? Kdo hájení kompaktat a zase vyznání, že k míru nepovedou? Kdo steré ty jiné kollise, aniž by trpěl obraz jeho charakteru? Bažení po moci lze prý prostě vyvrátiti tím že, kdyby byl jednal z tohoto důvodu a nikoli ze svatého přesvědčení, moh' kališnictví jednoduše zapřít a byl by došel uznání všeobecného. Ale celé dějiny svědčí proti tomu. Jednak zašel Rokycana příliš daleko, mnoho podstoupil dříve než otázka moci jeho byla ještě aktuální, a pak je patrné, že, jak se poměry ustálily, závisela Rokycanova moc hlavně na zvláštní oddělenosti kališnictva.

On osobou důvěry nikdy nemohl v Římě se státi. A právě přílnutí k obecné církvi dávalo jeho popularitu a moc v nebezpečí, aspoň na čas, ukazovalo nejistou budoucnost v národě rozeštvaném, ku kterémuž kroku bylo by bývalo zapotřebí právě velikého charakteru. Velikou mravní povahou Rokycanu nenazve ten, kdo meditoval o životě a skutcích jeho byt' třeba došel přesvědčení, že byl mužem poctivým a čestným.

Zvedl snad nové proudy církevního smýšlení, snad ideu náboženské snášelivosti, husitismem až k „podřezávání“ zneuctěnou, kletbami a pronásledováním kacířů se strany církve rovněž porušenou proti duchu křesťanské mírnosti? Rokycana byl celkem mírného smýšlení o té věci, ale kacířů pronásledoval. K těm byl snášelivý, ku kterým stál blíže, ač byli to také bludaři. Ale tato snášelivost je každé straně vlastní. Proti katolíkům šval a zaujímal stanovisko absolutního práva a svrchované svobody pro sebe, táboritů a bratří byl nepřitelem. Pravda je ovšem, že užíval prostředků proti nim v první řadě duchovních, slovních a společenských. Ty bývají ale také kruté. Ideálem snášelivosti v duchu moderní bezkonfesionality nebyl. Dokonce pak neuznával zásady o svobodném a volném vnitřním přesvědčení každého. Osobně byl muž přívětivý ku každému a ochotný.

Soud o Rokycanovi po jeho smrti († 22. února 1471, pochován v Týně) byl vždy rozdělený. Jedněm byl svatým, druhým nešlechetikem. Různý tento soud vyplynul hlavně z poměrů náboženských a politických. Že by byl pro národ nebo víru vykonal něco trvale památného, blahodárnými výsledky korunovaného, o tom nedovede nikdo nic říci. Hrál jedině po dlouhou dobu v pohnutlivých dobách význačnou úlohu, k níž výmluvnost, vzdělanost, zkušenost osobní a celkem nízká úroveň doby ho uschopňovaly. Jiný muž byl by v jeho poměrech znamenal celou dobu, dějinný obrat, k čemuž dány byly všecky podmínky. Český národ ho neměl. Rokycana neměl k tomu ani dost nezávislosti na ohledech tohoto světa, ani dostatek rozhledu a síly charakteru.

Mluvíli jsme tu jen o historickém Rokycanovi. Pravdě a osobě jeho ublížiti jsme nechtěli. Přejeme duši jeho z toho srdce, aby byla došla pokoje věčného a slávy nebeské. Památka jeho pak aby nebudila sporův, bojův a nepřátelství, nýbrž aby osoba jeho zůstala tam, kam náleží, dějinám a klidným znalcům jeho.

Zamýšlené oslavy se obáváme i pro mír domácí i pro památku jeho. Ale tak už hývá. Kdo žil život boje, toho jméno zůstává heslem ne míru, ale rovněž boje.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

e) P o z n á v a c í n a u k a s v. T o m á š e.

Poznání v nás vzniká tím, že od předmětu poznaného a podmětu poznávajícího tvořen jest v podmětu poznávajícím obraz předmětu poznaného (údo-
ba poznávací), jenž záleží v tom, že podmět poznávající se připodobní k předmětu poznanému podle své povahy a v němž mohutnost poznávací, k duši jako případek (accidens) lnoucí, předmětem popuzena receptivně jest činnou. Tento obraz vtištěný (species impressa) provázen jest obrazem vytištěným (species expressa), kterým mohutnost poznávací samovolnou činností se obra-
cejíc ku předmětu, od něhož popud činnosti vyšel, na onen obraz vtištěný odpovídá. Obraz tento vytištěný jest představa, ve které se představuje duši předmět, ve které předmět jest poznán. Přímou se poznává předmět v před-
stavě; obraz sám není přímou poznán ani vtištěný ani vytištěný; poznání jejich děje se činností zpětnou od duše lidské myslící. Představa jest případ-
kem duše.

Jako se rozeznávají podstatně smysl a um, tak i obraz smyslný a po-
myslný čili nadmyslný; onen jest prvotí poznání smyslného, ku zjevu se odnášejícího, tento prvotí poznání pomyslného, k bytnosti se odnášejícího. Přes všechn rozdil vychází poznání pomyslné od smyslného, od zkušenosti; není idejí vrozených. Jako přirozeně jest prvoť života pomyslného spojena s tělem, tak opět přirozeně vychází poznání pomyslné od smyslného. Proto jest prvním předmětem poznání pomyslného, co jest v předmětech zkušenosti pomyslného, a to jsou bytnosti věcí tělesných, smyslu samému nepřístupné, které um, mohutnost nadmyslná poznává na základě zjevů, ve smyslných představách poznaných. Na základě poznatků nadmyslných o bytnostech věcí tělesných poznává duše lidská sebe samu, když myslíc sama k sobě se vrací zpětnou činností, a posléze dospívá ku poznání Boha.

Co jest ve smyslných předmětech nadmyslnou, poznává um, když určen jsa smyslnou představou o zjevech jejich od předmětů odmyšlí zjevy, k bytnosti, podnětu zjevů, proniká, pomyslnou poznatelnost bytnosti z mohoucnosti ve skutečnost převádí a odmyšleje od jedinečnosti předmětu o jeho bytnosti obecné obraz pomyslný tvoří. Tuto činnost odmyšlivou, abstrakci prokazuje um činný. Od umu činného se liší věcně um možný, jenž k obrazu tomu se připodobňuje a jím jako prvotí údobnou poznává předmět po stránce pomyslné. Výsledkem tohoto děje jest pojem předmětu, jehož podmětem jest um možný (intellectus possibilis). Z pojmů tvoří um možný soudy a dospívá ku poznání pravdy. Umu přísluší od přirozenosti držečnost (habitus), skrze kterou tvoří pojmy nejobecnější, jakmile začne býti činným, aby na jejich základě tvořil další pojmy méně obecné, určitější, a skrze kterou tvoří z těch pojmů základních hlavní zásady také na samém počátku své činnosti.

Touto držečností zásad podmíněna jest úsudková činnost rozumu, který neliše se věcně od umu možného úsudkem tvoří soudy nesamozřejmé.

Nenazíráme tedy pravdu přímou v Bohu, Jehož poznáváme posléze. Poznáváme pravdu ve světle rozumu, t. j. ve hlavních zásadách poznávacích, jež

um tvořiti jest od přirozenosti náchylen. Bůh jest nejvyšší prvotí našeho poznání jenom potud, pokud světlo našeho rozumu jest účastno světla Božího, t. j. pokud rozum náš jest podoben rozumu Božímu a pokud hlavní zásady našeho poznání mají v Bohu svůj nejvyšší důvod.

1) Přirozená bohověda sv. Tomáše.

Poznání Boha jest trojí: nazíravé, jež mají blažení v nebesích, vědecké, jehož se dostává člověku z milosti Boží věrou na zemi, a rozumové, jehož nabývá člověk na zemi ze tvorstva přirozenou činností svého rozumu.

Že Bůh jest, objektivně jest samozřejmo, poněvadž bytnost Boží je totožna s Jeho jsoucností; ale pro nás není samozřejmo, poněvadž neznáme bytnosti Boží samé. Pro nás potřebuje pravda o jsoucnosti Boží důkazu. Tento důkaz nemůže pro nás býti apriorický, z pojmu Boha čerpaný; přestati můžeme a musíme na důkazech aposteriorických. ze tvorstva čerpaných, kterých je pět. První soudí z pohybu na první příčinu pohybující; druhý ze tvorů, kteří nejsou seboucími, na příčinu seboucí; třetí z podmíněnosti tvorů na bytost naprosto nutnou; čtvrtý ze stupňů dokonalosti věcí stvořených na bytost nejvýše dokonalou; pátý z účelnosti světa na nejvyšší bytost rozumnou a chtějící, která světu cíl nejvyšší vytkla.

Také bytnost Boží poznává rozum náš ze tvorstva a sice tuto. Bůh jest čirý kon, všelike mohoucnosti trpné prostý, poněvadž jest první příčina. Jsa čirý kon jest naprosto jednoduchý, tak že Jeho bytnost je totožna s Jeho jsoucností, a naprosto dokonalý. Z dokonalostí Božích chápe rozum lidský ty, které Bohu přísluší jako první příčině všeho, co jest. Mezi dokonalostmi Božími není rozdíl věcný, ale toliko virtualný, který se zakládá na různém hledišti, s něhož si Boha myslíme.

Vnitřní činnost Boha, pouhého ducha naprostého, záleží v naprostém myšlení a chtění.

Poněvadž pomyslným obrazem, skrze který se děje poznání Boží, jest bytnost Boží sama, jest Bůh sám prvotním předmětem poznání Božího, celá bytnost Boží, veškerá náplň dokonalostí Božích, přidružným pak všechno, co jest a býti může kromě Boha, všechno jednotlivé. Všecky věci jsou v Bohu ideálně; bytnost Boží sama jest ideami věcí, ne sice pokud jest sama o sobě, ale pokud může býti od věcí od Boha různých napodobena; rozdíl mezi bytností Boží touto a onou jest pouze virtualný; v Bohu není vlastně mnoho ideí, poněvadž jednou myšlénkou Bůh myslí Sebe a všechno, co jest od Něho různě; a poněvadž touto myšlénkou jest Bůh sám; množství ideí neodporuje jednoduchosti Boží.

Bůh jest netoliko naprostá mysl, ale také naprostá vůle. Předmětem této vůle prvotním jest Bůh sám. přidružným všechno, co se od Něho různí. Sebe chce Bůh nutné, jiné věci svobodně. Jsa svobodný je také mocný učiniti, co se od Něho různí; tato mocnost Boží jest svrchovaná, jež se prokazuje stvořením, činností zevnější.

Pojem stvoření, v písmě sv. se vyskytující, znamená, že nebylo před světem látky, ze které by svět byl učiněn, že svět není seboucí, ale od Boha jsoucnost a bytnost obdržel a od Boha se různí, a že svět vznikl v čase. Rozum lidský dokázati může, že svět nevznikl z látky před ním bytující

ani z bytnosti Boží; že vznikl v čase, jest článkem víry, který rozum lidský dokázati nemůže. Poněvadž Bůh jest první příčina všeho, byla od Boha učiněna jak látka, tak údoba světa; poněvadž v Bohu není žádné hmoty, nemohl svět z Boha jako z nějaké hmoty vyjít, musil býti od Něho z ničeho.

O trvání světa může rozum lidský důkazem toliko ku pravdě podobným tvrditi, že nemá počátku, jakož i že má počátek. Zjevení Boží nadpřirozené nám dává jistotu o tom, že svět má počátek.

Stvořením světa projevuje Bůh ve tvorech Svou dokonalost a lásku; proto udělil světu vztažnou dokonalost. Aby svět skutečně dával svědectví o dokonalosti a lásce Boží, jest za tou příčinou od Boha spravován a řízen; v tom záleží prozřetelnost Boží, která se odnáší jak k celému světu, tak i k jednotlivým tvorům. Zlo, jež se vyskytuje ve světě, neodporuje dosažení tohoto cíle, poněvadž slouží v rukou Božích k dobrému, aby tím více na jevo vyšla dokonalost Boží.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Návrh Dipauliho. — Postavení národa českého. — Řeč dr. Herolda a dr. Grégra. — Socialisté a škola. — Reformace — revoluce. — Protestant o katolické Církvi.*)

Při schůzi lidového spolku Pražského dne 20. října vyslovil se hr. V. Schönborn o návrhu barona Dipauliho jako o taktické chybě. Jak předešle jsme pravili, změnilo se první nepříznivé mínění na lepší stránku, když byl návrhovátelem v Linci svému návrhu dal autentický výklad v ten smysl, že sám stojí na stanovisku jazykové rovnoprávnosti, že nikomu, ani Čechům ani Němcům, nemá býti uškozeno, nýbrž že má přispěti k odstranění neblahých národnostních sporů, které vzhledem k Zálitavsku nás hubí a vůbec poškozují náš veškeren blahobyt a život. Zatím mínění o něm ještě více se vyjasnilo, a to je proti návrhu. Nečelí proti dobrým úmyslům návrhovátele jehož spravedlivé stanovisko každý musí uznati za velmi těžké, přece ale má se za to, že znamená spíše příklonění se katolické německé strany na stranu nationalně německou. O nějakém spojení katolických Němců s liberály není ovšem ani řeči. Zároveň přišlo všem k vědomí, že říšská rada národnostních sporů nějakým zákonem ku spokojenosti všech stran nerozřeší, kdyby ho třeba anděl vypracoval. Vždyť

i ten nejmenší ústupek spravedlnosti a rovného práva Čechům bouří Němce k nejohavnějším výstupům. Každý takový krok považují za své zkrácení. Liberálové pak jako centralisté mají vždy také vedle své národní panstevnickivosti ještě důvody politické proti každému kroku k národní rovnoprávnosti. Vidíme to na obstrukci která provádí své dílo dále. Zdálo se, že odstraněním poslance Ira a dovolenou Schönererovou práce bude opět možná, ale není. Když při tom pomyslíme na to, že Maďaři hrozí bez ohledu na nás provést „vyrovnání“, skoro bychom věřili že obstrukce, která pfinutí pravici, že přijme provisorium, totiž že přes celou tu obrovskou akci proti uherskému vyrovnání, před nedávnem zdviženou, přijme provisorní schválení nynějšího poměru mezi námi a Uhry, také z Pešti musila býti podporována. Vždyť tato obstrukce veškeré spravedlivé urovnání společných výdajů v poměru spravedlnosti zmařila. Je-li tomu tak, pak i Maďarům přerostla přes hlavu neboť všeobecně posuzuje se situace velmi vážně a dí se o ní, že žijeme v okamžiku, kdy veden je boj o základní práva národně potlačených národů v Předlitavsku. Obstrukčníci opět celi zkoprněli, neboť uznali, že byli důkladně svými podněcovateli ošizeni. Zdali otevře to německému lidu oči? Sotva, je v ho-

řeče, která je slepá, ale probuzení bude hrozné. Jini dokonce obávají se změn ústavních, poněvadž náš parlamentární život stává se víc a více nemožným. Naše postavení je věru podivným. Nerozumným sociálním radikalismem rozbili jsme dřívější pravici a nyní, když zradikalisováním veřejnosti i Němci vyslali do říšské rady nationaly, jsme proti nim bezmocni, závisíce na pevnosti vlády. A jak ta je posuzována? Dr. Herold káže oportunism, nedá-li se z nynější situace něco vytěžit, poněvadž je o ní „přesvědčen, že má nejlepší úmysly,“ ano viděl příčinu zuřivého odporu Němců proti jazykovému nařízení a proti vládě, jež je dala, jen v okolnosti, že si dovolila jazykovou otázku řešiti na prospěch některého národa bez dřívějšího svolení Němců, ale hned na to dr. Grégr pravil, že Badeni je ministrem centralistickým a odsuzoval politiku „etapovou“, oportunistickou. Dr. Herold nebyl proti návrhu Dipauliho, ba přiznal i říšské radě právo, diskutovati o ní. dr. Grégr ho prostě nazval jezovitským úskokem. V téže řeči postavil se dr. Grégr na stanovisko státoprávní opposice, to romantické stanovisko, které sloučeno ještě s liberálními, radikálními a socialistickými nuancemi pomohlo mladočeské straně kdysi k vítězství, stanovisko, že nám dá právo naše jen státoprávní federalismus, což je konečně pravda. Každé dítě už to ví. Jen že jiná otázka je, jak to provést. Tomu řečník úplně aneb chytře se vyhnul. Toto stanovisko předpokládalo by nejtěžší trvalou opposici až do revise ústavy ve smyslu našem. Pod tímto heslem vstoupila také mladočeská strana v život. Nymburský program hlásá opposici do té doby, pokud vláda nezmění aspoň zásadně svůj program ve prospěch českého státního práva. A vláda o státoprávních našich požadavcích ani nemuká, dr. Grégr považuje ji za úplně protiautonomistickou a proti federalistickou. Dr. Herold nejen soudil jinak, ale v nové mladočeské Revui dokonce ono romantické státoprávní stanovisko nazváno je dětinským. Když už tak nepatrný ústupek, di se tam asi, jakým jest jazykové nařízení, činí veškerý ústavní život nemožným, když viklá i pevnost katolických spravedlivých Němců, kdo troufal by si i mysliti na možnost pro

vedení českého stát. práva. Je v tom kus pravdy. Kdo troufal by si z nás dnes na říšské radě dáti nějaký nový návrh ve prospěch Čechů? „Když mladočeši zvítězili,“ prohodil jistý vážný politik, „jsme vrženi 20 let na zad.“ Věru, že se člověk obává, aby to nebylo pravda. Liberalismus a radikalismus tak se rozmohly, že na smysl pro spravedlnost nelze ani mysliti. Jen násilím bylo by nyní lze něco ve prospěch nás provésti, ale k tomu neodhodlal by se ani dr. Grégr, kdyby byl ministrem a předsedou kabinetu. Snad ani ústavní krise, o které někteří mluví, nebyla by s to, něco učiniti. Říšská rada vůbec nemůže rozřešiti národní otázky, poněvadž každá téměř země má jiné národnostní poměry. Není tedy všeobecný zákon říšský ani možný. A při všeobecném radikalismu nelze vůbec na uznání a provedení spravedlnosti ani počítati. Už kdysi jsme ukázali, jak nemoudře jsme se zasazovali o konstituci, a jak, když jsme ji měli, upřílišněným liberalismem a radikalismem učinili jsme ji nemožnou. Spravedlnost je konservativní. Tehdy poškodili jsme zároveň i práva národa svého. Dnes, zdá se, stupňovaná svobodomyslnost posledních let od spravedlnosti národní spíše nás vzdálila. — Také řeč dr. Herolda na říšské radě u příležitosti hájení vlády proti obžalobě, kterážto řeč tolik byla chválena — výmluvností ovšem vynikala — stála na onom stanovisku všeobecně liberálním a rovnoprávním, ač nelze upříti uznání její dovednosti, jakou řečník se vyhnul tomu aby se nezdálo, že hájí jen ministra a vládu. Právě mimo jiné: Všemi těmito trapnými poměry vinen je pochybený systém, který je v platnosti od počátku éry konstituční v Rakousku. Nežalujeme ministra a jeho výnos, vznášíme žalobu na systém. Vznášíme žalobu na vás, pánové na druhé straně, že jste dali ústavu, která na venek je liberální a krásnou, že však jste v této ústavě nechali veškerá zákonná ustanovení z doby absolutistické jen a jediné, abyste mohli národy slovanské potlačiti. Na to vznášíme obžalobu, že systém, který vyslovil rovnoprávnost všech národů, ve skutečnosti dnes národy tísní, jejich jazyk ponižuje a ohrožuje na to vznášíme obžalobu, že systém, který dal svobodu shromažďovací a spolčovací,

ale ovšem za tou podmínkou, že policejní orgán je přítomen k zachování veřejného pořádku, ve skutečnosti směřuje k tomu, aby zákon shromažďovací a společovací každým okamžikem podle vlastní libovůle zmařil. Na to vznášíme obžalobu, že jste nám dali moderní školu, ale moderní školu, kterou jste vzali národu a vydali v šanc z vůli byrokracie, jež za vašeho souhlasu dotáhla to až k tajným výnosům Thunovým. A tu vznášíme obžalobu, že systém, který nám dal samosprávu obcí, odevzdal moc nad obcemi byrokracii, aby každým okamžikem samosprávu porušovala a oklešťovala.

Je to boj mezi dvěma zásadami a tento boj vedete nyní prostředky nejostřejšími. Nesmíte nám vyčítati, nehlasujeme-li snad při podřízených otázkách obstrukčních svobodomyslně, že bychom nebyli liberální. My svobodu milujeme, ale svoboda jednotlivce a také svoboda celé společenské třídy znamená pro nás méně, než svoboda celého národa. My jsme dokázali v dějinách, že jsme obětovali svobodu jednotlivce k vůli svobodě celého národa a na tomtéž stanovisku nalézáme se také nyní, na stanovisku, že jen na základě rovnosti a rovnocennosti všech národů vyrovnání zjednati se může.

Vy trváte dnes, pánové, na stanovisku, o němž nechci dále souditi. Ale konstatuji, že vašim stanoviskem jednání této sněmovny bylo zmařeno. Zůstaňte si na tomto stanovisku. Není vyloučena možnost, že v tomto velikém boji, který vedete, že ve své obstrukci snad zvítězíte a že jazykové výnosy s celou nynější vládou zmizí a že dojde ke vládě, která vám bude vhod. Ale na jednu věc, pánové, nezapomínejte: Stane-li se to, pak zůstane ještě něco, totiž český národ a slovanští národové v této říši, kteří zůstanou pevní ve svém odhodlání, býti postaveni na roveň s jinými. A v této chvíli, ve které snad dostanete se ku vládě, v této chvíli bude zároveň zpečetěna vaše záhuba. Neboť nespravedlivá idea, nespravedlnost nemůže zvítěziti trvale koncem XIX. věku. Proto vám pravíme: Nebudeme podporovati žádný váš návrh, který čelí proti hr. Badenovi, nikoli k vůli ministroví a ministerstvu, nýbrž proto, že v návrhu tom zračí se politický obsah va-

šeho boje. Zamítneme vaše návrhy, vědouce, že učiníme-li tak, jednati budeme v zájmu svého národa, v zájmu svobody a v zájmu spravedlnosti této říše.

Jako zajímavou podrobnost lze uvést, že stranu socialně-demokratickou nazval neštěstím pro národ. Jak se časy mění. Druhá řeč, řeč dra. Stránského, byla efektní sice, ale byla jen časovou národnostní polemikou, postrádajíc politického podkladu. Všecky tyto řeči ovšem nic nepomohou u lidí, kteří pro barský šovinismus a radikalismus spravedlnosti vůbec neuznávají. Jen u konservativců mohly by míti vlivu. Onino raději jich ani neposlouchají ani nečtou. Tam dospěl moderní liberalismus. Jeho následky zakusili jsme v roce osmačtyřicátém a zakonšíme je zase. — V říšské radě hrozné bouře trvají dále, málem bylo by došlo několikrát už i k prackám. Několikrát činěn útok na předsednictvo. Dr. Karthrein dokonce utekl.

Socialisté pořádají zuřivé agitační schůze proti školskému návrhu Ebenhochovu. Rovněž i učitelové. Nedávno jsme četli, že přestupky proti majetku a mravnosti hrozně se množí. Za posledních asi 20 let rozmnožily se pak o 100.000 případů. Kdosi k tomu podotkl, abychom se na začátku nového tisíciletí nestali snad všichni takovými přestupníky. Socialisté chtějí úplné vyloučení náboženství ze školy. Pak by mohl onen případ nastati. Socialisté patrně tolik o „vyloučení náboženství“ ze školy usilují, aby pak, až všichni budeme krásti a budeme žiti nemravně, nebyl mezi nimi a ostatní společností pozorován v té věci žádný rozdíl. U nás socialismus je celý židovský a liberalistický, není tedy divu, že tak vystupuje. Kde tomu tak není, slyšeti je i jiné hlasy. Tak anglický socialista Hyndeman praví v díle svém „Histor. base socialisme v Anglii“ následující: „Katolická církev obětovala více než polovinu příjmů svých ku blahu chudiny. Dosud stávající zprávy jednotlivých klášterů dokazují, že nevšední částka příjmů obrácena byla na noclehy cestujícím, na zakoupení potravy i oděvu chudým a na mnohé jiné užitečné účely. A jak veliká část jich obrácena byla na oslavu církevních svátků a na výzdobu chrámů! Pravdou jest, že kněží

i mniši byli nejlepšími rolníky anglickými, a že pokud církev katolická byla mocnou a měla v rukou svých statky, potud nebylo tu nouze a bída lidu. Připočítáme pak ku zlepšení rolnictví, stavbám, zařízením komunikačním ještě péči kněžstva o chudé a nemocné, o zlepšení mravův a o zakládání škol. tu máme důkaz, jakými dobrodinci lidstva jsou ti nenávidění a tnutí kněží, mniši a jeptišky. Po vítězství reformace ale byli cestující, kteří drnhdý v klášterech dostavávali stravu i byt, a děti, které dříve tam vychovávány, o toto dobro oloupení. S novou věrou přišlo utiskování. Vyssávání rolnictva a lichva dovoleny, a protestantismus ale nikoli snad klerikalismus, byl příčinou bída v Anglii.“

U příležitosti oslavy Canisiovy nazval papež Lev XIII. protestantism revolucí. Nad tím strhl se proti katolíkům v Německu hrozný boj. A přece byla to revoluce. Tak napsali i protestantští historikové. Vždyť sám Luther (de Wette I, 417) napsal, že bez hluku, pohoršení a pozdvižení nebude provedena. Protestantský poslanec dr. C. v. Weiszsaecker v Tubinkách připouští, že reformace Lutherova byla revolucí. „Jenom apologetická úzkostlivost“ — praví, „odpovi na tuto otázku (může-li vůbec reformace Lutherova zváti se revolucí) jen tak beze všeho záporně...“

Vysoce postavený protestantský duchovní, dánský probošt K. Hansen praví ve svém spise: „Jsem-li ještě Lutherán?“ (Kodaň 1885, str. 9, 10, 13, 86): „Převrat všeho trvalého a zrušení všech zděděných poměrů jest revolucí a co stalo se v první polovici 16. století, se všemi podněty i následky, jest revolucí neméně, než se událo na konci století 18. Vyvrácení všelike autority; uvolnění a zploštění všech poměrů, zavržení a potupení všeho podání, porušení vlastnického práva, touha po dnech udání a kořistivost, veřejné pomlouvání a zavrhování, podezřívání jednotlivce při zbožíování množství, bezuzdná tyranie jednotlivců, kteří dovedli použití vášni a násilí škraboškou spravedlnosti —: všecko to stejně charakterisuje reformaci jako revoluci; jenom že při revoluci vystupuje to silněji. — Ano, můžeme říci, že revoluce byla umožněna

jen tím, že zásady, jež rozsela reformace, nabyly poznenáhla v celé Evropě platnosti... Reformátorem tedy Luther nebyl — nýbrž byl ve vlastním slova smyslu revolucionářem a revoluce se v něm narodila. A jako všichni revolucionáři, vykonával také on naproti duchu touž tyranii, proti které se vze-
přel.“

Známý právnícký učenec a filosof Julius von Kirchmann praví ve svém spise: „Reforma evangelické církve s ohledem na pruský synodální řád ze dne 20. ledna 1876“ (v Berlíně 1876): „Jest nepravdou, označuje-li se Lutherovo dílo jako reformace; nemůže, třebaž byl měl dobrý úmysl, považován býti za reformatora, nýbrž za pokušitele (devactor) víry a církve.“

Pruský státní filosof Hegel dí v nejnovějších „Dějínách filosofie“ (sv. III, str. 258): „Hlavní revoluce nadešla Lutherovou reformací...“

A dr. Paulsen v knize „Geschichte des gelehrten Unterrichts“ praví: Roku 1520 znamenal obrat v dějínách německých. Od roku toho byl Wittenberg ohniskem revoluce v Německu. Jestli se Luther přiblížil náčelníkům humanistů v listech k Mutianovi, Reuchlinovi a Erasmovi, obrátili se nyní radikálové mezi humanisty, Crotus, Hutten, na Luthera s nabídkou spojení. Teprve nyní stala se věc Lutherova — obrovským hnutím revolučním které brány církve vyzvedlo ze stěží. Paulsen hájí se pak již předem proti výtkám jež by mu pro jeho výrok mohl býti učiněn a praví: „Nemohu si pomoci, shledávám, že to je skutečně vyjadřující označení — a sice ono neplatí jen ve všeobecně technicko politickém smyslu: děje se tu porušení ústavy — dílo Lutherovo není reformací, nýbrž zničení starého útvaru, a ono může se říci zásadním popřením církve samé.“

„Katolické Listy“ uvedly tyto dni slova protestanta o katol. církvi, která k uvedeným citátům jako protiva dobře se hodí:

„Revue historique“ o katolické církvi. Protestantický učenec M. Gabriel Monod píše dlouhou úvahu o katolické církvi ve jmenovaném časopise, z něhož uvádíme násled-

dující dvě místa: „Nejpozoruhodnější znamení naší doby jest, že vidíme instituci, kterou před několika léty s oblibou nazývali anachronismem a pozůstatkem z dřívějších dob — a právě tuto instituci že vidíme, jak mohutný život jí vane a znovu velikolepé lidovosti nabývá, jak spojuje něhu a naději mládeže s důstojností úctu vzbuzujícího stáří a slavných vzpomínek zašlých století...“ Protestant Monod namítá pak otázku, zda není papežství jedinou autoritou, která s to jest Inštitut společenskou otázku a položití hráz přívalu nemravného tisku a zdivočení. Spisovatel jest nakloněn dáti na tuto otázku odpověď kladnou a pokračuje: „Pozorování katolické církve vzbuzuje v nás pocit obdivu i úcty ku zřízení, které svým vlivem jest v dějinách světových jediným. Srovnáme-li s ní rozsah o trvání říší velikých, jsou nepatrnými proti ní. I při svých chybách jest po staletí stále živým pramenem hrdinné lásky k bližnímu, svatosti a mravnosti. Dějiny kat. církve jsou po všechny časy jako otevřená kniha logiky, která rozum přemáhá a obrazotvornost jímá.“ Zajisté jest přesvědčení protestantského učenice výsledek dlouhých a nestranných studií, které mu vynutily tuto úctu.

* * *

Zprávy národohospodářské. — *(Rozpočet na rok 1898. — První účetnický a správní běh založen systému Raiffeisenova. — Nové daně.)*

Za týden po zahájení podzimního zasedání říšské rady vyrukoval ministr financí Biliński, aby doporučil p. t. posluchačům poslancům k bedlivé četbě svůj elaborát, plný číslic a výpočtů, doprovázející zároveň výklad svůj slovy líbeznými a konejšivými. Byl to každoročně obvyklý rozpočet. Obšírné jeho rozvádění nehodilo by se do rubriky této, ač by bylo jistě zajímavým. Dovoleno snad několik poznámek. Předně vzpomínka na rozpočet, kdy obsahoval o něco více než půl miliardy. Nemyslete, prosím, že to bylo před 20 lety. Nikoli. Byl to rozpočet na r. 1890. Dnes činí úhrnná potřeba 715,920 000 zl., r. 1890 činila 546,303 035 zl. Úhrada 719,900 000 zlat., r. 1890 548 820 000 zl. Rozdíl ve vydání za 8 let 170 mil. zl. čili roční přírůstek 21 1/3 mill. zl. Některé položky jsou zvláště zajímavé. Tak

ku př. říšská rada potřebovala na r. 1890 750.000 zl., na r. 1898 okrouhle 1,400.000 zl., tedy málem dvakrát tolik. A nač? To ty, milý čtenáři, nevíš? Jdi, zeptej se pp. „zákonodárců“ přímo, nebudou-li se přece jenom stydět za tu svou „plodnou“ práci ve Vídni nevyk — eh, vykonanou. Že položka z 99 mill. zl. jako příspěvek na společná vydání (zvláště vojsko) z r. 1890 vzrostla pro příští rok na 122 1/2 mill. zl. se nedivíme; ostatně je poměr požadavků ministerstva zemské obrany naší z obou uvedených roků mnohem horší, poněvadž vzrostl ze 17 mill. zl. na více než 24 mill. zl., t. j. hnedle o třetinu více. Největší a při tom osudnou sumu požaduje státní dluh. Vzdor finanční rovnováze rozpočtové zvýšil se požadavek r. 1890 ze 148 mill. zl. na 170 1/2 mill. zl. A všechny ty hrozné milliony jdou většinou do ciziny, která je majitelkou našich státních dlužních papírů. To je „vývoj“ státního hospodářství za pouhých 8 let. Abychom přirovnávali k tomu úhradu, není třeba. Roste pochopitelně s výdaji a drží se pouze k vůli renomé něco málo nad výdajem úhrnným. Pro příští rok má činiti, jak si to p. ministr totiž napočítal, skoro 4 mill. zl. Přijde na to, jak dopadne na delegacích — které se teprve konati budou — položka výdaje na společné záležitosti.

Mimo to bude dobře, nezapomenouti na tak zv. investiční rozpočet, nejnovější novinku nebo vymoženost státní matematiky. Kdo by chtěl, mohl by to nazvat také jinak; loňského roku veden byl na říšské radě o tuto vymoženost notný zápas. Konečně, jako vůbec, když to býti musí, p. ministr zvítězil. Investiční rozpočet se loni poprvé zavedl a, jak zlé huby tvrdí, působí finančnímu ministrovi báječnou radost, poněvadž prý nemusí (ovšem proti svému účelu) obsahovati pouze výdaje na objekty a podmínky velké, plodné, na leta vypočtené, nýbrž i výdaje, které by vlastně patřily do výdajů řádných, kam však se nedávají proto, aby pak tyto řádné výdaje nebyly větší než úhrada čili, aby rakouský rozpočet neskončil — deficitem. Snad se budete ptáti s údivem, jak to možno? Těžká věc dáti dobrou odpověď. Zatím je jisto, že časy, jaké bývaly kdysi, už ani při rozpočtu ne-

json. Požadavek investiční činí na příští rok skoro 30 mill. zl. Z toho se něco (1½ mill. zl.) uhradí vlastními příjmy, na krytí ostatní částky udělá se nový dluh, t. j. vydá se investiční renta asi za 28⅓ mill. zl. — Jak to takhle dlouho půjde?

Není pochyby že úvěr u nás a zvláště ten malý úvěr na venkově, není dostatečně organisován. Jdou o tom stále stesky jak maloživnostníků tak i maloročníků. Jmenovitě těchto posledních a zvláště po letech, jakým byl ku př. letošní. Všude tam, kde se jedná o půjčku menšího obnosu (snad podle okolností několik desítek) na krátkou dobu, je vlastně rolník na rozpacích, kam zajít, poněvadž každá poněkud větší záložna o takovéhohle vypůjčovateli nestojí a u menších záložen, zvláště, je-li již jinak zadlužen, čekati musí dlouho a ještě mu milost ta nepříjde vždycky poměrně lacino. Nelze tedy podceňovati kroky, jež země podnikla na zřízení jubilejních fondů maloživnostenského a maloročnického, a pak opatření týkající se zřizování záložen svépomocných, zvláště Raiffeisenovských. U nás počalo se sice pozdě se zakládáním ústavů těchto, ale počalo se přece a právě konán byl druhý sjezd českých Raiffeisenovek v Žakavě u Plzně. Proč právě tam? Poněvadž se zdálo, že půda pro sjezd nejzdrárnější tam, kde myšlenky svépomoci tohoto druhu přinesli skutečně pochopení vstříc návštěvou prvního běhu o účetnictví a správě záložen těchto. Kurs ten se konal v jmenované vesničce od 6. do 11. září za podpory ústřední jednoty záložen Raiffeisenových a diviti se jest tomu, že až z Moravy přišli účastníci, ač tam záložny tyto spíše a většího po-

měrně došly pochopení. V běhu vyučoval učitel Tomáš Kuchynka, jenž ve své řeči o výsledku tohoto prvního kursu upozorňoval veřejnost českou na nepoplitelnou nepřízeň, již se učitelům dostává za působení při Raiffeisenových záložnách. Inu ovšem, záložny tyto samy nejsou dobře zapsány u mnohého z těch, kteří měšcem svým jsou rozhodujícími činiteli na venkově a kteří působením takových záložen budou zkracováni na své výnosné „živnosti“, v níž hlavním činitelem byla směnka a pak buben, jímž se exekuční prodej nemovitosti oznamoval.

Ministr financí přeje si za zrušení jistých příjmů (noviuářský a kalendářový kolek, erární mýta, snad prý i loterie) a na konečné provedení již přijatého. třebaš ne sankcionovaného zákona o upravení platů úřednických, povolení nových dvou daní. Má to býti daň dopravní a daň zvýšená z cukru. Předlohy byly právě podány. Daň prve uvedená činíti má při dopravě osob 12 procent jízdného, při dopravě nákladu 5%. Není pochyby, že zvláště pro první rok měla by daň tato za následek zmenšení dopravy na drahách. Byl-li by tímto prvním rokem hned rok 1898, který sám o sobě následkem letošní neúrody bude i pro dopravu hubený, pak by dráhy na rok ten pamatovaly. Ovšem dosud není jisto, zdali a pokud daň tato zavedena bude. Obchodní komory, mezi jinými i pražská, chebská a inšprucká, chystají se učiniti vážné kroky, by zavedena nebyla. Proti druhé dani, t. j. zvýšení daně cukerní o celých 6 kr. na kilo, musíme zase protestovati my poplatníci, zvláště při všeobecné letošní drahotě potravin: jinak budeme kupovati saccharin a cukerin.

Obsah „Obrany“ :

Nové projekty daňové v Rakousku. — r. — K zamýšlené oslavě Rokycanově. (Pokračování.) — k. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fi dr. Eugen Kadeřávek. (Pokračování.) — Časové zprávy. — Literární příloha: Divadelní listy. Frant. Žák. (Pokračování) — Povídka o chmelnici. Z angličtiny přeložila Lizzie Foučková. — Obrázky z vojny. Napsal Bohumil Brodský. — Různé zprávy.

Předplatné budiž zasiláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

K ženské otázce.

I.

Vždy hlasitěji ozývá se volání velikých politických stran po rozšíření práv ženského pohlaví. Žena má míti v politice i hospodářství taž práva jako muž, jí mají býti přístupny všechny školy, úřady, místa a povolání.

Bylo uvedeno již mnoho důvodů pro t. zv. emancipaci žen i proti ní.*)

Stoupenci ženského hnutí emancipačního prohlašují, že právem ženy nespokojeny jsou s postavením, jaké zaujímá dnes žena i matka u národů kulturních, že jest veliký nepoměr mezi právy ženy a matky s jedné a povinnostmi jejími s druhé strany.

Ovšem bez ohledu na zákony, mravy a veřejné mínění, kteřížto činitelé obecně ovládají postavení jednotlivcovo, byla a budou vždy manželství šťastná a vedle nich nešťastná — záležitosti štěstí manželské a rodinné především na osobní shodě, a dobré zákony nemohou je zaručiti právě tak, jako špatné nemohou je učiniti nemožnými.

Avšak při ženské otázce neběží o jednotlivé případy, ani o to, co ve skutečnosti býti může, nýbrž o to, co dle práva trvati má; ta věc — dle stoupenců ženských snah emancipačních — má se jinak.

Politicky žena, aspoň v Evropě, neexistuje. Posud u nás platí: mulier taceat in ecclesia, a šosáci mluví v hostinci s výrazem přesvědčení o odpuzujícím divadle, jaký by nutně poskytovala žena na „forum“ vystupující.

V občanském právu skoro všechno rozhodování v záležitostech rodinných přísluší muži, muž spravuje jmění rodinné, muž má otcovské právo nad dětmi, žena ovdovělá musí pro děti míti spoluporučníka atd.

Dle obchodního zákona žena provdaná nemůže býti obchodnicí bez přivolení mužova, které může soud jen tehdy nahraditi svým zmocněním, prokáže-li se, že zákazem muž práva svého zneužívá.

Ovšem: zákony jsou jenom právním výrazem názorův a mravů v národě, t. j. v rozhodujících vrstvách jeho, panujících. A příčinou mizerií těchto, to-

*) „Das Leben“ červenec 1897: „Die Frau gehört in's Haus“, von Dr. phil. Käthe Schirmacher, a říjen 1897: „Das Recht auf Heirat“, von Dr. R. G.

hoto ženě nepříznivého veřejného mínění, jest nedostatečné oceňování domácích činností, ženy a matky.

Práce žen v domácnosti záleží z pravidla ze samých maličkostí, z věcí, zdánlivě nepatrných. Vyžaduje obyčejně pak více péče, pozornosti a trpělivosti, než veliké síly nebo velikého napjetí tělesného. Práce tato je obyčejně jiného druhu, než zaměstnání mužovo; muž tvoří a vydělává, žena udržuje a zachovává.

Avšak — dovozují přátelé snah ženských — domácí práce ženina proto není méně cennou, než výdělková práce mužova! Není dosavadní podceňování práce domácnostní vlastně přeceňováním fyzické síly nebo intelektu a jednotlivých vynikajících úkonů na úkor tichých, co den opěťovaných, ale přece nezbytných obětí trpělivosti, lásky, dobroty a mravní zmužilosti v trpění, strádání a pečování o jiné?

Výdělková práce mužova trvá jen zcela určitý čas, má pravidelné hodiny — domácí činnost ženy nezná pravidelných hodin, žena, která má nakupovati, vařiti, práti a spravovati, celou domácnost v pořádku udržovati, nezná prázdné ani odpočinku. A jsou-li děti malé nemá ani spánku ani po okráání, při kterém by ji děti nerušily.

I tato činnost vyžaduje síly, pevných čivů a způsobuje únavu, jako činnost výdělková muži, jemuž práce ženy umožňuje, obíratí se životním svým povoláním. Pracuje-li muž v továrně, obchodě, pisárně, učí-li ve škole, je žena u krbu opět hospodyní, kuchařkou, šičkou, služkou, chůvou, pradleou atd.

Teprv nemůže-li žena pro nemoc opatrovati děti, vařiti uklízeti jizbu, pozoruje muž ne bez podivení, co píce, trpělivosti a zkušenosti vyžaduje řádné vedení domácnosti a jak nezbytny jsou ony tisícové maličkosti, jež žena nepozorovaně vykonává.

Ale žena jest i matkou, její první vlivy, poučení a pokyny zůstávají nesmazatelná typy v duši dítěte, tvořice jeho povahu a tím i jeho cenu v životě budoucím. Většina velikých mužů děkuje za velikost svou svým matkám.

A právě tento vznešený úkol vychovatelský je zástupcem hnutí ženského důvodem požadavků po lepším vzdělání žen. Čím vhodněji bude vyzbrojena pro toto hlavní své povolání žena, tím lepší budou děti.

Proto chtějí, aby žena zajímala se o město a stát, aby dle svých schopností účastnila se pokroku a rozvíjení se lidstva, aby nebyla duševně malou, na obvod domu omezenou. Za přímluvce svých snah běrou historii: mnoho bylo králů, ale velkých mezi nimi málo; jen málo bylo královen a skoro všechny se vyznamenaly.

Ale na druhé straně právě mateřské poslání ženino dává mužům nejpádnější zbraň proti všem snahám emancipačním pokud se jimi nerozumí pouhé zvýšení vzdělanostní a mravní úrovně ženy, jako budoucí manželky a matky, nýbrž volný přístup ku všem povoláním života výdělkového.

Těmito povoláními rozumějí ženy hlavně obory práce duševní, poněvadž v t. zv. nižších oborech práce, v hospodářství polním, v továrně a domácím průmyslu dávno již žena ve skutečnosti jest emancipována od domácnosti jsouc otrokyní výdělku. Při trpké práci o kus denního chleba, rovnost pohlaví skoro již jest provedena; ženy nesúčastní se jen prací lehčích, jim snad přiměřených, nýbrž roztloukají kamení, dopravují těžké vozíky v dolech.

pracují na stavbách, táhnou pluh místo dobytčete, konkurují s muži při úmorné práci nakladačské v anglických loděnicích.

A současně, co zákonodárství skoro všech států kulturních snaží se o to, aby ženu z těchto povolání vyprostilo, vzplanul boj o přístup žen k povoláním učeným.

Čím „vyšší“ je povolání, tím nepřírozenější je způsob života těch, kteří se jim zabývají. Přírozený zdravý způsob života matky pak jest pro potomstvo daleko důležitější než způsob života otce. Úmrtnost dětí továrních dělnic to dokazuje. Bude lépe se ženou učeného povolání a s jejími dětmi? Jistě ne! Nejkrásnější léta života svého stráví ve školní lavici, ve 24 letech — při vstupu do praktického života — bude krátkozraká, shrbená, nervosní, bez půvabu a bez mladosti.

A jaký bude život rodinný, je-li žena činná za povoláním? Kdo povede domácnost, kdo bude pečovat o děti? Či má býti ideálem stravování v hosteích, vychovávání dětí státem atd., jak učí někteří socialisté? Kdo však je opravdovým přítelem socialistických teorií o vtlačení veškerého vývoje jednotlivců i společnosti v nemožné, nesmyslné a bezohledné šablony hospodského stravování, státních vychovatelů pro nemluvňata atd. atd.?

Pro duševní i tělesný rozvoj člověčenstva je potřebí, aby žena neměla jiného povolání, než jako hospodyně a matka. Otázka nezní tedy: která povolání by měla ženě býti učiněna přístupnými, nýbrž naopak, která povolání musí býti ženě ještě uzavřena? A to nejen t. zv. vyšší, učená povolání, nýbrž vůbec veškerá vydělková práce, která jí brání ve vykonání povinností mateřských a rodinných (hospodyňských). Při nejmenším budiž každé matce, ať vdané či nevdané, zakázána všechna činnost výdělková.

Matka patří do domu. Právu muže na práci odpovídá právo ženy na manželství. Ženě bylo řečeno: V bolestech budeš roditi děti, a muži: v potu tváři budeš jisti chléb svůj. Povolání obou pohlaví jest rozdílné, a rozdílné musí tudíž býti i jejich právo.

Bojuje-li žena s mužem o právo na práci, zkracuje své právo na sňatek, poněvadž stlačuje mzdu mužovu. Oč by měla zápasiti, jest zákaz ženské práce a odstranění křivd, jichž dopouští se na ní zákonodárství, zejména při dědickém právu manželů, při ustanoveních o zasnoubení, při právech nemanželských dětí a jejich matky k otci a k jeho dědictví, při trestních předpisech o svedení pod slibením manželství a pod.

Ale tlačiti se ku všem povoláním, „aby nebyla odkázána na zaopatření mužem,“ dovede jen žena, která nezná hodnotu svého vlastního výkonu domácnosti nebo která — a to bude častější — právě tuto práci nekoná. —

Uvedli jsme idey, jak tyto v ženské otázce ve vzájemně dost příkré formulaci ve dvou po sobě následujících sešitech nové konservativní revue „Das Leben“ zajímavým způsobem jsou přetřásány.

Bude úkolem další stati, ukázati, jak s otázkou ženské práce v jednotlivých hlavních oborech výdělkové činnosti naložila skutečnost a v jakých směrech se vzájemný poměr práce obojího pohlaví bude pravděpodobně pohybovati v nejbližší budoucnosti.

Z V o l e h r a d u.

(Pokračování.)

O ruské církvi též se tvrdí, že je národní, nationalní. Doklady o tom též mnohokrát jsme uvedli. Jsem pravoslavný znamená prý na Rusi: jsem Rus, jsem příslušník duší a tělem státu ruského. Všichni poddaní ruské říše mají býti pravoslavní, chtějí-li slouti — čím? Rusy nebo pravými poddanými ruskými, chtějí-li býti nationalními. Nelogičnost a nesmysl tohoto tvrzení bije už tu do očí. Neboť čím se stane Polák, přijavší pravoslaví? Dostane se mu nationalní polské církve? Nikoliv, ale užšího poddanství, stupňovaného vědomí politické jednoty v říši a ruského nationalismu. Netřeba ani kritiky, aby bylo patrné, že tu jsou pomíchány pojmy politické, nationalismu a vlastenectví, že je to fraseologie bez hlubšího významu.

A myslíme si celý svět pravoslavný. Chce-li církev pravoslavná býti církví Kristovou, který založil církev svou pro všechny svět, musí chtít, aby celý svět byl pravoslavným. Jaké národnosti bude pak pravoslaví? Slovanské, či řecké, či německé, či francouzské? Přechod z jedné národnosti bude tak snadný jako dnes mezi katolíky různých plemen. Když Čech se poněmčí, když dá své dítky do německé školy, přiznává je a sebe k církvi s jazykem německým. Nebude tu žádné přehrad, neboť víra, obřady, vše bude totéž, jen duch bude jiný, totiž nationalní duch.

Je patrné, že národnostní církvi rozumějí jistí pánové prostě kastovníctví a politiku. Každá církev mimo protestantské církve pěstuje ducha svého národa. Zvláště církev katolická a pravoslavná. Každá má své místní tradice, má své národní světky, svou historii. Každá církev přimyká se duchu lidu v různých písních, zvycích, obyčejích. Církev katolická, která mimo to pěstuje velice umění, dává i tomuto národní ráz. Pravoslavné církve mají na příklad v umění jediný typ všeobecný. Všecky pravoslavné chrámy mají jednu ne ruskou, ani chorvatskou, ani srbskou, ale byzantskou formu. Obrazy světců mají jeden ráz. Katolická církev je v tom mnohem nationalnější a rozmanitější. Ač přijímá umění vše, mají její kostely, oltáře a výzdoby v každé zemi se silným nationalním typem svůj ráz. U nás v době Ladislavové začínalo se tvořit i národní církevní stavitelství, až kosmopolitický protestantismus to zrušil. Církevní písně pravoslavné jsou stejné u Rusů, Srbů, Řeků. Všude tytéž melodie jednotvárné. Neodborník, který je poprvé slyšel, tuší ovšem jiný svět než náš, ale kdyby věděl, že tytéž melodie uslyší ve všech pravoslavných chrámech, nepřidával by jim ruskou národnost, protože náhodou slyšel je v církvi ruské. Lidový zpěv církve katolické je typicky národní, byť i ne tak zřejmě jako píseň světská. Naše povahy jsou jen české. Jestliže moderní písně naše nejsou vždy ducha národního, kdo je tím vinen? Církev? Ne, ale národ, který pozbývá následkem liberalismu svého národního typu. Obřady, roucha a p. jsou všem církvím pravoslavným společné a nemají nic národního do sebe zrovna jako u nás.

Národnost i pravoslavných církví záleží jedině v tom, že chovají a pěstují národní své pravoslavné tradice. To činí i církev katolická. My máme své tradice svatováclavské a jiné jako Rusové své Vladimírské. Hynou-li, je tím vinen liberalismus. Pravoslavné církve odmítají sektářské své tradice

zrovna tak přísně, ano neskonalé přísněji, jako my své husitství, katoličtí Němci své luteránství. Jedině protestantismus nemá národnosti, poněvadž je jen filosofie a slovo. Patříme-li na veliký národ, na př. ruský, který je ve všem svým a od nás kulturou a vším se různí, zdá se povrchnímu a méně vzdělanému pozorovateli, jako by viděl jiný typ, ve všem národní, a různost církevního života národa veskrze rozdílného považuje za národní typ pravoslavný. Vidí lid s velkou růzností a myslí na velký národní typ, a přičítá to třeba církvi. Kdyby ve světě dále se poohlédli, seznal by svůj omyl.

Hlavní vina zmatených těchto názorů leží v tom, že nationalnost zaměňuje se tu za politiku. Tu kdo mluví o nationalní církvi, myslí vlastně jen na politickou a národní obranitelnost. Na Rusi na př. tvoří národ, vláda a politické hranice jedno, pravoslaví je církví státní. Ale není církví národně-ruskou. Totéž pravoslaví úplně stejně mají i jiní národové.

Dvacet milionů sektářů ruských tvoří neméně pevnou část ruské vlády a ruského národa, a přece nejsou pravoslavní. K tomu pak myslí se na církevní oddělenost, na každou národnost zvlášť. Každá národnost měla by mít své a jen své ohraničení církevní, svou samostatnost. Kdyby na př. český národ užíval v církevních věcech českého jazyka, tvořil by národní církev? Ne. Vždyť toho jazyka užívá velmi zhusta. Kdyby přijal jiný obřad, snad východně řecký, byl by národní? Ne, neboť obřad nemá národnosti, byl by zase s různými národy nám společný. Co musilo by se státi dle zmatených ostatně pojmů národních církevníků, aby církev česká byla národní? Musila by se samostatně, jen v rámci národa českého utvořiti, oddělit a přijati politickou stranu většiny. Pak by platila snad za národní. Pak by to ale nebyla žádná církev. Ani pravoslavná církev nesměla by tak učiniti, poněvadž by byla pak sektou, od pravoslavné církve zavrženou. Odtud patrně, jaký je to nesmysl a jak malá vzdělanost, když pravoslaví přičítá se takové národnictví. A i pak jen někteří uznali by takovou církev českou za národní. Jiní by dále tvrdili, že musí býti, chce-li býti v pravdě národní, husitskou, jiní českobratrskou, jiní kališnickou a jiní opět jinou. Církev byla by pak politickým sdružením a ne církví. U nás v Čechách přišli bychom nad to do kollise s českým státním právem. Dejte české církvi českou řeč, ohraničte ji jen na český lid, dejte jí politické a národní tendence časových proudů, co z toho povstane? Skutečné administrativní, jazykové a politické roztržení a rozdělení. Zdali naši mudrci o národní církvi na to kdy pomyslili? Sotva. Mají v hlavě trochu dojmů a romanticky překroucených pojmů, z nichž tvoří si vzdušné ideály.

Církev katolická je obecná, pro všechny národy. Zírajíc ku sv. apoštolům Cyrillu a Methoději, oslavujíc je nejokázaleji, spojujíc svůj slovanský život s nimi, tvoří v národech slovanských jakýsi oddíl, slovansky zbarvený a v celkové jednotě trvajících. Česká církev pak v tradicích svato-Ludmiliných a svato-Václavských má ještě užší národní rámec čistě český, národní. A přece trvá ve všeobecné jednotě. Že těchto tradic není více, že celá naše minulost není jedinou velikou národní tradicí, kdo tím vinen? České sektářstvo, zpronevěření se pravdě a vyšlá odtud neplodnost na poli církevním. Nebýti českého sektářství husitského a protestantského, byla by česká země jeden veliký, obdivuhodný obraz úžasné síly národní, která hlavně v církevně-lidových památkách by se projevovala. Vždyť i tak je jich tolik, že naplnily celou výstavu. A je-li tu a tam proud do katolické obecnosti přes příliš silný, kdo

tím vinen? Nepřátelé církve, kteří svými útoky ji nutí, hledati i přesnějším přilnutím ku zdroji a úhelnému kameni posily.

Jak to vypadá v těch církvích domněle národních, politicky a co do organisace oddělených, bylo by lze mnoho psáti.

Při letošních novoročních úvahách o autokefálních církvích východu, psal Petrohradský „Círk. Věstník“, tedy orgán nejkompetentnější: „Pohlédneme-li na stav pravoslavných východních církví za minulý rok, vidíme, jako v dřívějších letech jednu známku přede všemi ostatními v jich životě — totiž nedostatek vzájemných styků. — Ano nejen to, ale mezi autokefálními církvemi nezdávka sbledáváme tak napjaté poměry, že každou minutu brozí propuknutí v nešťastný konec. Příčina leží v přílišné nationalnosti autokefálních církví t. j. snaha jak zemských vlastí, tak představených duchovních, aby na poli církevním dosáhly těch neb oněch úspěchů! (Je zde užito slova „nationalnosti“, ale zřejmo a jasno, že se tu míní politické úspěchy prostředkem náboženství.) Žal, že nationalní snahy cařihradského patriarchátu k národům balkánským i nyní vyvolávají časté nedorozumění a spory. Takové poměry smutné jsou i v patriarchátě antiochenském a jerusalemském, rovněž i mezi Rusíny a Rumuny. Nebezpečí z toho pro pravoslavné církve je veliké.“ K těmto a podobným steskům dodává rusínský „Dušpastyr“ (1897 str. 141): „Co je toho příčinou? Oddělení od obecné církve, od hlavy křesťanstva. Církve rozdrobují se víc a více ve strany a frakce a odcizují se sobě navzájem úplně a vnitřně hynou.“

Ne nationalními, ale politickými stávají se autokefalní církve. Poměry ruské církve v tomto ohledu vylíčili jsme v „Obraně“ dostatek. Upozorníme zde na článek Solovjevův námi přeložený, co se týče poměrů jednotlivých církví, na článek „autokefalní církve“. Na Rusi i Kirjejev, tento nejbojovnější muž ruské církve volal v Rusk. Obozrenij květen 1896 po svobodě v církvi ruské. A na Rusi těší se církev nejvelkolepější podpoře státu jednotného, vlády jediné, absolutní. Kdyby tak byly na Rusi poměry jako u nás, kde říše rozděleny jsou na mnohé politické frakce, jak brozné vzešly by z toho pro církev ruskou poměry. Jaký hrozný „kulturní boj“ by tu vznikl! Kdo dal by jí pak vnitřní sílu? Uveďme malý příklad o tom z Rumunska, jak se odehrál v letech 1891 a 1892. Jak hrozné porážky dostalo se tu „národní“ církvi rumunské. Jak obrovský to rozdíl boje „národní“ církve této a boje „ultramontánské“ církve německé při jejím „kulturkampfu“, o němž v právě minulé době podáno tolik pěkných vzpomínek u příležitosti 25letého jubilea na tento boj.

Příčinu k domácímu boji v Rumunsku zavdala „morálka“ rumunské církve a cíl jeho dle slov tehdejšího ministra, „aby zbudována byla národní církev na žulových základech.“ Rumunská církev má, jako všechny pravoslavné církve, dvojí druh kněží, „selských a městských“. To ovšem je už vnitřní nemoc sama o sobě. Selský duchovní měl vzdělání obecných škol, v Rumunsku ostatně velmi nízko stojících, a čtyři třídy semináře. Poněvadž nemá pravidelně ještě dostatečného stáří ani na učitele, musí na ženitbu a vysvěcení čekati. Nemá skoro většího vzdělání než lid a jsa smutným hmotným postavením od lidu strašně odvislým, neměl ovšem vlivu na lid žádného. Život svůj byl nucen trávit v práci na poli, aby se uživil, bratříčkovati se s lidmi po krčmách, honiti se za každým grošem, duchovní působení své pak obme-

zovati na nejmenší míru placených funkcí. Liturgii čítá zřídka, kázati nemůže skoro vůbec. Není tomu dávno, že celé obce chtěly přejíti ku katolicismu, aby našly aspoň nějakého uspokojení duchovního života, což nebyti zakročení policie by se bylo i stalo.

Městští duchovní ukončují 8letý seminář. Mají tudíž větší vzdělání, ale boj o vezdejší chléb také zabírá veškeren jich čas. Poněvadž pak počet těchto duchovních vzrostl tak, že nemohli všichni dostati nejen slušných, ale ani dostatečných míst, byli nuceni hledati živobytí každým způsobem, nezřídka i takovým, který ani s křesťanským svědomím se nesrovnával. Tyto poměry a život, též následkem ženitby veskrz neduchovní, zplodily jak u kněží selských tak i městských brozná zla. Zdivočilost lidu nastala ovšem rovněž brozná. Tak se mohlo státi, že poslanec jeden před několika lety dovolil si veřejně otázati se biskupa Romana, ctěného pro jeho vzdělanost a známého nepřítele katolíkův, věří-li ještě v dogmata církve. Že duchovenstvo pravoslavné v Rumunsku je proto u veliké nevážnosti, kdo by se divil. Rumunské písemnictví, hlavně belletristika, líčí pravidelně popa jako zločince, kterému typicky připisuje hříchy jako vraždu, cizoložství a p. Radikální Adverul psal 16. srpna 1895, že pop není člověk úctyhodný, ani prostředníkem mezi nebem a zemí, ale stálým předmětem posměchu. V lidových podáních bývá typem směšnosti, ano hnusným. Sám učinil vše, aby nebyl vážně brán. Pachtě se za ziskem stává se často lichvářem, koná chlopskou práci, má v obci menší postavení než písař. V krčmě nalezneme svého kněze častěji než v církvi. Tam požívaje vína ztrácí i svou přičetnost, vykasá řízu (talár), tancuje, pere se i se svými ovečkami. Kněz katolický je apoštolem; ví, jak získati důvěru a lid k sobě přivést. Tak rumunský list. Lepší třídy obecnstva, ano i úředníci vlády, nezřídka vedou si podobné pohrdlivé k ubohému popu.

Proto vláda chtěla ujati se reformy církve pravoslavné. Vlastně jednalo se jí ale, jak se ukázalo, ne o zlepšení vnitřních církevních poměrů, ale o úplné zotročení církve. Odtud vznikl boj mezi jednou částí kleru a mezi světskými mocnostmi. Na straně vlády stál i biskup Gennadij, přičiňuje se o zotročení církve, ač i laikové, ano i universitní profesori laici, hájili práv církevních. Tehdejší primas, muž čestný, vida, oč se jedná, zřekl se své hodnosti. Vláda se radovala. Na prestol posazen Gennadij, který ovšem, jak se soudilo, církev dá pod policejní státní dohlídku.

Vláda, která „národní církev reformovala na žulových základech“, zavřela několik seminářů. Moc biskupů zkrácena tak, že nebylo jim dovoleno světit kněží, leč při uprázdnění nějaké fary, a pak vláda vybírala sama kandidáta ze všech, které biskup povinen byl ministru navrhnouti. Při tom musí si biskupové dáti líbiti mnoho nemilých sekatur. Jediný dobrý výsledek byl, že vzdělání pravoslavného duchovenstva povzneseno. I pro selského duchovního nařízen 8letý seminář a pro městského 4leté university. Plán učebný tak zřízen, že ze seminářů mohou vyjít dobří zpěváci, učitelové různých nauk, ale ne kněží. Na zpěv určeno několik hodin denně po celých 8 roččích, na paedagogiku rovněž v několika ročnicích, na filosofii jedna hodina týdně po jeden rok, na mravouku půldruhé hodiny po jeden rok, na dogmatiku dvě hodiny po dvě léta. Může-li býti tak vychován kněz? Lepší kandidáty posílá vláda na cizí university do Lipska a j., kde spíše rationalismu nežli theologii se přiučí.

Jeden takový kandidát tázal se při návštěvě v kat. semináři, užívají-li tu Darwinovy učebnice. V církevním časopise jednou psali vládní theologové, že manželství dle přirozenosti své je nerozlučné. Západní církev že toho se drží, ale východní s ohledem na lidskou slabost že rozloučení dovoluje. Pěkná dogmatika i pěkný důvod.

S Gennadijem byl klerus nespokojen, považuje postavení, do kterého ho uvedl, za nečestné, maje též za to, že není než povolným nástrojem vlády. Mimo to vyšší klerus měl už svého milovaného kandidáta na nejvyšší místo. Gennadiovi příznivý časopis „Dreptatea“ přinášel zlé věci o biskupech, jak jeden processem vydřel 4000 fr., jak do krve zbíl kněze a diakona při oltáři, že vede nemravný život. Energické kroky ty byly snad dobré, ale odcizovaly ho kleru, hlavně vyššímu, který takové kontroly měl se proč obávat. Brzy pak učinil si primas ještě většího nepřítele, vládu. Vláda se domnívala, že vyzdvihnouví ho sama jedině, bude vždy jista úplného jeho podrobování se každému ministerstvu. Ale Gennadij proti všemu očekávání, začal energicky hájiti svou nezávislost a svobodu. Vláda našla v kleru spojence a tak nad hlavou primasovou stáhly se brzy zlé mraky.

Z toho vzešla velká literární vojna. Obrat Gennadiův vzhledem k vládě získal mu rychle sympatie všech radikálů, „Adverula“ (Pravdy), nejradikálnějšího a též i protidynastického listu rumunského, nejvíce nad to čteného, „Vointa nationale“ (Vůle národa), propast brožur, postavily se na stranu primasovu. Ministerstvo rozhodlo se Gennadia odstraniti. Užilo k tomu právní cesty, t. j. synoda, jehož usnesení je tehdaž platné, zasedají-li v něm dva metropolitě, bukareštský a Jasský, šest biskupů a čtyři archimandrité, vůbec obsahuje-li nejméně 12 členů, vpočítaje ovšem oba metropolity. Primas Gennadij nechodil do synodu ze zásady a pro intriky ministerské přišlo k tomu, že prelátů na synod chodilo stále méně a méně. Na konec podařilo se ministerstvu způsobiti, že primas měl v synodu sotva třetinu přívrženců. Gennadij řekl o tom ministru takovou pravdu do očí, až týž ze sezení, v němž má první místo, utekl. Nyní nastala ovšem vojna veřejná. Gennadij obžalován. Celá řada vin podána mu 17. května 1896 s vyzváním, aby se dostavil před synodální soud. Hodnost primasa mu vzata a ustanoven jiný následník. Členů vládních, na synod komandovaných, bylo 11, a aby počet byl právní, přibrán rychle ještě jeden archimandrita. Mezi členy byl i onen suspendovaný biskup, nemající ovšem práva v synodě zasedati, a tři žalobci primasovi. Soud byl složen nespravedlivě a proti kanonům církve i proti právu obecnému. Gennadij žádal obranu, ale odpověděno mu, že toho není třeba. Dle Pisma má prý biskup svítiti jako svíce na svícnu, má každou minutu býti s to, klásti účet ze svého jednání. A primas odsouzen hned po přečtení obžaloby, bez důkazu obvinění, bez slyšení svědků, na základě zfalšovaných udání. Gennadij protestoval proti soudu vůbec i proti jeho počinání a v srdečné řeči napomínal přítomné, aby dbali svého svědomí a poukázal jim na kanon, že ti, kteří obviňují biskupa, musí se napřed písemně zavázati, že přijmou každý trest, když by nevinna se prokázala. Mluvil k nim o důstojnosti církve a synodu, v které přítomen prý je Duch sv., aby neprodávali církve, o tom, aby upustili ze srdcí hněv a jiné strannické a hříšné důvody.

Marné. Obvinění primasova byla následující: že zavedl protizákonné novoty při službách Božích, že kázal vzdávati své osobě božskou úctu, sesa

zoval biskupy, že přijímal kráže z jiných diecésí, dovoloval jim vykonávat funkce bez dovolení farářů, že libovolně jednal se synodem a nadužíval ho, že dal tisknouti knihy bez nejvyššího svolení, nepřipomínal synoda v liturgii, že si osvojil sumu 5750 fr., daných na jiný účel a jiných 6000 fr. a j. a j. Gennadij odpověděl chladně na buď falešná nebo překroucená obvinění. Drama skončilo tím, že policie vtrhla do paláce metropolitova a násilně ho odvedla do kláštera. Majetek jeho zkonfiskován a klášter, v němž se nalézal, dán pod tajný policejní dohled. Veškerá veřejnost v novinách, brožurách, veřejných schůzích stála na straně primasově a odsuzovala jednání vlády a synoda. Ani odpovědi nepřátel primasových, ani okružní listy biskupské nezpomáhaly; naopak diskusí přišly nové nesprávnosti synoda na jevo. Jeden archimandrita se přiznal, že svůj podpis dal z přinucení.

Gennadij vida, že má celý kraj za sebou, vydal brožuru: Cum am fost judecat (jak jsem byl souzen), ve kteréž vše vylíčil. Dojem byl tak silný, že zvrátil celé ministerstvo. Přišlo nové. Synod vida, že věje vítr Gennadiu příznivější, povolil hned a Gennadia částečně osvobodil. Ale zůstalo zřejmo, že členové synoda jednali pod pěstí ministra. Vypravovaly a tiskly se o pamětním zasedání celé povídačky. Vláda však pronásledovala ho dále.

Přišla nová volba. Volitelů bylo 228. Způsob volby odkrývá rovněž hrozné poměry, jaké byly uvnitř „národní“ a „demokratické“ církve. Zasedání vypadalo nejinak, než jak to vypadá za naší obstrukce. Poslanci z volby tro pili si smích, psali na lístky jména radikálních mluvčů, z politických agitací známých, atheistů a p. Jeden poslanec prohlásil: nevolím vůbec, neboť jsem atheistou a metropolitu nepotřebuji. Zvolen Joser Georgijan, právě jmenovaný biskup.

Část biskupů a kleru protestovala proti volbě jako nezákonné, poněvadž Georgijan nebyl ještě ani investován. Vláda ale potvrdila ho též den.

Nyní si představme na př. zemi národně smíšenou, po případě i s různým obřadnictvím. Kdo si dovede jen představití ty spousty, které by nutně vyšly při volbách duchovních hodnostářů, které by panovaly v synodu různorodém. Žádný toho ani nedovede. Církev stala by se hroznější arenou, než dnes je jí politika, jako v moderní společnosti přichází na vrch pravidelně jen to nejsmělejší a nejpochybnější zboží, tak i v církvi by pak buď nástroje vlády nebo nástroje politických frakcí, takoví pisatelé hanopisů do N. Listů, jak právě byli jsme jich svědky, hráli nejdůležitější úlohu. Malý obrázek máme v českých utrakvistických dějinách. Podobné orgie opakovaly by se znova ještě v horší míře, nacionalismem a radikalismem a fanatismem nevěry jsouce zvětšeny. Víra pak upadá, církev je v opovržení. Kdo ji pak udrží? Kdo zachránil Gennadia, kdo kanony církve v Bulharsku? Nikdo. Lid pobouřila sice nespravedlnost, ale která auktorita měla tento lid vésti, když jediná auktorita byla proticírkevně šlapána nohama? Není tu nikoho. Není tu hlavy, není auktority, není síly z nitra partikulární církve. Je tu jen milost ministra a policie, tu slabá ochota zliberalisovaných vlastenců, kterým domnělá u nás „nationalnost autokefálních církví“ postačí k důvodu, aby ujímaly se víry a církve, v něž nevěří.

Tak to vypadá v „nationalní“ církvi, jejíž obraz nám naši liberálové tak svůdně malují. Oni to také ví, vždyť upřímně to nemyslí s žádnou církví, ale ten důvod v době nationalního šovinismu je tak lákavý a chytlavý.

Nyní mohli bychom si vzpomenouti na biskupa Caspariho, jak on a jeho klerus vedl si v podobném kulturním boji a jak to vše dopadlo. Jak zde lid stál při svém biskupu, jak všecken dobrý klerus na jeho povel tu stál jako jeden muž, jak hájena víra, jakou nesmírnou pomoc církev dostávala tu z jednoty s církví veškerou, tak že nemohla se cítiti jako osamělá a bezmocná, jakou sílu dávalo jí papežství. Vedlo by nás to daleko, upozorňujeme jen na četné publikace o kulturním boji za Kannnegiessera, brožury Germanie, velké dílo o kardinálu Geisselu a j.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

g) P s y c h o l o g i e s v. T o m á š e.

Mezi pouhými duchy stvořenými a světem tělesným drží člověk místo střední, jelikož v něm spojena jest stránka tělesná s duchovou, jelikož duše jeho jest povahy duchové, rozdílná od prvotě životní bylin a zvířat. Kdežto životní prvotě bylin a zvířat jsou údoby do hmoty ponořené a bez hmoty nemohou ani působiti ani bytovati, jest duše lidská údobou o sobě ostávající, nehmotnou. Neboť 1. pomyslná činnost lidská, člověku jako člověku příslušná, kterou poznává obecné, pomyslné, duchové, děje se bez ústrojí hmotného; kterážto činnost nehmotná podmíněna jest duší na hmotě nezávislou. Závislou jest duše na ústrojí hmotném, pokud činností sensitivnou, se zvířaty společnou, tvoří představy smyslné, jež myšlénkám předcházejí a je provázejí, ale ne, pokud myslí. 2. Sebevědomí děje se tak, že duše zpětnou činností sama k sobě se vrací, což by státi se nemohlo, kdyby duše závisela na hmotě.

Duše jsouc povahy duchové nepodléhá zkáze. Neboť 1. každá zkáza záleží v tom, že údoba se oddělí od hmoty, s kterou tak úzce souvisí, že bez ní nemůže ani působiti ani bytovati, když hmota se jistým způsobem poruší; takové porušení hmoty jest provázeno zkázou její posavadní údoby, a jelikož hmota nemůže býti bez údoby, nabytím nové údoby jiného druhu. Takové zkáze nepodléhá duše lidská, jelikož nezávisí na hmotě. 2. Údoba jest důvodem jsoucnosti nějaké věci, poněvadž věc skutečnou jest skrze údobu; je-li tedy údoba na hmotě, které uděluje jsoucnost, nezávislá, je-li o sobě ostávající, nemůže jsoucnosti pozbyti. 3. Duše lidská přirozenou snahou touží po ustavičném trvání, kterážto snaha nemůže nedojíti svého ukojení. Duše lidská, zkáze nepodléhající, jest nesmrtelná, t. j. oddělena od těla žije jsouc bytostí myslící a chtějící, poněvadž duše lidská po smrti trvající nemůže býti bez činnosti, poněvadž mysliti a chtíti jí přísluší jako lidské a poněvadž myšlení a chtění samo děje se bez ústrojů tělových. Avšak činnost duše lidské po smrti neděje se způsobem přirozeným, poněvadž nemůže ji předcházeti činnost smyslná, ale kroměpřirozeným způsobem, jakým pouzí duchové přirozenou činnost prokazují, kterýžto způsob kroměpřirozený nelze nazývati proti-přirozeným.

Pro tělo jest duše lidská údobou podstatnou. Neboť přirozenost každé bytosti jeví se její činností; činnost však člověku jako člověku příslušná záleží v myšlení. Musí tedy prvotí činnosti pomyslné, duše myslící býti podstatnou údobou člověka. Je však také duše lidská pro tělo prvotí hýbací, prvotí všech činností tělesných. Neboť, jako každá bytost skutečnou jest skrze údobu, tak jest i činnou skrze údobu; proto nemůže býti ve člověku činnost, jejíž prvotí by nebyla duše. Než podstatnou údobou těla jest duše skrze svou bytnost, prvotí však hýbací skrze své síly. Nemůže tedy býti ve člověku pro činnosti sensitivné a vegetativné zvláštní duše, od duše pomyslné rozdílná. Tak jest jedna duše lidská základem jedné přirozenosti lidské.

Předtělesnost (praeexistentia) nelze o duši tvrditi. Neboť, jelikož jest duše podstatnou údobou těla, jest jí přirozeno, aby byla s tělem spojena; stav, ve kterém jest duše od těla oddělena, není sice protipřirozený, ale přece kroměpřirozený. Přirozené však jest dřívější, poněvadž kroměpřirozené přísluší bytosti toliko po případě. Pročež nemohla duše dříve bytovat oddělena od těla, než s tělem byla spojena, ale jakmile jest skutečnou, musí býti v té době spojenou s tělem. Nevzniká však duše lidská plozením, poněvadž plození jest činnost hmotná, tělesná, kdežto duše lidská jest nehmotná, povahy duchové. Vzniká tedy stvořením Božím, tělu jsouc od Boha vštípena, když zárodek nejprve opatřen údobou vegetativnou, pak vegetativně sensitivnou, nabyt patřičného tvaru, aby přijal duši pomyslnou jako údobu, kterou údoba vegetativně sensitivná se ruší.

Um činný, který odtahuje bytnost věci poznané, a um možný čili trpný, který se přizpůsobuje svým způsobem k bytnosti odtažené, dvě mohutnosti věcně od sebe rozdílné, nejsou od duše jedinečné odděleny, ale jsou jejími silami podstatnými. Svoboda vůle lidské záleží v tom, že vůle jsouc mohutností nehmotnou sebe samu určuje k jednání a opomenutí lhostejně se majíc k různým předmětům a mezi nimi mohouc voliti, že sice po dobrém obecném a po blaženosti nutně baží, ale mezi různými prostředky voliti může, nejsou-li nutny k dosažení blaženosti, anebo není-li jejich nutnost od rozumu dokonale poznána. Poznání sice předchází, má-li se prokázati vůle, poněvadž, co není poznáno, nemůže býti předmětem vůle, ale poznání neurčuje vůli k činnosti. Jako umu smysl jest podřízen, tak vůli jest podřízena smyslná snaživost, a sice dvojí, žádostivá a roznětná.

h) Ethika sv. Tomáše.

Mravnost lidská jeví se v bažení po nejvyšším cíli a jeho dosažení, v poznání, milování a požívání Boha. Činy, z rozumu a vůle vycházející, jsou řízeny zákonem Božím, k cíli vedoucím, od rozumu poznaným. Zákon Boží jest upotřebován k jednotlivým činům od svědomí, rozumu praktického. Mravní tedy dobro záleží v tom, že naše vůle a naše jednání se srovnává se zákonem Božím, řádu mravnímu odpovídá předmětem, účelem a okolnostmi provázejícími; mravní zlo jest nedostatek této srovnalosti, vědomá a dobrovolná odchylka od mravního řádu. Z činů mravně dobrých vyplývá ctnost, t. j. držebnost (habitus), skrze kterou jest vůle lidská hotova a náchylna k činu mravně dobrému. Ve smyslu nevlastním mluvíme o ctnostech rozumových, ve smyslu vlastním o mravních, které jsou dílem přirozené:

opatrnost, střídmost, statečnost, spravedlnost, dílem nadpřirozené: víra, naděje, láska. Z činů mravně zlých vyplývá nepravost, držečnost hříšná.

Sv. Bonaventura, filosof mystický.

Ač sv. Bonaventura (1221—1274) v oboru spekulace zasluhuje velké chvály, přece obzvláště vynikl jsa mystikem a stavě na základech od Hugona a Richarda, mystiků, položených. Mystické nazírání, podmíněné jednak milostí Boží, jinak svatým životem a vroucí modlitbou člověka nazírajícího. vystupuje po třech stupních anebo jelikož každý stupeň záleží ze dvou stránek, po šesti. Na prvním stupni nazírá člověk Boha skrze stoupu znamená ve věcech zevnějších váhu, číslo, míru a splývající postupování věcí po stupních dokonalostí; tak nazývá duch lidský mocnost, moudrost a lásku Boží, jež se v nich jeví. Na druhém stupni nazírá duch lidský Boha ve stopě znamená, kterak smyslný obraz předmětu zevnějšího se tvoří v našem smyslu a kterak nalézáme zalíbení na předměte, a přistupuje k rozjímání o věčném plození Syna Božího, Otci v bytnosti rovného, a o neskonale blaženosti, které Otec v Synu a Syn v Otci požívá.

(Pokr.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Delegace. — Zemské sněmy. — Politická situace. — Povšechná kulturní situace ve znamení protikatolicismu. — České protikatolické rejdy.*)

Cisatským listem svolány delegace na den 16. listopadu do Vídně, sněmy zemské sejdou se 15. prosince. Návrh Pacákův, aby sněmovna přešla k dennímu pořádku přes obžalobu vznesenou na hraběte Badeniho pro vydání jazykových nařízení prošel jen malou většinou 6 hlasů. Prohlášení vlády bylo tak krotké a k obstrukci smířlivé, že od liberálů bylo vykládáno v ten smysl, jakoby Badení uznával vydání jazykových nařízení za chybu od pravice bylo na ně žebráno jako na nevděk za obrovské napjetí sil, které na záchranu vlády musila vynaložiti a to, co se týče Němců s velikým sebezapřením a obětováním popularity, a dále jako na čin nepolitický, který divokou obstrukci jen posiloval. Z přijetí místopředsedů císařem se soudí, že vláda dosud má pevné postavení. Předsedou stal se první místopředseda Obstrukce řádila po všem ten čas s nezkrocenou vášní. Poměr vlády ke stranám posuzuje se tak, že vláda chce státi nad stranami a že nechce vládnouti s velkou německou opozicí. Vždyť je Rakousko ještě pořád německé, ač je pod paustvím Maďarů a

židů. Jen když Slované nenabudou práva! Následky budou hr. zné v ohledu hmotném i mravním. Vyrovnávací provisorium šťastně odhlasováno. Ostatně politická situace je nezměněna. Za to povšechná situace nabyla výraznější tvárnosti. Charakter její je stupňované nepřátelství proti katolikům na všech stranách. Že u požidovštělých a liberálních Němců katolíci, kteří z velké části neodklonili se od stanoviska spravedlnosti k nám Slovanům stali se předmětem hrozných útoků, je pochopitelné. když ve straně jejich surovost Wolfů, Schönererovců a p. stala se předmětem oslavy přímo fanatické. A že katolíci jsou jediní, kterých se židé obávají, je známo. Vždyť celou obstrukci vedou. Hlavním listem obstrukce je židovská „Neue Freie Presse“. Chce ji zničiti křesťanské socialy, při čemž ovšem má i na zřeteli finanční úspěch židovský. Vždyť rozeřtvanost národů je dílo židů. Z ní oni kořistí už po léta. Protestanté a starokatolíci pochopili rovněž přístřenou situaci a příchvátali, aby přiložili i své polínko proti katolikům a jich straně. Tito promluví hlavně ústy Theodora Mommsena. Jeho slova, která mají kulturní význam a nebudou zajisté ani dějinami vzdělanosti opomenuta, jsou jako by obrazem oné tvrdosti a surovosti, která kalvinismu je vlastní. Mezi jiným

pravil tento německý muž, který od Napoleona III. bral pensi a o němž napsal Goncourt, když Mommsen po restauraci opět se o ni ucházel: „Tito němečtí učenci jsou nesmírně drzí. Připomínají nám ony zřizence, kteří od svých principálů žádají opětné přijetí do služby, když je byli napřed okradli, zničili a dopustili se na jejich majetku zhářství“, následující (list byl uveřejněn v židovské „Presse“): „Spojitost Německa a Rakouska měli jsme za pojištění. Nyní ale dali se apoštolové barbarství do díla, aby německou práci půl tisíciletí pohřbili do propasti své nevzdělanosti. Pro nás „Reichsdeutsche“ jest nevýslovnou mukou odmužnění těch katolíků, jimž růženec jde nad vlast — — — A dále píše: „Kterak je možná, aby, když všecko stojí na sázce, postavení Semitů jednotu Němců ohrožovalo, aby katolicismus národ zapíral, jako Petr Pána? — Proto buďte sjednoceni a buďte i tvrdi! Česká lebka rozumu sice nepřijme, ale pohlavkům (Schläge) je přístupna přece. Nevčasnou ústupností v Rakousku hřešilo a zkazilo se mnoho. Podrobení bylo by zničením. Němci z Rakouska nemohou vyvandrovat jako židi z Ruska. Proto buďte tvrdi. Nastal boj na život a na smrt. Musí býti dáno na vědomí nahoru (!) i dolů, že, pokud trvá znásilnění Němců v Rakousku, potud Němec přestává býti“ domysli: Rakusanem.

Zdali se Němci za tento list stydí? Tento list psal německý zarytec v době, kdy katolický biskup psal u příležitosti 900 jubilea svato-Vojtěšského: „Kdežto pohanský duch výlučnosti snaží se cestu si raziti a slepá národní zášť rodinu křesťanských národů čím dále více rozštěpuje, patříme tu, kterak sv. Vojtěch nejen vronci láskou lne ku svému národu, které ani nejhorší bezpráví jemu a jeho rodině způsobené udusiti nemohlo, nýbrž k našemu zahanbení opravdovou láskou přichází vstříc i jiným národům a udržuje přátelské styky s nejčelnějšími muži německými a italskými. A k jak velikým podnikům nadchla jej tato obětavá láska i ve prospěch národů neznámých! Nemoha ve vlasti dobře činiti, obrátil se dobrodiní rozděvaje, k jiným národům, jsa proniknut vědomím, že přese všecku lásku k vlast-

nímu národu není dovoleno, aby jiné národy ze srdce svého vyloučil, naopak že Kristus velí, aby s láskou sobeckou láska k bližnímu nerozlučně byla spojována.“

Jak vysoko stojí tento církevní katolický kníže nad „největším historikem“ Německa!

V duchu křesťanské lásky vyslovili se i jiní katolíci, a to Němci, o jichž vlastenectví není pochyby. Ale hladina veřejné vzdělanosti je radikalem a nízkým šovinismem úžasně snížena, vinou ovšem též sněmovny jejíž úroveň, jak patrně, hluboce ponižila. V Chebu brutalita dostoupila až té výše, že insultován byl kněz do krve, ač šel v rouše kněžském a to jedině proto, že stoje na stanovisku katolickém hlásal v chrámě snášlivost a lásku. Zajisté zjev úžasný.

Že židé toto hnutí proti církvi a kněžstvu co nejvíce podporují a všemi možnými prostředky, lžemi, štvanicemi a p. podporují, je, jak jsme pravili u tohoto národa pochopitelné. Katolíci první jali lidu otevírati oči, jak je tímto národem ožebračován. Že hned všichni sektáři podali židům ruce —? Bože, tak bylo vždy. Vrána k vráně sedá, společná nenávisť, byť zde měla více konfessií než finanční a panovační pramen, bývá příčinou přátelství ušlechtilých duší. Liberalové jsou slepci, otroci hesel a šovinismu. Není tedy divu, že ušlechtilý Ebenhoch že Lueger a pak katolíci jsou předmětem útoků nejsurovějších. Ale těžko je pochopitelné, že k tomuto hnutí přidali se i čeští liberalové. Ani slova uznání pro německé katol. konservativce, jejichž postavení tak těžké ale každou chvíli nějaké útoky proti jich předákům, zamlčování toho, jak se vysazují, ale okamžitého „zostouzení“, jestliže svému německému smýšlení — u Němců přece přirozeného, dají výraz. Nár. listy zaujaly stanovisko, že křesťanské sociální hnutí vídeňské je zpátečnictví, je krok pokroku nazpět, je podlehnutí německého ducha klerikalismu. Litovaly toho a zahájily kulturní boj proti vyššímu kleru a katolíkům vůbec. O uplynulých dvou nedělích lze říci, že v nich český liberalismus stál ve znamení boje proti katolicismu. — Učitelské jednoty, jak ze zachyceného obežníku patrně, alarmovány, patrně na pokyn liberalní strany; basičstvo

štváno mocně proti svému starostovi, že „podepsal prohlášení“ na hradecký sjezd, socialisté národní i mezinárodní bez nejmenší výtky konají své protestující tábory proti nám. Konečně zahájen boj přímo konfessionální štvářskými dopisy prý kněze proti biskupům a církvi a zahájeno oblíbené téma o nevlastenectví církve, hlavně vyššího kleru. Tento úkaz je zajisté podivný! Kde jeho pramen? Ve fanatismu nevěry? Či v nátlaku židovstva, jež dává bohaté inserty? Či mají zraky lidu býti odvráceny od portavení svobodomyšlných poslanců, kteří ani v této kritické době nekonají řádně svých povinností? Či má býti tak zastřena mluvnice porážka liberalismu, který v obstrukci a v parlamentě tak smutný poskytuje obraz? Nebo nějaký zednářský povel? Bůh vi! — Dotýkáme se dvou dopisů. Předně onoho k hasičstvu. Zněl mezi jiným:

Dobrovolnému hasičstvu českému činí se ode dávna výtky, že dosud nepochopilo úplně „svůj úkol“ v českém národě, že jeho smýšlení po stránce osvětové a pokrokové jest vlažné, že čeští hasiči velmi často jsou jen stafaží při různých slavnostech, ne vždycky národních, nýbrž klerikálních a jiných. Pohříchu český hasič dosud velmi často jako veteráni a ostrostřelci je terčem různých často nejapných vtipů a je různým „spisovatelům“ poštovních knížek, gratulantů i „humoristických“ časopisů komickou figurkou, jako „pan Franc ze zámku“, opilý buršák a podobná chasa... Dobrovolné hasičstvo české je v jádře i v širokých vrstvách svých prodechnuto láskou k svobodě, láskou k pokroku i k osvětě — však žel — že na celou naši organizaci vrhá stín jednání našeho předáka, jenž z důvodů neznámých a nepochopitelných se bratříčkne s klerikály a podepisuje manifesty „k národu“ v boji proti pokroku a osvětě!! Nedivme se, že pak veřejnost řekne: „Jaký pán — taký krám!“ Než klame se a mýlí. Chybou naší jest, že dle starých tradic stavíme si v čelo muže aniž bychom se tázali na jeho přesvědčení, na jeho smýšlení! Nám stačí, že si získal nějakých zásluh o rozvoj hasičstva po stránce organizační. Namítne někdo, že hasičství nemá s politikou nic společného, že ne-

rozhoduje, kdo k jakému národnímu přesvědčení se hlásí. Tato námitka je ale nesprávnou. Proč „Sokol“ nemůže býti odpůrcem pokroku a proč by jím měl býti český hasič? Jak by to asi vypadalo, kdyby starosta České obce sokolské podepsal prohlášení pro biskupa Brynychy a kdyby při sjezdě klerikálů posadil se za stůl předsednický!? Co by tomu řekl lid co členstvo? Náš starosta klidně assistoval hnutí klerikálnímu a my — mlčíme... Dvě, tři župy podaly protest, pan starosta „se ohradil“ proti tomu a kolo osudu se točí dále... Víme všichni, i náš starosta, že jeho smýšlení není přesvědčením převážné většiny členstva, ale chování své nezměnil. Tak trpí celek za jednotlivce. Svět se na nás dívá jako na zpátečníky, ačkoliv jimi nejsme.“

Nevíme, máme-li vysloviti svou soustrast svobodě a pokroku anebo sokolstvu anebo listu a jeho obsluhovateli. To je přece psi stanovisko, to je řeč hloupého „Protze“, nesnášlivost nejmělkější bezcharakternosti. Jestliže je takový český liberalismus, takové jeho důvody, takové jeho vzdělání a taková jeho kulturní výše — pak vyslovujeme mu nanejvýše jen soustrast. Pak ale není divu, že i u nás každý prázdný mluvká z ulice nabývá významu v národě — Druhá věc týká se dopisů prý kněze v Národ. Listech. Byl ode všech liberalistických listů citován, tak že skoro každý ho zná a byl předmětem diskusí ve všech hostincích a společnostech. Nasledovaly pak ještě mnohé listy jiné. Snad se k věci té vrátíme. Zatím jen poznamenáváme, že tomuto štvání dán byl farizejský nátěr reformační. Větší infamie nelze si ani mysliti. Byli bychom si přáli, aby „Kat. Listy“, které mají důkazy o tom, kdo dopisy psal, byly celou věc odhalily, aby úžasná přímo „nestydatost“ listu, který zahrál si na reformatora víry, církve a kleru, se zjevila v pravém světle. Dopisovatel-reformator stojí prý kdysi před soudem, zastřel si, usvědčen z deliktů hrozných, tvář, bled a zdrcen vyznal: já se stydím! Národní Listy znají ho, vždyť dali prý se uprositi, že věc zamlčely. Rovněž věděl o tom Čas, který s pisatelem dopisů býval prý v osobním spojení, přijímaje od něho-

zprávy o „zlých poměrech v církvi“, kněžská veřejnost ovšem právem pochybuje, že by to psal kněz. Že by byl nějaký kněz usvědčen z nějakých těžkých deliktů, také není známo. Přece ale to musila býti osobnost nějaká kněžským kruhům blízká a silně kompromitovaná. Na každý způsob měla začítí reformou nejdříve u sebe. — O osobu pisatele konečně neběží, budiž šetřena. Ale perfidností bez mezí je, když liberalní listy osobnost tu znají a její mstivosti užívají za prostředek — k reformačním výtkám církvi, mluví o ní jako o výkřiku uhnětené duše a pod — Liberalismus je v tom ovšem důsledný. Naše dějiny pojímá a vykládá dle téhož stanoviska.

Léčení nezaměstnanosti. Svatý Martin sice nepřijel letos na bílém koni, ale přece není pochyby, že zima už je tady. Zimní oděv a vytopená světnice přichází zase k platnosti a každý, kdo má kus teplého šatu, spokojeně ho obléká. Ovšem, kdo má, jinak je však s tím, kdo nemá. A mezi tím, co těch „horních 10.000“ přemýšlí o tom, jak by co nejpříjemněji přežili nastávající zimu se všemi zábavami a radovánkami, které i tato část roku smrtelníkům poskytuje, poblíží daleko větší množství obyvatelstva, celé ty hospodářsky slabé třídy se starostí budoucnosti vstříc. Je to obvyklý host a každoroční průvodce zimy, který také letos po tak špatné sklizni a po těch brozných kalamitách živelních po celém světě tím bezpečněji se dostaví.

Nebudiž zde rozbiráno, jaké jsou vlastně příčiny toho neutěšeného zjevu. Tolik je jisto, že jednou ne z posledních je nedostatek práce, nezaměstnanost. Je to stará nemoc socialní, kterou léčili již všichni staří národové vzdělání všech věků a která také u nás zanechala po sobě památku z doby středověké, z dob Karla IV. v podobě „hladové zdi“. A jako to s těmi starými nemocemi v medicíně je, tak je tomu i zde. Zlo se zažehnává všemožná, vymýšlejí se léky, píšou se tlusté folianty o odpomoci a než se století se stoletím sejde — nemoc je pořád tady. Ba nezaměstnanost je nemocí, která je čím dále tím povážlivější. Rozčleněná organizace nynější výroby, dělba práce, rychlejší stří-

dání vkusu a podmínek odbytových, zmíněny v technice výrobní, to jsou okolnosti, v kterýchž bacilus nezaměstnanosti zvláště se rozmáhá.

Bohužel, že léky, jichž dosud se v tomto případě užívalo, nijak nestačily. Neosvědčila se zejména dobročinnost v žádné své formě, ať veřejná nebo soukromá, ať organizovaná nebo ne, nehledě k tomu, že dobročinnost zvláště při nezaměstnanosti je prostředkem socialně vysoce škodlivým. Známo, že almužna často více škodí příjemci, než tomu kdo ji dává. Tím spíše jest tomu v případě tomto. Druhý prostředek, kterým odpomoci chtějí nezaměstnanosti, totiž pojišťování t. zv. prázdňové také — jak se dosud zdá — nevystačuje. Pokud víme, zavedeno bylo pojišťování tohoto druhu ve Švýcarsku, které opravdu jest pionýrem v oboru řešení otázek socialně politických. Jak se však nedávno oznamovalo, neosvědčilo se dosud nikde, ač není pochyby, že myšlénka sama je dobrá a snad i uskutečnitelná, že však zatím příčinou nezdaru tohoto mimo jiné byla i nedostatečná technika pojišťovací v tomto novém oboru pojišťování.

Nejnovější dobou však zdá se, že přece bude nezaměstnanost ne-li odstraněna, tedy aspoň značně omezena soustavně organizovaným prostředkováním práce. A je to zvláště letošní rok, který přinesl v tomto měru příznivé zprávy svědčící o dobrých úmyslech všech veřejných činitelů povolaných k tomu, aby otázku tuto rozřešili.

Jest na bíledni, že nejpovolanějším faktorem k tomu by byla především obec, které beztoho zákonem uloženo jest, aby o své příslušníky, zaopatření a podpory potřebující se postarala. Jak ty podpory vypadají, bylo dostatečně přetřepáváno minulé zimy na říšské radě při nové úpravě zákona o právu domovském. U nás nedělo se dříve za touto příčinou vůbec nic, ač nechceme-li mlčením pomínouti subvenci dávanou od města Prahy „burse práce“ a pak návrh, jejž podal v městské radě pražské dr. Eugen Eiselt ohledně zřízení městské poptavárny po práci. Letos pak v květnu podal nynější vrchní řídící chudinského ústavu Vendulák návrh podobný. V deních listech letošních bylo několikráte zejména o tomto posledním návrhu po-

jednáváno. Kdežto tedy tento návrh oceňuje zvláště nezbytnost jistého ústředního spojovacího orgánu pro četné místní orgány práci prostředkující a připojuje instituci tuto k ústavu chudinskému, omezuje se návrh dr. Eiselta pouze na Prahu a přenechává prostředkování práce úplně samosprávě účastněných t. j. zaměstnavatelů a dělníků. Z těchto utvořil by se spolek, který by pak u vzájemném dohodnutí dílo provedl. Obec by poskytla subvenci a ponechala by si do jisté míry dohled, přenechávajíc zodpovědnost účastněným. Jak bylo nedávno v městské radě usneseno, nemá býti ústav tento ani obecním (Vendulák), ani autonomním (Eiselt), nýbrž má býti pod řízením vrchního říditelství chudinského. Nevíme sice, pokud spojení toto skutečně bude prospěšným, ale nelze podceňovati, že přece jednou přiloženy ruce k pozitivní práci, při níž — bude-li jen trochu dobré vůle — nejsou další opravy nemožny.

V Německu ostatně, odkud tak rádi si vzory bereme, bylo již počátkem r. 1896 přes 50 poptaváren městských, stojících po většině pod správou dělníků a zaměstnavatelů (a sice na polovici) za předsednictví nestranné osobnosti a provádějících prostředkování práce pro dělníky obyčejně bezplatně, pro zaměstnavatele za malý poplatek. Zvláště účelným zařízením vynikají prý poptavárny takové v Prusku a Sasku, kde zřízeno telefonické spojení za tou příčinou, prováděna statistika atd.

Také země nahlédla potřebu toho, aby zreorganizovala ústavy, obravši si mimo jiné za úkol prostředkovati práci. Jsou to okresní stravovny, z nichž některé — ač instituce trvá teprve od loňského května — pěkných výsledků ohledně zamezení žebroty a potulování se dodělaly. Ve vydaném oběžníku od zemského výboru v šem okresním výborům výslovně se uvádí, že účel sprostředkování práce spočívá v tom, „zjed-

nati možnost, aby uprázdněná místa byla co nejdříve obsazena pracovními silami, které jsou pohotové, pokud se týče, aby nejkratší cestou bylo zjednáno vyrovnání mezi nadbytkem pracovních sil a mezi nadbytkem přihlášených míst.“ Popřítí nelze, že zvláště zřízením hlavních stravoven a pak zemské centrály pro sprostředkování práce, jakož i pravidelným vydáváním úředního věstníku (každou neděli) učiněn zdatný krok v provedení organizace práce v celé zemi. Osvědčil-li se naše, bohužel smutně pověstná, samospráva na tomto poli, ukáže bu doucnost.

Než i sám stát počíná se hotoviti k dílu. K prvnímu rozběhu byl nucen resolucí podanou v poslanecké sněmovně při projednávání rozpočtu na r. 1895, jež vybízela vládu, aby konala šetření o nynějším stavu sprostředkování práce v Rakousku a uvážila jakých prostředků se chopiti, aby organizace práce účelně provedena byla. Vláda se šla především podívat do ciziny a pak sestavovala statistiku různých poptaváren dosavadních (po živnostensku provozovaných, společenstevních spolkových atd.) Jak se právě dovidáme, povolena zatím v rozpočtu ministerstva obchodu položka 2500 zl., jichž nžiti se má na subvence „pro jednotlivé organizace v tomto oboru záslužné a úspěšně působící.“ Jak je viděti je vláda zatím na vyčkávacím stanovisku, nechťejíc se pustiti do praktického řešení této otázky tak důležité a tak dlouho zanedbávané.

Nehodláme prorokovati, ale přece doufáme, že snad přijde za nedlouhou dobu, kdy veřejná správa uzná, že nestačí pro řádnou organizaci práce pouze udíleti koncesi těm jistým „sprostředkovatelským kancelářím“, které sprostředkující práci nezaměstnaným, dostávají se příliš často před soudní tribunál. V sociální politice jsme, jak i zde vidět, pořád vlastně jen na začátku! —jt.

Obsah „Obraný“ :

K ženské otázce. — r. — Z Velehradu. — k. (Pokračování.) — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokračování.) — Časové zprávy.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl., čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

K ženské otázce.

II.

Žena pracovala vždycky, ať na nejnižších, ať na relativně nejvyšších stupních kultury člověčenstva. Mluvíme-li dnes o práci žen jako o zvláštní otázce společenské, rozumíme tím ony zvláštní okolnosti, za kterých dnes žena pracuje, sociální následky, a jež tuto práci provázejí.

Jsou to pak tyto okolnosti a důsledky ženské práce: rušení života rodinného, zhoubnější následky práce žen pro ženský organismus a ohrožování fyzické i duševní zdatnosti potomstva, soutěž s mužským pohlavím a stlačování mzdy jeho.

Všechno to vystupuje do popředí v první řadě u práce průmyslové a zejména tovární, kde ženy značným již procentem účastny jsou práce člověčenstva.

Dle sčítání lidu dle povolání v Německu ze 14. června 1895 bylo $19\frac{1}{2}\%$ žen zaměstnáno ve výdělkové práci (buď jako samostatné či jako dělnice) a 5% jako služebné. Ženy, které provádějí práce v rodině a domácnosti potřebné, v tom ovšem nejsou zahrnuty. Z oně pětiny žen vydělávajících bylo pak $2\frac{3}{4}$ milionu žen zaměstnáno v zemědělství, $1\frac{1}{2}$ milionu v průmyslu a přes $\frac{1}{2}$ milionu v obchodě. Ze samostatných živnostníků a průmyslníků bylo žen čtvrtina, z nesamostatných (dělnictva) šestina, v obchodě mezi samostatnými i nesamostatnými tvořily ženy asi čtvrtinu.

V některých oborech průmyslových zaměstnáno je více žen než mužů: v hračkářství, přádelnictví, pletářství, výrobě prádla a šněrovaček, rukavičkářství, umělém květinářství. Velmi mnoho žen zaměstnáno jest i ve výrobě potravin, zpracovávání kamene, hlíny, tabáku, při výrobě sirek, při oděvnictví, průmyslu papírnickém, kožním a chemickém.

Při tabákovém monopolu rakouském bylo dle úřední statistiky zaměstnáno v r. 1871 18.134 žen a 2366 mužů, v roce 1895 již 29.290 žen a 3558 mužů.

Podotknouti sluší, že vnikají ženy nejen do lehčích oborů pracovních, nýbrž že účastní se i prací nejnamáhavějších a nejpodřízenějších, jako v sta-

vebních oborech, cihlářství, v Anglii též při nakládání a skládání zboží s lodí, u nás i při hornictví, tlučení šterku atd. atd., k přemnohým pracím, které dříve obstarávali sami mužové.

S druhé strany vnikají ženy do pisáren obchodů, pojišťoven a bank, ovládly telefon a telegraf, tvoří velké procento manipulačního personálu poštovního, brány jsou i za písaře do kanceláří advokátních. „Vyšší dcery“ snaží se pak dnes i o přístup k lékárnictví, lékařství a advokacii.

Abychom uvedli některé číslice i z Rakouska, podotýkáme, že dle sčítání z r. 1890 bylo v Rakousku z 23·7 milionů občanského obyvatelstva 12·2 mil. žen, že v zemědělství, lesnictví a vodním hospodářství počet zaměstnaných žen byl větší počtu zaměstnaných mužů (4·3 milionů žen naproti 4·16 mil. zaměstnaných mužů), z čehož ovšem přes 3¼ mil. připadalo na ne-samostatné dělnice, kdežto samostatných hospodářů bylo sedmkrát více mužských než ženských.

V průmyslu, hornictví a hutnictví bylo zaměstnáno žen vůbec 725.000 (něco přes čtvrtinu všech osob v těchto výdělkových oborech zaměstnaných), v obchodě a dopravě 249.000 (bezmála 30% všech zaměstnaných). Počet průmyslových dělnic obnášel téhož roku v Rakousku 586 000, počet samostatných živnostnic 108.000 a samostatných žen v obchodě a dopravě 114 000. V číslicích těchto zahrnuty jsou ovšem jen osoby, jež samy vydělávají, ať jako samostatní, ať v postavení podřízeném — nikoliv též příslušníci těchto osob.

Čím průmyslnější kraj, tím — možno z pravidla říci — větším procentem jsou ženy v průmyslu zastoupeny u srovnání s dělnictvem mužským. Vezměme na př. zprávy živnostenských inspektorů rakouských za rok 1896. Zprávy tyto nepodávají ovšem počet všeho zaměstnaného dělnictva v jejich okrese, nýbrž jen počet dělnictva v závodech inspektory v dotčeném roce navštívených; mohou tedy číslice jejich sloužiti ne za přesný důkaz, nýbrž jen k ilustraci. Obnášel pak v roce 1896

v obvodě živnost. inspektorátu:	Počet navštívených závodů:	S dělnictvem		
		úhrnem	mužů	žen
Praha	804	48.570	37.936	10.634
Liberec	1119	58.352	32.688	25.664
Plzeň	607	20.444	16.218	4.226
Budějovice	521	16.596	10.456	6.140
Králové Hradec	629	47.293	31.127	16.166
Děčín (za půl roku)	245	15.807	11.013	4.794
Brno	741	42.291	29.246	13.045
Olomouc	479	36.187	23 015	13.172
Opava	526	35.520	25.590	9.924

Vidíme, že v nejprůmyslnějším okrese libereckém je ku př. v závodech inspektory navštívených naproti obvodu plzeňskému dvakrát více mužů, ale šestkrát více žen, že v malém okrese olomouckém je naproti pražskému zaměstnáno téměř o 15000 mužů méně, ale o 2500 žen více atd. V roce 1895. bylo v závodech inspektory navštívených v textilním průmyslu zaměstnáno 69.027 mužů, ale 80.789 žen, děvčata byla zaměstnána i při noční práci v hutích, sklárnách a pod., nesčíslný počet děvčat pracoval a ovšem i nyní pracuje jako tak zvané učence u krejčích, rukavičkářů, šiček prádla, v hotelských kuchyních, zdánlivě jenom pro soukromou potřebu budoucí vlastní domácnosti, ve skutečnosti však pro výdělek.

Co jsou příčiny tohoto pronikání pravidelné výdělkové ženské práce?

Menší mzda za ženskou práci, i když tato co do množství i co do jakosti vyrovná se práci mužské, pokládala a pokládá se dosud většinou za příčinu vítězné konkurence ženy nad mužem. A příčiny této nižší mzdy i za stejné výkony ženiny naproti práci mužově? Skrovnější životní nároky ženy, která spokojuje se stravou na nejmenší míru obmezenou, pravidelně menší, nedokonalější její odborná průprava — v průmyslových oborech připadá na mužské dělníky cvičených asi $\frac{2}{3}$, na ženské cvičených jen asi $\frac{1}{2}$ —, dále nedostatek organisace, která by — jako z nemalé části u dělnictva mužského — zlepšení pracovních podmínek třebas i proti vůli zaměstnavatelů vynutila.

A nejenom to: odjakživa byla ženská práce méně ceněna již proto, že byla ženská; váha výkonu klesla, jakmile se shledalo, že jej dovede zastati i žena. Pro velikou část oborů je ženám na výdělek pracujícím dále velikým konkurentem potajmá a skrývaná práce žen a dcerek ze středních tříd společnosti, které si tak zjednávají na újmu pravidelných dělnic příspěvek ke zvláštním svým výdajům domácím, toaletním a pod. Dále jest nesamostatná práce výdělková pro velké procento dělnic jen přechodným stavem, jež po provdání se opouštějí. Dělnictvo ženské rychleji se vystřídává a tím oslabuje se i smysl pro organisaci a pro domáhání se lepších podmínek práce, v níž přece jen nespatřuje se pravý cíl života. Z 31.914 dělnic tabákové reže rakouské bylo v roce 1895 přes 5500 ve stáří od 10 do 20 let, přes 11600 ve stáří od 20—30 let, a jen 6600 ve stáří od 30 do 40 let, kdežto mužů do 30 let stáří bylo 1144, od 30 do 40 let pak 1216. Z 567.234 dělnic v Německu v roce 1892 v průmyslu zaměstnaných byly plné dvě pětiny ve stáří od 16 do 21 let a další osmina dokonce ve stáří od 14 do 16 let.

Všechno to vysvětluje toliko, že jsou ženy jako pracovnice podnikatelům vítány. Proč však odcházejí ženy valem do továren, proč opouštějí nejen venkovské hospodáře, ale i městské služby s plným pohodlím, zdravými byty, stoupající mzdou a vždy — následkem moderních pokroků v zařizování bytů — méně namáhavou práci?

Trefně napsal Dr. Scheicher v loňské Mon. f. christl. Socialreform („Soziale Zukunftsmusik“): „Mnoho čeledínů a děveček opouští masné hrnce egyptské, chci říci plné mísy selského statku a svěží vzduch venkovský, a jde do kterékoliv továrny, kde je práce namáhavá, mzda sotva k nasycení dostačtečná, ano, kde dozorce nebo popoháneč je tak hrubý, jak by nesměl býti žádný sedlák nebo statkář. Proč? Protože mimo hodiny pracovní mohou dělati co chtějí, bez dozoru. po případě že se i, mimo hranice dobrého a zlého, po domácíku usaditi mohou.“ Je to láska k svobodě, k samostatnosti, a chcete-li, někdy i nevázanosti.

Bude tato průmyslová práce žen (o tu hlavně běží) postupovati neustále, budou muži vyvlastňováni vždy z většího počtu odborů pracovních konkurencí ženy, laciněji pracující? Je nynější stav přechodným, vyplynulým z okamžitého stavu průmyslového vývoje, či hrozí se státi trvalou pohromou lidského pokolení? Není potřebí naprostého zákazu ženské práce výdělkové jako důsledku zásady, že žena patří rodině? Kdo by však troufal si pronést bezpečný úsudek o těchto otázkách, kde sbíhají se nepředvídatelné pokroky techniky, sociální názory panujících vrstev, organizační postup tříd dělných, vrtkavé nároky spotřebitelstva atd. atd.?

Cílem vývoje jest a bude, aby nebyla nucena na výdělek a zejména v továrně pracovati žena — matka. Lze však na ten čas zakázat tovární práci žen vdaných? Neměl by zákaz podobný v zápětí rozmnožení konkubinátu a prostituce a brání práce do domu, kde v nezdravém, výpary domácnosti, kuchyně, dětí, materiálu atd. přeplněném vzduchu byla by zapražena hůře než v továrně, a to nejen sama žena, ale i nedospělé děti? Idyla o t. zv. domácímu průmyslu, o práci v kruhu rodinném dávno je vyvrácena a kterýkoliv tovární dělník má závidění hodné postavení naproti „samostatnému“ domácímu tkalci, obuvníku, hračkáři, košíkáři, leda by tento měl — a to dnes již není pravidlem — vedlejší výživu z hospodářství.

A ještě něco: spolupráce žen je za dnešních poměrů hospodářských do jisté míry nutna, jednak pro relativní nadbytek žen (jistý počet žen nikdy by nemohl nabyti postavení v domácnosti), jednak proto, že počet nezaměstnaných mužů je daleko menší než zaměstnaných žen.

Dva body však ukazují nápravu v brzké budoucnosti.

Jednak náš vývoj průmyslový je dosud velmi krátký a co se nám zdá trvalým zlem, je ve skutečnosti přechodnou bolestí.

V průmyslovém Sasku účasti ženské práce v posledním desetiletí nijak nepřibýlo, v Anglii a Sev. Americe práce vdaných žen poměrně prý ubývá, dle zprávy živnostenských inspektorů v Badensku a Bavorsku za rok 1896 trh ženské práce zdá se býti nasycen, dospělá žena jako tovární dělnice počíná prý býti řídkostí. Ovšem, jak už naznačeno, přibývá mladistvých dělnic poměrně více než dělníků mužských, ale ty časem z práce vystupují.

Carrol Dr. Wright, správce pracovního úřadu ve Spojených Státech Severoamerických, podal nedávno zevrubné vyšetření o mzdách mužů, žen a dětí v průmyslu, jimiž potvrzuje se mínění mladších badatelů, že toliko v počátcích průmyslového vývoje resp. v opozdilých oborech bere se žena ku práci pro levnost, ale v pokročilejších průmyslech že vždy více převládá tendence: platiti za stejné výkony ženy tolik, jako za mužovy a užívati tudíž práce žen hlavně tam, kde práce tato má jisté přirozené přednosti. Od mnoha zaměstnavatelů byly Wrightovi udány za důvod zaměstnávání žen větší jejich obratnost, trpělivost, nechuť k stávkám, méně náklonnosti k alkoholu a pod.

Jednak bude vždy více pokračovati ve prospěch ženy dělnické zákonodárství ochranné. Obmezování doby pracovní, vyloučení žen z práce noční, nebo z práce v oborech nebezpečných a zdraví škodlivých, zvláštní výhody při pojištění nemocenském a na případ těhotenství a šestinedělí a j. budou práci ženy v mnoha oborech průmyslových zdražovati, znesnadňovati a vytlačovati, a tím vedle zvyšování mzdy za ženskou práci — jak o to usilují dělnické organizace — působiti k ideálu, jímž jest: odstranění tovární a vůbec průmyslové výdělkové práce vdaných žen a taková mzda mužova, aby dostačovala k lidské existenci celé rodiny.

Máme konečně říci něco o „otázce dámské“, otázce ženských gymnasií, otázce lékařek, advokátek, ředitelek atd. Otázka tato není daleko tak palčivá, jako otázka statisíců žen, které i s potomstvem svým doposud hynuly pod drticími koly průmyslu, a je-li ženská otázka dělnická tragikou, nazváno bylo nezřídka „dámské hnutí“ tragikomickým. Nejsme tak nespravedlivými a budeme i zde uvažovati nestranně a střídlivě; ale čtenářstvo „Obrany“ jistě nám promine, odložíme-li právě o tom úvahu do ročníku příštího.

—r

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADERÁVEK.

(Pokračování.)

Na třetím stupni nazírá duch lidský Boha skrze obraz znamenaje pomyslné síly a činnosti duše lidské a přecházejí k Bohu. Na čtvrtém nazírá v obraze znamenaje nadpřirozený život duše lidské a přecházejí k původci jeho. Na pátém a šestém nazírá duch lidský Boha přímo a sice na pátém bytnost Boží, na šestém život Jeho trojosobní. Nejvyšší stupeň mystického nazírání jest vytržení (ekstase), ve kterém duch lidský se povznáší nade všecko smyslné a nadsmyslné a plamenem lásky roznícen jest, ve kterém se co nejúžeji spojuje s Bohem.

Filosofie křesťanská v jednotlivých školách řeholních.

Všecky řehole zabývaly se filosofií shodující se ve věcech hlavních různíce se ve věcech jiných, což přispělo k tomu, že filosofie byla všestranně pojednávána a že se dospělo k pravdivému názoru celkovému, jelikož názory se třibily a v boji vědeckém se osvědčovaly.

Zvláštního povšimnutí zasluhují řehole sv. Dominika, sv. Františka sv. Augustina.

V řeholi první vlády se domohla filosofie sv. Tomáše Akv., která později, v nové době, přijata jest ode všech škol katolických.

Řehole sv. Františka lnula těsněji k Alexandru Halskému, od něhož vyšla středověká scholastika této druhé doby, a ke sv. Bonaventurovi, který v některých věcech se odchyloval od sv. Tomáše Akv., ku př. o hmotě, o možnosti věčného trvání světa. V této řeholi nejvíce proslul Jan Duns Skotus (1266—1308), jenž názory školy františkánské, od dominikánské v mnohých jednotlivostech (ne v celku) se různící, sestavil a zpracoval v soustavě, kterou řehole sv. Františka přijala za svou. Soustava Duns-Skotova se zove formalismem, poněvadž k rozdílu věcnému, virtualnému a prostě logickému připojuje rozdíl formální. Tento formalismus blíží se k realismu přemrštěnému a je-li důsledně proveden, vede k pantheismu; než tak důslední Skotisté nebyli.

V řeholi sv. Augustina proslul Aegidius de Colonna (1245—1316), jenž sice sv. Tomáše hájil proti útokům, ale přece v mnohých věcech těsně lnul se sv. Augustinem k platonismu a více se blížil k starší škole františkánské. Jeho soustava byla po nějaký čas školní knihou řehole sv. Augustina.

Třetí doba scholastiky středověké.

Ve 14. a 15. století vládly dvě školy filosofické: thomistická a skotistická. K nim se přidružili nominalisté, po kterých není ve 12. a 13. století stopy. V téže době vyskytují se němečtí kazatelé mystikové, kteří se odvolávají nejen ke svatým otcům církevním, ale také k filosofům scholastickým, jakož i k Aristotelovi a k výsledkům dospívají, jež se neshodují s názory scholastickými.

Tato doba není dobou úpadku věcného, poněvadž obsah filosofie scholastické nevymizel aniž vybočila filosofie na cestu bludnou, která by podvra-

cela náboženství křesťanské. Scholastikové 14. a 15. století lnuli ke scholastice 13. století nerůznice se v základech spekulace křesťanské. Formalismus Skotistů nikdy nedospěl k pantheismu, aniž nominalisté, kteří proti thomistům a skotistům nedomohli se nadvlády ve školách, zabředli do empirismu a skepticismu, kde nominalismus důsledný končí; aniž postavila scholastika této doby filosofii proti theologii. Úpadek se týká formy; neboť řeč se zanedbávala, metoda se stala rozvláchnou, spekulace postrádala původnosti, důvtip se zvrhl v mudráctví. Ovšem, jsou také výjimky čestné.

Nominalismem prosluli: Petr Aureolus, Vilém Durandus, Vilém z Okkamu, Jan Buridamus, Petr de Alliaco, Gabriel Biel a jiní.

Formalismu a nominalismu odporují a mírnému realismu sv. Tomáše jsou oddáni: Walter Burleigh, zmíněný již Aegidius de Colonna, Tomáš de Argentina, Jan Capreolus, kardinal Cajetanus, Jan Gerson, jenž podle sv. Bonaventury jedná moudře také o mystice, a jiní.

Německou mystiku založil mistr Eckhardt, jenž v některých věcech po-bloudil. Mystik Jan Tauler málo dbal církevní auktority. Učením pravdivým a životem svatým vynikl mystik Jindřich Suso. Za vzor svatosti byl pokládán mystik Jan Ruysbrock. Nepravé mystice učí původce spisu: „Theologia deutsch.“

Třetí doba filosofie křesťanské od Luthera až po Lva XIII.

Třetí doba filosofie křesťanské jest označena odporem a nepřátelstvím, kterým filosofie křesťanská stíhána se bránila a pravdy uhájila. Odpor a nepřátelství toto vzniklo vadami, kterými někteří filosofové znešvarili zevnějšek filosofie křesťanské rozumářstvím, které mnohé učence pohnulo filosofii odlou-čiti od nadpřirozeného zjevení Božího a ji proti němu postaviti, humanismem, který plodil ducha pohanského a staré soustavy řecké obnovoval, nepřátelství proti Církvi katolické, ve které se pěstovala filosofie křesťanská. Odpadnutí od Církve katolické, pravé a jediné učitelky pravdy nadpřirozené, provázeno bylo odpadnutím od rozumu lidského, jemuž jest uloženo zkoumati pravdu přiro-zenou; odpadnutí toto jevílo se rozmanitými bludy, poněvadž pravda jest jedna, blud však mnohonásobný. Odpor a nepřátelství toto vzpružilo filosofy křesťan-ské či spíše katolické, kteří filosofii křesťanskou obnovili a vzdělávali a vzdě-lávají majíce oporu ve zjevení Božím nadpřirozeném a radíce se svorně kolem praporu jedné pravdy, vyjmeme-li kusy, o kterých jest volno se hádati.

Dějiny filosofie věku nového se dělí na tři doby: první doba, přechodná, sáhá od 15. století až ke druhé polovici 16. století. Druhá doba sáhá od Bakona Verulamského a Cartesia až po Kanta, od konce 16. století až k druhé polovici 18. století, ve které se vytvořila novověká filosofie protikřesťanská a křesťanská se obrodila. Třetí doba sáhá od Kanta až po Lva XIII., ve které filosofie protikřesťanská nepravým kritikem Kantovým nejen bludů se nezbavila, ale spíše do nových upadla, a křesťanská se rozšířila a zdo-konalila.

(Dokonč.)

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Pád ministerstva Badeniova. — Říšská rada. — Nový sněmovní řád. — Delegace. — Z říše socialismu. — Bebel o katolicismu. — Katolické bibliotéky.*)

Dne 28. listopadu přijal císař demissi ministerstva a pověřil barona Gautsche, aby sestavil nové ministerstvo. Co tyto řádky píšeme, není ještě celé ministerstvo ustaveno. Německo židovská obstrukce zvítězila. Jest jisto, že od dob francouzské revoluce nebyl žádný sněm jevištěm takových divokých rejdů, jako parlament rakouský za posledních dnů. Místo práva změnilo se v místo násilnictví. A toto násilnictví zvítězilo. I nůž byl tažen od profesora Pfersche. Za to dostal od pražských německých studentů darem stříbrný nůž. Je to suad nejcharakterističtější událost ze všech těch rejdů. To stalo se pod záštitou imunity. A zdá se, jakoby touto imunitou opatření byli všichni Němci. Co je proti násilnostem Wolfa, který pral se s policejním komisařem, co proti útokům socialistů na presidium sněmovni a podněcování lidu onen skandál české „Omladiny“? Bezvýznamná pouliční pračka, proto bezvýznamná, že pouliční. A jak skončila „Omladina“? Obstrukčnícká rota těší se nejen svobodě, ale slaví triumfy u lidu a od státu dostala sankci úspěchu. To je brozný příklad s hůry dolů. Ještě, aby tak jazyková nařízení byla odvolána! Ale bez viny nejme ani my Slované. Proč nejme spojeni v jeden šik? Vždyť moc byla by na naší straně. Ale sobectví nás dělí. Snad nyní spojí nás nepřítel. Pak mohli bychom obstrukci býti vděční. Charakteristické je, že ani v této polnuté době nekonali naši poslanci svou povinnost, ale stkvěli se ustavičnou téměř nepřítomností ve sněmovně. Jak mnohému mohli bychom se učit i od nepřítelů kulturně tak nízko stojícího! Jeduho nepřítelů národa obstrukce nás suad zbaví: socialistů. Či bylo by možné, aby byli opět voleni mužové, kteří učinili se nástrojem židů a nejúhlavnějších našich nepřítelů? To kdyby se mělo státi, byl by to důkaz, že stojíme nad propastí. Všeobecné hlasovací právo zůstane asi na dlouho pohřbeno. Jak by asi vy-

padala říšská rada, kdyby bylo bývalo zavedeno? Byla by asi zkrvavělá. Úroveň, na jakou klesla, naznačuje dobrý vtip. Policista byl vyzván, aby zatkl dva opilce na ulici hulákající a se peroucí. „To bych si dal,“ odpověděl policista. „Neznám je. Aby to tak byli němečtí poslanci.“ Ó, svobodo moderní, ó, právo, ó, pokroku, vy asi zastíráte si tvář! Z německých poslanců jedině katoličtí konservativci přísného směru zůstali věrni právu. Lueger a lidovci nás zradili a zradili i své zásady k vůli popularitě a pod nátlakem židovsko-národní obstrukce. Ti zpátečníci a středovcí feudálové! Však nyní za to budou zkoušeti. Oni více jsou poraženi než všechny ostatní strany. Ale čestní mužové to jsou a charaktery, před kterými musí celý ten bídný moderní svět říci: klobouk dolů! Ať jen někdo učiní, co učinil dr. Ebenhoch 14. listopadu ve Schwanenstadtu, kde nazval obstrukci zločinem na německém lidu a hanbou 19. století, kde vytkl poměr 8 milionů Němců proti 14 milionům Slovanů rak. a činil z toho důsledek. Kdož ví, nedá-li mu budoucnost jednou za pravdu i v ohledu politickém? Mravně ovšem stojí vysoko nad celým německým ovzduším. Jak málo, hrozně málo je charakterů, jak málo, hrozně málo vlastního přesvědčení a setrvání v něm, jak málo svobody ducha v době, která právě tyto ideály den co den prohlašovala za své! Když v takových chvílích člověk uvažuje, co to je křesťanská osvěta, vzdělanost a křesťanský charakter, když vzpomene si na lid jimi prodchnutý a na jeho činnost druhdy, nejraději by utekl z toho mělkého liberalismu doby, který opovržením ho naplňuje. A přece zůstává slepým nejen lid, ale zůstávají jimi i vůdcové a směr udávající inteligenti. Pád ministerstva Badeniova je v pravdě obraz a plod této moderní kultury. Vše, co k němu vedlo, je vedle německého barbarského šovinismu výplodem proudů, jimiž moderní společnost se běže. Její hlavní známkou je: mělké zrevolucionování ducha. A k čemu vede? K bezpráví a k absolutismu. V minulých dobách bylo zneužívání svobody a moci egoismem a revolucio-

nářstvím u stavů. Vedlo k feudalismu, k zotročení lidu, k podmanění jistých vrstev národa druhými a k úpadku vzdělanosti. Moderní doba učinila pá-nem lid, vlastně jen nástrojem a otrokem těch stavů, které prostřednictvím veřejného mínění dovedou jím vládnouti. Jsou to též stavy. A následek je zase zotročení, ale nejenom jistých vrstev, nýbrž celých kmenů. Úpadek vzdělanosti — nemíníme tu pouhé vědění — je očividný. Tak úpadek svobody a vzdělanosti předcházelo vždy zneužití nejvyšších statků lidstva, porušení právního citu, vítězství demagogů a p. Ale výjevy posledních dob byly tak silné, že i nejmělejšímu pozorovateli podobné úvahy samy přišly na mysl. Vždyť četli jsme i v úhlavním fedrovateli moderního mělkého a zliberalisovaného názoru životního, v „Nár. Listech“. Zněly hojně jako přiznání a pokání. Ceny ovšem nemá, nebo jediné tyto směry se vyplácejí a jdou široké veřejnosti k duhu. Není nejmenší naděje, že by se tu byl stal obrat v zásadním stanovisku prvního bojovníka za moderní názory. —

Ze skandálů parlamentárních uvádíme jen jednu scénu, která patří k nejhorším. Když zaujal Baden místo předsednické, začali socialisté řvát: ven, ven! A na ráz vrhli se přes lavice a stoly ministrů na předsedu sněmovny, v jejich čele německý socialista Resl a česko-židovský Berner, chtěje zaujetím předsednického místa zameziti rokování, ale v tom už také poslancové z pravice jako na povel vrhli se předsedovi na pomoc. Socialisté počínali si jako šílení, srazili předsedu i k zemi a roztrhali všechny spisy na jeho stole. — Poslanci Lang a Udržal uchvátili Bernera za prsa a snažili se svrhnouti jej s předsednické tribuny dolů. Nastala ohromná rvačka při které se Bernerovi vedlo nad míru zle. Celé klubko rvoucích se osob spadlo s tribuny a Berner při tom padl na kolena.

Poslancové z pravice a sněmovní sluhové bušili pak do tohoto židovského zuřivce, jenž se šíleně bránil pěstmi, a konečně ho vyhodili ven přes schůdky, po kterých vcházejí do zasedací síně ministři. — Také ostatní socialisti demokraté dostali mnoho ran.

Za chvíli přišli policisté. Tu pak pračky dostoupily vrcholu. Za těchto

divokých řeží stalo se i to, že v galerii, která bývá místem skandálů a demonstrací, ozvaly se výkřiky fuji a platily sněmovně a poslancům. Obrácený svět, ale zajímavé divadlo. Akteři jsou ostatně dobře placeni. „Kolik máte denně?“ posmíval se Schönerer policaj-tům. „My.“ doložil, „máme 10 zl. denně.“

Následek skandálu bylo omezení úplné svobody v řádné sněmovním. Jaká je to svoboda, ta immunita poslanecká, už jsme pravili. Jsou to větší výsady, než jaké měli feudální stavové. To není immunita ve prospěch svobody a práva, to je kus chytráckého liberalismu. — Pravý význam takové věci vždy se ukáže, když je zneužívána. Změna ve sněmovním řádu, která byla hr. Falkenhaynem navržena a přijata, ve franconzské sněmovně ukázala se dávno nutnou a prospěšnou a je ještě přísnější než tato. Tam liberalismu dělá dobré služby, dávajíc pánům od moci dobrou zbraň do rukou proti nepohodlným nepřátelům. Změna ve Vídni přijatá obsahuje tato ustanovení:

1. Nenstane-li poslanec přes to, že byl volán dvakráte k pořádku, svou řečí, pokřikováním anebo svým chováním hrubě porušovati parlamentární slušnost, nebo překáží-li rokování hlu-kem anebo jinými násilnostmi, přísluší předsedovi právo, vyloučiti téhož poslance nanejvýše ze tří schůzí; sněmovna má však právo, vyloučiti takového poslance na dobu nanejvýše 30 schůzí.

V prvním případě má ten poslanec právo, odvolati se ku sněmovně. Příslušné usnesení děje se bez debaty. Kdyby poslanec dobrovolně se nepodrobil svému vyloučení, jest předseda oprávněn, dti jej odstraniti ze sněmovny výkonnými, od vlády povolanými orgány.

V případě vyloučení poslance ze sněmovny výrokem předsedy neb usnesením sněmovny přestávají dílty jeho dnem, v němž byl vyloučen, a bude je dostávatí teprve zas od toho dne, kdy po uplynutí doby svého vyloučení dostaví se zas do sněmovny.

Po dobu svého vyloučení nesmí vyloučený poslanec vstoupiti do sněmovních prostor

V delegaci zvolen hrabě Fr. Thun předsedou. Trůnní řeč měla tón veskrz

mírumilovný a uspokojivý. Je prohlášována jednomyslně za poselství míru. Zvláště poukazuje se na to, že není ničím zápletek mezi Rakouskem a Ruskem, co se týče východní otázky. Za to není míru uvnitř. Boje ze sněmovny rozšířily se po všech německých, hlavně smíšených krajích. Jak Čechům se tam vede, lze si z furoru na sněm představit. Jistě hůře si tam Němci vedou než na říšské radě neboť nejsou tolik vydáni zrakům všeho světa. Máme pro tento cynismus i charakteristické jméno; zní „mommensenismus“. Zajisté špatná čest pro původce jména a jeho významu, ale zasloužená.

Zajímavý jest obrat, který nastal v Nár. Listech proti socialistům. Není tomu dávno, co byly vlastně vrchním socialistou. Nyní je proklínají jako zrádce národa. Ba i co se týče kulturní stránky socialismu, nastal netušený obrat. Při socialistické rvačce ve Štyrském Hradci, kde padl i lidský život, psaly:

„O takových událostech, jako jest štyrsko-hradecká, třeba mluvit vážněji. Krev lidská není tak ledajakás šťáva aby dostačilo ohnati se tuctovou fraš, je-li prolévána, a třeba jednalo se jen o jediný lidský život, přece byl tu utracen člověk, nad jehož mrtvolou skanula jistě nejedna slza těch, jimž byl blízek a drahý. Lká-li nad čerstvým hrobem onoho dělníka, jemuž bodák proklál stehno, „Arbeiterzeitung“, jsou to slzy komedianta. V jeho řadách jsou zodpovědní vinníci. Sociálně demokratičtí štváči utracený život v neděli mají na svědomí. Antisemité pořádali schůzi. Zcela nevinnou, nemající účelu provokovati. Rokovali o jakési živnostenské otázce, o níž referentem byl poslanec Axmann. Proč sociální demokraté chtěli tuto schůzi rozbiti? Jaké měli příčiny? Odpověď zní: žádné. Na vládě žádají úplnou svobodu slova, tisku atd., ale sami jsou v té příčině horšími, než nejpršnější policajt. Ten dovede ledacos zakázati, ale poštvaný sociálně-demokratický dav stává se divokou zvěří jež chce viděti také krev. Nesnese, aby také jiný měl své mínění, dokonce však nesnese, aby mínění toto tlumočil. Tu lidé, kteří horlí proti militarismu, stávají se divochy, jenž zvířecostí svou ubijí v člověku vše, čím povznesla ho civilisace. Odsuzují vojny, ale sami bez

příčiny dychtí nůž vraziti do člověka, jehož myšlenky kolotají směrem snad opačným... Tam nelze mluvit o pokrokovosti, kde jsou možny zjevy podobné. Bez mravních reform sociální reformy jsou nemožností; toho sociální demokracie nepochopila. Místo aby z duše lidské činila palác velikých ctností — znamenajíc tak skutečně nový svět a nový život — činí z ní všude špinavý pelech nejhrubších vášní a surovostí. Tak ku předu lidstvo nepůjde. To je cesta nazpátek, přes hnoje a seditiny lidské krve kamsi k — Zulu-kafrům. Z nynějších vášní, z té bezohlednosti a nízkosti, kteréž tak často jsme svědky na schůzích sociálně-demokratických, nevzroste svoboda. Ta může vzrůst jen v jasém, klidném ovzduší, neotráveném jedovatými výpary ošklivého sobectví a nejvšednější nenávisti. Dnešní patentovaní bojovníci za „svobodu“ upravují cestu jen — reakci. O tom není pochyby. Padne-li při neomluvitelných randálech, jež sociální demokracie v nenasytné své strannickosti aranžuje, lidský život — což jí na tom! Přes chladné, studené tělo krví zbroceného „soudruha“ bez lítosti, bez soucitu ubírá se sociální demokracie dále — v před, za vytčeným cílem... Za jakým?

Že jsou socialisté otroky židů, berlínský Vorwärts právě ukázal sám, doznav že jeho zpravodaji dosud byli následující židi: V Paříži Fränkl, ve Švýcarských Jacoby, v Anglii Aveling, v Rakousku Adler. V redakci jeho rozhodují židé Schönlaub, Braun a j. Nyní pak zakládají červení „občané“ v Itálii denník „Avanti“, jehož patrony budou židi Ferri a Lombroso. Jeho hlavními zpravodaji stali se v Paříži žid Lafargue, v Anglii židovka Marxova, ve Španělsku žid Iglesias, v Rakousku zase žid Adler. — Mají ovšem dobré platy. Zoámo je na př., že vídeňští socialističtí vůdcové a novináři mají pěkné služné mimo jiné, ovšem ještě značné příjmy. Tak má dr. Adler 2500 zl., Schuhmeier 3500 zl., Skaret, Bretschneider, Radimský a Popp po 1300 zl., Brod 1500 zl., Neumann 2600 zl., Ausovský 1400 zl., Dvořáková-Popová 1400 zl. a Höfer 1040 zl.

K tomu poznamenaly „Kat. Listy“: V Kelmscott House v Anglii zemřel před

časem bohatý žid Morris, čilý socialní demokrat a náčelník anglických „červených“. Soudruzi těšili se, že tento člověk, který kollektivismus tak všele zastával, i po smrti naň vzpomene a jmění své odkáže „po svých zásadách“. Ale zklamali se; židovský vůdce neza-
nechal jim v závěti ani halíře! Před časem zesnul ve Francii kardinál Boyer a odkázal všechno své zbylé jmění — chudým na rozdělenou.

O poměru církve katolické a protestantské k lidu pravil Bebel v Chotěbuzi: „Protestantismus zalíbil se mocným od té chvíle, kdy Luther postavil se na stranu knížat. Jinak katolicismus! Ten dávno uznal, že žádná církev nemůže na dlouho odporovati vůli lidu. Tak řekl papež Lev XIII. „Jest nutno, aby církev o to se snažila, aby dělníku dostalo se patřičné mzdy.“ Vynikající učitelé z řádů Jesuitů dávno se vyjádřili, že ani příroda ani náboženství nevyžadují nějaké vládní formy. Ta musí spíše vyplynouti z dalšího provádění Následkem dobré posice katol. duchovenstva, které stále jest v osobním styku s dělným lidem více než duchovní protestantští, nepodařilo se dosud socialní demokracii mezi katolíky tolik se zmociti jako mezi protestanty. Protestantské duchovenstvo může tak počínati si dále, sklizeň patřiti bude socialní demokracii.“

O tom, jak katolicismus a protestantismus starají se o vzdělání a duševní stravu lidu, četli jsme tyto dni následující zprávu, kterou tuto podáváme: Adresář německých biblioték je stkvělým dokladem toho, že naprosto nesprávným jest tvrzení, jakoby katolická církev ohlupovala lid a zatemňovala mysl lidské. Věak vizme! Katolické Bavorsy měly skorem tolik státních veřejných knihoven jako celé Prusko a v celku dvě třetiny vzácných knih. Nejčetnější knihovny mají nyní či druhdy katolická města: Kolín, Cáchy, Trevír, Mohuč, Strassburg, Mety, Břetislav, Poznaň a j. — Vzácné knihovny a v pravdě bohaté mají katoličtí šlechticové, knížecí rodiny Löwensteiu, Oettingen, Wallerstein, Taxis, Fürstenberg, Isenburg, Waldburg-Zeil, hrabata Fürstenberg, Drosie-Vischering a mn. j. Co do jednotlivosti — tož jest tu 81 knihoven katolických a 120 protestantských, ohromný to nepoměr, po-

vážíme-li malý počet obyvatelstva katolického a také poměrnou jeho chudinu. Také uvéstí dlužno, že mnohé z těchto církevně-protestantských biblioték jsou původem svým katolické, jsouce dědictvím z druhdy katolických ústavů. — V 120 protestantských knihovnách nachází se 436.647 svazků a 1551 rukopisů, kdežto v jedenaosmdesáti knihovnách katolických jest 1,019 118 děl a 5559 rukopisů; obsahově jsou tedy knihovny katolické skorem o polovinu větší. V to ještě však nejsou čítány knihovny řádů v Prusku obnovených. V posledních 20 letech restituovaly se kláštery bavorské, vše musilo býti znova pořizováno, ježto vše bylo před tím vyloupeno. Dnes klášter v Metách čítá knhový poklad o 60.000 svazcích; klášter Sv. Boniface v Mnichově má 36 000 knih, 150 arabských rukopisů a j., a sám chudý klášter Františkánský v Mnichově chová ve své knihovně přes 14.000 knih. K podobné výši knih nepřivedla to ani jediná protestantská knihovna. Co katolická církev v Německu má, to děkuje jedině sama sobě, vlastní pili a snaze kněží i mnichů. A měla by knihoven ještě více, kdyby vráceny ji byly miliony knih z uloupených klášterů a ze zrušených ústavů katolických, kteréžto knihy dnes jsou ozdobou knihoven protestantských. — Možno tvrditi, že, co v knihovnách protestantských je pěkného či vzácného, vše pochází z vyloupených klášterů katolických.

* * *

Zprávy národohospodářské. —
(*Dělnická akademie. — Zrušení cukerních premií? Spojené státy evropské. — Rolnický sjezd rakouský ve Vídni.*)

Zatím, co socialní demokracie (resp. mandel její zástupců v poslanecké sněmovně) získati si hledí vavřínů nehybnoucích na poli politickém jak dokazuje předposlední zasedání posl. sněmovny, upadá činnost její u nás, doma. S jistotou aspoň tvrditi to možno o činnosti kulturní. Denní orgán soc. demokratický před nedávnem spustil veliký nářek o úpadku „Dělnické akademie“, hořekuje, že nedostála úkolům, jež si sama určila a že zvláště neplní a neplní dvou hlavních úloh, totiž soustředění nejlep-

ších sil kulturní práce schopných a pak výchovy, vzdělání a uvědomění nových pracovníků. Odbory prý nepracují, přednášky a kursy bývají navštěvovány více než slabě a celá činnost nemůže nijak přijít do pravidelných kolejí, jeví se ráz nahodilosti, nesystematičnosti. Nechceme býti škodolibými. Vítali jsme také v tomto časopise (v jednom z posledních čísel minulého ročníku) utvoření nové instituce — ovšem jen potud, pokud by opravdu dbala šíření skutečného vzdělání, neprosycené tendencí všem ostatním třídám nepřátelskou — docela nestranné, očekávající, až jakého ovoce přinese. Od doby založení (27. září 1896) uplynulo skoro pět čtvrtí roku a výsledkem velikých příprav, svolání a nadějí je zatím — podle zajisté povolaného kritika — roveň nule. Není to mnoho, ale přece dosti pro toho, kdo viděti chce, jak sociální demokracie je sice hodně silnou v kritice, a zvláště v odsuzování veškeré práce, pokud není z jejího tábora, a zase málo silnou pro skutečnou práci kulturní ve své domácnosti. Inu, je to rozdíl v „kulturní“ práci! Bylo-li by také kulturní práci, rozbižení parlamenty, pak provedli již sociální demokraci čeští se všemi ostatními rakouskými, potřebný „meisterstück.“ Ušlechtilý Mommsen a roztomilý poslanecký kolega Pfersche měli z této činnosti poslanců sociálně-demokratických zajisté radost. Z „kulturní“ činnosti „dělnické akademie“ by ji jistě neměli!

O cukerních premiích vývozních zmínili jsme se již několikrát, posoudivše jejich neoprávněnost, ba škodlivost. Když byla loni cukerní premie v Německu, pak v Rakousku a později i ve Francii (zde docela dvakrát) zvýšena, domýšleli se někteří idealisté, že tím absurdnost jejich prokázána a že co nevidět přijde doba, kdy se premie ty zruší. Bohužel, dosud se tak nestalo. Teprve nyní, když zase vystupuje proti celé Evropě společný nepřítel ze západu (z Ameriky), přestává vzájemná řevnivost jednotlivých států v Evropě a zejména z Německa začínají se čím dále tím více ozývat hlasy, že by se konečně přece mělo přistoupiti k rozřešení otázky cukerních premií. Obrat tento způsoben novým, t. zv. Dingleyovým celním tarifem, jenž uvaluje zvláštní přírážku na cukr, který se dováží do Ameriky ze zemí, poskyt-

ujících vývozní premie cukerní. (Rakousko-Uhersko, Německo, Francie a Argentina. Pro Francii však nebyla stanovena přírážka správná a o Belgii se vůbec zmínka nečiní.) Jak se zdá, bude i tentokráte, zrovna jako v roce 1895, záležeti na Francii, aby svůj souhlas projevila. Učiní-li to, lze i nyní hodně pochybovati. Německé listy uvádějí, že vláda rakouská a německá nebudou na nikoho čekati. Až se premie zruší, bude prý pro náš cukr zase cesta do Ameriky otevřena. Kdyby pak i potom Amerika dále přírážku vybírala, pak prý tím podán bude důkaz, že se zde nejedná o důvody hospodářsko-politické, nýbrž o zúmyslné poškození cizího průmyslu.

Ostatně nejen cukru, také jiným ještě druhům zboží hrozí nebezpečí z Ameriky následkem zmíněného celního tarifu, dle něhož skoro vyloučeny z trhu amerického budou zejména sklo (duté i „jablonecké“ zboží), výrobky z kamenniny, knoflíky kovové a také zboží textilní. K tomuto vyloučení uvedených druhů zboží exportního přistupuje ještě konkurence zboží ze severní Ameriky do Evropy dováženého. Že nebezpečí to zde skutečně jest, a že třeba se míti za včas na pozor, dokazuje nejlépe řeč našeho ministra zahraničních záležitostí — hr. Goluchovského — na letošních delegacích, který přímo vyzýval národy ku společnému opření se proti této konkurenci. Tohoto místa v řeči ministrů povšimli si také cizí státy, zvláště Německo a Rusko, dokládajíce, že tak otevřeně a jasně myšlenka tato od žádného státníka úředně vyslovena nebyla. Je viděti, že zájmy hospodářské, když jde opravdu do tuhého, dovedou mnohdy přemoci i mocné politické zápletky, a že suad není daleka doba „Spojených států evropských“ aspoň na poli hospodářském —

Dne 14. m. m. odbyt zase jeden parádní sjezd. Tentokráte byl to „všeobecný selský sjezd rakonský“ ve Vídni. Přítomno bylo prý na 3000 osob. Zajisté účastenství hodně jiných větších výsledků, než kterých docíleno a při kterých i při nejlepší vůli zůstane. Jsou ty sjezdy většinou všechny na jedno brdo, ať již té nebo oné třídy nebo živnosti. Zvolí se parádní řečníci, vyrobí se pěkné, zvučné resoluce, připraví se — je-li to v zájmu vládnoucí politi-

cké strany — klaka pro všechny případy, a věc je hotova. Za jeden den jako zde se přednese řeči a resoluci o těch nejspletitějších otázkách až radost! Pak je eventuelně banket a — jede se zase domů. Takovou čistě papírovou resoluci je ku př. resoluce odblasovaná na tomto sjezdě v příčině „organisace selského stavu“ v celém Rakousku kterou uskutečniti chtějí vzdor všem národním a politickým protivám, nyní zase znovu rozvášněným. Rolníci z království našeho mají vzdor nepopíratelným společným zájmům oddělenou organizaci, jak teprve všickni ostatní. Skutečně podaná resoluce je dále v příčině odstranění zadluženosti selského stavu, kde se navrhuje zavedení lidových peněz. Výtečný prostředek, který byl vypůjčen bezpochyby z velké revoluce francouzské, z doby pověstných asignatů . . . Kongres, jakých již bylo mnoho a který nadělal sice hluku přípravami, ale jistě nepobouří nikoho prováděním toho, co bylo na něm sneseno.

* * *

Odpověď Mommsenovi. Odpověď, kterou polský učenec Balzer na známý list Mommsenův uveřejnil v Polském Slově je tak pěkná, že ji ve výtahu tuto otiskneme. Balzer píše:

„Vaše Vysokoblahorodí! Pronesl jste slovo závažné. Dokud v parlamentě, vášněmi rozrytém, semo tamo byla házena slova o kulturní podřízenosti Slovanů mohla se věc prostě pomijeti, neboť slova ta neplynula z rozvahy a znalosti pravého stavu věci. Jejich jedinými doklady byla pěna kolem úst řečníků a bušení pultovými zásuvkami. Nyní však se situace změnila. V téže věci ujel se slova muž vědy kterýž si byl svými pracemi získal slavné jméno v Evropě, muž, o němž by se předpokládati mělo, že jej působení celého jeho života naučilo hledati a hlásati pravdu . . .“

„Tvrď a krutý je soud, kterýž Jste pronesl; on je přísnější, než úsudek, jež si dovolili do pultů bušící státníci vídeňské říšské sněmovny. Vy nemluvíte již o kulturní podřízenosti Slovanů, Vy nazýváte je prostě „apoštoly barbarství, kteří německou práci celého pultisíceletí pohroužití chtějí do propasti své nevzdělanosti.“ Nebylo dosud dějepisce,

kterýž by se byl takového tvrzení odvážil, o nějakém důkazu ani nemluvě. Musíme se domnívat, že Jste dobře uvážil slova, jež tak hladce Vám vyplynula z péra; musíme očekávat, že učiníte aspoň pokus, abyste je opatřil doklady. Zachováte se asi dle příkladu Roepellova jednoho z nejvýtečnějších Vašich rodáků, kterýž v Pantheoně německého dějepisectví vedle Vás zaujímá důstojné místo Tento muž pravil: „Nám Němcům není snadno pochopiti nepředpojatě a oceniti patřičně ducha Slovanů; avšak prostým popíráním, absolutním odsuzováním jeho, jakož se za našich dnů častoděje, nedospějeme k jádru věci . . .“ Očekáváme tedy od Vás důkazů. — Abyste důkazy podal, přikazuje Vám Vaše vědecké postavení, přikazuje Vám Váš ve zkoumání pravdy sešedivělý vlas, přikazuje Vám Vaše lidská důstojnost, kteráž účtu vymáhá, ale ovšem jenom s podmínkou, že sám bez oprávněného a dokázaného důvodu neublížete jiným.

Než tento důkaz provedete, dovolte mi bych obrátil Vaši pozornost na zjevy, kterých při tom pominouti nesmíte.

Slované o nichž mluvíte, kteří dle Vašich slov v Rakousku založiti chtějí vládu barbarstva, náležejí převahou k velkému kmeni Slovanů západních. Jsou to především Čechové a Poláci, ba kmenové jižních Slovanů — kteří v tomto státě žijí, vstoupili většinou, již před mnohými věky, do kruhé západoevropské kultury. Jenom o těchto slovanských národnostech chci zde mluvit, abych celou otázku zjednodušil; myslím, že proti tomu nic nenamítnete, ježto Jste sám ve svém listě zajisté jenom tyto Slovany měl na mysli.

Tito Slované byli kdysi, všichni a bez výjimky, barbari. Oni byli jimi v šedém dávnověku, v době asi, kdy vstupovali do kruhu dějin. Barbari byli také — Vy to víte nejlépe — v jisté periodě svých dějin Němci. Od dob Caesarových a Tacitových byli barbari; oni byli jimi ještě za stěhování se národů; vítězství Arminiovo nad římskými legiemi bylo vítězstvím barbarstva nad vzdělaným světem, kterýž do starých hájů germánských zároveň s přesilou svých zbraní zavést chtěl převahu své kultury. Ztroskotání římské říše přiválo germánských kmenů považovalo se také za zmohutnění barbarstva nade všim,

co starý svět v kulturním ohledu přivedl na světlo dne. A přece přičítají se tato vítězství barbarských Germánů, založení jejich států na troskách světové říše římské, netoliko u Němců — nýbrž v dějepisectví vůbec. k nejdůležitějším událostem světových dějin. — A to z dobrých důvodů: neboť mladiství, bujaři a života schopní germánští kmenové vstoupili tím na místo uvnitř zpuchřelé antické společnosti a antického státu, a přijavše od podmaněných jejich vysokou kulturu, zabezpečili této kultuře další trvání a rozvoj.

Asi o půl tisíciletí později končí také u západních Slovanů stav prvotní nekulturnosti; Slované tito vstupují do kruhu kulturních národů. Jejich činné účastenství v kulturní práci člověčenstva začíná tedy později, než u Němců, avšak jest pochybné, má-li nepředpokládat dějepisec právo, činiti jim proto výčitky, zrovna jako není lze Němce ani za to zodpovědný činit, ani cenu jejich kulturního rozvoje snižovati jenom proto, že nepředběhli Římanů a že nepřevzali hned od Řeků úkol dalšího vyvíjení vzdělanosti. Takovýto a nejiný historický postup způsobily vyšší, řekl bych živelní mocnosti, na kteréž vůle národů vlivu nemá.

Otázka, kterouž si pravý dějepisec a nepředpokládatý soudce položití musí, má znít v ten smysl: zdali Slované, když byli k tomu dospěli, aby svou kulturní práci zahájili, chuť a schopnost měli, ji se věnovati a zdali ji také s úspěchem provedli.

Nehodlám zde rozebírat otázku — jaký ráz jejich kultura přijati měla, zdali to býti měla Byzancí sprostředkovaná kultura východní anebo kultura západní, kteráž z Říma vzešla a také kulturou Němců se stala. Kdybyste příležitost měl, seznámiti se s literárními pracemi, jež za naší doby, na východní straně hranic nynější německé říše se uveřejňují, dočetl byste se tak lečehos o převaze východní, byzantinské kultury nad kulturou západní. Avšak otázka o vyvýšenosti té aneb oné kultury nemá zde místa, neboť Slované, o něž právě jde, náležejí do kruhu civilizace západní. Můžeme tedy přikročit k ohledání dalších podrobností.

Zevnější živly, jež slovanskou kulturu zúrodnily, byly: křesťanství a zá-

padní vzdělanost. Naše slovanská civilizace není tedy skrz naskrz samorostlá; do ní vnikaly hojnou měrou živly cizí, ačkoli tyto nebyly jedinými a ačkoli nebyly přijímány otrocky; jakožto třetí činitel vystoupil zde národní duch, kterýž oba předešlé dle svých potřeb přetvořil a v organický celek sloučil. Však má také německá kultura též ráz a původ; také ona byla vytvořena křesťanstvím a západní světskou kulturou, kterouž Němci našli, když byli do dějin vstoupili; také Němci přetvořili si prodloužení času tuto kulturu dle své národní povahy. Ani jeden ani druhý kmen nemůže se tedy považovati za vynálezce zvláštní kultury; oba začali svoji práci z valné části s kapitálem cizím a jest pochybné, zdali v tom ohledu jeden nad druhým se může dovolávati nějaké přednosti. Rozdíl záleží jenom v tom, že Němci do sebe vssáli cizí, starou kulturu přímo, kdežto Slovanům kromě toho ještě k dobrému přišlo, co Němci sami dále vytvořili... Co na počátku bylo, opakovalo se také později; byli jsme ve svém dalším rozvoji odkázáni, abychom v nejednom ohledě čerpali ze zásoby kultury německé, avšak nikoli jenom z této; neboť tím časem vyvinula se velkolepá kultura národů románských, kteráž nám také nezůstala cizí. A nejinak bylo i v Německu samém.

Vývoj zřízení městského, kteréž v hospodářském, sociálním a také v intelektuálním ohledě tak velkou úlohu hrálo, děl se, jak známo, dle vzoru měst lombardských. Velkolepé duchovní obrození německého národa ku konci středověku a na počátku „doby nové“ bylo způsobeno studiem starších a nově objevených pokladů antické literatury a antického umění. Avšak ani humanismus nevykvetl nejdříve v Německu. Jeho kolébkou byla Itálie.

V obou předposledních stoletích vyvinul se dvorský život německých panovníků dle vzoru francouzského; také německá literatura, která v XVII. století neměla ani žádného Molièra ani žádného Corneilla a která ještě v XVIII. století neměla ani Voltaira ani Montesquieu, ssála z Francie životní šťavy. Vždyť vte přece, jaké mínění o ní měl Bedřich II.! Ohledně pak hmotné kultury, abych jenom tento příklad uvedl,

budiž připomenuto, jak dlouhou dobu byl a z části dosud je Němcům nedostupným vzorem umělecký průmysl francouzský a co všechno zde Němci děkují Francouzům. Rád bych nyní viděl, jak by se tvářil Němec, kdyby nějaký Ital anebo Francouz hlásati začal — nepravím nekulturnost, ale jenom — kulturní podřízenost Němců!

„Jaké měřítko má rozhodovati při otázce: zdali západní Slované v kulturním rozvoji činně se účastnili a zdali k tomu vůbec schopni byli? Dovolte, abych Vám některé věci připomenul. Především jest zajisté nápadno, že ze dvou prvních universit, jež ve střední Evropě vůbec vznikly, jedna sídlo měla v Praze a druhá v Krakově; tyto byly tedy založeny ve hlavních městech obou západoslovanských států. Pražskou universitu nazývají sice první universitou německou, avšak musilo by se teprv dokázat, do jaké míry ona jí ve středověku skutečně byla. Věda měla tehda ráz kosmopolitický, světoobčanský; v Praze vynášovali zrovna tak Čechové jako Němci, Italové jako Francouzi! nemávali tam tedy Němci samotni pochodní vědy. Universita pražská byla zřízena panovníkem, kterýž byl sice zvoleným římským císařem, ale zároveň také dědičným králem českým a kterýž zájmy Čech nad interessy Německa kladl, tak že byl případně nazván od Čechů „Otcem vlasti“ od Němců pak „svatě římské říše arciočímem“. Český ráz této vysoké školy vynikl na počátku XV. stol-ti tak, že němečtí učitelové i žáci universitu hromadně opustili. Imposantní pak osobností, jež v dějinách této vysoké školy ve středověku nad ostatní, průměrný sbor profesorů vysoko vyniká, je Slovan, Mistr Jan Hus... Jdeme dále. V XV. století pracuje v Polsku na významném dějepisném díle Długosz; on — sleduje ducha své doby — sbírá sice leccos o prvotní historii svého národa a jeví se také v líčení pozdějších poměrů straníkem, avšak on vyniká přece zpracováním látky a hlubokým pojmáním historických událostí vysoko nad obmezené stanovisko současných kronikářů střední Evropy. Němci ocitili by se ve velkých rozpacích, kdyby měli jmenovati ze svých středověkých kronikářů některého, kterýž by oprávněn byl za-

ujati vedle Długosze důstojné místo. — V XVI. století září nad celou Evropou hvězda geniálního Poláka Koperníka (při čemž přehlédnutí se nesmí, že Koperník hvězdářství studoval na vysoké škole polské). Vedle Koperníka stkví se v témž věku velký učitel státovědy Modrzewski a velký básník Kochanowski. V XVII. věku vystupuje v Čechách světo-slavný reformátor vychovatelství, Amos Komenský...

Balzer uvádí dále, jací muži v osmáctém a nynějším století v Čechách a v Polsku vynikli jakožto vědci, učenci a umělci a pokračuje pak: „Nejsou to všichni kteří zde jmenování býti mohli; však jsou mezi nimi muži, před nimiž by se skromně v uctivé vzdálenosti držeti měla tak mnohá veličina, která o nevzdělanosti Slovanů bláboli. Národové, kteří se domnívají, že mají na kulturu a civilisaci monopol, zařadili by je jistě mezi své nejzasloužilejší muže, kdyby měli štěstí čítati je ku svým

Se zvláštním důrazem pak dlužno připomenouti, že tito velcí předbojníci nejenom slovanské, nýbrž evropské kultury vůbec, v posledním století tak hyně vystupují zrovna v době, kdy národní rozvoj západních slovanských národů každým směrem s největšími překážkami zápasiti musil a s nimi větším dílem dosud zápolí. Kulturní pud a kulturní nadání těchto národů byly tedy a jsou zajisté neobyčejně mocny, když oni na vzdor všem těmto překážkám vykázati se mohli tak velkými vymoženostmi kultury. Každým způsobem počínají tito mladší, jakož i starší zástupcové západoslovanské vědy a umění před forem dějin stkvělý důkaz, že národové, z nichž oni vzešli, jsou kulturními národy; oni jsou zároveň živým protestem proti nesmyslným výčtkám barbarství...

„Připomínám s důrazem, že nehodlám zatajovati stinných stránek dějinného rozvoje západních Slovanů. Jakožto takové uvádějí a líčí se namnoze přepjatě: jejich společenské a politické životní poměry, nadvláda vyšších stavů, utlačování a opovržení stavů nižších, uvolňování státní moci a neschopnost udržeti mocný politický organismus. Nechci popírati, že se tyto výtky na některou dobu hodí. Avšak bylo by zbytečno vykládati Vám, tak osvědčenému

historickému badateli, že v životě také těch národů, kteří si o kulturu velké zásluby získali a na příště ještě získati mohou, žádnou nemožností nejsou dočasně slabosti, ba i stadia chvilkového úpadku, který však nikterak nemusí býti definitivním a že po přemožení těchto period úpadku zase následovati může znovuzrození a doba nového rozkvětu. Také nechci Vám připomínati, že mnohé z uvedených politování hodných zjevů nejsou zvláštností jenom Slovanů, nýbrž se také jinde vyskytují a zejména také u národů, kteří stanuli v čele kulturního rozvoje. Privilegované postavení vyšších stavů bylo zlomeno teprve velkou revolucí, tedy v době, kdy Čechy již skoro tři století nebyly samostatným státem a Polsko již byla rozdělena. Nevolenství bylo v některých německých zemích zrušeno teprve koncem XVIII. století, tedy v době, kdy Polsko byla dělena; ostatně prohlásilo Polsko ještě v ústavě ze dne 3. května 1791 neobmezenou osobní volnost všech státních občanů.

Avšak nebylo ani jediného českého nebo polského panovníka, kterýž by — děláje s lidským masem obchod — celé oddily vojska cizím mocnostem za peníze pronajímal, jak činili někteří němečtí knížata ještě ku konci minulého století. Městský živel německý užíval v Polsku svého mateřského jazyka, dokud mu bylo milo; když pak se ho vzdal na prospěch jazyka polského, učinil tak z vlastního popudu, bez jakéhokoli nucení se strany Poláků. Německé děti učily se ve škole německy, mateřský jazyk nebyl jim zakázán. Právo volného „veta“, kteréž menšině dávalo právo, aby činnost říšského sněmu ochromovala, bylo od Poláků samých r. 1768 částečně obmezeno a r. 1791 docela zrušeno a není dnes Poláka, kterýž by ho neodsužoval; a nyní uvádí se toto liberum veto v nejsurovější formě v platnost zrovna od těch, kteří se neostýchají mluvit o kulturní podřízenosti Slovanů.

Avšak Slované nepomáhali jenom při rozvoji kulturním, oni chránili jej také se zbraní v ruce proti útokům z východu; kdekoli se toho objevila potřeba, obětovali pro něj životy a statky.

(Autor uvádí nyní řadu historických dokladů a pokračuje pak:) Však nedosti

toho: západní Slované zanašeli západní kulturu s největší ochotou do zemí, kde dříve platnosti neměla; oni byli si v tom ohledě úplně vědomi povinnosti, jež na se vzali vstupením do kruhu středoevropské civilisace...“ Balzer uvádí zase řadu historických událostí, jež tvrzení jeho s nadbytek dokazují, vykládá dále obšírně, za jakých okolností a jakým postupem se západní kultura ujala i rozvinula u Němců a Slovanů, podává jasný přehled tohoto rozvoje, ličí potom, kterak Němci a jakým způsobem Slované kulturu dále šířili a provádí důkaz, že Slované při tom mnohem ideálnější a šlechetnější si vedli, než sobecky postupující Němci, připomíná Mommsenovi násilné poněmčení baltických Slovanů a vůbec Slovanstva v zemích nynější německé říše a uzavírá svoji polemiku těmito větami:

„Nuž tedy, pryč s celou tou skrývačkou! Výkřik rozhořčení, kterýž se Vám z prsou vydral, nebyl výkřikem volajícím o pomoc, aby ohrožená kultura byla zachráněna, to byl výkřik bolesti a zoufalosti nad tím, že se Němcům z rukou vymyká kus panství, kus nadprávi. Slušelo by se jmenovati věci pravými jmény a neskrývati se za kulturu, když jde o docela jiné záměry a cíle. To bylo by v zájmu netoliko pravdy, nýbrž také Němců samých. Neboť Slovanům do tváře mrštěná výčitka nevzdělanosti a barbarství, kdyby pravdiva byla, byla by zároveň také těžkou sebeobžalobou Němců před Bohem a dějinami světa. Němci zanašeli kulturu mezi Slovany skoro vždy jenom s podmínkou, aby se tito vzdali své národnosti; kde Slované tuto cenu zaplatiti nechtěli, tam kladli Němci překážky proti samostatnému rozvoji vlastní slovanské kultury; oni nechtěli také dopustit, aby řečení Slované svoji kulturu dále šířili, ačkoli se zrovna Němci vždy honosí, že byli vždycky v čele kulturní služby. Slovanští národové, kteří své národnosti se nevzdali a přece mezi kulturní národy se vyšinuli, stali se kulturními národy bez Němců, ba přímo proti vůli Němců.

Slované nepomýšlejí na to, aby poslovanili místo, kde odpočívají Grillparzer a Mozart. Dějiny ukazují, že Slované německých zemí vůbec neposlovaňovali; ony dokazují však, že za

to Němci slovanská území všude poněmčovali. Slované chtějí jenom, aby místa, kde jejich velikáni odpočívají, zůstala slovanskými, jakými byla po čtrnácté věku. Tato místa nesmějí se jim pod záminkou kulturních interessů bráti, neboť oni jsou odhodláni a dovedou také sami, bez cizího poručnictví tyto interesity pěstovati a chrániti. Německá kultura není ani první ani poslední, a vůbec nikoli jedinou, jež k dokonalosti vede.

Jakožto rovní vedle rovných chtějí Slované ruku v ruce s německým národem působiti při velkolepé stavbě lidské kultury. Tím bude pokroku díla zajisté nejlépe poslouženo.

S oprávněnou národní hrdostí vyslovil jste ve svém svolání jméno Schillerovo. Slované nectí tohoto mistra méně než vy sám a celý německý národ; oni uctívají v něm netoliko Němce, nýbrž zároveň také jednu z prvních veličin kulturního rozvoje lidstva. Ovšem cti oni netoliko jeho mohyly, nýbrž také vznešené a hluboké ideje, jímž tento geniální básník dal stkvělý výraz. Jest žádoucí, aby ani Němci nepřestávali na pouhém zevnějším kultu tohoto genia. Pak zavdala by asi básníková slova: „Na zemi je místo pro všechny“ Němcům podnět, aby se svým svědomím se srovnali a svůj poměr ke Slovanům s pravého stanoviska posuzovali

Vy jste nepromluvil, jako mluvil Schiller. Vy jste také nemluvil jako Ranke, tento veliký, nezapomenutelný, nepřekonáný mistr německé dějepřavy, kterýž pravdu hledal, ji ve svých spisech hlásal a vždy spravedlivě soudil. Z jeho pera nevyplýnulo nikdy tvrzení o barbarství a nekultuře Slovanů, ačkoli on ve svých spisech mnohem více, než Vy o různých zjevech v dějinách tohoto kmene musil pojednat. On nenalezl žádného vážného důvodu, aby něco takového tvrdil; naopak, on pronesl o slovanské kultuře tak mnohé slovo pochvalné. Výroky, jaké Vy jste učinil, byl by tento ctihodný zástupce vědy nikdy neuznal za sebe důstojné.

Dr obnosti.

Také jedna vychovatelská zásada. Mládež ta nemá ctnosti. Musí se dřívě nechati vybuditi. Tak mluví mnozí lidé. To znamená: Ona se musí nejprve zraniti, aby se hned na to mohla léčiti; musí se otrávit, aby se zase hned uzdravila; musí květy svého mládí satanu na pospas dáti — a potom, co zbude, Bohu obětovati! Ó, to je krásná zásada! — Nech stromy, pokud jsou útlé, zkfiviti, zohýbati, abys, až sesili, je narovnal — a uzlíš, jak se ti to podaří!

V. D.

P. T.

Přistupující k ukončení tohoto ročníku „OBRANY“, p osíme všechny pány abonenty, kteří dosud povinnosti své zadost neučinili, **by neobtěžovali si předplatné do konce t. m. laskavě nám zaslati; zvláště pak, co se starších pohledávek týče, žádáme za vyrovnání,** neboť po Novém roce veškery nedoplatky odevzdáme právnímu světu zástupci.

Současně vyprošujeme si vzácnou přízeň p. t. pánů abonentů pro rok příští.

V úctě

administrace.

Obsah „Obrany“:

K ženské otázce. — r. (Pokračování). — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Pokračování). — Časové zprávy. — Literární příloha: Ve smeti velkoměsta. — rová. — Obrázky z vojny. Napsal Bohumil Brodský. (Dokončení). — Feuilleton. (Píše Václav Lípa.) — Různé zprávy. — Drobnosti.

Předplatné budíž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—11

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

OBRAHA.

Časopis věnovaný zájmům katolicko-politickým.

Vychází 5. a 20. každého měsíce. — Předplatné pro Prahu i venkov celoročně 3 zl. čtvrtletně 75 kr., jednotlivá čísla po 15 kr. — Kdo předplatí na 5 výtisků, obdrží šestý nádavkem. — Administrace v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně v Pštrossově ulici, kamž předplatné budiž zasíláno. — Redakce: Fr. Žák, kooperator na Král. Vinohradech.

R o z h l e d.

Pádem ministerstva Badeniova nastala vážná politická krise. Stojíme opět před zásadními otázkami rakouskými, které od let čtyřicátých vždy znova a znova se objevují, nemohouce naléztí politické formy, o které by se dalo říci, že se vžije, že bude trvalá. Měli jsme konstituci, ale liberální radikalismus ji hned v zárodku zmařil. Přišel opět absolutismus, byť i poněkud jiný než před rokem čtyřicátým, hovicí méně ideí jednotného státu rakouského jako centralistického a německého. Přišla nová konstituce a dualismus. O cislajtské ústavě již již se hlásalo, že se vžila, proti dualismu nepovstal vlastně dosud vážný zásadní odpůrce. A přece o této theorii se uznává, že je zhoubnou, že učinila spravedlnost jedním, tedy jen z části, vydavši jiné úplně despotii v šanc. O ústavě cislajtské pak dnes jde mocný hlas, že není udržitelná, že je nemožná. A tak stojíme opět tam, kde stál Palacký, když pracoval o ideí státu rakouského a dle toho pracoval pro státoprávní její ústavu federalistickou.

Palacký bál se dualismu. Právem. Dualismus znamená rozdělení říše. Kde jsou dvě části s různými národy, s různými historickými podmínkami, tam je rozdělení. Tam není vyhovění historickým právům všech, tam není zachována ona přirozená, samo sebou nutná podmínka jednotnosti a součinnosti, z přirozené idey celku vyplývající, tam je jen antagonismus. Cizinec byl původce tohoto rozdělení, ideí státu rakouského odporující. Nejednou bylo už proneseno podezření, že vyšlo z ciziny z určité a po desetiletí sledované tendence a politiky. Vždyť každý předvídati musil, že vytvoří dva státy, jeden uherský, na kterém žádná velmoc nebude mítí vážného interessu, který na jím bude mítí přirozenou cestu k nabývání moci, a stát německý, který tihnouti bude k velikému Německu, jež pěkně by zaokrouhlil. Ale tyto myšlenky velké politiky staví do pozadí náš jazykový a státoprávní boj. My více jsme se obávali dualismu proto, že tvořil Cislajtanií jako německou říši, ve které měli utopeni býti národové neněmečtí. Všecka naše pozornost obrací se proto k důvodům bližším, jen cislajtským, národním a státoprávním. Velká politika ustupuje úplně do pozadí. Ale i ona přijde na denní pořádek a běda, ne-

budou-li do té doby naše poměry urovnány v duchu přirozené idee rakouské.

Která je tato idea? Byla Palackým prostě a jasně vyslovena a vysvětlena. Jiné státy mají většinou za přirozenou podmínku svého bytí v přítomné době moment národnostní. Tvořice národnostní celek, tvoří samo sebou říšskou jednotu. Poněvadž je to přirozená podmínka, má i trvanlivost. To jest jisto, že bytí na nepřirozeném podkladě je udržitelné jen mocí, jen do času. Rakousko této přirozené podmínky jako stát mnohojazyčný nemá. Dříve mělo, míní Palacký, takovou přirozenou podmínku v tom, že jemu připadl světový úkol, aby odrazilo a porazilo moc pŮlměsíce. Úlohu tu i vykonalo. Na Rakousku rozbila se moc pohanů mohamedánských. Všichni národové jeho k tomu přispívali majetkem i krví; velice i národ český. Později bylo jeho úkolem jako státu téměř jedině katolického aby vlnám protestantské revoluce a stavovské oligarchii, dostoupivší závratné výše, položena byla hráz. Ať je toto mínění Palackého pravdivo či nic, jisto je, že na Bílé Hoře nebyl poražen národ český, ale že tam zlomena byla moc stavovské oligarchie a zdeptán revoluční odboj protestantský. Tato idea státu rakouského i dnes mohla by míti svou platnost a vykonávati onen zcelovací vliv, který všechny části rakouského tělesa byl by s to pojiti, životem naplňovati a jemu věčnou slávu přinášeti, ale idea ta upadla docela. Upadla bezkonfessionalností, upadla zatlačením momentu náboženského momentem národním, upadla hlavně báječným vzplanutím moci židovstva a zednářstva, které diktují cesty velké politiky, štvou národy, aby samy panovaly a dobře se měly. Jedině v církvi tento úkol slabě probleskuje a též v působnosti, ovšem omezené, panovníčího domu, jedině katolického téměř v celé Evropě. Aby tato idea docela pohřbena byla, dána rakouskému protestantismu neobyčejná svoboda a moc. A vliv tento je odstředivý, tihna v německém území zřejmě k středu protestantské moci, k Německu, v českých myslích pak vykonává neblahý vliv tím, že čerpáme téměř všechnu duchovní stravu svou právě z kulturních plodů protestantismu. Idea katolicismu není více ideou Rakouska.

A jednotné idey, hlavní podmínky bytí musí každá věc míti. Kde máme ji hledati v Rakousku? Německý centralismus byl jako idea státu rakouského dualismem povalen a je na vždy nemožný danými poměry národnostními. Od roku čtyřicátého není tu idey žádné. Tím méně od roku 1867. Vznikly tu na krátko idea maďarská a rakousko-německá, ale to už jsou idey dvě, jež stojí proti sobě. Tu je tedy rozklad. Nepřirozený tento stav celku, nepřirozený stav obou dvou částí uvnitř dnes leží před každým okem. Ústava cislajtanská stala se nemožnou. Musila se nemožnou státi, neboť nespočívala na přirozených poměrech. Rakouský parlament nemůže více fungovati. Slované se našli. Mělo se to už dávno státi. Ale vládnoucím kruhům podařilo se velikými ústupky Polákům přikovati tyto k většině, sliby a drobečky přiměti i Čechy k spolupůsobení s ústavou, již zásadně nikdy neuznávali a uznati nemohli, a to nejen z příčiny idey rakouské, ale z důvodu ještě bližšího, z důvodu českého státního práva. Vše to mohlo míti trvání do času. Dnes vidíme, že to byly pokusy na čas. Opět stojí dvě protivy ostře proti sobě. Z počínání cislajtanských Němců a jich posledních projevův o odloučení Haliče, o českém místodržiteli a j. je patrné, že chtějí Cislajtanií s německou hegemonií — pokud totiž přímo nehlásají připojení k Německu. Je to idea, jen že k uskutečnění

její bylo by třeba dříve vyhubiti slovanskou většinu. Proti této ideí, která od dob Ferdinanda II. byla pěstována a do německé byrokracie se vžila, stojí idea jiná, idea spravedlnosti a historických práv zemí. A to je jediné možná idea Rakouská, jak Palacký ji stanovil, vypracoval a odůvodnil. Jest to federalismus. Kdyby Rakouska nebylo, musilo by býti utvořeno, psal do Frankfurtu. Ve slovech těch leží přirozený základ a podmínka bytí rakouského státu. Rakouský stát je mnohojazyčný, přerůzní národové, buď malé samostatné celky nebo části velkých národností, ale daleko od středu svého posunuté, jako klín mezi jinými národy čnicí, tvoří tu celek. Proč ho tvoří? Poněvadž jen v něm ubážití mohou své bytí. Idea Rakouska může spočívatí v moderní době jen v tom, aby pod vlídným a spravedlivým žezlem jeho rozmanité ty kmeny našly ve spojení svém silu a moc proti velkým centralistickým státům sousedním, aby našly záštitu své národnosti a své individuality, které by jinak uhájití nemohly ani o sobě ani připojeny jako nepatrná menšina k některému jinému jednorodému státu sousednímu. Proto dle Palackého Rakousko nutně a přirozeně musilo by se utvořití, musili by ho malí jeho národové jako federaci sami utvořití ku záchraně svého bytí.

Proto ale jediná idea, která může v moderní době dáti přirozený a tudíž i pevný základ státu rakouskému, je idea federace, ku všem národům stejně spravedlivé, stejně rovnoprávné. Tato federace má také své historické pozadí ve státním právu jednotlivých skupin. V tomto smyslu možno mluvití o státním právu nejen jako právních požadavcích na př. českých ku koruně, ale vůbec jako o státoprávních individualitách, které historie v jednotlivých skupinách, stát rakouský tvořících, vytvořila. V ideí ušlechtilé federace pod jedním žezlem domu panujícího leží jediné přirozený a trvalý základ k rozvoji říše; kdyby Rakousko bylo tak jednalo, dnes celý slovanský jih a mnozí jiní národové byli by k němu pohlíželi s touhou jako k útvaru, který by jim zabezpečoval právo, svobodu a spravedlnost. Jak veliké, mocné a milované a toužené bylo by Rakousko! Státní moc měla by v něm vznešený a krásný úkol, úkol totiž starati se, aby spravedlnost zachována byla rovnoprávně, sprostředkovati, aby sobectví a převaha a osvěta jedněch nekořistily bezprávně proti druhým. Takový stát měl by jedno z nejideálnějších povolání světa.

V delegacích bylo letos proneseno slovo, které, zdá se, jakoby věštilo, že rozhodující kruhy nemohou nebo nechti pochopiti myšlenku této idee tak přirozenou a tolikrát už projednanou. Padlo slovo muže u vlády velmi ceněného, že drobení znamená rozklad. I na to Palacký odpověděl. Ovšem dělení dle vzoru dualismu znamená rozklad, ale to je proti ideí federace. Federace nechce dělení sobectví a panovačnosti, nechce na místo jednoho bezprávi položití bezprávi dvě, každé v působení svém ještě nespravedlivější a krutější než bezprávi jednoho říšského centralismu, ale chce jen podmínky svobody a volnosti organické. chce, aby jako v těle různé údy mají své úkoly a svou činnost, také v říšském tělese všem údům a částem byl vrácen přirozený podklad jejich života. Chce z nepřirozenosti a znásilňování celek s přirozenou svobodou v částech. To není drobení, to není pokračování v rozkladném díle dualismu, to je spíše sjednocení. Říši, jež v nitru si odporuje, neudrží ani miliony vojáků. Říše udržuje ideu bytí, je vědomí všech, že jen v ní nalézají zabezpečení svého života a práv. Dnes dualismus je boj, rovněž

i v jednotlivých částech takový boj, že hrozí rozkladem. To proto, že panuje tu bezprávi, panuje moc jedněch nad druhými. Dejte všem svobodu a práva, a hned rozkladné tendence zmizí, a bude vyhledáváno to, co spojuje k moci a síle na uhájení před nepřátely. Nemůže ani jinak býti, neboť to nutně plyne z věci samé. Všelijaké ty boje a soutěže přestanou býti zásadní, budou leda jen, abychom tak řekli, osobními. Palacký uvádí za důvod jednoty okolnost, že pud sebezachování, jakési národní sobectví bude diktovati onen slučující moment v době, kdy pro malé útvary podmínek bytí není, ale kdy všady jeví se proud centralisační k velkým útvarům a velké moci. To je ten nižší důvod. Daleko vyšší důvod spočíval by ve vznešenosti idey státu na ochranu různých národů trvajících.

Rieger ve svém svolání upozornil, že stojíme opět před státoprávní, před ústavní krizí. Jaký vezme proud? Jakými vůdčími myšlenkami bude řízena? Kdo mohl by dáti odpověď? Snad není jí dnes ještě ani mezi vládoucími kruhy vídeňskými. Německá revoluce jakoby byla zvítězila. Jakoby raději potlačení ústavnosti vůbec si přáli nežli federace. Snad myslí, že absolutismus byl by německý. K svému národnímu, barbarskému šovinismu jsou ochotni spolu se sociálními demokraty, politování hodnými, nebo spíše výprasku hodnými zástupci svobody a práv lidu, obětovati, jak se zdá, třeba i ústavní svobody. Ano, i nového rozdělení si přejí. Ne rozčlenění v duchu organickém a přirozeném, ale rozkouskování v duchu dualismu. Dávný plán, odloučiti Halič, aby německá převaha mohla pak utlačit ostatní kmeny, opět obnoven.

Jak bláhové sny! Jakoby český národ mohli dáti v područí čeští Němci kulturní výše Wolfovy, Schönererovy, Mommsenovy! Na to vláda ovšem nepřistoupí. Jak uboze maličká pak by byla — bez Uherska, bez Haliče. Trůn a vláda staly by se v maličké Cislajtánii jakoby nějakým knížectvím a nic více. Ale na to lze s obavou pomýšleti, že vláda ráda se chopí nabízeného absolutismu, pro nějž jinde podstupuje krvavé boje, pro nějž je podstupovala kdysi i u nás. A bude se opakovati opět divadlo, které v různých fázích vyvíjelo se před námi od roku osmačtyřicátého, jen že bude stokráte nebezpečnější pro říši a blaho národů.

Či zvítězí přirozená idea federalismu? Měla by zvítěziti v zájmu říše, ale kdo v to věří? A přece moc k tomu leží v rukou těch, kteří by na tom měli míti a skutečně mají největší zájem, v rukou Slovanů. Barbarství německé kultury, hrozné, směšně drzé a pyšné požadavky německé, vítězné revoluční násilí šovinismu menšiny spojily Slovany, ukázaly jim, že všechny ty služby vládě, padesát let konané, byly zbytečné a marné, nic nezměnily, že německví stojí na témže stanovisku naprosté úpornosti a panovačnosti. Proč již dávno Slované se nespojili? Proč za sliby, za drobečky, za úzkoprsou, sobeckou čochovici prodávali a zrazovali rakouský prapor slovanský, zapomínali pro nahodilosti základních zásad, jež uskutečněny jsou, vše, co mají, samo sebou byly by jim daly, jež byly by položily trvalé podmínky k zabezpečení Slovanů všech a celou říši vrátili přirozené ideji její, a zároveň ovšem i k moci a slávě? Proč dali padnouti jí až na tento stupeň hospodářské a politické bezvýznamnosti? Proč dali se sváděti a rozváděti bublinami mělkého liberalismu a bloupého pokrokařství, z něhož těžili jen naši křtění a více ještě nekřtění nepřátelé?

Dnes slovanská myšlenka a solidarita slaví opět svůj svátek. V ní spočívá úspěch a moc zásadní. Stane se skutkem? Či zase ji rozbije nějaký slib, nějaký úsměv?

Taková je politická situace. Jisto je, že východu z ní není leč ústavní krisí. Jaký bude její výsledek? Leží v rukou našich, ale kdo má dosti víry? My jí nemáme, nemáme ji proto, čemu jsme se z dějin posledního padesátiletí naučili, nemáme ji též pro překvapující, u konservativního státu nepochopitelný výsledek poslední parlamentární německé revoluce. Proto však nezoufáme aniž přestaneme hlásati: Svůj k svému! Slované, pochopte dobu. Na vás jest, abyste položili přes všecken nadutý mommsenism základy nejen ku svobodě a právům všech Slovanů rakouských, ale i podmínky štěstí, úspěchu, síly a blaha říše. Ne o jazyk jen, ne o dary a ústupky ve prospěch práv jde, ale o stěžejní zásady. Pochopte situaci, jeť ve vašich rukou! —k.

Kněz katolický přítelem pravé filosofie.

Napsal fil. dr. EUGEN KADEŘÁVEK.

(Dokončení.)

Doba přechodná.

Křesťanští filosofové středního věku znali filosofii řeckou a vydatně jí užili; než jakkoli ve filosofických soustavách řeckých, zvláště v Aristotelově shledávali mnohé pravdy, přece nebylo jich tajno, že v nich jsou také bludy, jež světlem víry křesťanské jsouce ozáření poznávali a zavrhovali. Avšak humanisté 15. a 16. století nezkoušeli pravdu a blud soustav řeckých podle víry křesťanské, nýbrž osvojovali si všechny názory v nich obsažené. Mezi platoniky zvláště uveďme J. Gemistha Plethona, jenž Platona staví nad Aristotela, a Marsilia Ficina, jenž přeložil Platona a Plotina a ve svých dílech filosofických bludy platonské hlásá. S platonismem spojil J. Pico z Mirandoly židovskou kabbalistiku symbolickou a magii. Směr kabbalistický dále pěstoval J. Reuchlin. Arabské filosofii aristotelské dualistické učil Petr de Abano, zakladatel školy padovské; těmto aristotelikům averroistům odporovali jiní aristotelikové, Alexandristé, kteří Aristotelovi rozuměli podle řeckých výkladů a hlásali názory deistické, naturalistické, ano i pantheistické, mezi nimiž vyniká Petrus Pomponatius a Ondřej Caesalpinus. Také stoicismu, epikureismu, přírodní filosofii jonické přáli mnozí, ku př. Lipsius, Gassendi, Berigard. Aby filosofové této doby přechodné, filosofii křesťanské odporní, nemusili důsledně zavrhnouti křesťanství, osvojili si zásadu filosofů arabských, že, co jest ve filosofii pravdivo, může býti v náboženství nepravdivo a naopak.

V této době přechodné děly se pokusy utvořiti novou soustavu, která by nejen odporovala filosofii křesťanské, ale také byla původní. Tak pěstoval Petrus Ramus dialektiku, metafysiku pantheista Giord. Bruno, vědu státní, mravnosti odpornou, Macchiavelli.

Luther sice nazval filosofii vynálezem ďáblovým; než jeho stoupenci, aby učení protestantského ubájili, pěstovali filosofii, ale ne jako filosofové křesťanští

středního věku; vybírali z různých soustav, jako Melanchthon, oba Socinové, anebo oddávali se falešnému mysticismu: Weigel.

Mezi tím, co nepřátelé filosofie křesťanské v bludech tonuli, snažili se učenci katoličtí, pohnuti odporem a nepřátelstvím proti filosofii křesťanské a vznikem protestantského kacířství, podporováni sněmem Tridentským a vznikem Tovaryšstva Ježíšova, zbaviti filosofii křesťanskou všech vad. S jakým úspěchem se tak stalo, uslyšíme v době druhé.

Doba druhá.

Vytvoření filosofie protikřesťanské a obrození křesťanské.

Filosofové se zřekli v této době nejen filosofie křesťanské, ale i soustav starého věku a začali znova budovati soustavu filosofickou. Než nebyli svorní, jelikož opustili půdu filosofie křesťanské dvěma hlavními směry protivenými, jež daly podnět různým soustavám. Jedni volili směr zkušenecký, empirický, domnívajíce se, že jenom ze zkušenosti lze dospěti k pravému poznání filosofickému, druhí rozumářský, domnívajíce se, že všeliké poznání filosofické lze odvoditi pouze z rozumu. Směr onen zavedl Bako Verulamský, tento Cartesius. Empirismus od Bakona založený vedl jeho stoupence důsledně k materialismu a skepticismu. Cartesius pochybil v metodě v učení o ideách, Bohu, světě a duši; zjevení Boží nadpřirozené uznáváje tvrdil s Araby, že, co jest filosoficky pravdivo, nemusí býti pravdivo theologicky a naopak.

Empirismus přenesl Herbert Cherbury na půdu náboženskou a dal podnět naturalismu náboženskému, jenž přímo se protiví náboženství křesťanskému. Empirismus a naturalismus dovršil Tom. Hobbes na půdě morálky svou teorií o společnosti a státu, bloudě nejen o přírodě, ale i o společnosti lidské. Do psychologie byl empirismus uveden od Lockeho. K empirismu a naturalismu anglických učenců přistoupil také v Anglii akosmismus Berkeleyův, jenž zamítal skutečnou jsoucnost těles a připouštěl pouze duchy, a skepticismus Humeův, jenž upírá poznání lidskému všelikou platnost a věcnost objektivnou. Marně hájil proti Humeovi pravdu poznání lidského Tomáš Reid slepým instinktem přírodním.

Mnozí následovali Cartesia, také Bossuet, Fénelon, Bergier, domnívajíce se klamně, že filosofie Cartesiova uhájí pravdy křesťanské proti deismu a materialismu. Soustavě Cartesiově byl oddán Arnold Geulinx, jenž ji vzdělati a její nedostatky nahraditi se snažil occasionalismem, podle něhož prý Bůh za příležitosti pocitu v mozku se stávajícího působí příslušný vjem v duši a za příležitosti činu vůle v duši se stávajícího příslušný stav v těle; tento názor vede k pantheismu. Jiný Cartesiovec, Nic. Malebranche, připojil k occasionalismu ontologismus, podle něhož prý ideje v Bohu nazíráme, traditionalismus, podle něhož prý o jsoucnosti těles s jistotou víme skrze zjevení křesťanské, a optimismus, podle něhož prý svět od Boha stvořený jest a musí býti naprosto nejlepší. Posléze postavil Spinoza na základech soustavy Cartesiovy methodou geometrickou čirý pantheismus. V 18. stol. přáli ve Francii naturalismu a filosofickému rozumářství Bayle, Voltaire, Rousseau, Diderot; sensualismu, jenž uznává toliko život smyslný ve člověku, Condillac; materialismu de la Mettrie a Helvetius.

V Německu zamýšlel Leibnitz názory mezi sebou protivně smířiti, a sice filosofií aristotelicko-thomistickou, které si velice vážil a ze které si mnohé věci osvojil, s filosofií nového věku, spekulaci s výzkumy mathematickými, přírodními a historickými, vědu s věrou křesťanskou, jedno kacířství s druhým, kacířství s pravdou katolickou. Tento úmysl však se mu nepodařil. Jeho theorie o poznání lidském spočívá na ideách vrozených, jeho filosofie přírodní, na nepravdivém pojmu podstaty založená, vrcholí ve výstředném dynamismu, jeho theologie vede k optimismu, jeho morálka k determinismu, svobodu vůle lidské ničícímu, filosofie náboženská k rozumářství. Jeho žák, Wolff, jest oddán filosofickému dogmatismu a zle užívá ve filosofii metody mathematické. Ačkoli Leibnitz a Wolff zabránili sensualismu a materialismu vstoupiti do Německa, přece se rozšířil v Německu protestantském z Anglie a Francie deismus a naturalismus, který byl považován za pravou osvícenost a vzdělanost; deismem a naturalismem osvěcovali a vzdělávali lid zvláště Reimarus, Lessing, Herder.

V této druhé době vládla ve školách katolických, na universitách katolických pravá filosofie aristotelicko-thomistická, vyjmeme-li školy řádu františkánského, ve kterých se pěstoval skotismus, ve věcech méně důležitých od thomismu se lišící, tak že jednota filosofie křesťanské nebyla podstatně rušena.

Filosofové křesťanští této doby nebyli pouze filosoficky vzděláni, ale také theologicky, mnozí učili jak filosofii, tak i theologii a psali knihy filosofické a theologické, přihlížejíce při filosofii ku vědám zkušebným, jejichž výsledky jistotně spojovali s názory filosofickými.

K řeholi dominikánské náleželi tyto filosofové: Franciscus de Vittoria, Dominicus Soto, Dominicus Bannez, Bartholomaeus Medina, Joannes a St. Thoma, Joannes Bapt. Gonet, Ant. Goudin, Xanter Mariales. K Tovaryšstvu Ježíšovu: Franc. Toletus, Gabr. Vasquez, Petrus Fonseca, Ludov. Molina, Leonardus Lessius, Franc. Suarez. K řeholi karmelitské: Blasius a st. Conceptione, Philippus a st. Trinitate. K řeholi cisterciácké: Marsilius Vasquez, Angelus Manriquez, Bartol. Gomez, Petrus de Oviedo. K řeholi benediktinské: Jos. Saenz de Aquirre. Našeho povšimnutí zasluhují Skotisté: Joannes Poncius, Mastrius, Phil. Faber, Bonav. Bellutus, Joannes Lalemandet, Mart. Meurisse, Claudius Frassenius. Tito filosofové a theologové vynikali také svatostí života.

Mezi dominikány a jesuity vznikl spor o poměru naší vůle ke spolupůsobení Božímu; oni thomisty se zovouce hájili předurčení fysické, tito molinisty se zovouce učili vědění Boží střední; obě strany se odvolávají k svatému Tomáši.

K nepřátelům filosofie křesťanské se přidružili Jansenisté, kteří dávali přednost Piatonovi.

Doba třetí.

O p ě t n ě t v o ř e n í f i l o s o f i e p r o t i k ř e s ť a n s k é a š i r š í u z n á n í
f i l o s o f i e k ř e s ť a n s k é.

Když filosofie protikřesťanská dospěla v druhé době k čirému empirismu a čirému rationalismu, pak dále k pantheismu, materialismu, naturalismu ethickému, skepticizmu, atheismu, instinktu pomyslnému, akosmismu, occasionalismu, ontologismu, sensualismu, monadologii: vyskytli se mužové, kteří

vidouce, kterak filosofie hyne, se pokoušeli zachrániti filosofii; pročež badali, jak daleko sáhá lidská schopnost poznávací a jakým způsobem se může pravda poznati. Této úlohy se podjal zvláště Kant, který napsal kritiku čistého rozumu, praktického rozumu a síly soudné.

Avšak toto vyšetřování kritické bylo nepravdivé, poněvadž kritikové tito nejen se nevrátili k střední cestě, kterou kráčeli filosofové aristotelicko-thomističtí ve středním věku a v době nové, ale ani jich neznali. Pročež prosty nejsou jejich nauky velikých bludů, které jsme shledali v druhé době věku nového.

P. Kantovi povstaly přčetné soustavy, z nichž jedny vycházejíce od podmětu myslícího, pokud smyslem jest nadán, zabředli nejprve v sensismu, potom v materialismu a skepticismu, jiné, pokud z rozumu se těší, nejprve v idealismu, potom v pantheismu a rationalismu. V Německu vykládají pravdu idealismem a pantheismem: Fichte, Jacobi, Schelling, Hegel, Krause, Schleiermacher, Schoppenhauer, jenž proslul pessimismem a nirvanou indickou; nepravdivému realismu učí: Herbart, Trendelenburg, Lotze. Fechner, Ulrichi; materialismu: Feuerbach, Vogt, Czulbe, Büchner, Häckel, Lange; nihilismu: Hartmann. Ve Francii oddáni jsou sensualismu a materialismu Cabanis, Gall; socialismu Saint Simon, Proudhon; pozitivismu čili čirému materialismu a atheismu Comte; eklekticismu Cousin; traditionalismu Bonald, De-Lamennais a Bautain; ontologismu Maret, Gratry. V Anglii pěstuje se směr školy skotské (Mackintosh), Lockeův empirismus (Bentham), pozitivismus (Spencer, Tyndall, Mill), darwinismus. V Itálii nalezl ohlasu sensualismus (Romanognosi), kanti-anismus (Galuppi), ontologismus (Gioberti), hegelianismus (Vera), skepticismus (Franchi), pozitivismus (Trezzo).

Na této rozháranosti a nejistotě, na očividné nepravdě směrů vylíčených, na chorobné touze po nových a opět nových soustavách, na nepřátelství mnohých těchto směrů proti náboženství křesťanskému, na atheismu z mnohých těchto soustav vyplývajícím nemají mnozí učenci šlechetní zalíbení; proto Trendelenburg žádá, aby se filosofie vrátila k Aristotelovi, kdežto jiní volají: „Vraťte se ke Kantovi, nepoznávajíce, že právě Kant ve filosofii mnoho zmatků natropil. Než nestačí vrátiti se k Aristotelovi pohanskému; nutno vrátiti se také k Aristotelovi křesťanskému, sv. Tomáši Akvinskému. Šlechetný Ulrichi zachrániti chce theismus proti atheismu; ale theismus zachráněn býti může jedinou filosofií aristotelicko-thomistickou čili křesťanskou, a k té nepřilnul Ulrichi. Günther svou spekulací filosofickou získati chtěl filosofy pro náboženství křesťanské; ale zabředl do rozumářství, jež víru křesťanskou činí nemožnou, a to se stalo tím, že opustil dráhu, kterou se ubírala theologická spekulace sv. Tomáše Akv.

Nic jiného nepomůže filosofickému badání o Bohu, člověku a světu ze smutných konců, než metoda aristotelicko-thomistická, kterou pěstovali nepřestali v novém věku učenci v klášteřích a školách právě katolických, o pravou vdělanost nabývající nesmrtelných zásluh. Pročež mnozí učenci vidouce, že základy filosofie aristotelicko-thomistické neodporují zkušebným vědám našeho věku, že tyto nalézají v oněch své vysvětlení, že shody lze docíliti mezi těmito a oněmi, že tedy jest pravdiva ona filosofie, důkladnou pozornost jí v našem století věnují a k ní z přesvědčení lnou: v Německu Clemens, Kleutgen, Plassmann; ve Francii Rosset, Vallet, Bouix; ve Španělsku Balmes, Orti

v Lara, Gonzalez; v Anglii Ward, Mivart, Harper; v Italii Liberatore, Sanseverino, Zigliara.

Největší zásluhu o rozšíření filosofie aristotelicko-thomistické čili křesťanské má papež Lev XIII., jenž r. 1879 v encyklice „Aeterni Patris“ k ní poročnost obraceje napomíná, aby se pilně vzdělávala.

Časové zprávy.

Z poslední doby. (*Nové ministerstvo. — Pražské bouře. — Socialisté. — Uklidnění. — Protikatolické demonstrace ve Vídni.*)

Nové ministerstvo sestaveno takto: Ministerským předsedou je dr. Pavel svob. pán Gautsch z Frankenthurnu, nar. v únoru 1851. Za Taaffeho byl ministrem kultu od 1885 - 1893. Je považován za mírného liberála, Čechům nepřiznivého. Ministrem železničním je odborník dr. Jindřich z Witteků, nar. r. 1814 ve Vídni. Při kabinetě Kielmanseggově byl správcem ministerstva obchodu. Finančním ministrem je dr. Eug. Böhm rytíř z Bawerků, nar. 1851 v Brně, odborník. Za Kielmansegga byl již 1895 finančním ministrem. Ministrem kultu je hr. Vincenc Baillet de Latour, synovec onoho Latoura, který r. 1848 stal se obětí revoluce. Nar. r. 1848 v Štýr. Hradci. Je odborníkem a zná některé slovanské řeči. Ministrem obchodu je dr. Arnošt z Koerberů, nar. r. 1850 v Tridentě; je studijní kolegou bar. Gautsche. Ministrem spravedlnosti je dr. Hynek z Ruberů, nar. r. 1845 v Brně. Ministrem orby je hr. Artur Bylandt-Rheydt, nar. r. 1854 v Praze, ministrem obrany hr. Zeno Welsersheimb. Máme kabinet bez říšské rady, jakýsi neabsolutistický absolutism.

Německá revoluce na říšské radě, její neočekávané vítězství, pád Badiňův, neslýchané vzplanutí německého šovinismu a nacionální panstvíchtivosti dostupující v projevech obstrukčních přímo chorobné pýchy, pronásledování, vybití a týrání Čechů v uzavřeném území, odpírání spravedlivé svobody a rovnoprávnosti Čechům, buršácké demonstrace a jiné toho druhu věci měly za následek jitření českého obyvatelstva v Praze. Bohužel, že oprávněná demonstrace brzy se zvrhla a na-

byla rázu, kterého nikdo schvalovati nemůže. Město stíženo stanným právem, policejní vláda pak jala se různými přísnými opatřeními dělati pokoj. I sám místodržitel uznal, že Čechové byli provokováni. Demonstranti vídeňští všichni vyvázli. Městská rada pražská a vinohradská chovaly se v těchto těžkých chvílích zmužile a vlastenecky. Zvláště dr. Podlipný rozhodným postavením se na stranu těžce utlačovaného a provokovaného národa mile se zapsal do všech srdci českých. Ostatně vedl si korektně. Jeho a ostatních zástupců samosprávných vystoupení více přispělo k uklidnění myslí, než všechna opatření jiná. Myšlenky které z celé té události vznikají v duších Čechů, dobře tlumočil kat. „Vaterland“ před bouřemi: „Neočekávaná změna ministerstva překvapila všude, nejvíce však v Čechách. Slovanské obyvatelstvo až do nejnižších vrstev jest bolestně dotknuto, hluboký smutek ovládá veškerou mysl. Tam, kde jako se to stalo v Praze, neprojevují se tyto city hlomozíciemi demonstracemi, panuje klid, který lze porovnat s klidem panujícím v obci po velikém požáru. Ve svém jádru dobrý, pilný, loyální český národ cítí se uraženým, domnívá se, že nenakládá se s ním spravedlivě. Kde není podezřelého svědka, tam slyšeti hlasy, které měli by správcové Rakouska opravdově uvažovati: „Nejsme milováni“, praví se nyní u nás. A co se ještě dokládá, nemůžeme uveřejniti. Nejloyálnější kruhy české společnosti dí: „Kdyby jen byl muž, jenž by mohl a směl na nejvyšších místech zmužile vyličiti pravý stav věcí v Čechách sice mírně, ale přece opravdově a důstojně. Je pravda, slabý národ lze utlačovati, nerozvážné a radikální živly lze dráždit, aby národ mohl tím snáze a s nimi násilně býti

potlačen a oslaben, v Čechách lze zjednati klid, ale lásky lze si dobytí opět jen láskou. Těšili jsme se že budeme slaviti rok 1898 třeba nikoliv jako národ úplně a venkoncem spokojený, přece jako národ důvodně doufající v upřímné oddanosti, ale truchlící národ těžko jubiluje.“ „Vaterland“ dokládá: „Kézbar. Gautsch jakožto muž, o němž předpokládáme, že jest oddán říši a dynastii uváží svědomitě tato slova.“

Tímto obratem byli těžce uraženi i Poláci. Tak zjednali nám Němci, čeho my Slované nemohli jsme dovésti, všeslovanskou shodu rakouskou, jež v česko-polských slavnostech došla krásného zpečetění. Jen kdyby byla trvalá. Přirozeně i přísní němečtí katolíci a konservativci stojí na půdě práva, tak že kapitulaci před menšinou říšská rada stala se illusorní. Všecko vyjednávání dosud prý se rozbilo o německou nadutost. Tato nadutost znamená vítězství židů v německém obyvatelstvu. Schönerer často o sobě hlásal: dokud mne židé haní, vim, že jsem na dobré německé půdě. Až mne jednou chváliti budou, bude to pro všechny důkazem, že jsem se stal zrádcem německého lidu. Nyní vynášejí ho všechny židovské listy do nebes. Židovskou žurnalistiku nutno vůbec nazvati hlavní vinnicí všech přemrštěných národních štvanic. Daří se jí výborně. Ona ví, proč tak činí Německý lid sedl jí na lep ku své vlastní bezměrné škodě. Český národ se sjednotil jako nikdy před tím Praha má český náter, vše cítí vážnost situace. Jen socialisté a realisté stojí mimo. Jak snadno bylo by lze očistiti české kraje, kdybychom rozuměli heslu svůj k svému. Ale český národ je v té věci neuvědomělý a neenergický. Hesla liberalismu a pokrokářství zničila v něm zdravý egoismus a smysl národní sebeochrany. Jim antisemitism je kus klerikalismu, a ten je jim větším strašidlem, než celé to naučení posledních dob. Kam jsme to až dopracovali, lze viděti z hrozného fakta, že v době, kdy první socialistický list nazývá česko-polské sbratření zpátečnickou koalici a chrlí ná dávky, socialistům demokratům vlastní, plnými ústy, jmenuje Poláky sešedivělými nepřáteli národa a jeho pijavicemi. Stojalowského renegatem Mladočechy zrádci, Ebenhocha apoštolem ohlupování,

a vše dohromady nestydatou bandou, a slovanskou solidaritu „Verschwörung des Gesindels“, že v té době při volbě okresní nemocenské pokladny zvítězili socialisté 1650 hlasy proti 820. Je to hrozné poučení pro ty, kteří nám socialisty pomáhali vychovávat jako přední harcovníky proti víře a církvi. Nepochopitelné a nevysvětlitelné je stanovisko „Času“. Jeho 50. číslo letošního roku padne jednou asi smutně na váhu při charakteristice strany, jmenem kteréž mluví. — Ve Vídni vyvolalo mírnější stanovisko katolických Němců protikatolická, ovšem hlavně židovské demonstrace na požidovštělé universitě vídeňské. Jsou pro křesťanské obyvatelstvo řídkou ctí. Protestantism prohlašován v nich za to co je ducha německého. Charakteristické! Ovšem správněji by bylo bývalo, kdyby demonstranti byli demonstrovali pro semitism. Ale to nejde, tedy protestantism. Český liberalism nechoval a nechová se spravedlivě ani v těchto pro katolické Němce těžkých chvílích. Prayda ale je, že skutečně svobodomyšlnými a spravedlivými ukázali se býti jen oni. Je též zřejmo, že uklidnění národnostního sporu a spravedlnost národům nenastane, leč kulturním prohloubením charakteru lidu prostředkem náboženství. Všady vidíme výsledek barbarismu, jen u katolických konservativců ne. My už ani ve vychvalované a sympatické moderní lidovství nevěříme. Zdá se, že není než sobectvím malých proti sobectví velkých. —

* * *

Prozatímné vyrovnání mezi oběma polovicemi naší říše. Každý se ještě pamatuje, jak skončilo rokování o prozatímném vyrovnání mezi Rakouskem a Uhrami (vyrovnacím provisoriu) u nás v Rakousku. Po bezpříkladných skandálech, které později až k výstupům zufivosti ještě byly stupňovány, přikázáno bylo provisorium po celoročním zasedání dne 5. listopadu o 1/29. hod ranní po návrhu posl. Jendrzejewicze rozpočtovému výboru. Tím odbyto první čtení zatímného vyrovnání, toho vyrovnání, o kterém již předem určeno, že má býti každých 10 let obnovováno, a které tedy obě polovice říšské zajisté z a v č a s skoncovati m o h o u.

A přece i tento tak chudý výsledek dosavadních příprav a vyjednávání jak obou vlád (se všemi 23 ministry), tak všech čtyř sněmoven rak.-uherských, čítajících více než 2000 (dva tisíce!) poslanců, který stál předsednictví naší poslanecké sněmovny tolik útrap, pozbývá všeho dalšího významu, když si kdo vzpomene, jaká asi budou další čtení této předlohy. Nejspíše žádná. Další osudy vyrovnání jsou dnes zatím na rok skoro jisty. Po nezdařeném vyjednávání nového předsedy ministerského (bar. Gautsche) učiněna byla klidná práce našeho „parlamentu“ po událostech posledních dnů listopadových přímo nemožnou a bylo by tedy zrovna šílenou myšlenkou sněmovnu tu k novým skandálům volati. Nestane-li se nějaký nenadálý převrat bude říšská rada po delegacích odročena a nebude již letos vůbec zasedati. Tim také k dalším čtením provisoria vyrovnacího, které mělo býti nezbytně do konce roku 1897 skončeno, nedojde, a poněvadž i dosavadní smlouva týkající se upravení společných záležitostí obou polovic říše, koncem tohoto roku končí, nezbude vládě nic jiného než pomoci si, jak to možno, t. j. upravití vzájemný poměr obou polovic říšských tak zvaným zákonem z nouze na základě § 14. základního zákona ze dne 21. prosince 1867, čís. 141. Paragraf ten stanoví: Dostavili-li se nutná potřeba takových nařízení, ku kterým dle ústavy třeba jest svolení říšské rady v době, kdy tato nezasedá, mohou býti tato vydána císařským nařízením za zodpovědnosti veškerého ministerstva. (Další ustanovení paragrafu toho zatím na váhu zde nepadají.)

Timto „zákonem z nouze“ má se upravití poměr obou polovic v příčině smlouvy obchodní a celní a pak ohledně rak.-uherské banky. (Kvota, t. j. určení poměru, v jakém obě dvě polovice ku společným záležitostem říše přispívati mají, rozhodnuta bude na základě § 3. základ. zákona z 21. prosince 1867, čís. 146., císařem samotným na dobu jednoho roku.)

Takové jsou poměry ohledně vyrovnání právě v Rakousku, které samo v sobě nesjednoceno, odkázáno jest v této záležitosti ještě na dorozumění se s chytrým sousedem. Jak toto dorozu-

mění nesnadným bude, ukazuje předloha prozatímného vyrovnání, kterou podala vláda v Maďarii, zvláště druhá část předlohy této. Předlohu tu podal dne 6. t. m. předseda uherského ministerstva (Bánffy). V první části se stanoví, že platnost smlouvy mezi oběma polovicemi říšskými prodlužuje se až do konce roku 1898; ovšem až na stanovení kvoty (viz nahoře), kterou i dle uherského zákona rozhoduje koruna.

Část druhá zasluhuje spíše povšimnutí. Zmocňuje především vládu, aby cestou nařízení postarala se již nyní o upravení hospodářských poměrů Uher k Rakousku a sice o upravení samostatné, nebude-li do konce roku 1897 nějakým způsobem v Rakousku prohlášeno, že platnost dosavadních smluv se prodlužuje. Jak již nahoře zmíněno, učiněno bude prohlášení toto v Rakousku na základě § 14. základ. zák. a vypadá tedy i tato část předlohy aspoň zatím docela nevinně. Leč předloha uherská skládá se ze tří částí, z nichž poslední by se mohla velmi snadno státi eventuelně ohledně poměru obou říšských polovic počátkem věci posledních. Tato třetí část ukládá uherskému ministerstvu za povinnost, aby předložilo říšskému sněmu uherskému osnovy zákonů o samostatném upravení hospodářských poměrů pro případ, že by se uherské vládě nepodařilo docíliti do určité, zákonem stanovené lhůty s rakouskou vládou konečného ujednání o definitivním vyrovnání. (Následují ustanovení, kdy roku 1898 mají býti tyto osnovy předloženy.)

Viděti z toho, jak jsou Maďari naproti ubohému a zuboženému Rakousku nevyzpytatelně mazaní. Bylo již v tomto časopise několikráte ukazováno k tomu, jak čilé a systematické činěny přípravy pro vyrovnání v Uhrách a jak naproti tomu nesouvislou jeví se býti akce tato v Rakousku. Konáno bylo sice několik sjezdů různých výrobních tříd, kde usneseno solidárně nepopustiti a bojovati za uhájení interesů našich naproti Uhrám. Ba i dva sněmy (mezi nimi i sněm své doby ještě „opposičního“ království Českého) usnesly se slavnostně na podobné resoluci — leč to bylo tak skoro všechno. Resoluce sjezdové staly se tím, co se s takovými papírovými resolucemi vůbec státi může, a resoluce

sněmu pro svou pouze theoretickou hodnotu také valně praktického významu nemají. Maďaři zatím čekali, až jak záležitost v Rakousku dopadne, a teď si diktní!

Kalkulace bude asi podobná: Buď bude docíleno s Rakouskem shody a pak je dobře. Můžeme si kvotu (dosavadní poměr úhrady 70% ku 30%) stanovit, jako si ji ten, kdo si může na svého spojence dopnouti, stanovit může. Nový poměr od poměru dosavadního mnoho rozdílný nebude (t. j. Rakousko bude na naše útraty platit dále). Možná však přece, že shody docíleno nebude, a pak máme zmíněnou předlohou postarano aspoň o možnost samostatného upravení hospodářských poměrů, t. j. o úplnou samostatnost a ta také za něco stojí.

Zatím projednává se předloha tato v prvním čtení na říšském sněmě uherském (poslanecké sněmovně) a spojené strany opoziční, zejména strana národní a neodvislých, činí se, seč jen mohou.

Výčitky nejostřejší tóniny proti předsednictví a ještě více proti ministrům nejsou ani zde zvláštností. Pozoruhodnou pro nás je zvláště výtku učiněná majoritě sněmovny od jistého poslance (Barabáse), že majorita počíná si zbaběle, když nekořistí ze situace v Rakousku ve prospěch Uher. Co toto píšeme, vyjednává vláda o dohodnutí s opoziční, která však prohlašuje, že na ústup nepomýšlí, že provisorium žádné býti nemůže a nesmí a že nyní spatřuje spásu Uher jenom v osobní unii. Bude-li uherská opoziční*) následovati příkladu opoziční rakouské, mohou za nějakou dobu k zápletkám vnitřním, rakouským, připojit se i zápletky uherské.

*) Jeden z řečníků opozičních pravil však výslovně: Přijmeme boj proti předloze, ale neustoupíme od cesty slušnosti.

Tolik pokládali jsme za nutno říci o otázce t. zv. vyrovnání rakousko-uherského, poněvadž otázka tato, jak viděti z předchozích řádků, v obou polovicích říše vstupuje právě do stadia nad jiné zajímavého. Poněvadž pak i kvota určena bude bezpochyby ještě v tomto měsíci korunou, doufáme, že tím spíše laskavým čtenářům se zavděčíme, zmínivše se závčas o této zajisté velmi důležité záležitosti. — jt.

Drobnosti.

Kněz a filosof. Viktor Cousin, ministr vyučování, znamenitý filosof za Ludvíka Filipa, byl nevěrcem. Jednoho dne spatřil mladého kněze vstupovati do příbytku chudáka, aby ho zaopatřil sv. svátostmi. Vizte — pravil průvodci svému — tento mladý kněz jde právě pomoci umírajícímu... My po 30 let namáháme se dokázati existenci duše, ale bez výsledku. A v tom čase tito kněží, kterými pohrdáme, přemáhají neřesti u zlých, pokušení u pochybujících, zoufalost u nešťastných. Tito kněží poskytní útěchu všem bídným tíse a také hrdinně. A my je chceme utopit, vyhladit... Vlastně zasluhujeme toho sami. Kněží obětují se za duše, o jejíž existenci my disputujeme. V pravdě, kněží jsou nutnými — a'e my se svou učeností co zmůžeme, k čemu se hodíme?
V. D.

* * *

Kniha knih. Jakýs učenec uvedl do své knihovny zbožného bratra Felixe. Ten mu ukazoval mnohá vzácná díla. Konečně se ho tázal, co soudí o tak velkém počtu knih. Po krátkém rozmyšlení odvětil řeholník: „Myslím, že všechny tyto knihy jenom k tomu účelu sepsány jsou, aby tuto knihu,“ při tom ukázal na krucifix, „objasnily. Neboť tato je souhrn celého zákona a musí jen nám za pravidlo života sloužiti.“
V. D.

Obsah „Obrany“ :

Rozhled. — k. — Kněz katolický přítelem pravé filosofie. Napsal fil. dr. Eugen Kadeřávek. (Dokončení.) — Časové zprávy. — Drobnosti. — Titul a obsah.

Předplatné budiž zasíláno přímo do administrace: Pštrossova ulice č. 200—II.

Majitel, vydavatel a nakladatel Václava Kotrby vdova, odpov. redaktor František Žák.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

OBRANA.

ČASOPIS

VĚNOVANÝ ZÁJMŮM KATOLICKO-POLITICKÝM.

ROČNÍK XIII.

MAJITEL A VYDAVATEL

ODPOVĚDNÝ REDAKTOR

VÁCLAV KOTRBA.

FRANTIŠEK ŽÁK.

—♦ V PRAZE. ♦—

TISKEM A NÁKLADEM CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHTISKÁRNY V. KOTRBA.

1897.

O b s a h.

A) Články politické.

- Ž á k F r a n t.: Palacký a české státní právo str. 1. — Rok 1848 a české státní právo 33. — Několik črt z ústavních bojů 49. — Hlasovací právo 81. — Z hloupých nehloupější 97. — České státní právo 273, 289. — Husiada r. 1897 321. — Badeniův duel 433. — Rozhled 561.
Š k r d l e T o m á š: Katolíci v Čechách a volby do říšské rady a zemského sněmu 129, 145, 177, 193, 229.

B) Články vědecké a poučné.

- Dr. K a d e ř á v e k E u g e n: Kněz katolický přítelem pravé filosofie 39, 57, 92, 107, 138 155, 185, 201, 223, 248, 282, 298, 348, 376, 395, 426, 440, 473, 489, 522, 565.
Ž á k F r a n t.: Z východu 88. — Ze socialistické poesie 133 — K svato-Vojtěšským slavnostem 198. — Ruský duchovní o domácích poměrech 278. — Něco z Anglie 328. — Husova reforma 337. — K zamýšlené oslavě Rokycanově 385, 418, 467, 484. — Z Velehradu 388, 421, 471, 516.
J. S.: Německá odpověď na východní otázku 101.
=: Žádoucí a potřebná kniha 149.
K a m e š V o j t.: Schvalovali Jesuité vraždu nekatolických panovníků 153. — Monita privata tovaryšstva Ježíšova 231.
S n o p e k F r a n t.: Papež Jan VIII. a slovanská liturgie 244.

C) Články národohospodářské a sociální.

- r. Sociální rok 1896 3. — Jak stát podporuje české školství průmyslové a obchodní 36. — Břímě, které se dá zmenšit 85. — Finance sborů samosprávných 104. — Nedostatek dělnictva zemědělského 241 — Přímé daně v Rakousku 370. — Nové projekty daňové v Rakousku 481. — K ženské otázce 513, 529.
M y s l i v e c V.: Křesťansko-sociální hnutí žen 373
— j t. Stav zemědělství u nás a zemědělské sjezdy 7. — Zemský úvěrní fond jubilejní pro maloživnostníky a maloročníky 53. — Pojišťování pro případ stáří a neschopnosti ku práci 179 — Hnutí ženské a ženský sjezd v Praze dne 15. a 16. května 1897 276, 293, 326, 342. — Program strany soc.-demokr. a sjezd v Hamburku 465.
S v o z i l J.: Nynější společenská bída a vůle Boží 393.
Ž á k F r a n t.: Moderní lichotníci.

D) Články literární.

- Ž á k F r.: Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás 18, 66, 113, 162, 209. — Divadelní listy 257, 306, 351 402, 447, 495.

E) Články zábavné.

- V a n ě k F. B.: Z metamorfos novokněze 17. — Ž á k F r.: Feuilletton 41. — S u k o v á J u l i e: Kyrjuša 24. Z ruských mravoučných povídek 73. — D o s t á l A l o i s: Sborné a mužné za dobrým cílem 27, 76, 123, 171, 220, 266, 312, 361, 404, 456. — B u l a n t A n t.: U fortny 65 — T a x i l L e o: Pavel I., car ruský 120. — A. K.: Mučenka 161. — K a m e š V o j t ě c h: Sedmero hlavních hříchů 167, 216, 260, 310, 358, 405. — V e s e l á K.: Imortelky 305. — V ě l i m s k ý J.: V boji za svobodu 401. — G r u b r o v á A.: Nedělní dítě 454. Ve smeti velkoměsta 545 — B r o d s k ý B o h.: Obrázky z vojny 458, 506 548. — F o u č k o v á L i z z i e: Povídka o chmelnici 502. — L í p a V.: Feuilletton 554.

F) Drobné zprávy.

1. **Politické a časové:** Jak se referuje Hádky poslanců. Pražský starosta 11. — Cejl. Vynucený starosta. Klerikální nebezpečí. Odříkáš se satanáš? Dr. Rieger v Kolíně. Socialisté. „Čas“ o historii 45. — Staročesi a my. Kongrua. Teklý a rolnictvo. Dr. Vašatý a Sláma. Pálffy. Ukončení říšské rady. Nové volby a pastýřský list 59. — Výňatky z řeči Dr. Riegra v Kolíně 62. — Volební provolání katolicko-lidové strany německé. Prohlášení vládní. Přímé volby. Rozpočet. Dr. Podlípny. Koulův plán prokopání Letné. Zprávy o korunovací a úřední řeči české. Katolicko-politická jednota. Vlast. Katech. spolek. Volební ruch 94. — † Eim Gustav. V. Štule a Božena Němcová. Něco o škole 109. — Volby. Ze sněmu 140. — Říšská rada. Socialisté a české státní právo. Liberální antisemitism. Realisté 157. — Jazykové nařízení 186. — Ministerská krise. Jazykové nařízení. Liberální antisemitism. Říšská rada. Socialisté a pokrokaři. Vyšší studium žen. Bratři křesťanských škol 189. — Velikonoce a vyhození ďáblů. Socialisté. Ďáblů v redakci „Nár. Listů“. Jazyková nařízení pro Moravu. Dědictví Komenakého 204. — Školeký návrh. Říšská rada. Z bloupych nejloupejší. Kříž a jeho nevěrná žena. Odkaz B. Schnella. Pařížská katastrofa 234. — Obstrukce. Konfess škola. Federalismus. Naši poslanci. Diety. Adresa. Ženský sjezd. Katolické ženy. Česká bestie lidská. Nové pohanství v skandálech mravních 252. — Hus. Vídeňský social. sjezd. Učitelův sjezd. Samospráva církve. Politická situace 283. — Hus. Spolek katolických učitelů. Křid v trafikách. Politická situace. Radikální listy. Křesťanská akademie 300. — Politická situace. Kníže B. Schwarzenberg. Husiada. Křesť. socialní huuti žen. Všeobecná irredenta 332. — Německá obstrukce. Povodeň. Protest proti pronásledování Čechů. Čeští muzikanti 349. — Moderní protináboženská metoda. Jazyková nařízení škraboškou jiných cílů. Moderní život společenský a uvedená metoda. Pomocná akce povodní stíženým. Katol. poslanci čeští 379. — Hradecký sjezd. Referentství „Nár. listů“. K polit. situaci. Sjezd Nov. Života. Z Uher. Rusko-francouzská aliance 397. — Polit. situace. Úpadek vzdělanosti. Pouť † Kl. Borový. Mělnická záložna. Centralismus ve škole 429. — Souboj Badeniův. Říšská rada. Resoluce důvěrníků zemských. Manifest. sjezd hist. kroužku družstva „Vlast“. Ze školy 443. — Bestia triumphans. Státní rozpočet. Dipauliův jazykový a školský návrh. Denník „Právo lidu“. Prořhanost socialů. Písňe otroka. Dr. Lueger a ajvajáci. Zednářský program 476. — Návrh Dipauliho. Postavení národa českého. Řeč dr. Herolda a Grégra. Socialisté a škola. Reformace, revoluce. Protestant o katolické církvi 491. — Delegace. Zemské sněmy. Polit. situace. Povšechná kulturní situace ve znamení protikatolici-mu. České protikatolické rejdy 524. — Pád ministerstva Badeniova. Říšská rada. Nový sněmovní řád. Delegace. Z říše socialismu 535. — Nové ministerstvo. Pražské bouře. Socialisté. Uklidnění. Protikatolické demonstrace ve Vídni 569. — Prozatímné vyrovnání mezi oběma polovicemi naší říše 570.

2. **Národohospodářské a socialní:** Zemské družstvo zemědělské. Zemský úvěrní fond zemědělský. Loterie a výška výher. Obilní obchody termínové 47. — Selské právo 110. — Česká společnost národohospodářská. Hypoteční banka a pozemkové zadlužení. Návrh chekového zákona 191. — Nedělní klid na drahách. Poštovní kongres světový. Vyrovnání 205. — Oslava 1. května. Ženský ruch. Smlouva s Bulharskem 238. — Výroční zpráva živnostenských inspektorů za rok 1896. První letak české společnosti národohospodářské. Svůj k svému 255. — Stavka, která skončila pro zaměstnané s úspěchem. Osnova zákona o upravení poplatků soudních. Netečnost obecnstva k otázkám hospodářským 287. — Malá živnostenská novella. Usnesení poštovního kongresu světového. Zavedení nedělního klidu v trafikách 335. — Naučení z hospodářské pohromy letošní. Vzestupný kurs obilních trhů. Mistrovský kurs pro truhláře 351. — Mezinárodní kongres na ochranu dělnictva v Curychu. Co mají pěstovati dnes rolníci na místo cukrovky. Zahájení říšské rady 431. — Dozor nad obchodem potravinami a poživatinami. Státní podpora na úlevu pohrom živelních. Cukerní premie prodlouženy zase na rok 445. — Rozpočet na rok 1898. První účetnický a správní běh založen systém Raiffeisenova. Nové daně 495. — Léčení nezaměstnanosti 527. — Dělnická akademie. Zrušení cukerních premii. Spojené státy evropské. Rolnický sjezd rakouský ve Vídni 538.

3. **Různé:** Palacký o náboženství 12. — Ruský a polský jazyk v církvi 63. — Z tal-mudu 96. — Řecko a Kréta 111. — Katolickým dějepiscům 143. — Ukázka dějepisců církvi nepřátelských 159, 207. — Kdo odnárodňuje církev 2:9. — O starších typech Marian-ských 383. — Žabec. Protestant o protestantismu 447. — Zahanbení kacíři 480. — Rebel o katolicismu. Katolické bibliotéky 538. — Odpověď Mommsenovi 540. — Kuéz a filosof. Kniha knih 572.

4. **Literatura:** Slova pravdy 12, 112, 208, 462. — Modlitby k Neznámému 31. — Pietas 52. — Na okrajích kaucionálu života 79. — Jen žádný. strach před smrtí 80. — Fr. Palacký 127. — Meditace 175. — Ed. Drumont: Israelita 175. — Nový život. Sv. Voj-těch. Nový pláč koruny české. Kázání Markrabova. Volnost, rovnost, bratrství. 208. — Humanismus a humanisté v Čechách 223. — Poupátka 272. — Z oboru sexualního 271. — Ant. Marek. Aletheia. Křesť. sociologie. Hlídka. Knihovna sv. Vojtěcha. Úvahy o umučení Páně. Dvě časové řeči. Kazatel. Upřímné slovo ku křesť. dívkám 318. — Radosti života 365. — Paedagogika. Sacerdotium. Karel Havlíček 412. — Budoucnost národa. Farář z Černodola. Vzdělávací knihovna katolická. Sv. Růženec a nejsv. Svátost. Pouť na svatou Horu. Knihovna sv. Vojtěcha 462. — Senační kniha. Naše kalendáře 510.